IBLIOTECA VITT. EMANUELE
36
24 E
17
FONDO EBORENSE

DICTIONARIVM
PAVPERVM,

ORDINE ALPHABETICO, DE VIRTVTIBVS ET VITIIS, CONTINENS PRAEEXERCITAMENTA QVAEdam ad pleniorem doctrinam viam munientia, cum ſtudioſis omnibus tum præcipuè ſacris concionatoribus.

A F. P. Rodulphio à Toſsignano Conuentuali Franciſcano in Gymnaſio D. Franciſci Bononiæ Regente locupletata.

Triplex quoque copioſiſſimus Index additus eſt.

In quorum primo continentur materiæ.
In ſecundo res inſigniores.
In tertio quibus practica accommodari poterunt.

emptus a me petro [illegible] [illegible] salerno a
[illegible] Neapoli in platea ulmi
[illegible] 2.5

30-24 E-17

ILLVSTRISSIMO DOMINO D. FABRICIO DE GVIDIS, A BALNEO MONTIS BELLI MARCHIONI DIGNISSIMI, Domino, & patrono ſuo colendiſsimo,

F. Petrus Rodulphius à Toſſignano

S. D.

CVM annis elapſis Marchio Illuſtriſsime, Florentiæ ſacras haberem conciones, tot in me officioſè contuliſti beneficia: vt, cum multum tibi à me deberi ſentiam, nec in me ſit vlla facultas, vt, ſingulari tuæ humanitati parem referam gratiam, ſaltem apud creditorem, quantum debeam, profiteri cogar. rationi enim & bonis moribus conuenit, vt, quibus plurimum debemus, eiſdem plurimum debere nos confiteamur. Verum capta ex tempore occaſione, occurrit mihi libellus iſte,

quem in gratiam ſtudioſorum omnium ſermone per quam familiari imprimendum curaui: atque præclaro tuo nomini dicare conſtitui: non ſanè quòd eum eſſe putem, qui tanto viro debeatur. Minimum fateor ad plurima, & maxima ſummæ erga me humanitatis tuæ officia. quæ quidem ſingula ita erunt ſemper fixa in animo, vt mihi viuo eripi, abolerique non poſſint. ſed potius vt, libellus iſte ex te ipſo auctoritatem, & dignitatem capiens famæ tui nominis commendetur. Tu enim inter omnes prouinciæ noſtræ Æmiliæ heroës ita omnibus fortunæ corporis, animíque dotibus cumulatiſſimus cæteris præſtas, vt alios potius illuſtrare queas, quàm quis ſperet, tuæ dignitati aliquid ſplendoris addere. præter naturalem tuam benignitatem, qua, & virtutem ipſam, & virtutis cultores omnibus liberalitatis tuæ cumulis amplexus es, vt alter Fabricius, de quo Pyrrhus dixiſſe fertur: eum difficilius ab honeſtate, quàm ſolem à curſu ſuo auerti poſſe, qui neglectis opibus continentiæ ſuæ beneficio prædiues erat. Accedit Ioannis Franciſci clariſſimi tui parentis digna recordatio, qui omnium ſibi concitauit applauſum, omnium expectationi ita ſatisfecit, vt ſemper infractus permanſerit, nec in ſecundis elatus, nec in aduerſis deiectus vnquàm fuit. Cuius egregia facta, & domi, & foris maxima ſemper in rebus agendis fides, & obſeruantia apud mortales nunquam ſunt inter-

termoritura. Cuius laudes ſi narrare tentarem longam nimis texerem orationem, atquè mei præſcriptis finibus inſtitutis egrederer. Interim propenſionem animi erga te mei ſatis habe. mequè (vt ſoles) ama. Vale.

Bononiæ Cal. Aug.

M. D. LXXX.

AD LECTOREM.

CARMEN.

QVi ſacrum CHRISTI *celebrare verbum*
Expetis, mundi varias per oras
Impias necnon pietate gentes
condecorare.
Hunc tibi librum comitem fidelem
Iunge, ſecurus peragrabis orbem,
Et vias multas dubias docebit,
Et loca multa.
Hic tibi normam tribuet decoram,
Sancta vulgandi monumenta ſummi
Regis, & claues, quibus alta Cœli
Oſtia pandes.

PIO, AC CANDIDO LECTORI.

NEscio *quo euentu (Candide Lector) cum in oratorio Eccleſiæ D. Petri Bononiæ anno præterito nutu Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi Cardinali Palæoti lectiones circa caſus, & negotia conſcientiæ haberem, inciderim in quendam libellum, quem, cum (vt mei moris eſt) primùm tumultuario, ac perfunctoria quadam lectione percurrerem, viſus mihi fuit perutilis eſſe, & breuem, ac dilucidam viam aperire his, qui ſacrum in Chriſti Eccleſia concionandi munus ſunt amplexuri: Plerique enim ſunt, qui propoſitis ſententiæ finibus egreſſi alieniora quãdóque colligunt, verborum tantum copiam, & elegantiam ſpectantes. hinc fit, vt à recto tramite deſiſtant, & medio via curſu in tanta ſententiarum (quanta vultuum varietate) inextricabili rerum confuſione pauefacti ſuſceptam prouinciã deſerant. Ego autem, qui diuinarum literarum ſtudio ita oblector, vt in me ipſo habitans, quicquam extra me nec ſuſpirem, nec ambiam iuuandi potius, quàm aliquid laudis, aut vanæ oſtentationis acquirendi conſilio, imprimendum curaui (ſuadẽte me quoque ad hoc Antonio Rodulphio viro quidem ingenuo, meo conſanguineo, mihíque familiariſſimo, atque omnibus in rebus coniunctiſſimo.) Cuius ſuaſu ſtatui (ſi Deus an-*

nuerit)duas alias partes addere , vt quilibet Chriſtianæ pietatis concionator,& diuinus humiliſta facilè in animum inducat ſuum , & vanitatem negligere , & diuinam veritatem, & ſinceritatem ſectari. Agè ,ſi iuuenibus meis hūc tenuem cibum ſecreui, quid noter? & ſi ad antiquorum metam nouum facio compendium , quid offendo? ſi eandem cano cantilenam,nunquid vox multis ſuper addita tollit ſymphoniam? Alumni mei ſunt , in quorum gratiam hæc ſcriptito , libentius matrum vbera ſugunt infantes, quàm aliena.

Tu interim noli improbè in alieno labore nimis eſſe moroſus,ſed ſi quid boni à me dictum eſt,percipe, & meam operam æqui,bonique conſule.Vale.

ADMO-

ADMODVM REVER. IN CHRISTO P. D. STEPHANO BARGAEO, ABB. IDRACEN. CANTORI, necnon Canonico, & Comiti primariæ Lugdun. Eccl. ac eiuſdem Diœceſis, & ſedis Archiepiſcopalis Vicario Generali: Eleemoſynario Regio ordinario, Vicecomiti, & Priori Saluiac. atque ſupremo Dombanæ Curiæ Senatori.

Antonius Tardif Bibliopola Lugdun.
S. P. D.

NVPER Bononiæ liber quidam, DICTIONARIVM PAVPERVM inſcriptus prodierat, tãtæ quidẽ frugis, vt nihil magis appoſitũ excogitari poſſet, ad cõcionatorũ munus ſumma cũ laude, ac fructu obeundũ. Quare, cũ verbi diuini pręcones per noſtrã Galliam, Germaniam, atque *Hiſpaniã* tam fructuoſum librum in lucem datum reſciuiſſent, mirum, quantopere nos Lugdunenſes Bibliopolas ſuis efflagitationibus fatigarint, & quotidie litteris fatigare non deſinant, vt tãtum ſibi bonũ impertiamus, quaſi vero apothecas nos eo refertiſſimas habeamus. Horum poſtulationibus reſpondeba-

mus, nos librum eiuſmodi noſtris typis non expreſſiſſe, immo ne cogitare quidem, cum non deſint, quos in diem edamus in lucem, abſque eo quod alienis (vt aiunt) ouis incubemus; neque è re noſtra videri, libros Bononia vſque huc curare aſportandos, cum ob itineris longitudinem, tum, quod nullum cum Bononienſibus Bibliopolis commercium habeamus, quibus cum ſine maximo noſtro incommodo, ac iactura contrahere nequeamus. His cum excuſationibus, exiſtimaremus tam cupidos petitores à nobis Bononiam depuliſſe, eo magis eorum deſiderium accendimus, & viam nobis præcidimus, quominus iuſtis eorum poſtulatis ſatisfaceremus: dicebant enim, nos propterea tanto pauperum ſumptui (nam & PAVPERVM DICTIONARIVM nuncupatur liber) poſſe & debere parcere, eo libro, noſtris typis excuſo, paucis numis pauperibus ſimul ac diuitibus exponendo: præſertim, cum id muneris ſuſceperimus, vt optimos quoſque libros ad publicam vtilitatem proferamus. Quid multa? tantum ſua importunitate effecerunt, vt nos vel inuitos ad ſua vota pertraxerint. Verum, cum ad calcem libri iam eſſet peruentum, ac primum folium, quod vltimo loco ſolet excudi, legeremus, ecce tibi Diploma Pontificium, quod Bibliopolæ Bononienſes pro omnibus libris à ſe in omni æternitate imprimendis, extorſeríntne, an impetrarint, nihil nunc attinet dicere:

cere : hoc viſo , vehementer ſumus conſternati , quòd raro huiuſmodi facultates tam amplæ, quibus exterarum prouinciarum pauperibus magnum damnum creetur , concedi ſoleant, ex vnáque parte pontificiam maieſtatem conſiderabamus , cuius auctoritatem in omnes Chriſti fideles & agnoſcimus , & veneramur, cuíque refragari , nefas ſemper duximus : ex altera vero parte ingentem fructum nobis proponebamus , qui ex eo in omnes regiones, præſertim noſtras eſſet redundaturus , multóſque à Catholicis decretis alioqui alieniores eo lecto , fortaſſè ad meliorem frugem redituros : qua ſpe recreati , à ſummo illo iure ad æquitatem nos confugere poſſe exiſtimauimus : præcipue cum nobis perſuadeamus, ſummum Pontificem , vt communem omnium patrem , ſicuti pro ſuo munere Bibliopolis Bononienſibus conſulit , ita & nos non auerſari , qui tot impenſas fecerimus , libro abſque vlla malitia imprimendo : immo non ſolum confidamus, ſed & pro certo ſciamus , eum , cum id reſciuerit, tantum abfore, vt factum improbet, vt ſummopere potius ſic gauiſurus, bonum Chriſti ſemen vbiuis gentium ſpargi, quo copioſiores fructus in cæleſtia horrea recondantur. Sed Deus ijs parcat , qui rem pro Bononienſibus coram ſede Apoſtolica tractarunt : nam, vt eſt in more poſitum , & res ipſa nobis ſuſpicionem iniicit, maxime veriſimilem , occa-

ſione

ſione captata, cum obſeruaſſent aliud agentem ſummum Pontificem, aditum ad eum expugnarunt, cumque eò obrepſiſſent, compoſitis precibus, prout commodiſſimas ſibi fore intellexerunt, iis reticitis, quæ maxime omnium fuiſſent explananda, victores tandem quod volebant, extorſerunt ab eo, cui fortaſſe ob maximi momenti negotia, ne cogitare quidem vacabat de illo, quod à ſe peteretur: fieri enim nullo pacto poteſt, vt ſanctiſſimus, prudentiſſimúſque Pontifex, re bene intellecta, vniuerſum orbem maxima vtilitate ob paucos locupletandos, priuare velit: quandoquidem bonum quò communius, eò ſemper diuinius habeatur, hócque modo ad diuinæ bonitatis imitationem proximè accedatur: nam anguſti, maligníque animi eſt, cæteris bonum aliquod inuidere, quod vni tantum proprium eſſe velit: ab hoc autem vitio orbis terrarum patrem quamalieniſſimum arbitramur. Noſtrum hoc factum, quo animo ſint Bibliopolæ Bononienſes laturi (nam de benigniſsima ſummi Pontificis mente omnia nobis æquiſsima pollicemur) ignoramus: deberent quidem certè, conſiderata communi omnium vtilitate, cum nullo ſuo damno coniuncta, æquo ferre: quandoquidem nemini poteſt eſſe dubium, quin tam raræ doctrinæ liber breui per Italiam ſit diſtrahendus: quòd ſi iniquiore tulerint, omne lucellum maximo cum pauperum incommodo (cum

(cum tamen prima fronte pauperibus ſe liber obtrudat) ſordide captantes, id tantum nunc habemus , quod reſpondeamus , nos quoque nolle maximam iacturam ad eorum marſupia replenda , noſtrorum bonorum facere : quare in futurum æquiora curent reſcripta impetranda. Hæc cum ita ſe habeant, ADMODVM REVERENDE DOMINE, ad te, qui pro REVERENDISSIMO ARCHIEPISCOPO noſtro huic vrbi, & Prouinciæ Lugdunenſi, immo & vniuerſæ Galliæ ex tibi iniuncto munere ſupplices conſulis, confugimus, vt nos tuo patrocinio, quod eſt maximum , tuearis: tuum eſt enim , maiorum ſanctiones, quæ ſunt vniuerſales illæ quidem , ἐπιεικῶς τὶ , καὶ οἰκονομικῶς interpretari ; cum multa interdum incidant, quibus neceſſario fit, vt, ſi ius ipſum ſaluum eſſe velimus, à ſummo illo iure ſit recedendum. Vides quantum hic liber toti Galliæ vtilitatis parere poſsit: facile cognoſcere licebit, nos candido animo negotium id, vt plurimorum votis ſatiſfaceremus, eſſe aggreſſos: quòd ſi initio nobis eſſe prohibitum intellexiſſemus, ne librum excuderemus, nunquam proculdubio commiſiſſemus, vt quorumuis precibus cederemus. Arbitror quoque te pro ea , qua præditus es benignitate, meum haud cupere damnum , quòd pro meis exiguis facultatibus eſſet maximum , ſi cogerer librum tot meis laboribus, & expenſis impreſſum abiicere : Sed id potius mihi perſuaſi , fore vt

librum

librum in bonam fidem ſuſcipias, foueas, ac tanquam tuum fetum ab omnibus, quæ ei negotium faceſſere poſſent, tuearis. Quod vt facias (nam te facturum confido) te etiam atque etiam rogo. Vale Lugduni
VII. Id. Aprilis.
M. D. LXXXI.

F. PETRI RODOLPHII E THAVSIGNANO CONVENTVALIS FRANCISCANI PRÆLVDIA,

Siue rudimenta quædam, ad pleniorem cògnitionem, ſtudioſis omnibus, tum pręcipuè concionatoribus, quorum partes explicantur, maximo vſui futura.

De Excellentia prædicationis diuini verbi.

CAPVT I.

INTER cætera Catholicæ Eccleſiæ munera, quæ diuini verbi miniſtris obeunda committuntur, primas (vt ego ſentio) obtinet ſanctiſſimum, atque grauiſſimum Euangelicæ prædicationis officium (cuius frequentiſſimus, & maximè ſalutaris vſus ſemper fuit) quod Chriſtus Deus, & Dominus noſter (veluti Spiritusſancti fidele depoſitum) ſuamet diuina conſecrauit præſentia. Nam ſi à mortalibus tantifit, patriam ab hoſtium obſidione liberare, inimicorum exercitum profligare, regni fines longè latéque propagare, tranquilli, ac pacati ſtatus optata felicitate

Quorum magiſterio tantam auctoritatem tribuendam eſſe ſtatuit,vt diceret: *Qui vos audit,me audit, Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quod quidem non de his tantùm, quibus cum ſermo habebatur,voluit intelligi(dicant quicquid velint hæretici,quorum mos ſemper fuit ab orbe condito ſacras ſcripturas corrumpere, atque pro ſua libidine violare)ſed de omnibus etiam, qui legitima ſucceſſione docendi munus obirent,quos patres, & duces omnis ſapientiæ conſtituit, quique de aure in aurem Apoſtolicas traditiones ad nos vſque tranſmitterent. Quare, cùm Doctorum ordo ſit quaſi perpetuus in Eccleſia, non deberent omnes indiſcriminatim prædicationis munus vſurpare,quod libenter dico:quia videmus paſſim, rudes homines ſe incautè diſputationibus ſacris ingerere(quod minimè fit citra temeritatem)id enim ſolùm facere debent, qui ad hoc dicendi munus edocti ſunt, cùm dicat Apoſt. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem* (ſi,ſupple, velit piè & religioſè agere) quæ definitio vſqueadeo clara eſt, vt obloquentium ora pręcludat,& nullam patiatur controuerſiam,exemplo ſunt Chore, Dathan,& Abiron cum aſſeclis, & ambitioſorum turba, quos terra viuos abſorbſit. Oza,qui arcam tenuit,calcitrantibus bobus percuſſus,& occiſus eſt,Ozias percuſſus lepra, Ioſaphat Hieroſolymæ rex miſit Leuitas,& Sacerdotes in omnes ciuitates Iudeę, vt verbum Domini annunciarent, eoſque à cætera populi turba ſeiunxit, quos ad miniſterium tépli, ſtudiumque diuinarum legum (relictis omnibus humanæ vitæ negocijs)adhibuit, vt huic ſtudio ſemper intenti ,diſcerent, quod poſtea rudi populo, & imperitæ plebi traderent, eoſque ad diuinarum ſacros latices litterarum adducerent,Habuit ſemper hæc noſtra Chriſtiana reſpubl. alios auditores,alios verò doctores à Deo miſſos. Nonne Samuel docuit Dauidem? Nathan Salomonem? Micheas Ioſaphatum? Eſaias Ezechiam? Ieremias Ioſiam? Eſdras populum? qui tamen ne verbum quidem proferre auſi ſunt, niſi prius Deo vocante, atque iubente mitterentur,quomodo enim prædicabunt (teſte Apoſtolo) niſi mittantur? quod tamen hodie præpoſterè fit à multis (vtinam reſipiſcerēt)qui vltrò ſe ad prædicandum exhibent,

Heb,
Nume. 16.
2. *Reg.* 6.
2. *Par.* 26.

& priuata auctoritate in grauiſſimam hanc concionandi prouinciam irruunt: qui ſi animarum zelo id facerent, laudarem, ſed nouit Deus qui in Ezech. grauiſſimè quidem comminatur his, qui ſe priuata auctoritate huic mi-
Ezech. 23. niſterio ingerunt. *Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant, non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant*: Duæ itaque erant Apoſtolorum partes, apud quos religionis myſteria depoſita erant, altera diuini verbi promulgatio, altera charitatis, & pietatis opera exercere, ac deſtitutis officium præſtare. *Non eſt æquum* (dicebat Apoſtolorum princeps) *relinquere verbum, & miniſtrare menſis.* B. quoque Paul. Timotheo in-
1. *Tim.* 4. iungit, vt ſacris litteris vacet. *Attende enim tibi & doctrinæ, inſta in illis, hoc enim faciens, & teipſum ſaluum facies, & eos, qui te*
1. *Cor.* 1. *audiunt.* Et alibi. *Non miſit me Deus baptizare, ſed euangelizare.* Quæ ſententia (ſi paulisper eius verba expendamus) non abſolutè negatiua eſt, ſed magis per collationem annunciata non improbat baptiſmum (abſit,) ſed id (quod præclarius eſt) Euangelij verbum expreſſius præfert: quia Euangelij prædicatio onus grauius eſt, quàm qui Baptiſtæ ſolo fungitur munere. nam qui docet, videtur aliqua ratione dominari, impellere, & trahere animos, quò mauult
B. Anſelmus in expoſitione prioris Epiſtola ad Timo cap. 1. (eſt enim prædicator nomen auctoritatis, & dignitatis) Ioas rex Iudæ, donec Ioadæ ſacerdotis cõſuetudine, conſiliiſque vſus eſt, piè probèque vixit, illo morte ſublato, ad vitia declinauit. ita B. Apoſtolus his verbis præmonſtrare voluit, quàm neceſſarium, & opportunum ſit Chriſtiano viro diuini verbi ſalutare pabulum, ad bene beate-
4. *Reg.* 12. que viuendum, & ad æternam ſalutem promerẽdam. quot quæſo hęreſes exortæ? quid dico hæreſes? quot monſtra aluntur? quæ Dei Eccleſiam ita infeſtarunt, vexarunt, ac penè oppreſſerunt variis, peregriniſque doctrinis Chriſtianorum animos deprauantes. quæ impietas, & effrænis admodum in omnia vitia licẽtia, & regnandi fœda libido. omnibus Sathanæ artibus inſtructa, tàm longè lateque in hoc ſcopuloſo, & infeſto pelago: in hoc tàm perturbato, & infelici ſeculo progreſſa eſt, vt nullis ferè certis finibus contineri poſſe videatur: Nonne perditiſſimus ille Arrius preſbyter, negans filij æqualitatem cum patre, maximam turbam ſecum in ſuam traxit opinionem, & clientelam?

quid

quid intentatum reliquit Iulianus apoſtata omnium nequiſſimus? qui, relaxatis frænis, decretum edidit nepharium, ne cingulum militiæ cuiquam daretur, niſi prius immolaret: ſed vt eos cõſulta opera omittamus, quot hac noſtra tempeſtate temerariæ opiniones circunferuntur, & mordicus defenduntur? præcipua inter multas, quæ in hoc negocio aſſignari poſſunt, cauſſa (niſi fallor) eſt: quia omnes pro ſuo arbitratu, quantumuis rudes, & plumbei homines ſacros & arcanos libros legunt: cùm deberent potius verbi Dei prædicationi, & frequentationi incumbere. non damno propterea quorundam ſacrorum librorum vſum, qui ædificationi morum ſunt accomodi, ſi ſic tamen ab ipſis legantur ſobriè & piè citra ſupercilium, & arrogantiam, vt non inde à crebra verbi Dei auditione retrahantur: cuius vis tanta eſſe debet, vt hæreſes ſupprimantur, tollantur abuſus, extirpentur vitia, virtutes ſculpantur in animo, ſublato enim doctore, atque Catholica & ſalutari doctrina, neque fides, neque religio, neque iuſtitia, neque vllum in ciuitate præſidium: nullum ſubſidium ſiue humanum, ſiue diuinum reliquum eſt. *Multitudo ſapientium ſanitas orbis*. vnde ſtultè ſibi admodum conſulit Chriſtianus, ſi veritatem ſibi prædicandam ab hæreticis expectauerit, cùm id ſolum facere poſſit Catholicus concionator, & præceptor Euangelicus, in cuius manu eſt ventilabrum ad emundandam aream Eccleſiæ, qui in acie Chriſti, inſtar Petri, gladium verbi Dei poteſt educere, & percutere aurem peccatoris, vt in viam ſalutis adducatur: quod ſanè præſtabit concionator, ſi quibus viam munit, anteat doctrina, eruditione, iudicio, & vitæ probitate, de qua in ſequenti capite, qua potero breuitate, aliquid dicere tentabo. *Prouer. 10.*

De vitæ, & morum Euangelici præceptoris excellentia.
Cap. II.

SIcut in Orbium motu conſpicimus ad motum primi orbis rapi cæteros orbes: ſi enim primus à conſueto ſuo curſu aberraret, neceſſariò cuncta ſublunaria perturbarentur, vtpotè quæ ab illo primo motu pendent. Et quemadmodum in exercitu ſi maiores ſe con-

uertunt in fugam, offenduntur minores, & fugiunt. Ita concionator Euangelicus, cuius vita omnium oculis obiecta eſt, eſſe debet, vt cælũ

altus
clarus
calidus
mundus
ordinatus
volubilis
rotundus

Altus per vitæ eminentiam, ſicut aquila, quę in altum volans prouocat pullos ſuos ad volandum. Nam vitæ, & morum probitas eſt veluti ſigillum, quo ſana doctrina cõfirmatur, atque auditorum animis hæret. quemadmodum litteræ nullam vim habent, niſi authentico ſigillo fuerint obſignatæ. Vnde Iſa. *Super montem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Syon,* ideſt ſuper eminentiam vitæ exponit Gregorius magnus. nam præcipitur ei clamare. clama ne ceſſes: quia debet clamare fama, doctrina, veſtitu, vt ipſe totus ſit clamor, veluti Seraphin, qui non ceſſant quotidie clamare. Nam qua neceſſitate compellitur ſumma dicere, eadem neceſſitate compellitur ſumma mõſtrare. & qui ſecus facit, cenſura graui dignus eſt, neque officij ſui (vt aiunt) pulſum attingit. clarus eſſe debet per bonam opinionem: quia concionatoris vitæ & bonæ famæ ſplendor ſolet mirandum in modum auditores afficere. & quò mauult trahere. clarus eſſe debet, vt imbecilles erigat, & afflictos cõſoletur. calidus per charitatis feruorem. *Qui enim,* (vt Gregorius ſanctus ſcribit) *charitatem ad proximum non habet, officium prædicationis aſſumere non debet.* mundus per bonam intentionem. *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit.* quamuis enim nos miſeros peccata circumſtent, quæ mentes noſtras velut domeſticæ quædam furiæ aggrediuntur. & vt ſacer Hieronymus ſcriptum reliquit. *Affectus, & perturbationes, quamdiu in tabernaculo corporis huius habitamus, & fragili carne circundamur, moderatè regere poſſumus, amputare non poſſumus: quia nemo vitiis ſine naſcitur* Ille beatus eſt, qui minimis vrgetur: cauere tamen debet, ne illis ſit ſcandalo, quibus præſidio eſſe debet: alioqui eſſet veluti mola aquaria, quæ dum acuendo alteri ſeruit, ſe paulatim conſumit. Sicut candela, quæ lumen aliis præbet, & ſeipſam deſtruit, veluti milites, qui ſeipſos enſibus, & lanceis exponunt, vt duci victoriam exhibeant. Hoc accidit ædificatoribus arcæ Noe: qui, dum arcam ad aliorum ſalutem ædificarent, aquarum colluuione

De morib. & vita op. concionatoris egregiè ſcrib. B. Aug. lib. 2. de doct. Chriſtiana cap. 41. & 42. in 4. c. 15. B. Ambro. 2 de officijs c. 12. & 13. B. Grego lib. 23. mor. ca. 4. Chryſoſ. in Matth. cap. 5. hom. 10. Baſil. Magn. ad Greg. Nazia. Greg. Nazian. 1. libr. ſuæ Theol. 6. Diony. de Eccle. Ierar. prima parte cap. 2. Tho. ſan. part. 3. q. 41 ar. 3. L. Epiſt. 88.

uione ſubmerſi ſunt. Claudus pulcher quidem eſſe videtur in ſedendo, qui eſt deformis in ambulando. Sic multi placent, dum ſedent in cathedra, & docent, qui tamen in operibus claudi ſunt. qui etiam prohibebantur in lege ab ingreſſu tabernaculi, & ab officio. Sicut lapides, qui aquis continuè rigantur, nec tamen inde molleſcunt: ſed duriores plerunque euadunt. vt gallus, qui ſæpe crocitat, & nunquam oua parit. Ita faciunt tubicines, qui alios exhortantur ad prœlium, contra quos non pugnant, immo primi ſuccumbunt. Quiſquis ergo alios ſanctos efficere debet, ſanctus ſit, neceſſe eſt. Nemo enim dat, quod ipſe non habet. Quid iuuat, ſi lingua eſt aurea, & cor ferreum? bona loqui & contraria operari? loquentis auctoritas perditur, quando vox opere non iuuatur. non auditur obedienter (ait D. Auguſt.) qui ſeipſum non audit. Ioannes Baptiſta prædicabat pœnitentiam quidem in deſerto: ſed ibidem etiam habitabat. *Loquimini & ſic facite, clamat Apoſtolus.* Natura comparatum eſt, vt omne agens agat ſibi ſimile. Homo generat hominē: equus equum: ignis ignem. *Ia. Apoſ.* pictor eſſe debet, qui alium pictorem faciat. & philoſophus philoſophum. & muſicus muſicum. iuſtum eſt, vt non habeat linguam, qui non habet vitam. Ita ad Roma. intonat Apoſtolus. *Si tu confidis eſſe ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris ſunt, eruditorem inſipientium, magiſtrum infantium habentem formam,* ideſt informandi, inſtituendíve rationem, quam aliis præſcribas. ducem cæcorum ait Apoſtolus: quia cæcus, dum in ingreſſu ciuitatis ſedet, aliis viam oſtendit, quam ipſe nunquam percurrit. Gregorius Nazianzenus vir non minus pius, quàm eruditus, vitam, & mores optimi concionatoris graphicè deſcribit, cum ait. *Mundari prius oportet, & ſic alios mundare: ſapientem prius fieri, & ſic facere alios ſapientes: lumen fieri, & ſic alios illuminare: ad Deum accedere, & alios ad Deum adducere: ſanctificari, & ita alios ſanctificare: manus habere rectas, & ſic cadentibus porrigere manum.* igitur doctrina concionatoris (quātumuis fulgeat ſplendore ſermonis) ſi fuerit maculis vitæ inſperſa ab impuro pectore, & ore procedens, quid proficiet? neque vulgari ſanctitate opus eſt: ſemper enim effectu cauſa ſua eminentior eſt, atque viuacior, vt fulgor ipſe ſyderum, qui à

ſole emanat, longè ſplendidior in ipſo ſole, quam in aſtris eſt. Vnde cum in lege veteri Dominus aquas expiationis, & cineres vaccæ ruffæ ad purificationem hominum deſignaſſet, mundis hominibus commiſit, vt ſic mundus luſtraret immundum. ab immundo enim quis mundabitur? oculus plenus puluere maculam non conſiderat. ita mundus eſſe debet, qui aliena vult corrigere. Vides ergo, qualis eſſe debeat, qui aliorum ſordes vult expiare. cũ enim Dominus Ieremiam prædicatorem creare vellet, prius illum in vtero matris ab omni peccati labe purgauit, vt ſingulari quadã puritate, & ſanctitate eſſet inſignis, quippe cum alios ad ſanctitatem, puritatemque vocare deberet. Quod egregiè docuit Seneca vir grauiſſimus, cum ait. *Eum elige doctorem, quem magis admireris, cum videris, quàm cum audieris.* cuius videlicet quamuis ſit admirabilis eloquentia, mirabilior tamen ſit ipſa vita, atque ita potentius trahat homines, cum videtur, quàm cum auditur. Ita ait philoſophus actiones hominum eſſe ſermonibus credibiliores: plus enim homines oculis, quàm auribus credunt. Columnam, quæ Iſraeliticum populum in deſerto ducebat, præeuntem populus ſequebatur, ea verò quieſcente,
Iud. 9. ipſe quieſcebat. Abimelech ſubditos nõ tam dictis, quàm factis ad ſui imitationem incitabat. hoc vos facite, quod me vidiſtis facere. virtutis ſpecies pulcherrima eſt, quæ ſuapte vi homines non modò ad amorem, ſed etiam ad ſui imitationem trahit. Cæſar (vt auctor eſt Cicero) nunquam militibus dixiſſe fertur, ite illuc, ſed venite huc. id
Eſd. 1. feciſſe legitur Eſdras ſacerdos, cum ad reparandam Hieroſolymam accederet, parauit cor ſuum, vt inueſtigaret legem Domini, & faceret, & doceret. Quid per Deum immortalem confert lingua eloquens, ſi deſit vitæ diſciplina? ſi verbis dicit, & moribus contradicit? monſtruoſum eſt valde vitam moribus non concordare. vt qui aliorum mores componere tentat, ſuos ſemper diſſolutos habeat: & culpam, quam in aliis redarguit, in ſeipſum retorqueat. Quia quo alterũ accuſat, ſeipſum damnat. Qui fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum. Laxa nimis, & remiſſa eſt doctrina, niſi vitæ, & morum probitas fuerit coniuncta, vt audacter dicere poſſit. *Verba, quæ loquor,*

teſtimonium perhibent de me. Si mihi nõ creditis, operibus credite. Nihil eſt,(vt vno verbo dicã) ad perniciem Eccleſiæ nocentius, vel ad decorem monſtruoſius, vel ad publicam ſalutẽ infenſius, quàm ſi is, qui aliis miniſterio verbi Dei præſit, moribus, & vita ſubſit. Quia morũ, & vitæ probitas fugat omnium vitiorũ monſtra, atq; omnia Dæmonis repagula deſtruit. Quemadmodũ matutinus lucis ſplendor nocturnas tenebras fugat. ab eo cæci lumen, paruuli doctrinam, dubij conſilium, inopes ſubſidium, medicinam pariter, & auxilium quærere debent. ordinatus eſſe debet, vt cœlum per diſcretionem. In omni ſacrificio ſal apponebatur. optima enim concionatoris vita eſt ſal, quo doctrina cõditur, & dulcis panis conficitur. Volubilis per diſcurſum ad prędicationem. Rotundus per ſimplicitatem. Velox per bonũ exemplum: quia magis mouent exẽpla, quàm verba. Nam loqui facilè eſt, præſtare verò perdifficile. quanto que alterum altero difficilius, tantò vtilius, atque præſtantius. In omnibus ergo, qui futurus eſt Eccleſiaſticus pręceptor, ſe præbeat ducem ſalutis, & verum patientiæ magiſtrum, ne vituperetur miniſterium Chriſti. Sit mitis, & ſublimis, qui humilitatẽ docet. Nihil improbè agat, qui docet iuſtitiã, & cum Samarita relinquat hydriam mundanæ vanitatis. Qui paratus eſt populo euangelizare Ieſum, & membris eius vires præſtare, quæ paulò ante laxa, & diſiuncta erãt, connectere cõtendat. Itaq; prius Eccleſiaſtes ſe his clariſſimis exornet conditionibus. Sed de hoc ſatis: cũ viri pręclariſſimi, & principes noſtræ militiæ de re hac egregiè, & cumulatè ſcripſerint, quorum nõnullos breuitatis cauſſa ſuperius adnotauimus. ad vlteriora itaque tranſeamus.

Io.10.

Leuit.12.

Quòd concionator ante concionem ſe præmuniat. Cap. III.

SIcut qui alieno ęre oppreſſus nimis fuerit, & pergrauatus, nec habet vnde ſatis poſſit facere, creditorem humili prece interpellat, vt debitum ſibi amicè dimittat. ita in cõcione debet modis omnibus Euangelicus præceptor feruenti ſe præmunire oratione, ſupplicẽ ſe Deo exhibere, cuius cauſſa agitur, indignitatẽ ſuã profiteri, omnem-

à ſe ſui fiduciam depellere,& totã mentis aciem in Deum dirigere : in cuius arbitrium totius negotij huius ſumma referri debet. vt ad tam validam,& conſtructam inimicorum aciem debellandam,& prorſus expugnandam, virtute induatur ex alto : Nam hominis eſt quidem præparare animam,ſed Dei eſt linguam,& cor dirigere. fruſtra laboras (mihi crede) nec ad calcem probè decurret oratio, niſi cœleſtis vox interiori aure perſonet. Vnde Moyſi ad popu-
Exod. 4. lum concionaturo dixit Dominus. *Ego ero in ore tuo,téque docebo,quid loquaris* & Ezechielem admonet. *Fili hominis ſta ſuper pedes tuos, & loquar tecum.* Tria itaque ſunt præ aliis pio concionatori neceſſaria, quæ omni ſtudio,& contentione obſeruare debet, nimirum oratio, meditatio,& contemplatio. oratio petit, meditatio conſilium præſtat, contemplatio inuenit, & inuentis fruitur. oratio velut fidiſſimus
B. Augu. ſua per illud in hæc oratio. mea in conſpec. tuo. nuncius ad Deum præmittimur, cuius vis (vt B. Augu. docet) tanta eſt, quòd illuc intrat, quò caro peruenire nõ potest: in oratione verò totus ſe conuertat ad Deum, à quo omnis vis, incrementum, cõſilium, & animarum ſalus dimanãt: vt hóc perpetuò fixum animo ſuo inſideat, animas Chriſto lucrari, in quo ſolùm præclarum docendi munus ſuſtinet: alioquin retia quidem reficiet, ſed non capiet piſces: non piſcabitur : ſed expiſcabitur : nihil capiet præter lutum,& lapillos, nec in Domini vinea proficiet vnquam, ſed omnibus erit ludibrio,& deſpectui,& (quod multò periculoſius eſt) vltricem aduerſus ſemetipſum iram Dei excitabit. Qui ergo non præmiſerit diuinam, & feruentem precem ad Deum, exiſtimet ſe eſſe ſine pulſu & interno ſpiritu, qui timorem omnem amouet, quo nonnunquam tota ferè dicendi vis exhauriri ſolet, vel potius mens eripi, quæ formidinis magnitudine oppreſſa, nec quid cogi-
Deut. 23. tet, nec quibus, nec quomodo ſatis prouidet: Nam *qui formidoloſus eſt* (ait Dominus) *& corde pauido reuertatur in domum ſuam* At vbi Spiritus ſancti gratiam (ſine cuius ope tota mentis intentio rueret) implorauerit, oculis in altum defixis meditetur aliquantiſper, breui tamen & expedita meditatione, ne auditores nimis ſuſpenſos detineat, vel
B. Aug. ccn. aduer. potius tædium eis, & moleſtiam afferat : Hoc ſanè obſeruauerũt ſemper, (& nos religiosè quidem in noſtris concioni

cionibus obſeruamus) antiqui patres, quorum nomen, & memoria non ſatis celebratur (vt teſtantur B. Auguſtinus, D. Chryſoſt. & ſacer Hieronymus) Hinc Dauid Spiritus ſancti vates eximius. *Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.* ac ſi diceret, tunc preces meæ erunt tibi gratæ, quando à peccatis mundatus fuero, propter illud quod dicitur peccatori. *Quare tu enarras iuſtitias meas?* niſi enim didiſcat cor meum turpia cogitare, tua certè, & ea quibus tu delectaris, nunquam meditabitur. Sed quæ eſt meditatio cordis, quæ poteſt ad Dominum peruenire, niſi ſpes, charitas, & fides? quæ vtique digna ſunt Deo, illa enim merentur in conſpectu eius aſcendere, quæ ipſe cognoſcitur approbare. Hæc ſunt holocauſta medullata, quæ Deo offerri debent. cõpleta tandem meditatione, conſueta contemplatione ſalutetur beatiſſima Virgo iuxta morem, & approbatam conſuetudinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quæ eſt mater, nutrix, & interpres omnis veritatis: tum vt hæretici confundantur, quorum mos, & inueterata conſuetudo ab orbe condito ſemper fuit, Sanctorum laudes, & præſertim ſacratiſſimæ huius Virginis truculenta rabie abhorrere: tùm etiam, quia nominis huius inuocatione, & patrocinio omnis frigiditas, & concionis languor abſcedet, & omnino tolletur: Quare ſecundis ſucceſſibus ſe vſurum cõcionator ille confidat: cui ea, quæ modò dicta ſunt, menti, & cordi fixa erunt.

legat. & proph. D. Chryſoſto. in ſer. de Pacien. & con. huius ſeculi ſacer Hierony. in exp. 1. c. Mich.
Dauid Pſ. 18.
Pſal. 49.
Caſſiod. in expoſitione Pſal. 18.

Quæ concionatori perorandi audaciam præbent. Cap. IIII.

QVinque ſunt, quæ cõcionatori perorandi audaciam tribuunt, ſcientia, eloquentia, potentia, libertas, & benignus auditus. ſciẽtia admodum neceſſaria eſt: quia vanum eſt velle prius docere, quàm diſcere. Danieli dedit Deus ſcientiam, & diſciplinam. Hæc eſt dura comminatio, in Oſea. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi.* Vnde etiam grauiter conqueritur B. Bernardus, cum ait. *Multos canales habemus in Eccleſia, conchas autem per paucas quia multi effundere potius, quàm infundi ſtudent.* qui ſine velis nauim impellere tentant, dummodo ſe eſſe ma-

Oſ. 4.
D. Bernar.

giſtros falſa exiſtimatione, vel potius tumultuaria quadam verborum congerie oſtentent: cùm tamen nunquam fuerint diſcipuli, quibus citra temeritatem illud poſſemus obijcere. Quomodo litteras ſcis, cùm non didiceris? quare plerunque accidit, vt dum alta petere nitũtur, præcipites cum ſui, & aliorum detrimẽto ad ima ruant. Nam ſi doctrina deſit, quæ ſolet linguam diſertam reddere, & ambigua quæque illuſtrare: neceſſe eſt, vt vniuerſa prædicationis machina deſtruatur (& quod perniciosius eſt) maneat ſine medicamine intercutaneus morbus, nec vllo modo ſupprimi, aut extirpari poſſit hæreſis (quo nullum eſt nocentius in Dei Eccleſia malum). ſcientia itaque ratio illuminatur, vt diſcernat bonum à malo, verum à falſo: quid agendum, quid dimittendum, quid credendum,
Lucæ 1. quid denique proſequendum ſit. Vnde illud. *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius: in remiſſionem peccatorum, &c.* Hęc proinde eſt vera ſcientia, qua principia, media, & concluſio-
Pſal. nes dignoſcuntur. principia, vt Deus, & quæ de Deo cre-
Eſ. 7. denda ſunt. *Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus.* media ſunt,
1. Ioã. can. bona facienda, & mala vitanda. *Sciat reprobare malum, & eli-*
Cap. 3. *gere bonum.* Concluſiones, vt bonorum præmia, & malorum ſupplicia. *Scimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam.* eloquentia quoque neceſſaria eſt, ſi tamen ad ſalutem, & non
1. de offic. ad perniciem vtatur Eccleſiaſtes, vt de oratore etiam do-
lib. & lib. cuit Cicero, cùm ait. *Inhumanum eſt eloquentiam ad hominum*
3. cap. 18. *ſalutem, & conſeruationem datam, ad bonorum peſtem, perniciémque*
B. Aug. *conuertere.* Vnde B. Auguſtinus loquens de ſe ipſo ait. *Pla-*
3. conf. *cuit mihi ſubtrahere beneficium linguæ meæ nundinis loquacitatis, ne vlterius pueri mendicantes non legem tuam, non pacem tuam: ſed inſanias mendaces, & bella forenſia mercarentur ex ore meo, arma*
B. Aug. *furori ſuo:* Et idem Auguſt. *Quid valet eloquentia paganis, quæ*
in lib. ſer. *tanquàm pocula preciosa mortiferos promit errores: & facit linguam frameam, & gladium bis acutum?* de quibus illud (nec temerè dici poteſt) lingua eorum gladius acutus. omnis enim noſtra locutio eſſe debet vel pro Dei laude, vel pro noſtri, & aliorum commodorum ſpe. Vnde de B. Paulo le-
Act. 18. gitur: *Feruens ſpiritu loquebatur, & docebat diligenter, quæ ſunt Ieſu.* Nihil tam facit ad auditorum perniciem, quàm fucata eloquentia, qui cum audiunt diſertè loquentes, etiam

etiam vera dicere arbitrantur: cum tamen & improba
& turpia eloquenter alijs perſuadeant. Non ab re præ- *Exod. 4.*
cepit Dominus fieri labrum æneum ad lauandum. la-
brum æneum eloquentia eſt, quæ veluti æs ſonans, à
peccatorum ſordibus abluit. Potentia quoque, ſeu di-
cendi vis, quæ à natura eſt, non modicam præbet ad di-
cendum audaciam, ſi fuerit tamen ratione, & non furiis
ducta: quicquid enim effrænato fit animo, ac turbata ra-
tione, id confuſè & ineptè fieri oportet: plumbum ſiqui-
dem in igne poſitum, liqueſcit, & ſplendet: ſi tamen diu
perſiſtat, facilè diſſoluetur: amara pluſquam dulcia com-
petunt medicinæ, ſi modum non excedant: nam aſperi-
tas, & ſęua bella, & odium lethale excitare ſolet. vnde qui-
dam non inepte canit.

Exigua eſt virtus præſtare ſilentia rebus.
Et contra grauis eſt culpa, tacenda loqui.

Caueat tamen concionator, ne pro ſuo libito linguam
ſoluat: nec rigidè, vel rauco (vt dici ſolet) gutture in ma-
gna populi frequentia, & ſacro hominum cætu principem
aliquem, aut prælatum carpat, ne auditorum palpatione
delinitus, ſeditionem mouere videatur, ne ve canis rabidi
latrabilem, & mordacem naturã ſapiat: vel potius populi
auram vana oſtentatione aucupari præ ſe ferat. Verùm
quid prodeſt dicendi potentia, niſi fuerit cum libertate
coniuncta? eſt autem libertas (quam Græci παῤῥησίαν ap-
pellant) loquendi, admonendi, increpandiq; fiducia, cùm
quicquid vis, quod ſentimus, liberè loquimur, nullius re-
ſpectu, gratia, aut potentia commoti. adulatio enim, quæ
libertati opponitur, aut reticentia in præceptore Euãgeli-
co culpabilis eſt, quando præſertim (conniuentibus ocu-
lis) ea diſſimulat peccata, quæ præ cæteris inſigne, & ma-
nifeſtam improbitatem habere dignoſcũtur, cum B. Pau-
lus Apoſtolus diuini verbi præclariſſima tuba, admoneat
Timothæũ, vt arguat, increpet, obſecret: & vt conſtans, & *2. Tim. 4.*
intrepidus in omnes ſe vertat figuras, vt Chriſto (cuius
cauſſam agit) lucretur animas, omneſq; dicẽdi machinas
auditorum mentibus admoueat, vt ad prioris vitæ deteſta
tionem traducere poſſit: ita tamen ſit importunus, vt op-
portunitatem non dimittat: Quemadmodum Ioannes

non

non timuit arguere Herodem Antippam regem. Apoſtoli etiam, qui in hoc mortali corpore nondum exuerant ruditatem, atque ignorantiam carnis, dum Chriſtum prædicarunt, nec minis principum ab eius cultu deterreri, nec vllis tormentis inhiberi potuerunt: ſicut mons Syon, qui non commouebitur in æternum. Dolet quoq; Iſaias, Oziam impium, & nephatium regem nō corripuiſſe, cum
Eſ. 6. ait. *Veh mihi, quia tacui.* Corinthios etiam duriores effectos
1. Cor. 4. increpat B. Paulus. *Quid vultis?* (*inquit*) *in virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?* Hoc itaque conſilium perpetuò tibi fixum ſit, ſi in redarguendis auditorum conſcientiis negocium haberes cū aliquo magnate, aut prælato, vel principe, vtere meo conſilio, & tua prudentia, ne laceſſere præſumas: quia regium, & ingenuum animum exulcerares potius, quàm ad pœnitentiam adduceres. ô infelix, & lugenda præſumptio, ſuccurrat tibi egregium illud, & penè diuinū paradigma diuitis, & pauperis: quod Nathan Dei nuncius Dauidi regi poſt eius prolapſionem (perpetrato iam adulterio, proditione, & homicidio) in ſui, & aliorum adduxit exemplum, qua induſtria ita regius animus fuit commotus: vt, regalibus inſigniis, & tantæ maieſtatis ſolio poſthabitis, ſeueriſſimam (pluſquàm dici poteſt) aduerſus ſemetipſum protulerit ſententiam. tutius itaque erit probatæ tuæ vitæ exemplo magnates inſtruere, quàm comminationibus deterrere, formicæ inſtar: quæ, cùm aliquod pondus ore trahit (ne oneri ſuccumbat) ſolet ipſum præcedere. Hoc eſt, quòd B. Paulus
1. Tim. 4. admonet Timot. *Exemplum eſto fidelium in verbo, vt* (ſupple) *ſit veritas. in conuerſatione vt ſit, vitæ probitas. in charitate vt ſit amicitiæ firmitas. in fide vt ſit ſapientiæ claritas. in caſtitate vt ſit continentiæ puritas.* Erat denique vltima conditio, quæ perorandi audaciam cōferre ſolet, benignus auditus. quamuis enim priuata, & familiaris collocutio efficacius nonnunquam informare poſſit, quàm publica prædicatio, vel lectio, quæ in frequenti hominum congreſſu habetur (vt
B. Gre. ſuper euang. lib. 1. hom. 2. B. Gregorius docet.) *Collocutionis* (inquit) *vox corda torpentia excitat, pluſquàm lectionis, & quaſi quadam manu ſolicitudinis, vt euigilent* (ſupple audientes) *pulſat.* auditorium tamen frequens, & benignus auditus ſolet exercitato oratori maximam

mam

mam vim ſuppeditare:ſicut equus,dum per viridem campum ſolutus ſpatiarur,nouam quidem videtur inducere ferocitatem.Hoc nimirum & D.Chryſoſt.eueniſſe legimus: qui,cum ſemel dicturus eſſet ad populum,viſa populi frequentia,tanta fuit voluptate perfuſus:vt & maiores vires aſſumpſerit,& ad dicendum efficacius animum, parauerit: Verùm vt populus ſine tædio ad ſacros cætus conueniat,dilucida,& explanata oratione vtatur Eccleſiaſtes, vt auditores audita memoriæ facilius commẽdare queant: ſunt enim auditores veluti os in corpore.nam ſicuti os omnes cibos recipit,bonos autem,& ſapidos in ventriculum tranſmittit,noxios verò,& inſipidos reiicit: ita auditores omnia admittunt,ea tamen memoriæ commẽdant, quæ dilucidè,& breuiter fuerint explicata, hoc docet B. Auguſtinus. *Nihil tam neceſſarium,tamque pertinẽs poterit vtriſque contingere,quàm vt quod religiosè dicitur, & deuotè auditur,obſequiis competentibus teneatur.* quamobrem non diſcentes modò,ſed & docentes diſpoſitione,& ordine opus habent, vt hi & liberè,& ſyncere doceant, illi verò rectè cuncta percipiant,& ad ſpiritualis vitæ(donante Deo)inſtitutionem conuertant.

B. Augu. lib.1.de ver. Domini.

De præcipuo concionatoris munere. *Cap. V.*

PRæcipuum concionatoris munus eſt,piè, innocenter, & eruditè docere,prauas conſuetudines è medio tollere, regnum Dei augere,& veluti ſpiritualis dux,& anteſignanus animas ad beatitudinem promerendam excitare:cuius partes potiſſimæ (vel ipſo Auguſt.teſte) tres ſunt, docere, delectare, & flectere.docere neceſſitatis eſt, delectatio auditoris animum allicit,flectere victoriæ. doctrina eſt veluti baſis, & fundamentum ſpiritualis huius ſtructuræ. *Intelligens gubernacula* (vt Salomon ait) *poſsidebit.* quæ vberrimos fructus in nos deriuãdos producit, ſi qui docet(vt Auguſt.ait)vitauerit omnia verba, quæ non docent,& ſi inter docendum occurrat aliqua ambiguitas, tollatur omnino,nè ignotæ, vel dubiæ rei cõniuentia auditoris animum remoretur. delectabit, ſi ea, quæ dicit, elaboratè,& continuè inſeret,ſi debitam ſoni reddit melodiam,

B. Augu. lib. 4. de Eccl. doct c.11.& 12.

Prouerb. 1.

lodiam, ſi veritates Euangelicas, quas ipſe adduxerit, doctrina, & gratia ornauerit, ſi verborum lepore ſuſpendat, ſententiarum grauitate, & orationis impetu flectat, & miſteriis altius repetitis paret animos, vt in auditorum animis libenter admittatur. Vim habent delectandi maximam exempla, non trita, & paſſim obuia, quæ potius ad riſum mouent: ſed grauia, & accomoda, vt ſiquis rudi, & imperita plebi verba facturus ſit de regno cælorum, adducat exemplum agriculturæ, quæ eſt quædam expreſſa imago regni Dei. verùm quemadmodum in agro frequenter infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ: ita in Chriſti Eccleſia mali bonis permiſcentur. Hæc, & his cognata adducantur exempla: in quibus tamen certa regula dari non poteſt, cùm id potius vſu, & dicendi conſuetudine acquiratur. Flectere etiam oratoris eſt. B. Auguſtinus flectere, ſubſtantiam, & cor orationis appellat. Cicero quoque contulit palmam oratori, non qui bene orauerat, ſed qui mouebat affectus, & flectebat corda. quid verò eſt mouere bellum, & non conſequi victoriam? Nec mirum eſt, ſi ſemper non flectat: quia nec medicus ſemper ſanat ægrotum. medici tamen nomen retinebit, ſi modò ad ſanandum opportuna adhibuerit medicamenta, in quem ſenſum B. Auguſtinus ait. *Sicubi diligentia medicinæ huius impenſa non prodeſt, ſufficit ad rationem Deo reddendam, quòd non ceſſauit impendi. Sicut enim malignus ſuaſor peccati, etiam ſi non perſuaſerit, meritò pœnam deceptoris incurret: ita fidelis iuſtitiæ prædicator, etiam ſi ab hominibus reſpuatur (abſit vt apud Deum ſui officij mercede fraudetur.*) Ita ſanè concionator (& ſi non ſemper flectat) ſi tamen poterit parua ſubmiſsè, modica tēperatè, magna grauiter dicere, eloquens dicetur. huc ergo tēdit omnis induſtria, & labor cōcionatoris, vt aliquē fructum laboribus partum recipiat, ſicut belli dux gaudet, & triumphat cōſecuta hoſtium victoria. mouebit, ſi induat perſonā conquerentis, hortantis, iraſcentis, ſi pedibus conſiſtens (capta ex tempore occaſione) lamentetur, terreat, minetur, quia pedis ſupploſio in contentione, aut incipienda, aut finienda, maximam habet vim mouendi, & excitandi auditores, vt cùm (gratia verbi) concionator pedibus terræ illiſis, ſonitum faciens

B. Augu. lib. I. con. Creſcon. gram.

faciens ad auditores ſe conuertit, ac ſi ab ipſis videatur petere conſilium. hoc modo, dicite quæſo peccatores, quomodo excitatis Deum ad vindictam, & ad iracũdiam prouocatis? quo nam modo redimentur peccata veſtra, quæ in immenſum tendunt? Vnde nautam imitari debet, qui nunc eſt in portu, nunc eſt in alto, nunc ridet, nũc plorat: ac velut ædificator egregius, qui ædificat, diruit, mutat quadrata rotundis: ita ſi tu in conciliandis, aut cõmouendis auditorum animis nauiter, & dexterè id effeceris (quod modo dictum eſt) confidas, non mediocrẽ fructum ex his conſequi poſſe.

Quòd concionator ſi debet alios mouere, debet in ſeipſo eſſe commotus. *Cap. VI.*

SIcut ſtomaci frigiditas humano corpori noxia eſt, & mortem inducit, ita orationis frigiditas, quæ eſt malus rerum interpres, neque audientium ſitim extinguit, nec afflictis animis (id quod exigitur) refrigerium aliquod præſtat, omnium enim affectionum fons eſt amor: & affectus eſt veluti ſanguis orationis, nam qui frigidus eſt, vel tepidus, quonam modo alios calefaciet? humentia ligna non facilè ignem concipiunt: quemadmodum etiam ſi extinctis carbonibus alios adiungas ſimiles, nunquam accendentur: accendentur autem facilè, ſi iam igni hæreant. Petrus Apoſtolorum princeps, quando frigidus erat, haud potuit vnquam voce ſua mulierculam vnam in Dei amore accendere: quin potius muliercülæ vox, tanquam ventus aquilo ad aures Petri perueniens, mentem illius vſqueadeo gelidam fecit, vt dicere poſſet,

Gelidúſque coit formidine ſanguis.

Verùm vbi cæleſtis ille ignis è cælo delapſus, cor eius & linguam inflammauit, tria ferè hominũ millia ad Deum ſua prædicatione conuertit. B. quoque Pauli pectus tanto Chriſti amore flagrabat, vt æſtum, ac diuinum ardorem vix animo continere poſſet: cupiebat enim nedum Euangelium, ſed Deo animam tradere: Heliſæus propheta ita diuino æſtuabat amore, vt inſanus diceretur. & Dauid

rex,

4.*Reg.* rex,& propheta eximius inſanire viſus eſt, quando arcam reduxit à Gabaa in Hieruſalem, vbi Michol eius coniunx videns eum per feneſtram nudum ſubſilientem, irriſit. Summa ergo ad commouẽdos animos in hoc poſita eſt, vt moueamur & ipſi:& eos affectus in teipſo habeas, quibus velis auditorem affici. quòd ſi eo deſtitutus fueris, ad dicendum minimè eris idoneus. ille viarum anfractus, & diuerticula optimè intelligit, qui vt curſor aſſiduus viam terit: ita ille, qui in ſeipſo commotus eſt, aptè alios mouebit, non ad commiſerationem modò, vel indignationem (vt oratores paſſim faciunt) ſed ad odium peccatorum, & ad deteſtationem malè actæ vitæ. huc ſpectat Horatianum illud præceptum.

Horatius in Arte Poetica.

Vt ridentibus arrident, ita flentibus adſunt
Humani vultus, ſi vis me flere, dolendum eſt
Primùm ipſi tibi: tunc tua me infortunia lædent.

D.Grego. *Non enim inflammare verba poſſunt* (vt docet Gregorius magnus) *quæ frigido pectore proferuntur.* nec res, quę in ſeipſa non *D.Ber.ſuper cant. Ser.59.* ardet, aliud accendit, Vnde D.Bernardus: *Illius doctoris libenter audio vocem, qui non ſibi plauſum: ſed mihi planctum moueat.* Quod ſi ita eſt, quid quæſo ad inflammandos, & cõcitandos animos perfecta charitate præſtantius? nam charitas eſt ignis nõ ſemiſepultus, ſed qui iam flamma exiſtit, non à ſilice, ſed è cælo delapſus. Si ignis in nube incluſus violenter tandem cum ſonitu emicat, quid mirum, ſi cæleſtis hic ignis in pectore clauſus, verborum emittat fulmina, & tonitrua, quibus hominum mentes excitet, & terrore concutiat? O verè miranda charitas, quæ tam multa potes, tam magna præſtas, concionandi artifex, dicendi perita, quæ ferrum ſuapte natura frigidum non modò calefacit: ſed & ita ignit, vt veluti ſcintillas quaſdam emittere videatur. Quidam Sãctus interrogatus, vnde nam miranda, quæ dicebat, hauſiſſet, in libello (reſpondit) charitatis, vtinam ergo charitatis igniculus vigeret in concionatoris pectore: vt auditorum corda emolliret, qui manſuetudinis ſpiritu, & leni, ac ſuaui flatu ducendi ſunt potius, quàm loris, & comminationibus.

Qualis futura ſit diuini verbi prædicatio. *Cap. VII.*

Natura

NAtura comparatum eſt, vt quicquid ſublime, & magnificum eſt, id quoque arduum ſit, & perdifficile. quamobrem, cum diuini verbi proclamatio eminentiſſimæ ſit dignitatis: ita mirandum in modum perardua, & difficilis eſt: nam cum partes Chriſtiani oratoris ſint, corruptæ vitia naturæ extirpare, atque virtutes inſerere. huc maximè incumbet concionator, atque omne ſtudium, & operam ſuam adhibebit, vt hominum affectus excitet (& ſi fieri poteſt) ad nouas cogitationes, ad noua ſtudia, ad nouam denique vitam reformandam, & inſtituendam inducat. Quod vt facilè aſſequi poſſit, debet concionator eſſe fortis in præceptis, compatiens infirmis, in comminatione terribilis, in exhortatione blandus, in oratione feruens, in gratiarū actione ſolicitus. ac proinde diuini verbi prædicatio erit

vera vtilis ſuauis perſeuerās prudens.	Vera eſſe debet, quia melius eſt, & tutius veris offendere, quàm adulando placere. Veritatem meditabitur guttur meum, ne ſit noctuæ inſtar, quæ pulchros quidem aſpectu habet oculos,

nunquam lumen ſolis contemplatur, veritas nanque & ſi nullum in cauſſis patronum, aut defenſorem obtineat, ſe ipſa tamen defenditur: cuius vis tanta eſt, vt nullo aut hominis ingenio, aut arte ſubuerti poſſit. Apoſtoli, licèt in his corporis compagibus incluſi. *Cum fiducia tamen loquebantur verbum Dei.* Vtilis quoque erit, cum rudi populo, & imperitæ plebi vtilia, & popularia proponuntur potius, quàm ſubtilia, & curioſa, vt potè diuina mandata, articuli Fidei, præmia cæleſtia parata bonis, Inferni ſupplicia malis comminata, mortis & extremi iudicij terror & formido, Dei, & proximi dilectio hæc rudi populo & ſimplici plebi declaranda ſunt, annunciando ſi quidem (iuxta præſcriptam B. patris noſtri Franciſci regulam) vitia, & virtutes, pœnam, & gloriam cum breuitate ſer. ſermonis. His quatuor rotis voluitur tota concionis machina. ſicut agricola non iacit ſemen corruptum, ſed purum, nec ſine ſpe vberioris fructus: quamobrem non ſine calumnia ſunt illi, qui ea docent, & iactant, quæ ab auditoribus minimè poſſunt intelligi, quæ potius intra ſcho

Act. 4.

larum anguſtos parietes edoceri deberent, quàm in Eccleſia, vbi imbecilles, & rudes quàmplures exiſtunt: Nimirum ſi hos Deus ex induſtria plerunque permittit cadere, vt ſeipſos colligant, & vires proprias agnoſcentes, diſcant aliorum ruditati compati: Vnde B. Auguſt. *Audeo* (inquit) *dicere ſuperbis, vtile eſſe cadere in aliquod apertum, maniſeſtúmque peccatum, vt ſibi diſpliceant, qui ſibi placendo præſumebant.* hos quoque redarguit Apoſtolus in priori, quæ eſt ad Corinth. epiſtola. *Loquimur non indoctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus.* Vnde B. Auguſti. *Ad fidem, ſpem, & charitatem, tota militat diuina ſapientia, quæ principaliter ordinatur ad Dei honorem.* Quare ſi in docendo præferas honorem tuum honori diuino, non eris ſine mortali crimine, cùm fructuoſa potius, quàm curioſa pro veritate inueſtiganda tractanda ſint. Vnde libet exemplum intexere, quod habes in Hiſt. trip. In Concilio Nicæno adfuit hæreticus quidam, quem cum diſertiſſimi viri leuitatis ſuæ conuincere non poſſent, mox inſurrexit quidam vir alioqui idiota, ſed probus; qui ita hæreticum illum aggreſſus eſt. In nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. ô philoſophe audi dogma ſacræ veritatis, nulla hic ſpondet fortuna ſalutem. vnus eſt Deus cæli, & terræ, creator omnium viſibilium, & inuiſibilium virtute verbi ſui. fruſtra laboras, ſi tentas ea demoliri, quæ fide tenenda ſunt. deſine ea inueſtigare, quæ captum tranſcendunt humanum: cùm ea, quæ ante oculos obuerſantur, ſint nobis ignota. quibus propoſitis interrogauit philoſophũ, an ita crederet: cui ait, credo. At ille, ſi ita credis, ſequere me, & ſignaculum fidei ſuſcipe, id eſt baptiſmum: tunc philoſophus ad diſcipulos ſeſe conuertens, inquit: audite viri eruditi, donec mecum verbis actum eſt, verba verbis oppoſui. At virtuti verba reſiſtere nequeunt; ex quibus facilè conſtat, quàm vtilis ſit prædicatio, quæ à puro pectore dimanans, frequenti meſſe Domini horrea complet. Suauis eſſe debet, quia fauus mellis verba compoſita, ait Salomon ſapientiæ antiſtes. *Dulcedo animæ ſanitas oſſium, vena vitæ os iuſti.* Vena vitæ dicitur, quia impius à prædicatore inſtructus, relicto errore, ad viam ſeſe confert veritatis. Apes (vt Plinius ait) quæ ſunt animalia valde fœcunda,

Aug. de ciuit. Dei li. 4. cap. 13.
1. cor. 2.
Aug. lib. 1. de doctr. Christiana
Henricus Gand. Quol. 1. q. 34.
Her quol. 2. q. 16.
Hiſt. trip. lib. 2. ca. 3.
Prouer. 16

caſtra ſua nimia prole replent, & mel ſolent ex floribus conficere. ſicut muſica cor hominis demulcet, & intra ſe ipſum defluere facit, & liqueſieri, ita vt plerunque cor peccatoris in lachrymas conuertatur: ita dicendi ſuauitas auditoris cor emollit, & ſpiritum eius in Deum leuat. Prophetæ futura prædicentes aliquo muſico inſtrumento ad Deum ducebantur, vt de Heliſæo legitur: cuius ſpiritus melodia pſalterij totius belli euentum tribus regibus prædixit. De Dauid quoque eximio vate legitur, qui in templi miniſterium tres ſegregauit muſicos, immò ipſemet cithara ſua ſpiritum immundum à Saule depulit. ita facere debet côcionator (prudêtis medici inſtar) qui dum vult amaram medicinam ægroto propinare, dulce quid immiſcet, vt ſub dulcis ſpecie guſtet amarum: Vnde quidam non ineptè. 4. Regū. 3. 1. Paral. 25. 1. Reg. 16.

Excitat, & nutrit facundia dulcis amorem.

Difficiles aditus impetus omnis habet.

De Orpheo filio Solis narrant fabulæ, quòd ita dulciter canebat cithara, vt arbores, & ſaxa ad ſe traheret. quòd, iuxta B. Iſidori ſententiam, dulcedine verborum ſuorum homines agreſtes ad communem hominum cohabitationem attraheret. ita prædicator lapides, & ſaxa, id eſt corda lapidea, per compunctionem emollire poterit: eſt enim veluti pictor egregius, qui arte naturâ imitando, colores coloribus permiſcens, viſibiles corporum depingit imagines: & facit homines, & animalia, & arbores. ſed non de ea metamorphoſi loquor, quam Pythagorici iactant, & Virgilius antiquitatis amantiſsimus deſcribit, cum ait. *Virgilius.*

His ego ſæpe lupum fieri, & ſecondere ſiluis.

Mæris ſæpe animas imis excire ſepulchris,

Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

Verùm de ea transformatione intelligo. Cum homo diſerta ratione in tanta omnium ſcelerum colluuione irrationalem ſumit appetitum, vt dixerit Plato,

Non eſt homo id, quod videtur.

Perſeuerans quoque eſſe debet, & continua. Pſal. *Annunciate de die in diem ſalutare eius.* mandatum erat in lege, ne deficeret ignis in altari, id eſt *Pſal.*

 doctrina

doctrina inflammans,& illuminans. Ita B. Paulus adiurat
2. *Tim.* 4. Timothæum, vt modis omnibus Dei verbum prædicet, vtiliter doceat,ſuauiter moneat, ſeuerè vrgeat, & pergat exequi,quæ ſunt ſui muneris, & verbum Dei prædicet, non interciſa,ſed continua oratione:nam, vt quidam ait. *Interciſa perit,continuata viget.* Et re vera dicendi continuatio, & aſſidua in auditorum aures proclamatio eſt veluti rationalis anima, quæ (vt nouit philoſophus) aduenit enti completo; cum enim verbum Dei ſit pabulum animæ, debet perpetuò reficere: Hæc feliciter & fortunatè conſequeris,ſi ea, quæ modò dicta ſunt, prudentiæ ſale condiantur. *Quia verba prudentia ſtatera pon-*
Ecc. 21. *derantur.* Nihil eſt tam cognatum prudentiæ humanæ, quàm locis,& temporibus aptare ſermones,vt modò ad vnum, modò ad alium conuertas ſermonem, vt prouidus explorator:& ſicut ſcriba doctus, qui profert de theſauro ſuo noua, & vetera: ac veluti fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis in tempore tritici menſuram. fidelis, ecce quis eſſe debeat.prudens, ecce qualis. det in tempore, ecce temporis opportunitas. tritici menſuram (ſup-
Eph. 5. ple) electæ doctrinæ, ecce quantum. Hoc feciſſe viſus eſt Paulus Apoſtolus. *Viri diligite vxores veſtras. Filij obedite parentibus. Serui obedite Dominis. Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis.* Ita quoquè B. Ioan. *Scribo vobis adoleſcentes.ſcribo vobis patres.ſcribo vobis infantes*: Quare diuerſum in concionibus ſtylum,optimum quidem, & præſtantiſſimum dicendi magiſtrum ſancti omnes obſeruauerunt, nullam maiorem opportunitatem, quàm populi neceſsitatem expectantes. ſingula ſingulis (vt erat captus hominum),
D. Hiero. coaptabant. Nam vt ait D. Hiero.ad Fabiolam.*Pro varietate guſtus variorum condimentorum alimenta delectant,alijs dulcia placent, nonnullis amara.* Quæ alijs obſunt, cæteris proſunt.leuis ſibilus, qui fit ore compreſsis dentibus, & parum diductis labris,equos mitigat,& canes inſtigat. & (vt
Ezech. 12. ait Salomon) *Sermo opportunus optimus.* Hoc in Ezechiele ſi-
Gregorius magnus. gnificatum eſt, cum ait. *Ecce manus miſſa eſt ad me, in qua erat liber inuolutus, & expandit illum coram me.* Manus eſt prædicator. liber eſt ſacra ſcriptura, quam debet ex-

ponere,

ponere,iuxta auditorum ingenium. Quia ſicut corporale alimentum non omnibus prodeſt. infantulis enim panis eſt noxius,qui adultos roborát. mel ſenibus vim confert nutritiuam,quod tamen pueris obeſt,&corporis(vt aiũt) tormina inducit,quibus inteſtina exulcerantur. Sic in Eccleſia Dei alij ſunt, quibus lacte opus eſt, id eſt humiliori doctrina(vt vſitato ſacræ ſcripturæ tropo docet B.Ambroſius.) alij in Chriſto adoleſcere incipiunt, qui ſolidiori cibo indigét,& ad altiora nituntur. Nonne agricola qualitatem terræ prius contemplatur, quàm ſemen iaciat? hinc quidam ait, *Prou.15.* *B.Amb. li.de Inſt.* *Virg.*

Nec tellus eadem parit omnia, vitibus illa
Conuenit, hæc oleis, hic bene farra virent.

Non ergo exiſtimet concionator vnius tantùm generis homines fidei ſuæ eſſe commiſſos, vt vnum omnibus ſit indumentum:& præſcripta quadam dicendi formula erudire,atque eadem exhortatione ad veram pietatem inſtituere æquè omnes fideles poſſit,ne ꝓprio fine (citra omnem ſpem futuri cõmodi) fruſtretur:ſed intelligat ſe eſſe perfectum muſicum, qui eodem plectro, ſed non eodem pulſu neruos ferit extenſos. ſi ergo citharedus tanta diligentia conſulit, vt oberrantis chordæ cõpeſcat vitium,& eandem aliis cõcordem reddat, vt modò tenſis,modò remiſſis chordis perfectam faciat melodiam:quantò magis concionator debet auditores nunc rigore iuſtitiæ, nunc remiſſione clementiæ inducere, vt quaſi vnanimes ſint in domo Dei? Et ſicut piſcator ſolet inueſtigare ſinus,flexus,curuitates,ſcopulos,vada,littus,altum mare,nec vno ſolùm vtitur retium genere, neque venatur retiaculo in medio mari,vbi piſces magni retia conſcinderent: neque in littore diſtendit magna retia, ad capiendos piſciculos, qui per lata foramina (quæ nimis patent) quam primùm euaderent.ita periret omnis eius labor,& induſtria: &(vt dici ſolet) piſcaretur in aere. Hæc,quæ modò dixi,piſcatoris ſunt Euangelici, vt facilè comprobare poſſem auctoritate Gregorij Nazianzeni,quæ tanta eſt (vt teſtatur D.Gregorius,Hieronymus,& Rufinus) vt nullus vnquam eius dictis calũniam inferre præſumpſerit, immo potius putaretur hæreticus, qui ei auſus fuiſſet in aliquo cõtraire, *D. Greg. in Paſt.& 30.Mora. Sacer. Hiero. Rufinus.*

re, tantæ ergo auctoritati malo acquieſcere, quàm vlterius progredi. hoc ſolum adducam, quòd Dominus docturus diſcipulos, montem conſcendit, vt oſtenderet eos ſublimioris diſciplinæ iam capaces. deſcendens verò de monte cum turba loquebatur, quo exēplo voluit inſtruere præceptorem Euangelicum, vt rerum, quas proponit, & hominum, apud quos dicturus eſt, habeat rationem.

De tribus actibus Hierarchicis, à quibus vniuerſæ concionis ſumma hauritur.

Cap. VIII.

IN cæleſti Hierarchia (vt B. Dionyſius Areopagita, fidelis Apoſtoli Pauli diſcipulus docet) tres ſunt actus Hierarchici, purgare, illuminare, & perficere: qui concionatori magnopere (veluti concionandi claues) accomodari poſſunt: ex quibus (quaſi ex promptuario quodam) haurire poteſt omnem dicendi facultatem, vt facilius aſſequi poſſit quicquid de vnaquaque re proponit. Purgare eſt purum agere, & ſordibus liberare, ſicut medicus purgat corpus, vt ſanetur. cuius ſcopus eſt, vt præter naturam affectos (quoad eius fieri poteſt) ad naturalem ſtatum ſciat reducere: vel ſaltem dignoſcat, qui
Malach.3. ſanabiles ſint, & qui deplorati. Ad hunc ſanè modum debet prædicator Euāgelicus purgare (ait Malachias) *Sedebit conflans, & emundans argentū.* duo dicit. cōflans, & emundans: quæ ad hoc præclariſſimū munus ſpectant. nam cōflare eſt liquefacere, & in maſſam redigere, hoc quidem facit concionator, quando auditorem afficit vel supplicij terrore, vel præmij deſiderio, vt mens peccatoris ti-
D. Chry. in epiſt. D. Pau. ad Ph. Ho.6. more inferni emollita, & expergefacta, quę Dei regno digna ſunt, exequatur. Solet medicus morbos, quos leuioribus curare nequit, ignem, vel ferrum adhibere: nec vnquam vtitur grauioribus, niſi, cùm leuium beneficio deſiderata ſanitas deſperatur. exemplum adducit D. Chry. *Malleus quidem eſt grauis. verùm parat vaſa vtilia, & diſtorta dirigit. ita verba dura, & grauia, quæ in auditores à prædicatore proferuntur, non frangūt, nec conterunt pium animum, ſed potius corrigunt.*

corrigunt. Verùm interea, quæ vim purgatiuam habent, eſt cordis compunctio, quæ vt flamma ignis, ex violentia ſui motus concitata, materiam, in quam agit, euertit, & quendam ſonitum reddit. ita cor diuini verbi potentia concuſſum, voce in altum ſublata, eiulatum quendam emittit. Vnde Ioel propheta, *Exilient ſicut ſonitus flammæ ignis*, & in libro Numeri habet Moyſes. *Quicquid poteſt ſuſtinere ignem, igne purgabitur*. hoc proinde eſt conflare, & emundare cor, vt purum, ac terſum ſit, ac omni virtutum cãdore nitens, veluti fragrantia aromatha, quæ ſuo odore circunfuſa aërem complent. Secundus actus Hierarchicus eſt illuminare, id eſt piè, innocenter, & eruditè docere, nam (iuxta B. Dionyſij probatam ſententiam) Angeli ſuperiores illuminant inferiores, ſicut in templo erant vaſa maiora, & minora. *Sicut dulce lumen eſt, & delectabile, videre ſolem.* (ait ſapiens) ita verbum Dei interiores animæ oculos lætificat, niſi ponatur obex. Corpus quidem luminoſum, quod ſua ſponte lucet, non emicat ſuis radiis, vbi non eſt diſpoſitio: ſolétque lumen lippis oculis moleſtiã afferre. ita verbum Dei. Vnde P. Apoſtolus. *Mihi data eſt gratia illuminare* id eſt clarè docere. tanta eſt huius actus præſtantia, quòd nulla ars, vel diſciplina ſine magiſtro docente haberi poteſt. eſt enim doctor in Dei Eccleſia veluti os, quod intrà ſuam concauitatem cibos recipit. & ad corpus nutriendum tranſmittit: & ſicut radix, quæ terræ ſugit humorẽ, quo arboris rami quoque alimentũ trahunt, & nutriuntur. Ad hunc modũ cõcionator nutrit fideles animas ſalutari pabulo verbi, quo pingueſcit anima, cum ſalutaris doctrinæ lumen mentẽ illuſtrat, ſenſim irrepit, & in auditorũ aures influit. Vtilitatẽ huius actus docet Paulus Apoſtolus. *Omnis doctrina diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendũ.* Quibus verbis perſpicuè demonſtrat, quæ ad doctrinã, & quæ ad mores formãdos cõducũt. Vnde qui docet, & docẽdo illuminat (ait D. Chryſo.) & ſi opus amitteret, nõ caret mercede ſua, iuxta Dan. prophetæ traditionẽ. *Qui ad iuſtitiã erudiunt plurimos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Et Iacobus Apoſtolus. *Qui conuerterit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam ſuam à morte.* Quiſquis ergo aſſumit hoc dicendi egregium

Ioel. 2.
Num. 31.
Ecc. 11.
Ad Eph. 3
Danielis 12.
Iacobi 5.
Exod. 25.

munus, vt animas lucretur Deo, nedum aureolam aſſe-
quitur, quæ eſt ſingularis quędam excellentia præmij, ſed
etiam auream, quod eſt præmium eſſentiale. dixit Domi-
nus Moyſi. *Facias ſuper coronam auream alteram aureolam.* hinc
D. Thom. de B. Patre noſtro FRANCISCO canit Eccleſia. *Auream*
quolib. 5. *victor meruit, aureolam dum docuit.* Poſtremus actus erat, quan-
art. 25. do ad perfectionis cumulum deducitur peccator. Nam,
cum inualeſcentibus peccatorum tenebris, rationis vires
paulatim deficiunt: & graui, ac periculoſo caſu miſerabi-
lis homo præruptus fertur in præceps: tunc diuini verbi
prædicatione maximè contendere debet Euangelicus
præceptor, vt eum purget, illuſtret, & (ſi fieri poteſt) ad
perfectionis exitum perducat. huc quidem tendit omnis
actus eius hierarchicus. Nam ſi fortè quæras, quare Deus
voluit homines per homines doceri? reſpondet quæſtioni
B. Aug. B. Auguſt. ne humana natura vileſcat. *Poterat* (ait) *Ange-*
lib. de doct. *lum docere: ſed abiecta eſſet humana conditio: ſecundò vt daret reſponſa*
Chriſtiana *de humano templo: verum enim Dei templum eſt humana mens (vt*
teſtatur Apoſtolus) templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos: Dein-
de vt charitas aditum haberet refundendorum, & commiſcendorum ſi-
1. Corint. 3. *bimet animorum.* Sed quam doctrinam habere debet? dico
triplicem eſſe actum docẽdi. Simplex exhortatio, cui ſuf-
Alex de ficit ſcire mandata, & credenda. Secundus prædicandi: &
Aleſ. 3. tunc ſcire tenetur exponere mandata, & credenda, vt do-
parte Sum cet B. Petrus Apoſtolorum princeps. *Parati omni poſcenti vos*
ma q. 68. *reddere rationem.* Tertius actus eſt cathedram tenendi: &
memb. 3. tunc ſcire tenetur omnia, quæ ad Cathedram ſpectant. his
1. Petr. 3. ſanè præceptis abſoluetur tota actuum ſumma, quam ſu-
perius commonſtrauimus.

De differentia inter oratorem, & præceptorem Euangelicum. Cap. IX.

DIſcrimen eſt, & non vulgare, inter oratorem, & concionatorem. Nam orator ille eſt, qui aptè, diſtinctè, & ornatè ex tempore dicere poteſt de quacunque re ſibi propoſita, & præſertim de rebus, quæ pertinent ad Reipublicæ vtilitatem (auctor eſt Cicer.)

ex quo colligimus in omni oratione tria adhiberi, eum, qui dicit, eam rem, de qua dicitur, & eum, apud quem habetur oratio. Duo autem ſunt oratoris officia, vnum ſupremum, quod modò dictū eſt, ſcilicet de quolibet compoſitè, cumulatiſſimè, & cum quadam actionis dignitate dicere, & cum iudicio humanarum actionum. quod eſt condimentum orationis. Vel (vt Cato dicebat) Orator eſt vir bonus, dicendi peritus. quæ finitio, & ſi nimis vaga, & lata ſit: aptari tamen poteſt, ac ſi diceret, eloquentiam ſine vitæ probitate minimè conferre poſſe. vir bonus conſiſtit natura, moribus, vita, artibus. dicendi peritus conſiſtit artificioſa eloquentia, quæ conſtat partibus quinque, de quibus paulò infra ſigillatim diſſeremus. Alterum eſt intermedium, quod eſt docere, mouere, & delectare. quæ Ariſt. appellat munera intermedia: Orator itaque ille eſt, qui ea attingit, quæ rei, aut perſonæ (de quibus dicit) arbitratur ineſſe, vt ſi rem iuſtam velit defendere, ea tantùm eliget, quæ ad eius rei confirmationem pertinent, in quibus oratoris prudentia locum habet. nedum autem aptè dicit orator, ſed ornatè. quod auditorum vitio comparatum eſt: quorum ſtudia, & voluntates artificio quodam, & illecebris verborum, voluptatibúſque orationis elegantia, verbíſque lectiſſimis, vel potius oratoris impetu impelluntur. Hoc quidem eſt aptè dicere, vti plena, & perfecta eloquentia (quod oratoris proprium eſt) vt docuerunt viri eloquentiſſimi, nimirum Gorgias, Ariſtoteles, & Hermachora apud Græcos. Alpharabius apud Arabes. Cicero, & Quintilianus apud Latinos. At concionator ſemper vera dicit, mentíſque aciem in Deum figit, vt eum precibus flectat. ſicut videmus Dauidem oratorē à Spiritu ſancto edoctum nonnunquā ſummi iudicis captare beneuolentiam, explicare nequitiam aduerſantis, orationis defectū, vt exoret iudicē, & ad miſericordiam flectat. Debet itaq, concionator eſſe in ſermone verax, in iudicio iuſtus, in cōſilio prouidus, in cōmiſſo fidelis, & conſtans, pius in affectu, virtutibus inſignis, bonitate laudabilis. Hæc ſunt, quæ expectātur à præceptore Euāgelico, vt aliquid efficiat in auditorū animis. Sed turpe eſſet, ſi cum vita pugnaret oratio, ſicut ſi grāmaticus barbarè loqueretur.

Cic. in 1. ad Heren.

Quint. lib. 9. cap. 4.

Cato.

Ariſto. c. 1. Reth.

& Cice. 2. de Orat.

retur. At longè turpius erit, ſi cócionator in arte, quã profitetur, labatur, indecorũ enim eſt doctori, quãdo culpa redarguit ipſum. ſi vas fuerit corruptũ, corrũpet aquã. non ſufficit habere ſciẽtiã, niſi adſit cõſciẽtia, & ſi ipſe non eſt vir probus, & dicẽdi peritus, quonã modo poterit inſeruire loco, tẽpori, & perſonæ? lites diſſoluere? oblatrantes retũdere? obloquẽtes reprimere? proteruiẽtes caſtigare? aúditores, ad quos omnis ratio dicẽdi eſt cõferẽda, flectere? Adde, ſi in peccato vel occulto, vel manifeſto docet, ſi non
Pſal. ſtudet dolere de peccato, contemnit, & peccat iuxta illud. *Propterea Deus deſtruet.* Hæc dicẽdi petitia in tribus potiſſimũ cõſiſtit, natura, doctrina, & vſu. naturæ ius eſt immutabile. Quis docuit elephãtẽ dentes ſuos frangere? ceruum dictamũ comedere, vt ſagittã infixã extrahat? canem pro vomitu excitãdo gramẽ comedere? hæc à natura (quę
B. Augu. eſt vis inſita rebus) nobis data ſunt. Vnde ait B. Aug. *Nullum eſt adeò magnũ vitiũ, quod poßit delere extrema naturæ veſtigia.* Parricidij ſpecies eſt impugnare iura naturæ, quæ hoc habet præcipuè, vt cognoſcat quid faciendũ, quid ve omittẽdũ ſit: quamuis difficilè ſit definire (vt Tullius ait).
Ci. ſenten. de natura. Deinde eſt doctrina, quæ vera eſſe debet. *Principiũ verbo-*
Pſal. *rum tuorũ veritas.* non diſcrepans à vitæ probitate. *omnes viæ tuæ veritas.* vt verba ad vitam ducant æternã. vt ſit cõſtans: quia cõſtãtia eſt mater virtutũ, vitiorum nouerca. Poſtremò eſt vſus, qui eſt magiſter egregius, & optimus dicendi interpres. qui ſi frequens ſit, omnium magiſtrorum præcepta ſuperabit. vſus enim, & ars docuit, quod ſapit omnis homo. & (vt Victorinus ait) vſus eſt actus de potentia fre-
Cice. Pro Cor. Bal. quenter elicitus. Vnde Cicero eloquẽtiæ parens. *Aßiduus vſus vni rei deditus & ingenium, & artem ſæpe vincit.* Sed à doctis viris moueri ſolet quæſtiuncula. An teneatur concionator facere, quæ dicit? Cui breuibus ſatisfaciens dico, eum teneri ad faciendum quicquid aſſerit de neceſſitate ſalutis: non autem quod prædicat de perfectione re-
Alex. par. 39.68. ligionis, ad quam omnes de neceſſitate non tenentur. His ergo præceptis paranda erit peritia omnis, ſi adſit natura, id eſt ingenium: doctrina, id eſt ſcientia: & vſus, id eſt aſſiduitas. In his tribus non modica adhibenda eſt diligẽtia, quibus vniuerſæ concionis ſtructura innititur.

Quibus

Quibus nominibus concionator in ſacris literis recenſeri conſueuit.

Cap. X.

CVm ea, quæ hic à nobis adducuntur, ſacrarum teſtimonio ſcripturarũ comprobari debeant, operæ me facturum pretium arbitror, ſi eã breuibus recenſuero nomina, quibus in ſacris literis concionator appellari conſueuit: liquet ſanè primùm tubam nominari. Nam ſicuti tuba eſt inſtrumentum, à tubo, hoc eſt canalis concauitate nomen habens: cuius ſonitu milites, equíque ad prœlium inflammantur. ita concionatoris vox excitare debet ad certamen. hoc præcepit Dominus Moyſi. *Fac tibi duas tubas argenteas, quibus conuocare poſſis multitudinem.* Et *Eſa. Clama ne ceſſes, & quaſi tuba exalta vocem tuam.* Solebant enim Iudæi tubis canere: nunc autem non eſt illis permiſſum (vt notat D. Chryſ.) in tuba tria ſunt, compoſitio, terror, & ſonus. compoſitio: quia in parte, quæ ori admouetur, anguſtior eſt, in parte verò extrema, & finiente amplior: quia prædicator debet ſibi aſſumere arctiora præcepta, aliis verò laxiora præcipere, vt cuncti videant eum magna facientem, & parua (& hæc quidem facilia) præcipientem, ne (phariſæorum more) grauiora aliis imponat, quibus digitum, (nec minimum quidem) admouere velit. Tuba etiam terrorem incutere ſolet, cuius clangore caſtra Iſraël excitata, veteris quoque Hierico mœnia deſtructa ſunt. Ita, ſanè prædicatio auditorum animos rebelles, & penè peccato obfirmatos, terret. Aquila, quæ à Cicerone Iouis ſatelles appellatur, (ſi Plinio creditur) clangorem ita vaſtum fundit, vt cæteræ aues inſidiis, & ſtrepitu eius perterritæ, minimè prodire audeant. Sed (proh dolor) quot terrores, quot tonitrua emittere debet concionator aduerſus nepharios, fœneratores, adulteros, molles? Sonus poſtremò ad tubam pertinet: quæ tantiſper ſonat, quandiu tubicem flatu ſuo implet. ſic verus prædicator ea dicit, quæ Spirituſſanctus buccinator ea & cordi, & ori ingerit. qui dixit in Ieremia. *Ecce dedi verba mea in ore tuo.* quibus poſtea vrbis euerſionem lamentabili carmine defleuit. Verùm duo erant tubarum genera, ductiles

Num. 9. Eſa. 58. D Chryſ. aduerſ. Iudæos. Oratione. 1. Ci. in Tuſ. Plin. Ier. 1.

les,& corneæ, vt intelligat concionator ſe ad quæcunque flexibilem,vt omnibus (D. Pauli exemplo) omnia fiat:vt omnes lucretur,& animarum lucrum vndique aucupe-
B. Iſid.li. 12.c.1. tur. Dicuntur etiam Boues.nam boues (vt B.Iſid.ſcribit) in ſignum generoſitatis habent ſub gutture quandā pellem (quæ vulgo palearium dicitur) inſignem inter ſe pietatem ſeruant: alter enim alterum inquirit,cum quo ducere aratrum conſueuit,ipſum lambit,& frequenti mugitu pium teſtatur affectum. Hoc quidem aptè conuenit concionatori,qui pellem flexibilem in gutture,id eſt verba dulcia habere debet,vt alios ad Christi iugum trahat, & eos frequenti mugitu, piis ſermonibus,amoris & pie-
Lect. 20. tatis affectu demulceat:vt cum Apoſtolo dicat. *Alligatus ſpiritu vado in Hieruſalem.* Vel quia vt boues ruminent: qui qui poſtquam herbam in ſtomacum traiecerint,inde paulatim in buccam reuocant, & dentibus ruminant:vel propter vngularum ſciſſuram, id eſt diſcretionem in agendis,& diſcernendis.Ita vitæ ſpiritualis inſtitutor ſciat aperire ſenſus verborum,ambage velatos,& in medium proferre: tunc vngulam diuidit, cum myſticum ſenſum à litterali intelligentia ſeparat,& diſcernit. Vel demum dicuntur boues ob inceſſus maturitatem:& multi laboris, quo homines paſcunt,tolerantiam, quia vbi nòn ſunt boues,
Sap.9. præſepe vacuum eſt: *Et vbi plurimæ ſegetes, ibi manifeſta fortitudo bouis* (ait ſapiens.) Sed quid dico vacuum præſepe? immo immundum:quia tunc vitiis fræna laxantur,gulæ, ventríque indulgetur: tunc odia concipiuntur, exarde-
Iſa. ſcunt iræ,& rixæ ſæuiunt. Columbas appellat Eſaias. *Ite columbæ ad feneſtras.* Nam quemadmodum columbæ, quæ puro grano delectantur,& felle carent, quibus Dominus
Matt. 10. voluit ſignificare apud Matthæum Euangeliſtam candorem Chriſtianum,& vitæ innocétiam,cum ait: *Eſtote ſimplices,ſicut columbæ.* vbi aliquando rauco gutture ante cancellos ſuos triſte quid meditando ingemuerint, in patulos campos auolant: vnde nedum ſaciatæ, ſed comitatæ redeuntes, magnam ſecum ſilueſtrium columbarum cateruam domum deducunt, non ſine fænore illius, apud quem hoſpitantur.quæ cùm ſemel imbiberint mel, ſolét alias columbas melis dulcedine ad ſe trahere, & mirabili

delecta

delectatione eas efficere. has imitari debet concionator pius, vel dulcedine verbi Dei ſilueſtres, & ferinos homines ad Chriſtum adducere queat (& vt ait Petrus Rauennas) *Dulcedine verbi, debita nutritionis obſequia præbere debet, non quadrare, ſed liquare ſermones.* Canes appellantur, quorum natura eſt in ædibus domini excubias agere, nec ſinere furibus patere domũ: ita diuini verbi præcones non debent ſomnolentia, vel incuria quadam pati, vt impij in Eccleſiam Chriſti, pro qua ſanguinẽ effundere debẽt, ſine vllo freno irruant. Quamobrem Iſaias Euangelicos doctores appellauit canes ob latratum prædicationis, olphatum ſagacitatis, famem continuam, luporum odium, linguam medicinalem, & ob cuſtodiam, qui ſuo latratu lupos ab Eccleſiæ grege arcere debent, & ab abditiſſimis ſpeluncis, & peccatorum latebris, in latos campos inſequi. Aegyptij prophetam deſcribere volentes, canem hieroglyphicè pingebant: quia propheta multa meditari debet, omnes adlatrare, & quodãmodo agreſtẽ eſſe, & nemini gratificari, quemadmodũ nec canes. hinc Iſaias canes mutos appellat, non valentes latrare: ac ſi Eccleſiæ oculi defecerint in eloquiũ Dei, cum deberent potius domum Domini ſuo latratu cuſtodire. Nubibus eos comparabit, tum propter celerem eorum obedientiam: tum etiam ob abffluentem verbi Dei prædicandi prærogatiuam, qua, Spiritusſancti gratia, corda ipſorum intus illuſtrante, documenta cæleſtia verius fundunt, quàm diſpenſant: & veluti nubes ſupra terrã eleuati, in ſuaues prædicationis pluuias ſemetipſos reſoluunt. Iob. *Qui ligat aquam in nubibus.* vbi Gregorius magnus exponens ait. *Vt ſcilicet non inundatione ſcientiæ, ſed moderata diſtillatione ſtueantur eruditores.* Qua ratione placuit Spirituiſancto, modò per nubes, modò per fluuios, modò per quadrigas, & ſacra illa animalia, quæ in ſpiritu vidit Ezechiel, deſignare. Si ſunt nubes, ex infimis terræ vaporibus congelatæ, debent ſupra terram fieri: & eò peruolare, quocunque voluntas gubernãtis circunduxerit. Si fluuij, ab Eccleſiæ paradiſo profluẽtes, debent varias terrarũ oras ſalutaribus vndis irrigare: vt æternæ fructum vitæ referant. Si animalia ſunt, ſacri rhedã Euangelij trahentia, non vno in loco conſiſtere debent: ſed

Pet. Rau.
Iſa.56.
Iob.26.
S.Greg.in ſuu Mora. 17.

ſed terram omnem circuire:& cæleſtes,quas ferunt,opes omnibus exhibere.In deſerto domin⁹ noſter aluit turbã, vt oſtenderet,eos in via vitæ deficere,qui non habent du-
S.Greg. cem,à quo perduci poſſint ad vitã.Legis doctores nuncupantur,vt iugi ſcripturæ ſacræ meditatione reparare poſſint cõtinuos humanæ cõuerſationis defectus:& aſſiduę, ac frequenti auditorũ corruptioni obuiare, vt pulpiti officium dignè exercere queãt:& veritates noui Teſtamenti,veteris,à quo(veluti à radice flores oriuntur)cõprobare ſciat: & non modò in ſuggeſtu prædicatione declamatoria,ſed in cõgreſſu familiari, & mutuo vel quouis peculiari loco(exẽplo Chriſti Saluatoris noſtri, qui nedum in ciuitatib⁹,ſed in mẽſis quoq; proponebat parabolas.) ita B.Paulus de ſeipſo dicit. *Prædicatio mea,& ſermo meus.* prædicatio publica(ſupple)& ſermo priuatus.Dicuntur ſeminatores.Nam ſeminator iuxta qualitatẽ terrę vel denſius, vel rarius ſeminat: ita cõcionator ſecũdũ diſpoſitionem,
Prou. 34. & auditorũ indigentiã facere debet. *Quaſi terra pinguis eſt anima deuota.* in quã exhortationis ſemẽ auidius recipitur: ſed heu ſemen iſtud perit: vel quia ager incultus eſt. *Per agrum hominis pigri tranſiui,& per vineam ſtulti viri,& ecce totum repleuerunt vrticæ.* Vel potius quia terra cordis noſtri, quæ ſuapte vi eſt grauis,opaca,& dura,non recipit ſemen
B. Anſel. in exp. Ep. ad Gal. diuini verbi.B.Anſelmus appellat concionatorem fullonem animarum,& mũdatorem eximium. eſt enim fullo, qui purganda veſtimenta accipit,ita dictus à fouendis aqua calida veſtibus. Vnde Chriſtus Dominus noſter mundauit Eccleſiam ſuam ab omni inquinamento mentis, & corporis. non aqua ſolùm, quæ à latere eius defluxit :ſed pretioſiſſimo eius ſanguine,ęterna carnis, & ſpiritus beatitudine,ac luce reficiens. ſed laborant incaſſum iſti fullones Euangelici,veluti Magi Pharaonis, qui defecerunt in tertio ſigno.cùm enim Euangelico pręceptori tria ſint admodum neceſſaria, ſcientia, eloquentia, & vitę probitas,nonne fruſtra contendit iſte Euangelicus fullo,ſi immundus alios mũdare tentauerit? Dicuntur errorũ debellatores, ab opere pugnandi contra hęreticos, peruerſóſque Chriſtianos. Dei miniſtri,internuncij domini Angeli,non naturę commercio, ſed officij dignitate,vt Chriſti legati,

legati, quippè qui in Apoſtolico munere verſantur, Angeli dicũtur. *Vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei.* quia vt Angeli eſſe debent humiles,& contemplatiui, præcones verbi diuini, milites, vinitores, paſtores, Architecti templi, ſacrarum ſcripturarum negociatores. Plaudant ergo ſibi, qui aurum, & argentum lucrantur, qui magnum pecuniarum lucrũ faciunt, qui vrbes expugnant,& ſuo ſubdunt imperio: iſti animas Deo lucrantur. quo nihil eſt in natura humana excellentius. Eſt itaque pius Eccleſiaſtes (vt vno verbo dicam) venter, de quo fluunt flumina aquę viuę, aurum ignitum,& probatum, quo quiſque locuples fieri poteſt: ex malo bonus euadere: ex bono melior: ex meliore perfectus: ex perfecto beatus:&(ſi fas eſt dicere) ex homine Deus. Sed pauliſper hîc ſiſtere decreui, ne liber in immenſum ſerpat. Verùm de re hac vide Ioannem Gerſonem, virum alioqui eruditiſſimum in ſuis operibus, quę tibi legenda relinquo, dum ad alia me conuerto. *Apoc. 8.*

Ioannes Gerſon in ſuis operibus doctè & piè docet, quæ cõcionatori ſunt neceſſaria.

De his, quæ habent vim attrahendi auditores. Cap. XI.

Cvm diuerſa admodum ſit concionatoris actio in templo, ab actione Rhetoris (vt paulò ſuperius commonſtrauimus) fruſtra mihi videtur, velle omnia hic adducere, quę oratori in foro inſeruire ſolent. quare tantùm ea recenſebo, quę huic doctrinę, atque inſtituti mei rationi accommodari poſſunt: quę ſi fortè alicui videbũtur per ſe leuiora, aut infirmiora: plurima tamen adiumenta, atque ornamenta ſubminiſtrabunt: ego enim pro viribus meis prodeſſe cupio ſtudioſę iuuentuti, neque alia ratione negocium hoc ſuſcepi. Quatuor itaque ſunt (ne longius à re noſtra diſcedamus) quę vim habent attrahendi auditores.

- Dicendi vis.
- Verborum delectus.
- Materia grauis.
- Docendi methodus.

Dicendi vis (vt auctor eſt Cicero.) quinque partibus conſtat, inuentione, diſpoſitione, elocutione, memoria, & pronuntiatione. Inuentio eſt excogitatio rerum verarum, aut veriſſimilium, quæ cauſam probabilem reddunt (nam *Cic. in 1. de inuen.*

inuenire eſt excogitare, quaſi in aliquid venire. Inuentio quidem ſubminiſtrat oratori totam materiam fabricandi orationem: eſt namque inuentio argumentorum mater: ex cuius viſceribus hauriuntur omnia argumenta. primùm itaque operæpretiũ eſt, inuenire quid dicas, & inuenta diſponere: deinde ornare verbis, & memoriæ mandare: cùm verò diues fuerit intellectus, & varia lectione refertus, audacter proferet veritatem, quam animo iam conceptam habet. At ſine copia verborum, & ſententiarum, tautologiam, perſæpe incurret: quæ eſt eiuſdem ſermonis iteratio, atque eiuſdem ſententiæ per alia, atque alia verba vitioſa repetitio, inopiæ cauſa facta. quod aridis, & inexercitatis euenire ſolet. Diſpoſitio eſt rerum inuentarum in ordinem diſtributio. facit diſpoſitio, vt vnũquodque ſuam habeat ſedem, vt diſpoſitè, atque ordinatè dicatur. Parum quidem eſſet, ſi faber cæmentarius haberet lapides, & reliqua, quæ ad conſtruendam domum pertinẽt, niſi omnia diſponeret, & ordinaret: ſine quo parum ei prodeſſet, lapides congerere, cum nihil pulchrius ſit in omni ratione vitæ, diſpoſitione atque ordine. Sic niſi concio ordine, & diſpoſitione conſtaret, minimè ſibi cohæreret: ſed incertis ſedibus caſu potius, quàm conſilio ducta, erraret. Diſpoſitio itaque requirit, vt aliquid ante rem dicas: deinde vt rem exponas, expoſitam vel præſidiis confirmandis, vel contrariis refutandis probes: deinceps concludere, atque ita perorare oportet. Elocutio eſt idoneorum verborum, & ſententiarum ad inuentionem accommodatio. nam eloqui eſt dicere, quòd proprium eſt *Cic. 1. de orat.* oratoris, compoſitè, ornatè, & copioſè eloqui, vt docet Cic. Memoria eſt firma animi rerum, ac verborum ad in- *Quinctilianus de mem.* uentionẽ diſpoſitionis perceptio, quæ oratori perneceſſaria eſt, nã fruſtra docemur (vt Quintilianus ait) ſi quicquid audiuimus, prꝗterfluat, eſt enim memoria vt venter, & nutrimenti totius corporis receptaculum: ac veluti theſaurus omnium rerum, & cuſtos: quæ, niſi inuenta cuſtodiat, cuncta in mente oratoris perirent. Plato memoriam appellat Muſarum matrem: & Muſas intelligit ſapiẽtiam, vt teſtatur Afranius apud Gellium his verſibus.

Vſus me genuit, mater peperit memoria,
Sophiam vocant me Graij, vos ſapientiam.

Verùm

Verùm memoria eſt duplex;prima à natura eſt; altera verò arte comparatur: quæ à natura eſt, non cadit ſub præcepto, vti erat illa Cyri apud Romanos, qui (vt Plinius ait) omnes ſui exercitus milites nominatim recenſebat. altera eſt arte comparata: hanc memoriam quatuor adiuuant (vt docet Ariſt.) primum, vt illa, quorum vult recordari, aliquo ordine diſponat: ſunt qui facilè apprehendunt, difficulter tamen retinent: quorum enim prompta eſt adeptio, eorum poſſeſſio eſt adeò deſpicata, vt omnis recordatio elabatur, & lapſu fugiat. iuuat memoriam, ſi inter legendum diuerſos libros, virgulis quibuſdã, vel characteribus aliquid adnotaueris memoriæ vegetandæ gratia, vt horum admonitu (cum relegeris) memoriæ, & imitationi comendes. erit hoc ſanè quàm vtile exercitium ad conciliandas nobis, vbi vſus venerit, verborum, ſententiarumque recordationes. Deinde, vt eorum (quæ memoriæ commiſit) affectum exhibeat. Tertiò vt ad quaſdam ſimilitudines non omnino conſuetas illa reducat. Quartò vt illa per frequentem meditationem repetat, vt ſit lectionis frequentia, lectorum intelligentia, intellectorum retinentia, retentorum ordo, ordinatarum rerum executio. *Pronunciatio eſt ex rerum. & verborum dignitate, vocis, & corporis moderatio.* Nã (vt Gel. ait) *ratio in pronunciatu manet.* quia ne quid dicas tantùm, quàm quo vultu dicas, attendere homines ſolent. Quidam actionem ſermonem corporis appellare non timuerunt. omittendæ ſunt tamen multæ corporis concitationes, quæ tædium potius, & moleſtiam afferre ſolent, quàm voluptatem. nam actio, quæ irrequieto corporis motu fit, digladiatio potius dici poteſt, quàm actio: cuius vis tanta eſt, vt Demoſthenes ſummus orator (ex cuius ludo, tanquàm ex equo Troiano eloquentiæ principes exierunt innumeri) interrogatus, quid primũ eſſet in oratore, dixiſſe fertur, pronunciatio. hic, cùm primam litteram artis rethoricæ (natura prorſus reluctante) proferre non valeret, oris vitium tanto expugnauit ſtudio, vt nullus expreſſius, quod volebat, proferret, quippè qui per maximos labores ad eloquentiæ culmen conſcendit. ſcribit de eo Plutarchus, vir eruditiſſimus, quòd ſubterraneũ locum conſtruxit, in quem per dies ſingulos deſcendens,

Plinius de Cyro rege.

Ariſt.

Aul. Gel. li 17. c. 2.

Cic. 1. de inuen

Gel. lib. 4. cap. 17.

Plutar. de Demoſthe. ſermone orat.

corpus,& ingenium exercitabat:ſæpe etiam per duos, vel tres menſes domi incluſus non ceſſabat, abraſa parte capitis, vt exeundi facultatem ſibiipſi præriperet. hic idem vadoſis littoribus declamationes, fluctuum fragoribus obluctantibus, edebat, vt ad fremitus concitatarum concionum patientia (obſtructis auribus) in actionibus vteretur. fertur quoque ore inſertis calculis multum & diu loqui ſolitus, quò promptior eſſet ac ſolutior. quo exemplo inſtruuntur iuuenes, vt ſe aſſiduo vſu, & dicendi conſuetudine exerceant. nam exercitatione ad dicendum promptio res reddentur, incaleſcet animus, & præcipuè memoria aletur, & firmabitur. Ariſto. quoque teſtatur inſtructiores ad operandum eos eſſe, qui periculis, & rerum experientia, quàm qui artis ſolùm præceptis edocti ſunt. Ars enim eſt rerum vniuerſalium, experientia verò ſingularium.

Ariſto. 1. Reth.

De duplici vi dicendi. *Cap. XII.*

DVplex dicendi vis aſſignari ſolet, vna naturæ, altera verò artis. quæ à natura eſt, à multis Pythodea appellari conſueuit, quæ eſt dicendi præſes. hanc Periclem Athenienſem habuiſſe ferunt: qui tanta eloquentia pollebat, quòd tonare in concionibus, & fulmen ciere videretur: hanc Fabius perſuadendi Deam appellauit, Horatius ſuadelam, alij leporem. Ariſtophanes vim à natura homini datam: quam tanti faciebat, vt nullum eſſe poëtam exiſtimaret, niſi eum, qui ſine inflammatione animi, & ſine afflatu, quaſi furoris eſſet: & niſi quæ ab eo excogitata erant, ſcriberet. hanc dicendi vim egregiè habuit noſtra hac tempeſtate Cornelius Muſſus, Franciſcanus, Epiſcopus Bitontinus (vt eius monumenta laude digna teſtantur) cui in dicendo tanta vis erat, vt ab ipſa natura ad exercendas eloquentiæ vires videretur eſſe progenitus. quod facilè comprobari poteſt, cum à xij. ætatis ſuæ anno publicum ſacrarum concionum munus fuerit aggreſſus, tanta omnium admiratione, vt ad eum (veluti ad bonarum artium mercaturam) certatim confluerent omnes. Hæc dicendi vis, ſi fuerit cum grauitate (quam Græci

Græci dinoſim appellant) coniuncta, plurimum afferet adiumenti, atque auditorum intellectum facilè expugnabit, in quo concionatoris labor, & induſtria præcipuè ſita eſt: Nam, debellato intellectu, cætera conſequetur, peccati fœditatem, & ſupplicij grauitatem obijcere, atque torpentium animos ſalutari, & neceſſario metu concutere poterit, & auditorum animis affectus ingenerare; qui pro rei dignitate nunquam, niſi hac dicendi vi vehementer excitati, mouerentur; quæ enim lenta & languida voce proferuntur, languidè ab auditoribus concipiuntur. quoſdam ego audiui, quibus hæc dicendi vis ita naturaliter inſita eſt, vt quicquid ab eis, vel iocò, vel ſeriò dicitur, tanta efficacia & naturæ impetu imprimunt, vt nedum eruditos exæquare: ſed eloquentiſſimos viros ſuperare ſibi arrogent. hi (vt Iſaias ait) *ſpiritum habent in naribus.* Quamobrē iuuenes meos conſulerem, qui arduam hanc prouinciam ſuſcepturi ſunt, vt prius ſuum explorarent ingenium, quāta in dicendo facultate valeant. quam ſi negatam, ſibi viderint, aliis defungendam permittant. At quia in natura non ſunt omnia poſita: quia dicendi vis, quæ à natura eſt, niſi eſſet diligentiæ lumine, & ſtudiorum aſſiduitate adiura, dubio procul obſcuriſſimis in tenebris iaceret: terra enim vario ſeminum genere fæta, fruges ſua ſponte ad hominum victum neceſſarias fundit: multò tamen plures, & meliores, ſi aliqua colendi diſciplina acceſſerit, producit. hoc docet Ioannes Caſſianus, cum ait. *Quiſquis hominum artis peritiam aſſequi concupiſcit, niſi omni cura, & vigilia eius ſe diſciplinæ ſtudiis mancipauerit, ac perfectorum magiſtrorum illius præcepta, & inſtituta ſeruauerit, fruſtra in omnibus laborat.* Verùm animi exercitatio imitari debet naturam, quæ exercitium amat: dum tamen non fuerit nimis velox, vel tardum: nimis intenſum vel remiſſum, ſed temperatum. ad hunc ſanè modum eſſe debet animi exercitatio, nè ſit nimis velox, vt credant iuuenes breui ſummi, & perfecti eſſe. Vnde B. Bernardus ait. *Nolo repente fieri ſummus, ſed paulatim proficere volo.* non ſit nimis intenſa, ne naturam proſternat: nec nimis remiſſa, ne torpedo, quæ latenter, & greſſu tacito aduenire ſolet, ita mentem illudat, vt turpiter ab incœpto deſiſtat.

Iſ. cap. 2.

Io. Caßianus libr. 7. coll.

Exemplum pro concitandis auditoribus. *Cap.* XIII.

D. Hiero. NOn poſſunt verba corde concipi, niſi ex corde trahantur (ait ſacer Hieronymus) ideò vim maximam habebunt verba, ſi auditorum animo infixeris, veluti Echo, quæ verba repulſat: vt ſi concionator cũ peccatore, præpropera quadam celeritate (vt eius, qui audit, expectationi quàm celerrimè occurratur) contendere videatur, hoc modo. Dic mihi peccator, nonne tuis periuriis vendidiſti Chriſtum? ego toties inclamaui, & tu obdormis? an ignoras, quòd qui facit peccatũm, ſeruus eſt peccati? Tu es liber, & vincula quæris? nunquid auis quærit laqueum? & piſcis hamum? Paſſer captus odit granum, quo capitur: & vno capto, fugiunt cæteri. & tu in peccato deprehenſus, non effugies illud? illic laberis ſpontè, vbi vidiſti plures prolapſos? taceo peccata tua, quæ & multa ſunt, & magna. non ego te condemno, condemnant te opera tua: ſed vtinam ô pectus æneum reſipiſceres, audi quæſo. qui ſtat, videat, ne cadat. qui ſtat in fide, videat cum timore, ne cadat à Dei amore. Hæc ſi aptè fiant, habent maximam vim: ſed rei, loci, & perſonæ non parua habenda eſt ratio: nam quid dicas, & quo quidque loco, & quomodo, conſiderare oportet.

De verborum delectu. *Cap.* XIIII.

VErborum proprietas, & delectus in concionibus claritatem maximam, diſtinctionemque inducit. nam propriè dicere, eſt præcipua oratoris pars (vt auctor eſt
Cic. Cic. & B. Auguſt.) nec minor eſt virtus propriè, apertè, &
B. Augu. 4. de doct. Ecc. à cap. 9. vſque ad 12. popularitet loqui, quàm doctè, argutè, & grauiter. Quãobrem verba eſſe debent lecta, deflexa, ſuauia, patrũ ſententiis grauida, in quibus plenũm quid, & ſonans ineſſe videatur, vt veritates ipſas euiſcerent: & grauitatis, atque prudentiæ ſpecimen præclarè contineant. nam loquendi temeritas, non tantùm cordis cuſtodia, & vigilia cohibetur: ſed quibuſdam quaſi excubiis in ore poſitis ſopitur, vt lingua non promat verba, quæ optimè non ſonant, aut rem maximè non explanant, ac ſi cum rebus ipſis nata eſſent.

eſſent. Verborum itaque delectus eſt eloquentiæ origo, non ita tamen vt ſint à communi loquendi vſu remota, vel affectata, aut dura & abiecta: quæ tanquàm ſcopuli fugienda ſunt, & frigidam, ac nimis exanguem orationem reddunt, ſicut etiam verba lapſantia, & (vt ita dicam) tertiata, vel cum pauore nutabunda. Quidam ſunt, qui propriæ linguæ obliti, verborum potius, quàm rerum ſoliciti, tantum ſtudium in aliena, mutatis vocibus, & accentibus, ponunt, vt à communi ſermone recedentes, magnam affectationē præſeferant. Theophraſtes, dum nimis athicè loqueretur, à ſimplici vetula ignotus habitus fuit. tutius eſt (meo conſilio) chordas remitti, quàm nimis protendi: quia plerique nimiam eloquentiam, & ventoſa verba ſectantes, vanitatis & malè actæ vitæ ſuſpicionem contra ſe incurrunt: quorum leuitatem arguens B. Augu. ait. *B. Augu.*
Malo, vt me reprehendant grammatici, quàm non intelligant populi, eligens magis in barbariſmis (damnantibus grammaticis) intelligi, quàm in mea diſertitudine auditores deſerere. Nō ob id intelligit Eccleſiaſtem barbarè loqui: cum ipſe doceat, atque forti *B. Augu.* ratione hortetur concionatorem, Ciceronis rethoricam *in 4. de do.* in ſuis obſeruare concionibus. Seneca felicem appellat, *Chriſt. c. 2.* qui in aliqua parte rethoricæ receptus eſt, cùm ipſa ſit or- *11. & 12.* namentum aliarum ſcientiarum, cuius ſumma vis eſt, & *Seneca.* ingens laus (vt ait Hugo) Vnde Caſſiodorus. *Quicquid in a-* *Hugo. de* *lia doctrina concipitur, ab iſta ſub decoro profertur.* Et ſapiens. *In ver-* *ſan. vict.* *bis ſuis monſtra placuit.* Sed vtinam tantus eſſet hominum la- *Caßiod.* bor, ad rectè, beateque viuendum, quantum ad ornatū. Fauorinus philoſophus apud Gel. reprehendit quendā iuue- *Gel.* nem veterū verborū cupidiſſimū, cùm ait, *Viue moribus præteritis, & vtere verbis præſentibus.* Et re vera, dum verborū ſuauitas quæritur, vera rerum ſapientia amittitur. Adde, quia plerique ad perniciem potius, quàm ad ſalutem verbis vtuntur: quia ſapientia fingere neſcit: & cùm ornatur, ſu- *Firmia-* ſpecta eſt (vt Quintilianus ſcriptum reliquit) ipſa ornata *nus.* locutio plus proferre, quàm conferre ſolet. *Et garruloſa di-* *Quinct.* *cendi feſtiuitas (vt quidam ſapiens dixit) plus ſonat, quàm valet, multúmque habet inanitatis, & vacui. Raro coeunt* (teſte Seneca) *vox* *Seneca.* *dulcis, & ſolida.* Fateor ergo hominum mentem hodie eſſe ita deprauatam, quinimò obcæcatam, vt fumo paſcantur

potius homines, dum ſe igni appropinquare arbitrantur: quia vero eloquentia non iudicatur ſolo verborum ſplendore, & anfractu: ſed ſi grauiſſimis ſententiis fuerit referta. *Quid* (ait B. Auguſt.) *prodeſt clauis aurea, ſi aperire non poteſt? aut quid obeſt lignea, ſi poteſt?* agam igitur huic capiti finem, ſi illud vnum dixerim, quod propriis verbis quiſque vtatur, vt oſtentationis ſuſpicionem effugiat, ne interpres interprete egeat. Verùm, quæ propria verba dicantur, in ſequenti aperire tentabo.

Quæ verba propria dicantur. Cap. XV.

PRopria verba illa dicuntur, quæ omnium veram ſignificationem ſeruant, ab optimorum, probatorumque auctorum conſuetudine, & communi loquendi vſu recepta, atque protrita, penes quem arbitrium eſt, modus, & forma loquendi, vt quiſque puer (etiam ſemiliteratus) citra faſtidium verba ipſa percipere facilè poſſit: nam ambiguitas obſcuritatis mater eſt. huc tendit Pauli-

1. Cor. 2. na illa ſententia *Cùm veniſſem ad vos, non veni in ſublimitate ſermonis.* ideſt non veni iuxta eminentiam eloquentiæ, aut ſapientiæ humanæ. Sicut quidam faciunt, qui adducunt poëmata, recitant hiſtorias, & fabulas aniles, ineptas, ac parum pudicas: vnde auditoribus ridendi potius, quàm lugendi anſam præbent. Hi nimirum non ſunt prædicatores, ſed præuaricatores: qui (dimiſſo Euangelio) ſuperflua, & non profutura docent, quæſtionibus nihil ad rem pertinentibus occupantur, & (ſcribarum more) omnia faciunt, vt videantur ab hominibus. hi dum fabulas nar-

D. Ber. rant, fabulæ fiunt. quia vt D. Bernardus ſcriptum reliquit: *In ſecularibus nugæ, nugæ in ſacerdotis ore, blaſphemiæ.* Vnde eſt, quòd manent veritates indigeſtæ, & (vt ſic dixerim) quaſi opilatæ; prima ſiquidem digeſtio fit in ore (vt medici dicunt.) Hoc inter triticum, & paleam intereſt: nam triticum vtile eſt, & in horreis reponitur: ſed palea à vento diſpergitur. ita ſomnia, quæ narrantur, euaneſcunt quidem, ſed Domini verba ſpiritus & vita ſunt, ita ait Dominus in

Hieremiæ cap. 23. Ieremia. *Qui habet ſomnium, narret ſomnium: & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum verè. Quid paleæ ad triticum,*

dicit

dicit Dominus? Non itaque attendat concionator, quid auditores delectet audire: ſed quid deceat loqui: nec ſe putet in theatro eſſe, vt aſtantium plauſu excipiatur: ſed ſe intra cancellos temperantiæ contineat, ne illis noceat, quibus præſidio eſſe debet, & ſaluti. audeo dicere (citra vllum periculum) quòd fœdiſſima hæreticorum peſtis: (quæ ita conualuit in hoc noſtro miſerabili æuo, & tam ſæuè vbique graſſatur) nullam certiorem habet originē, quàm ſuiipſius vanam, & temerariam oſtentationem. *Sola enim ambitio, & ſuperbia* (vt B. Auguſtinus ait) *eſt mater hæreticorum.* quamobrem B. Paulus loquens de fidelitate, & grauitate, quam ipſe in Euangelica prædicatione ſeruauerat, ait. *Non ſumus adulterantes verbum Dei. ſicut & cæteri.* verba itaque propria eſſe debent, vt dignitati rerū paria verba tribuantur: nam ſicut vmbra corpus ſequitur, ita verba naturam rerum, quibus cohærent: ea enim (vt teſtatur Ariſt.) quæ ſunt in voce, ſunt ſigna earum rerum, quæ ſunt in anima: ſed niſi proprie ſignificarēt ea, quæ ſunt in anima, non ſigna eſſent, ſed figmenta, quibus in re nihil reſpondet ad extra: & ita rueret omnis concio, & figmētis potius quàm rebus innixā, ſuo fine fruſtraretur. *In 2. cor. ep. cap. 4.*

Metaphoræ in concione conuenienter adductæ non minuunt verborum proprietatem, ſed aliquid ſplendoris, & plurimum vtilitatis adijciunt. *Cap. XVI.*

HOc cuique à natura inſitum eſt, vt tranſlatis, & alienis magis delectemur verbis, quàm propriis. cum enim nomen, vel verbum ex eo loco, in quo proprium eſt, in eum, in quo aut proprium deeſt, aut tranſlatum proprio melius eſt, metaphoris vtimur: quæ, ſi conſentaneè, & aptè adducantur, maximam vim habent, atque plurimum concioni ornatum præſtant: hic enim tropus pulcherrimus eſt, & in communi locutione vſitatiſſimus in ſacra ſcriptura, figuratis locutionibus plena: quæ tamen nō verificantur de his, de quibus dicuntur, iuxta propriam earū ſignificationē: ſed ſecundùm aliquā ſimilitudinē ad propria ſignificata, vt ſi dicatur. Deus noſter ignis conſumens eſt, metaphora eſt: non enim Deus eſt verè

ignis,ſed ſe habet ad modum ignis conſumentis. A multis etiam deſumitur metaphora,ſi ad Deum conuertatur (vt notat venerabilis Beda) à volucribus, vt ſub vmbra ala rum tuarum protege me(nam alæ auium ſunt.) A feris, vt Dominus de Syon rugiet. A mēbris humanis, vt quis menſus eſt pugillo aquas,& cælos palmo ponderauit? Ab homine interiore, vt inueni Dauid filium Ieſſe, virum ſecundùm cor meum. A motu humanæ mentis, vt pœnitet me hominem feciſſe. A re inſenſibili, vt ecce ego ſtridebo ſuper vos,ſicut ſtridet plauſtrum onuſtum fœno. Poſtremò à proprietate aliqua reperta in re.quo dicendi tropo vſus eſt Dauid,cum ait. *In diluuio aquarum multarum ad Deum non approximabunt.* vbi alludens ad terribile illud diluuiū, quo vniuerſus mundus abſorptus eſt, diluuij nomine intelligit perditiſſimorum hominum inſaniam : qui varijs prauitatibus fluctuantes, multiplices ſibi doctrinas conſtituunt, quas neque à vero interprete, neque ab Eccleſia vera dicendi magiſtra, acceperunt, vt ſunt maligni hæretici, qui curioſis,& nimium friuolis quæſtionibus in tanta errorū (quanta vultuum) varietate medio pelago profuſi, ad Deū non approximant. huic ſimile habes in Pſal. *Qui ſanat contritos corde* quæ metaphora à medicis plagarijs deſumpta eſt: qui oſſa fracta,& contrita ſolidare cupientes, ligare ſolent, vt in priſtinam ſoliditatem ad locum ſuum redeuntia membra coaleſcant: ita cæleſtis medicus prænitentis cor graui afflictione contritum, quadam pietatis faſcia conſtringit,& ad firmiſſimam ſanitatis ſpem perducit. Metaphoræ itaque in hoc modo adductæ plenam faciunt concionem: ſunt enim quaſi mutationes, cum quod non habeas, aliunde ſumis. poſſem alia exempla adducere, ſi vellem: ex quibus tibi locorum ſyluam parare poſſes: ſed timeo nimis altum pelagus ingredi, vnde pedem referre (cum voluero) non licebit: tentabo tamen, ſi non omnia, quæ dicenda forent, ſaltem rerum ipſarum capita explicare.

Ven. Bed. in lib. de ſchematibus ad Tropiſ.

Pſal. 31.

Pſal. 140.

Quibus de cauſis neceſſariæ ſint metaphoræ. Cap. XVII.

METaphoræ finis eſt duplex, Dei laus,& intellectus noſtri regula. quæ eſt conſtitutio veri, falſi, cogniti,&

inco

incogniti:quamuis Ariſtoteles metaphoras à ſcientiis negauerit. Vnde, cùm Deus ſit ſuper omnia laudabilis, intellectus humanus vocabulorum inopia à diuina eius laude in ſuo ſtudio, atque opere ceſſaret. Præterea vt intellectus noſter(cuius cognitio à ſenſu initium habet) à ſenſibilibus(iuxta B.Pauli ſentētiam)ad intelligibilia deducatur. cū enim intellectus ſit nobiliſſima animæ rationalis pars, quæ & mens, & intelligentia dicitur, res incorporeas ab omni materia ſeiugatas, notiones, atque formas ſolus apprehendit. *Sed impoſsibile eſt nobis aliter lucere diuinum radium,* (vt teſtatur B.Dionyſius) *niſi varietate ſacrorum voluminū circumuelatum.* Non intelligit tamen (meo iudicio) impoſſibile eſſe ſimpliciter:quia, & ſi non abſque phantaſmatibus) ſine metaphoris tamen poſſet homo(etiam in hoc ſtatu) capere quæ dicuntur, & ſi non ita facilè:quia (vt docet B. Thomas.) *Quæ in vno loco traduntur ſcripturæ ſub metaphoris, in aliis locis expreſſius exponuntur.* Inuenta eſt ergo metaphora, vel indigentiæ cauſſa(vt dictum eſt)vel ornatus: ſicut veſtis ad depellendum frigus fuit primò reperta, poſt adhiberi cœpta eſt ad ornatum corporis, & dignitatē: ſic verbi trāſlatio inſtituta eſt inopiæ cauſſa. quod clarè docet Cic. *Tranſlata ea dico, vt ſæpe iam, quæ per ſimilitudinem ab alia re aut ſuauitatis, aut inopiæ cauſſa transferuntur.* Alia ratio aſſignari poteſt, propter ſtudioſorum exercitium, vt ſpicas manibus confricandas (diſcipulorum more) laborando ſuſcipiant, & ad latentia grana perueniant: vnde pro ſuſcepto vtili labore reficiantur, & de obſtructis fauorum cellulis, vbi diuinæ apes ſobolem fouent, mel educentes, ſpiritum ſuper mel dulcem deguſtent fideles. quia ergo per creaturas ad cognoſcendum creatorem plerunque ducimur, ideo à creaturis ad creatorem eſt nobis aditus, omnes ſiquidem creaturæ habent proprietates præſtantiſſimas, quæ ſunt ratio intelligendi Deum, vt leo fortitudinem, agnus manſuetudinem, petra ſoliditatē, ſerpens prudentiam, & eiuſmodi: idcirco operæ precium eſt, plura ad Deum nomina transferri. Vnde nulla res eſt ſiue corporea, ſiue ſpiritalis: vel ſubſtantia, vel accidens ſit, quæ non propter ſimilitudinem quandam transferatur: & quia finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem (cū tranſlatio ſit ob laudem

Ari poſt. 2.

B.Pau. ad Rom.

B.Dionyſius de cæl. Hierar. c. 1.

D. Thom. par. 1.q.1. ar.9 in reſpon.ad ſecundū arg.

Cic.in ora. ad Brutū.

Dei) ad Deum referri debent, quæ præſtantiam aliquam, & inſignem conditionem habent. rurſus quia trãſlatio eſt ad inſtruendam noſtram ruditatem, ideo à creaturis, tanquam à notioribus nobis, via doctrinæ procedẽdum erit ad Dei cognitionem: qua denique intellectus noſter perficitur, & beatur.

D. Bonauen. in primo diſt. 35. q. 4. circa finem.

Quibus regulis deprehenditur locutio metaphorica, vel figurata. *Cap.* XVIII.

IN omnibus metaphoricis, & figuratis locutionibus, ſimilitudine inter aliqua reperta, contingit vnum alterius nomine appellari: vt ſi voracem, lupum dixeris: vel auarum, talpam, propter aliquam inter illa ſimilitudinem. Nam lupus carnes ouium comedit, ſanguinem ebibit, pellem ſcindit, & oſſa frangit: nonnunquam etiam, vt magis decipiat, vocem ouis fingit, cuius natura eſt rapax. Hæc voraci conuenienter aptari poſſunt. Talpa quinetiam, animal oculis captum, roſtrum habet ſimile porco, quo arua, & hortus ſuffodit, ſolem odit: & (vt Ariſto. ſcribit) non habet oculos apertos, ſed ſub corio latentes, quos in morte ſolùm aperit. Hæc quidem auaro competunt, cuius ſtudium eſt terrena (inſtar talpæ) reuoluere: qui nec ſine terrenis implicationibus diutius viueret: vt cæcus ambulat: in morte tamen (velit, nolit) cogitur oculos aperire, & ante Dei tribunal peccata ſua recognoſcere: pœnas etiam experiri, quas viuens conſiderare neglexit: quia (vt Gregorius magnus ait) *Oculos, quos culpa claudit, pœna aperit.* Ad eundem quoque modum interpretari oportet aliquid in ſacris litteris: in quo genere vigilare debet præceptor Euangelicus, & cauere, ne figuratam locutionem ad litteram accipiens, ibique perſiſtens, erraret in vero & germano ſenſu: ex quo obſeruare poterit quatuor ſubiectas regulas.

Ariſto de Animalibus.

Gre. mag.

PRIMA REGVLA.

NEmo ſibi arroget ſacras litteras proprio ſpiritu interpretari, quia *Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei*

Dei homines. D. Auguſtinus arguit eos, qui nullis aliorum monumentis inſtructi, quæcunque in ſcripturis ſanctis obſcura ſunt, diuino ſe munere intelligere gloriantur: atque aſſerit has eſſe inimici verſutias, à quibus euigilantiſſimè nobis cauendum eſt, ne huiuſmodi peruerſitate decepti, ipſum quoque Euangelium audiendum, atque diſcendum negligamus: & ita ſacros codices, vel Catholicos ſcriptores aſpernemur, expectantes ſolùm cum B. Paulo rapi ad tertium cœlum, ibique audire ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui: cùm & ipſemet Paulus ad pedes Gamalielis legem Moyſi, & prophetas ſe didiciſſe glorietur (vt in Apoſtolorum actibus legitur.) quare diuinas ſcripturas intelligere, vel metaphoricas, & figuratas locutiones interpretari, & ad bonum ſenſum conuertere, eſt diuino ſpiritu, & non ſecundùm hominem ipſas cognoſcere.

2. Petr. 1. D. Aug. 1. de Doct. Chriſt. c. 1. 2. cor. 12. Actorũ. 22.

SECVNDA REGVLA.

SI cupis ad ſynceram ſcripturarum notitiam, non ad eam, quæ inflat ſcientiam, ſed quæ illuminat nos, peruenire, veram cordis humilitatem primùm conſequi neceſſe eſt: quia (ſordibus à corde euulſis, ignorantiæ velamine ſublato, & purgato interiori oculo) obſcura ſcripturarum ſacramenta percipies, & cum pſalmographo dicere poteris: *A mandatis tuis intellexi.* fruſtra laborares (mihi crede) ſi ſpiritualem intelligentiam te conſecutum exiſtimares, & profunda myſteria (quia fortè eloquentiam humanam adeptus es) vt ornatè poſſis, quæcunque volueris, & copioſè diſſerere: niſi omni terrena contagione, ac affectione ſepoſita, in ſolius Dei gloriam proſpicias.

Pſal.

TERTIA REGVLA.

QVotieſcunque Deo aliquod membrum, aut aliqua effigies tribuitur, tunc audito membro, eius nomine intellige vim illam & virtutem, quæ perfectior in illo membro reperitur: & cùm audis Deum habere caput,

intel

intellige diuinam eſſentiam,quæ omnia præcedit, vel diuinæ gratiæ influxum in nos deriuantem. ex hac regulæ

Luca.22. patet quoque illud dictum Saluatoris. *Qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat gladium* ex quo videtur malum præcipere,cum læſio potius,quàm commodum aliquod ſubſequi poſſet, niſi allegorica explanatione,ſpiritualiſque intelligentiæ examine diſcutiatur. huic loco, ſentētiarum cohærentia,conferri poteſt ſermo Chriſti dicentis. *Si manus tua,vel pes tuus ſcandalizat te,abſcide eum, & proijce abs te.* ſi ad litteram accipias,malum videtur præcipere. Idcirco metaphoricè exponendus eſt locus,non vt corporis noſtri membra præſcindamus:ſed vt vſus eorum peruerſos,atq; præpoſteros abſcindamus: & malos affectus ex eis membris prouenientes tollamus omnino.

QVARTA REIGVLA. ex Ioanne Driedone.

Ex Ioan. Dried. OMnis locutio,quæ ad litteram accepta videtur aut malum aliquod,ſeu crudele: aut molle, ſeu carnale aliquod iubere:aut bonum aliquod,vel beneficium proximo impendendum prohibere videtur, accipienda eſt tanquàm figurata,& metaphorica. Exemplum. qui non odit patrem,aut matrem, vel animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.non intelligas ad litteram,vt parētes,quos ex præcepto diligere debes,odio proſequaris: ſed vt non præponas parentum dilectionem Dei amori:vel minor dilectio reſpectu maioris vſitato tropo in ſcripturis odium appellatur.his ergo quatuor regulis, ſi eas diligenter obſeruaueris,profunda diuinarū ſcripturarum archana,atque figuratæ & metaphoricæ locutiones tibi patefient.

Philoſophorum dicta ſacris intexta concionibus vehementer auditores afficiunt, & vim non modicam præbent. *Cap. XIX.*

SIcut homini à principio cuncta ſunt in cibum expoſita: ita omnis inſtructio ſalutaris(cuiuſcunque rei ſit) animæ confert.nam à quocunque veritas doctrinæ proferatur,

tur, acceptanda eſt. Verùm ſicut in rudi cibo quædam digeruntur, quædam verò in crudos vertuntur humores: ſic & in philoſophorum lucubrationibus, quædam ſunt, quæ vitæ, & morum inſtitutioni proſunt, ſi tamen ſobriè legantur, vt eorum auctoritas non præiudicet rationi, in quibus ſanè cautius vigilare oportet: ſicut ei, qui inter ſpinas verſatur, induſtria opus eſt, ne ipſarum aculeis vulneretur. dum Pythagoras frugalitatem, & contemptum mundi docet, audiatur: at dum mortuos ex viuis facit: & animas, quas in cælum euehit, retrudit in beſtiarum corpora, vt beſtiis ipſis beſtialior, dimittatur in ipſa ſua opinione, immo potius inſania, vt D. Hieronymi dictum perpetuò tibi inhæreat. *Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis.* quare mollis admodum, & eneruata eſt eorum ſententia, qui dicunt nullo modo ſacris prophana admiſcenda eſſe, cum B. Auguſtinus conſtanter doceat, à prophanis ſcriptoribus eorum dicta, veluti ab iniuſtis poſſeſſoribus accipienda eſſe. Nam apes quodammodo imitari debemus, quæ vagantur, & flores carpunt: deinde quicquid attulere, diſponunt, & per fauos diuidunt, & ſuccum varium in vnum ſaporem mixtura quadam, & proprietate ſpiritus ſui mutant. *Nos quoque quicquid diuerſa lectione quæſiuimus* (vt ſcribit Seneca ad Lucillum.) *conuertamus in vſum virtutis: vt omnia in ordinem gerendorum, rationis iudicio digerente, coaleſcant.* Huc pertinet etiam exemplum illud inſigne Gregorij Nazienzeni, cui nunquam ſatis laudata conſuetudo fuit, vt quicquid occurreret, interioribus animæ moribus adaptabat, vt oculorum viſio (prout ipſemet teſtatur) eſſet mentis eruditio. Baſilius quoque magnus nepotibus ſuis adoleſcentibus, quos ad diuinam erudiebat ſapientiã, omne genus prophanorum ſcriptorum prudenter legendum ſuaſit. huic ſententiæ ſubſcribit ſacer Hieronymus, qui fatetur ſe prophana legere, ſacriſque intertexere. Quomodo Theologi ab hæreticorum quorundam inſidiis, & philoſophorum verſutiis poſſent ſe tueri abſque naturalis philoſophiæ peritia? Origenes hæreticum illum Cælſum tam ſtrenuè oppugnare, & proſternere haud potuiſſet, niſi & ipſe quoque magnus fuiſſet philoſophus. Valentinum philoſophum Iuſtinus martyr, & Diuus Irenæus

B. Augu. in 1 de Ec. doct.

Seneca ad Lucillum.

Greg. Nazian. 1. Apologetico.

Baſilius magnus.

Sacer Hierony.

næus deuicerunt: ita quoque Tertullianus Marcionem, D. Chryſoſtomus Libanium, Prudentius orator oratorem Symmachum: non ergo damnanda eſt philoſophiæ ſobria cognitio, & eorum dicta: cum B. Paulus in priori ad

1. Corin 1. Corinth. epiſtola adducat dictum Menandri. *Corrumpunt* *Ad Titũ 1.* *bonos mores colloquia mala.* Et ad Titum adducit Epimenidis proloquium. *Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.*

Actorum Et in Actibus Apoſt. *Dei genus ſumus.* quæ eſt clauſula verſus heroici, vt notat B. Hieronymus. *D. Hieronym.* in his tamen non debet Euangelicus doctor multum temporis conterere: nam ſicut in vmbra cuiuſlibet corporis fruſtra ſoliditatis ſubſtantia quæritur: ſic in his, quæ à prophanis dicta ſunt, ſolidioris exiſtentiæ ſubſtantia nequaquam inuenitur: nebulæ ſunt rerum fugacium: & cum quæruntur auidius, citius euaneſcunt. Cæterùm libri Catholici tutius leguntur, & cautius, quàm prophani, licèt in vtriſque exerceri fideli ingenio vtile ſit: ſacris tamen impensè danda eſt opera, in quibus theſaurus Spiritus ſancti poſitus eſt, cuius digito ſcripti ſunt. de quo inferius ſuo loco dicemus.

De fuco in concione tollendo.

Cap. XX.

DVo ſunt concionandi genera (vt tertium omittam) vnum ſyncerum cum vero coniunctum: quod totis viribus amplexari debet concionator: cùm ſynceritas ſit vitæ dux, vitiorum expultrix, virtutis indagatrix, & vera deſtituti animi medicina, qua Chriſtiani auditores à vitiis expurgantur, & bonis moribus exornantur. alterum verò genus fucoſum, & adulterinum eſt, quod penitus in concione dimittendum eſt. nam fucoſa eloquentia eſt diſciplinæ Euangelicæ plaga: quæ etiam ſuos alum-

Iere. ca. 23. nos decipit. Vnde Dominus in Ieremia graui quadam, & dura comminatione eiuſmodi artificioſos eloquentes, ſomniantes, & non prophetantes, ex ore Dei appellat: qui

Gre. mag. vt ſunt mẽdaces, ita (magno Gregorio teſte) placẽdi ſtudio peregrinas ingenij ſui imaginationes, & phãtaſmata vendunt:

dunt:ac(velut minutarum rerum negociatores)omnium ſuarum mercium ſupellectilem in nundinis expoſitam oſtentant,per omnia ſemper(vt Empedocles docuit) mentientes. Philippus Macedonum rex(vt Plutarchus eſt auctor) quendam capillorum tinctura, & artificioſa pulchritudine ſuperbientem à magiſtratu(in quem nuper aſſumptus fuerat) depoſuit, dicens, non ſperandam eſſe integritatem ab eo in gerendis rebus, qui etiam pilis fucum prætenderet: & re vera quæ animi integritas ſperari poteſt in CHRISTI IESV Eccleſia ab his, qui ſe ipſos prædicant, & exquiſito quodam eloquio verborum anfractu, & ſplendido orationis cultu iactant ſe inueniſſe de nouo, quod tritum eſt? qui videri malunt, quàm eſſe, ſapientes, vt ſuum, & aliorum obducant ſenſum. tutius eſt (mihi crede) nudam veritatem, vt nuda eſt, ita etiam nudis verbis aperire, quàm per ambages: non eloquentia, ſed loquentia, immo dicacitate, vel potius garrulitate quadam auditorum aures demulcere. nam qui verba rebus, & res temporis opportunitati contexere nouit, inſignem totius eloquentiæ regulam attingit. Sicut enim mulier ſuapte vi formoſa & elegans, pulchrior videtur, quàm quæ ceruſſa, vel pigmento faciem ſibi illinit, vt formoſior in publicum prodeat: vnde ex fuco maiorem pulchritudinem non acquirit: ſed potius naturalis pulchritudinis aliquid ſubtrahit. quod enim ex ſua natura formoſum eſt, & concinnum, ex omni parte abſolutum nullius artis magiſterium requirit, vt perficiatur: neque pictoris egregium illud opus dici debet, quod variis coloribus mixtum cæmentarij mirantur: ſed quod pictores laudant. Quamobrem vana, & ſaluti noſtræ contraria exiſtimet concionator, quæcunque in Dei gloriam, & hominum ſalutem non cogitat, aut molitur: non enim ad hoc nati ſumus, vt in mundo, aut apud homines glorioſum nobis nomen comparemus: ſed vt Deo conditori, & redemptori noſtro placere omni ſtudio contendamus. ita admonet B. Paulus Titum, cum ait. *Tu loquere, quæ decent ſanam doctrinam.* Modò non eſt pia doctrina, ſed languens, quæ pijs auditoribus non confert ad componendam vitam, & bonos mores inſtituendos, vt ſi

Empedocles.

Plutarchus.

ad Titum.

vt ſi apochripha adduceres proprias reuelationes, miracula incerta, vaticinia vana, nouas allegorias, chimericas inuẽtiones, numerorum interpretationes: ac demum ea, quæ ſanctorum patrum auctoritate non fuerint præmunita, & ab Eccleſia, vera docendi magiſtra, non fuerint approbata. Hæc itaque ars fucoſa (ſi tamen ars dici debet) quæ à Platone in Gorgia artis nomine deſtituta eſt, omnium pernicioſiſſima, omnis iniuſtitiæ, & mali inuentrix, vt ſuam virulentiã magis efferre poſſet, artis perſuadendi ſibi nomen vendicauit, quibuſcunque illecebris, blanditiis, & elaboratis pigmentis auditoribus perſuadens bonum malum, & malum bonum: quæ ſola vel occidere, vel fortunæ, & animi bonis expoliare poteſt. ô tempora, ô mores. hoc certè eſt tempus illud, quod Apoſtolus Timoth. prædixit, cùm poëtarum fabulas, ac figmenta pro veritate, ac doctrina fideles accepturos in ſpiritu deplorabat, cùm ait. *Erit enim tempus, cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt: ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus,* ideſt quærent eos, qui ſcalpant aures voluptate orationis, non qui radant. *& à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Vnde etiam fideles omnes ſummopere admonet, ne decipiantur in ſublimitate ſermonis. nam verba illa ieiuna & arida erunt, quæ abſque ſapientiæ humore proferuntur. illud quoque admonitum eſſe voluit Timoth. vt inſanas, & impuras voces deuitaret, & verba inania, vel nouas quaſdam, & nuper inuentas inſtructiones à vero penitus alienas (vt magnus Baſilius exponit) cum ait Apoſtolus. *O Timothee, depoſitum cuſtodi, deuitans profanas vocum nouitates:* quo exemplo voluit nos inſtruere, vt irreligioſa omnia, & quæ à religione remota ſunt, euitemus.

Plato in Gorgia.

Ad Tim. epiſt. 2. c. 4.

Ad Tim. c. 6.

Ad Tim. epiſt. 1. c. 6.

De Themate. *Cap. XXI.*

INter illa, quę auditores attrahendi vim habent, erat tertio loco Thema, quod Cic. appellat propoſitũ, ſiue materiam pertractandam. alij controuerſię declamandę argumentum. nonnulli theſin. alij denique Hypotheſin: quamuis inter ſe longo quidem interuallo differãt, nam

theſis

theſis eſt quæſtio generalis, & infinita nullius perſonæ, loci, aut temporis circunſtantiis limitata. hypotheſis verò eſt certis perſonis, temporibus, & locis propria. In themate autem tria conſiderari debent. Primum, vt continuum argumentum declaretur vſque in finem, ne mancũm ſit, & mutilum, vel conciſum, quia diſſonum eſſet. Deinde ne peregrinum thema auditoribus proponatur. Poſtremò, vt aſſumatur thema ex Euangelio, ita tamen, vt totum Euãgelium breuibus comprehendatur: in cuius lectione fundetur tota concio, ſi tamen ibi fuerit propriæ materiæ tractandæ ſedes, cognoſcenda eſt enim natura eius rei, quæ proponitur. Sed dũplex thema deſumi poteſt, à virtũtibus vnum, alterum verò à vitiis, vt ſi tibi inſtituenda eſſet concio de iuſtitia, accipiẽdum erit hoc thema. Deus eſt iuſtus, ita probare poteris. Deus habet naturalem iuſtitiam, promiſſa eius dicuntur iuſtitia, iuſtificatio impij, reddere vnicuique quod ſuum eſt, quamuis aliter & aliter iuſtitia dicatur. In themate autem vitiorũ ſi velis ſermonem inſtituere de ſuperbia, primò aperienda erit quidditas ſuperbiæ: deinde quàm graue malum ſit ſuperbia: quòd ſuperbiæ eſt non ſubdi legi Dei, cùm ſit amor propriæ excellentiæ: quòd omnia peccata à ſuperbia pullulare dignoſcuntur, quia nullum peccatum perpetrare poſſum, niſi meæ delectationi conſentiam, & hoc cupiditatis eſt: vel Dei præceptum contemnam, & eſt ſuperbiæ: nam ſuperbire eſt ſuper ire, quia ſuperbus vellet Deo coæquari, & multa alia adducere poteris. in quo genere non modò ſeruare debes regulas, & documenta à Cicerone tradita de quæſtionibus infinitis, & definitis: ſed etiã quæ peculiari prouidentia ſuggerit Spiritus ſanctus, vt tempore & loco ſcias ſacris concionibus inſerere.

Lege B. Auguſt. in epi. B. Ioã. tract. 8.

Quæ concionatori conferunt ad paranda ſibi diuerſa themata.

Cap. XXII.

Tria concionatori ſunt neceſſaria ad paranda diuerſa themata.

Ars } Ars tribuit dicendi rationem, eſt enim
Imitatio } ars præceptorum collectio, & ſcientia fa-
Executio } ciendi, vel docendi aliquid per certas re-
Ecc.38. gulas ordinata. *Vnuſquiſque in ſua arte ſapiens.* id eſt ſapiens & induſtrius eſſe debet: & multò magis concionator, cui omni ſtudio, & opera enitendum eſt, vt à terrenis cogitationibus ad cæleſtium rerum amorem deducat peccatores: nec vllum officij genus prætermittere debet, quò fideles poſſint ad pietatem, & Dei cultum excitari, vt vnuſquiſque facilè intelligat, quid credere, quid ſperare, & quid agere debeat. videmus omnes artifices, (quamuis rudes & ignaros) ſuas regulas habere, quibus in operibus ſuis procedunt: neque aurifex aurum purum ab adulterino diſcernere poteſt ſine arte monſtrante: nec faber ferrarius audet infrænare os equi, ne eius maxillas tantiſper offendat, niſi prius calleret illius artis regulas omnes. ædificator archipendulum habet, colonus agri-

B. Hiero. Paulino. in præfatione Bibliæ. culturam, miles ſuum ducem: hinc B. Hieronymus ait ad Paulinum. *Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorúmque cæſores, lanarij quoque & fullones, & cæteri, qui variam ſuppellectilem, & vili opuſculo fabricant, abſque doctore eſſe non poſſunt, quòd cupiunt (quod medicorum eſt) promittunt medici: tractant fabrilia fabri: Sola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi paßim omnes vendicant.*

Scribimus indocti, doctique poemata paßim. Hanc garrula anus, hanc delyrus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hãc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent, antequam diſcant. quia re vera ſola prædicandi ars (neſcio quo infortunio) ſine arte, & domino relicta eſt: vnde graue patitur detrimentum: & cuncta confuſa & indigeſta manent: hinc quidam inter procellas eloquentiæ nauigantes, periclitantur in portu: & priuſquam ad concluſionis metam perueniant, impudenter deficiunt. Tu finem expectas, & hi nundum initium fecerunt. tu defeſſus es audiendo, & hi quò tendant, aut quid velint, nundum intelligis: hoc in cauſa eſt, quia nullam artem habentes, ſine ordine loquuntur: & vnuſquiſque ad hanc cathedram anhelat: ac nullo præhabito exercitio, eruditione, aut bonarum ſtudio literarum ſibi vſurpat

pat officium: ſine duce, & præceptore pro ſuo arbitratu deſcendit in hanc arenam, in qua ſe præceptorem, & dicendi magiſtrum raſa fronte oſtentat, nulla habita ratione ordinis, diſpoſitionis, & auditorum, ad quos actio omnis dirigi debet. Age quòd homini à natura datum ſit loqui; rectè tamen loqui non eſt datum à natura, ſed ab arte, nam verba naturalia quadam ſunt ruſticitate inuoluta: ars verò limare poteſt, & quæ rudia ſunt expolire: neque enim ignoro, & quæ bona ſunt, fieri meliora poſſe doctrina. cui ſententiæ ſubſcribunt Plutarchus, & Quintilianus, affirmantes, oratorem debere naturam ſuam arte adiuuare, quia deficiente arte, natura marceſcit, & obſcuratur: quomodo enim paruulus infans inambularet ſine nutrice præeunte? Annibal Phormionem philoſophum de re militari diſputantem iriſit, quòd ſenex, qui nunquam caſtra vidiſſet, coram ſe, qui tot annos cum populo Romano bella geſſiſſet, de re militari diſputare auſus eſſet: quomodò ergo iuuenes ſine arte loquentur, ſi illam nunquam attigerunt, & nunquam cum hoſte aperto marte (vt dici ſolet) conflixerunt? quod certè non eſt citra temeritatem, & animarum detrimentum, cùm hæc perfectio ſit ars artium, & animarum regimen: ſcio quidem, quòd Quintilianus ſcriptum reliquit, nullum oratorem nunquam in ſuo munere ita perfectum euadere, quòd vitium aliquod in ſe non contineat. attamen ſi naturæ vitium non poteſt ſuperari omnino, arte tamen poteſt corrigi: quæ in ipſa hominis natura ita inſerta, & imbibita eſſe debet, vt nullatenus ars appareat: ſed ipſa inſerta ars naturam redoleat. Craſſus quoque ait, artem in oratore ineſſe oportere vnà cum ſtudio, ac ardore quoque amoris, quo in hac vita nihil quidquam magis egregium eſt: quódque ad dicendum vim maximam afferre ſolet. Secundum erat Imitatio, qua aliis ſimiles in dicendo, cum ratione diligenti, & ſolicita obſeruantia fieri contendimus; de qua ait Antonius: *Hoc ſit primum in præceptis meis, vt demonſtremus, quem imitemur, atque ita, vt quæ maximè excellant in eo, quem imitabimur, ea diligentiſſimè perſequamur.* Nam ſicut pictor, qui aliquid effingere tentat, nequit id rectè

Plutarch. *Quintilianus lib. 10. inſti. cap. 2.*

Quintilianus.

Craſſus lib. 1.

Antonius lib. 2. de orat.

perficere, niſi prius ſimulachrum illius rei, & exemplar in mente conceperit: neque id aſſequi poteſt, niſi diuerſarum rerum experientia: quæ, cum ſit cognitio per vſum reperta, per varios vſus (exemplo monſtrante viam) artem facit, & habitum ingenerat, quo quiſque paratior, & exercitatior redditur, vt facilè, expeditè & aptè agere poſſit. Verùm neſcio (vt B. Augu. dicit). *Quem dignatur imitari vitioſa iactantia, vt ad virtutem percipiendam poſſit adduci, ſi erubeſcit imitari eum, de quo dictum eſt: antequam naſceretur, Filius altiſſimi vocabitur?* Hic ſanè & ſibiipſi, & aliis ſummopere prodeſſe poterit, qui Chriſtum imitari proponit, à quo omnis imitationis regula, & incrementi ratio proficiſcitur. quia ſicut nos ab eo diſſimilitudo ſeparat, ita nos quoque illi coniungit imitatio. Exercitatio quinetiam, id eſt vſus, & dicendi conſuetudo (quod erat tertio loco propoſitum) maximè confert ad paranda diuerſa themata, ſicut paſſim videmus in corporis exercitio vires quotidie, natura ipſa præeunte, corroborari. ad hunc ſanè modum animi vis exercitatione incaleſcit, ſine qua (dubio procul) in parando ſibi themate fruſtra laboraret concionator, hoc eſt, quod ait B. Auguſtinus. *Puer ego plus itineris conficiebam ſine defectu, cùm aucupandi ſtudio in ambulando exercerer, quàm adoleſcens, cùm me ad alia ſtudia, quibus ſedere magis cogebar, contuliſſem, ſi accedenti ætati, & per hanc homini creſcenti vires ampliores tribuendæ ſunt. Deinde in ipſis luctatorum corporibus palæſtritæ non molem, ac magnitudinem: ſed nodos quoſdam lacertorum, & deſtructos toros, figurámque omnem corporis ſibi congruentem peritiſſimè inſpiciunt, & hinc potius argumenta virium colligunt. Quæ tamen omnia parum valent, niſi vis artis, & exercitationis accedat. Sæpe etiam viſum eſt ingentis corporis viros ab exiguis, breuibúſque ſuperari, vel in mouendis, vel in ferendis ponderibus, vel in ipſo etiam luctamine.* Quamobrem conſulo iuuenes, vt certa ſibi themata accipiant, ſéque in illis iuxtà regulas per aliquod tempus exerceant, antequam ad magnum declamationis opus perducantur, vt aptè, conſentaneè, conſideratè, emēdatè, perſpicuè, appoſitè, memoriter, & cum digni-

tate

B. Augu. lib. de agone Chriſtiano.

B. Aug. in lib. de quātitate anima.

tate dicere aſſueſcant, ne in alphabeti prorſus videantur. B. Auguſtinus arguit Ciceronem de Oratore, qui dixit, hanc artem à primis annis docendam eſſe: ipſe verò econtra ait, virum perfectum poſſe huic arti incumbere, ita tamen, vt quem ante imitandum delegerit, exactè effingat, & exprimat, non vt multi imitatores faciunt, quos ſæpe cognoui, qui aut ea, quæ facilia ſunt: aut etiam illa, quæ inſignia, ac penè vitioſa, cõſectantur imitando. quod vitium maximum eſt.

B. Aug. lib. 4 de Ecc. doct.

De mixtione thematum, quæ auditoribus proponi poſſunt. Cap. XXIII.

QVemadmodum gladiator in arenâ plerunque conſilium capit. ita concionatori nonnunquam, & ſi caſu potius, quàm ſcientia, id euenire ſolet. quamobrem in his, quæ præceptis ab ingenioſis, & eruditis viris tradita ſunt, non modica adhibenda eſt ratio; cùm B. Apoſtolus, qui raptus ad tertium cælum audiuit archana verba, quæ non licet homini loqui: pro Euangelij tamen myſterio declarando orationis ſuffragia petit, cùm ait. *Orantes omni tẽpore in ſpiritu, & in ipſo vigilantes in omni inſtantia, & obſecratione pro omnibus ſanctis & pro me, vt detur mihi ſermo in apertione oris mei, cum fiducia notum facere myſterium Euangelij.* ac ſi diceret Apoſtolus. Aperiantur venæ ſapientiæ, & theſauri: & abſcõdita à ſeculis ſacramenta pandantur, vt Spiritus ſanctus penetret ad ea declaranda; quia non ſatis eſt patrum dicta congerere, & ſcripturæ ſanctæ proprium ſui ipſius ſenſum afferre: ſed eum intellectum ex ſcripturis reportare, quem & ipſi patres Spiritu ſancto edocti retulerunt, qui totam hanc ſalutaris doctrinæ ſummam in quatuor capita diſtribuunt, Apoſtolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, & Dominicam orationem, quibus veræ felicitatis præmia comparantur. hæc proinde ſunt quaſi claues Euangelicæ doctrinæ, & Chriſtianæ fidei elementa, ad quæ referri debet vniuerſæ diuinæ ſcripturæ vis, atque doctrina. Hæc proponebant, & docebant fidei noſtræ duces: & hæc à nobis tractanda ſunt, vt omnes ſimus per-

Eph. vltimo Coll. 4. & 2. Cor. 6. dicit Apoſtolus. Os meum ad vos apertum eſt ô Corinth.

fecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia: ita tamen ſyncerè, & apertè, vt omnium hominum mentibus, & ſenſibus ſint accommoda, ne in quo aliorum ſaluti prodeſſe ſtudemus, exitium potius & perniciem afferamus. hoc quoque docuit Ariſto. *Oportet definientem, & demonſtrantem, planiſſima interpretatione vti.* doctrina itaque, quæ in themate declaranda à concionatore proponitur, debet eſſe pura, & remota ab omni falſitate, fuco, & fallacia: quæ eſt omnium malorum radix, & fomes. *Non crediderunt reges terræ, & vniuerſi habitatores vrbis, quod ingrederetur hoſtis, & inimicus per portas Hieruſalem, propter peccata prophetarum eius, & iniquitates ſacerdotum eius, qui effuderunt ſanguinem iuſtorum.* In proponendo themate ſtudeat concionator grauitati, & breuitati, tanquam in Domini conſpectu. grauitati primò, quæ maximam vim, & ornamentum præſtat propoſitæ materiei, ſi modò fuerit breuitati coniuncta. ſunt qui ſummæ celeritate concionem ſuam proſequantur, vt nullo in loco ſiſtant: ſed vno ſpiritu, atque impetu omnia percurrant: id autem accidit (opinor) vel ex memoria labili, quæ rem ſibi commiſſam fideliter non continet: vel metu, quoniam à timentibus omnia præproperè aguntur, vt animus non ſit ſui iuris. hinc fit, vt auditores celeritatem hanc prætereant: & ſonum ac vocem, quibus eorum aures perſonant, duntaxat percipiant, de quibus Quintilianus ait. *Nec volubilitate nimia confundenda ſunt, quæ dicimus.* breuitati quinetiam ſtudere debet. *Nam alimenta, quæ minus ſufficiunt, auidius ſumuntur.* ait D. Gregorius. & D. Chryſo. *Fames breui aufert hominem ex hac pœnali vita, exceſſus autem ciborum conſumit, & putreſacere facit.* debet quoque materia eſſe florida, diuerſis rebus permixta, quia ſicut diuerſitas ſpecierum facit ad decorem vniuerſi, teſte Ariſto. ita *varietas* (vt Quintilianus ait) *reficit animos.* qui concionis ariditatem faſtidioſè reſpuunt.

Ari. 6. Topicorum.

Trenorum 4.

Quintilianus.

Ariſt. 12. Metaph.

* * *

Imita

Imitationis exempla.

IMitationis tres ſunt ſpecies.

- Ethopæia
- Idolopæia
- Proſopopæia

Ethopæia eſt expreſſio morum perſonæ ſubiectæ, quã Priſcianus vocat allocutionem, vel ſermonis imitationem ad mores, & ſuppoſitas perſonas accommodam. Quintilianus appellat expreſſionem morum, & affectuum, vnde nomen habet; quæ tractari debet dicẽdi genere dilucido, breui, florido, diſiuncto, omni flexu, atque figura remota, vt ſi tractare velis mores, ingenia, virtutes & vitia, naturales propenſiones, affectus innatos, vt amoris paterni in liberos, & affinium inter ſeſe. affectuum interiorum, vt cùm animos erigimus in ſpem, aut lætitiam. Idolopæia eſt, quæ perſonam habet notam, ſed defunctam, & loqui non potentem, vt ſi cognoueris aliquem virum grauem defunctum, quem imitandum proponas in vita, & moribus. Proſopopæia, quando finguntur omnia, & mores, & perſonæ. à Priſciano conformatio dicitur, quando alicui rei contra naturã datur perſona loquendi, vt illud. *Audite cæli, quæ loquor: audiat terra verba oris mei*, vbi introducitur cælum, & terra loqui contra naturam rei. de hac Cicero agit, cum introducit patriam loquentem in Catilinam; *Nullum iam tot annis facinus extitit, niſi per te, nullum flagitium ſine te: Tibi vni multorum ciuium neces, tibi vexatio direptióque ſociorum impunita fuit, ac libera.* Verùm ad alia tranſeamus; quia in his facile erit, ſi velis fingere exempla in quocunque dicendi genere, quæ in quadruplici ſerie diſtributa ſunt (vt egregiè ſcribit Macrobius.)

Quintilianus, lib. 9. cap. 2.

Cicero 4. ad Herennium.

Macrobius 5. Satur. cap. 2.

- Copioſum, in quo Cicero dominatur:
- Breue, in quo Saluſtius regnat:
- Siccum, quod Frontoni aſcribitur:
- Floridum & pingue, in quo Plinius ſecundus luxuriari videtur.

Quo nam modo Thema dilatatur.
Cap. XXIIII.

DIlatatur præſertim thema qualitate, quantitate, loco, & tempore, vt ſi quis proponeret quærendum eſſe

primùm regnum Dei, ponenda erit qualitas hoc modo. Quærendum eſt regnum cælorum amore, timore, & bonis operibus, iſta eſt qualitas. quærendum eſt diligenter, & frequenter, ecce quantitas. quærendum eſt in Eccleſia, & non in foro, ecce locus. quærendum eſt in hac vita, ecce tempus. pro quo habendi ſunt quidam loci communes, in quibus (velut in quodam theſauro) faciendæ fidei inſtrumenta repetita ſunt, à quo pro loco & tempore quaſi ex penu, & promptuario quodam thema hauriri poterit. amplificantur autem eiuſmodi loci diuerſimodè, vel ab antecedenti, vt ſi Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus. à conſequenti, vt ad experientiam ſequitur prudentia, quæ eſt habitus intellectus ex iteratis actibus. à contrario, vt ſi fuiſti piger in rebus propriis, quid facturus in alienis? vel ſic, in homine præſtantiſſima eſt ratio, & bona valetudo: vtrumque obnubilat, immo potius diſpergit fæda temulentia: ſed conſeruat diuina ſobrietatis virtus. Nam vt pulchrius nihil eſt homine ſobrio, & ad quiduis quouis tempore, quouis in loco parato: ita nullum monſtrum fædius ebrio, cuius neque pes, neque manus ſatis ſuum officium facit. ab auctoritate vel Eccleſiæ, vel à traditionibus patrum, vel Apoſtolicorum virorum teſtimoniis. à neceſſitate, vt ſi vis eſſe Chriſtianus, neceſſe eſt te habere charitatem, quæ eſt vita animæ, & forma omnium virtutum; ſicut enim corpus viuit per animam, ita anima per gratiam: ſed hæc minimè haberi poſſunt ſine ſtylo, qui eſt optimus dicendi magiſter, orationis ſtructura, & loquendi modus.

Coloribus rethoricis poteſt dilatari thema.
Cap. XXV.

OMnes prophetarũ libri (vt norunt hi, qui ſacras profitẽtur literas) ſcatẽt figuris, tropis, & coloribus rethoricis, qui coloribus corporũ ſunt perſimiles: ſicut enim colores corporales ſpargũtur per oẽs partes corporis, neque habẽt locũ præcipuũ, & maximũ præſtãt ornamẽtũ: & ſicuti panis maſſa, quæ ſuapte natura inſipida, & inſulſa erat, dum

dum ſale admiſcetur, ſaporem recipit: ita colores admiſcet orator, vt reddat orationem magis cõcinnam: & quēadmodum Pictores, cum aliquid aut altius, aut profundius, aut à ſenſibus noſtris remotius, quã verè ſit, fingũt, id coloribus nauiter circunſcribere ſolent. ita oratio ſuis interſperſa coloribus, & variata tropis auditorum capit animos: colorum namque varietas voluptatem affert: quemadmodum mercator pannum coloribus interſperſum efficit, vt ipſorum hominũ oculos afficiat, ſicut ægris quoque cibi ſalſamentis permixti adhibentur. At colores ſunt diuerſi: quidam enim dicuntur colores verborum, quorum ornatus conſurgit ex verbis, & vocabulis, cuiuſmodi ſunt repetitio, & gradatio: quia repetitio eſt in pluribus orationibus conuenienter ſe habentibus, vt ſi diceremus, ſuperbia facit cadere potẽtes, ſuperbia renuit amicum, ſuperbia ſemper petit præeſſe. alij ſunt colores ſententiarum, quarum ornatus pendet ex ſententiis, vt ſi diceremus de ſuperbo, quòd more duri lapidis intumeſcit: nec humilem terram, ex qua proceſſit, imitatur. plerique alij ſunt colores, quorum nonnullos ordine quodam alphabetico facilitatis, & diſtinctionis gratia, ſubiiciam.

De Additione.

ADditio eſt, cum prædicator aliquam auctoritatem dicit: & quod ibi minus dictum eſt, de ſuo implet, & ſupplet, vt ſi dicamus. *Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem* non ponit propheta aliquos pedes, quibus debeant homines conſiſtere, ne cadant: ſed ſupplendum eſt. ſtantes erant in iuſtitia, & timore. quibus exprimitur affectus, & deſiderium iuſti, tendentis ad patriam, vt illud apud Ezechielem. *Fili hominis ſta ſuper pedes tuos.* id eſt ſuper affectus, & cogitationes, quibus ad patriam pergas. *Ezech. 3.*

De Articulo.

ARticulus à Græcis κῶλον eſt membrum periodi, cùm ſingula verba interuallis diſtinguuntur, cæſa & interrupta verbis interuallatis oratione, vt ſi dixeris. Attendite auditores mei dilectiſſimi. ego toties inclamaui re- *Auctor ad Herennium lib. 4. ſit Cornificiꝰ vel alius.*

 gnum

gnum cælorum,non in verbis,& ſermone ſolùm conſiſtere,ſed in virtute,& mandatorum Dei obſeruantia, cur ergo non contenditis immaculato calle intrare per anguſtam portam,quæ ad vitam ducit æternam?ſed neceſſe eſt Chriſtum diligere,eius mandata ſeruare,pauperes intimo charitatis affectu amplecti,& fouere,atque eorum neceſſitatibus piè ſuccurrere , hæc oràtio , quæ (vt videtur)eſt interrupta quibuſdam verbis,articulus dicitur.

De Auerſione.

AVerſione vtitur concionator,cùm populum ad Chriſtianos mores , & virtutes excitat. nam auertere eſt remouere,& aliorſum flectere,ſub qua continetur reſtructio,vel ſubuerſio,& eſt propoſitæ alicuius rei reprehenſio.

Exemplum Auerſionis.

NEſcio quid tuis(vt prætendis) flagitiis habere potes, inuitus non accedis ad perpetranda ſcelera : ſed cum in te ſit mala mens,& malus animus, non ſine impio conſilio,& conatu inuaſiſti pudicitiam: acceſſiſti ad alienum thorum,fædaſti famam proximi tui, commiſiſti tam turpia ſcelera,vt niſi diuina ſuccurrat clemẽtia, actum eſt de te: ſed qua ratione parcendum eſt tibi,qui conſultò facinus patraſti,& tua ſponte,deſerta præſtantiſſima ratione, te in beſtiam conuertiſti?vtere meo conſilio,reſipiſce,tecum habita,age pœnitentiam,& bona opera facitò : & ita omnem iram à Deo amouebis; quia nouit Deus mutare ſententiam,ſi tu noueris mutare propoſitum.

Inflexio.

QVando gradatim proceditur in oratione laterum inflexione arguendo peccata,inflexio eſt,vt ſi dicerem. audi peccator , deſiſte à peccato tuo,in quo toties iam fuiſti deprehenſus; quia Dominus hortatur,immo iubet,immo cogit,vt à peccato auerſus ad Deum toto pectore conuertaris.

Licentia.

QVicquid probabile maximè nobis occurrit ,id noſtro iure licet defendere.cùm itaque aliquid dicimus,& timemus,ne ſcandalum inferatur,licentia vtimur; vt ſi dicamus. O nimiam hominum ſecuritatem , & inſignem

gnem imprudétiam, quæ omnia ſibi tuta, & proſpera perſuadet; vnde nec orationi vacat; nec bonis operibus ſtudet certam facere vocationem ſuam. quid mirum, ſi tot bella, & ſeditiones homines patiuntur? ſed quorſum iſta mihi? ô rerum vanitatem, & inconſtantiam.

Occupatio.

OCcupatio (quam appellat Quintilianus præſumptionem) eſt, cùm id, quod obiici poteſt, occupamus: hoc ſchemate vtimur, cùm aliquid reticere dicimus, vel præterire, vel neſcire, vel nolle dicere; id quod maximè dicimus. ſed cautè nos excuſamus. Exemplum. poſſem vobis multò plura adducere, niſi timerem vel tædio vos & moleſtia afficere, vel potius aures veſtras defatigare: & ita egregiè facit auditores attentos.

Aliud exemplum.

QVis vſqueadeò mente permotus eſt, quin ſibi perſuadeat Deo omnium moderatori obtemperãdum, cùm præſertim diuinis morem gerere mandatis volenti quàm faciliimum ſit? in quo genere plura libenter loquerer, ſi ſcirem vos me libenter audire: ſed quia video corda veſtra mundanis detenta negotiis hac, atque illac fluctuare, ad alia me conuertam.

Reprehenſio.

QVando reprehenditur ignorantia alicuius, vel negligentia, vel nequitia, reprehenſio eſt.

Exemplum.

NIhil aliud animo reuoluis, quàm Deum ipſum irritare: ex cuius contemptu prouenire ſolet rerum omniũ penuria, ſeditiones, prœlia, regionum deuaſtationes, excidia, atque peſtes; ideo cõfuge ad Deum; & inuoca opportunè, quem importunè & ſuperbè prouocaſti.

Similitudo.

CVm ſubiicimus auditorum oculis aliquid ſimile, ſimilitudo eſt.

Exemplum.

VT cibi ſacietas, & faſtidium, aut ſubamara aliqua re releuantur aut dulci mitigantur; ſic animus defeſſus audiendo, aut admiratione integratur, & reficitur, aut riſu renouatur.

Tran

Tranſitio.

QVando concionator proponit tres, vel plures articulos, & quibuſdam abſolutis, dicit. audiuiſtis ea, quæ vobis declaranda propoſui, remanet vltimum caput, quod quidem non mihi videtur ſilentio tranſeundum: nunc audiatis, ſed parate animos veſtros, vt veſtræ aliquid refrigerij laſſitudini afferam: ſemper autem tranſitio locum habet, vbi noua ſententia incipit. animaduertat autem cõcinator, dum ex vna in alteram materiam tranſit, ne ſententiam adducat extortè, aut conciſè, ſed opportunè & propriè: quia auditori pergratum erit audire, & concionatori doctrinæ, & eloquentiæ magnas vires ingeret.

Appendix.

ESſent multò plures colores, quos modico tractatu complecti nequeo.

Dilatari poteſt thema per ſchemata, & tropos, in quibus ingens ornatus ſitus eſt.
Cap. XXVI.

ARridet quidem concio, ſi fuerit interſperſa, & variata figuris, atque auditorum aures capit: figurarum ſiquidem varietas concinnam, & aptam reddit concionem: ſunt enim figuræ quidam floſculi, qui à conſueto dicendi vſu recedentes, maximam auditoribus afferunt voluptatem. Nam vt pictura, quæ varijs diſtinguitur coloribus, ſpectãtium oculos maximè paſcit. & pratum florum varietate plenum inambulantibus arridet. ita concio figuratis variata locutionibus nedum ſua varietate delectat, ſed & floridam concionem reddit, & auditores maxima voluptate afficit. hoc loco tamen te admonitum, velim, vt cùm eiuſmodi ſchemata concioni plurimum adiumenti & ornamenti afferant, ex optimis auctoribus erũt tibi comparanda, ex quibus nõnulla collegi, & breui hoc capite complexus ſum. eſt autem figura (vt Quintilianus ait) conformatio quædam orationis remota à communi,
Quint. lib. 9. c. 1. & primùm ſe offerente ratione. Petrus Moſellanus declarat hanc cõformationem eſſe vel dictionis, vel orationis,
Petrus Moſella. vel ſententiæ, vulgi conſuetudinem excedentem.

Tro

Tropum clariſſimi Latinorum motum, vel figuratam verbi immutationem appellant. Quintilianus verò ſermonis à propria ſignificatione ad aliam cum virtute verbi, vel ſermonis mutationem, cuius priores partes hæ potiſſimùm colliguntur. *Quintil.*

- Allegoria.
- Anthiteton.
- Antonomaſia.
- Catachriſis.
- Epitheton.
- Emphaſis.
- Gradatio.
- Homæoſis.
- Hyperbaton.
- Hyperbole.
- Metalepſis.
- Metaphora.
- Metonymia.
- Onomatopęia.
- Periphraſis.
- Synecdoche.

Allegoria à Quintiliano inuerſio dicitur, & eſt, cum aliud verbis, aliud ſenſu oſtenditur: vel rerũ geſtarũ narratio, vmbram futurarum demonſtrans, hoc ſchemate vtitur Dauid, cum ait. *In chamo, & freno maxillas eorum conſtringe.* id eſt inobedientibus conſtringendæ ſunt maxillæ, vbi maxillarum nomine allegoricè intelligit copias victuales, ab eis ſubtrahendas, ne ſuis voluptatibus efferantur: ſed abſtinentiæ neceſſitate concluſi, creatoris ſubdantur imperio. *Quintil.* *Pſal.41.*

Antitheton multis modis fieri poteſt, & habet in omni genere orationis ſummam vtilitatem: & eſt, cum contrariis contraria opponuntur, vt frigida pugnabant calidis: cùm autem contrariis contraria opponuntur, ex hac figura numerus oratorius neceſſitate ipſa efficitur. hanc figuram habes in Euangelio apud Matth. de Iona, & Chriſto.

Ille propheta fuit,
Hic fuit archipropheta,
Ille vni duntaxat ciuitati & populo prædicauit,
Hic totum mundum ad ſe pertraxit
Ille verbis ſolùm,
Hic verbis facta addidit præclariſſima.

Antitheton eſt per epitheta.

Antonomaſia (vt Diomedes ait,) eſt, quod ſine nomine poſitum loco eius fungitur. & dicitur nominis permutatio, id eſt vice nominis poſita, quando ſic aliud nomen ponitur, vt tamen illud, quod neceſſarium fuerit, ſentiatur. hac vtitur Dauid, cum ait. *Rex virtutũ dilecti.* vnde di- *Diomedes* *Pſal.67.*

lecti

lecti nomine filium intelligit, ſicut pater in Euangelio te-
Matth. 3. ſtatur. *Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui.*

Catachriſis eſt verborum abuſio, quæ non habentibus nomen ſuum, accommodat quod in proximo eſt, vt apud Ioannem probatica piſcina dicebatur per catachriſim:
Pſal. 74. quia piſcibus carebat. hac vſus eſt Dauid, cum ait: *Et omnia cornua peccatorum confringam*. vbi cornua intelligit munera futuri iudicij, quę re vera firmiter eriguntur: quia in æterna pulchritudine permanebunt.

Epitethon, id eſt appoſitum, quoties proprium nomen adiecto aliquo quaſi veſtitur, vt quàm bonus Iſrael Deus, & multa alia, quæ ornatus cauſa dicuntur: nunquam autem epitethon ſolum ponitur, ſed ſemper aliqnid apponitur, vt alma Virgo, beatiſſima Virgo, ſacratiſſima mater Ieſu, & alia huius generis multa.

Emphaſis eſt, cùm tacita verbis ſubeſt ſignificantia: hoc tamen habet præcipuum, vt ſi fixum pro mobili ponitur, vt cùm dicimus ſcelus pro ſceleſto. fit etiam, quando rem aliquam multis in vnum collectis doloribus allegamus, vt multis calamitatibus enumeratis, iudicis clementiam impetremus. quo ſchemate vſus eſt Dauid, cùm
Pſal. 43. ait: *Nunc autem repuliſti, & confudiſti nos: & non egredieris Deus in virtutibus noſtris.*

Gradatio Latinis, Græcis climax eſt, cùm ex prima ſententia oritur ſecunda, & ex ſecunda tertia, & ita deinceps.
Cice 3. *de Orat.* hanc Cicero appellat conuerſionem, & verborum cōcinnam tranſgreſsionem. hac vtitur Beat. Paulus ad Roma-
Rom. 5. nos. *Gloriamur in tribulationibus, ſcientes quia tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio ſpem, ſpes autem non confundit.* Gradatio eſt, quia ſententiæ ſunt adeo connexæ, vt vna ab altera habeat dependentiam, ſicut qui gradatim ſcalam conſcendit à primo ad ſecundum gradum, & à ſecundo ad tertium.

*Tribulatio patiētiam operatur, ſi non patiatur motū infirmitatu (ait Do. Ambroſi*⁹*) vel motum dubitationis.*

Homæoſis eſt rei ignotæ per eius, quæ magis nota eſt, ſimilitudinem expreſſio, cuius tres ſpecies recenſentur.

Icon / Parabole / Paradigma

Icon, imago, cum quippiam ad imaginem alterius rei quaſi deſcribimus. hanc Cicero appellat collationem formæ ad formā cum quadā ſimilitudine, vt ſi Deo attribuamus

mus os, humeros, manus, & eiuſmodi. Icon eſt & tranſlatio.

Parabole (quam Cicero collationem interpretatur) eſt rerum genere diſſimiliū comparatio, vt apud Matt. Euangeliſtam. *Homo quidam plantauit vineam.* *Cicero ad Heren.*

Paradigma, cum ex hiſtoria res aliqua narratur, qua (velut exemplo) accendimur & ipſi huiuſmodi vel facere, vel vitare: cuius vſus tam eſt frequens in ſacris literis, vt minimè opus videatur exempla in medium afferre. Inſigne illud paradigma fuit, quod Nathan Dei nuncius adduxit Dauidi adultero, & homicidæ de ouicula & diuite. qua induſtria commouit regium animum ad peccati ſui confeſsionem. Simile huic adduxit Dominus Phariſæo apud Lucam, vt ſimulatam animi ſui fallaciam detegeret, & nos eius exemplo inſtrueret, cum ait. *Duo debitores, &c.* *Luc. 7.*

De Breuitate.

AD breuitatem adhibenda ſunt verba ſimplicia, detractis epithetis, quæ non modò ad oratorum, verùm etiam poetarum copiam pertinere maximè videatur. breuitas enim auditores quàm facilè allicit ad ſacros cœtus, qui tædio, & ſacietate permoti non audiunt libenter eum concionatorem, qui propoſito termino egreſſus, concionem nunquam ad exitum perducit. Romanis commendat Paulus breuitatem, cum ait: *Verbum breuiatum faciet Dominus ſuper terram.* Cæſar in Commentariis magnoperè breuitatem adamauit. Euripides Aeſchilum apud Ariſtophanem reprehēdit, quòd orationem nimis protraheret. Cauendum autem eſt, ne, dum breues eſſe velimus, in obſcuritatem incidamus, vt de Spartanis narrat Thucydides, qui breuiſsimi erant in loquēdo. breuitatis errorem notauit Horatius in arte poetica hoc modo.

Eleganti breui loquētia vtitur Baſilius magnus in lib. ſuarū epiſtolarū. epiſt. 176. & infra. *Ad Romanos. c. 9.* *Thucydides in concione Lacædemon.*

Decipimur ſpecie recti. breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio. *Hor. in arte poetica.*

Vt qui tibiam breuiorem habet, altero tantùm pede inincedere videtur. *Et pallium breue* (ait Iſaias) *vtrumque operire non poterit.* *Iſaia.*

Exem

Ars · Imitatio · Executio — Ars tribuit dicendi rationem, eſt enim ars præceptorum collectio, & ſcientia faciendi, vel docendi aliquid per certas re-

Ecc.38. gulas ordinata. *Vnuſquiſque in ſua arte ſapiens.* id eſt ſapiens & induſtrius eſſe debet: & multò magis concionator, cui omni ſtudio, & opera enitendum eſt, vt à terrenis cogitationibus ad cæleſtium rerum amorem deducat peccatores: nec vllum officij genus prætermittere debet, quò fideles poſſint ad pietatem, & Dei cultum excitari, vt vnuſquiſque facilè intelligat, quid credere, quid ſperare, & quid agere debeat. videmus omnes artifices, (quamuis rudes & ignaros) ſuas regulas habere, quibus in operibus ſuis procedunt: neque aurifex aurum purum ab adulterino diſcernere poteſt ſine arte monſtrante: nec faber ferrarius audet infrænare os equi, ne eius maxillas tantiſper offendat, niſi prius calleret illius artis regulas omnes. ædificator archipendulum habet, colonus agri-

B. Hiero. Paulino. in præfatione Bibliæ. culturam, miles ſuum ducem: hinc B. Hieronymus ait ad Paulinum. *Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorúmque cæſores, lanarij quoque & fullones, & cæteri, qui variam ſuppellectilem, & vili opuſculo fabricant, abſque doctore eſſe non poſſunt quod cupiunt (quod medicorum eſt) promittunt medici: tractant fabrilia fabri: Sola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vendicant.*

Scribimus indocti, doctique poemata paſſim. Hanc garrula anus, hanc delyrus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hãc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent, antequàm diſcant. quia re vera ſola prædicandi ars (neſcio quò infortunio) ſine arte, & domino relicta eſt: vnde graue patitur detrimentum: & cuncta confuſa & indigeſta manent: hinc quidam inter procellas eloquentiæ nauigantes, periclitantur in portu: & priuſquam ad concluſionis metam perueniant, impudenter deficiunt. Tu finem expectas, & hi nundum initium fecerunt. tu defeſſus es audiendo, & hi quò tendant, aut quid velint, nundum intelligis: hoc in cauſa eſt, quia nullam artem habentes, ſine ordine loquuntur: & vnuſquiſque ad hanc cathedram anhelat: ac nullo præhabito exercitio, eruditione, aut bonarum ſtudio literarum ſibi vſurpat

pat officium: ſine duce, & præceptore pro ſuo arbitratu deſcendit in hanc arenam, in qua ſe præceptorem, & dicendi magiſtrum raſa fronte oſtentat, nulla habita ratione ordinis, diſpoſitionis, & auditorum, ad quos actio omnis dirigi debet. Age quòd homini à natura datum ſit loqui; rectè tamen loqui non eſt datum à natura, ſed ab arte, nam verba naturalia quadam ſunt ruſticitate inuoluta: ars verò limare poteſt, & quæ rudia ſunt expolire: neque enim ignoro, & quæ bona ſunt, fieri meliora poſſe doctrina. cui ſententiæ ſubſcribunt Plutarchus, & Quintilianus, affirmantes, oratorem debere naturam ſubinde arte adiuuare, quia deficiente arte, natura marceſcit, & obſcuratur: quomodo enim paruulus infans inambularet ſine nutrice præeunte? Annibal Phormionem philoſophum de re militari diſputantem iriſit, quòd ſenex, qui nunquam caſtra vidiſſet, coram ſe, qui tot annos cum populo Romano bella geſſiſſet, de re militari diſputare auſus eſſet; quomodo ergo iuuenes ſine arte loquentur, ſi illam nunquam attigerunt, & nunquam cum hoſte aperto marte (vt dici ſolet) conflixerunt? quod certè non eſt citra temeritatem, & animarum detrimentum; cùm hæc perfectio ſit ars artium, & animarum regimen. ſcio q idem, quòd Quintilianus ſcriptum reliquit, nullum oratorem nunquam in ſuo munere ita perfectum euadere, quòd vitium aliquod in ſe non contineat. attamen ſi naturæ vitium non poteſt ſuperari omnino, arte tamen poteſt corrigi: quæ in ipſa hominis natura ita inſerta, & imbibita eſſe debet, vt nullatenus ars appareat: ſed ipſa inſerta ars naturam redoleat. Craſſus quoque ait, artem in oratore ineſſe oportere vnà cum ſtudio, ac ardore quoque amoris, quo in hac vita nihil quidquam magis egregium eſt: quódque ad dicendum vim maximam afferre ſolet. Secundum erat Imitatio, qua aliis ſimiles in dicendo, cum ratione diligenti, & ſolicita obſeruantia fieri contendimus, de qua ait Antonius: *Hoc ſit primum in præceptis meis; vt demonſtremus, quem imitemur, atque ita, vt quæ maximè excellant in eo, quem imitabimur, ex diligentiſſimè perſequamur.* Nam ſicut pictor, qui aliquid effingere tentat, nequit id rectè

Plutarch'
Quintilianus lib. 10. inſti. cap. 2.
Quintilianus.
Craſſus lib. 1.
Antonius lib. 2. de imit.

perficere, niſi prius ſimulachrum illius rei, & exemplar in mente conceperit: neque id aſſequi poteſt, niſi diuerſarum rerum experientia: quæ, cum ſit cognitio per vſum reperta, per varios vſus (exemplo monſtrante viam) artem facit, & habitum ingenerat, quo quiſque paratior, & exercitatior redditur, vt facilè, expeditè & aptè agere poſſit. Verùm neſcio (vt B. Augu. dicit). *Quem dignatur imitari vitioſa iactantia, vt ad virtutem percipiendam poſſit adduci, ſi erubeſcit imitari eum, de quo dictum eſt: antequam naſceretur, Filius altiſſimi vocabitur?* Hic ſanè & ſibiipſi, & aliis ſummopere prodeſſe poterit, qui Chriſtum imitari proponit, à quo omnis imitationis regula, & incrementi ratio proficiſcitur. quia ſicut nos ab eo diſſimilitudo ſeparat, ita nos quoque illi coniungit imitatio. Exercitatio quinetiam, id eſt vſus, & dicendi conſuetudo (quod erat tertio loco propoſitum) maximè confert ad paranda diuerſa themata, ſicut paſſim videmus in corporis exercitio vires quotidie, natura ipſa præeunte, corroborari. ad hunc ſanè modum animi vis exercitatione incaleſcit, ſine qua (dubio procul) in parando ſibi themate fruſtra laboraret concionator, hoc eſt, quod ait B. Auguſtinus. *Puer ego plus itineris conficiebam ſine defectu, cùm aucupandi ſtudio in ambulando exercerer, quàm adoleſcens, cùm me ad alia ſtudia, quibus ſedere magis cogebar, contuliſſem, ſi accedenti ætati, & per hanc homini creſcenti vires ampliores tribuendæ ſunt. Deinde in ipſis luctatorum corporibus palæſtritæ non molem, ac magnitudinem: ſed nodos quoſdam lacertorum, & deſtrictos toros, figurámque omnem corporis ſibi congruentem peritiſſimè inſpiciunt, & hinc potius argumenta virium colligunt. Quæ tamen omnia parum valent, niſi vis artus, & exercitationis accedat. Sæpe etiàm viſum eſt ingentis corporis viros ab exiguis, breuibúſque ſuperari, vel in mouendis, vel in ferendis ponderibus, vel in ipſo etiam luctamine.* Quamobrem conſulo iuuenes, vt certa ſibi themata accipiant, ſéque in illis iuxtà regulas per aliquod tempus exerceant, antequam ad magnum declamationis opus perducantur, vt aptè, conſentaneè, conſideratè, emédatè, perſpicuè, appoſitè, memoriter, & cum digni-

tate

B. Augu. lib. de agone Chriſtiano.

B. Aug. in lib. de quãtitate animæ.

tate dicere aſſueſcant, ne in alphabeti prorſus videantur. B. Auguſtinus arguit Ciceronem de Oratore, qui dixit, hanc artem à primis annis docendam eſſe: ipſe verò econtra ait, virum perfectum poſſe huic arti incumbere, ita tamen, vt quem ante imitandum delegerit, exactè effingat, & exprimat, non vt multi imitatores faciunt, quos ſæpe cognoui, qui aut ea, quæ facilia ſunt: aut etiam illa, quæ inſignia, ac penè vitioſa, cõſectantur imitando. quod vitium maximum eſt. *B. Aug. lib. 4 de Ecc. doct.*

De mixtione thematum, quæ auditoribus proponi poſſunt.
Cap. XXIII.

QVemadmodum gladiator in arenâ plerunque conſilium capit. ita concionatori nonnunquam, & ſi caſu potius, quàm ſcientia, id euenire ſolet. quamobrem in his, quæ præceptis ab ingenioſis, & eruditis viris tradita ſunt, non modica adhibenda eſt ratio; cùm B. Apoſtolus, qui raptus ad tertium cælum audiuit archana verba, quæ non licet homini loqui: pro Euangelij tamen myſterio declarando orationis ſuffragia petit, cùm ait. *Orantes omni tẽpore in ſpiritu, & in ipſo vigilantes in omni inſtantia, & obſecratione pro omnibus ſanctis & pro me, vt detur mihi ſermo in apertione oris mei, cum fiducia notum facere myſterium Euangelij* ac ſi diceret Apoſtolus. Aperiantur venæ ſapientiæ, & theſauri: & abſcôdita à ſeculis ſacramenta pandantur, vt Spiritus ſanctus penetret ad ea declaranda; quia non ſatis eſt patrum dicta congerere, & ſcripturæ ſanctæ proprium ſui ipſius ſenſum afferre: ſed eum intellectum ex ſcripturis reportare, quem & ipſi patres Spiritu ſancto edocti retulerunt, qui totam hanc ſalutaris doctrinæ ſummam in quatuor capita diſtribuunt, Apoſtolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, & Dominicam orationem, quibus veræ felicitatis præmia comparantur. hæc proinde ſunt quaſi claues Euangelicæ doctrinæ, & Chriſtianæ fidei elementa, ad quæ referri debet vniuerſæ diuinæ ſcripturæ vis, atque doctrina. Hæc proponebant, & docebant fidei noſtræ duces: & hæc à nobis tractanda ſunt, vt omnes ſimus per- *Eph. vltimo Coll. 4. & 2. Cor. 6. dicit Apoſtolus. Os meum ad vos apertum eſt ô Corinth.*

fecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia: ita tamen ſyncerè, & apertè, vt omnium hominum mentibus, & ſenſibus ſint accommoda, ne in quo aliorum ſaluti prodeſſe ſtudemus, exitium potius & perniciem afferamus. hoc quoque docuit Ariſto. *Oportet definientem, & demonſtrantem, planiſſima interpretatione vti.* doctrina itaque, quæ in themate declaranda à concionatore proponitur, debet eſſe pura, & remota ab omni falſitate, fuco, & fallacia: quæ eſt omnium malorum radix, & fomes. *Non crediderunt reges terræ, & vniuerſi habitatores vrbis, quòd ingrederetur hoſtis, & inimicus per portas Hieruſalem, propter peccata prophetarum eius, & iniquitates ſacerdotum eius, qui effuderunt ſanguinem iuſtorum.* In proponendo themate ſtudeat concionator grauitati, & breuitati, tanquam in Domini conſpectu. grauitati primò, quæ maximam vim, & ornamentum præſtat propoſitæ materiei, ſi modò fuerit breuitati coniuncta. ſunt qui ſumma celeritate concionem ſuam proſequantur, vt nullo in loco ſiſtant; ſed vno ſpiritu, atque impetu omnia percurrant: id autem accidit (opinor) vel ex memoria labili, quæ rem ſibi commiſſam fideliter non continet: vel metu, quoniam à timentibus omnia præproperè aguntur, vt animus non ſit ſui iuris. hinc fit, vt auditores celeritatem hanc prætereant; & ſonum ac vocem, quibus eorum aures perſonant, duntaxat percipiant, de quibus Quintilianus ait. *Nec volubilitate nimia confundenda ſunt, quæ dicimus.* breuitati quinetiam ſtudere debet. *Nam alimenta, quæ minus ſufficiunt, auidius ſumuntur,* ait D. Gregorius. & D. Chryſo. *Fames breui aufert hominem ex hac pœnali vita, exceſſus autem ciborum conſumit, & putreſacere facit.* debet quoque materia eſſe florida, diuerſis rebus permixta, quia ſicut diuerſitas ſpecierum facit ad decorem vniuerſi, teſte Ariſto. ita *varietas* (vt Quintilianus ait) *reficit animos.* qui concionis ariditatem faſtidioſè reſpuunt.

Ari. 6. Topicorum. — *Trenorum 4.* — *Quintilianus.* — *Ariſt. 12. Metaph.*

***

Imita

Imitationis exempla.

IMitationis tres ſunt ſpecies.

{ Ethopæia, Idolopæia, Proſopopæia } Ethopæia eſt expreſſio morum perſonæ ſubiectæ, quā Priſcianus vocat allocutionem, vel ſermonis imitationem ad mores, & ſuppoſitas perſonas accommodam. Quintilianus appellat expreſſionem morum, & affectuum, vnde nomen habet; quæ tractari debet dicēdi genere dilucido, breui, florido, diſiuncto, omni flexu, atque figura remota, vt ſi tractare velis mores, ingenia, virtutes & vitia, naturales propenſiones, affectus innatos, vt amoris paterni in liberos, & affinium inter ſeſe. affectuum interiorum, vt cùm animos erigimus in ſpem, aut lætitiam. Idolopæia eſt, quæ perſonam habet notam, ſed defunctam, & loqui non potentem, vt ſi cognoueris aliquem virum grauem defunctum, quem imitandum proponas in vita, & moribus. Proſopopæia, quando finguntur omnia, & mores, & perſonæ. à Priſciano conformatio dicitur, quando alicui rei contra naturā datur perſona loquendi, vt illud. *Audite cœli, quæ loquor: audiat terra verba oris mei*, vbi introducitur cælum, & terra loqui contra naturam rei. de hac Cicero agit, cum introducit patriam loquentem in Catilinam; *Nullum iam tot annis facinus extitit, niſi per te, nullum flagitium ſine te: Tibi vni multorum ciuium neces, tibi vexatio direptióque ſociorum impunita fuit, ac libera.* Verùm ad alia transeamus; quia in his facile erit, ſi velis fingere exempla in quocunque dicendi genere, quæ in quadruplici ſerie diſtributa ſunt (vt egregiè ſcribit Macrobius.)

Quintilianus, lib. 9. cap. 2.

Cicero 4. ad Herennium.

Macrobius 5. Satur. cap. 2.

Copioſum, in quo Cicero dominatur:
Breue, in quo Saluſtius regnat:
Siccum, quod Frontoni aſcribitur:
Floridum & pingue, in quo Plinius ſecundus luxuriari videtur.

Quo nam modo Thema dilatatur.
Cap. XXIIII.

DIlatatur præſertim thema qualitate, quantitate, loco, & tempore, vt ſi quis proponeret quærendum eſſe

primùm regnum Dei, ponenda erit qualitas hoc modo. Quærendum eſt regnum cælorum amore, timore, & bonis operibus, iſta eſt qualitas. quærendum eſt diligenter, & frequenter, ecce quantitas. quærendum eſt in Eccleſia, & non in foro, ecce locus. quærendum eſt in hac vita, ecce tempus. pro quo habendi ſunt quidam loci communes, in quibus (velut in quodam theſauro) faciendæ fidei inſtrumenta repetita ſunt, à quo pro loco & tempore quaſi ex penu, & promptuario quodam thema hauriri poterit. amplificantur autem eiuſmodi loci diuerſimodè, vel ab antecedenti, vt ſi Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus. à conſequenti, vt ad experientiam ſequitur prudentia, quæ eſt habitus intellectus ex iteratis actibus. à contrario, vt ſi fuiſti piger in rebus propriis, quid facturus in alienis? vel ſic, in homine præſtantiſſima eſt ratio, & bona valetudo: vtrumque obnubilat, immo potius diſpergit fæda temulentia: ſed conſeruat diuina ſobrietatis virtus. Nam vt pulchrius nihil eſt homine ſobrio, & ad quiduis quouis tempore, quouis in loco parato: ita nullum monſtrum fædius ebrio, cuius neque pes, neque manus ſatis ſuum officium facit. ab auctoritate vel Eccleſiæ, vel à traditionibus patrum, vel Apoſtolicorum virorum teſtimoniis. à neceſſitate, vt ſi vis eſſe Chriſtianus, neceſſe eſt te habere charitatem, quæ eſt vita animæ, & forma omnium virtutum; ſicut enim corpus viuit per animam, ita anima per gratiam: ſed hæc minimè haberi poſſunt ſine ſtylo, qui eſt optimus dicendi magiſter, orationis ſtructura, & loquendi modus.

Coloribus rethoricis poteſt dilatari thema.
Cap. XXV.

OMnes prophetarũ libri (vt norunt hi, qui ſacras profitẽtur literas) ſcatẽt figuris, tropis, & coloribus rethoricis, qui coloribus corporũ ſunt perſimiles: ſicut enim colores corporales ſpargũtur per oẽs partes corporis, neque habẽt locũ præcipuũ, & maximũ præſtãt ornamẽtũ: & ſicuti panis maſſa, quæ ſuapte natura inſipida, & inſulſa erat, dum

dum ſale admiſcetur, ſaporem recipit: ita colores admiſcet orator, vt reddat orationem magis cōcinnam: & quēadmodum Pictores, cum aliquid aut altius, aut profundius, aut à ſenſibus noſtris remotius, quã verè ſit, fingũt, id coloribus nauiter circunſcribere ſolent. ita oratio ſuis interſperſa coloribus, & variata tropis auditorum capit animos: colorum namque varietas voluptatem affert: quemadmodum mercator pannum coloribus interſperſum efficit, vt ipſorum hominũ oculos afficiat, ſicut ægris quoque cibi ſalſamentis permixti adhibentur. At colores ſunt diuerſi: quidam enim dicuntur colores verborum, quorum ornatus conſurgit ex verbis, & vocabulis, cuiuſmodi ſunt repetitio, & gradatio: quia repetitio eſt in pluribus orationibus conuenienter ſe habentibus, vt ſi diceremus. ſuperbia facit cadere potẽtes, ſuperbia renuit ãmicum, ſuperbia ſemper petit præeſſe. alij ſunt colores ſententiarum, quarum ornatus pendet ex ſententiis, vt ſi diceremus de ſuperbo, quòd more duri lapidis intumeſcit: nec humilem terram, ex qua proceſſit, imitatur. plerique alij ſunt colores, quorum nonnullos ordine quodam alphabetico facilitatis, & diſtinctionis gratia, ſubiiciam.

De Additione.

Additio eſt, cum prædicator aliquam auctoritatem dicit: & quod ibi minus dictum eſt, de ſuo implet, & ſupplet, vt ſi dicamus. *Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem* non ponit propheta aliquos pedes, quibus debeant homines conſiſtere, ne cadant: ſed ſupplendum eſt. ſtantes erant in iuſtitia, & timore. quibus exprimitur affectus, & deſiderium iuſti, tendentis ad patriam, vt illud apud Ezechielem. *Fili hominis ſta ſuper pedes tuos.* id eſt ſuper affectus, & cogitationes, quibus ad patriam pergas. *Ezech. 3.*

De Articulo.

Articulus à Græcis κῶλον eſt membrum periodi, cùm ſingula verba interuallis diſtinguutur, cæſa & interrupta verbis interuallatis oratione, vt ſi dixeris. Attendite auditores mei dilectiſſimi. ego toties inclamaui re- *Auctor ad Herennium lib. 4. ſit Cornificius vel alius.*

gnum cælorum, non in verbis, & ſermone ſolùm conſiſtere, ſed in virtute, & mandatorum Dei obſeruantia, cur ergo non contenditis immaculato calle intrare per anguſtam portam, quæ ad vitam ducit æternam? ſed neceſſe eſt Chriſtum diligere, eius mandata ſeruare, pauperes intimo charitatis affectu amplecti, & fouere, atque eorum neceſſitatibus piè ſuccurrere, hæc oratio, quæ (vt videtur) eſt interrupta quibuſdam verbis, articulus dicitur.

De Auerſione.

AVerſione vtitur concionator, cùm populum ad Chriſtianos mores, & virtutes excitat. nam auertere eſt remouere, & aliorſum flectere, ſub qua continetur reſtructio, vel ſubuerſio, & eſt propoſitæ alicuius rei reprehenſio.

Exemplum Auerſionis.

NEſcio quid tuis (vt prætendis) flagitiis habere potes, inuitus non accedis ad perpetranda ſcelera: ſed cum in te ſit mala mens, & malus animus, non ſine impio conſilio, & conatu inuaſiſti pudicitiam: acceſſiſti ad alienum thorum, fædaſti famam proximi tui, commiſiſti tam turpia ſcelera, vt niſi diuina ſuccurrat clemētia, actum eſt de te: ſed qua ratione parcendum eſt tibi, qui conſultò facinus patraſti, & tua ſponte, deſerta præſtantiſſima ratione, te in beſtiam conuertiſti? vtere meo conſilio, reſipiſce, tecum habita, age pœnitentiam, & bona opera facito: & ita omnem iram à Deo amouebis; quia nouit Deus mutare ſententiam, ſi tu noueris mutare propoſitum.

Inflexio.

QVando gradatim proceditur in oratione laterum inflexione arguendo peccata, inflexio eſt, vt ſi dicerem. audi peccator, deſiſte à peccato tuo, in quo toties iam fuiſti deprehenſus; quia Dominus hortatur, immo iubet, immo cogit, vt à peccato auerſus ad Deum toto pectore conuertaris.

Licentia.

QVicquid probabile maximè nobis occurrit, id noſtro iure licet defendere. cùm itaque aliquid dicimus, & timemus, ne ſcandalum inferatur, licentia vtimur; vt ſi dicamus. O nimiam hominum ſecuritatem, & inſignem

gnem imprudẽtiam, quæ omnia ſibi tuta, & proſpera perſuadet; vnde nec orationi vacat, nec bonis operibus ſtudet certam facere vocationem ſuam. quid mirum, ſi tot bella, & ſeditiones homines patiuntur? ſed quorſum iſta mihi? ô rerum vanitatem, & inconſtantiam.

Occupatio.

OCcupatio (quam appellat Quintilianus præſumptionem) eſt, cùm id, quod obiici poteſt, occupamus: hoc ſchemate vtimur, cùm aliquid reticere dicimus, vel præterire, vel neſcire, vel nolle dicere; id quod maximè dicimus. ſed cautè nos excuſamus. Exemplum. poſſem vobis multò plura adducere, niſi timerem vel tædio vos & moleſtia afficere, vel potius aures veſtras defatigare: & ita egregiè facit auditores attentos.

Aliud exemplum.

QVis vſqueadeò mente permotus eſt, quin ſibi perſuadeat Deo omnium moderatori obtemperãdum, cùm præſertim diuinis morem gerere mandatis volenti quàm facillimum ſit? in quo genere plura libenter loquerer, ſi ſcirem vos me libenter audire: ſed quia video corda veſtra mundanis detenta negotiis hac, atque illac fluctuare, ad alia me conuertam.

Reprehenſio.

QVando reprehenditur ignorantia alicuius, vel negligentia, vel nequitia, reprehenſio eſt.

Exemplum.

NIhil aliud animo reuoluis, quàm Deum ipſum irritare: ex cuius contemptu prouenire ſolet rerum omniũ penuria, ſeditiones, prœlia, regionum deuaſtationes, excidia, atque peſtes; ideo cõfuge ad Deum, & inuoca opportunè, quem importunè & ſuperbè prouocaſti.

Similitudo.

CVm ſubiicimus auditorum oculis aliquid ſimile, ſimilitudo eſt.

Exemplum.

VT cibi ſacietas, & faſtidium, aut ſubamara aliqua re releuantur aut dulci mitigantur; ſic animus defeſſus audiendo, aut admiratione integratur, & reficitur, aut riſu renouatur.

Tranſitio.

QVando concionator proponit tres, vel plures articulos, & quibuſdam abſolutis, dicit. audiuiſtis ea, quæ vobis declaranda propoſui, remanet vltimum caput, quod quidem non mihi videtur ſilentio tranſeundum: nunc audiatis, ſed parate animos veſtros, vt veſtræ aliquid refrigerij laſſitudini afferam: ſemper autem tranſitio locum habet, vbi noua ſententia incipit. animaduertat autem cōcinator, dum ex vna in alteram materiam tranſit, ne ſententiam adducat extortè, aut conciſè, ſed opportunè & propriè: quia auditori pergratum erit audire, & concionatori doctrinæ, & eloquentiæ magnas vires ingeret.

Appendix.

ESſent multò plures colores, quos modico tractatu complecti nequeo.

Dilatari poteſt thema per ſchemata, & tropos, in quibus ingens ornatus ſitus eſt.

Cap. XXVI.

ARridet quidem concio, ſi fuerit interſperſa, & variata figuris, atque auditorum aures capit: figurarum ſiquidem varietas concinnam, & aptam reddit concionem: ſunt enim figuræ quidam floſculi, qui à conſueto dicendi vſu recedentes, maximam auditoribus afferunt voluptatem. Nam vt pictura, quæ variis diſtinguitur coloribus, ſpectātium oculos maximè paſcit. & pratum florum varietate plenum inambulantibus arridet. ita concio figuratis variata locutionibus nedum ſua varietate delectat, ſed & floridam concionem reddit, & auditores maxima voluptate afficit. hoc loco tamen te admonitum, velim, vt cùm eiuſmodi ſchemata concioni plurimum adiumenti & ornamenti afferant, ex optimis auctoribus erūt tibi comparanda, ex quibus nōnulla collegi, & breui hoc capite complexus ſum. eſt autem figura (vt Quintilianus ait) conformatio quædam orationis remota à communi, & primùm ſe offerente ratione. Petrus Moſellanus declarat hanc cōformationem eſſe vel dictionis, vel orationis, vel ſententiæ, vulgi conſuetudinem excedentem.

Quint. lib. 9. c. 1.

Petrus Moſella.

Tropum clariſſimi Latinorum motum, vel figuratam verbi immutationem appellant. Quintilianus verò ſer- *Quintil.* monis à propria ſignificatione ad aliam cum virtute verbi, vel ſermonis mutationem, cuius priores partes hæ potiſſimùm colliguntur.

- Allegoria.
- Anthiteton.
- Antonomaſia.
- Catachriſis.
- Epitheton.
- Emphaſis.
- Gradatio.
- Homæoſis.
- Hyperbaton.
- Hyperbole.
- Metalepſis.
- Metaphora.
- Metonymia.
- Onomatopœia.
- Periphraſis.
- Synecdoche.

Allegoria à Quintiliano inuer- *Quintil.* ſio dicitur, & eſt, cum aliud verbis, aliud ſenſu oſtenditur: vel rerũ geſtarũ narratio, vmbram futurarum demonſtrans, hoc ſchemate vtitur Dauid, cum ait. *Pſal.41.* *In chamo, & freno maxillas eorum conſtringe.* id eſt inobedientibus conſtringendæ ſunt maxillæ, vbi maxillarum nomine allegoricè intelligit copias victuales, ab eis ſubtrahendas, ne ſuis voluptatibus efferantur: ſed abſtinentiæ neceſſitate concluſi, creatoris ſubdantur imperio.

Antitheton multis modis fieri poteſt, & habet in omni genere orationis ſummam vtilitatem: & eſt, cum contrariis contraria opponuntur, vt frigida pugnabant calidis: cùm autem contrariis contraria opponuntur, ex hac figura numerus oratorius neceſſitate ipſa efficitur. hanc figuram habes in Euangelio apud Matth. de Iona, & Chriſto.

Ille propheta fuit,
Hic fuit archipropheta,
Ille vni duntaxat ciuitati & populo prædicauit,
Hic totum mundum ad ſe pertraxit
Ille verbis ſolùm,
Hic verbis facta addidit præclariſſima.
Antitheton eſt per epitheta.

Antonomaſia (vt Diomedes ait,) eſt, quod ſine nomine *Diomedes* poſitum loco eius fungitur. & dicitur nominis permutatio, id eſt vice nominis poſita, quando ſic aliud nomen ponitur, vt tamen illud, quod neceſſarium fuerit, ſentiatur. hac vtitur Dauid, cum ait. *Rex virtutũ dilecti.* vnde di- *Pſal.67.*

lecti

mus os, humeros, manus, & eiuſmodi. Icon eſt & tranſlatio.

Parabole (quam Cicero collationem interpretatur) eſt rerum genere diſſimiliũ comparatio, vt apud Matt. Euangeliſtam. *Homo quidam plantauit vineam.*

Cicero ad Heren.

Paradigma, cum ex hiſtoria res aliqua narratur, qua (velut exemplo) accendimur & ipſi huiuſmodi vel facere, vel vitare: cuius vſus tam eſt frequens in ſacris literis, vt minimè opus videatur exempla in medium afferre. Inſigne illud paradigma fuit, quod Nathan Dei nuncius adduxit Dauidi adultero, & homicidæ de ouicula & diuite, qua induſtria commouit regium animum ad peccati ſui confeſsionem. Simile huic adduxit Dominus Phariſæo apud Lucam, vt ſimulatam animi ſui fallaciam detegeret, & nos eius exemplo inſtrueret, cum ait. *Duo debitores, &c.*

Luc. 7.

De Breuitate.

AD breuitatem adhibenda ſunt verba ſimplicia, detractis epithetis, quæ non modò ad oratorum, verùm etiam poetarum copiam pertinere maximè videatur. breuitas enim auditores quàm facilè allicit ad ſacros cætus, qui tædio, & ſacietate permoti non audiunt libenter eum concionatorem, qui propoſito termino egreſſus, concionem nunquam ad exitum perducit. Romanis commendat Paulus breuitatem, cum ait: *Verbum breuiatum faciet Dominus ſuper terram.* Cęſar in Commentariis magnoperę breuitatem adamauit. Euripides Aeſchilum apud Ariſtophanem reprehẽdit, quòd orationem nimis protraheret. Cauendum autem eſt, ne, dum breues eſſe velimus, in obſcuritatem incidamus, vt de Spartanis narrat Thucydides, qui breuiſsimi erant in loquẽdo. breuitatis errorem notauit Horatius in arte poetica hoc modo.

Eleganti breui loquẽtia vtitur Baſili⁹ magnus in lib. ſuarũ epiſtolarũ. epiſt. 176. & infra.

Ad Romanos. c. 9.

Thucydides in concione Lacædemon.

Decipimur ſpecie recti. breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio.

Hor. in arte poetica.

Vt qui tibiam breuiorem habet, altero tantùm pede incedere videtur. *Et pallium breue* (ait Iſaias) *vtrumque operire non poterit.*

Iſaia.

Exem

Exemplum breuitatis

LEuiora etiam crimina non conniuere, ſed interdum ad viuum reſecare, quantum in Republica Chriſtiana bonæ frugis afferat, vel cæco manifeſtum eſt.

ALIVD EXEMPLVM.

IOanni Baptiſtæ prædicanti pœnitentiam in deſerto, ab Herode Antippa improbo & iniquo rege amputatum eſt ſacrum caput. non deſunt (ſi lubet) exempla in hoc dicendi genere.

De Circunlocutione.

CIrcunlocutione vtimur, cum prolata ſine verecundia audiri nequeunt, vt cum inſignium, & nephandorum peccatorum nomina ſupprimimus.

De Contentione.

COntentio (quam Cicero reticentiam appellat, alij obticentiam, nonnulli interruptionem, vt Quintilianus docet) eſt, quando finitur oratio verbis contrariis, vt quãdo concionator cũ auditoribus oratione pugnati, & contentioſa contendere videtur, ſicut in controuerſia, & allegatione, quæ in foro iudiciali inter iudicem, & partem fieri conſueuit.

Contentionis exemplum.

VTinam veniret tibi in mentem peccati deformitas. tu es ſolutus, & vincula quæris? tu es liber, & te ſeruum facis? an ignoras, quòd anima, quæ peccauerit, ipſa morietur? ea enim eſt peccati vitioſitas, vt ſi virulenta, & mortifera rabie cor attigerit, ſtatim mortem affert. *Sturni quidem cicuta veſcuntur; ſed propter corporis ſtructuram, veneni detrimentum effugiunt, cum enim tenues habeant à corde meatus, deglutitam concoquunt prius, quàm frigiditas ipſius principales partes contingat.* Sed peccatum tuum eſt adeo frigidum, vt cordis vix tacti caliditatem ſtatim extinguat.

Ex magno Baſilio Hexemeron. hom. 5.

De Digreſſione.

DIgreſſio eſt diſceſſus à propoſito, quæ in dicendo vim habet (ſi tamen non fuerit nimis à re propoſita protracta) vt cùm vis facere fidem alicuius rei, quid ſis dicturus, & ab eo quod eſt dictum, ſeiunctionem, & reditum ad propoſitum, iterationem, & rationis aptam concluſio

cluſionem contineat.

Exemplum Digreſſionis.

SI vis confutare improbatam, & damnatam hæreſim, quæ negat liberum hominis arbitrium, dicas. Gratia non tollit liberum hominis arbitrium; ideo prophanum eſt aliud ſentire.& ſi vis laudare bonitatem Dei erga homines, dicas. Nihil ocioſè, & inutiliter generatum eſt in hoc mundi proſcenio; ſuſpice cælum, & ſydera quo ordine moueantur, & ſplendeant, & hæc in gratiam hominis, in quo ſplendet Dei imago, ſunt progenita.

Diſiunctio.

CVm omnia vnico verbo concluduntur, diſiunctio eſt, vt cùm dicimus, Chriſtus moriens in cruce debellauit infernum, portas ferreas confregit, eduxit vinctos de lacu, reconciliauit patrem, paradiſi ianuam aperuit, dedit ingreſſum electis, pacem attulit his qui longè, & his qui propè ſunt. magnum profectò affert ornamentum, cùm ab eodem verbo ducitur ſæpe oratio, aut in idem conijcitur.

Exclamatio.

EXclamatio (quæ à Græcis apoſtrophe, ſiue conuerſio dicitur) eſt, quando cum clamore, dolore, vel indignatione fit ſermo, & cùm vitia carpuntur, præſertim ſi publica fuerint, & inſignia: quod ſummopere afficit auditores, & conficit ſignificationem doloris, aut indignationis alicuius per hominis, aut vrbis, aut loci, aut rei cuiuſpiã compellationem, vt ſi diceres. Te nunc alloquor peccator, qui tuis demeritis Deum ad iram concitaſti: ſed vtinam modò velles ad Deum redire, à quo receſſiſti, & peccata tua deteſtareris, & fleres. ego pro te inſudaui, ſed nihil profuit mea diligentia, nec in quo profecerim, video. Interdum exclamatio ab effectu charitatis erumpit, vt ſi diceremus. ô inſenſati Galathæ, quis vos faſcinauit non obedire veritati? & vbicunque impotens affectus erumpit, exclamatio eſt, qualis eſt illa. Hæccine reddis domino popule ſtulte & inſipiens? hac vtebantur veteres ad terrendum, quæ vim habet maximam, ſi tamen moderatè fiat & geſtu, & habitu, & voce compoſita. acutas enim vocis exclamationes vitare debemus; ictus enim fit, & vulnerãtur

arteriæ;laterum etiam conatus ſit,& non capitis,vt geſtus ad vocem,& vultus ad geſtum accommodetur.

Frequentatio.

CVm res in tota cauſa diſperſæ coguntur in vnum locum,frequentatio eſt,atque *argumentorum* (vt docet Cicero) *coaceruatio vniuerſa*, quando omnia diſperſa hinc inde in oratione, vt ſit grauis, reducuntur in vnum, vt ſi dicamus.vellem,vt de rebus vaniſſimis verba facere deſineres,ne tibi aliqua vaniloquentiæ nota poſſet inuri, deſine ergo,nonne mouet te huius vitæ breuitas? exēplum CHRISTI,& Prophetarum?

Cicero de Part.

Hyperbaton eſt tranſgreſſio quædam verborum, ordinem communem perturbans,vel cū ſuſpenſus ordo verborum inferius explicatur,vt apud Pſalmographum. *Quoniam qui malignantur,exterminabuntur.*

Pſal.36.

Hyperbole dici poteſt eminentia,vel(vt ait Cicero) ſuperlatio, vel ſuperiectio (vt Quintiliano placet.) hac vtitur Dauid.*Et iudicium tuum ſicut meridies.*vbi per meridiem intelligit puriſſimam,& clariſſimam lucem.

Cicero. Quintilianus. Pſal.36.

Metalipſis tranſumptio dicitur,& ea eſt, vbi gradatim itur ad id, quod oſtenditur , vt plerunque concionatori accidit.

De Metaphora quid ſit,& eius neceſſitate in ſcripturis, ſuperius dictum eſt.

Metonymia,ideſt tranſnominatio,quoties intellectum rei diuerſis modis verbis alienis & trāſlatitiis indicamus. hac vtitur Dauid,cùm ait.*Qui habitat in celis,irridebit eos:& Dominus ſubſannabit eos* Non enim Dominus nec ſplene ridet,nec vultu ſubſannat:ſed virtute ſua ſpiritualiter peragit quæcunque diſponit.

Pſal.2.

Onomatopæia eſt nominis confictio,ſoni imitatione, vt cum dicimus tinnire, vel mugire,quæ(ſignificandi gratia)pro tempore fingimus.

Periphraſis latinè circunlocutio, vel circuitio, quæ fit (vt Quintiliano placet) cùm quod vno, aut certè paucioribus dici poterat,pluribus explicatur.hac vtitur Dauid, cùm ait.*Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque*

Quintilianus libr.8. cap.6. Pſal.71.

que ad terminos orbis terrarum. vbi pulchra quidem breuitate per maria,& flumina intelligit totius mundi ambitum.

Synecdoche eſt locutionis figura,qua parte totum, vel à toto pars intelligitur.hac vtitur Dauid. *Confitebor tibi domine in toto corde meo.* Nullus poteſt mirabilia narrare diuina,nec toto corde Deum confiteri: ſed vſus ſcripturarum eſt à toto partem dicere.poſſem adducere, ſi vellem, infinita propemodum ſchemata,& tropos, quibus Dauid, & cæteri prophetæ vſi ſunt:ſed inſtituti mei anguſtia non ſinit hunc figurarum aceruum explere. *Pſal.9.*

De quadruplici ſenſu ſcripturarum, quibus thema dilatari poteſt. Cap. XXVII.

ECcleſia ſancta,vera docendi magiſtra, ſola habet ius, & poteſtatem ſcripturas ſacras à prophanis, & verum ac legitimum ſenſum à non vero deſcernendi. Vnde (B. Hieronymo teſte)in ſenſu literæ conſiſtit Euangelium, & non in nuda litera;non ita tamen,vt alij ſenſus ſint ſuperuacanei,quia vt Gregorius ait. *Sacra ſcriptura omnes ſcientias ipſo locutionis ſuæ more tranſcendit: quia vno eodemque ſermone dum narrat geſtum, prodit myſterium.* ideſt innuit ſpiritualem intellectum. exemplum, nomine aquæ intelligitur baptiſmus allegoricè. *Omnes in mari baptizati ſunt.* vita æterna anagogicè. *Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ.* tribulationes tropologicè. *Saluum me fac, quia intrauerunt aquæ vſque ad animam meam.* ideſt tribulationes, ſenſu hiſtorico intelligitur elementum aquæ. *Gregorius magnus 15. Mora. idē B. Auguſ. in lib. de vtilitate credendi.*

Anagogia eſt ſurſum ductio, quando ex inferioribus ad cæleſtia ducimur. *Abiit, & vendit vniuerſa, quæ habet, & emit agrum illum.* id eſt per abiectionem rerum inferiorum cœlum acquiſiuit. *Math. 13.*

Tropologicus. *Qui infirmus eſt, olus manducet.* ideſt qui peccauit, agat pœnitentiam, vel perfectis in fide datur cibus ſolidior: vnde infirmitatem hic nō ad valetudinem corporis, ſed animi refert, vt ſenſus ſit tropologicus. ſenſus hiſtoricus clarus eſt: fugienda ſunt tamen, quantum fieri poteſt (vt D. Chryſoſtomus docet) inuolucra *Rom.14.*

allegorica,& anagogica,niſi neceſſitas id efflagitet; vult- dicere cauendam eſſe omnino confuſionem, licèt ex diuerſitate ſenſuum nulla arguatur ambiguitas, cum omnes ſenſus fundentur in literali, ex quo ſolo trahi poteſt argumentum. neceſſitas horum ſenſuum probari poteſt inſigni Ezechielis exemplo, cui datum eſt pro cibo volumen intus & foris ſcriptum, vt oſtenderet exteriorem ſcripturæ hiſtoriam in exemplum auditorum proferendam: & interiorem myſticumq́ue ſenſum, qui ſub ea latet (cum res poſtulauerit) non prætermittendum. cùm itaque tibi locus obſcurus occurrit, non pigeat Spiritum ſanctum (cuius proprium munus eſt nos omnem docere veritatem) orare, quò mentis oculos tibi aperiat, nec ſinat te à fidei linea aberrare, cuius diſciplinæ ſcientiam ſi aſſecutus fueris, cum Ezechiele dicere poteris. *Comedi illud, & factum eſt in ore meo ſicut mel dulce.*

Dilatari poteſt thema in quocunque genere cauſæ. Cap. XXVIII.

Cicero lib. 1. de inuen.

TRia ſunt apud rethores cauſarum genera.

- Demonſtratiuum
- Deliberatiuum
- Iudiciale

Quãuis Cicero poſuerit multa genera, honeſtum, admirabile, humile, anceps, & obſcurum; non omnia tamen propria ſunt genera cauſarum, ſed accidentia, quæ cauſis ipſis occurrunt. cauſæ enim accidit, vt ſit honeſta & anceps. cauſarum itaque genera in hæc tria potiſſimùm recidunt; quanuis & didacticũ genus addere poſſemus.

Suaſio & diſſuaſio de faciẽdo, & nõ faciẽdo ſunt ſpecies generis deliberatiui.

Deliberatiuum genus eſt, quod in ſuaſione, & diſſuaſione verſatur ad ea quæ ſunt credenda, ſperanda, timenda, vitanda, agenda; cuius finis eſt vtile: demonſtratiui honeſtum: iudicialis iuſtum. Quanuis quiſque verba faciens in omni genere aliquo modo docet; tamen in demonſtratiuo propriè delectat, in deliberatiuo, & iudiciali flectit. dicitur iudiciale genus eo quòd iudicet hominem: & ſententia ſua oſtendat vel præmio, vel vituperio dignum. in didactico propriè docet: in omni autẽ genere nititur mouere auditores ad perſuaſionem. tria priora propriè ſpe-

ctant ad eos,qui loquuntur in publica concione,atque in foro: At genus didacticũ ſpectat ad philoſophos,& Theologos profitentes in ſcholis in quo genere verſatur etiam Euangelicus præceptor. Nam Chriſtus dominus, & Deus noſter(cum Apoſtolos ad obeundum hoc munus Euangelicum mitteret) dixit. *Docete omnes gentes.* Ad hoc genus ſpectat laudare, vituperare, ſuadere, diſſuadere,& quaſi in theatro huius mundi accuſare perfidos & impios doctores,inque ipſius Eccleſiæ foro vehementer pugnare, & diſputare cum hæreticis veritati contradicentibus, vt illi omnino pudefiant,& Catholicam doctrinam pedibus & manibus (vt aiunt) defenſare cogantur.in quo genere tota cõcionis vis,& ſcopus dignoſcitur,vt in ſingulis diſcurrenti notum eſt.

De Methodo docendi. Cap. XXIX.

DOcendi methodus,quæ fuerat quarto loco propoſita inter illa,quæ auditores alliciunt,ſummopere neceſſaria eſt;omnis quippè concionis decor in hoc conſiſtit, vt vnaquæque res ſuam propriam ſortiatur ſedem, vt in ſermonis initio proponatur id,de quo futura eſt concio: atque illud concionator exequatur,& impleat,quod auditorem reddit attentum,& memoriæ maximè lumen affert,& omnem à ſe repellit confuſionem,quæ eſt mater erroris, veluti in acie fieri conſueuit, vbi pedites, alæ, cæteraque omnia ſuo quæque ordine collocantur. Plato appellat ordinem mundi animam,qua vnaquæque res ſummi illius opificis arte elaborata mirandum in modum reſplendet.Methodus græca vox eſt, quæ compendiariũ diuerticulum ſignificat,quo celerius iter expediri ſolet; eſt enim methodus via breuis dicendi cum ratione. Verùm duplex eſt docendi methodus, altera popularis, ſcholaſtica altera:illa quidem promiſcuæ multitudini, & rudi populo in eccleſia maximè deſeruit, hæc verò in frequentibus ſcholis vſurpata,quæ multò eſt laborioſior,quippe cũ ſingula(& quidem minutiſſima)proponat,& exactè diſcutiat, vt nullus amplius in auditorum pectore ſcrupulus inſideat.

Exemplum.

IN ſacra theologia, ſicut in aliis ſcientiis, ſunt principia per ſe nota; hæc autem ſunt in duplici differentia; nam alia incomplexa, alia veró complexa ſunt. Incomplexa, vt bonitas ſuprema, magnitudo infinita. Complexa, vt propoſitiones immediatæ, vt Deus eſt trinus & vnus, Deus eſt vita intellectualis, & eiuſmodi. his principiis ita conſtitutis, neceſſariò, & ſine medio ponitur emanatio perſonarum in eadem eſſentia diuina; alioqui hæc principia ſuo fine fruſtrarentur, vt ſic dicatur. In Deo eſt ſumma bonitas, ergo eſt ſumma ratio producendi ſummum bonum. In Deo eſt magnitudo, ergo ſumma ratio producendi magnum & infinitum: & quia nulla ratione fieri poteſt aliquid ab aliquo, niſi prius (ſaltem natura) in facientis ratione ſit aliquid rei faciendæ, vt ſimilitudo, idea, vel regula. ideo Deus, vt verus artifex ad ſimilitudinem ſui (cum nihil eſſet ad extra) debuit mundum producere: & quia cauſa eſt perfectiſſima, perfectiſsimū etiam effectum produxit: cuius perfectio & ornatus in tribus conſiſtit naturis, ſpirituali, corporali, & mixta, vt à mundi creaturis amaretur, quibus fruitionis eſſet obiectum, & ratio ſumma: & ita de aliis, in quibus mutari poterit ſermonis facies, vt ratio habeatur ſemper à quo, & ad quos habendus ſit ſermo: ſed de hac non loquor præcipuè, verùm de ea, qua vtitur concionator in ſuis concionibus, in quibus nihil omittere debet, quod ad perſuadendum, inculcandumque auditorum animis vim habet, huc ſiquidem tendit vniuerſus eius labor, & induſtria, vt omnes ad Dei honorem, peccatorū pœnitentiam, & vitæ emendationem pertrahat. huius rei abſolutiſſima ſunt exempla apud Prophetas, & Euangeliſtas: quod (& quidem egregiè) obſeruauit inter cæteros D. Chryſoſtomus in ſuis homilijs, in quibus vniuerſum eius ſtudium in hoc ſolùm verſatur, vt vniuerſis prodeſſe poſſit. Quare commonefaciendi ſunt concionatores, dum ſermonem habent ad populum, ne temere diſputationes inſtituant, ne fortè vanitatis ſuſpicionem incurrant, & ſimplicium mentibus ſcopulos inijciant; ſed vt omnia aptè, & opportunè faciant, ſicut dapifer, qui nedum cibos precioſos

ſos apponit : ſed conſultò, & accommodè cuncta ſuo loco, & tempore diſponit. In methodo docendi poterit concionator vti diuiſione , non ita tamen protracta , vt confuſionem pariat.huc tendere deberent iuuenum ſtudia,ne amethodi,& inalphabeti eſſent,vt plerique faciũt, qui aliorum ſcriptis (vice librorum) delectantur,vt albeolis abundent:& quia in alieno agro mendicant,in doctrinæ pauperiem miſerè incidunt;vnde alienis induti veſtibus aliorum feſta celebrant : ipſi (& quidem nimis audacter)leonum catulos imitantur, qui, cum adhuc tenelli ſunt,cùm ſatis dentes,vnguesque creuerint, matris vbera aſpernati, prædam ſibi in ſyluis captant: ita iſti nimis ſibi pollicentes, ſibiquè blandientes, per aliorum ſcripta vagantur, atque ita (vt in prouerbio eſt) graculum imitantur,cui furandi,& ſe aliarum auium plumis exornandi natura eſt : vnde poſtea fit, vt implumis remaneat. in hunc ſanè modum his, qui ſemper inuentis,& nunquam inueniendis delectantur,vſu euenire ſolet.nam cùm ab aliis omnia excipiant, ſi ipſi pennas ſuas repeterent, cornicula riſum moueret.quid contrahitis vultum ?(quæſo ne mihi iraſcamini)vtinam ſic non eſſet:vnde fit,vt multa puerilis doctrinæ ſine methodo conglomerantes , ad ſudorem vſque auditorum ſine ſcopo ſagittare videantur, hirundines imitati,quæ loquacitate ſua plus triſtitiæ afferunt,quàm ſuauitate delectent.moneo itaque iuuenes, vt methodum addiſcant, & ſumma ratione in ſacris concionibus,vel homiliis obſeruent.quòd ſi dictis meis inhæſerint,laborum ſuorum dulciſſimos fructus ſuſcipiẽt, & conſilio meo amantiſſimo paruiſſe in dies magis,ac magis lætabuntur.

De concionis partibus. *Cap. XXX.*

SEptem ſunt concionis partes (quamuis alij quinque tantùm conſtituant) proæmium ſiue exordium , narratio , probatio , confirmatio , confutatio , amplificatio, epilogus.

De Exordio.

EXordium multifariam nominari conſueuit , initium,proloquium,antiloquium,præludiũ, argumentum.

rum. eſt autem exordium concionis principium, quo animus auditoris paratur ad audiendum, vt eius attentio, docilitas, & beneuolentia captetur. Argumentum verò (vt Quintiliano placet) *eſt ratio probationem præſtans*, vel eſt inuentum ex aliquo genere rem aliquam aut probabiliter oſtendens, aut neceſſariò demonſtrans, vt ſi dixeris: *Cum patrem videret mortuum Ioſeph flens ruit ſuper faciem eius, & deo-*
Gen.50. *ſculatus eſt eum.* Omitti interdum poteſt exordium, vbi præſertim populus attentus factus eſt ex præcedentibus concionibus, vel ſi temporis anguſtia non patitur ſermonem protrahi, vt D. Chryſoſtomi exemplo facilè probari poteſt: qui, dum ad populum Antiochenum verba
D.Chryſo. faceret, hinc ſumpſit exordium. *Eia chariſſimi prius dicta repetamus, & hodie oſtendamus, quomodo eleemoſyna ſit ars, & omnium artium præſtantiſſima.* ſi ergo res patet, & parua eſt,
Quintilianus. non eſt vtendum exordio. Conſulit autem Fabius Quintilianus vt ſumatur exordium ſedata, ac depreſſa voce; nam arteriæ vocales, antequam leni voce permulſæ ſint, acri clamore complentur, & læduntur magnopere; vtilis eſt ergo ſedata vox ad vocis firmitudinem: neque inſuauius quicquam audiri poteſt, quàm clamor in principio; cùm potius ex Quintiliani ſententia vox eſſe debeat temperata, geſtus modeſtus & lenis in vtramque partem motus: quòd ſi in principio velis acri voce, & actione vti, in medio orationis curſu & vox, & vires deſtituent, & te in periculo deſerent. In exordio fiunt
Cicero lib. 1. de inuentione. beneuoli auditores, dociles, & attenti (vt auctor eſt Cicero) cuius proprium eſt finem oſtendere, in quem conſtituta eſt concio: quod egregiè obſeruauit Angelus, qui, dum ſalutaret B. Virginem, docilem, attentam, & beneuo-
D.Thomas de ſalutatione Angelica. lam eam reddit, vt notat D. Thomas. tunc concionator facit auditorem docilem, ſi promittit ſe ordinatè dicturum, & difficiles, ac curioſas quæſtiones dimittat. reddit attentum, cum de animarum ſalute promittit ſe dicturum. reddit beneuolum, ſi neque inanis cupiditate gloriæ aut auaritiæ, ſed zelo Dei, & ſtudio ſalutis animarum munus dicendi ſe ſuſcepiſſe affirmauerit. facit docilem, ſi breuiter & ſummatim exponat cauſam. facit attentum, cum polliceatur tractare de rebus arduis. facit beneuolum vel à conditio

ditione perſonæ,vel ab aduerſariis,vel à re ipſa.debet exordium eſſe graue,vt grauiter,& probè procedat concionator, vt qui in Eccleſia magna, & in populo graui,& Chriſtiano ſit facturus verba.breue, vt ſtatim aperiat de qua materia dicere velit,demum ſit aliquã ſententia illuſtratum.eſt autem ſententia oratio aliquid enuncians de re vniuerſali, quæ ſit optanda, aut fugienda. in exordio itaque vtatur concionator verbis grauidis, grauibus,ſignificantibus, interuallis quibuſdam diſtinctis, non ità tamen,vt in labris ſolùm naſcantur, voce æquali, alta & ſonora, corpore firmo & ferè immobili, quouſque animus incaluerit.

A quibus deſumitur exordium.

SVmitur exordium ex abrupto, à ſimilitudine, ab opinione populi,à tempore,à ſententia ſcripturæ, à perſona oratoris,ab auditoribus.

Ex abrupto.

DEſumitur ex abrupto nonnunquam (licèt ſummis oratoribus non ſatis ex ſententia euenire ſolet) Ciceronem in cauſſa Miloniana tanta eius dicendi felicitas deſtituit:ſed ante eum Demoſthenes in Senatu Athenienſium verba facturus, Phocionis præſentia ita conturbatus eſt,vt nihil dicere aliud potuerit, niſi Phocionem ſuorum verborũ nouaculam eſſe. Theophraſtes quoque, qui à diuinitate loquendi nomen inuenit, apud Alexandrum regem dicturus,nihil effari potuit.

A Similitudine.

SIcut medici cùm pueris abſynthia tetra dare conãtur, prius pocula contingunt mellis dulci liquore,vt decepti non capiantur,ſed potius recreati valeſcant. ad hunc ſanè modum auditores pertrahendi ſunt dulcedine verbi. Vel ſic,ſicut in humano corpore multa mẽbra habemus, quæ ita ſe habent,vt,vno patiente, cætera compatiantur: ita qui amittit filium vnigenitũ,planctum facit amarum, & mœrore conficitur.

Ab Opinione.

QVis dubitat longè maiorem eſſe gloriam, propriis virtutibus niti, quàm alienis intumeſcere? opinor vos eandem habere ſententiam,cùm cuique veſtrũ

notum ſit ſolam virtutem afflictos conſolari, perterritos timore vacuos reddere, ſeditiones compeſcere, feros & agreſtes homines ad humanitatem deducere. hoc maximis eloquentiæ laudibus explicandum erit, ſi attentas au res præbueritis.

A tempore inſinuatio.

O Tempora, ô mores (heu me miſerum) quàm deflenda eſt calamitas, quò me vertam infelix, ad quæ deflectar? vnum inter tot miſeriarum mearum procellas ſupereſt remedium, vt à lachrymis non ceſſem, & vobiſcum communem deplorem calamitatem. hæc inſinuatio dici poteſt à tempore deſumpta, quando cauſam aggredimur per viam indirectam, & per verborum circuitionem, & habet locum exordij. differt tamen inſinuatio ab exordio; quia exordium eſt, quod protinus perficit auditorem beneuolum, aut docilem, aut attentum. quod verò quadam diſſimulatione, & circuitione obſcurè ſubit auditoris animum, inſinuatio appellatur, qua vtimur, vel quando in cauſa eſt aliqua turpitudo, vel auditores defeſſi ſunt audiendo.

A Sententia ſcripturæ.

OMnis ſapientia à domino Deo eſt, qui eſt fons omnium virtutum & origo perfecta: cuius dona ſunt linguarum genera, omneſque ſapientiarum & ſcientiarũ ſermones, ex quo, per quem, & in quo ſunt omnia.

A perſonæ encomio.

INgratiſſimus omnium haberi meritò poſſet, qui non laudibus condignis euehere ſtudeat factum hoc egregium ſanctiſſimi Ioſeph Patriarchæ, quo præclarum eximiæ pietatis ſpecimen exhibuit, atque virtutis exemplum, qui chariſſimum parentem ſibi obuium pleno charitatis affectu proſecutus eſt: caueat tamen, ne à ſeipſo laudem ſumat, vt gallinam imitari videatur, quæ vbi ouum emiſit, clamat, donec raptori ſignificet ouũ: quod ſtatim adimitur. ita fidem adimit, ſi cōcionator à propriis laudibus exordiũ ſumat: ſed ſeipſum perpendat. quæ conſideratio frænum erit, ne ſe tantum laudet, & in aliorum reprehenſionem præceps ruat.

Ab Auditoribus.

IN primis lætandum mihi video, partim quia vos ad audiendum tam auidos cõtemplor, & quo me omnes proſequimini fauore, atque hilaritatis aſpectu longè redditus alacrior: partim, quòd talis oblata ſit mihi dicendi materies, in qua etiam parum erudito haud deeſſe poſſit oratio: ſed quia video vos finem expectare, ad reliqua ſermonem conuertam.

De Narratione.

NArratio eſt expoſitio rei factæ, quæ tres conditiones habere debet, vt ſit breuis, lucida, & probabilis. breuis, quia non debet narratio exordiri à principio remoto, ſed à propinquo: tunc erit breuis, ſi nihil extra rem dixeris, & omnia ſuperuacanea recidas, neque omnia ad extremum fueris perſecutus, quia nihil tam manifeſtam facit veritatem, vt breuis, & pura narratio: & quod primò geſtum eſt, ſit primò expoſitum, non vltimo loco relatum. nec verba effundamus, vbi breuibus perſtringi poteſt, ne inutili nugatione eadem repetamus, pulchrum ſiquidem eſt abiectis nugis ſapere: vnde Neoptolemus Ennianus docebat paucis eſſe philoſophandum; breuitas itaque in narratione non eſt omittenda propter auditorum memoriam. clara & aperta eſſe debet, vt quo tempore, quo loco, quo inſtrumento, qua denique cauſa factum aliquid ſit, explicetur; eſſet enim nimis arida narratio, ſi temporum, locorum, aliarum denique circunſtantiarum nullam haberemus rationem: erit tunc lucida, ſi omnia ſuo ordine narrentur; quia mẽs humana alta refugit, & obſcuritatem & difficultatẽ declinat: vnde obſcura narratio totam obcęcat orationem; clara ergo & familiaris erit, vt ſi dixeris, non poſſum non mirari de te, eſt ne hoc poſſibile? familiaris & dilucida eſt narratio, quam habes in dialogo Lucæ & Cleophæ. probabilis quoq; erit, ſi ea, quæ cõcionator adducit, probat, vel ratione ſi oportet, vel aliqua auctoritate. Fit copioſa narratio, ſi eam circunſtantijs amplifices: quæ hoc verſiculo comprehenduntur.

Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quãdo.

Fit autem tribus modis narratio, primùm, vt cum res geſta nar

ſta narratur. Exemplum, cùm rex Dauid vidiſſet Berſabee Vriæ, extarſit ſtatim amore illius: verùm cùm id aſſequi tentaret, homicidium, & proditionem in virum eius commiſit. Secuudus modus eſt, cùm aliquid fingimus hoc modò, interrogate vos diuites, vos ipſi iudices eſtote, ſi fortè beatitudo veſtra in diuitiis conſiſtit? & vbicunque occurrat, dicendum eſt. animaduertite quæſo, vel dicam vobis inauditum crimen. Tertius modus eſt, cùm admonemus populum exẽplis, vt ſi velis extollere corporis exercitationem, hoc modo perſuadere poteris. Quidam agricola ægrotans, & finem vitæ inſtare cernens, filios ad ſe vocauit, vt illos ad ruſtica opera exhortaretur, dixitque; filij mei ego iam è vita migro, vos autem, quæ in vinea defodi, quærite, & omnia inuenietis: illi exiſtimantes ſe theſaurum inuenturos, poſt patris obitum omnem vineam penitus repaſtinarunt, nec theſaurum refodientes inuenerunt, ſed vites circũfoſſæ vberrimos fructus dedere; ergo labor, & aſſiduus vſus eſt maximus theſaurus: quo qui vſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ Dei.

In Narratione epiphonemate vtimur.

Epiphonema eſt rei narratæ, vel probatæ ſumma acclamatio: & eſt epiphonema, quod ex antedictis elicitur, quaſi quoddam corollarium ad amplificandam aliquam virtutem, vel vitium, vt ſi dicamus. erat Petrus innocẽtiæ norma, qui tamen impio Herodis pręcepto ad patibulum ducitur. hic breuiter & ſuccintè res geſta narratur. tunc inferas, ecce Petrus maluit mortem ſubire, quàm à Chriſti lege abſcedere. hoc corollarium ad certam materiam contractum, ad amplificandam, extollendamque B. Petri conſtantiam epiphonema dicitur.

De Confutatione.

Confutatio eſt contrariorum locorum diſſolutio, à verbo confutare, quod eſt refellere vel redarguere. deſtruit confutatio loca contraria, hac maximè vtitur cõcionator ad extirpãdas prauas hominum opiniones, quibus plerunque detinentur. Confutatione maximè vtitur Paulus Apoſtolus in epiſtola ad Rom. à capite 5. vſque ad ſeptimum in negocio iuſtificationis. à cõfutatione autem abeſſe debet omnis forenſis calliditas, & inſidioſa oſten

Paulus in epi. ad Ro. c. 5. 6. & 7.

oſtentatio, cõcio ſiquidem omnis vera eſſe debet, ac omni ſynceritate & ſimplicitate ornata, & ad popularem intelligentiam accommoda.

De Probatione.

NIhil eſt tam incredibile, quod non dicendo plurimis argumentis, & auctoritatibus fiat probabile; neceſſe eſt ergo in narratione probare: nam omnis ratio dicendi tribus ad perſuadendum rebus eſt nixa, vt probemus vera eſſe ea, quæ defendimus, vt conciliemus nobis eos qui audiunt, vt animos eorum ad quemcunque cauſa poſtulabit, motum vocemus. Probatio in narratione debet eſſe breuis & lucida, ne modum excedat; omnium enim menſura optima eſt, quam qui tranſilit, omnia etiam ſuauiſſima mutari ſentit in peſſima.

Antonius lib. 2. de orat. apud Cice.

De Confirmatione.

COnfirmatio eſt, per quam argumentando aduerſariorum confirmatio cum inſtantia vocis, & vultus diluitur, aut infirmatur. In confirmatione non poteſt dari certa regula; quia vitia paſſim emergentia & auditorum conſtitutio ſæpenumero poſtulant, vt noua forma vtaris. Vnde hoc perpetuò animo eius hærere debet, vt quicquid ad docendum & mouendum conducit, tanquàm maximè neceſſariam ſuppellectilem ſibi comparet.

De Amplificatione.

AMplificatio eſt, cum oratio in longum contexta procedit: atque ex re illa, de qua agit rationibus & argumentis vſque in finem ipſamet oratio protenditur, quæ aut iracundiam inducit, aut ad iracundiam pertrahit auditores, quando res magis dilatatur ad eos afficiendos, ita vt à peccatis leuioribus ad grauiora tendas, magis extollendo vocem: in miſeriis autem ita vocem deprimas, vt vix teipſum audias. In amplificatione verò, quæ conuenit maximè generi demonſtratiuo, duplex affectus oſtenditur, alter qui à Græcis dicitur πάθος, ideſt affectus, ab aliis paſſio vel concitatus affectus, à Cicerone dicitur amplificatio, alter dicitur ἦθος, ideſt mos vel morum proprietas, vel affectus mitis, compoſitus & lenis, à Cicerone commiſeratio, vel conqueſtio dicitur: ſed multum quidem intereſt inter amplificationem oratoris

Chri

ni & ſeculi, nam orator ſecularis parua extollit, & magna efficit minima. in quo vel maximè laborat, vt auditorum
Matt.13. iudicium corrumpat: ſed orator Eccleſiaſticus facit, vt res cognoſcatur eſſe tanti momenti, quanti eſt re ipſa, vt homines aberrantes ad verum iudicium reuocentur. ſic
Ro.14. Chriſtus apud Matthæum amplificat quædam peccata, nimirum contumeliam in proximum, concupiſcentiam, periurium: ita concionator adhibita amplificatione extenuare debet peccata, & traditiones humanas redarguere, atque in contemptum adducere.

Exemplum.

AGè vitam præteritam adeò turpiter tranſegiſti, vt nulla ſpes melioris ſit inſequentis, qua ergo ratione adduci poſſum, vt credam te mutare vitã & mores, & præſentem vitam honeſtè tranſigere, qui præteritam turpiſſimè traduxiſti? ad quam ergo bonam frugem peruenturus es, quem ad omnia flagitiorum genera rapuit aſſidua peccandi conſuetudo?

De Epilogo.

POſtrema pars orationis, quam latinè concluſionem, ſiue perorationem dicere poſſumus, eſt breuis antedictorum repetitio, qua repetuntur præcipua capita cum aliqua commotione: vnde ſicut narratio, & confirmatio propriè ad docendos auditores ſpectant: ita exordium, & peroratio ad perturbandos auditorum animos. Quamobrem Areopagitæ neque exordium, neque perorationem admittebant: neceſſaria tamen ſunt; nam in exordio affectus deguſtatur, in peroratione verò abſoluitur. interdum etiam cum lachrymis ad populum, vel ad Crucifixum conuertimus ſermonem: quod neque ſæpe, neque longa oratione faciendum eſt; quia nihil citius are-
Cicero lib. 1. de inuen. ſcit, quàm lachryma. Rethores tripartitum faciunt epilogum, conſtantem enumeratione, indignatione, & cõqueſtione. enumeratione res diſperſè, & diffusè dictę vnum in locum coguntur, & reminiſcendi cauſa vnum ſub aſpectum ſubiiciuntur. indignatio efficit, vt in rem grauis offenſio concitetur. conqueſtio auditorum miſericordiam captat.

Exem

Exemplum.
Conuerſionis ad Crucifixum in
epilogo.

PArce Domine, parce populo tuo, & non des hæreditatem tuam in opprobrium, nonne vides, quot modis te offendunt? quot vſuras, quot adulteria committunt? ſed tantam impietatem vincat quæſo tua erga nos ſumma pietas.

Exemplum.
Conuerſionis ad populum in
epilogo.

COntaminatum habet fœda libidine pectus, qui intemperantia laborat, de quo plura mihi dicenda eſſent: verùm quia criminum veſtrorum multitudo nobis obſtat, & temporis anguſtia nõ patitur, prolixiori oratione veſtram audiendi patientiã offendere multitudine peccatorum deterriti vela complicemus.

De corporis habitu. *Cap.* XXXI.

DIgnitas Eccleſiaſtici oratoris conſiſtit in vultus, vocis, & habitus moderatione. Vnde nonnulli ſcripſerunt regulas circa motus, & geſtus corporis, ne concionatores ſint immobiles vt ſtatuæ, nec ſint quaſi hiſtriones, magnis contentionibus ſe mouentes: non enim decet rapidè geſtire, ſed raro & conuenienter (prout materia exigit) cum debita grauitate non indiſcretè, vel arroganter: ſed grauis ſit in vultu, in geſtu, & voce, vt vultum habeat affabilem & iucundum. In geſtu, ne caput ducat indebitè, vel in circuitu, ac ſi in cardine eſſet ianua, ne videatur capite potius, quàm lingua loqui, ſed cuncta maturrimè agat, & ſanctè ac moderatè exequatur, quia mimorum eſt (teſte Cicerone) & ethologorum ſi nimia eſt imitatio: eſt autem ethologus, qui geſtu ipſo corporis, & ſono vocis ita exprimit mores hominum, vt geſtibus loqui videatur: minus verò, qui geſticulationes exercet. monet quoque Quintilianus vitioſum eſſe attollere manum ſupra oculos, & infra pectus dimittere: neque manus complodere decet, quod potius ad ſcenam attinet. ſi

itaque

itaque aptè,& conſentaneè fiant geſtus manuum & oculorum ad explicanda ea, quæ mente concepimus, plurimum valent.ferunt Demoſthenem oraturum, ſpeculum magnum coram ſe habere, per quod vultus ſui formam, & corporis motum cum rebus,quas tractabat, componeret.Hortenſius quoque oraturus ſeipſum componebat in ſpeculo.In principio concionis leui brachio vtēdum erit, hincinde manibus palpitando, accommodè tamen; quia brachium debitè proiectum eſt telum oratoris, quo animæ feriuntur;ita tamen,vt ſemper actus ſit grauis, & omnia ſic probè fiant, & ex arte, vt diſſimuletur, quia artificioſum eſt ſic arte vti, vt id minimè facere videamur, vnde.

Horatius. *In vitium ducit fuga culpa ſi caret arte.*

Quidam, dum in pulpito ſunt, faſtu quodam abſtergunt faciem.alij, quibus longa eſt barba, ſed mens curta, crines poſt aures reformant.alij naſitergium plicatum deferunt ad chordam, vel cingulum, quo nares emungere valeant:nunc ſpeculantur manus, nunc caput remittunt, nunc frontem rugant, nunc labia comprimunt, nunc ſupercilia obducunt, manus maxillis ſupponunt, labia detorquent,ſupino vultu(quod arrogātiæ eſt)oculos trans cœlum eleuant.alij capucium paſſim manibus attractantes, vel vno temporis momento minimè quieſcere permittunt.omitto alias vanitates, quæ à graui, & ſancto loco remouendæ ſunt. Quidam ſunt, qui clamoribus tantum pulpitum implent impertinentiſſimis geſtibus , & palmarum percuſſionibus, vnde vehementibus corporis motibus nimis ſe affligunt, & audientium aures paſſim interturbant, qui ſtatim, quales ſint, oſtendunt, ſicut ab vngue cognoſcitur leo.nam(vt quidam ait)attende filum, & corporis habitum, ſi vis cognoſcerē virum. tympanum pingue, & humidum non bene ſonat:nec video, quonam modo mundi gloriam poſſit reddere ille contemptibilem, qui corporis habitu faſtum prætendit,in cuius veſtibus mundi gloria relucet. Narrant hiſtoriæ in Parienſi vniuerſitate inſignem quendam theologum bene indutum fuiſſe, qui cum prædicaret, ſed leuiter quidem verba imprimeret,quidam,qui ſe fatuum ſimulabat,

dixit:tace, quia nouum indumentum non permittit te audacter loqui. quidam etiam ſunt (quos neque probo) qui ſordidarum veſtium deformitate gloriantur, ac ſi verbi Dei proclamatio in ſordibus conſiſtat, quos egregiè redarguit Petrus Damianus in quadam epiſtola. *Sunt nonnulli, qui vilium deformitate veſtium fauorabilem vulgi mercantur applauſum, vt ex induſtria videantur abiecti, & per effe-rentium populorum ora volitent glorioſi: gaudent de ſe inquirentium diſcuſſionem fieri. gaudent velut mirandum aliquid digito monſtrari, qui nimirum de ſua deformitate cõpoſiti de obſcuritate conſpicui, de humilitate videri machinãtur excelſi, verſuta ſiquidem diabolicæ calliditatis aſtutia ad hoc deprimũtur, vt ſublimes appareant: ad hoc deturpantur, vt oculis intuẽtiũ ſpectabiles innoteſcant.* Hęc ille: vnde colligere vnuſquiſque poteſt, quanta in habitu, in voce, in geſtibus, in modo habenda ſit ratio, modus eñ eſt pulcherrima virtus, iuxtà illud Horatianũ. *Petr⁹ Damianus.*

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines
Quos vltra, citraque nequit conſiſtere rectum. *Horatius lib. 1. Ser.*

De motu quoque, & habitu corporis docet Cicero, vt nulla ſit mollicia ceruicum, nullæ argutiæ digitorum, non ad numerum articulus cadens: ſed virili laterum flexione, brachij proiectione in contentionibus; contractione in remiſſis, vt actio cum rerum & verborum momentis commutanda maximè ſit: in vultu præſertim magna debet eſſe moderatio oculorum, quibus intentionẽ, remiſſionem, coniectum, & animorum motus ſignificamus. actionis itaque tanta vis eſt, vt huic primas, ſecundas, & tertias Demoſthenes dederit, multa conſultò prætereiens de modo. Illud moneo, in omni actu, in verbis, in factis, in omni denique re medium (quoad fieri poteſt) ſeruandum eſſe. multi quidem ſciunt ſagittas iacere, ſed pauci ſcopum ferire: plurimi circunducta manu ſeu digito circulum deſignare, ſed perpauci admodum centrum hoc, à quo ad circunferentiã ducuntur lineæ, inueniunt: ſic multi loqui ſciunt, ſed quantum, & quibus, & quomodo, qua arte, quo habitu, quo ſtylo, non plenè norunt. vt igitur hanc partem concludamus, vitanda erit tibi omnis actio importuna, & affectata, ne fortè ineptias incurras, & portentum quoddam videaris: ſed *Cic. in ora. ad Brut.*

in omnibus ſeruandus eſt modus, qui eſt pulcherrima virtus.

De voce. Cap. XXXII.

CVm vocis genera permulta ſint, nempe canorum, fuſcum, lene, aſperum, graue, acutum, flexibile, durum, hominum auribus duntaxat iudicari poſſunt. nam vox (vt B. Auguſti. ait) *nullo alio ſenſu, quàm auditu percipi poteſt.* vocis enim mutationes (vt Cicero ait) totidem ſunt, quot animorum, qui maximè voce commouentur. magnificandum eſt itaque aurium iudicium, quibus conſulendum eſt, ne eodem ſemper ſono feriantur auditorum mẽtes: vel canere potius, quàm ad populum dicere videaris, ſicut de Graccho legitur, qui apud populum concionaturus, ſeruum poſt ſe muſicæ artis peritum habuit, qui occultè eburnea fiſtula prouunciationis eius modos formabat, aut nimis remiſſos excitando, aut plus iuſto concitatos reuocando; varietas ſiquidem vocis auditorem maximè delectat, ſicut diuerſæ interlocutiones in comœdiis. vocis varietas tria præcipuè confert, primò gratiam præbet: deinde renouat aures auditorum: ac demum dicentem ipſa vocis mutatione reficit. vox non debet eſſe dura, immanis vel rigida: ſicut illa Stentoris vocaliſſimi, qui in Troiano exercitu quinquaginta alios, (ſi Homero credimus) ſermone ſuo æquabat ſonóque. Piſcenius Niger apud Romanos adeo vocalis fuit, vt cùm in aperto verba faceret, ad mille paſſus vox eius audiretur. Quare vox debet eſſe alta (vt Rabanus ait) non tamen nimis protenſa; quia tunc periclitatur, ac inſuauem quandam raucedinem contrahit: neque nimis remiſſa, ſed medio ſono, vt ſufficiat, quamuis vox non ſit in nobis: tractatio tamen atque vſus cõfert plurimum. clara eſſe debet, vt aures impleat: ſuauis, vt auditorum aures ſuauiter demulceat, & vtrumque omnino à natura petendum eſt: quamuis alterum augere poſſit exercitatio, alterũ verò imitatio preſſe loquentium & leniter; aures ſiquidem ſuauem vocem & conſonam expoſcuſt, & diſonantias abhorrent. vnde cõmutationes & alterationes ſunt neceſſariæ, quia (teſte Cice.) ad vocem in dicendo obtinendam nihil eſt vtilius, quàm

B. Augu. ad D. Hieroni.

Stentor.

Piſcenius Niger.

Cicero lib. 3. de ora.

quàm crebra mutatio;nihil pernicioſius,quàm effuſa ſine intermiſſione contentio. Ægiptij vocem remotam & auſteram deſcribentes, tonitruum pingebant, quo neque grauius quicquam ſonat,neque vehementius. vox auſterã potius à concione repellit,& auditorum aures ferit, ſicut in organis canales graciliores acutioris ſunt vocis. nonnunquam tamen vocis acrimonia vtendum eſt, ne langueſcat oratio. Quidam à principio tremula voce loquuntur, quorum timidum initium finis vehemens exornat: quidam vero nimio timore perterriti, promiſſorum minimè recordantur, quia vt quidam ait.

Qui leuiter ſpondet,non multum ſoluere curat. In narratione vox debet eſſe grauis,in diuiſione corpus debet eſſe quietum,in definitione vox clara,corpus quietum,& graue. In confutatione vtimur acrimonia vocis. in affectu commiſerationis vtimur verbis blandis , vt ſi (gratia verbi) dixerimus. Materia hæc,auditores , de qua dicturi ſumus, diuiditur in tres principales articulos. vaga ſanè hæc diuiſio erit,ſi tamen fiat voce graui,manu dextra, & per digitorum articulos , quamuis interdum inducat periculum,cùm hominum memoria ſit labilis , & parùm fidelis. Definitio autem fiat voce clara , corpore quieto & graui, vt ſi dixeris. dicis te eſſe hominem,& vis vt brutum viuere. In cõfutatione vtendum eſt acrimonia vocis hoc modo. valeat fortitudo, quam profiteris. quando deberes pugnare,heu arma deponis? vocat te Deus, tu obaudis? pulſat,& tu obmuteſcis ? vult , vt conuertaris , & viuas,& tu pro morte laboras? circa littus tibi nauigandum eſſet , & tu velum tendere vis in altum? ita in deprimenda materia contrahat ſe prædicator voce quadam acuta & graui , & facie torua. In exhortationibus vtimur verbis penetrantibus,& voce cordiali. in diſuaſionibus elatè , grauiter,& amplè vocẽ extollimus,& ad cõpungẽda corda emittimus vocem interruptam,vel querulam aut gemebundã ; quia vox eſt voluptatis , & doloris index,& ſignum cordis. In promiſſionibus attendendum eſt,vt verba , & geſtus verborum bene ſentiantur , vt videamur ſtatim illis condonare , quæ pollicemur. mutanda eſt itaque vox pro loco, & tempore; quia varietas hæc rerum omnium ſuauiſſima

eſt. cauendæ ſunt immoderatæ vociferationes, quæ frigidam nimis efficiunt orationem, quemadmodum nonnullis accidere ſolet, qui nihil aliud attendunt, niſi vocem magnificare: quibus lepidè illud poſſemus obiicere, quod lupus philomelæ. tu tota vox, & nihil præterea. nam copia verborum eſt, & vocis iactantia, vbi non eſt copia ſenſus, non ergo ſufficit exaltare vocem, niſi manum leuemus, ita vt mens, vox, manúſque (vt paulò ante memoraui) concordent intentione, voce, ſermone, actione: ſicut enim canales gutturis, & pulmonis folliculi inſtrumenta ſunt vocis, qui ſi lenes & temperati fuerint, dulcem & temperatam, & æqualem reddunt vocem: Si vero plus iuſto lati, vel ſtricti, vel diſtorti fuerint: tunc grauem vel exilem vocem faciunt, vel inæqualem, vel diſſonam. ita inuocandus eſt ſpiritus ſanctus (ſine cuius ope omnis noſtra induſtria periret) vt voci tuæ det vocem virtutis ſuæ, vt ſit vox Domini in magnificentia.

De Auditoribus. Cap. XXXIII.

DVo ſunt, quæ in hac vita mortales expetunt, atque maximè ſequuntur, voluptas, quæ cum delectatione demulcet, & vtilitas, quæ iuſti, & æqui mater eſt, & vtrumque in verbi Dei prædicatione conſiſtit; voluptate ſiquidem capiendi ſunt auditores, ſicut pueri blanditiis alliciuntur, ne principio ſtatim alienentur animi. vtilitate etiam pertrahendi ſunt: vnde nihil eſt Chriſtiano animo ad benè beatéque viuendum tam ſalutare, quàm Dei verbum frequenter audire. Nam auditus, qui in homine (ex philoſophi ſententia) eſt via ad diſciplinam, (teſte D. Bernardo) ad meritum facit, viſus autem ad præmiũ ſpectat, quia auditu, & non viſu peruenitur ad notitiam veritatis. ſicut ergo conualeſcentes indigent frequenti reſtauratione: ita qui peccati morbo laborant, aſſidua & grata hortatione indigent, vt conualeſcant, audiant, credant, & (quod magnæ præſtãtiæ argumẽtũ eſt) in ipſa fide, & bonis operibus perſeuerent. Verùm cùm ea, quæ à prædicatore Euãgelico proponuntur, modò facilia, modò verò difficilia ſint, æquum eſt, vt auditores, ad quos omnis dicendi ratio

Ariſto. de ſenſu, & ſenſili.
D. Bernardus ſuper Cant. ſer. 23.

eſt

eſt conferenda, citra vllam faſtidij ſignificationem grato, & libenti animo vniuerſa excipiant (audiẽdi enim magis, quàm loquendi ſtudioſos eſſe oportet) ſi tamen apta fuerit cordis diſpoſitio. fruſtra enim ſpargitur ſemen, ſi terra non fuerit præparata; quia actus actiuorum (vt docet philoſophus) fiunt in patiente bene diſpoſito. & diuinus Plato teſtatur formas dari ſimpliciter ſecundùm mercedem, & diſpoſitionem materiæ, ſicut quoque forma perficiens requirit ſubiectum perfectibile. cauſa delectationis in audiendo harmoniam (docet Boëtius) eſt ſimilitudo proportionum, ex quibus ſenſus, & corpus, quaſi componitur: ita eloquentia coaleſcere nequit, niſi ſociata tradẽtis, accipientiſque concordia fuerit. Hæc, quæ modò dico, Quintilianus in præceptis eloquentiæ tradit. quod cum ita ſit, quid vtilitatis, vel commodi ad morum inſtitutionem ſperari poteſt ab auditoribus, vbi eſt diſcurſus mentis, & oculorum peruagatio? animalia carentia auditu, vt apes (ſi Ariſtoteli creditur) indiſciplinabilia ſunt, & eadem potentia in diuerſa obiecta ferri nõ poteſt. oculus nimiùm à ſole remotus eius lumine & influxu priuatur. Verùm quatuor ſunt auditorum genera. alij libenter audiunt, quod delectat, & quod nollent, ſtudioſè refugiunt, hi ſanè habent pruritum in auribus dulci ſono delinitis: ſicut enim quodam pruritu libidinis in carne corrumpitur integritas caſtitatis, ita ſanè voluptatem aliquam parit aurium pruritus & fricatio eorum, qui verba potius dulcia, quàm auſtera, & preſſa audire percupiunt: vnde fit, vt in errores prolabantur, quibus Dominus in Iſaia grauiter comminatur. *Populus enim ad iracundiam prouocans eſt, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei, qui dicunt videntibus, nolite videre: & aſpicientibus, nolite aſpicere, nobis ea quæ recta ſunt, loquimini nobis placentia, videte nobis errores, auferte à me viam, declinate à me ſemitam, ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſrael.* Vnde commonefaciendi ſunt auditores, vt iuxtà Eccleſiaſtis præceptum aures ſuas ſpinis ſepiant, ne verbum nequam audiant: immo potius aſpera; quia nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ ſunt ſalutaria. auris bona eſt (vt D. Bernardus ait) quæ libenter audit vtilia, pruden-

Ariſt. 2. de Anima. *Plato in Thimæo* *D. Bonauentura in proœmio 1. ſen. Boëtius 1. Muſicæ.* *Quintilia. præcepta.* *Iſa. 30.* *Eccl. 28.*

ter diſcernit, & obediēter operatur intellecta. habet auris cartilaginem quandam neruoſam & flexuoſam, ne facilè ſonus elabatur, aut aliquid noxij ad cerebrum transmittatur, veluti ſepes, quæ obiecta introitum prohibet in agrum, aut hortum: nam, *vbi non eſt ſepes* (ait ſapiens) *di-*
Ecc.36. *ripietur poſſeſſio.* Alij ſunt, qui libenter quidem audiunt, ſed nihil in intima cordis aure retinent, nimirum ſi nunquam ad bonam frugem perueniunt; quia ea, quæ audimus animo noſtro, ita fixa eſſe debent & recondita ſicut precioſa aromatha ſeruari ſolent, quibus poſtea ad noſtram, & aliorum ſalutem opportunè vtimur, ita docet
B. Aug. ſu B. Auguſtinus. *Sic debet auditor in cor mittere, vt non piger*
per tituli *ſit poſtea cogitare, vt quando audit, ſit ſimilis manducanti: cum*
Pſal.46. *autem audita in memoriam reuocat, cogitatione dulciſſima recolat, vt fiat ſimilis ruminanti.* B. Virgo conſeruabat omnia verba, conferens in corde ſuo, & S. Dauid. *In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Nam in penu cordis ſui eorum memoriam indelebilem conſeruabat, quaſi theſaurum precioſum, vt ſic à peccatis caueret, & diuinam offenſam deuitaret. non enim permittitur peccare, qui tanto cum ſtudio diuinorum eloquiorum ſemper meminerit. Alij ſunt, qui attentè audiunt: ſed, cum eorum peccata denudantur, aures ſubmittunt, vt lupus, ne audiat clamorem canum, & venatorum, vnde ſe in fugam conuertit. Iſti ſimiles ſunt cribro, quod crebris pertuſum foraminibus in aqua poſitum impletur, ſed extractum,
Eccl.21. nil penitus retinet. *Cor fatui quaſi vas confractum omnem ſapientiam non tenebit.* vnde cribro aquam haurire, vel gerere prouerbium in eos eſt, qui operam perdunt. cibus ſi ſtatim euomitur, non prodeſt corpori. milites ad nundinas vadunt non mercandi, ſed loquendi gratia. ita iſti non quidem ad ſacras conciones proficiſcuntur, vt proficiant, ſed vt obloquantur, & ganniant: de quibus in Eze-
Ezech.33 chiele ait Dominus. *Audiunt ſermones meos, & non faciunt eos.* Sunt denique alij, qui oſcitantes minus audiunt, nec exteriorem aurem præceptis Dominicis præbent, ac ſi nullam aliam vitam præter hanc, quam vident, expectarent; vnde eſt, quòd ſemper duriores euadunt, & vltricem manuum cùm ſuo, & aliorũ animæ detrimento experiũtur.

Hæc

Hæc auditorum diuerſitas non aliunde prouenit, quàm à diuerſa eorum diſpoſitione. lutum ignis præſentia obdureſcit, & cæra liqueſcit. re ipſa experimur, plumbum, lignum, hominem, & ſerpentem ignis calorem in ſeipſis recipere, ſed non eadem ratione; plumbum enim, dum ignis calorem recipit, liqueſcit: ſed, igne ſubtracto, durum euadit. lignum nedum caleſit, ſed comburitur, & propemodũ in ignis naturam tranſit, ſed tandem in carbones conuertitur. ſerpens quoque ignis calorem recipit, ſed illud in malum virus conuertit: vnde multiplici lapſu, & erratico incedens, horrenda ſibila emittit, atque vaporibus ſuis virulentis hominem inficit, & occidit. homo denique contracto in ſe ignis calore fouetur. In hunc quoque modum ſunt auditores, alij, dum audiunt, compunguntur: ſed ſtatim obliti, euaneſcunt, & more plumbi duriores euadunt. alij ſunt, qui nedum interius tinnitu aurium permouentur: ſed vt lignum penè in ignem cõuerſi quaſi ignis ſcintillare videntur. alij vt ſerpentes omnia in virus conuertunt, ſicut hæretici, quorum mos ſemper fuit veritati Catholicæ contradicere; quia (vt ſacer Hieronymus ait) non æquè amici audiunt, & inimici: & boni auditores (teſte magno Gregorio) verba non impugnant audita, ſed credunt. iſti ſimiles ſunt filiis viperæ; nam, cum tempus pariendi venerit, filij non expectantes naturæ operationem, matris latera rodunt, & cum matris interitu exeunt. ita hæretici in vtero matris Eccleſiæ geniti non expectantes, nec ſuſtinentes eius correctionem, vnitatem ſcindunt, & fideles animos (quoad eius fieri poteſt) ad interitum perducunt. boni denique verba recipiunt, & eorum ſpiritu, & vita fouentur, & nutriuntur, atque diuina mandata cum deuotione, ſubiectione, & diſcretione ſuſcipiũt. qui enim libenter audiunt, & magis attẽdunt faciliùs credunt; quia audire (ait D. Chryſoſt.) non ſolùm debemus, ſed imitari.

D. Hieronymy. D. Gregorius.

Quint. lib. S. D. Chryſoſt. in Epiſt. ad Heb. Hom. 6.

De modo ſtudendi. *Cap.* XXXIIII.

ADmonendi ſunt primò iuuenes, vt ſcientiam recta intentione, & ordine percipiant; quia modus ſtudendi

in hoc præcipuè conſiſtit, vt ſcias quo ordine, quo ſtudio, quo fine quæque noſſe oporteat. quo ordine, vt quod auditorum ſaluti magis expedit, proponatur. in quo genere neceſſaria ſunt præcepta quædam communia, quibus variè, latéque diffuſa ad certa quædam capita concio reducatur; nihil enim ad memoriam iuuandam commodius, vel ad res explicandas efficacius excogitari poteſt. nam quæ confuſè docentur, nec exactè intelligi, nec diu memoria teneri poſſunt. Sicut quę ordinatè dicũtur, firmius hærent: & paulatim quaſi in naturam abire ſolent. Vnde id vnicè ſtuduerunt ſemper doctiſſimi quique viri, vt, quæ dicuntur, methodica ratione explicentur. quo ſtudio, vt id ardentius proponatur, quod vehementius auditores excitare poteſt. quo fine, vt non ad inanem gloriã, vel curioſitatem; ſed ſui & proximi vtilitatem, & commodum. nulla enim in rebus humanis iucundior, aut vtilior occupatio eſt, quàm diuinis vacare ſtudiis; quia omnia mundi dulcia his collata exercitiis, amareſcunt. Sunt qui ſcire volunt eo fine tantùm, vt ſciant: & hæc turpis curioſitas. ſunt qui ſcire volunt, vt videantur, & turpis eſt vanitas: de quibus rectè admodum magnus ille gentium doctor D. Paulus conqueritur.

D. Bernardus ſuper Cantica Hom. 35.

2. Tim. 3. *Semper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes.* & Satyricus.

Satyricus. *Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter.*

Sunt qui ſcire volunt, vt ſcientiam vendant, & turpis eſt quæſtus. Sunt qui ſcire volunt, vt ædificent, & eſt prudentia. ſicut enim cibus indigeſtus, qui non habet bonam decoctionẽ, malos gignit humores, & corpus corrumpit: ita ſciẽtia indigeſta ſtomacho animæ (qui eſt memoria) ſi nõ ſit igne charitatis decocta, per actus animæ in memoriã transfuſa, magis corrumpit vitã hominis, quàm nutriat. Tria autem nocent legentium ſtudiis, negligentia, quãdo ea, quæ ſunt diſcenda, oſcitanter prætermittuntur; quia fruſtra paratur ſupellex, ſi vti neſcias, aut ſi abuti decreueris. imprudentia, quando ordo congruus, & modus in diſcendo minimè ſeruatur. fortuna, quando paupertate, vel infirmitate, aut doctorum priuatione quis à propoſito retardatur. B. Auguſtinus docet modum ſtudendi ſacræ ſcripturæ

B. Aug. li. 2. de doct. Chriſt. cap. 7. Pſal.

ſcripturæ in hoc potiſſimùm ſitum eſſe, vt rebellem intellectum humilitatis iugo ſubmittas: aufugit enim repente à ſuperbo intellectu verus, & germanus ſacræ ſcripturæ ſenſus, nec diu ſecũ manere patitur. hæc ſubiectio tribus potiſſimùm conſtat, attentione, beneuolentia, & docilitate, vt ſit docilis ingenio, attentus exercitio, beneuolus animo, intentus ad audiendum, docilis ad intelligendum, beneuolus ad retinẽdum. quidam ſapiens (referente Hugone) interrogatus de modo diſcendi, quæ eſſent neceſſaria, reſpondit, ſtudium quærendi, vita quieta, ſcrutinium tacitum, paupertas, terra aliena, mens humilis. ſtudium quærendi, ne diſcere erubeſcas, nec aliquem contemnas librum. quies mentis, quæ grata eſt. paupertas, ſuperflua abiiciẽdo. mens humilis, quò enim quis humilior, eò magis idoneus efficitur ad percipienda diuina arcana. *Bonum mihi, quia humiliaſti me, vt diſcam mandata tua.* ait Pſaltes. & Paulus apoſtolus prius fuit à Chriſto in terrã deiectus, & proſtratus, antequam prædicationis officium aſſumeret, vt hoc exemplo inſtrueretur, ſe à ſuarum virium cõfidentia denudare, ac ſe totũ ad Deum humiliter conuertere, nec propriæ ſententiæ crinibus (quod arrogantiæ eſt) adhærere: quia ſpiritus diuinus minimè habitare conſueuit, niſi in his, qui à ſui extimatione vacui reperiũtur: qui ergo cupit in hanc concionandi ſyluam ingredi, à ſuo proprio iudicio & ſentẽtia penitus ſit denudatus, diuinæ ſe voluntati ſubiiciens. Dauiel ſublimen viſionem videns per plurimos dies elanguit. Narrat Caſſianus de Abbate Theodoro: qui, cum explanationem obſcuræ quæſtionis inquireret, ſeptem diebus & noctibus in oratione infatigabilis perſiſtebat, donec ſolutionẽ eius (Dño reuelante) cogitauiſſet. ita, qui vult rectè intelligere, purgare debet oculos: vt ſublato velamine contemplari poſſit. Inſuper attendat, ne in exponendo aliquam auctoritatem extorqueat, ne ſit exceſſiuus, vel aliorſum deducat, vt eſt communis hæreticorum abuſus. intellectus enim non pendet à priuata interpretatione vniuſcuiuſque, cùm dicat Apoſtolorum princeps. *Hoc primùm ſcitote intelligentes, quòd omnis prophetia ſcripturæ propria interpretatione non fit*: ſed à Deo pendet, qui eſt dux, princeps, & moderator lumi-

Hugo parte 2. Didaſcalicon.

Io. Caſ. de Abbate Theodoro.

num.In interpretatione verò neceſſaria eſt linguarum eruditio;quia interdum aliqua vox à peregtina lingua nobis impropriè reddita, confuſionem parit; nonnunquam enim interpretes dormitant,nec ſem per habent in promptu vim vocis græcæ, vel hebreæ. ſicut quidam exponentes hanc vocem Diabolum,volunt deduci à διὰ ideſt duo, & bolus;quia Diabolus vult duos bolos, carnem, & animam,quæ duobus bolis deuorat,cùm tamen Διάβολος calumniator dicatur,& Διαβολὴ calumnia: vnde apud Plautum diabolus adoleſcens hoc nomine appellatus eſt. In parabola quoque vbi CHRISTVS declarat,qui ſit proximus,habes.ſuſcipiens, aliqui interpretantur, ideſt surſum aſpiciens,cùm tamen græca dictio habeat Ὑπολαβὼν, id eſt ſuſcipiens,vel reſpondens.quod eſt eleganter, fideliterque tranſlatum, vt ſuſpicere ſit reſpondere, admirari, maximíſque laudibus efferre. quare debet concionator multos libros euoluere,alioqui errare contingit.Illud dicere auſim, concionatorem ſine ſcientia & linguarum eruditione tanquam caput ſine cerebro dici poſſe; quia in dubiis ſacræ ſcripturæ ſententiis patres refugium ad linguarum proprietates ſemper habuerunt;ideò, cum ingenij facultas,& vena perexigua ſit,& parum fidelis,niſi frequenti meditatione,& Catholicorum ſtudiis, & ope adiuuetur,exiguum ſanè lumē præferet.Nihil eſt itaque,quod magis intellectum à vero & germano ſenſu in tenebras cimmerias pernicioſiſſimorum errorum deducat, quàm nimia ſui ipſius blanda quædam,& inſulſa confidētia. hos ego ſimiles eſſe exiſtimo puero illi barbaro, qui cū Athenis tres literas didiciſſet.α.β.γ.reuerſus in patriam magno popularium fauore exceptus,contra prætorem quēdam, qui græcè concionabatur poſitus eſt,ille, poſtquam Prætor orationem ſuam finiuit(vt erat magnæ vocis) exclamare cœpit α.β.γ. quo clamore territus prætor tacuit; quare non ſatis ſibi conſtat, qui ſine ſtudio, vel duce aliquo grauiſſimam hanc prouinciam aggredi tentat. opus eſt itaque multum temporis in literarum ſtudiis impendere,diu diſputare,commentari,concionari quiſquis doctrinæ verum nomen ſibi vendicare velit: nec ſat eſt à primis

mis annis præſtare ingenio, niſi aſſidua ſit exercitatio; quia videmus lactucas, quę citò, aut nimium ſeminis producunt, citò creſcere, & mori. interrogatus Ariſtoteles, vbi nam Muſæ habitarent, reſpondit, non in Parnaſo, neque Athenis, ſed in laborum ſtudioſis animis; quia inuia virtuti nulla eſt via: & immortalitas non oſtentatione, ſed labore paratur. moneo itaque iuuenes meos (vt huic capiti finem imponam) vt iſtas obſeruationes tanquam elementarias accipiant, quibus egregiè proficient, ſi in bonarum literarum ſtudiis ſe vehementer occupauerint, & maxima cum voluptate & alacritate, optimo fine, & ordine illis animum adiunxerint.

De ſtudio ſacræ Theologiæ.
Cap. XXXV.

SAcra Theologia, vt omnibus conſtat, eſt fons vberrimus, ex quo dulces præceptiones de vita piè, iuſtéque inſtituenda hauriri poſſunt. quicquid enim homo extra hanc diſciplinam docet (vt B. Aug. ſententia vtar) ſi noxium eſt, ibi damnabitur: ſi vtile eſt, ibi inuenitur; nam ibi naturalis philoſophia comprehenditur, quia cauſæ naturarum omnium in Deo ſunt. ibi ethica, quia non aliunde bona vita formatur, niſi Deum diligendo. ibi logica; quia lumen animæ non niſi Deus. ibi ſalus reipublicæ; quia ciuitas non cuſtoditur, niſi vinculo fidei: idcirco ſine ſacræ Theologiæ ſtudio cætera ſtudia vana ſunt, atque pernicioſa, quippe quæ per ambages, & moleſta ſpineta veritatem grauiſſimis laboribus inquirunt. at ſacra Theologia nobis aptiſſimè ſummũ bonum oſtendit: quare rerum diuinarum, pietatiſque ſtudium ad conſequendam animæ ſalutem longè magis neceſſarium eſt, quàm reliqua ſtudia; hoc enim Dei optimi maximi voluntatem mortalibus patefacit: & proinde tanto interuallo anteponendum eſt vnicuique alij ſtudiorum generi, quantò anima corpori, cæteríſque rebus præſtat. hinc colligitur ſingularis mortalium abuſus, qui incautæ iuuentuti ſub ſpecioſo eloquẽtiæ pallio aniles fabulas, & vana philoſophorum delyramenta, in quibus iuuenes cõſeneſcunt, proponunt.

B. Aug. li. 2. de doct. Chriſtiana in fine.

nunt. Theologiæ verò tam altum eſt ſilẽtium, vt eius (nec ſine fidei noſtræ detrimento) vel minima ratio habeatur, cum tamen ad eam acquirendã danda eſſet diligens opera: quia pietatis & Chriſtianæ noſtræ religionis fundamẽta ex fontibus theologorũ potius quàm ex riuulis ethnicorum, vel ex verborum lenociniis comparanda ſunt. taceo quiã (heu) ſunt multi etiam inſignes, & præſtantiſsimi theologi, qui vix integra Biblia perlegerint. non damno propterea artes liberales, quæ animam ipſam diſponunt ad vſus, & actiones virtutum moralium, & intellectualium, vel ad vſum perfectiſsimæ virtutis, quæ eſt moralis felicitas. omnia enim, non modò, quæ ſcripta, ſed etiã quæ facta ſunt, ad vtilitatem hominis (licet eis abutatur interdum) inſtituta creduntur: ſed profectò aſsiduè exercere ſe in eis nonnunquam nocere poteſt: quia continua conſideratio rerum philoſophicarum plurimum à Chriſtianis inſtitutis retrahit: quæ enim ſocietas Chriſto cum Belial? Intra terminos noſtros philoſophari oportet, ait Nazianzenus: nec licet cantare canticum Domini in terra aliena. Nec eos propterea probo, qui eruditius ſorti ti ingenium, artes (quas primordiales vocant, vt quæ circa prima literarum elementa verſantur) calumniantur, lacerant, atque de eis triumphant: quia ſicut in corpore humano cerebrum, & cor quæ prima mẽbra ſunt, à quibus vniuerſum hoc corrigitur: atqui niſi eſſent & dentes, & lingua, & pedes, & manus, & digiti, corpus ipſum non ſatis ſuum officium faceret, aut diu ſtare poſſet. in hunc quidem modum intellectus humanus iſtarum rerum cognitione perficitur, & quaſi per gradus quoſdam à creaturis ad creatoris potentiam deducitur, ibique ſumma felicitate potitur. omnes itaque bonæ artes laudandæ ſunt, omnes amplectendæ, omnes denique honorandæ, ea tamen ratione, vt vni Theologiæ ſcientiarum omnium præſtantiſsimæ (ad cuius normam omnis ſcientia collimanda eſt) ſubdantur, atque ei famulentur: in qua ſola eſt fructus omnium ſcientiarum, vt in omnibus ędificetur fides, honorificetur Deus, componãtur mores, hauriãtur cõſolationes, quæ ſunt in vnione ſponſi & ſponſæ. ſunt enim indiuiduę comites, eruditio, & piæ actiones: vnde

Vide D. Bonauen. in libello de reductione artium ad theologiã.

vnde inſcientiæ huius diuinæ ſacrum veſtibulum nullus immundus & illotus irrumpere debet: eum mundandæ conſcientiæ potius, quàm eloquentiæ ſtudendū ſit: quia ſi non eris Cicero, vel Demoſtenes, ſufficit, vt non ſis penitus infans, & elinguis: ſi nō habebis tot millia auditorum, vt de Theophraſto legitur, ſat eſt, vt non careas auditoribus. ſed (vt vno verbo dicā quicquid boni, quicquid honeſti animus hominis diſcēdi cupidus optare poteſt, in hac facilè inueniet. Verùm, qua ætate ſummum hoc ſtudium aggredi debeas, non eſt mihi tutum conſilium: hoc ſolum dicam, ſiue à teneris, ſiue in ephebis incipias, ſemper id opportunè feceris (nunquam enim intempeſtiuè fit, quod ſalubriter fit) commendat D. Paulus ſuum Timothæum, quòd à pueritia ſacras nouiſſet literas: nec ab ætate vel ingenio, ſed maximè à Spiritu ſancto (ſine cuius ope & præſidio inanis eſt labor omnis, & induſtria) petendum eſt conſilium, quo afflari præcipue debent hi, qui ſacra & diuina myſteria rimari, atque aliis declarare præſumunt, & hæc de ſacrę Theologię ſtudio ſuccinctè admonuiſſe liceat.

De libris in quorum lectione potiſſimùm verſari debet concionator.
Cap. XXXVI.

CVm, ex B. Auguſtini pręclara ſententia, concionator dicatur ſacrarum ſcripturarum negociator, libros habere debet: quia ſicut mercator humanarū mercium dies noctéſque libris, in quibus negociationis ratio perſcribitur, maximè intendit, & inſudat: ita pariter ea debet eſſe concionatoris diligentia in ſacris libris euoluendis, vt omni tempore ſemper inuigilet, & inſideat, & ea, quę legerit, memorię demandet: nec ſatis eſt, multa tumultuariò, & perfunctoriè legere, niſi & diſcendi modus adſit, & delectatio. Legitur de Dionyſio Alexandrino epiſcopo, qui mirabiliter audiuit vocem è cęlo dicētem: lege omnia, quę in manus tuas peruenerint, quia & probare ſingula, & diſcernere poteris. ſępe enim demiratus ſum homines definitę alicuius prophani auctoris ſenten- *B. Augu. lib. 4. de doct. Chriſtiana. cap. 4. & 5.*

tiæ

tiæ ita addictos eſſe, vt in verba, & ſententiam illius pertinaciter iurauerint, atque animum (vtpote liberum) quaſi compedibus, & cathenis quibuſdam vinctum detineant; cùm dicat B. Apoſto. Omnia probate, quod bonum eſt tenete; decet ſiquidem prophanorum libros euoluere; quia (auctore Plinio) nullus liber eſt tam malus, qui aliqua in parte prodeſſe non queat. In primis autem Platonis, Ariſtotelis, & Ciceronis ſcripta non ſemel, nec oſcitanter: ſed vehementi attentione euoluere, atque percurrere licet, ſi tamen eorum dicta ad noſtrum vſum, noſtræque religionis ornamentum conuertamus, ac ſi precioſa Aegyptiorum vaſa ad ornatum tabernaculi Domini confeſamus. Sed aliqui legūt libros, vt negligant: alij, vt teneāt: alij deniq; vt intelligant, qui optime faciunt. percurrendi enim ſunt libri, vt imprimatur nobis eorum doctrina, & dubia, atq; difficiles quæſtiones emergentes alijs funditus vſque diſſoluere poſsimus. Inter ſacros auctores hi ſunt, qui eloquentia pollent, Ioannes Chryſoſtomus, Origenes, Gregorius Nazianzenus, Magnus Baſilius, Petrus Chryſologus, Simon de Caſsia. Qui excellunt in morali diſcurſu, ſunt B. Gregorius (cognomento magnus) D. Bernardus, & Leo papa, qui etiā inter eloquentiſsimos quoſque computari poſſunt. Verùm inter cæteros eſt D. Chryſoſtomus, cuius doctrinam in cælum tollerem, niſi viderer aliorum doctorum lectiones (quod abſit) deprimere, vel potius contemnere. cupio tamen iuuenes meos tanti doctoris clariſſima monumēta diurna, & nocturna manu voluere, nec à ſalutari eius inſtitutione vnquam deflectere. Ego, cum Bononiæ ſub Ioannis Antonij Delphini feru la ephebus ſtuderem an. Domini 1558. percunctatus fui grauiſſimum quendam theologum, quem librū præcipuè pre manibus habiturus eſſem, vt eius doctrinā imbiberē, & phraſim retinerē (quia modò hunc, modò illum euoluere ingenio parum erudito noxium eſt potius: ſicut ſtomachi faſtidientis eſt multa deguſtare cibaria, quę magis coinquinant, quā alant) reſpondit mihi (& quidem eruditè ac ſcitè) D. Chryſoſtomum eſſe panem cōcionatorum, & ſanè ita eſt; quia ſermo eius nutrit, atque eius lectio ita oblectat, & auditorum auribus tam accommoda eſt, tòtque

Scitè & eleganter docet hoc B. Aug. in li. 2. de doctri. Christiana c. 40.

tótque modis in prauos & diſſolutos hominum mores inuehitur, vt vix quicquam vel grauius, aut vehementius excogitari poſſit, quamobrẽ illuſtrem denominationem adeptus eſt, eiúſq; verba mirandum in modũ placent. cui enim non placerent verba, quæ (dum leguntur) non animum tantùm, ſed cor ipſum attingunt, & delinire videntur? nemo eſt vir præſtanti ingenio inſignitus, qui eius ſcripta ſumma cum voluptate non legat. nam genus omne eloquentiæ, inuentiones, narrationes, exordia, inſinuationes, argumentationes à Græcorum fontibus emanarunt. quod pulchrè & eleganter deſcribit Horatius, cùm ait. *Horati⁹.*

Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo
Muſa loqui.

Primi theologizantes fuerunt Græci, Muſæus nempe, Orphæus, Dionyſius Areopagita, Ioannes Climacus, & alij receptiſſimi, à quibus Theologia illuſtrata eſt, hi ante oculos pro exẽplarib⁹ habẽdi ſunt. Libros Origenis cautè & ſapiẽter legere debemus, vt notat Caſſiodorus, ne pariter venenũ perfidiæ ſorbeamus. B. martyr Cyprianus Tertulliani ſcripta (in quibus tamen taxantur nonnulli errores) in tanto pretio habebat, vt nullum ſine eorum lectione diem præteriret, & magiſtrũ (honoris gratia) eum appellaret. Gregorius, cognomẽto magnus, in morali diſcurſu magnopere alios excellit, vt qui diuina potius, quã humana loquitur, eo enim dictante, in eius aurem columbam deſcendiſſe ferunt: quo argumento probant (referente Paulo Diacono) eum inuiſibili, & viſibili Spiritus ſancti illuſtratione edoctum ſcripſiſſe. huius ſtudiũ eſt in ſuis ſcriptis homines ad odiũ, & deteſtationem vitiorum accendere, quãuis Diuus Chryſoſtomus) (vt ſuperius dictum eſt) in humanis affectibus mouẽdis, & amplificandis neminem habeat ſecundũ. Huic proximè accedit D. Bernardus, cuius ſcripta potius cẽtones diuinorũ voluminũ dici poſſunt, ſic enim ab infantia ſacras literas ita imbibit, & memoriter retinuit, vt quicquid vel loqui, vel ſcribere tentaret, in verba ſanctarum ſcripturarum, & ſententias patrum prorumpere cogeretur. vniuerſum eius ſtudium in formandis moribus verſatur, *Caſſiodor. de inſtitu. ſcriptur.*

oratio

oratione tam dulci & ardenti, vt verba eius mellis & lactis dulcedine delinita eſſe videãtur: vnde & melliflui doctoris nomen apud omnes ſemper retinuit. Sed vt aſſueſcas, quæ in ſacris libris ſparſim occurrunt, prudenter diſtinguere (quia non omnes doctores eundem locum eadem methodo explicant) probatos auctores legere oportet: & quãdo ad alios diuertere libuerit, ad priores redire opus eſt: vnde præ manibus frequenter habenda ſunt ſcripta Ioannis Gerſonis, in quibus addubitati ſolet à doctis viris, an eruditione pietatẽ, vel pietate eruditionem ſuperauerit. euoluenda quoque erunt & non oſcitanter, ſed accuratè pro formandis, & conficiendis ſacris concionibus clariſſima D. Thomæ monumenta, quæ ſtyli facilitate & perſpicuitate, ſenſus grauitate maximè pollent, & maximum ſpiritum, & doctrinam continent; nam B. Auguſtini (cuius maximus imitator fuit) ita mentem eius, & reconditos ſenſus exhauſit, ac ſi Auguſtini animãm haberet in doctiſſimis eius ſcriptis. obſeruare poteris, quid ad doctrinam, ad redargutionem, ad inſtitutionem, ad correctionem, quídque ad conſolationem faciat. vellem quoque iuuenes frequenter verſari in opuſculis ſeraphici doctoris D. Bonauenturæ, in quibus ingẽns copia, & eruditio conſpicitur: vbi totius noſtræ fidei doctrinam admirabili eruditione, & ſingulari ac laudatiſſimo ordine complectitur. laudat inter cætera Ioannes Gerſon breuiloquium, & itinerarium mentis in Deum. docet B. Auguſtinus primam in percurrendis libris obſeruationẽ eſſe, vt libros legamus, & legendo memoriæ mandemus, vel omnino incognitos nõ habeamus: nec de quibuſcunque libris loquitur, ſed (vt mea fert opinio) de probatis auctoribus, quia (vt ait Seneca) non refert quàm multos, ſed quàm bonos habeas libros; multitudo enim librorum onerat, non inſtruit. Quare conſultũ erit, ſi iuuenes vnum tanquã fidũm & probatum magiſtrũ habeant, quo duce facilè doctrinã imbibent, & quæ ſemel imbiberint, dilucidè percipient, atque aliis explanare poterũt. dici nõ poteſt, quantum compendium, & vtilitatem ſit allaturum, ſi ſemper paratus ſis, & promptus ab aliis diſcere, cum & B. Augu. iam ſenio cõfectus, & penè capularis, ab aliis tamẽ diſcere

B. Augu. lib. 2. de doct. Chriſtiana.

B. Augu. Ep. 75.

diſcere cupiebat:ita amica collegarum colloquia, viua præceptorum vox,& probatorum auctorum frequens,& accurata lectio nodos omnes diſſoluent: & ſi quid dubitationis tibi obuium fuerit,è medio tollent, Verùm quia non eſt mei inſtituti præceptiones omnes de arte declamandi in vnum congerere,huic capiti finem imponam.

Concionator ſe omnino abſtinere debet à libris improbatæ lectionis.

Cap. XXXVII.

AD Eccleſiam Romanam Catholicam,& Apoſtolicam matrem & nutricem noſtram, tanquam ad lapidem Lydium vniuerſæ ſcripturæ depurandæ ſunt, quæ ſola de ſcripturarũ veritate infallibilem ſententiam ferre poteſt: in cuius pectore ſunt Spiritus ſancti ſcrinia: ſed (proh dolor) exierunt plurimi pſeudo apoſtoli (& vtinam nunc non eſſent) qui Sathanæ ſpiritu inflati ſe canonicis libris immiſcuerunt,eos deprauantes, atque veros & Catholicos ſenſus (vt eſt eorum inueterata conſuetudo) extorquentes: ea propter multa perditiſſima dogmata ſub falſis titulis mundo obtruſerunt. quare Catholicus præceptor ab hæreticorum librorum lectione omnino abſtinere debet,& ſi B.Dionyſius Areopagita dicat, multum ſibi conferre hæreticorum libros legere, vt ex eorum verbis poſſit eos redarguere:vndique tamen periculum ingruit, primùm quidem, quia hæretici viperino morſu eorum ſcripta inficiunt:& dum ſcriptitant, calamum (vt dici ſolet) in mente tingunt,vt ſermonis ornatu, verborum lenociniis,& ſententiarum floſculis populares fauores captent:& veluti tabida lues & peſtis, ac pernicies animarum incautos animos decipiant. ô oſtentatio, & inanis gloria omni dolo plena.hoc eſt ergo primum,& non contemnendũ periculum, quia non ſine diſcrimine eſt ea lectio,quæ habet,quod delectat leues,& occidat.quid enim hauriri poteſt à turbidis & corruptis fontibus,niſi limoſa & fætulenta doctrina? Accedit,quia in promptu habent abuti ſcripturis, & ad ſuos improbos ſenſus (vt modò dictum eſt) detorquere,vt ſic falſo intellectu, atque verborum pompa & ſtrepitu rudem plebem decipiant: vnde (vt ſummatim dicam) nihil eſt, quod tam faciat hæreticum,

H quàm

oratione tam dulci & ardenti, vt verba eius mellis & lactis dulcedine delinita eſſe videātur: vnde & melliflui doctoris nomen apud omnes ſemper retinuit. Sed vt aſſueſcas, quæ in ſacris libris ſparſim occurrunt, prudenter diſtinguere (quia non omnes doctores eundem locum eadem methodo explicant) probatos auctores legere oportet: & quādo ad alios diuertere libuerit, ad priores redire opus eſt: vnde præ manibus frequenter habenda ſunt ſcripta Ioannis Gerſonis, in quibus addubitari ſolet à doctis viris, an eruditione pietatē, vel pietate eruditionem ſuperauerit. euoluenda quoque erunt & non oſcitanter, ſed accuratè pro formandis, & conficiendis ſacris concionibus clariſſima D. Thomæ monumenta, quæ ſtyli facilitate & perſpicuitate, ſenſus grauitate maximè pollent, & maximum ſpiritum, & doctrinam continent; nam B. Auguſtini (cuius maximus imitator fuit) ita mentem eius, & reconditos ſenſus exhauſit, ac ſi Auguſtini animam haberet in doctiſſimis eius ſcriptis. obſeruare poteris, quid ad doctrinam, ad redargutionem, ad inſtitutionem, ad correctionem, quídque ad conſolationem faciat. vellem quoque iuuenes frequenter verſari in opuſculis ſeraphici doctoris D. Bonauenturæ, in quibus ingens copia, & eruditio conſpicitur: vbi totius noſtræ fidei doctrinam admirabili eruditione, & ſingulari ac laudatiſſimo ordine complectitur. laudat inter cætera Ioannes Gerſon breuiloquium, & itinerarium mentis in Deum. docet B. Auguſtinus primam in percurrendis libris obſeruationē eſſe, vt libros legamus, & legendo memoriæ mandemus, vel omnino incognitos nō habeamus: nec de quibuſcunque libris loquitur, ſed (vt mea fert opinio) de probatis auctoribus, quia (vt ait Seneca) non refert quàm multos, ſed quàm bonos habeas libros; multitudo enim librorum onerat, non inſtruit. Quare conſultū erit, ſi iuuenes vnum tanquā fidum & probatum magiſtrū habeant, quo duce facilè doctrinā imbibent, & quæ ſemel imbiberint, dilucidè percipient, atque aliis explanare poterūt. dici nō poteſt, quantum compendium, & vtilitatem ſit allaturum, ſi ſemper paratus ſis, & promptus ab aliis diſcere, cum & B. Augu. iam ſenio cōfectus, & penè capularis, ab aliis tamē diſcere

B. Augu. lib. 2. de doct. Chriſtiana.

B. Augu. Ep. 75.

diſcere cupiebat:ita amica collegarum colloquia, viua præceptorum vox,& probatorum auctorum frequens,& accurata lectio nodos omnes diſſoluent: & ſi quid dubitationis tibi obuium fuerit,è medio tollent, Verùm quia non eſt mei inſtituti præceptiones omnes de arte declamandi in vnum congerere,huic capiti finem imponam.

Concionator ſe omnino abſtinere debet à libris improbatæ lectionis.

Cap. XXXVII.

AD Eccleſiam Romanam Catholicam,& Apoſtolicam matrem & nutricem noſtram, tanquam ad lapidem Lydium vniuerſæ ſcripturæ depurandæ ſunt, quæ ſola de ſcripturarũ veritate infallibilem ſententiam ferre poteſt: in cuius pectore ſunt Spiritus ſancti ſcrinia: ſed (proh dolor) exierunt plurimi pſeudo apoſtoli (& vtinam nunc non eſſent) qui Sathanæ ſpiritu inflati ſe canonicis libris immiſcuerunt,eos deprauantes, atque veros & Catholicos ſenſus (vt eſt eorum inueterata conſuetudo) extorquentes: ea propter multa perditiſſima dogmata ſub falſis titulis mundo obtruſerunt. quare Catholicus præceptor ab hæreticorum librorum lectione omnino abſtinere debet,& ſi B. Dionyſius Areopagita dicat, multum ſibi conferre hæreticorum libros legere, vt ex eorum verbis poſſit eos redarguere:vndique tamen periculum ingruit, primùm quidem, quia hæretici viperino morſu eorum ſcripta inficiunt:& dum ſcriptitant, calamum (vt dici ſolet) in mente tingunt,vt ſermonis ornatu, verborum lenociniis, & ſententiarum floſculis populares fauores captent:& veluti tabida lues & peſtis, ac pernicies animarum incautos animos decipiant. ô oſtentatio, & inanis gloria omni dolo plena.hoc eſt ergo primum,& non contemnendũ periculum, quia non ſine diſcrimine eſt ea lectio,quæ habet,quod delectat leues,& occidat.quid enim hauriri poteſt à turbidis & corruptis fontibus,niſi limoſa & fæculenta doctrina? Accedit,quia in promptu habent abuti ſcripturis, & ad ſuos improbos ſenſus (vt modò dictum eſt) detorquere,vt ſic falſo intellectu, atque verborum pompa & ſtrepitu rudem plebem decipiant:vnde (vt ſummatim dicam) nihil eſt, quod tam faciat hæreticum,

H quàm

quàm ſuperba ignorantia, & librorum improbatæ lectionis frequentatio: hæc via eſt apertiſſima ad hæreſes & ſchiſmata, aliena ſpernere, & ſua mordicus tueri, & quæ ſemel animo conceperis (vel bona vel mala ſint) velle temere defenſare. *Non poteſt error oriri palliatus nomine Chriſtiano (* vt B. Augu. ait *) niſi de ſcripturis non intellectis.* palliati vtique ſunt hæretici, & in cauernis (teſte ſancto Iob) habitant, quia errores, & falſa dogmata non audentes in medium proferre, clanculum ſe imperitis & rudioribus ingerunt, vt illos ſecurius in ſuos errores abducant: quæ res longè periculoſior eſt, quia latens morbus non facilè curatur. hæreticorũ mos eſt noua ſemper moliri, & nouas ac peregrinas opiniones paſſim docere, vt rei ipſius nouitate curioſos alliciant, atque nos in tenebris ignorantiæ diu delituiſſe oſtendant: ſumma eſt, vt concionator (iuxta B. Pauli ſententiam) deuitet prophanas vocum nouitates, & omnino caueat ab improba & peſtilentiſſima librorum lectione, ne ipſe lethale virus imbibat, quod aliis poſtea cum ſui, & aliorum detrimento effundat.

B. Augu. lib. 83. q. 9. 69.

Iob. 30.

1. Timoth. 6.

Præcipua concionatoris cura eſt, hæreſes confutare, & fideles ac pias mentes in Catholica veritate firmè ſtabilire.

Cap. XXXVIII.

SIcut bonus agricola nedum bonum ſemen in agro iacere, verùm, ſi zizania creuerint, euellere, atque penitus eradicare ſtudet. In hunc ſanè modum facere debet Euangelicus præceptor, docere, atque ex verbo Dei viam monſtrare, vt fideles in vera pietate proficiant, & meliores ſanctioréſq; euadant. huc debet cogitationes ſuas, curas, vigilias, & labores ſuos referre. in qua ſacra functione præſtantiſſimi totius Euangelij miniſterij ſumma conſiſtere videtur, vt fidelium mentibus ſacra & Catholica dogmata imprimat, & omnem amoueat dubitationem, atque perditiſſimos hæreticorum errores cõfutare curet: qui (vt ſunt pertinaces) negant ſcripturas in eo ſenſu accipi debere, in quo fuerunt ſemper expoſitæ à S. Romana Ecclesia, à qua germana expoſitio æquo, & indubio animo

mo ſumenda eſt, quæ ſola habet claues ſacræ ſcripturæ: vnde nec cuiliber licet priuato iudicio ſcripturas ſacras interpretari, ſicut hæretici pro ſuo arbitratu exponunt. Nam (vt B. Auguſtinus ait) omnis hæreticus docet Chriſtum, qualem ſibi fingit, non qualem veritas docet. quare ſi grauiſſimam pœnam incurrunt hi, qui reſcripta principis improbè interpretãtur (quia efficiuntur infames) multò magis qui ſcripturas ſacras deprauant, æterna ſiquidẽ confuſione & damnatione digni ſunt, & propria ſagitta confodiuntur. ſed medij crepent hæretici, & rumpantur inuidia, nunquam tamen oſtendere poterunt peruerſas ſuas doctrinas, Apoſtolicas eſſe, atque Euangelicas. non enim admittit ſcriptura ſacra omnes promiſcuè ad ſui inueſtigationem, ſed tantùm illuminatos diuina gratia & humilitate diſpoſitos. in his quieſcit diuinus ſpiritus, qui ſunt pauperes ſpiritu, & timent ſermones Dei. Certiſſima & infallibilis regula ad cognoſcẽda hęreticorum dogmata eſt, quia venerandam patrum antiquitatem contemnunt, veritatis claritatẽ negligunt, & vt filij tenebrarum, diſſonantiam quandam præſe ferunt à vera antiquæ fidei ſimplicitate, & patrum auctoritate, quæ poteſt hæreticos conuincere. hac Irenæus Valentinum hæreticum expugnauit, Tertulianus Martionem, Nicænum Concilium Arrium, Baſilius Eunomium, Hieronymus Vigilantium, Cyrillus Alexandrinus Neſtorium, ſemper enim hæreticis exorientibus, Diuinæ prouidentiæ brachium præclaros viros excitauit, qui hæreticorũ machinas, & technas euerterent, & falſis eorum dogmatibus fortiter reſiſterent, atque impias & peregrinas eorum opiniones omnino delerent, ſumma ergo eſt (ne tempus inutiliter protrahamus) vt quicunque hanc proclamandi functionem honorificè obire voluerit, ita formare ſtudeat ſuas redargutiones, vt auditores planè percipiant, fideles & pij homines inſtruantur, & impios, quantò magis diuinæ gratiæ rebelles fuerint, aperta inſectatione proſequatur, & dura increpatione corripiat, infirmioresve peccatores benignè ad pœnitentiam inducat. *Nihil enim tam confert*, (vt D. Chryſoſto. ait) *vt qui audit, perſuadeatur ad recipiendum quæ dicuntur, atque ſi cognoſcat quæ cum magna dilectione dicantur.* hoc D. Chr

probè faciet, ſi iuxtà B. Pauli conſilium actiones ita inſtituat, vt nemini det vllam offenſionem, ne vituperetur miniſterium Chriſti; quia præceptor Euangelicus non eſt miniſter literæ occidentis, ſed ſpiritus viuificantis; quare nedum quæ facienda ſunt, docet, ſed Spiritus ſancti gratiam oſtendit, à quo vires expetendæ ſunt, qui aperit ora & corda eorum, qui veritatem Catholicam in Eccleſia ſancta Chriſti Ieſu ſponſa docent, à qua pius cōcionator veritatem populo prædicandam petere debet.

Debet concionator ex probatis ſcriptoribus ſuapte induſtria locos communes colligere, pro formandis ſacris concionibus.

Cap. XXXIX.

OMni diligentia contendere debet præceptor Euangelicus, vt poſt aſſiduam librorum, quos nuper commendauimus, lectionem, quæ digna notatu & obſeruatu in ſacris ſcriptoribus inuenerit, proprio marte, atque ſummo ſtudio diſponere debet, vt ſibi ipſi locos communes cōnſcribat. hoc enim magis ſibi cōferet, ac ſi ex alienis ſcriptis quamplurima decerpat: vnde optima quæque dicta, in breues pagellas tanquam in mentis ſcrinium reponat. non enim poſſet omnia memoriter retinere, vel recenſere, ſi opus eſſet, niſi ordine quodam diſtributa eſſent, & apto ordine collocata; ideo quæ legerit, & ſemel mente conceperit, debet chartis committere; quæ loco & tempore admonere poterunt, quorum recordari maximè proponit. hæc regula in omni ſcientiarum genere eſt apprimè neceſſaria, ita ſanè ingenij viuacitas acuetur, & aptè & cum gratia dicere poterit. ad hæc compendioſa eſt via, frequēs meditatio, atque inſigniorum locorum coaceruatio, exemplo formicæ, quæ naturali quodam impulſu, ore trahit, quodcunque poteſt, atque addit aceruo: & quæ æſtu multo labore conuexit in aluearium, læta fruitur in hyeme. ita ſi tu multa paraueris, & honeſto tuo, ac liberali ſtudio in vnum congeſſeris, & tibi, & aliis prodeſſe non mediocriter poteris. Verùm hæc, quæ in vnum coaceruantur, ſi ordine, & ſerie quadam congeras, illa

te

te aſſiduè ad dicendum incitabunt, atque (experientia teſte) penè vrgebunt: ex quibus dulces laborum tuorum fructus capies. In explicandis modò locis, quos congeſſimus, tribus modis vtimur, definitione, inuentione, & diſpoſitione. pars definitiua adducit ſenſus, expoſitiones ſacrarum literarum diſtinguit, & definit. inuētiua docet definitos iam ſenſus in abditis ſacrorum voluminum ſermonibus latētes: inquirit, & diligenti inueſtigatione perquiſitos inuenit. diſpoſitiua explanationis diſpoſitione in lucem emittit, & aptiſſimo ordine explicat, quid ſit illud, de quo agitur, aut quot in partes diſtribuatur, vt auditores animo apprehendant. in quo dicendi generē D. Chryſtomus feliciſſimus fuit. Verùm iuuenes minimē percipere poterunt, quantum valeant, niſi aliquandiu ingenij ſui periculum fecerint. ad quod faciendum moneo, ne cùm multorum riſu & ſibilis à pulpito re infecta abire cogantur. intereſt ergo eorum, qui in hanc concionandi arenam deſcendere cupiunt, crebrò ſe exercere in his locis, propoſito aliquo themate, euoluere, & præ manibus habere vitas ſanctorum Patrum, ſacra Concilia, in quibus quicquid ad ritus, & vitam hominum componendam attinet, explicatur, vbi, quo tempore, quem in finem quæque inſtituta, vel abrogata ſint. conſultiſſimum itaque erit, ſi paratis hincinde ad dicendum variis locis (priuſquam publicè munus hoc aggrediaris) probare, an potens ſis hanc ſubire prouinciam, quæ maxima eſt.

De quadruplici genere concionum, ad quod conci omnis referri poteſt. Cap. XL. & vltimum.

OMnis concio in tres potiſſimùm partes diſtinguitur, proœmium, narrationem, & concluſionem. quanuis quælibet pars, vel locus communis ſua gaudeat breui concluſione. locorū autem diſtributio, in qua ſumma diligentia adhibenda eſt, eſt baſis, cui vniuerſæ concionis ſtructura innititur, ſi tamen eligantur loci vtiles, & faciles, qui ſatis latè pateant: ij verò omnino reiician-

tur, ex quibus nihil vtilitatis vel commodi elici poteſt. quem ordinē inter prophetas egregiè obſeruauit Iſaias, & inter cæteros doctores D. Chryſoſtomus: cuius ſtudium vbique eſt, prauas opiniones extirpare, ad virtutum amorem, & ad metum futuri iudicis excitare, & in ſpem denique miſericordiæ Dei adducere. Sed concionum genera ſunt quatuór, ad quæ concio omnis referri poteſt.

Doctrinalis.
Correctoria.
Conſolatoria.
Inſtitutiua.

Doctrinalis concio verſatur in hoc, vt doceantur auditores bona amplecti, noxia fugere, Deum colere, hoſtibus noſtris reſiſtere, impios ad fidem Dei conuertere, peccata plangere, atque æterna totis viribus inueſtigare. hæc profectò eſt vera docilitas, quæ eſt prudentia erudiendi imperitos, vt per eam prius concionator ſe ipſum, poſtea alios informet. quæ præcipuè in hoc conſiſtit (vt D. Grego. monet) carnem vincere, voluptatibus propriis contraire, delectationes vitæ præſentis extinguere, huius mundi aſpera pro æternis præmiis amare, & proſperitatis blandimenta contemnere. Correctoria verſatur circa peccata corripienda & caſtiganda; quia in fine cuiuſcunque concionis animos auditorum excitare debet, eóſque deterrere, vt diligēter caueant à peccatis, quæ furtim irrepſerunt, ſeruanda tamen modeſtia (vt ſuperius admonuimus) vt leuiora crimina placidè amoueantur, ne auditorum animi frangātur: ſed emolliātur. Sicut aquila filios ſuos, quos naturaliter diligit, vnguibus ſuis vrget, & pungit, vt de nido exire compellantur, & ad volandum erudiantur: ita concionator auditores, quos in nido voluptatis iacere conſpexerit, per correctionem pungere & arcere debet: quod enim non tangit (vt in prouerbio eſt) non angit. hæc cōcio correctoria viuificat iacētes. apes oleo mortificatæ, aceto ſuperinfuſo viuificari dicuntur. Inſtitutoria conſiſtit in hoc, vt inſtruantur homines, vt à peccatis caueant, laboribus ſe exerceant, honeſtis ſe moribus ornent, & maturè ſe gerant; quia ſicut fructus ſperari nō poteſt, vbi flos non præceſſerit: ita honorem ille minimè cōſequitur, qui prius in aliqua diſciplina non fuerit ſatis inſtructus. Conſolatoria

verſatur circa auditorum animos, vt confirmentur; quia, cùm humana vita infinitis periculis, & procellis iactetur, & aduerſis caſibus & erumnis prematur, nihil tam poteſt ſtabilire mentem noſtram, quàm ipſa diuina pietas; Deus enim quos diligit, caſtigat. Hæc ſunt quatuor concionum genera, ad quæ referri poteſt concio omnis, vt vnuſquiſque experiri poterit in Sanctorum libris, præſertim in D. Gregorij, & Chryſ. ſcriptis, quæ tibi legenda relinquo, ne in immenſum hæc noſtra præludiorum institutio ſerpat. Ideo hîc dicendi finem faciamus.

Peroratio.

HÆc igitur ſit ſermonis mei peroratio & finis. hęc habui, quæ arbitratu meo digeſta in gratiam meorum iuuenum literis proderem, quibus ſat eſt expoſuiſſe ea, quæ futuro concionatori neceſſaria ſunt. ego mecum habito, nec tam mihi placeo, vt tanquam criſtatus gallus cantaturus exultem; noui enim, quàm ſit mihi curta ſuppellex, quámque ſit humeris meis impar hoc ſuſceptum onus. ſcio quoque multos grauiſſimos viros de re hac egregiè conſcripſiſſe, cum quibus ſi in hoc ſtudio currere vellem, terga potius, quàm pectus viderem. inter quos eſt Gulielmus Aluernus Epiſcopus Pariſienſis, qui diuinam rethoricam edidit, Michael Vngarus, Ioannes Sagobienſis, Laurentius Xerezanus à Villauicentio, Auguſtinus, Valerius Epiſcopus Veronæ, Ludouicus Granatenſis, & plerique alij: quorum lucubrationes adhuc non euolui. nolo ergo arripere clauam (vt dici ſolet) de manu Herculis, ſat habeo pro inſtituti mei ratione iuuenibus meis (ſi modò ingenia non ſunt nimis moroſa) rectè, & vtiliter conſuluiſſe. in quo dicendi genere apes ſum imitatus, quæ non omnes, ſed ſelectos quoſdam decerpunt flores, & non omnem ſelectorum florum ſuccum, ſed quantum ea die ad alueos ferre poſſunt. Hæc proinde libata potius, quàm recitata in tranſcurſu à me dicta ſunt: quæ, ſi parum vtilia viſa fuerint, ingenium alioqui exacuent. quia verè à Salomone ſapientiæ antiſtite dictum eſt. da ſapienti occaſionem, & addetur ei ſapientia. tanta eſt equidem diui-

næ huius artis præſtantia, vt multis inuentis egeat. Si itaque hæc (qualiacunque ſint) guſtum veſtrum permulſerint, ſuſcepti laboris mei non mediocrem capiam voluptatem. Sed interim orate Deum, vt mihi, & vobis concedat perpetua mentis, & corporis ſalute gaudere, & mentes noſtras illuſtrare, ne (quod abſit) vitiorum rapiamur erroribus.

* * *

DICTIO-

DICTIONARII

DE VIRTVTIBVS PARS PRIMA.

In qua explicantur plures, iuxta Alphabeti ordinem, virtutes, citatis hincinde locis in ſacris Bibliis, atque in inſignioribus ſcholaſticis Doctoribus.

Ut facilè quiuis, vel vnico mox intuitu cognoſcere poſſit, non tantùm virtutes, ſed ſingularum, de quibus agitur, virtutum differentias.

De Abstinentia.

ABSTINERE eſt, cum aliquis ab aliqua re vſum eius à ſe reiicit. & abſtinere eſt frænare affectus, & coercere ſe à concupiſcentiis, & ab aliis animi tranquillitatem perturbantibus. Vnde prima abſtinentia eſt à malo quieſcere. Quieſcite peruersè agere. monet quoque Paulus. Ab omni ſpecie mala abſtinete. *Iſa.*1. *1.Tim.*4.

Abſtinentia eſt temperantiæ filia, virtutum nutrix: quæ carnem, & ſpiritum in ſua natura cuſtodit, & nullis rerum carpitur illecebris.

Abſtinentia nihil appetit amplius, quàm naturæ ratio flagitat. quæ ciborum multitudine, & delectu plerunque ſuffocatur. Nullum aurum potabile, nullum elyſir vitæ prodeſt, vbi abſtinentia nulla. tunc prçclara eſt apud Deú abſtinentia corporis, cùm animus ieiunat à vitiis.

Abſtinentia eſt triplex.

Naturalis. Criminoſa. Laudabilis.	Naturalis eſt ex neceſſitate naturæ, vel pro valetudine tuenda.

Abſtinentia laudabilis eſt quadruplex.

Frugalis	quæ affectum frænat.
Ordinata	quæ vitã ordinat, & mores cõponit.
Purgatiua	quæ purgat intellectum,
Curatiua	quæ vulnera curat.

Abſtinentiæ laudabilis actus eſt duplex,

Interior, à virtute elicitus.

Exterior, à virtute imparatus,

Cuius tres ſunt ſpecies.

Abſtinere ab illicitis Abſtinere à licitis Abſtinere à quibuſdã neceſſariis	De quodam iuuene in-

comparabilis formæ narrat D. Ambr. de Virginitate. qui, cùm in amorem incenderet fœminas, ſtigmatibus exarauit vultũ ſuum, ne qua eum amare poſſet. Ab illicitis cauere debemus, quia debitores ſumus, non carni, vt ſecundùm carnẽ viuamus. Sancti per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam. quia ſicut gula nos à paradiſo expulit, abſtinentia in cælum perducit. ita B. Hieronymus ait. Solicitè prouidendum eſt, vt quos ſaturitas de paradiſo expulit, eſuries reducat.

Rom.8. *D.Hiero. epiſt.84.*

Abſtinere quoque à licitis, & à quibuſdam neceſſariis debemus; quia proſpera & aduerſa ſuſtinere, ars magna eſt. quia aduerſitas, & proſperitas non mutant fortis viri animum, ſicut nec amnes, nec ymbres mare. hæc erãt duo dolia in domo Iouis (ſecundum philoſophos quoſdam) nam in limine domus Iouis (referente Seneca) erant dúo dolia, de quibus intrantes oportebat bibere.

Abſtinentia. Laudabilis. Deteſtabilis.

Vlterius, duplex eſt abſtinentia.

Laudabilis. Deteſtabilis.	Deteſtabilis, vt in hypocritis, a-

uaris, & guloſis. Hypocrita abſtinet, vt laudetur. talis nimium fatuus non ſatis ſibi conſtat; quod enim vni hoſti ſubtrahit, duos hoſtes paſcit, mundum, & Diabolum. Diabolus eſt ſicut fur: qui, vbi cognoſcit mercatores onuſtos auro, vel mercibus oneratos,

ſe cum

ſe cum illis adiungit, vt eos expoliet. Ad hunc modũ Diabolus ſpoliat ſuperbos per iactantiam, & vanam oſtentationem, exemplo Ezechiæ, qui theſaurum turris Babilonis inimicis patefaciens, amiſit. Iſa. Non fuit res, quam nõ oſtenderet eis. Ideo dicitur Iob. Congregatio hypocritæ ſterilis. Nam quæ congeruntur ab hypocrita, vana reddũtur: quamuis humano iudicio, ſecũdùm externam laruã, aliquid boni præſeferant: verè tamen ſterilis congregatio eſt apud Deum: cui nihil gratum eſſe poteſt, niſi quod in charitate fundatur, vel à charitate proficiſcitur. Hypocrita ergo, vnde boni operis mercedem æternã ſperare poteſt, quærit vẽtum vanæ laudis. Greg. Qui ex opere, quod agit, humanos fauores exquirit, rem magni pretij pro vili exponit. Sed melior eſt ſaccus plenus lapidibus pretioſis, quàm habere loculos plenos arena, vel lapillis. Et ſub pictura aurea nonnunquam lignum putridum, & vermibus ſcatens latet. Vnde verſ. *Iſ.39.* *Iob.15.* *Greg.*

Nec teneas aurum, quodcunque relucet vt aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet eſſe bonum.

Ideo dicitur Matt. Cum ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes; exterminant enim faciem ſuam, vt videantur hominibus ieiunantes. Auarus ieiunat, vt crumenam impleat. iſte quod ori ſubtrahit, Diabolus aufert. os enim Diaboli eſt auari marſupium, quod impleri non poteſt. Iſid. Sit ieiunium tuum non marſupij lucrum, ſed ſatietas animarum. Aug. Tale eſt ieiunium ſine eleemoſina, qualis eſt lampas ſine oleo. Guloſus ieiunat, vt poſtea deglutiat, & voret. Greg. Non Deo, ſed ſibi ieiunat, qui ea, quæ ventri ad tempus ſubtrahit, non pauperibus tribuit: ſed ventri poſtmodum offerenda cuſtodit. Sunt autem permulti, qui ieiunantes, vna vice plus comedunt, quantum eis duabus ſufficeret. Auguſt. Sicut ſumuntur medicamenta, ſic ſumi debent alimenta: quò enim terra pinguior fuerit, eò plures ſpinas, & tribulos germinat. Sic quantò caro pinguius nutritur, & fouetur, plures motus generat, & fortius ſpiritum impugnat. Prouerb. Qui delicatè à pueritia nutrit ſeruum ſuum, id eſt corpus, poſtea ſentiet eum contumacem, id eſt ſpiritui repugnãtem. Nota, quòd ſunt quidam, qui feſtum ante vigiliam celebrant, vt hi, qui in *Matt.6.* *Iſid.* *Greg.* *B. Aug.* *Prouerb. 29.*

in pueritia delicatè nutriuntur: ſed feſtum eorum breuè, & momentaneum erit, vigilia æterna in inferno comita-
Luc.16. tur cum diuite, cui aquæ gutta negatur. Non enim poſſumus hic ventrem, & illic mentem implere.

Rurſus Abſtinentia laudabilis eſt triplex.

Prima à peccato Secunda à cibo Tertia ſcilicet à malis verbis	Prima eſt abſtinentia laudabilis à peccato, de

qua Paulus. Abſtineatis vos ab omni fornicatione. gloſſ.
1. Theſſ. 4. tàm ſpirituali, quàm corporali. Qui enim in peccato mortali ieiunat, corpus ſuum (veluti cadauer mortuum) of-
Rom.12. fert Deo: cuius oppoſitum monet Paulus. Obſecro vos per miſericordiã Dei, vt exhibeatis corpora veſtra ho-
Eccl. 3. ſtiam viuentem, nõ mortuam. Ideo dicitur Eccleſ. Sapiẽs
1. Pet.2. cor, & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis, &c. Itẽm Pet. Obſecro vos, abſtinete vos à carnibus deſideriis, quæ militãt, &c. non eſt illis credendũ, qui affirmant nõ poſſe abſtinere, vel continere ſe à peccato, cum tamen abſtineant ſe à noxiis alimentis, quæ corpori obſunt: vnde ſi alicui apponeretur cibus lethalis & veneno infectus, procul à ſe abiiceret: ita voluptas mortifera eſt animæ, vt monet Aug. Omne ſeminarium voluptatis, venenum puta. Hanc
Apoc.8. tamen auidè hauriunt multi, & inde moriuntur. Apocal. Multi mortui ſunt in aquis. id eſt delectationibus mundi, vel carnis: quia amaræ factæ ſunt, ſcilicet poſt mortem. nullus coram principe auderet (quin potius erubeſceret) fornicari: quia ſola verecundia cohiberet eum. quantò magis præſentia Dei, & angeli cuſtodientis eum,
Bernard. deberet ipſum cohibere? Bernar. In quouis angulo reuerentiam exhibeto angelo: nec, illo præſente, facere audeas, quod, me præſente, facere non auderes. Boet. Magna nobis audita eſt neceſſitas probitatis: cum omnia agamus ante oculos iudicis cũcta cernẽtis. Nõ eſt dicẽdum, equum cohiberi non poſſe, qui modico fræno conſtringi poteſt. Sic non debet aliquis dicere: non poſſum à peccato carnis me cohibere, quem frenum erubeſcen-
Eccl.28. tiæ cohibet. Adde, non dicitur domus alicuius, eo inuito, comburi, ſi ipſemet igni ligna ſubiicit, ſcilicet cibos, & potus calidos libidinem prouocantes. Ideo nobis in tanta

ta ciborum varietate timendum eſt, vt ſit alimenti modicitas, & in ſumendo ſobria frugalitas, ne fiat ventris oneratio, & inflatis venis incentiua libidinis ſuſtineamus: qñ defecerint ligna (ait Salomõ) extinguetur ignis. peccatum ſemel commiſſum non extinguit peccatorũ ſitim, ſed magis excitat: nam peccatum eſt diſpoſitio ad aliud peccatum. Solet faber candens ferrum aqua extinguere, *Pro 26.* vt per antiperiſtaſin condenſato calore, ferrum vehementius accendatur. ita peccatoribus accidere ſolet, qui quantò magis peccant, eò magis ad noua peccata accenduntur, & maiora molliũtur. Oſeæ. Comedẽt, & non ſaturabũtur: fornicati ſunt, & non ceſſabunt. gloſſ. vires fornicantium deficiunt: ſed deſideria creſcunt. qui hoſtes ſuos inſequitur, & vltrò ſe illis offert (cum potius ſe in fugam conuertere, & dare terga deberet) ſi mortem oppetit, non moritur inuitus. qua ergo ratione quis ſe excuſare poteſt, ſi non abſtinet à peccato, vbi ex induſtria mulierum conſortia quærit, & compedes inuenit? ſi alligauerit quis ignem in ſinu ſuo, nonne veſtimenta eius comburet? Qui enim amat periculum, in illo peribit. nec debet dicere æger, non poſſum curari, ſi conſilia & medicantis manum non admittit. De conſilio corporalis medici abſtinet quis diu à vino, & à carnibus: ſed conſilia medici ſpiritualis non curamus: nec patimur vix ſemel, vel bis in anno ieiunare: vnde ad mala procliues præcipites ruimus: quia peccatum, quod non deletur per pœnitentiam, mox ſuo pondere ad aliud trahit. lapis in puteum proiectus ſi centrum non tangit, ſemper in caſu eſt. Atqui peccati nullum centrum eſt, præter infernum: vnde cadens in peccatum, in continuo caſu eſt, niſi manu gratiæ caſurus ſuſtineatur; quia abyſſus abyſſum inuocat.

Oſee 10.

Eccl.3.

Adde etiam pro pœna temporali euitanda, homo abſtinet à peccato; quia ſi ſciret per peccatum ſibi pedem abſcindi, vel in ignem mitti, nullatenus committeret. & pro æterna pœna euitanda heu abſtinere non poteſt? ſtultè admodum ſibi conſuleret, qui pro modico cibo, vel voluptate aliqua vellet omnia ſua amittere: vel perpetuo carcere mancipari. talis per omnia eſt peccator, qui pro pecca-

cato

cato omnibus bonis denudatus æternis pœnis cruciabi-
Eccl.10. tur,& regno æterno priuabitur. Eccleſ.Datum inſipientis non erit vtile tibi; oculi enim illi ſeptemplices ſunt: exi-
Prou.6. gua dabit, & multa improperabit. & Prouerb. Pretium ſcorti vix eſt vnius panis. mulier autem pretioſam animam viri cupit.

Secunda abſtinentia eſt à cibo corporali, de qua dicit
D.Hier. Hierony.Tunc eſt preclara apud Dominum abſtinentia corporis,cum aliquis ieiunat à vitiis. Quid prodeſt corpus attenuare abſtinentia, cum quis intumeſcit ſuperbia?
Iſid. Iſido.Qui à cibis abſtinent, & mala agunt,dæmones imitantur, quibus eſca vel cibus non eſt, & nequitia ſemper adeſt.Si quis ablueret manus ſuas in aqua lutoſa,& fætulenta,non purgaret eas, ſed inficeret.Sic ieiunans,& agẽs pœnitentiam in peccato mortali, non mũdificat animam ſuam; ab immundo enim quis mundabitur? Abſtinentia enim à cibo corporali commendatur à multiplici ſuo effectu.Valet enim abſtinentia; quia ſanitatẽ corporis procurat,diabolum ab homine fugat,& carnis ſuperciliũ do
Eccl.37. mat;valet igitur ad ſanitatẽ corporis, Eccl.Qui abſtinens eſt,adiiciet vitam,& in multis eſcis erit infirmitas. Si homo ita ſollicitè abſtinet ſe à vino,& à carnibus pro valetudine corporis,quantò magis pro ſpirituali? Rechabitæ non biberunt vinum; quia pater eorum præcepit, no-
1. Reg.35. ta eſt hiſtoria.Abſtinentia quoque diabolum ab homine fugat.Sicut enim fames compellit lupum exire de memo re:ſic abſtinentia diabolum ab homine fugat.Hoc genus dæmoniorum in nullo poteſt exire, niſi in oratione,& ie-
Matth.12. iunio.abſtinẽtia enim diabolũ ponit in arido, vbi requiẽ
Iob.11. non inuenit. Cum immundus ſpiritus exierit ab homi-
Tob.6. ne,&c. Diabolus vt piſcis,habitat in locis humidis. Cum extraxiſſet piſcẽ de aqua deliciarum, cœpit palpitare ante pedes eius.Homo ieiunus ait D.Ambroſ.ſputo ſuo ſerpentem corporalem interficit:quantò magis ſpiritualem.
Iud.13. Iud. Prius ieiunium amputauit caput Holofernis. Carnem vincit, & caſtigat. irridendi ſunt ergo illi, qui dicunt ſe carnem vincere non poſſe;cum poſſit ei(ieiunando) fomenta ſubtrahere.quid oleũ flãmæ adiicimus?Non eſt adeo caſtrum munitum,quod non poſſit expugnari, ſi

annona ſubtrahatur: nec adeo magnus ignis, q̃ nõ poſſit extingui per ſubtractionẽ lignorum. Prouerb. quidquid enim inflammare corpus poteſt (conſulit D. Hieronym.) & quòd fomentũ voluptati ſuggerit, fugiendum eſt amore caſtitatis. Cum defecerint ligna ciborum, extinguetur ignis luxuriæ. Item homo ſine abſtinentia eſt ſicut equus indomitus & effrænis. Ab ea, quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi clauſtra oris tui. id eſt cõſenſum cordis. Plus cõfidit diabolus præſidio carnis, quàm in aliis; quia domeſticus hoſtis hoſtem hunc fugare, vel fugere non poteſt. circunferre carnem vel nutrire neceſſe eſt. perimere non licet; ſed ſubiugare & ſupponere, quia nihil magis æſtuat (ait D. Hierony.) quàm iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ. ideo cilicio, & abſtinentiæ fræno edomandæ ſunt. Seruo maleuolo, ait Eccleſiaſtes, tortura & compede mitte eum in operationem, ne vacet. *Prou. 16.* *Mich. 7.* *Ecc. 33.*

Tertia abſtinentia eſt à malis verbis. Sen. A verbis turpibus abſtineto. Nam licentia eorum impudentiam nutrit.

Quarta eſt abſtinentia à mala ſocietate. Sapien. Dicunt mali de iuſto: abſtinet ſe à vitiis noſtris, tanquam ab immunditiis. Theſſ. Ab omni ſpecie mali abſtinete vos. *Sap. 11.* *Theſſ. 5.*

Ad abſtinentiam quatuor inducunt.

Natura,
Scriptura,
Fortuna,
Mors.

Natura paucis contenta eſt, homo modici eſt oris inter cætera animalia, & breuis gutturis, docet Ariſtoteles de Natura animal. vt ſit modici cibi, & ſe citò expediat. ſed mirũ ait Diuus Bernardus, quòd voluptas gutturis hodie tanti fiat, & vix duorum habeat latitudinem digitorũ. Scriptura docet, vbi eſt panis & aqua, ibi naturæ ſatisfactum eſt: quicquid ſuperfuerit, non ad vitæ neceſſitatẽ ſpectat: ſed ad vitium voluptatis. initium vitæ hominis panis & aqua. Eccl. De fortuna, ait Iob, ſi comedi buccellam meam ſolus. De mortis conſideratione ait Gregorius. Nihil ſic valet ad deſideria domanda, ſicut cogitare, qualis ſit futura mors. hinc ille. *Ecc. 29.* *Iob.* *Gregor.*

Et propter vitam, viuendi perdere cauſas.

Abſtinentia ſpiritualis quatuor bona
confert animæ.

Vitia

Vitia comprimit.
Mentem eleuat.
Virtutem largitur.
Diabolum fugat.

Vitia comprimit, quia abſtinentia eſt veluti torcular, quod peccatorum humores comprimit. Mentem eleuat, ſicut ſerpens: qui, cum ſit magnæ abſtinentiæ, eſt etiam ingenij cautioris, & longioris vitæ. Virtutē largitur, vt agnus caſtus: cuius flos (ſi Dioſcoridi credis) ſolo odore caſtos reddit. Diabolū fugat: nám ſputū hominis ieiuni venenum eſt homini, ait Ambroſius, Diabolus eſt ſicut piſcis, qui natat in fluuio, & in ſicco moritur.

Abſtinentia corporalis quatuor bona confert corpori.

Prouocat appetitum.
Sanitatem inducit.
Membra conſolidat.
Honeſtam conſuetudinem inducit.

Appetitum prouocat; quia non ſapores, ſed fames (teſte D. Bernardo) excitat appetitum. Sanitatem inducit; vnde Galenus decimi diei abſtinentiam laudat. apud Romanos quoque erant leges cibariæ & ſumptuariæ, ne menſura excederetur. Cæſar in ſummo faſtigij culmine conſtitutus, pane ſecundario, & piſciculis (neceſſitate vrgente) vtebatur: & vt erat minimi cibi & vulgaris, cæpas & caſeum bubalum appetebat. Membra cōſolidat, ſi temperatè fiat; quia abſtinentia eſt inſtar tympani, quod, ſi nimis extendatur, frangitur: ita corpus (teſte D. Hieronymo) non eſt frangendum, ſed regendum. Demum honeſtam conuerſationem cauſat.

Abſtinentiæ ſunt quinque palmites.

Carnis mortificatio. mortificate membra veſtra.
Abſtinere à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam.
Deponere omnem malitiam, & dolum.
Innouatio, induite nouum hominem.
Sobrietas, quæ ſtudiis referatur honeſtis.

Abſtinentiæ ſex ſpecies.

Lugubris, Neemiæ 1
Doloroſa, Heſter 8
Quotidiana Iud. 8
Luctuoſa 1. Mach. 3

Con

Conſuetudinaria Iud. 2. de Anna prophetiſſa
Triduana 1.cor. 7 de Paulo Apoſtolo.

Mirabilis admodum fuit abſtinentia D.Macharij, qui totam Quadrageſimam ieiunauit, nec panem, vel aquã guſtauit: ſed tantùm (vt fertur) folia cruda dominica die ſumebat.

Ex ſacris Bibliis.	De Abſtinentia habetur.
Gen. 2.	Ex doctoribus ſcholaſticis.
Exodi 24.	
Ionæ 2.	Ricardus libro 4. diſtinct. 15. artic. 5.
Geneſis 35.	quæſt. 1.
Danielis vltimo.	Antonina part. 2. & parte 4. titul. 4.
Tobiæ 1.	cap. 4.
1. Cor. 9.	Ioannes Gerſon 2. parte tractatu de
1. Theſſ. 4.	
Gal. 5.	non eſu carnium & parte 3. de diuerſis tentationibus.
2. Petri 1.	
Ioan. 6.	
Matth. 10. & 14.	
Marci 6.	
Lucæ 1.	

De Abundantia.

ABundare eſt affluere, tractum ab amnibus, qui quò magis augentur ymbribus, eò maioribus vndis flexuoſo meatu decurrunt, & eriguntur, ita abundare eſt affluere, & ſupra modum aliquid poſſidere.

Abundantia proſperitatis prohibet ſentire vulnera mentis; homo enim diuitijs abundans eſt velut balæna, vaſtiſſima maris belua, tantæ pinguedinis, quòd percuſſa, niſi perforata fuerit totaliter pinguedo, non ſentit vulnera: ſed vbi caro interior læditur, facilè deprehẽditur; quia amaritudinem aquæ non ſuſtinens, littus petit, & citò moritur: ſic homo abundans nec Deum cognoſcit, nec mandata eius ſeruat. Ego dixi in abundantia mea non mouebor in æternum. Pſal. & alibi. Ex adipe prodiit iniquitas, *Pſal.* tranſierunt in affectum cordis. *Pſal. 72.*

Abundantia multa mala generat, primò quidem inſaciabilem animum reddit, cuius ratio eſſe poteſt animæ capacitas, quæ minus Deo repleri non poteſt; appetitus enim hominis tendit in immenſum, & cùm deſideria ho-

minis tendant in infinitum, vbi deſinant, non habet.ideo conſulit Seneca,vt ſiquis ditari velit,nō debet aliquid pecuniæ theſauro adiicere,ſed cupiditati ſubtrahere. pecunia enim in archa poſita, non euacuat appetitum auari, qui maiorem curam marſupij habet,quàm vitæ,ſicut neque vinum in dolio ſitim extinguit.adde quia ſicut archa non poteſt repleri ſapientia:ita anima pecunia.Diuites dimiſit inanes. Quaſi qui apprehendit vmbram, & ſequitur ventum:ſic qui attendit ad viſa mandata. Producit ſuper-
Greg. biam;Greg.Apoſtema tumoris facit abundantia humo-
Oſeæ 13. ris.obliuionem,Oſeæ.Adimpleti ſunt & ſaturati : leuaue-
Iob 15. runt cor ſuum;& obliti ſunt mei.Contemptum, Dei Iob. Cucurrit aduerſus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt.aduerſus Deum currere dicitur, qui ex affectu & animo deliberato gaudet facere mala,quibus Deus offenditur.in erecto collo pertinacia,& contemptus oſtēditur.erecto collo, ideſt ſuperbia, quaſi ex æquo cū Deo
Iſaiæ 45. certare paratus ſit.ingratitudinem inducit.Iſaiæ. Accinxi te,& non cognouiſti me.transgreſſionem diuinorum præ-
Hiere. 5. ceptorum,Hiere. Impinguati ſunt, & ditati,& præterierunt ſermones meos peſſimè.petulantiam & libidinem. Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit. iurgia,& rixas.
Gen. 13. Gen. Erat quippè ſubſtantia eorum multa,& non quibant habitare communiter:& factæ ſunt iurgia inter paſtores gregum Abraham & Loth. inflammat etiam affectum cordis; ſaturitas enim bonorum mundi, & eorum repletio ſemper affert ſecum deſiderium augendi. Manducauerunt & ſaturati ſunt nimis, & deſiderium eorum attu-
Iſaiæ 56. lit eis.& Iſa. Canes impudentiſſimi neſcierunt ſaturitatem,lupus ſatur nil quærit, niſi ludere. ſic abundantes
Philip. 4. temporalibus delitiis inhiant. Anima ſaturata calcabit fauum.Scio abundare, ideſt neceſſariis contentus eſſe, & penuriam pati.Quippè pati (ait B.Auguſtinus) quorumcunque eſt hominum:ſed ſcire pati penuriam,non niſi magnorum,& abundare quiſque poteſt : ſcire autem abundare, non niſi eorum,quos abundantia non corrumpit: hinc quidam.

Copia me perdit,inopem me copia fecit.

De

De Abundantia habes.

Pſal.	92.& 64.& 121.
Prouerb.	21.
Eccleſiaſtici	11.
Matthæi.	13.
Lucæ	19.
2 Petri	1.
Iob	5.
Rom.	15.
1 Cor.	15.
2 Cor.	7.& 8. 1 Theſſ. 4.

Thob.4.Si multum fuerit,abundanter tribue. Vnde abiicienda ſunt temporalia propter contemplationem diuinorum,ne ſepſus inuoluantur eis.

De Aduocatis.

ADuocatus eſt,qui in iudicio ius ſuggerit,aut præſentiam ſuam commodat amico,qui alio nomine cauſarum patronus dicitur.Aduocare & patrocinari in cauſis laudabile eſt, ſi tamen lingua ſuo fungantur officio; aduocatus enim inſtitutus eſt ad defenſionem iuſtitiæ, & falſitatis repreſſionem: vnde inſigne munus eſt decidere quæſtiones, quas humana, peruerſaque auaritia attulit.ſine aduocatorum quidem ſuffragio plurimæ veritates incognitæ,plurimæ iniuſtitiæ impunitæ manerent.B. Ambroſius, & Iuo., viri grauiſſimi in cauſis patrocinati ſunt;nam per hoc egregium aduocationis officiũ inſontes defenduntur,& oppreſſi releuantur.

Contingit aduocatum trifariam peccare.

Negligenter,
Ignoranter,
Improbè & iniquè.

Negligenter, ideo ſi propria negligentia amittat cauſam clientis peccat mortaliter. Ignoranter, & hoc quia vel ignorat, & ſi non ignoraret, adhuc tamen cauſam defenderet. vel ſi ſciret, non defenderet, ſed adhiberet omne ſtudium ad defendendam veritatem, & eſt meritorium.vel ignorat, quia vult ignorare, nec vult diſcutere merita cauſæ, talis ignorantia aggrauat peccatum. nam ignorans legem, putat voluptate, & appetitus hominum legibus iuuari poſſe.quò fit, vt ipſarum legum ignorantia viam litigiis præſtet, vel peccat, cum

B. Auguſ. aliquid malitioſius defendit. Vnde B. Ambroſius. Qui non
Epiſto.36. poteſt ſubuenire alteri, niſi alter lędatur, commodius eſt
loquens de neutrum iuuare, quàm alterum grauare, vel iniuſtè pro-
Zacheo. cedendo, & falſas allegationes adducendo.

Aduocatus interdum vendit linguam ſuam, quæ eſt donum Spiritus ſancti, immo verò vendit ſilentium: quod eſt vocis priuatio: nec linguam ipſam diſſoluit, niſi funibus argenteis vinciatur. quamobrem aduocatus aſſimilatur linguæ ſtateræ, quæ tunc pendet, quando nihil ponderis apponitur. Quidam appellauit hoc genus hominum venale; quia tot repagula fallaciarum inducunt, vt veritas ingreſſum non habeat: falſitatibus interimunt, & vi-
Alexãder nũm erroris propinant.
de Aleſ.3. Quatuor ſunt neceſſaria aduocato (vt paucis multa
parte q. comprehendamus.)
44.

Perſona, Cauſa, Modus, Affectus.

Perſona, ne ſit infamis; quia infames, & excommunicati non poſſunt eſſe procuratores, & cauſarum patroni. Cauſa debet eſ-
Eccl.4. ſe iuſta. Eccleſi. Pro iuſtitia agonizare. Mo-
Eccl.28. dus quoque honeſtus eſſe debet, nam (vt ait ſapiens) Aurum & argentum tuum conſla, & verbis tuis facito ſtateram, & frænos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in lingua. Verùm aduocati noſtri temporis ſunt ſimiles phariſæis, qui dilatabant philacteria, & magnificabant fimbrias. In hunc ſanè modum iſti faciunt, cùm aiunt, dicimus, pronũciamus, ſententiamus, omni meliori modo, iure, forma. vbi vnico verbo poſſent concludere.

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca,
Nimirum ſi litigiis occaſionem parant, & plerunque mala inducunt, lites per annorum centurias inſolutæ manent, omnia venalia, & contentionibus plena: vnde Dominus noſter prohibet patrocinandi modum, & omnẽ contentionẽ aufert, obiurgationes, rixoſas lites, quę inde eue-
Exodi 23. niũt, de medio tollit, & habitu charitatis informat. Quartò requiritur pius affectus; quia præcipit Dominus. Si videbis aſinum iacere ſub onere, non pertrãſibis, ſed ſub-
8. Amb. in leuabis. Ambroſius. Medicus tenetur pauperi lãguido im-
lib. de offi pendere curam, & conſilium medicinæ. ita iudex ex ſen-
ciis. tentia B. Auguſtini non debet vendere ſuum iudicium,

neque

neque teſtis ſuũ teſtimonium: & ratio eſt; quia iudicium debet eſſe iuſtum, & teſtimonium verum. At iuſtitia, & veritas in medio conſiſtunt. aduocatus autem tantùm alteram partem fouet, à qua honeſtè mercedem ſui laboris exigit. ſed iudex & teſtis (cum ſint perſonæ communes pro vtraque parte conſtitutæ) non debent aliquid exigere. Aduocati (teſte magno Iuſtiniano) qui dirimunt ambigua facta cauſarũ, non minus prouident humano generi, quàm ſi prælijs, armiſq; parentes, patriamq; ſaluarent.

De Chriſto aduocato habes.

Exodi 20.
Eſaiæ 43.
Matth. 11.
Ioan. 1. 7. 14. 17.
1. Tim. 2.
1. Ioan. 2. Aduocatum habemus apud Patrem.

De Ambulare.

AMbulare dicit motum progreſſiuum animalium, ſed præcipuè hominis eſt, cui progreſſiuus motus competit. ambulare non competit Deo, qui vbique eſt, & nullum locum occupat. eſt enim in loco, & non incluſus. eſt ſupra locum, & non elatus. eſt infra locum, & non depreſſus. eſt extra locum, & non excluſus.

Ambulare debemus ad Deum feſtinanter, ſicut pauperes feſtinant ad ianuam diuitis pro refectione vnius diei. & valde imbecillis eſt, qui illuc non properat: Dominus parauit nobis menſam, & refectionem non horariam, vel diariam: ſed perpetuam: Vnde apud Matthæũ Euangeliſtã inuitat nos. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. mundi huius tẽporalia non reficiunt: ſed magis fame, & ſiti perimunt. Exẽplum de infirmo, cui immittitur penna madefacta in os, & non ſedatur vomitus: ſed magis ex ventriculi ſubuerſione irritatur. *Matth.* 11.
Qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum. ideſt temporalibus iſtis; quia mens humana eſt latior, quã vt vlla creatura expleri poſſit. Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem, ne claudatur nobis ianua; aut auferatur pons miſericordiæ, qui modò eſt dimiſſus: & excludamur cum fatuis virginibus. modò Dominus comedit oſtio aperto, ideſt miſeri- *Ioan.* 4.

cordiæ: ſed in morte claudetur porta, & auferetur pons; quando tempus miſericordiæ ceſſabit. Feſtinemus ad locum tutiorem, ad agrum vberiorem, ad menſam ſuauiorem, vt habitemus ſine metu: abundemus ſine defectu: epulemur ſine faſtidio: ſicut viator, qui ſole occumbente præ temporis anguſtia feſtinat, vt, tranſacta loci alicuius penuria, ad fertiliorem perueniat: ita homo facere debet, ne nox, ideſt mors eum apprehendat, feſtinat. Et de operario, qui laborem operando fert, vt operam abſoluat, & poſtea quieſcat. Et de peregrino, qui quotidie iter facit, vt ad patriam ſuam perueniat: vbi tandem, peracto itine-
Ioan.12. re, conquieſcit. ita homo in huius viæ curriculo. Ioan. Ambulate, dum lucem habetis: vt non tenebræ vos comprehendant.

Quare ne offendamus eundum eſt.

- Honeſtè.
- Dignè.
- Cautè.
- Sollicitè.
- Simpliciter.
- Perſeueranter.

Primò eundum eſt honeſte. Non enim videntur honeſtè ire, qui noctu vagantur, vt lucifugæ adulteri, fures, & his ſimiles, qui diligunt opera tene-
Ioan.3. brarum, ideſt peccata. Ioan. Qui malè
Ro. 13. agit, odit lucem, &c. Rom. Abiiciamus opera tenebrarum. Item non vadit honeſtè, qui incedit nudus. Vnde Apoſtolus ſequitur. & induamur arma iuſti-
Apoc.16. tiæ, ideſt virtutes, ſicut in die honeſtè ambulemus. Apoc. Beatus, qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet.
Col.3. Coloſſ. Induite vos, ſicut electi Dei. Iſa. Induere veſti-
Iſa 13. mentis gloriæ tuæ, quæ ſcilicet ad gloriam ducunt. Ille, qui non habuit veſtem nuptialem, expulſus eſt à nuptiis.
Matt.22. Matth. & Theſ. Præcipimus vobis, vt honeſtè ambuletis
Theſ.13. ad eos, qui foris ſunt in conuerſatione veſtra, ipſos ædificantes.

Eph.3. Secundò ambulandum eſt dignè. Eph. Obſecro vos ego vinctus in Domino, vt digni ambuletis vocatione, qua vocati eſtis: ſcilicet prout requirit dignitas illa, ſcilicet vita æterna, ad quam vocati eſtis. digne ambuletis: ne in via indigna committatis, propter quæ dignitatem illam perdatis. Exemplum. Stultus eſſet admodum, qui electus Epiſcopus, ante confirmationem aliquid committeret, vnde epiſcopatum perderet, & principis iram incurreret.

ret.Sic ille,qui peccatum mortale committit, pro quo vitam æternam amittit.Eph. Elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius, in charitate. Item dignè, vt illa modica,& indigna temporalia contemnamus. Si alicui pertinet regnum vt patris hæredi,& duo iugera terræ vt matris hęredi,fatuus eſſet,ſi pro modica illa terra regnum dimitteret. Sic ſunt illi,qui pro terrenis æterna dimittunt. Pſalm. Quid mihi eſt in cœlo,& à te quid volui ſuper terram? Sen. Ante hoſtes contemne opes, & te dignum finge Deo. Nemo dignus eſt,niſi qui opes contemnit.Item dignè, vt pro illa dignè operemur.Magnitudo præmij magnũ requirit laborem:& iuſtum eſt,vt multum laboris operarius ſuſtineat, qui magnã mercedem expectat.Ideò dicitur Coloſſ. Ambuletis dignè,Deo per omnia placẽtes,in omni opere bono fructificantes,& creſcentes in ſcientia Dei. *Eph.3.* *Pſal.* *Col.5.*

Tertiò ambulandum eſt cautè.Eph. Videte, quomodo cautè ambuletis.ſcilicet ſapienter. Qui vult cautè ambulare,debet reſpicere initium viæ (id eſt vitæ) medium,& finem.O homo conſidera,vnde venis;erubeſce vbi es,& ingemiſce quo vadis,& contremiſce.Cautè ambulandum eſt;quia,vt habetur Matth.Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam;quia quàm citò pes extra terminos ponitur, labitur. Vnde qui vadit per anguſtam plantam, non debet incautè & oſcitanter incidere: ſed fixa acie pedes ſuos reſpicere , id eſt finem ſuum. Eccleſ. In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima,&c.Sed,vt dicit Pſal.Non eſt reſpectus morti eorum,&c.Et nota, quòd currus (id eſt largæ conſcientiæ)non poſſunt bene currere per arctam viam pœnitentiæ ſine ſubmerſione.Eccl.Attende auditui; quoniam cum ſubuerſione tua ambulas. Item qui vult cautè ambulare, debet malam ſocietatem euitare, Prouerb.1. Fili mi,ſi te lactauerint peccatores,&c.& ita ne ambules cum eis.De hoc require in Cap.de mala ſocietate. ambulandum eſt cautè;quia retibus plena ſunt omnia, Hiero. Diabolus laqueis cuncta complectit. *Eph.5.* *Matth. 7.* *Ecc.7.* *Pſal.72.* *Ecc.13.*

Quartò ambulandum eſt ſollicitè. Miche. Indicabo tibi, homo, quid ſit bonum , & quid dominus requirat à te, vtique facere iudicium & iuſtitiam, & diligere miſeri *Mich.6.*

ſericordiam,& ſollicitè ambulare cum Deo tuo.Solue ergo tibi iudicium, iuſtè viuendo proximo, miſericordia Deo,ſollicitudinem iudicandi nos dimiſit nobis Domi-
1.Cor.11. nus.1.Corinth.Si noſmetipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.Si ergo in confeſſione feras ſententiam tuæ damnationis,Deus profert ſententiam abſolutionis. Rectè ergo iudicate filij hominum.nõ rectè iudicat,qui peccatum ſuum eleuat,& peccatum alterius grauat, vt Phariſæus Publicanum.Exemplum de ludo ſcacorum, vbi videt homo clarius extra,quàm intra ludum. Sic homo facilius videt alterius culpam,quàm ſuam.Iſti palàm blandiuntur,& occultè detrahunt & lacerant.pacem cũ amico loquitur,& occultè ponit inſidias.Ier.Ioab cum Amaſa.& Roma.20.Similes marſupio tabernarij, quæ diuerſa habet folia & plicas in quibus diuerſarum monetarũ genera reconduntur. Sequitur. Et diliges miſericordiam, ideſt cum hilari vultu dare. Qui pauperi lætè, erogat,& Dominus ei,ſicut ille,qui arridet ſpeculo, & ſpeculum ei.
Cor.9. Chryſ. Tali vultu reſpicit Deus ea, quæ facis,cum quali facis.2.Cor.Hilarem enim datorem diligit Deus. Sequitur.& ſollicitè ambula cum domino Deo tuo. Qui vadit ad Deum, vadit cum Deo; qui viam munit, & expenſas
Matth. 6. ſoluit. Nolite ergo ſolliciti eſſe, dicentes: quid manducabimus,aut quid bibemus?Math.Scit enim pater veſter; quia his omnibus indigetis.Chriſ. Qui ad fontem vadit, non eſt ſollicitus,quid bibat.vel qui ad magnum conuiuium,vel cum magno domino,quid comedat.quid ergo
Pet.5. times ſtulte?maior eſt fons diuinæ prouidentiæ.Omnem ſollicitudinem veſtram in illum proiicientes; quoniam ipſi cura eſt de vobis.

Quintò ambulandum eſt ſimpliciter in humilitate,& paupertate ſpiritus,non ſicut quidam,qui ſuperbè,& ere-
Prouer.11. cta ceruice incedunt ſuperbia inflati,Prouerb.Melior eſt pauper ambulans in ſimplicitate ſua,quã diues torquens
Prou.10. labia ſua,decipiendo ſimplices,& deridendo.Prouer.Qui ambulat ſimpliciter,ambulat confidenter.
Gen.32. Sextò ambulandum eſt perſeueranter.Gen.Abiit Iacob
Iob.27. itinere quo cœperat.Iob.Iuſtificationem, quam cœpi te-
Sap.7. nere,non deſeram. Sicut canis ad vomitum, & ſus lota
inlu

in luto iterum ſe proiicit. Neminem diligit tam Deus, quàm eum, quo cum ſapientia habitat. non enim quærit hoſpitium, niſi vt ibi permaneat. Ioan. Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. ſtultè admodum agit, qui peccando Deum à ſe repellit, cùm ipſe dixerit. Manete in dilectione mea. Io. quia perſeuerantia coronat opus. *Ioan.* 14. *Ioan.* 15.

Ambulandum eſt ſimpliciter propter tria, quæ nos aſſiduè interturbant. primum malum eſt fouea, Eſa. Formido, fouea, & laqueus ſuper te, qui habitator es terræ. Deinde quia inimici nos vndique circunſtant, Circunderũt me inimici mei; quia multi bellantes aduerſum me. Demum; quia Diabolus perfidus hoſtis ſedet in inſidiis, vt interficiat innocentem.

Ambulatio eſt quadruplex.

Naturæ, Culpæ, Gratiæ, Gloriæ, — Primò homo ambulat ad mortem. Iob. Et ſemitam, per quam non reuertar, ambulo, aut verius percurro, ac ſi diceret. poſtquam ſemel abſoluero, non iterum repetam, ſed diuino exhibebor iudicio, accepturus præmium pro operibus in præſenti hac vita peractis. Hoc dicit, vt ibi notat D. Thomas, propter quorundam inſaniam, credentium hominem poſt mortem iteratò ad præſentis vitæ curſum redire, vt homo iterum ſit puer, & ætates huius vitæ perambulet. *Iob.* 16.

Secunda eſt culpæ. In circuitu impij ambulant (ſerpentis more) qui tortuoſo, & erratico curſu homines decipere ſolet. ita impius intus in pectore venena, & fraudes reuoluit.

Tertia eſt gratiæ, qua homo de bono in melius ambulans proficit. Ambula coram me, & eſto perfectus. Gen. dixit, ambula coram me; quia aliud eſt & ambulare coram Deo, aliud cum Deo, aliud poſt Deum. corã Deo, eſt placere Deo; in omnibus. ambulare cũ Deo, eſt eius præcepta ſectari, & amicum eſſe Dei, vt de Enoch, & Noe legitur Gen. 5. ambulat poſt Deum quiſquis ſeipſum abnegando, propriæ renunciat voluntati. *Gen.* 16. *Apoc.* 3. *Pſ.* 17. & 103.

Quarta eſt gloriæ. Ambulabunt mecum in albis; quia Domino peccauerunt. nõ enim ambulant cum Deo in albis qui peccatorum tenebris inuoluuntur, & ſordent.

Mar.2. Ambulare ſignificat interdum profectum virtutis. *Tolle grabatum tuum, & ambula. Ambula coram me, & eſto perfectus.*
Gen.17.

Ambulat Deus ſuper pennas ventorum; quia habitat lucem inacceſſibilem: vel quia verbi ſui celeritate corda noſtra penetrat: vel quia eius charitas omnes virtutes ſuperat. Vnde Aug. *Deambulat Deus in nobis præſentia maieſtatis, ſi latitudinem inuenerit charitatis.*

Deambulabat in paradiſo, expectans hominem ad pœnitentiam. Vnde eſt adagium. *Dij pedes laneos habent.*

B.Aug.de verbis Apo.ſer.15. Viatores ſumus, dicitis (ait Augu.) quid eſt ambulare? breuiter dico proficere.

Ambulare in innocentia, Pſal.25.84.100. Quis ita ambulat, vt nunquam labatur? quia ſcriptum eſt. ſi quis in lingua non offendit, hic perfectus eſt vir. lubrica eſt enim via.

Ambulare in timore Dei, Ne.5.

Ambulare in lumine vultus Dei, ideſt in lumine doctrinæ. Pſal.88.

Ambulare in veritate vitæ, eſt ambulare ſecundùm ſpiritum.

Quam vitam Chriſtus inſtituit. Ro.6. Gal.5. Noli attendere quò ſis iturus, ſed quò ſis venturus. Quid ergo eſt ambulare in veritate vitæ, niſi contemnere vanitatem, & felicitatem huius ſeculi?

Ambulare ſine veſtimento eſt carere bonis operibus, vel malis abundare. Iob 24.

Abac.1. Ambulare ſi per latitudinem terræ, eſt ſequi viam latam, quæ ad inferna deducit.

Ambulare in via. Melius it claudus in via, quàm curſor extra viam.

Iere.7. Ambulare poſt Deos alienos, eſt hæreticorum impietates ſectari.

Aug.li.de nouo Cantico cap.4. Tria hominum genera odit Deus. Remanentem, retro redeuntem, & aberrantem. & cum ambulantes ſumus, alius tardius ambulat, alius celerius: ambo tamen ambulant. Excitandi ſunt ergo remanentes retrò, redeuntes reuocandi, errantes in viam reducendi, tardi exhortandi, celeres imitandi. Noli in via remanere, noli retrò redire, noli deuiare. remanet qui non proficit: retrò redit,

qu

qui ad ea reuoluitur, vnde iam abſceſſerat: deuiat, qui apoſtatat.

Amicitia ſanctum,& venerabile nomen mentis,ac voluntatis affectum ſignificat. eſt enim amicitia voluntas mutua erga aliquem cum pari eius volunrate.& dicitur amicus,quaſi animi cuſtos.Numiſma quippè ad amicos comparandos idoneum eſt ſola beneuolentia, propenſuſque in alterum amor, virtuti coniunctus. differt amicitia ab amore, & charitate.amicitia elicit habitum, amor actum,charitas vtrumque:dilectio addit electionem,quæ eſt in voluntate. *D. Auguſtinus in epi. ad Martianũ eiuſdem fermè verbis definit amicitiam.*

Vera amicitia conſtat ex mutuo concordiæ ligamento:quia ſicut fluuij in multos deducti riuos lentiorem habent curſum:ita vehemẽs amor in multos diſperſus,haud dubiè marceſcit.Columbæ propter mutuã inter eas amicitiam in eodem alueari commorantur,& quæ modò pugnarunt,iungunt ſua roſtra.ita amicitia hominum charo nodo dulcis eſt,nec anguſtis finibus eſt terminãda:neque cum fortuna mutanda.

Amicitia debet eſſe conſtans, vera, & firma. Conſtans; quia *Frater in anguſtiis comprobatur.* Vnde nec tormentum ſeparat,neque labor ſuperat, quem vera amicitia confœderat.diu ergo cogita,an tibi in amicitiam aliquis recipiendus ſit.vera debet eſſe amicitia ; quia nemo poteſt eſſe veraciter amicus hominis, niſi fuerit ipſius primitus veritatis. *Prou. 17.*

Quatuor faciunt hominem Dei amicum. Docet quoque natura inter homines amicitiam ,quia nihil eſt tam graue , quod delere poſſit extrema naturæ veſtigia , quod etiam in corpore noſtro inſinuari poteſt,vbi vno membro patiente,cætera compatiuntur.

- Iuſtitia,
- Cordis munditia,
- Præceptorũ cuſtodia,
- Aduerſorum tolerantia.

Aug. Epiſtola 2. ad Macedonium.

Primum eſt iuſtitia operans per dilectionem. Iacob *Credidit Abraam Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & ideò amicus Dei appellatus eſt.* Cordis munditia. *Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum ſuorum,habebit amicum* *Iac. 2.* *Prou. 22.*

cum regem. Præceptorum cuſtodia. *Vos amici mei eſtis, ſi feceri-*
Io.15. *tis quæ præcipio vobis.* Magna profectò eſt Chriſtiani hominis dignitas, qui amicus Dei dictus eſt.

Aduerſorum tolerantia. *Abraam tentatus eſt, & per multas tribulationes probatus, amicus Dei appellatus eſt.*

Quatuor reddunt hominem amabilem: { Verborum modeſtia. Manſuetudo. Fidelitas. Beneficia. } Vera amicitia habet concordiam, fiduciam, conſtantiã: quia nõ eſt ſolidus, ſed fluidus, qui in amicitia non manet.

Primò verborum modeſtia. ſapiens in verbis amabilem ſe facit: ergo vt ameris, amabilis eſto.

Manſuetudo eſt ad veram amicitiam. In manſuetudine opera tua perfice. nam virtus, familiaritas, & dulcis vitæ conſuetudo nutriunt veram amicitiam. mãſuetudo quoque facit, vt amicorum incommoda æquo animo tolerentur: quod eſt amicitiæ inſolubile vinculum.

Fidelitas. ſi eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima. Vnde neque facilè amicos quoſcunque obuios complecti debemus, nec eos mox in amicitiã recipere: nec protinus eligendum eſt, quicquid ſe ſponte offert: quando rubrum, ſpinaſque nos complectentes, ac ſedulò proſequẽtes diſcutimus. fidelis debet eſſe amicus alteri; quia amicũ in aduerſitate poſitũ deſerere, turpe eſt. fidelis ſit, vt eum à calumniis tueatur. nam amicum qui non defendit, alio culpante, ille fugiendus eſt Lyricus.

Abſentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante re.
Hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.

Beneficia. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum. ſtudeat er-
Horat. li. go homo amare Deum, & nõ amabit in homine niſi Deũ,
1. Saty.4. ſi amas amicum; quia aliquid tibi præſtat: non illũ amas, ſed illud, quod præſtat. amicus gratis amãdus eſt propter ſeſe, non propter alium.

Amicitia nil dedit natura maius, nec rarius. quę tamen inter pares contrahenda eſt. Vnde quidam ait.

wid. lib.3. *Exige amicitias, & tibi iunge pares.*
e Triſtib. Gen.2. Habes de amicitia. Lucæ.14. Iud.8.

Iud.8. Lucæ 16.
Pſal.87.118.138. 2. Cor.8.
Eſter.5.
Oſeæ.11.
Can.2.amore langueo.
1.Regum.18. de Ionatha, quem Dauid rex dilexit, ſicut animam ſuam.
Iob.20.

Amor Dei.

AMor eſt actus, quo voluntas diligit, vel acceptat aliquod obiectum conueniens. iſte affectus ad quatuor poteſt dirigi, ad Deum, & dicitur charitas. ad proximum, & dicitur dilectio. ad æterna, & dicitur affectio. ad diuitias, & dicitur cupiditas. hic amor mũdi quatuor inducit, ambitionem, obliuionem, carnalitaté, cupiditatem. prouer. *Qui amat vinum, & pinguia, non dibabitur.* Qui amat, ecce ambitio. vinum, ecce obliuio. & pinguia, ecce carnalitas. non ditabitur, ecce cupiditas. Amoris dulcedine nihil iucundius in hac vita, ſi tamen collocetur in Deo: in quo eſt veræ dilectionis plenitudo. nulla paſſio violentior. nulla rapacior, quæ minus ſinat animam eſſe ſui iuris, cum ſit omnium paſſionum prima origo. *Prouer.21.*

Quæ præſtantior ſeruitus, quàm ipſi inſeruire?

Quæ maior ſpes, quàm ipſum timere?

Quod ſtudium vtilius, quàm Deum quærere?

Quod dignius opus, quàm Dei voluntatem facere. *Vbi amor, ibi oculus.* *D.Ber.*

Summum bonum diligere, eſt ſumma beatitudo. *Quid petit Deus à te, niſi quod diligas eum, & ambules in viis eius?* *Deut. 4.*

Amor eſt pedagogus, ducens nos ad Deum, qui dat homini gratiam, cuſtoditã peccato, ornat pœnitentem, eleuat animam, ſicut ignis eleuat vapores aquæ, dum eam calefacit.

Quatuor inducunt nos ad Dei amorem. { Timor pænæ, Dolor pænitentiæ, Spes veniæ. Amor iuſtitiæ. }

Ita ſanè quater vocatur Anima in Canticis. *Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te.* Reuertere *Cant.*

tere per timorem pœnæ, per dolorem pœnitentiæ, per ſpem veniæ, per amorem iuſtitiæ.

Duo ſunt gradus diuini amoris. { Deum diligere, Ordinatè diligere.

Si verè diligitur Deus, diligitur, vbicunque inuenitur, in ſeipſo, in proximo, intus, & foris, ſurſum, & deorſum, longè, & propè.

Amor Dei quatuor effectus producit in nobis. Vnit certè diuinus amor, cuius indoles talis eſt: vt per ſeipſum accedat ad Deum, & illi conſtanter hæreat. familiariter percunctetur, conſulatque de omni re. nec mirum, ſi id præſtat diuinus amor; quia in humanis (vt Plautus ait) amaſiæ viſio amanti ebibit ſanguinem. cum tacitum viuit ſub pectore vulnus. ita oramus, fiat voluntas tua. concordat Apoſtolus. *Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum illo.* { Vnit, & rapit. Transformat, adeo enim amor ſúa vi immutat amantes, vt vix cognoſcantur. Cauſat peccati odium, & animi languorem.

Augu. in ſuis meditationibus cap. 31.

Amoris diuini dulcedo in tribus cognoſcitur.

In recordatione remiſſionis peccatorum. *ſuauis Dominus vniuerſis.*

In recordatione beneficiorum Dei. *Memoriam abundantiæ ſuauitatis narrabunt.*

In guſtu vitæ æternæ. *Guſtate, & videte, quoniam Dominus.* Vnde legitur de B. Anſelmo, qui volebat ſibi exſiccari viſcera propter amorem Dei. quod tamen non eſt intelligendum de viſceribus propriè: ſed intelligit intimos carnis appetitus, vel ſiccationem viſcerum vocat vulnera charitatis, qua anima languet ex Chriſti abſentia, & in pectore, atque in corde magnum facit incendium.

Bonauentura in 4. Sen.

Quatuor ſigna amoris in peccatore. { Cognitio peccati, Detectio vulneris, Satisfactio, Sancta conuerſatio,

Amare conuenit Deo, non quatenus dicit affectum adventitium, ſed prout amare dicit bene velle.

Amat Deus præcipuè quatuor hominum genera. { Peccatores, Incipientes, Proficientes, Perfectos,

Pecca

Peccatores diligit Deus ob carnis infirmitatem,ſed nō peccata.*Miſereor ſuper turbam;quia triduo ſuſtinent me,nec habent quid manducent.*

Triduum peccatoris eſt.

{Velle, Scire, Poſſe,} Hæc in peccatore deeſſent,niſi ſuppleret clementia Saluatoris.

Amor Dei duplex. {Abſolutus,& eſt diuina voluntas. Reſpectiuus,qui reſpicit ordinem naturę,& diuinæ voluntatis conformitatem.} ideò amor amore impeditur: neq; ſuccedit amor vtilis,niſi noxius ſecedat.

Diligendus eſt Deus tripliciter. {Integraliter, Fideliter, Perſeueranter.}

Integraliter,quia in toto corde:ſed quid eſt ex toto corde?vt omnia alia,vel diuitias,& honores poſtponas.Arbor non creſcit multum, niſi prius virgulta reſecentur;ita cor hominis non diliget Deum ardenter, niſi proprio amore denudetur. Deut. *Circuncidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui,vt diligas Deum tuum ex toto corde tuo.* Requirit Deus totum cor.*Fili mi præbe mihi cor tuum*;quia illud poteſt implere ſolus,qui ſolus creare potuit. Augu. *Totum exigit te, qui fecit te totum.* Imitandi ſunt,qui in arte ſchachica præſtant. prius enim deliberant,in qua ſede poſſint collocare peditem, vel equitem, ariphilum,& eiuſmodi,ne ab aduerſario victi ſuccumbant: ita amans per omnia debet collocare amorem ſuum in tuto. Decepta es ô anima, ſi credis ſimul habere ſponſum tuum Chriſtum, & adulterum diabolum. Non eſt cenſendum purum aurum, niſi in igne probetur,ac ſeparetur à ſcoria: nec cenſendus eſt purus amor, ſi habeat aliquid carnalitatis commixtum.ita Pilatus miſcuit ſanguinem Chriſti ſacrificio Galileorum. Luc. Hoc proinde fit, quando, id, quod debet diligi ſecundùm ſpiritum, carni tribuitur. Gal.*Sic ſtulti eſtis,vt cum ſpiritu cæperitis, nunc carne conſummamini.*Debet itaque Deus diligi integraliter. ideſt ex toto corde,ratione creationis,& recreationis.Ber. *Ecce Domine, quia feciſti me,debeo me amori tuo totum: & tantum debeo, pluſquam*

Deute.30.

S. Aug.

Luca.13

Gal.3.

S. Ber.

quam

Attinentiæ,
Amandus eſt deus { Deliciarum,
ratione. } Beneficentiæ,
Retributionis.

Ratione āttinẽtiæ, quia pater noſter eſt. Matth. *Patrem* *Matt.* 23.
nolite vocare ſuper terram. Vnus eſt enim pater veſter, qui in cælis eſt. ſ. Deus. ſi filius naturaliter amat patrem, vt potè habens ab eo partem corporis: eò magis tenemur Deum diligere, qui corpus, & animam ex nihilo creat. Vnde. Aug. *B. Augu.*
Amandus eſt genitor, ſed præponendus eſt creator. Ecc. *In omni* *Ecc.7.*
veritate tua dilige eum, qui te fecit.

Secundò amandus eſt Deus; quia delectationes in dextera eius. Ber. *Si tanta inuenitur delectatio in portiuncula crea-* *Ber.*
turæ, quanta inuenietur in ipſo creatore? Aug. *Quicquid præter* *Aug.*
Deum eſt, nihil eſt, dulce non eſt. Dulcedo mellis tollit omnem aliũ ſaporem. licèt impius (vt ait Iſidorus) dulcedinẽ Dei *Iſid.*
non ſentiat, quia de febre iniquitatis palatũ cordis amiſit.

Amandus eſt cauſa beneficientiæ. Ber. *Multum de nobis* *Ber.*
Deus meruit, quia ſeipſum nobis in pretium dedit. nullum lignum eſt adeo humidum, quod in fornace non accendatur. Carbones ſuccenſi ſunt ab eo.

Ratione retributionis, quia ab eo ſperantur bona, quæ oculus non vidit, nec in cor hominis. *1.Cor.2.*

De amore Dei habes.

Deut.6. 7. 10. 11. 30.
Ioſue. 22.
Pſ. 17. 46. 109. 114. 118. 144. 146. 148.
Prouerb. 3. 10. Ecc. 13. 45. & 43. 45.
Dan. 14. Mal. 1. Ioſ. 3. 8. 14. 15. 16. 17. 21.

Matth. 17. 22. Lu. 6. 7.
Rom. 5. 8. 9. 12. Cor. 2. 13. 14. 2. Cor. 5. 6. 12.
Gal. 6. Eſt. 1. 2. 3. Tim. 12. 2. Tim. 1. 2. 3. Io. 2. 3. 4.

De amore ſui.

Charitas tres habet oculos.
Diligimus Deũ toto corde, id eſt toto intellectu, vt
{ In Deum,
In proximum,
In ſeipſum, }
Diliges Dominum Deum tuum. hic eſt primus oculus: & proximum. hic eſt ſecundus.
Sicut teipſum. hic eſt tertius.

Amandus eſt deus ratione. { Attinentiæ, Deliciarum, Beneficentiæ, Retributionis.

Ratione āttinētiæ,quia pater noſter eſt.Matth. *Patrem* *nolite vocare ſuper terram. Vnus eſt enim pater veſter,qui in cælis eſt. ſ. Deus.* ſi filius naturaliter amat patrem,vt potē habens ab eo partem corporis:eò magis tenemur Deum diligere,qui corpus,& animam ex nihilo creat. Vnde.Aug. *Amandus eſt genitor, ſed præponendus eſt creator.* Ecc. *In omni veritate tua dilige eum,qui te fecit.* *Matt.* 23. *B.Augu.* Ecc.7.

Secundò amandus eſt Deus;quia delectationes in dextera eius.Ber. *Si tanta inuenitur delectatio in portiuncula creatura, quanta inuenietur in ipſo creatore?* Aug. *Quicquid præter Deum eſt,nihil eſt,dulce non eſt.* Dulcedo mellis tollit omnem aliū ſaporem.licèt impius (vt ait Iſidorus)dulcedinē Dei non ſentiat,quia de febre iniquitatis palatū cordis amiſit. *Ber.* *Aug.* *Iſid.*

Amandus eſt cauſa beneficientiæ. Ber. *Multum de nobis Deus meruit, quia ſeipſum nobis in pretium dedit.* nullum lignum eſt adeo humidum, quod in fornace non accendatur.Carbones ſuccenſi ſunt ab eo. *Ber.*

Ratione retributionis,quia ab eo ſperantur bona,quæ oculus non vidit, nec in cor hominis. 1.*Cor*.2.

De amore Dei habes.

Deut.6. 7. 10. 11. 30. Ioſue. 22. Pſ.17. 46. 109. 114. 118. 144. 146. 148. Prouerb. 3. 10. Ecc. 13. 45. & 43. 45. Dan. 14. Mal. 1. Ioſ. 3. 8. 14. 15. 16. 17. 21. } Matth. 17. 22. Lu. 6. 7. Rom. 5. 8. 9. 12. Cor. 2. 13. 14. 2. Cor. 5. 6. 12. Gal. 6. Eſt. 1. 2. 3. Tim. 12. 2. Tim. 1. 2. 3. Io. 2. 3. 4.

De amore ſui.

Charitas tres habet oculos. Diligimus Deū toto corde, id eſt toto intellectu, vt { In Deum, In proximum, In ſeipſum, } Diliges Dominum Deum tuum. hic eſt primus oculus: & proximum. hic eſt ſecundus. Sicut teipſum. hic eſt tertius.

nullum in confeſſione Trinitatis relinquas errori locum, tota anima,id eſt voluntate , vt nihil ei contrarium velis. tota mente,id eſt in memoria , vel nil reminiſcens, quominus de eo ſentias.

Amor proprius eſt veluti lapis pretioſus,qui ſi plumbo addatur,perdit valorē.ſi auro,acquirit.ita proprius amor, ſi collocetur in Deo,eſt precioſus. ſi in terrenis , eſt vilis.

D.Chriſ. Omnium malorũ cauſa eſt amor ſui. Chriſ. *Et radix & fons hominẽ excæcat,& perdit. Vehemẽter claudit oculus amor priuatus*(ait Greg.) *qui nimis amat ſe,perdit ſe;quia nimis ſolicitus eſt ſui,nimis ſibi blanditur. Qui amat animam ſuam, perdit eam.*

D. Greg. *Ioan.*12.

Vnde.B.Aug. *Si malè amaueris:tunc odiſti. Si bene oderis:tunc amaſti. diſce ergo amare te,non amando te:quiſquis enim amat ſe,hallucinatur,ac cæcutit in eo,quod amat.*

Magna ſtultitia eſt ſeruum proditorem nutrire, & furem,qui ad patibulum te adducit.

Terra quò magis ferax, eo plures herbas producit. *Maledicta terra in opere tuo,ſpinas, & tribulos producet tibi.*

*Gen.*3. Gen. Amor proprius, grecè φιλαυτία peruertit iudicium: offuſcat rationem:obſcurat intellectum : corrũpit voluntatem:cõcludit ſalutis ianuã:venatur honores. Nimirum ſua ſponte (nõ aliter atque hedera) inuenit quò ſe alliget.

Vocauit Deus Abraam,& ait. *Egredere de terra tua.* id eſt,omnia relinque, propter Deum: vnde in Abraam notantur quatuor ſigna dilectionis

- Omnia relinquere propter Deum.
- Carnem ſuam affligere.
- Propriam gloriam non quærere.
- Propriæ voluntati abrenunciare.

Amor proprius eſt velut cor in corpore: corpori imperat,& hanc molem vi ſua moderatur. eſt ſicut vermis,qui corrodit lignum,in quo oritur,& ſicut blatta , quæ comedit veſtes, *Qui delicate nutrit ſeruum ſuum.* id eſt, corpus ſuũ à pueritiâ ſua. poſtea inueniet eum contumacem,id eſt,

*Prouer.*19 ſpiritui repugnantem. Dorotheus Thebæus monachus

Sozome. quotidie lapides ad mare colligebat. annuatimque fabri-

in Tripart. cabat hoſpitium ægrotis. Huic laboranti quidã dixit. cur

hiſt. lib. 8. *cap.*1. ita conficis corpus tuum? cui ille, quia me (inquit) illud occidit.

Amor proprius eſt triplex.

- Naturalis.
- Criminalis,
- Spiritualis.

Amore

Amore naturali quiſque ſe ipſum diligit. Eph. *Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit.* Nemo eſt vnquam, qui ad naturæ ſenſum ſic obſurduerit, vt corpus proprium, vel oderit, vel neglexerit; vt cunque gibboſum, obeſum, macilentum, deforme, oneroſum, & infirmum; immo quæ deformia ſunt in eo, abdit. iſte amor nec laudabilis, neque vituperabilis, cum à natura ſit: licèt amore ordinato homo diligat imaginem, & ſimilitudinem ſuam, & vult ſibi ipſi bonum, quod congruit. talis amor eſt debitus, rectus, & bonus, de quo Augu. *Rectus amor omnes affectiones animæ rectas habet: metuit enim peccare, cupit perſeuerare, dolet in peccatis, gaudet in operibus bonis.* talis amor placet Deo, & ordinat ad diligendum Deum corporali. *Eph.5.* *B.Aug.14 de Trin.*

Amore corporali homo ſeipſum diligit. quò ad hominem exteriorem: ita primi Angeli in ſeipſis quieſcentes non fecerunt circulum in Deum, à quo recedētes periere.

Amore ſpirituali homo ſeipſum diligit quò ad animā. Homo ſeipſum amans eſt velut Ericius (ait B. Iſidorus) nam cùm primum videt arborem fructibus onuſtā illuc cōſcendit, & poma ſpinulis, quibus tegitur, inuoluit, mox ad cauernam ſuam graditur: quibus exoneratis, catuli eius nutriuntur. ita ardens ſui amator. Eſ. *Ibi habuit foueam Ericius, & enutriuit catulos ſuos.* *B.Iſid.* Eſ. 34.

In inferno nil aliud ardet, niſi propria voluntas. *Ceſſet propria voluntas (ait D. Bernardus) & non erit infernus.* *D. Ber.*

Sed vnde profectò oritur proprius amor, niſi ex nimia familitate ſui ipſius? ſibi viuit homo, nec alterius miſeriā ſuſpicit. Hoc eſt grauiſſimū in homine malum (dicebat Plato.) quia nō poteſt eſſe ſui iudex æquus, & incorruptus.

Sola voluntas inter Deum, & ſeipſum intercedit. quò magis elongaris à Deo, eò magis ad teipſum accedis. *Duas ciuitates fecerunt duo amores ciuitatem Dei fecit amor Dei vſque ad contemptum ſui. Ciuitatem diaboli fecit amor ſui vſque ad contemptum Dei.* *B. Aug.*

Frigidum illud verbum (meum & tuum) ſunt cauſa omnis mali, clamat Apoſtolus. *In nouiſſimis diebus erūt homines ſeipſos amantes, auari, ſuperbi, parentibus inobedientes.* ponit amorem proprium vt radicem omnis mali: ideo qui ſeipſum quærit, ſeipſum inueniet.

Verus amator debet abnegare ſeipſum,id eſt, proprio amori,& voluntati renunciare, homo in ſe habet corpus, & ſpiritum quò ad corpus,dicit, abneget ſe,id eſt, relinquendo diuitias, & delitias.in ſpiritu autem ſunt duo intellectus,& affectus,intellectus iudicat, & affectus appetit,& vult.debet ergo nedum ſe abnegare,ſed ſemetipſum. Socrates,cum poſt ſudorem à paleſtra collectum, videret alios ad potum confugere, vt ſitim explerent:ipſe bibere ſolus noluit.& cum interrogaretur, cur bibere nollet. *Ne conſueſcam* (inquit) *obſequi affectibus.*

Septem conſiderationes repellunt à nobis proprium amorem.Breuitas vitæ,quia Facile contemnit omnia,qui ſe cogitat moriturum.ſumus enim ſimiles bullæ,fluxi, & momento caduci:eſt enim bulla tumor in aqua,præcipuè cum bullit,qui repente excitatur, & repentè euaneſcit.

Anguſtiarum conſideratio. *In mundo preſſuram habebitis.*

Conſideratio periculi. *Qui nauigant mare, enarrant pericula eius.* conſideratio eorum,qui perierunt. *Veni in altitudinem maris,& tempeſtas demerſit me.*

Conſideratio ſeruitutis. *Datum inſipientis non erit vtile*

Ecc. 23. *tibi.* Ingratitudo mundi. Ecc. *Si largitus fueris,aſſumet te, & ſi non habueris,derelinquet te.*

Conſideratio obliuionis ſui,& Dei.

In amore proprio poteſt eſſe inordinatio, quando homo ſuperbit,vel in aliquo excedit. vel circa bonum naturæ,vel circa bonũ legis,cum quærit quietem carnis vſque ad contemptum Dei.

De amore proximi.

AMor Dei,& proximi ab vna radice prodeunt, & ad vnam fidem tendunt.in ſphæra quando lineæ recedũt à centro,à ſe inuicem etiam elongantur. Benedixit Deus

Gen. 1. primo diei,quia vnus. *Et mane dies vnus.* Non legimus benedixiſſe ſecundæ diei,quia numerus binarius eſt numerus diuiſionis. Fons, qui in alto oritur, facilè ad ima de-

B. Aug. clinat. Vnde Aug. *Nemo poteſt veraciter eſſe amicus,niſi primi-*

D. Greg. *tus fuerit amicus ipſius veritatis.* & Grego. *Per amorem Dei amor proximi gignitur.& per amorem proximi amor Dei nutritur.* ſicut aqua non aſcendit,vltra quam oriatur.

Amãdus eſt proximus.Et proximus ille eſt, qui eſt tibi prope:

prope:vel qui eſt valde propinquus. & omnis homo dicitur proximus alteri,vt ſunt eiuſdem naturæ,& debent inuicem benefacere:vnde proximus dicitur beneficus.

Quatuor ſunt creaturarum genera.
- Aliquæ habent eſſe,vt lapides.
- Aliæ vegetari,vt plantæ.
- Aliæ ſentire,vt Bruta.
- Aliæ vegetare,ſentire,& intelligere,vt homo.

Solus homo eſt tibi proximus inter has creaturas.quia eſt tibi propè quò ad quatuor gradus. ita *Homo homini Deus*(vt in prouerbio eſt,)vt intelligas quantum ab homine alienum eſt,homini iniuriam facere. Vnde(ait B.Aug.) Omnis quippe homo omni homini eſt proximus:nec vlla cogitanda eſt longinquitas generis, vbi eſt natura communis. Angeli quoque dici poſſunt proximi, à quibus tāta nobis miſericordiæ impenduntur officia. *B. Aug. in Pſal.* 118.

Nomine proximi intelligimus quemlibet, cuius dilectio,& amicitia eſt grata dilecto. eſt autem proximus nomen relatiuum;quia nullus poteſt eſſe proximus niſi proximo,vt notat Aug.

Diligendus eſt proximus, ſicut teipſum. i. ad quod teipſum, vel in quo teipſum, vel quo ordine teipſum. i. ad gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, vel quo amore teipſum:vel ſicut teipſum, eſt velle proximum condiligere Deum ſuper omnia. *Ioannes Gerſon magnus conſcientiæ conſolator parte* 3. *de diuerſis tētationibus diaboli.*

Multiplici amore diligit homo ſeipſum,videlicet.

Amandus eſt proximus amore naturali, qui eſt ipſa res ſua ſponte amabilis amore,qui eſt actus voluntatis, quo voluntas acceptat obiectum ſua ſponte amabile amore affectiuo,& effectiuo ſi poteſt. amore amicitię,quo diligit amicum propter ſe. amo-
- Generali.
- Naturali.
- Animali.
- Amore amicitiæ.
- Amore beneuolentiæ.
- Amore concupiſcentiæ.
- Amore complacentiæ.
- Amore firmo,
- Amore concordiæ.
- Amore grato. *Fatuo non erit amicus.*
- Amore honeſto. *Ab*

re complacentiæ,quo ſibi complacet in amore.Finis præcepti eſt charitas, non vtique habitus charitatis, ſed actus: ſicut etiam in actu charitatis conſiſtit noſtra beatitudo.

amicis honeſta petamus.
Amore integro. *cum amico tuo tractas cauſam tuam.*
Amore fructuoſo. *Frater, qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas fortis.*
Amore ſyncero. in corde, & in ore.
Amore rationali, arbitrario,& affectiuo.

Item amandus eſt amore gratuito,non ex præcedentibus meritis,ſicut Chriſtus dilexit nos.Aug.Vera amicitia non penſanda eſt temporalibus commodis: ſed gratuito amore perortanda.

Amandus amore recto,non reflexo ad terrena:alioqui non eſt amore amicum,ſed ſeipſum in amico, ſicut canis non relinquit oſſa,quandiu aliquid inuenerit, quo nutriatur. Vinea quandiu fructificat,cuſtoditur: amoto fructu
Iſa. 50. deſeritur,& beſtiis exponitur. Iſa. *Derelinquatur filia Syon, ſicut vmbraculum in vinea, & ſicut tugurium in cucumerario.* quando ſcilicet nõ ſunt fructus:tales ſunt, ſicut pulli Vulpium, qui quando non inueniunt lac in maternis vberibus,mordent dentibus,& lacerant, & tanquam extranea
Gal. 5. reputant. Gal. *Quòd ſi inuicem mordetis, & comeditis, videte ne ab inuicem conſummamini.* quibus verbis arguit Galatas iracundiæ,& feritatis,eò tendens, vt ſeruent charitatem, & vnum ſapiant.

Amandus eſt amore diſcreto.nam amor diſcretus viros
Rom. 13. amat, & eorum vitia proſequitur. Rom. *Dilectio proximi malum non operatur,qui enim proximum diligit,neque adulteratur,neque mœchatur,neque furatur, neque huiuſmodi quicquam aduerſus proximum operatur.* Vnde ait Gloſſa. Qui diligit homines: aut quia iuſti ſunt:aut vt ſint iuſti, diligere debet. qui aliter ſe diligit,iniuſtè ſe diligit, quia ad hoc ſe diligit,vt ſit iniuſtus.

Prouer. 17 Amandus eſt amore perſeuerantiæ. Prouerb. *Omni tempore diligit qui amicus eſt.* Amor meretricius tandiu durat, quandiu durat beneficiũ. Flores eò gratiores,quò recẽtio
Ecc. 7. res. Ecc. *Eſt amicus ſocius mẽſæ, & nõ permanet in die neceſſitatis*, id eſt,

is.i.tribulationis.ſic diſcipuli comitati ſunt Chriſtum ad nuptias:at in paſſione,eo relicto, fugerunt. de quibus ait Seneca. *Mel muſcæ,cadauera lupi ,frumentum formicæ prædam, non hominem ſequitur iſta turba. Incertum eſt* (ait Greg.)*in proſperitate vtrum poſſeſſor,vel proſperitas diligatur.* *Seneca.*

Amandus eſt quoque amore reciproco , vt ſit rota in medio rotæ. i. alter debet habere alterum in medio ſui.i. in corde per dilectionem,& amorem : ſicut inter duo ſpecula imago vnius reſultat vſque ad intima alterius. ita vt ferè vnũ habet,aliud in medio ſui, quatenus imago vnius in altero ſplendet.ita inter proximos tanta debet eſſe conformitas , vt alter alterum in ſeipſo iugiter contineat. vt dicere poſſit illud Lucæ. *In medio veſtri ſum.* contactus amoris ſit intrinſecus. Prouer. *Marſupium ſit vnum omnium noſtrum.* *Lucæ 22.* *Prouerb.1.*

De proximo habes.

Deut.23.Ingreſſus vineam proximi tui.
Tobiæ.5.
1.Regum 14.
Zach.14.

De amore inimicorum.

NIhil tam ab homine conſtat alienum,quàm odiſſe hominem,quippe qui à conſortio,& concordia vitæ homo appellatus eſſe videtur. quod græcè ὁμονοῦς concors. ὁμόνοια. i. concordia, conſenſus dicitur: ſic homini nihil magis cõſentaneum,quam diligere hominem, cum eoque amicè agere. Amor inimicorum eſt veluti radius ſolis , qui penetrat intima terræ , & producit mineralia in viſceribus terræ:ita amor inimicorum producit in nobis mutuæ charitatis affectum.

Amor Dei,& proximi ſunt duæ alæ animæ , quibus ad ſublimia eleuatur.

Amandus eſt inimicus triplici ratione. ſed inimicus propriè eſt , qui odio aliquem proſequitur, atque mala ei procurat.
- vt Chriſtum imitemur.
- vt magis lucremur.
- ne ingrati iudicemur.

Primum vt Chriſtum imitemur , qui dilexit nos,& tradidit ſemetipſum pro nobis.dilexit nos amore alto,amplo,

 grato,

grato, perpetuo, & nunquam interrupto. *Propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſtus.* Eph. ideſt cum eſſemus mortui per peccata, conuiuificauit nos. Nos Chriſto conuiuimus, cum quo Deus nos ſimul viuificauit.

Eph.2.

In tribus præſertim cognoſcitur hæc nimia, & ſuperabundans charitas Chriſti.

Omnem paupertatem in ſeipſo habuit.
Amicos ſuos morti expoſuit.
In ſeipſo mortem pertulit.

Matth.5. Ita nos Chriſtum imitari debemus. *Diligite inimicos veſtros, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt.* Qui ergo bene vult inimico ſuo (ait Aug.) Deo ſimilis eſt. Nec iſta ſuperbia, ſed obedientia eſt; quia ad imaginem Dei facti ſumus.

B.Aug. ſuper Pſal.70. Ier. ſecũdo

Matth.18. Vt magis lucremur. Valet mutua charitas ad faciliorem orationum exauditionem. *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo. Pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit nobiſcum.* Qui enim diligit inimicum, carbones ignis coaceruat in caput eius: tunc adiungit quis prunas ad caput, cum ei lædenti tãtum abeſt, vt vicem reddat, vt etiam bona pręſtet, ne per hoc illum faciat grauiori pœnæ obnoxium, ſi beneficij gratia minimè diſcedat ab odio. Vel ad aliam accommodari poteſt ſententiam, vt per carbones ardorem charitatis intelligámus. fit enim nonnunquam, vt inimicus crebris victus beneficiis odiorum rigore emollito, calorem in mentem charitatis excipiat, ac ſic de inimico amicum fieri ita perſpicuè declarat. Origenes in Hierem.

2.Cor. vlt. *Prouerb.* *Origenis.*

Prou.27. Valet etiam ad dulciorem præſentis triſtitiæ conſolationem. *Vnguento, & variis odoribus delectatur cor, & bonis amici conſiliis anima dulceratur.* Aqua marina potui quidem inutilis eſt, & inſuauis: verùm alit piſces: commodè tranſmittit, quocunque velis proficiſci: importandis, exportandíſq; rebus ſeruit. Inimicus eſt velut horologium, quod & ſi intemperatè ſonet, excitat tamẽ nos à ſomno. Ciuitas, quam finitimus hoſtis inuadit, ſobrietatem, & vigilantiam docet: leges obſeruat diligẽtius, & rectius adminiſtrat. Rempub. ideo amor cordis in hoſtibus eſt collocandus, in quibus eſt fructuoſior, & magis vtilis. Mercatores libentius exercent merces, ex quibus maius lucrum emergit. In

terra magis fertili iacitur ſemen. fortior eſt ignis, qui ardet in aqua, vel humido; quia inuenit, quod ſibi reſiſtit. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* quaſi dicat paucam, vel nullam; quia canes, & bruta, & pagani hoc idem faciunt.

Tertiò, ne ingrati videamur, debemus inimicum diligere: nam ex charitate omnes diligẽdi ſunt, tàm boni, quàm mali: propinqui, extranei, amici, & inimici. Omnis enim, qui poteſt à nobis bene pati; vel bona paſſione exteriori, vel bona dilectione paſſiua, eſt noſter proximus. quod probatur ex ſentẽtia ſubtili ex parabola Lucæ, ille eſt proximus, qui fecit miſericordiam: qui tamẽ erat extraneus. *Vade & tu fac ſimiliter.* id eſt ille ſit ſibi proximus, cui potes benefacere. proximitas ſi quidem eſt relatio æquiparantiæ. Vnde B. Aug. cum dicit *Diliges proximum.* nomine proximi omnem hominem vult intelligi. *Lucæ* 10. *B. Auguſ. 1. de doctr. Chriſtian.*

Non eſt vera charitas, niſi affectu diligat omne diligibile. S. Bonauentura ponit duplicem affectum amoris. *d. Bonau. in 3. di. 30.*

{ Innocentiæ,
Beneficentiæ.

Affectu Innocentiæ tenemur inimicos diligere: at diligere affectu beneficẽtiæ perfectionis eſt. quare pium eſt laborare pro vita proximi ſaluanda: quia ſupponendum eſt, ſi eſt bonus, euadet melior: & ita ſibi, & aliis proderit ſua bonitas: ſi malus ſupponendum, quòd corrigatur. hoc enim eſt piè iudicare. *Scot 3. ſen. diſt. 30. in fine.*

Adde, debemus proximum, & inimicos noſtros diligere, vt præmium conſequamur. Vnde B. Aug. Si te aliquis homo diues in hoc ſeculo vellet adoptatiuum filium facere, quo modo ſeruires. aliquoties turpiſſima ſuſtineres ſeruitia, vt ad caducam, & fragilem hæreditatem illius peruenires: quod ergo alius ſuſtinet propter ſubſtantiam terrenam, ſuſtine propter vitam æternam. *d. Aug. in ſermõe de S. Steph a.*

Gen. 49.
Exod. 23. De inimicis habes
1. Reg. 2.
Iſa. 26. 5 9 66.
Pſal. 8. 16. 53. 118.
Iere. 12.

1.Theſſ.2.
Rom.2.11.
Sap.2.

De Anima.

Vide Ioan. Gerſ. tra-ſtatu.2.ſu-per Mag.

ANima, quæ eſt præcipua pars animalis (vt ait Gulielmus Scotiſta) dicitur ab animando: ſicut ſpiritus dicitur à ſpirando. vel vt alij deducunt ab à ideſt ſine, & nema. i. ſanguis, eo quòd ſit ſine ſanguine. i. ſine macula fœditatis. Alij deducunt ab ἀι quod eſt vita, & νίμειν quod eſt tribuere, eo quòd anima vitam tribuit. Ego puto verius animam deduci ab ἀνίμων ideſt ventis, quod ſpiritus ſit. Vnde anima rationalis debet quàm maximè ſpirare ad cœleſtia bona. Eſt autem anima præcipua pars animalis, maximè hominis, cuius eſt immortalis. quamobrem Ariſt. peripateticorum princeps vocat actum corporis, quia eſt forma perficiens, quæ informat corpus, & dat eſſe illi, & viuere tanquam rector, & motor corporis.

D.Aug. In li.de ſpi ritu. & etiam. Cap.24.

Anima ſortitur diuerſa nomina iuxta varios effectus, quos producit in nobis. dicitur anima, dum vegetat. ſpiritus, dum contemplatur. ſenſus, dum ſentit. animus, dum ſapit prudenter. mens, dum intelligit. ratio, dum diſcernit. memoria, dum recordatur. voluntas, dum conſentit. iſta non differunt in ſubſtantia, quemadmodum in nominibus: quoniam omnia iſta vna anima eſt.

Animæ dignitas perſpicuè habetur ex triplici conditione.

Prima eſt creationis; quia ab ipſo Deo creata eſt immediatè.

Sap. 3.

Secunda eſt conditio durationis. *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt: & non tanget illos tormentum mortis. Sap.*

D. Bernar.

Tertia conditio eſt ratione finis; eſt enim naturæ tã nobilis, quòd Dei eſt capax. Vnde (ait D.Bernardus) *Ceteris omnibus occupari quidem poteſt, repleri omnino non poteſt.* Capax enim Dei eſt, & quicquid Deo minus eſt, non eam adimplebit. Matth. *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur: animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua.* Aug. ſicut non eſt à carne, ſed ſupra carnem, quod eam facit viuere: ſic non eſt ab anima, ſed ſupra animam quod eam facit beatè viuere; quia vt vita carnis anima eſt: ita beata vita hominis Deus eſt.

Matth.16.

Aug. li. de vera Innocentia. Cap.167.

Multa

Multa facere debet Anima, vt rectè ſubiiciatur Deo, & perpetuo timore illi inſeruiat.

Primò effundere ſe coram Domino per deuotionem. *Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam.* Aug. *Omnia Domine ſub pedibus hominum ſubieciſti, vt ſolus homo ſuper omnia tua conſtitutus, tuus eſſet ſolus.* Soliloq. ca. 10.

2. Leuare ſe ad Deum. *Ad te leuaui animam meam.*

3. Subiicere ſe per humilitatem. *Nonne Deo ſubiecta erit anima mea?*

4. Renuere omnem temporalem conſolationem. *Renuit cõſolari anima mea.*

5. Soli Deo per fidem viuere. *Iuſtus autem ex fide viuit.* Abac. 1.

6. Dona Dei ſcrutari. *Ideo ſcrutata eſt anima mea.*

7. In bonis Domini demorari. *Anima eius in bonis demorabitur.*

8. Delectari, & exultare. *Anima mea exultabit in Domino, & latabitur in ſalutari ſuo.*

9. Deum deſiderare ſuper omnia. *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum.*

10. Quamdiu viuit, Laudare Deum.

Anima peccato obnoxia ſanitatem conſequitur.
- Per peccati cognitionem, de qua ait B. Aug. *Si homo cognoſcit, Deus ignoſcit.* Aug.
- Per peccati deteſtationẽ. Eſ. *Si reuertamini, & quieſcatis, ſalui eritis.* Eſ. 30.
- Per perfectam cordis cõtritionem. Pſal. *Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.* Pſal. 146.

Animam cæcutientem tria illuminant.
- Fides. *Reſpice, fides tua te ſaluum fecit* Luc. Luca 18.
- Dilectio. *Vnge collirio oculos tuos,* Apoc. *vt videas.* i. dilectione. Apoc. 3.
- Sacra verbi Dei auditio. Greg. *Nullum adeo certum perditionis ſignum, vt non libenter audire verbum Dei.* D. Greg.

Anima

Vide hab. doctorē ſanū & maturum lib. 2.d.18.q.1.

Anima non eſt ex traduce, vt anima ſit deciſa ab anima, neque eſt ex traduce, vt ſit propagata, vel educta de materia tanquam per aliquod principium effectiuum: verùm immediatè creatur à Deo. vnitur autē corpori quadruplici ratione.

Primò vt oſtēdatur nouum exemplum beatæ vnionis, quæ eſt inter Deum, & ſpiritum.

Secundò Anima ſeruiens Deo in corpore maius habet meritum. Nam vbi eſt maior pugna, ibi maior victoria, & per conſequens maior corona.

Deinde vt ex defectibus corporis habeat cauſam humiliandi; Vnde D. Bernardus. *Quid ſuperbis cinis: cuius naſci culpa: viuere pœna. mori anguſtia?*

Quartò vt ſicut in hac vita meretur cum corpore: ita in futura cum corpore coronetur.

De Animæ Immortalitate habes.

Gen. 37. Credidit Iacob ſpiritum Ioſeph eſſe in inferno.
2. Regum 12.
3. Regum 17. orat Helias. Reuertatur, quæſo, anima pueri huius in viſcera eius.
Thobiæ. 2.
Mar. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus.
2. Cor. 5.
Phil. 1.

De aſpectu Diuino.

QVę pretioſa ſunt, libenter ſolent inſpici: nam aſpicere eſt oculis aliquid cōtemplari: aſpicere quoque conuenit Deo, quem nihil latet, ſed omnia illi ſunt præſentia, omniaque intuetur. *Oculi Domini multò lucidiores ſole, circunſpicientes omnes vias hominum.* Ecc. Dicitur autem Deus quidpiam aſpicere, cum ſuccurrit, aut approbat vt. *Reſpexit Deus munera Abel.* approbauit.

Eccl. 23. *Gen. 4.*

Quatuor modis aſpicit Deus.
- Per incarnationem,
- Per gratię infuſionē, præſertim verò erga tria hominū genera, erga peccatores, erga tribulationes ſuſtinentes, erga pœnitere volentes.
- Per flagellationem.
- Per approbationem.

Aſpe

Aſpectus Dei ſeptem effectus producit in nobis,

Timorem diuinum incutit.
Bonum propoſitum inſpirat.
Culpam remittit.
Tempus redimit.
Peccatores punit.
Dona Dei multiplicat.
Ab omni miſeria liberat.

Primò ſiquidem timorem diuinum incutit. ſicut reus ex aſpectu iudicis terretur: ſic peccator ex Dei aſpectu. *Rex enim, qui ſedet in ſolio iudicij, diſsipat omne malum intuitu ſuo.* Prouer. *Qui reſpicit terram,* id eſt cor terrenum, *& facit e am temere.* Prou. 20. Pſal. 103.

Honora eum, qui vniuerſa reſpicit. Matth. Matt. 25.

Secũdus effectus eſt boni propoſiti inſpiratio. Dimitte vniuerſa delicta mea. *Reſpice in me, & miſerere mei.* Pſal. 31.

Culpã remittit per gratiã. Pſal. *Remiſiſti iniquitatẽ peccati mei.* nec mirum, quia oculi domini, quaſi flãma ignis. cor verò peccatoris, quaſi gelu, quod ignis calore ſoluitur.

Tempus redimit. *Redimentes tempus quoniam dies mali ſunt.* quaſi mercantes, & ementes. Tempus hoc loco occaſionem ſonat, ſiue opportunitatem, quam vult Paulus Apoſtolus emi cæterarum rerum diſpendio. Eph. 5.

Tribulationibus quoque, & flagellis peccatorem punit, & ad ſe adducit. Exod. *Iam aduenerat vigilia matutina: & ecce Dominus reſpiciens ſuper caſtra Egyptiorum per columnam ignis, & nubes.* id eſt, intolerabiles imbres. *& ſubuertit rota curruum.* auferens operatores feruentes ad patrem. Exod. 14.

Dona ſua multiplicat. Ecc. *Deus in terram reſpexit*, & in hominem humilem, & repleuit eam bonis ſuis ſpiritualibus, & Pſal. *Valles abundabunt frumento.* per valles (ait Caſſiodorus) intelligit humiles; quia nihil his humilius, qui in quadam terræ concauitate deſcendunt. hi frumento abundant: ſicut ille publicanus, qui nec oculos audebat ad cælum erigere, nec aliqua meritorum præſumptione confidere: ideò frumento abundabat. Eccl. 25. Pſal. 64. Caſsiodor. in expoſit. Pſal. 64.

Ab omni denique miſeria liberat. Miſerere noſtri Deus omnium, & reſpice nos, & oſtende lumen miſerationum tuarum.

Aſpe

Aſpectus malus multa mala inducit.	Gulam prouocat, Auaritiam incitat, Superbiam prouocat, Iram concitat. Accidiam fouet. Ad libidinem inflammat.

Gen.3. De primo Gen. *Vidit mulier lignum, quòd eſſet bonum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabilis.*

De ſecundo. *Oſtendit ei omnia regna mundi.* Vnde B. Am-*Matth.4.* broſius. *Mens auari ſemper aurum, ſemper argentum videt.*

B. Ambr. De tertio (ait d. Bernardus) *Lucifer videns filium Dei æqualem patri, voluit aſsimilari ei, vt eſſet æqualis. Vnde dixit in corde ſuo, ſimilis ero altiſsimo.* Accidit diabolo diuinam æqualita-*d. Bernar.* tem appetenti, vt Bufoni (vt vulgus dicit) de quo fabulæ narrant, qui volens boui aſſimilari in amplo prato depaſcenti eò intumuit, vt ſtatim medius crepuerit.

De quarto habes exemplum de fratribus Ioſeph, quem cum viderent fratres à patre maximè diligi, tanto perſecuti ſunt odio, vt nec quicquam poſſent ei pacificè loqui.

Gen. 28. De quinto. Accidioſus viſa temporis intemperie, non audet exire ad opus, ſed torpeſcit in domo.

Eccl.24. De vltimo. Ecc. *Propter ſpeciem mulieris multi periere, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit.* Dauid videns Berſabeem, captus eſt amore illius. Quare Chriſtus ait. *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: ſi oculus tuus ſcandalizat te, abſcide eum*, id eſt remoue omnes affectus, & paſſiones ab illo ſenſu prouenientes. *Oculus meus* *Iren.4.* *deprædatus eſt animam meam. Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.* Vnde B. Auguſtinus in Reg. *Nec dicatis vos habere animos pudicos, ſi habeatis oculos impudicos; quia impudicus oculus impudici cordis eſt nuntius.* Caſtitas non amittitur, niſi per mortale, ergo talis aſpectus eſt mortale.

Ex quo apparet, quàm graue ſit, Feſtis diebus hincinde vagari, vbi diuerſa peccata committuntur: facies earum ventus vrens. Nam aſpectus mulierum quendam afflatum, & inſtigationem libidinoſam in aſpicientem generat.

Vrit

Vtrique videndo

Fœmina.

Habet oculus palpebras, vt repellat quicquid noxium illi euenerit,& cilia; quia mouent,& repellunt aërem circunſtantem. cum aliquis inflectit oculos aliorſum,neceſſe eſt,vt viſione multarum rerum permotus valde afficiatur.

Aſpectus hominis debet eſſe

Gratioſus,	Vt illatæ iniuriæ obliuiſcatur.
Doloroſus,	Vt æquo animo ſuſtineat.
Virtuoſus,	Vt virtutes amplexetur.
Rigoroſus,	In comminationibus.

De aſpectu Euæ incauto habes

Gen.4.6.9.12.34.38.39.

Exod.29.Dan.13.

2.Reg.11.de aſpectu incauto Dauid.

Dan.12.de aſpectu ſenum in Suſannam.

De benigno aſpectu Dei habes.

Gen.18.30.31.32.

Exod.22.13.Num.12.14.15.23.

Ioſuæ 10.28.

Danielis 3.13.14.

Ioannis 2.

Matth.15.

Lucæ 15.19.

De Baptiſmo.

Baptiſmus, id eſt lotio, vel lauatio.Græcè baptizare, apud nos lauare eſt. Aulus Gel.Lauatrinas,vel aquariola appellat,vbi quis commodè lauari poteſt. & baptiſmata Iudæi appellabant lotiones corporum,& vaſorum.

Aul. Gel. in noc. Atticis. Lotio eſt vſus, vel affectꝰ aquæ, ait d. Bõ. lib.4. diſt. 3.q.1.

Tria ſunt ſacramentalia,ceu præludia, quæ baptiſmum ipſum præcedunt.

Baptiſmus Ioannis, Exorciſmus, Cathechiſmus,	Baptiſmus iure habebat eiuſmodi prȩparatoria,tanquam ianua paradiſi, & ſacramentum fidei,quo initiamur,vt ſimus Chriſtiani.eſt enim primum fidei ſacramentum,quaſi baſis,& fundamentum totius Catholicæ diſciplinæ.

Baptiſmus Ioannis exterius præparabat ad baptiſmum Chriſti, à quo tantum differt, quantum præparatio à medi

medicina. ipſe ſolus erat miniſter baptiſmi. Exorciſmus cohibebat poteſtatem diaboli. Cathechiſmus erat ad inſtruendum intellectū baptizandi. Baptiſmus Ioannis non dicitur ſacramentum, ſed ſacramentale, ſiue præparatio ad ſacramentum: ſicut torneamentum, in quo milites aſſueſcunt, non eſt bellum. eſt ergo veluti tranſitus inter ſacramenta veteris, & nouæ legis. conuenit cum ſacramentis veteris legis quò ad ſignificādum; quia non efficiebāt, quod figurabant quò ad materiam. conuenit cum baptiſmo nouæ legis; quia in aqua pura, & luſtrali. Ego baptizo vos in aqua, ipſe autē baptizauit in Spiritu ſancto: id eſt per me non datur Spiritus ſanctus, vt purificati dicantur filij. hoc enim Saluatori reſeruatum eſt. Nam per babtiſmum Ioannis non conferebatur gratia ex opere operato, nec ex conſequenti remiſſio peccatorum. nec propterea ſuperuacaneus cenſendus; quia excitabat baptizatos ad deuotionem habendam. præparabat homines ad baptiſmum Chriſti, & reuocabat Iudæos à circunciſione.

Chriſtus baptizari voluit à Ioanne triplici ratione.

- Vt manifeſtaret virtutem humilitatis.
- Vt approbaret baptiſmum Ioannis.
- Vt monſtraret in deſcenſu columbæ ſpiritum ſanctum.

vel quia contactu ſuæ carnis mundiſſimæ tribuitur Chriſto, non miniſtro baptizanti; quia (teſte Aug.) Si pro diuerſitate miniſtrorum baptiſmus eſſet (quia diuerſa ſunt merita) diuerſa eſſent baptiſmata.

Baptiſmus rectè in aqua inſtitutus eſt, triplici ratione.

Primò, quia aqua conuenienter repræſentat diuinam gratiam, vel ex communi vſu: vel quia ſponte fluida eſt, humida, & perſpicua: ita in baptiſmo fit mitigatio concupiſcentiæ, ablutio culpæ, illuminatio animæ. Homo peccando tria mala incurrit, immunditiam, ignorantiam, & concupiſcentiam, à quibus in baptiſmo liberatur. quanuis peccati fomes maneat in nobis ad exercitium.

Multiplex eſt effectus baptiſmi. primus eſt effici membrum Chriſti, eius ſanguine aſpergi, paſſionem eius ſacratiſſimā participare, atque regenerari in filios adoptionis, qui prius eramus filij perditionis & per ſpiritum ſanctum (depoſita vetuſtate) quotidie renouamur in cognitione,

B. Aug. in lib. quæſt. veteris & noui teſtamenti.

Vid. Aug. li. 1. contra Iulianum.

Ven. Beda.

B. Aug. li. 2. de baptiſ.

Paul⁹ Cortiſius, vir alioqui diſertiſsimus li. 4. diſt. 1. tenet in omni genere aquæ poſſe fieri baptiſmū, dummodo

tione, & amore Dei, quem effudit in nos abundè: id eſt ad omnium peccatorum remiſſionem, & copiam virtutũ. *tamẽ maneat ſpecies aquæ. quod autẽ in aqu· ſolũ h· eſt diuina inſtitutione.*

Per remiſſionem peccatorum eripimur de poteſtate tenebrarum.
Per copiam virtutũ transferimur in regnum filij Dei.
Per remiſſionem peccatorum incipimus nõ eſſe, quod fuimus.
Per copiam virtutum incipimus eſſe, quod nõ fuimus.

Secundus effectus eſt donari, perfundi, & imbui ſpiritu ſancto, quo regenerantur, & naſcuntur, qui baptizãtur in nouum hominẽ. fiuntque filij adoptionis Dei. Paul. ad Gal. *Quicunque in Chriſto Ieſu baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* *Vide Iacobus de Val. ſuper Pſal.50.* *Pau.Gal. 3.*

Tertus effectus eſt, aſcribi regeneratos, vt iam filios effectos in hæredes Dei, & cohæredes Ieſu Chriſti. Hæc tria ordine quodam tangit B. Paulus ad Titum, cum ait. *Secundùm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis, & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum ſeruatorẽ noſtrum, vt iuſtificati gratia ipſius hæredes ſimus, ſecundùm ſpem vitæ æternæ.* quibus verbis ſuccincta breuitate, & myſterioſo quodam tropo effectus baptiſmi explicat, dum ait, *effudit*, alludit ad baptiſmum. quia quæ humida ſunt, effundere ſolemus. *abundè*, legit ſacer Hieronymus, *opulenter.* legit D. Auguſtinus, *ditiſſimè.* *Ad Titũ. 3.*

Quartus effectus eſt fomitis refuſio, vel repreſſio. Vnde ad Rom. ait Apoſtolus. *Vetus homo noſter ſimul cum Chriſto crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, & vltra non ſeruiamus peccato.* vetus homo, id eſt, *fomes peccati, & veteris Adæ reliquiæ.* hæc concupiſcentia crucifigenda eſt, & fidei claua pulſanda, comminuendáque, ne loris diruptis effuſio curſu in vitiorũ percurrat campum: ibique per omnis generis vitia, flagitiáque graſſetur. vt deſtruatur corpus peccati: atque vigiliis, & orationibus, ac virtutum ſtudio exhauriatur. *Rom.*

Quintus effectus eſt, imprimit characterem, qui dicit quandam aſſimilationem, & configurationem ad Chriſtũ. aſſimulatio fundatur in qualitate, & eſt ſignaculũ ſacramentale: ideò gratiam ſignificat. Immo quoquo modo

præparat;ideò habet aliquam ſimilitudinem cum gratia: & quoquo modo aſſimilat, & diſtinguit gregarios homines ab his, qui non ſunt de grege. & quia datus eſt ad diſtinguendum;ideo eſt indelebilis, & æternaliter perſeuerat.& cum ſemel fuerit impreſſus,non poteſt amplius imprimi,& hoc habetur ex diuina inſtitutione, quæ eſt rationabilis,& omnis rationis regula.

Alius effectus baptiſmi eſt, aperire ianuam paradiſi. quod ſignificatum eſt, quando Chriſto baptizato aperti ſunt cæli. Vnde baptizatis diuini numinis chariſmata impertiuntur,& cælorum ianua reſeratur.

Vltimus effectus baptiſmi eſt,quia baptizatus efficitur
Ioan.1. membrum Chriſti,& filius eius,iuxta illud Ioannis. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his,qui credunt in nomine eius.* quare vngitur Chriſtianus chriſmate in vertice,vt diſcat Chriſtum imitari,& ei perpetuò inhærere.

De ritu vario baptizandi, vide Hugonem libro 11. de ſacramentis.parte.6.cap. 10. & 11. & alibi. Vid. Gab.in 3. ſen.diſt.6.q.3.in ceremonialibus ſeruanda eſt conſuetudo (ait Richardus) quia illa non pertinet ad eſſentiam baptiſmi, ſed ad ſacramenti ſolemnitatem.

De figura baptiſmi habes.

Ex.14.	Marci 16.
Ezec. 47. & conuertit me ad portam Dom.	Ioan.3.
1.Cor.10.Nolo enim vos ignorare fratres.	Matth. vltimo
1.Petri 3.	De baptiſmo Chriſti
Zachariæ 14.In illa die erit fons patens,&c.	Mat.3.
	Lucæ 3.
	De baptiſmo Ioannis
	Matth.3.
	Marci.1.

De Beatitudine.

Beatus ille dicendus eſt,qui eſt in eo ſtatu, quo habet omnia bona,neque vllo indiget, vt non modò ſit virtus, & perfectio:immò etiam eſt complemētum omnium perfectionū,& virtutum.caret enim omni defectu,& propriè competit Deo;quia nullo indiget,qui eſſentialiter eſt beatus,habens in ſe ipſo omne bonum:ita beati dicūtur,
5. Arg. qui ſunt in bonis,nullo adiuncto malo. Vnde B. Auguſtinus.

nus. Beata vita eſt, cum illud, quod hominibus optimum eſt, habetur, & amatur. Nam beatitudo eſt bonū glorioſum, copioſum, & delicioſum. quod omnis homo naturaliter appetit, vel eſt bonum, quo habito complete, eſt bene habenti: quia cui felicitas adeſt, nihil prorſus deeſt. Vnde B. Aug. exclamat, O amatores mundi, non eſt requies, vbi quæritis. beatam vitam quæritis in regione mortis, non eſt hic. quo modo beata vita ibi, vbi nec vita? *Scot. in 4. diſt. 49.* *B. Aug.*

Si cuipiam nuncietur aliquid ſibi peculium iure hæreditario contingere, gaudet, omnia æquo animo patitur. Iob Annunciat amico, quòd poſſeſſio eius ſit. vita æterna debetur nobis iure hęreditario; quia ſi filius, & hæres. Debetur etiam nobis ex vēditione, vel emptione. & tanti valet, quantum habes, libenter dicitur res emi, in qua quis nec falli poteſt, nec damnificari. *Conſiderauit agrum. & emit eum.* & ſtatim ſubiit. *guſtauit & vidit; quia bona eſt negotiatio eius.* Petrus emit eam martyrio crucis. Paulus obtruncatione capitis. Bartholemæus decoriatione corporis. Stephanus lapidatio[illegible]. Laurentius vſtione. Antonius corporis flagellation[illegible] quibus B. Greg. ait. *[illegible]nis ſanctorum ſine tribulatione corona[illegible] eſt. facta præ[illegible]ntium recolamus, & grauia non erunt, quæ ſuſtinemus.* *Iob. 36.* *Prouer. vlti.* *B. Greg.*

Duplex eſt beatitudo corporis, & animæ
in corpore habent beati.

Pulchritudinem,	Voluptatem,
Velocitatem,	Sanitatem,
Fortitudinem,	Immortalitatem,
Libertatem,	

In anima habent: { Sapientiam, Amicitiam, Concordiam, Poteſtatem, Honorem, Securitatem, Gaudium.

Habent ſapientiam, quæ eſt ſapor entium,
Amicitiam impertranſibilem.
Concordiā indefectibilem: quia intellectus eſt perfectus in ſciētiis, volūtas in delitiis, Iraſcibilis in eminētiis.

 Poteſta

Poteſtatem habent,quia omnia poſſunt in eo,qui confortat.

Pſal. Honorem.*Nimis honorificati ſunt amici tui Deus.*

Securitatem habent,quia beata vita eſſe non poteſt, niſi ſit ſeuera,& immortalis.probat hoc B.Auguſtinus. quia ſi amitti poteſt.aut ergo beatus amittit iam nolens. & tũc non eſt beatus;quia non habet quicquid vult, aut volens, aut neque volens,aut neque nolens,ad vtrumque illorum membrorum ſequitur,quòd non eſt beatus,quia nõ amat beatitudinem: Immo ſi volens amittit, odit eam.ſi neutrum,non appretiat eam,nec ergo eſt vita beata.

B Aug.13. de Trin. cap.8.

Vid.Scot. in 4. diſt. 49.q.6.

Gaudium quod { Proficit. Reficit. Et ſufficit.

Adhuc duplex eſt beatitudo { Altera viæ, Altera patriæ,

Gabriel in ſuo Canone lect.67. Beatitudo viæ dupliciter accipitur.vno modo pro operatione,ſeu diſpoſitione perfecta, qua quis diſponitur in via ad beatitudinis patriæ conſecutionem; non propterea quia boni bene viuere volunt(nam hoc volunt etiam mali)ſed quia rectè viuunt,quod mali nolunt. *Beatus vir, qui ſuffert tentationem;quia cum probatus fuerit,accipiet coronam vitæ:* deinde accipitur beatitudo viæ pro mundana, ac temporali proſperitate, de qua ait Seneca. *Non eſt ille beatus, quem vulgus appellat*,ideo nominis beatitudinis indignus.

Iacobi 1.

Seneca lib. 6.Epiſt.

Beatitudo patriæ à doctioribus bifariam accipi ſolet. Pro operatione intellectuali optima,qua clarè attingitur obiectum: ex quo colligitur beatitudinem conſiſtere in præſtantiſſimis actibus animæ.i.in actu intellectus, & voluntatis,quo intimius vnimur,& coniungimur Deo, quãuis in vtroque actu conſiſtat:cuius rationem aſſignat Richardus; quia eſſe beatitudinis vitæ humanæ conſiſtit in perfecta vnione animæ rationalis cum Deo. hæc autem vnio includit animæ vnionem cum Deo, ſecundùm omnem ſui potentiam, ſecundùm quam vnibilis eſt cum eo immediatè. potentia autem animæ rationalis non tantùm eſt intellectus,ſed voluntas. & per quamlibet illarum vnibilis eſt cum Deo immediatè. Accipitur quoque beatitudo patriæ pro ſtatu intellectualis naturæ optimo ſecundùm

Rich.Mediauillanus lib. 4. diſt.49.q. 6.art.1.

cundùm ſpeciem omne bonum eſſentiale, & accidentale comprehendens. In quo ſtatu ſunt,

- Pulchritudo venuſtatis.
- Fortitudo poteſtatis.
- Limpitudo claritatis.
- Longitudo diuturnitatis.
- Plenitudo ſacietatis.
- Perfecta charitas.
- Vera libertas.
- Æterna ſecuritas.
- Corporum velocitas.
- Diuitiarum copia,
- Delitiarum voluptas.
- Concordia, & pax.
- Bonorum dignitas.

Primò inuenitur ibi pulchritudo venuſtatis. *Fulgebunt iuſti, ſicut ſol in regno patris eorum.* non eſt quærenda pulchritudo in præſenti vita, quæ ſtatim, ſicut flos, marceſcit, & cadit: ſi ergo te pulchritudo delectat, ad hanc ciuitatem feſtina. erit fortitudo poteſtatis, quia Beatus ſeipſo poteſt quicquid vult, & nihil mali vult. ſi ergo potentiam deſideras, illuc propera.

Erit ibi limpitudo claritatis, & cognitio veritatis. quia ibi ſe manifeſtabit ipſa veritas, & ſapientia increata. Cognoſcemus patris potentiam (ait D. Bernardus) filij ſapiētiam, ſpiritus ſancti benigniſſimam clementiam. *Quid eſt,* D.Ber.
quod non vident, qui videntem omnia vident? D.Greg.

Ibi erit lōgitudo diuturnitatis, ibi nullus moritur; quia nullus oritur: ſed iuſti in perpetuum viuent, & ſalus iuſtorum à domino; vbi nullus intrinſecus morbus, neque extrinſecus. ſed ſumma in carne ſanitas, & in anima tota trāquillitas; quia Chriſtus erit vita tua, nec te ſenectus conſummet.

Ibi erit plenitudo ſatietatis. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Chriſtus eſt cibus tuus, ne eſurias: potus tuus, ne ſitias. *Non eſurient, neque ſitient amplius.* Hæc, quæ hîc patimur, tranſeunt, & omnis huius ſeculi pompa, & delitiæ, & curioſitas interibunt, & ſecum ad interitum trahunt ama- Pſal.16. Apoc.3.

tores ſuos. Sed illic non indigebimus veſtimento, vbi erimus immortalitate veſtiti: nec cibus nobis deerit, quando ipſe panis viuus, qui propter nos è cælo ad terras vſque

Aug. li. de Symbolo tracta. 2. deſcendit ſua præſentia noſtras animas ſatiabit. nec potus nobis deerit, pręſente fonte vitæ: æſtus illic non patiemur: illic enim erit refrigerium noſtrum, qui nos ſub vmbra alarum ſuarum protexit, & protegit. frigus illic non patiemur; eſt enim ibi ſol iuſtitiæ, qui ſuo amore calefaciẽs corda noſtra radiis diuinitatis ſuæ illuminabit oculos noſtros: non ibi fatigabimur. nobiſcum enim erit virtus noſtra: non ibi dormiemus, vbi nullæ ſunt tenebræ, quæ excludere poſſint permanentem diem: nulla negotiatio: nulla ſeruitus: nullum opus. & quid illic acturi ſumus? fortaſſe

Pſal. 45. quod ſcriptum eſt. *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus.* Vacatio ipſa contemplationis erit opus noſtræ actionis, vt contemplantes delectemur, & delectabiliter contẽplemur videre bona Domini.

Ibi eſt pulchritudo per amænitatem, diuitiæ per fœlicitatem, ſecuritas, quæ non perturbatur, felicitas, quę non minuitur.

Poteſt quoque diſtingui Beatitudo, vt detur beatitudo

Apoc. 22. beatitudine conſcientiæ. *Beati qui lauant ſtolas ſuas.* beatitu-

3. Regum 10. dine experientiæ. *Beati viri tui, & beati ſerui tui.* beatitudine innocentiæ. *Beatus quem elegiſti.* beatitudine patriæ. *Beatiſſi-*

Pſal. 64. *mam prædicauerunt.* beatitudine ſcientiæ. *Beatus, qui intelligit.*

Can. 6. beatitudine ſpei. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* beati-

Pſal. 40. tudine timoris Dei. *Beatus qui timet dominum.* beatitudine

Pſal. 31. viæ. *Beatam quippe me dicent omnes generationes.*

Pſal. 3.

De beatitudine habes.

Matth. 25. ibunt hi in vitam æternam.

Matth. 22. erunt ſicut Angeli Dei.

Pſal. 83. in ſæcula ſæculorum laudabunt te.

De Benignitate Dei.

Benignitas eſt liberalitas quædam, & munificentia: licèt benignitas ſignificare ſoleat promptam & liberalem largitionem: tamen ſæpè ſumitur pro affectũ amoris, quo quis afficitur erga alium, vt ei benefaciat, aut ignoſcat iniuriam faciẽti: vt idem ſit benignitas, quaſi bona igneitas. cum quis eſt mitis, & pacificus erga omnes.

Verùm

Verùm iſta videntur adinuicem venire in diſcrimé, benignitas,amor,beneuolentia,amicitia, charitas, dilectio, concordia,& beneficentia. benignitas eſt prompta largitio, amor eſt quoddam generale ad amorem licitum,& illicitum.beneuolentia (vt ait philoſophus) eſt, qua alicui bene volumus , & optamus voluntate rationali. amicitia dicit mutuam amationem & reamationem. beneuolentia dicit ſolam amationem; qua quis bonum vult alteri, etiã ſi ille non reamaret amantem. charitas eſt, qua diligimus Deum propter ſe,& proximum in Deum,& propter Deũ. dilectio eſt actus primus,& principalis, procedens ex habitu charitatis.concordia conſiſtit in cõformitate mutuæ voluntatis perſonarum.beneficentia cõſiſtit in effectu exteriori,charitatis,& liberalitatis,vel pietatis. qua quis alteri benefacit reipſa. concordia propriè conſiſtit in ſolo affectu interiori voluntatis,ſicut beneuolentia. *Lib.8.eth.*

Dei benignitatem explicat Moyſes:antequam enim diceret Deus *Fiat lux.* præceſſit. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* *B.Aug. li. 1 ſuper Gen.*

Tria præſeferunt benignitatem Dei.	{	Peruerſorum conuerſio, Peccatorum redemptio, Æternorum collatio.

Peruerſorum conuerſio. *An ignoras,quia benignitas Dei ad pœnitentiam ſe adducit?* *Rom.1.*

Peccatorum redemptio. *Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris noſtri Dei.* *Ad Titum 3.*

In æternorum collatione. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ,& campi tui replebuntur vbertate.* *Pſal.*

De benignitate Dei,qua miſeretur & dat gratiam ad operandum, habes

Pſal.64.68.84.	Lucæ 6.
Sap.1.7.	Rom.2.
Ioel.2.	1.Cor.13.
	Tit.3.

De benedicendo Deo.

Benedicere eſt bonũ alicui imprecari. Benedicit Deus, cum largitur dona,benedicit homo,cum optat bona.

Benedicendus eſt Deus,quia nos.	{	Sanauit, Redemit, Illuminauit.

Primò nos ſanauit,ideò venit in mundum, vt nos ſana-
D.Aug. ret,& ſaluaret.*Magnus ad nos*(ait D.Aug.)*venit medicus;quia magnus vbique iacebat ægrotus.* iſte medicus pro infirmo ſuo
Lucæ 22. ſudauit.Lucæ. *Factus eſt ſudor eius tanquam guttæ ſanguinis decurrentis in terram.*potionem amaram ſuſcepit, & ſanatus
Pſal.68. eſt mundus æger.. *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea*
Aug. *potauerunt me aceto.*Aug.*Fuſus eſt ſanguis medici, & factus eſt medicamentum frenetici.*

Lucæ 1. Secundò benedicendus eſt,quia nos redemit,*Benedictus*
Iſaiæ 52. *dominus Deus Iſrael, quia viſitauit, &c. Gratis venundati eſtis*
Theſſ.2. *& ſine argento redimemini.Qui tradidit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate.*

Tertiò quia nos illuminauit.Anima illuminata per gratiam videt defectus ſuos,quos prius nõ videbat.ſicut atomi in radio ſolis apparent, & non in vmbra: ita minima
Pſal.33. peccata in conſcientia illuminata, *Accedite ad eum,& illuminamini.*ſed multi fugiunt hanc lucem,vt noctuæ, & bu-
Ioan.3. bones,qui diligunt opera tenebrarum. *Lux venit in mundum,& dilexerunt homines magis tenebras,quàm lucem.*nunquã
Super ergo interiora noſtra (vt Aug.ait) ſilere debent à benedi-
Pſal. centeſimum. ctione Domini.alternent pro tempore ſonos vocum. perpetua ſit vox interiorum.

Benedictio,qua Deus benedicit homini, eſt gratiæ infuſio, & beneficiorum ſuorum collatio. Triplex eſt Dei benedictio.

{ Influentiæ,
Affluentiæ,
Confluentiæ.de quibus Iſ.

Iſ.44. *Effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam,& germinabunt inter herbas, quaſi ſalices iuxta præterfluentes aquas.*

De benedictione Dei habes.

Gen.1.9.12.30.32.
Lucæ 24.
Matth.26.

De benedictione,qua homo benedicit Deo.

Iud.is obtenta victoria de Syſara,Delbora,& Barach cecinerunt.
Gen.14.

Paral.

Paral.16. | Mat.2.4.11.
Tobiæ.3.4.8.13. | Lucæ1.3.24.
Iud.13.
Dan.2.& 3.
Neemiæ 9.
Ioſuæ 22

De benedictione, qua homo benedicit homini habes.

Thobiæ 13.
Gen.14.41.49.
Numeri 2.3.8.
Leuit.9.
Numeri 23.
Deut.24.33.
Ioſuæ 22.
Ruth.2.3.

De Charitate.

Charitatem vocat B. Auguſtinus motum animi ad fruendum Deo propter ſeipſum:& ſe, atq; proximo, propter Deum. adde charitatem: & proſunt omnia. detrahe charitatem, & nihil proſunt cætera. charitate ergo diligimus Deum propter ſe, & proximum propter Deum, & in Deum. *Lib.3.de doct. Christiana.*

Charitas, ſecundum Theol. eſt rectiſſima animi affectio, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum, & eo ſplendidius floret (vt ait Corteſius) quò Deo eſt propior. Nam cum ortum ex felicitate nanciſcatur, nullo modo nobis naturæ vi parta ineſt. *In.3. ſent. diſt. 27.* *Pau. Cor. in. diſt. 7.*

Sed ſpiritus afflatu illabitur, gratũ reddit Deo in omnibus mandatis eius ſine querela. Hoc vinculo ligantur cœleſtia, atque in corporibus noſtris elementa confœderantur. De hoc B. Auguſtinus ait. *ô quàm forte eſt vinculum tuum, quo Deus ligari potuit.* Hoc vinculum vocat B. Paulus. *Vinculum perfectionis.* D. Bon. *Vinculum ligãs.* Gerſon. *Charam vnitatem.* Dyoniſius. *Virtutem vnitiuam.* Verùm charitas eſt triplex.

Increata, | Infuſa, | Acquiſita, — Increata eſt ipſe Deus, ſiue diuina voluntas, ſine qua nullus Deo eſt gratus.

Infuſa diuinis influxibus in noſtras voluntates illabitur, hoc eſt à Deo infunditur, & dicitur.

Infuſa,	Infuſa, quia infunditur à Deo.
Effuſa,	Effuſa, quia extra, per bona opera relucet.
& Diffuſa.	Diffuſa, quatenus ad interiora bona opera diffunditur.

Charitas facit hominem { Fortem, Diuitem, Patientem.

Fortem, *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?*

Fortis dicitur, qui non facilè ſuccumbit.

Facit diuitem; quia vbi eſt charitas, nihil obeſſe poteſt.

Si quis haberet lapidem tantæ virtutis, vt quicquid tangeret, eſſet aurum, magno quidem eſſet pretio, charitas quicquid tangit, illud eſt meritorium, ſine qua nihil meri-
1.Cor.13. torium eſt. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum.* Vnde B.
B.Aug. Auguſtinus. *Habe charitatem, & fac quicquid vis: ex hac radice*
Apoc.3. *non poteſt procedere niſi bonum.* Item. *Tolle inuidiam, & tuum eſt,*
Prouer.10 *quod habeo: liuor ſeparat, charitas coniungit. Suadeo tibi emere au-*
Pſal.1. *rum, vt locuples fias.*

Charitas ſanat. *Vniuerſa delicta operit charitas.* Charitatis fructus ſunt imputribiles, à qua non excidit nec flos, nec folium, nec fructus. *Et folium eius non defluet.*

Charitas creata poteſt augeri effectiuè à Deo, meritoriè per bona opera, nō autem poteſt minui per peccatum: non per veniale; quia ſtat cum charitate: non per mortale,
Rich. in 1. quia ſimpliciter tollit charitatem, remittitur quidem fer-
diſt.17. ar. uor charitatis per veniale, non tamen tollitur.
2.q.3. Gabriel eadē diſt. q.4. Perfectio charitatis in quatuor cognoſcitur, contemplando Deum, cauendo vitium, non timendo ſupplicium. Affectando præmium.

Petrus Aliacenſis q.9.ar.3. Charitas patriæ eſt perfecta, quia habet
- Impoſſibilitatem offenſæ,
- Tranquillitatem ab omni ſolicitudine.
- Actualem continuitatem in Dei contemplatione.
- Rayneriue in ſumma. Claritatem in Dei lumine.
- Libertatem ab omni paſſione.
- Securitatem ab omni tentatione.
- Perpetuitatem in omnis boni poſſeſſione.

Charitas eſt ſicut ſtellæ, quæ magis in nocte, quàm in die lucere videntur: ita charitas magis in aduerſitate, quã in proſperitate dignoſcitur. Non extinguetur in nocte lucerna eius. Vnde B. Auguſtinus de charitate ait. *Charitas in aduerſitatibus tolerat, in proſperitatibus tentat: in duris paſſionibus fortis eſt: in bonis operibus hilaris eſt: in temporalibus ditiſſima: in hoſpitalitate latiſſima: inter bonos fratres lætiſſima: inter falſos patientiſſima.*

Prouer.31. — *B. Aug. li. de laudibus charitatis.*

De Cogitationibus.

COgitare eſt aliquid mente tractare; eſt enim frequentatiuum à cogo, quòd mens plura in vnum cogit: cogitare itaque eſt mẽte agitare, & ſenſus interiores ad originem ſuam reuocare. Richardus definit cogitationem hoc modo. Eſt improuidus animæ obtutus circa ſenſibilia ad euagationes pronus.

Richardus in li. de contemplatione.

Cogitatio mala in anima eſt primogenita Diaboli, & eius domicilium, quæ ſtatim eſt interficienda; quia parat cathenam ad infernum. Vn. Greg. *Ex cogitatione delectatio oritur: ex delectatione affectio: ex affectione conſenſus: ex conſenſu operatio: ex operatione conſuetudo: ex conſuetudine deſperatio: ex deſperatione induratio, ex qua falſa gloriatio. ex ea demum oritur æterna damnatio. Ille laudatur. Ille prædicatur beatus* (ait ſacer Hieronymus) *qui ſtatim, vt cæperit cogitare, interficit cogitatus, & allidit eas ad petram: petra autem erat Chriſtus.*

D.Greg. — *Sacer Hier.*

Cogitationes ſunt triplices.
- Inutiles. *Dominus ſcit cogitationes hominum, quia vanæ ſunt.* Pſal. & Perſeus. O *curas hominũ, ò quãtũ eſt in rebus inane.*
- Culpabiles, vt cogitare peccata perpetranda.
- Fructuoſæ, vt cogitare quomodo quis poſſit obedire Deo, & mandatis Eccleſiæ.

Pſal.93. — *Perſeus Poeta.*

Inutiles quibus animus vagatur, & ſerpit ſine fructu, atque diſtrahitur ab oratione. *Meditati ſunt inania Dominus ſcit cogitationes hominum, quia vanæ ſunt.* Mentem non interpellari cogitationibus, impoſſibile eſt. reſpuere eas, omni ſtudenti poſſibile eſt: alioqui nec liberum in nobis maneret arbitrium, nec in nobis ſtaret noſtræ correctionis induſtria.

Pſal.1. — *Pſal.93.*

Culpabiles

Culpabiles ſunt, vel à diabolo ſuggerente, vel à corde
Ezec. 16. humano fouente & nutriente. *Feciſti tibi imagines maſculinas, & fornicata es in eis.* Diabolus occultis conatur inſidiis ſubtiliſſima calliditate mala pro bonis fraudulenter ingerere: ſed magna profectò dementia eſt non aperire archam, vbi eſt theſaurus, ne fures ſuffurentur. & diabolo aperis cortuum, qui furatur theſaurū gratiæ, & virtutum.
Lib. 11. de B. Macharius diuerſas cogitationes malas à diabolo ſug-
Trin. c. 4. gerente expertus eſt. Narrat quoque b. Aug. audiuiſſe à
Pſal. 76. quodam, qui tam expreſſam, & quaſi ſolidam ſpeciem fœminei corporis in cogitādo cernere ſoleret, ſe quaſi vt ei miſceri ſentiens etiā genitalibus flueret. cogitationes fructuoſæ à Deo humano cordi ingeruntur. *Meditatus ſum cum corde meo.* corde ſuo meditari, eſt diſcerere, & vtiliter cogitare. Habent princeps in egreſſibus ſuis oſtiarios ante ſe cum baculo, turbam arcētes, ne cōprimant eos. ſic anima iuſti, quādo exit ad loquendum, vel audiēdum, vel videndum, timorem habet pro oſtiario. in diſcrimine quoque eſt theſaurus, vbi oſtia ſunt apetta. ſic theſaurus cordis, quando os ad loquendum, & aures ad audiendum apertæ ſunt. ſi claudis oſtia tua, & feneſtras domus tuæ ad arcendam pluuiam, vel ventum: quare non claudis ſenſus tuos
Iere. 9. ad arcendas, & propellendas malas cogitationes? *Mors intrat per feneſtras.* opportunum itaque remedium contra vagas cogitationes (teſte d. Hieronymo) eſt oſtio cordis apponere ianitorem timorem Domini.

Quid amiſiſti, quia nihil eſt ſtultius quam ſibi blandiri.	
Quid commiſiſti,	Nam amiſiſti cęlum, commiſiſti
Quid offendiſti,	peccatum, offendiſti Deum, in-
Quid incurriſti.	curriſti infernum.

Conſiderandum eſt quid commiſiſti, cōſiderare opus eſt:
Rich. ſ. Vi. in Cant. c. 25. Vnde Ricardus ait. Si in corpore pollutio aliqua vigilanti contingat, & ſeminis fluxus, mortale eſt, niſi contingat ex naturali quadam infirmitate. ſi ex delectatione, mortale eſt, etiam ſi non voluntarium ſit.
b. Ambr. l. de C. in & Ab. *Intra in cubiculum tuum.* Quia cubiculum eſt mentis archanum, cordiſque ſecretum. Nam cogitationes malę hominis ſunt, veluti nebula eleuata à terra, quæ non diſſoluitur,

uitur, niſi magno, & vehementi flatu: ſic malæ cogitationes diſſoluuntur vento ſpiritu ſancti: vnde nutriuntur tonitrua lamentationum. cum in ciuitate ſit tumultus, ſagaces homines occludunt oſtia, ſtulti quidem prodeunt, & plerunque vulnerantur.

Cogitatio peccati confert ad quatuor obſcura, quòd in cogitatione peccati poteſt eſſe delectatio.& tunc vel eſt de eo, { Ad cognoſcendum, Ad cauendum, Ad delectandum, Ad perpetrandum. }

quod eſt mortale ex genere ſuo.puta fornicari,& occidere:& tunc vel placet delectatio,& operis conſummatio, ſi adeſſet facultas:& eſt mortale vel placet delectatio,&diſplicet operis conſummatio : & eſt mortale. ſi eſt propter vanitatem, eſt veniale, niſi immineret periculū: quia tunc peccaret mortaliter,non repellendo aduertentem.

Tria ſunt remedia ad repellendas malas cogitationes.

{ Frequens electio.
Diligens euitatio, vt intra eis non conſentiātur,& extra non impleātur,& ita ſecurus erit homo, quòd eiuſmodi nullo modo erunt peccata mortalia : immo ſi reſiſtatur, erunt magnæ virtutis
Sedula repreſſio. }

Gerſon parte 3. tract. pro deuotis ſimp.

Quamuis homo ceſſet ab opere malo: ſi malam cogitationem habet in corde ſuo,non eſt ſine culpa, quia occidunt nos cogitationes noſtræ intra nos enutritæ, quia conſummunt animam noſtram veneno viperino. Ber. *Idcirco quanta maxima celeritate poteris, ſordidas malarum cogitationum muſcas in primo ſtatim limine abigas.* Deus indicat animam, quando titillat mala cogitatio, quæ ſi in peccato fuerit moroſa,damnum infert. Vnde Auguſtinus. *Sicut veſtimentum candidum ſanguine aſperſum, ſi mox fuerit lotum, candorem ſuum recipit: ſi inſederit, & incoxerit, macula vix lauabitur.* ſic mens humana ſi ſurgentem cogitationem mox deleuerit, poterit ſuum retinere candorem: ſi autem diutius reſidere permiſerit, vix cum magno labore purgatur. Hęc eſt ergo prima victoria ſecreti certaminis noſtri, vt carnales cogitationes reprimamus, & cæleſtia cogitemus. aues ad prædam deſcendentes, & circa terram volantes

Bernard. ad ſororē.

B. Aug. in ſermone de cogita.

facilius capiuntur, quàm quæ altius volant. *Fruſtra iacitur*
Prou.1. *rethe ante oculos pennatorum* (vbi gloſſa ait) laqueos Diaboli
facilè euadit in terris, qui oculos eleuatos habet in cælis.
Ecc.10. Cogitationes malæ hominis ſunt ſimiles capillis, qui ſunt
Ber. ſubtiles, & facilè ſubintrant, vt latrunculi. ſunt ſicut muſcę
morientes, quæ perdunt ſuauitatem vnguenti, id eſt deuo
tionem orationis. Maior multitudo muſcarum ſedet ſu-
per ſcabioſum, quàm ſuper ſanum.
D. Bon. in Delectatio duplex aſignari poteſt, naturalis, & volun-
2. diſt. 24. taria. in delectatione pure naturali non eſt meritum, neq;
Ricar. ibi- demeritum. voluntaria vel eſt in creatore, & eſt laudabi-
dem. lis, *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* vel in creatura, & eſt
Alex. in 2. triplex.
par. tract. { Propter Deum.
de peccato { Præter Deum.
veniali. { Contra Deum.
D. Thom. Propter Deum eſt laudabilis. *Delectaſti me Domine in fa-*
in 2. q. 74. *ctura tua:* vel præter deum, & eſt veniale, vel contra deum
arg. 8. ſimpliciter, qua frangitur dei præceptũ, & eſt mortale; Vn
Pſal. 91. de illa delectatio eſt moroſa, non mora temporis, ſed con
ſenſus. nam cum animus temere ſe diutius occupat, in va
rias errorum ambages ſolet incidere; & plerunque ad res
turpiſſimas flecti: quare homo cogitare debet paſſionem
Chriſti, mãdata dei, peccata ſui, inſidias diaboli, mortem
propinquam, Sanctorum exempla, æternæ vitæ gaudia.
tunc *Cogitatio hominis confitebitur Domino.* debet homo cogi
Pſal. 75. tare paſſionem Chriſti. *Chriſto igitur in carne paſſo, & vos ea-*
1. Pet. 4. *dem cogitatione armamini.* Tanta eſt virtus paſſionis Chriſti
(ait D. Ber.) quòd ſi eam mente firmiter haberemus, nulla
libido peccati, nulla præualere poteſt inuidia. Cogitare
D. Ber. debes mandata dei, quæ pręcepit tibi, illi cogita. Eccl. De-
Eccl. 3. bet cogitare propria peccata. *Et cogitabo pro peccato meo,* id
eſt pœnam, quam merui, & damna, quę feci. Pſal. 37. debet
Pſal. 37. cogitare mortem, quòd ſit propinqua, incerta, amara, ſan
D. Greg. ctorum exempla, cogita generationes ſingulas. Greg. *Fa-*
Pſal. 76. *cta præcedentium recolamus, & non erunt grauia, quæ toleramus.*
tandem cogitare debet gaudia cæli. *Cogitaui dies antiquos,*
& annos æternos in mente habui.

De

De Cogitationibus habes.

Gen.37.50 { Ezec.14.38 } Pal.93.143.
Ierem.11.18. { Deut.31. } Prouer.12.15.16.
Iob 65. { Mich.2.6.
Rom.13. { Zach.7.
Oſeæ.4.

De confeſſione.

Confiteri eſt aliquid ſponte fateri, & affirmare, & confeſſio eſt quaſi ſimul, vel ex toto, vel vndique faſſio: hinc dicimus in confeſſionem venire.

Confeſſio eſt triplex. { Fidei, Laudis, Iuſtitiæ,

Nam vel nos confitemur excellentiam, & omnipotentiam dei omnium creatorem vnũ, & trinum. & dicitur confeſſio fidei. & eſt atteſtatio diuinæ perfectionis. *Qui me confeſſus fuerit. &c.* aut confitemur eius bonitatem, & miſericordiã: & dicitur cõfeſſio laudis. aut confitemur iuſtitiam dei, & iudicia iuſta, occulta, vel manifeſta: & dicitur confeſſio iuſtitiæ. de hac. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua*, id eſt, non ſolũ ore, ſed toto corde tibi ſpõte manifeſtabo. eſt quoque confeſsio peccatorum, cum quis accuſat peccata ſua coram ſacerdote, auctoritatem habente ſpe veniæ conſequendæ. accuſat, ait, quia qui coram ſacerdote ſe excuſat, more Phariſæi Euangelici ſe laudat. Deo autem nihil proprius, quam cor confitens. *Matt.* 10. *Pſal.*

Ad hanc confeſsionem tria concurrunt { Timor pænæ, Dolor culpæ. Labor pœnitentiæ.

Timori pœnæ correſpondet ſpes veniæ, dolori conſolatio, labori retributio.

Ordo deteſtandi peccatum habet quatuor gradus.

Primus eſt peccatum agnoſcere. Vnde ait B.Aug. *O homo vtinam te agnoſceres, quia ſi te cognoſceres, tibi diſpliceres: nũc quia te non cognoſcis, tibi places, & mihi diſplices: veniet autem tempus, quando nec mihi, nec tibi placebis.* *B.Aug.*

Secundus gradus eſt peccatum agnitum pænitudine corrigere. ſicut lupus, dum ad prædam accedit, mordet pedem qui obſtrepit.

Ter

Tertius eſt, ad agenda bona ſe conuertere.

Quartus bona opera cuſtodire.

Confeſſio 3 { Mentalis quæ fit Deo, Cordialis in anima, hæc eſt in foro animæ interius, ſed hic non aperitur peccatum, cum Deo denudatum ſit. 3. eſt vocalis, & fit in foro pænitentiæ exterius.

Prima pertinet ad contritionem, & eſt neceſſaria vbique temporum, & locorum, cum voto tamen confitendi ſacerdoti, hanc habent Infideles, ſed ſine fructu, quippè qui verum ſcopum non attingunt.

Secunda fit, cum quis confitetur peccatum proprium, ſit ante te, quòd non vis eſſe ante Deum. alioqui retorquebit Deus illud ante oculos tuos.

Aug. ſuper Ioan. tract. 12. Tertia fit homini ſacerdoti, tanquam Chriſti vicario, & miniſtro. hæc neceſſaria eſt ex inſtitutione, & fructu; quia fruſtra datæ eſſent claues. quod eſt hæreticum. quare integra peccatorum confeſſio omnibus poſt baptiſmum lapſis neceſſaria eſt, ad purganda facinora, & ad veniam peccatorum promerendam.

Confeſſio tria bona facit quò ad Eccleſiam. { Reintegrat, Mundat, Fiduciã præſtat,

Sacerdotis manus eſt velut manus Noe, qui intra archam apprehendit columbam.

Sčtus in 4. diſt. 21. q. 2. Nam tanquam iudex poteſt ligare, & ſoluere miniſterialiter à culpa, & pœna æterna: ſed quò ad pœnam temporalem taxandam in hac vita ſoluendã eſt arbiter. Multis de cauſis confeſſio debet fieri ſacerdoti.

Propter Dei gloriam. *Da gloriam Domino Deo Iſrael, atque indica mihi quid feceris.* *Ioſue 3.*

Propter iudicium ſacerdotis, ad cuius officium pertinet iudicare de eiuſmodi. *Ideo ſi inconfeſſus lates, inconfeſſus condemnaberis.*

Eccl. 4. Propter humilitatem. *Presbytero humilia animam tuam.* Eccl.

S. Augu. Homilia 46. Deinde vt erubeſcat. Hæc eſt magna pars ſatisfactionis. *Eſt confuſio adducens gratiam, & gloriam.* Aug. *Quid erubeſcis* fateri,

fateri, qui peccatis non erubuit coinquinari? noli ergo tabeſcere pro rubore, vel ceruicoſus præ dedignatione. Demum ad cautelam. *Non confundaris confiteri peccata tua.* Non habet quid timeat in futuro, qui confeſſionem fecerit de peccato. Cautela eſt, ſi peccator habeat aliquam diſplicentiam de peccatis, virtute abſolutionis ſacramentalis attritio fit contritio, & remittitur ei culpa peccatorum. *Scotus in 4. declarat hãc cautelam.*

Amara. Vnde. D. Hierony. Quanta præceſſit in opere delectatio, tanta ſequi debet in confeſſione mentis amaritudo: cuius indicia ſunt, verecundia, & lachrymæ. *D. Hiero.*

Confeſſio eſſe debet. { Cordialis, Voluntaria, Præmeditata, Feſtina, nota vnum.

D. Bonauentura ait. *Confiteri citò perpetrato peccato, eſt nimis durum. nimium diferre eſt periculoſum;* ideò ait, *non audeo definire.* Innocentius tertius tenet, quòd ſtatim alioqui exponit ſe periculo. D. Thomas tenet, quòd ſtatim, immo neque ad contritionem, quæ eſt magis neceſſaria; quis enim non tenetur ſtatim confiteri. prætereà Eccleſia non præcipit, niſi ſemel in anno. Item ait, hoc non determinatur in iure diuino, neque in iure poſitiuo.

Nuda eſſe debet, quia vulnera abſtruſa detegit, & morbũ (vt dicitur) in vola oſtendit. { Integra, Nuda

Cordialis. Nam in corde ſunt quatuor. { Cogitatio. Memoria. Intelligentia. Voluntas.

Cogitatio eſt neceſſaria. *Recogitabo tibi omnes annos meos.*

Memoria ante, & poſt confeſſionem.

Intelligentia, vt intelligat magnitudinem, & multitudinem peccatorum.

Voluntas eſt, vt dimittatur peccatum, & veniam peccator conſequatur. Baſilius. *vbi taciturnitas confeſſionis eſt, non eſt ſperanda venia criminis. & vbicunque peccatum tuum verbis excuſare volueris, manet in te.* Confeſſio mundat, eſt enim veluti ſcopa. *Exercitabar, & ſcopabam ſpiritum meum.* bene ait, *exercitabar,* quia in confeſſione exercenda ſunt lingua, ma- *B. Baſilius.* *B. Aug.*

nus, & cor. in corde contritio, in lingua oratio, in manu operatio. in contritione doleat de culpa. In oratione petat veniam; in operatione agat pœnitentiam. ſcopa ſit de virgis inutilibus: ita confeſſio de peccatis inutilibus. *Quem fructum habuiſtis in quibus nunc erubeſcitis?* Scopa mũdat loca plana: ita confeſſio mundat conſcientias. Confeſſio mundat, & omnia in vnũ colligit. Vnde confeſſio dicitur, quaſi ſimul in vnũ faſſio. peccator enim debet effundere quaſi aquam cor ſuum. Vnde ait Hugo. de ſan. Victore. *Cæteri liquores quando effunduntur, vel quadam pinguedine ſuperlinita, vel ſapore infecta vaſa relinquũt, ſola aqua ſic effunditur, vt munditia vaſis nullis eius reliquiis maculetur.* Qui ergo peccata ſua confitentes, aliqua, vel negligentiæ, vel erubeſcẽtiæ cauſſa effundere rimant, quaſi in vaſe cordis ſpiſſi liquoris reliquias retinent. qui verò peccatum omnino, ſed non peccandi affectum eiiciunt, in vaſe ſaporem noxium adhuc ſeruant.

Hug. de S. Victore.

Debet eſſe voluntaria. *Nemo enim* (teſte B. Aug.) *inuitus benefacit, etiam ſi bonum eſt, quod facit, ex voluntate mea confitebor illi.*

Debet eſſe præmeditata; ſicut infirmus primò purgatur, antequam ſuſcipiat medicinam. Ber. *Magna inſania eſt, prauis humoribus retentis in corde, potiores eiicere ſic bona ſua foras per oſtentationem emittere, & prauos humores*, id eſt peccata, *in corde retinere.* Iſ. *Lauamini, mundi eſtote: auferte malum cogitationum veſtrarum: quieſcite agere peruersè: diſcite bene facere.* Oeconomus rationem coram domino ſuo redditurus, lapillis prius ſecum computat. In hunc quoque modum facere debet peccator. Ecc. *Quæcunque trades, numera, & appende: datum verò & acceptum ſcribe.* Aduocatus coram iudice diſputaturus primò rationes ſuas, & allegationes ordinat: ita peccator, Ecc. *Ante iudicium interroga te ipſum, & in conſpectu Dei inuenies propiciationem.*

D. Bern. *Iſa. 1.* *Ecc. 42.* *Ecc 18.*

Debet eſſe feſtina, *Præoccupemus faciem eius in confeſſione.* Sed quidam nolunt confiteri peccata ſua, niſi graui morbo deſtituti, vel viribus fracti, dum peccata illos dimittunt, non illi peccata. ſimiles furibus, qui ad patibulum ducti confitentur eorum peccata. Ecc. *Sanus & viuens confiteberis.* exemplum habes de aduocato, qui nulla ratione adduci

Pſal. 94. *Ecc. 17.*

adduci potuit, vt peccata ſua confiteretur. & cum nimis ab amicis infeſtaretur, atque diuexaretur ad confitenda peccata, cœpit clamare, appello, appello, & ita miſer diẽ ſuum infeliciter clauſit. Pleriq; ſunt, qui manus abluere tentant, cum iam cibũ ſumpſerint. & vineam putare, cum maior pars vindemiata ſit. iſti vas lauare volunt, cum iam vinum infuderunt. Stultè ſibi conſulit medicus, qui materia nundum plenè euacúata, morbum curare præſumit. quippè quandiu ferrum eſt in vlcere, fruſtra medicina paratur. Quomodo morſum ſerpentis curare tentas, ſi adhuc veneno peccati laboras? *Exemplũ.*

Debet confeſſio eſſe integra. Variis plagis oppreſſus non poteſt operari: ita vulneratus multis peccatis nequit diabolo reſiſtere. *Dereliquit me virtus mea.* Glo. quam habui ante peccatum. integra ergo ſit ſecundùm omnem circunſtantiam peccati. conſideret qualitatem criminis. In loco, in tempore, in perſeuerantia, in qualitate perſonæ; & quali hoc fecerit tentatione. Debet eſſe nuda. Nihil enim eſt nocentius animæ, quàm ſi peccatum in confuſione diſſimuletur. Vegetius de re militari ait. *Nihil magis in acie cuſtodienda, quàm vt omnes milites incedendi ordinẽ ſeruent.* Quòd ſi exercitus fuerit diuulſus, grauiſſimum ſuſtinet diſcrimen. quare peccator eſt velut ſimia, quæ omnia irridens, irriſionibus tandem capitur. Qui ſanitatem deſiderat, neceſſe eſt vt vulnus detegat. *Delictum meum cognitum tibi feci.* non operui, ſed aperui, vt tu operires. Si homo noſcit, Deus ignoſcit abſcondere peccatum ſuum, & ignem in ſinu ſuo detinere, quando apoſtema ad interiora flectitur, ibique diſſoluitur, inducit mortem corporalem: ita peccatum, cum à circunferentia ſenſuum ad centrum declinat. Ideo conſulit. Ecc. *Non confundaris pro anima tua dicere verum.*

Pſal.39. *B. Au. lib. de vera & falſa pænitentia.* *Pſal.31.* *Ecc.5.*

De confeſſione habes.

Gen. 3. Monuit Dominus Adam, vt recognoſceret culpam.
Gen. 4.
Exo. 10. 11.
Numeri 12.
Neemiæ 1. Neemias confitetur peccatum.

Thobiæ 3.
Danielis 3.9.
Dauid reprehenſus à Nathan peccatum ſuum patenter, & humiliter eſt confeſſus 2. Reg. 12.
Iacobi vlt. Confitemini alterutrum peccata veſtra.
Iſ. 43. Narra ſi quid habes, vt iuſtificeris.

De Confirmatione.

Confirmare idem eſt, quod complere, roborare, & ſtabilire. de quo B. Petrus ait, *Confirmabit, ſolidabitq́;*.

Confirmatio, ſiue conſignatio eſt ſignum cuiuſdam roboris, qua Spiritus ſanctus datur in robur: fit enim in fronte baptizati ſignum crucis, tanquam validiſſimum, & impenetrabile ſcutum aduerſus demonis iacula: Vnde confirmati Apoſtoli virtute magna reddebant teſtimonium
Act. 4. reſurrectionis Ieſu Chriſti. dicitur Chriſma, vel vnctio: quemadmodum Pugiles antiquitus inungebantur, in cuius figuram Dauid vnctus à Samuele pugnauit aduerſus Goliath.

Fit autem hæc conſignatio in fronte ad ſignificandum audaciam confeſſionis, cuius impedimentum eſt timor, & verecundia. vel quia frons eſt locus euidentior, vt confirmatus plena fronte confiteatur Chriſtum: *Corde enim creditur ad iuſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* in fronte ergo fit: nam inter partes, quæ ſe offerunt ſenſibus, caput eſt dignius: in capite facies: in facie pars anterior: in parte anteriori frons, vbi eſt ſedes verecundię: in fronte ſunt fores ſenſuum.

De conſe. diſt. 5. Scotus in 4. Marci vl. Petrus de Aliaco in 4. q. 4. De conſe. diſt. 5.

Confirmatio (vt eſt communis omnium theologorum conſenſus) non eſt neceſſaria ſimpliciter ad ſalutem. ſufficit enim Baptiſmus cum fide. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Eſt tamen neceſſaria adulto, vt non contemnat, alioqui non eſt plenus Chriſtianus: tunc iudicatur contemnere, quãdo oblata omnimoda opportunitate non ſuſcipit eiuſmodi ſacramẽtum, & ita intelligitur illud dictum Vrbani Papæ de conſec. *Omnes fideles per impoſitionem manus Epiſcoporum ſpiritum ſanctum poſt baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur.* Ideo quantũ fieri poteſt, differenda non eſt confirmatio: ne ſi decederent,

tanto

tanto gloriæ gradu priuarentur. Vnde (ait Hugo.) Ab hac vita ſine manus impoſitione, ideſt confirmatione migrare omnino periculoſum eſt. ex quo proſternitur Valdenſium, & Lutheranorum impia hæreſis, qui negant confirmationem eſſe ſacramentum: ſed potius ritum, & cerimoniam quandam. Sed ſi audirent fundamentum noſtræ fidei, ſtatim ceſſaret eorum admiratio, clarum in primis eſt ex act. Apoſt. *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.* & Eccleſia tenet locum illum intelligi de confirmatione. ita exponunt omnes Doctores ſancti. *Hugo lib. 2. de ſac. par. 7. c. 3.* *Act. Ap. c. 8. B. Clemes Petri ſucceſſor B. Augu. Cyprianus Ireneus. Damaſus Papa in epiſtola de epiſcopu, & aly.*

Confirmatio eſt quadruplex.
- Per glorificationem in cælo.
- Per ſanctificationem in vtero.
- Per conſeruationem in mundo.
- Per vnctionem ab Epiſcopo.

Confirmatio triphariam fieri poteſt.
- Per virium firmationem.
- Per armorum additionem.
- Per membrorum vigorationē.

Cum quis diligitur ad apicem dignitatis, acquiritur ei ius illius rei: verùm cum à ſuperiore confirmatur, firmatur ei magis illud ius: vt non ita de facili auferri poſſit, ſicut dicitur de Salomone Rege, quòd eo in regno confirmato, regnum ſibi magis adhæſit, & fortius: ita in baptiſmo quis aſſumitur ad dignitatem regiam, & ſacerdotalem, vt ſe virtutibus regat. *Vos eſtis genus electum regale ſacerdotium.* *1. Pet. 2.*

Secundò confirmatur quis per armorum appoſitionē. cum forti adduntur arma, fortior redditur. Vnde dominus dixit Apoſtolis. *Sedete in ciuitate, donec induamini virtutem ex alto,* ideſt armis fortitudinis Spiritu ſancti. eſt autem gratia, quaſi armatura quædam, qua in hoc deſerto poſt tranſitum maris baptiſmi contra vitia pugnamus. *Luc. vlt.*

Demum confirmatur quis per membrorum ſoliditatem. cum puer naſcitur, viuit quidem, ſed nequit conſiſtere: ita in baptiſmo viuit quidem, ſed debet confirmari. in baptiſmo enim regeneramur ad vitam: ſed in hoc ſacramēto conſolidamur ad pugnam. adimit puſillanimitatē, & audaciam præſtat confitendi Chriſtum, vt expedit. Idcirco, nedum ſacramentum confirmationis confert gratiam, quemadmodum & cætera ſacramenta nouæ legis:

ſed etiam auget gratiam,& eã amplificat: hinc Melchiades Papa ait. *Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fronte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præſtat ad gratiam: deinde non auget modo, ſed admirabili quadam ratione auget.* Nonne Petrus, qui Eccleſiæ petra,& fundamentum deſignatus erat, ſummam conſtantiam, animique celſitudinem præſetulerat, vnius mulierculæ voce perterritus, ſe Ieſu Chriſti diſcipulum eſſe, non ſemel, aut iterum negauit, ſed tertiò? At verò in die Pentecoſtes tanta virtute repletus eſt: vt nihil arbitraretur dignum poſſe ei cõtingere, quàm pro nomine Chriſti contumeliam pati. Gratia itaq; confirmationis differt à gratia baptiſmali. huius rei accomodatum exemplum infert B. Dionyſius Areopagita Athenarũ Epiſcopus. Duæ luces naturales concurrentes in aliquo vno, vt luces duarum candelarum concurrentes in vno puncto aeris, non faciunt vnam lucem: ſed ſunt diſtinctæ ſuis eſſentiis, etiam quia characteres impreſſi ſunt potentię ſpirituales ad diuerſos actus,& ad diuerſa officia exercenda; quia potentiæ diſtinguuntur per actus,& actus per obiecta. imprimitur enim in cõfirmatione character; quia ſic exigit neceſſitas, vt recipiens poſſit coram aduerſariis fidei intrepidè confiteri nomen Chriſti. præſupponit autem characterem baptiſmalem, ſine quo nulla alia fieret impreſſio: nã ſicut impoſſibile eſt aliquid figurari ſine quantitate, quæ eſt principium ſuſceptiuum figuræ: ſic character baptiſmalis eſt potentia receptiua reſpectu omnium aliorum ſacramentorum.

Hoc ſacramentũ quoque corroborat,& confirmat: ideo datur in robur,& plenitudinem; quia de fide requiſiti audacter reſpondemus,& conſtanter confitemur, hanc eſſe fidem Chriſti. hoc quippè docet B. Petrus. *Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis.* ſed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis; quia oportet ad conſtantem confeſſionem animari, & verum Deum, & verum hominem confiteri.

Pet.1.Cãt.2.

De Conſolatione.

Conſolari eſt triſtem, aut afflictum verbis, aut factis ſubleuare: vnde conſolari ex con, & ſolor componitur.

tur.quod eſt quaſi ſolidum reintegrare.

eſt autem Conſolatio triplex. { Temporalis, Spiritualis, Æterna.

De temporali Luc. *Veh vobis diuitibus, qui hic habetis conſolationem veſtram. Veh.* ait Theophyl. Dirigit in diuites huius ſeculi, quos & cõſulationem habere dicit. hoc eſt hic in præſenti ſeculo lætitiã accipere, & ridere, & in deliciis, ac laudibus claros viuere. Decet quidem ab hominibus laudari, ſed prius à Deo: hæc mundana conſolatio parum durat, vnde fugienda eſt, vel quia vana eſt, vel quia faſtidium ſui generat. *Luc.6.* *Theophyl.*

Spiritualis eſt appetenda quia { Animam ſanat; Terrena contemnit; Mentem illuminat, Mentem eleuat.

Tunc anima ſana eſt, quando cæleſtia appetit. *Quæ ſurſum ſunt ſapite.* Nã guſtato ſpiritu deſipit omnis caro. ſtulte admodum ſibi conſuleret, qui haberet bonum vinum, & turbidam aquam quæreret. *Col.4.*

Terrena contemnit. Aug. *Guſtaui te, & eſurio: tetigiſti me, & exarſi.* *D. Augu.*

De Conſtantia.

Conſtantia eſt animi ſtabilitas quædam, & perpetua permanſio, & pertinet ad fortitudinem. nam conſtare illud dicitur, quod eſt firmum, & fixum in bono: Vnde eſt conſtantia virtus, quæ eſt vnica filia ſummi regis, & finis virtutum, earumque cõſummatio, totiusque boni repoſitorium, & virtus, ſine qua nemo videbit Deum. *Greg.li.1. Moral.*

Ad Conſtantiam quatuor pertinent. { Firmitas in his, quæ ſunt fidei; Æquanimitas in vtraque fortuna: Firmitas loci. Firmitas contra ventos tentationum.

Firmi eſſe debemus in his, quæ fidei ſunt, ne, velut parvuli fluctuantes, circũferamur omni vẽto doctrinæ. Eph. Sicut colũna erecta, quæ ſtat ſub quocũque onere: ita de Mathatia, & filiis eius legitur, qui conſtanter ſteterunt. *Eph.4.* *1.Mach.2.*

Aequanimitas in vtraque fortuna, ne declinemus ad dexteram, vel ad ſiniſtram.

Loci ſtabilitas multum facit ad conſtantiam, quia *im-* *D.Ber.* *poſsibile eſt* (ait D.Bernardus) *hominem in vno figere animum ſuum, qui non prius alicui loco affixerit corpus. aeris mutatio corporis ſanitati confert:* ſic qui fugit vmbram corporis ſui. in quo ſenſu ait B.Gregorius. *Non prodeſt locus, ſi deſit ſpiritus.* Vnde *Greg.* Seneca. *Planta ſæpius replantata difficile conualeſcit.*

Eccl.9. Firmitas contra tentationes huius mundi. Eccl. Non *B. Bernardus.* ventiles omnem ventum. Vnde B.Ber. *Currite fratres, tota curia cæleſtis vos expectat.* Augu. quoque. *Bonus ſi fuerit, quiti-* *B.Au. lib. 1. de verbis* *bi præeſt, nutritor tuus eſt. malus ſi fuerit, tentator tuus eſt. & nutrimenta libenter accipo, & in tentatione approbare eſto aurum. at Domini tende mundum iſtum tanquam fornacem aurificis.* *Ser.6.*

Conſtantiam quinque interimunt: Imprudentia, Peccatum, Impatientia, Timoris carentia, Animi fluxibilitas.

Ecc.27. Imprudentia; quia. *Stultus, ſicut luna mutatur.*

Iſ.53. Peccatum. *Nam cor impij, quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt.*

Gen.4. Impatientia Cain occidit fratrem ſuum. *Vagus, & profugus eris ſuper terram.*

Timoris carentia. nam timor eſt anchora mentis; facit enim hominem cautum, atque ſolicitum.

Animi fluxib. Vir duplex animo inconſtans eſt in om- *Iacobi 1.* nibus viis ſuis. Iac. Ille duplici animo eſt, qui vult duobus dominis ſeruire, Deo, & mundo: ſed nimirum hic in duas *B.Aug.* partes claudicat. *Duo amores,* ait Aug. *mundi, & Dei non ſe ſi-* *B.Hiero.* *mul in vno capiunt pectore.* de quo ait ſacer Hieronymus. *Difficile eſt, immo impoſsibile, vt præſentibus, & futuris quis fruatur bonis. vt de delitijs tranſeat ad delitias, vt in cælo, & in terra appareat glorioſus.*

De Conſtantiæ virtute habes.

B.Ambroſius 3. de virginitate narrat de ma-
Iudit. 9. 16. tre, & filiab. q̃ amplexantes, & quaſi choros
Sap.5. ducentes proiecerunt ſe in alueũ fluuij; ne à
1.Mach.2.9. prædonibus caſtitatis dedecus paterentur.

De

De Contemplatione.

Contemplari eſt quadam admiratione conſpicua in ſapientiæ ſpectacula cum admiratione ſuſpendi. *Rich. de S. Vict.*

Contemplatio eſt cõſideratio rerum occultarum. nam contemplari eſt diligenter intueri, & res abditas conſiderare, à templo, ideſt à loco, qui omni parte aſpici poteſt: vel ex quo omnis pars poteſt videri, quem augures templum nominabant. Vnde contemplatio eſt pabulum animæ, quo anima ſaturata quaſi dormire dicitur, cum à terrenis ſurſum erigitur, & ad conſiderationem æternorum eleuatur. Vnde. *Greg. Mens noſtra nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, niſi prius ſopiatur.* eſt ergo contemplatio optima, quæ mentem eleuat ad cæleſtium eminentiã. in qua quantò diutius perſiſtit, eò melior euadit. Ideo ait Proſper de vita contemplatiua. Actiua vita habet ſolicitũ curſum: contemplatiua gaudium ſempiternum. In ordine creaturarum conſpicimus altiores eſſe pulchriores, & lumine clariores. *B. Gre. S. Moraliũ.* *Proſper de vita contẽplatiua.*

Contemplationis motus ſecundùm Dionyſium eſt triplex. { Rectus / Obliquus / Circularis } *Dionyſius*

Motu recto contemplamur Deum, in quo cõſiſtit omnium noſtrarum actionum finis, atque æterna perfectio gaudiorum. motu obliquo noſmetipſos. motu circulari cæleſtia. & hoc motu anima ad ſuperna fertur.

Actiua, & contemplatiua vita aſſimilantur ſepulchro, duplici ratione: tum primò, quia ſepulchrum non viuẽtes, ſed tantùm mortuos recipit. Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Vnde Gregor. *Quid ſepulchri nomine, niſi contemplatiua vita ſignatur, quæ nos (quaſi ab hoc mundo mortuos) ſepelit, dum à terrenis deſideriis ſuſceptos in intimus abſcondit.* Actiua quoque vita ſepulchrum eſt; quia à prauis nos operibus mortuos tegit. *Col. 3.* *Greg.*

Secundò ratione abſconſionis, quia in ſepulchro corpus abſconditur. ita contemplatiui attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. Contemplantes in terra paleas, metunt in cælo panem.

Contemplationis octo ſunt præcipui effectus.
- Raptus,
- Vnio,
- Transformatio
- Languor,
- Liquefactio,
- Inebriatio,
- Spiritualis iucunditas,
- Iubilus.

Primus effectus eſt raptus,& eſt eleuatio potentiæ ſuperioris ſuper potẽtias inferiores,vnde inferiorum actus ligantur,vel ita debilitantur,vt ſuperiorem potentiam in ſua operatione nequaquam impediant.quemadmodum ferrum rapitur ad magnetem:ſic anima terrenis ſubleuata obſcuras ruinas vitat,Deumq́ue finem, ac principium ſuum eſſe cognoſcit.hinc Boetius.*Hoc quicquid placet*.cum itaque anima ſit ſimplex,indiuiſibilis, quocunque ſe diuertit,tota ſe vertit.tunc anima defecit,vt ait Dauid. *Defecit in ſalutari anima mea*.tunc fit abſorptio ſpiritus.

Boetius metro.10.li. 3.

Hoc quicquid placet,excitatque mentes,
Infimis tellus aluit cauernis.
Splendor,quo regitur,vigetque cælum,
Vitat obſcuras animæ ruinas.

Hugo. Contemplatio tres comites præexigit.
- Lectionem
- Meditationem
- Orationem,

Lectio inquirit:Meditatio inuenit:Oratio poſtulat:contemplatio deguſtat:Lectio ſolidum cibum ori apponit. Meditatio maſticat, & frangit. Oratio ſaporem acquirit. Contemplatio eſt ipſa dulcedo,quæ reficit.In vita cõtemplatiua quatuor conſideranda ſunt.

- Actus ſpiritualiter viuendi.
- Actus contemplandi.
- Motiuum ad contemplandum.
- Dilectio conſequens.

Primum conſiſtit in charitatiua dilectione. ſecundum eſt actus contemplandi,qui conſiſtit in intellectu.tertium voluntatem reſpicit, quæ ex amore mouet intellectum ad contemplandum, dilectio conſequens pariter eſt in voluntate.

De

De contemplatione habes.

Gen.12.13.15.18.
Gen.30.item Gen.24.de contemplatione ſerui Abrahæ.
Gen.42.
Ex.2.
Pſal.36.
Iob.39.
4.Regum 4.
Heſt.14.

Matt.19.
Lucæ.10.
Ro.1.10.21.
Eph.1.2.
Col.1.& 2.Io.2.
Act.2.9.10.
Eph.1.2.
Apoc.5.

De Contritione.

Contritio variè appellatur cõtuſio,angor animi, flens animi demiſſio ex ſcelerum memoria, animi mors cum obiurgatione ſui.& dicitur contritio à con, & tero. ſicut lapis frangitur,quando in partes frangitur:cõteritur verò,quando in minutas partes.ita cor frangitur, quando incipit recedere à peccato.conteritur, quando totaliter deſtruitur affectus peccati.quod eſt plenè à peccato recedere.exemplum.de grano bene contrito fit panis ſapidus: ita tritura cordis (vt Aug.ait)eſt pietas,& humilitas. Qui ſe conterit,iraſcitur ſibi,ſe habeat iratum,vt Deũ habeat propitium.ſe habeat iudicem, vt Deum habeat defenſorem.quare Paulus Corteſius appellauit contritionẽ contuſionem,quæ fit,cum cor pœnitentis conteritur ſecundùm omnes circunſtantias requiſitas ad peccatorum remiſſionem.

Contritio eſt dolor pro peccatis voluntariè aſſumptus cum propoſito confitendi,& ſatisfaciendi: quia contritio eſt dolor:ideo vbi non eſt dolor,non poteſt eſſe contritio, vt in cœlo.& quia dolor iſte eſt gratia informatus; ideo contritio non eſt in inferno.& quia eſt dolor meritorius (quia in contritione eſt effectus meriti ſatisfacientis)ille locus purgatorij non eſt locus merendi:ſed ſolùm ſatiſfaciendi.quare in purgatorio non eſt propriè cõtritio.dicit ergo.contritio eſt dolor(quia cõtraria contrariis curatur remediis)voluntariè aſſumptus,vt diſtinguitur à dolore illato violenter: niſi enim dolor eſſet voluntarius,non eſſet meritorius; quia non placent Deo obſequia coacta pro peccatis contra multos, quibus plerunq; grauior eſt

eſt mors propinquorum, quàm animæ propriȩ detrimentum cum animo confitendi, & ſatisfaciendi. quia non eſt perfectum totum integrale abſque ſuis partibus. dolor in contritione debet eſſe vehemens: ſed quantitas contritionis attenditur, non circa menſuram temporis, ſed doloris, qui debet eſſe:

Acer.
Acrior.
Acerrimus.

Acer, quia offendimus Deum creatorem omnium. acrior, quia offendimus patrem noſtrũ ſpiritualem. acerrimus, quia offendimus redemptorem noſtrũ. acer, quia omiſit. acrior, quia commiſit. acerrimus, quia amiſit. Omiſit bona, commiſit mala, amiſit æterna. acer quia Deum offendit. acrior, quia peccatum defendit. acerrimus, quia vitam amiſit.

Acer, quia amiſit præteritæ vitæ portionem.
Acrior, quia diuinam poſſeſſionem.
Acerrimus, quia æternæ gloriæ benedictionem.
Acer, quia obligatur æternæ ditioni,
Acrior, quia prauæ habitationi.
Acerrimus, quia æternæ damnationi.

Contritio eſt velut feruor in muſto, qui facit ebullire totam vini ſubſtantiam: virtute cuius purum ab impuro ſeparatur, & à vini ſubſtantia tota fæculantia purgatur: & ad fundum dolij deſcendens totam vini ſubſtantiam puram reddit. ſicut per calorem ignis roſæ reſoluuntur inſtillatione, pondere: vel mola ſtillat oleum ab oliuis, vapores nube incluſi calore diſſoluuntur.

Tria habet verã contritio: In oculis lachrymas. In labiis confeſſionem. In anima compunctionem.

Lachrymæ lauant,
Confeſſio exprimit,
Compunctio purgat. Qui non habet cordis cõpunctionem, non habet mundam orationem.

Peccata contritione eneruantur: in confeſſione occiduntur, vt iam non viuant: in ſatisfactione annichilantur: vt non reuiuiſcant, nec in culpa, nec in pœna.

Con

Contritio tria facit.
- Diabolum fugat, ſicut fumus expellit hominem è domo.
- Animam purgat, ſicut mare vomit cadauera, & ad littus tranſmittit.
- Et ipſam ſanat: ſicut medicina corporis primò turbat, deinde ſanat.

Contritio cōparatur torrenti. quicquid ei obuium fuerit, ſuo impetu reiicit: ſic fluctus lachrimarū reiicit ſordes ab anima. ſimilis eſt pluuiæ, cui ſuccedit aer ſerotinus.

Contritio humilis trahit ex corde peccatoris venenum culpæ, & mitigat morſum, & triſtitiam conſcientiæ: ſicut muſca, quæ viuens eſt eſca araneæ. mortua, & contrita eſt morſus araneæ medicina. ſic peccatum in homine viuens paſcit Diabolum: ſed cum mortificatur per cōtritionem, tunc virtus diaboli euacuatur.

Quatuor modis anima conteritur.
- Memoria peccatorum.
- Recordatione futurarū pœnarum.
- Conſideratione peregtinationis huius vitæ.
- Deſiderio ſupernæ patriæ.

Sed quidam ſunt, qui habent quidem memoriam peccatorum, ſed ad horam, voluntate peccādi interius remanēte. Ad quod facit illud Ieremiæ. *Ecce conſtitui te ſuper gentes.* idest peccata carnalia, & regna, ideſt peccata ſpiritualia: vt euellas ſcilicet radicem malæ voluntatis in contritione. Nam ſicut radix manēs in terra iterùm repullulat, & ſubcreſcit: ita peccatum in anima. eſt enim ſicut ſerpens in ſinu, ſicut venenum in ſtomacho, ſicut fures in domo. *Ieremiæ.*

In contritione ſunt duo apprimè neceſſaria.
- Spes,
- Timor,

Inter has duas molas comminuitur cor humanum. Timor deprimit. Spes eleuat. Deu. 24. *Non accipies loco pignorus ſuperiorem, aut inferiorem molam, ſed vtramque. Oculi Domini ſuper metuentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius.*

Contritio eſt triplex. { Extenſiua, Intenſiua, Longæua.

Extenſiua ea eſt, quæ ſe extendit ad omnia peccata; eſt enim contritio diſplicentia de peccato, vt eſt offenſiuum Dei: immo ſe extendit ad peccata, quæ pro tempore committi poſſent. eadem ratione contritus tenetur in generali velle pati magis quamcunque pœnam, quàm peccare. & hæc intenſiua dicitur.

Longæua durare debet per totam vitam. nam teſte B. Aug. *Vbi dolor finitur, deficit pœnitentia. vbi deficit pœnitentia, nihil relinquitur de venia.* Deus abſoluens hominem à pœna, & culpa æterna ligat eum vinculo perpetuæ deteſtationis peccati. Immo ait D. Thomas. ſi peccatum prius commiſſum, & iam per pœnitentiam dimiſſum, in memoriam veniens placeat voluntati, relabitur in illud, & ſi non idem numero, ſimile tamen in ſpecie. In quo ſenſu ait B. Auguſtinus. *Nullum ſcelus Deo tam abhominable ſit, quàm præterita peccata vnicuique noſtrum, dimiſſa reminiſcendo, gaudere.*

Hugo de San. Vic. — *B. Aug.*

Dubitaueris fortè, an contritio excedere poſſit peccati deformitatem, & eſſe nimia. & ſi ſola poteſt auferre reatũ pœnæ, ad quid confeſſio? audi. Contritio nõ eſt nimia, quæ fit in parte rationali, cum ſit occaſione peccati, quatenus eſt offenſiuum Dei: ſicut neq; amor charitatis poteſt eſſe nimius, in parte tamen ſenſitiua poteſt & amor eſſe nimius: & contritio. *Rationabile obſequium veſtrum.* addo, quia contritio poteſt tantùm intendi, vt deleat omnem pœnã, & tamen confeſſio, & ſatisfactio eſt neceſſaria, non propter remedium, ſed propter præceptum. addit D. Thomas, & propter incertitudinem; quia non eſt certus, an ſua ſatisfactio fuerit ſufficiens ad tollẽdum totũ reatum.

Dub. — *Rom. 12.*

Septem ſunt contritionis conſiderationes.

Prima eſt cõſiderare poſt ſe præteritæ vitæ prauitatẽ, temporis amiſſi iacturam, morum peruerſitatem. Hiere. *Vide vias tuas in conualle, ſcito quid feceris.* *Iere. 2.*

Secunda eſt ante ſe conſiderare Chriſti paſſionis acerbitatem, mortis neceſſitatem, diuini iudicij ſeueritatem. Heb. *Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis.* *Heb. 10.*

In dextera debet perpendere peccator diuinorum benefi

peſſiciorum abuſionem, diuinæ miſericordiæ benignitatem, Sanctorum omnium offenſam.

In ſiniſtra fallaciam Diaboli.

Infra acerbitatem ignis infernalis, pœnam interminabilem.

Intra ſpiritualium donorum carentiam peccatorũ ſorditatem, diabolicæ ſubiectionis miſeriam.

Supra ſe diuinam indignationẽ. Hier. *Scito & vide, quia malum, & amarum reliquiſſe te dominum Deum tuum.* *Hiere. 2.*

Quinque ad veram contritionem pertinent.

Motus liberi hominis arbitrij ſuper omnia diligendum,

Motus liberi arbitrij in deteſtatione peccati,

Infuſio gratiæ gratum facientis,

Expulſio culpæ.

Præuentio diuina, quæ liberum arbitrium mouet, & excitat ad ea, quæ dicta ſunt.

De Corde.

COr eſt præcipua pars in animali, à quo vita, iuxta ſapientis dictum, procedit, græcè καρδία præcipua inter viſcera, & vitæ ſedes. Vnde Rabbi Moyſes. Sicut ſe habet cœlum ad vniuerſum: ita cor ad corpus animalis. cœlum nunquam quieſcit, & ſemper mouetur; & cor pulſu manifeſtatur: quare cuſtodiendum eſt, ſicut vas precioſis theſauris plenum, & ſicut caſtrum inter hoſtium impetus. Vnde *Omni cuſtodia ſerua cor tuum.* tanquam vas precioſum, quod carius emitur, & in eius fractura maius damnũ conſequitur, & difficilius reparatur, & ideo diligẽtius cuſtoditur. D. Paulus. *Sciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore.* vas ſuum, ideſt corpus ſuum, in quo hoſpes omnis immũditiæ auctor inhabitat: ideò qui caſtè viuit, terſius, & mundius ſeruat corpus. ita ſanè domum Dei decet ſanctitudo. Sanctum enim, & mundũ debet eſſe vas illud, in quo precioſi liquores ſapientiæ, & gratiæ infunduntur. ſi enim tanti ſit vas, in quo oſſa, & cineres ſanctorum recõduntur, quid mirum ſi corporis, & ſanguinis Domini menſa cordis noſtri munditiem exigit? Vnde cor dicitur, quaſi corban apud Hebræos, quod latinè munus, vel oblatio dicitur. *Prou. 4.* *1. ad Theſ. 4.*

Cor

Similitudo. Cor hominis eſt velu ti radix arboris, q̃ eſt Viua. Fixa. Solida. Humida Cor hominis radix dicitur, quia ſicut hortorum cultores omne ſtudium ſuum in excolenda plantarum radice ponunt,& aquis irriguis,& molli terra fouent: & ſic cultæ, lætæ, & proceræ conſurgunt.ita vir pius cordis puritati ſumma cura inuigilare debet.

Ea ratione cor hominis viuũ eſſe debet; cor ſiquidem eſt primum principium membrorum,& virium vitalium quo ad eſſe.debet vir pius facere queadmodum aranea, *Similitudo.* cum videt telam fractam,nunquã venatur,niſi prius fuerit reparata: atq; exordiũ ſumit à medio telæ,nihil extrema reputans,quandiu mediũ fuerit fractũ:ita remanente interius fractura peccati,non eſſent meritoria opera exteriora. *Matth.* *Mũda prius quod intus eſt.* in picturis primus color eſt albus,qui facile recipit peregrinas impreſſiones.

Debet eſſe fixum cor per ſpem. *Paratum cor eius ſperare in Domino.*

Debet eſſe ſolidum per charitatem. *In charitate radicati.*

Debet eſſe humidum per deuotionem. *Ad humorem mittit radices.*

Ita Deus cor viuum, fixum, ſolidum, & humidum reſpicit,aperit,tãgit.reſpicit,vt reſipiſcat.aperit,vt gratiam ſuſcipiat.tangit, vt ad feruentem orationem moueatur: nam per conſenſum transfertur cordis dominium. ante oſtium cordis habet Diabolus ſedem ſuam cum toto ſuo exercitu.

Cor(teſte D.Bernardo)in quatuor affectibus eſt, quid diligas,quid metuas,vnde gaudeas,ſiue contriſteris.

Cor peccatoris dicitur deſertum quadrifariam

Ocioſitate,quæ ſterilis eſt.

Negligentia ad bonum promerendum.Nihil nobis vicinius eſt corde noſtro:& tamen ſæpius euagatur.

Quia à feris inhabitatum reptilia,quorum non eſt numerus.

Vel quia infructuoſum eſt; idcirco obdureſcit cor, & tria incommoda patitur.

Act.7. Spiritui ſancto reſiſtit. *Dura ceruice,& incirconciſis cordibus & auribus vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.*

In cun

In cunctis Diabolo inſeruit. *Cor durum, & induratum nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec precibus mouetur, minis non cedit, flagellis induratur. tandem concludit, neque Deum timet, nec hominem reueretur.* D. Ber.

Demum mortem incurrit. *Secũdùm enim duritiam tuam, & impœnitens cor tuum, theſaurizas tibi iram in die iræ.* ita obduratum cor in ſuo propoſito perſeuerat, quaſi ad victoriam plus quàm oportet; vt pote neque conciliis ſalutaribus vult acquieſcere. Rom. 2.

Illud cor dicitur durum, quod eſt inhabile ad ſuſcipiẽdum, ſtabile ad permanendum, forte ad reſiſtendum: ita cor dicitur durum; quia eſt inhabile ad impreſſionem gratiæ ſuſcipiendam. Diſt. 47.

Dicitur quis durus in verbo; quia durè reſpondet in intellectu. quia prauè retinet in capite per inobedientiam. Simil.

In corde, quia non credit; immo deprimitur magis: ſicut videmus in torculari, quòd per immenſitatẽ ponderis ſuperpoſiti vinum effluit, & racemorũ maſſa exſiccatur.

Dicitur obduratum; quia eſt in peccato ſtabilitum: vel quia Deum, & eius mandata impugnat. Iſti ſunt veluti lapides in aquis, qui licèt continue aquis rigentur: non tamen inde molleſcunt; quin potius duriores euadunt. Ad hunc quoque modũ obſtinati in ſordibus ſuis magis ſordeſcunt, malitiæ ſuæ præmia expectántes: nam diabolus contra eiuſmodi obſtinatos allegat præſcriptionem. obduratio cordis non eſt culpa, ſed pœna, & importat ſubtractionem gratiæ, vel inhæſionem culpæ, & firmitatem in peccato. nam obſtinatus eſt, qui in ſuo peccato perſeuerat, quaſi ad victoriam, pluſquam oportet: vel qui cõſiliis ſalutaribus non vult acquieſcere. Cauſſa duritiei eſt extractio humoris. Caro fit dura, cum liquor exprimitur, & humor eliquatur. Cauſa deficiens eſt liberũ hominis arbitrium gratia deſtitutum. *Vides famelicum, neque vis paſcere. ſi non paviſti, occidiſti: cauſa mortis in caſu eſt defectus cibi.* ille non occidit, ſed permiſit occidi. quare omni cuſtodia ſeruandum eſt cor, quo nil fugatius eſt, quodque ſemper extra effunditur, & effluit. Vnde apes ſunt imitandæ, quæ à natura edoctæ oſtia alueatis, in quo mellificant, ſuccis amaris illiniũt, vt ſe, & fœtus proprios à venenoſis morſibus aranearum defendant. in hunc ſanè modum facere Simil.

debet peccator, ita cor ſuum amaritudine inungere, ne venenoſæ cogitationes ſubintrent. *Cor ſapientis vbi triſtitia.* Ecc.7. *Cor, quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio eius non* Prouer. 14. *morabitur extraneus.* Sed impœnitens eſt, ſicut equus vlceroſus, qui dum tangitur in vulnere, recalcitrat. Cor contritum ad Deum dirigitur, & à Deo corrigitur. D. Baſilius exponens illud Pſal.7. *Et diriges iuſtum.* ait. Iuſtus dicitur rectus, & rectum cor, quod rectificatum eſt.

Via dirigendi cor ad Deum, eſt triplex. Cordis directio eſt amare, quod amandum, & eo amore, quo eſt amandum, timere timenda, deſiderare deſideranda, & ſic omnia recta tendunt in Deum.	Humilitatis. Sapientiæ. Concordiæ.

Pſal.50. Iere. 24. Cor peccatoris tripharia ſcinditur,	Per contritionem, vt effluat ſanies iniquitatis.	*Cor contritum, & humiliatum.* Pſ.
	Per compaſſionem ad proximum, vt effluant viſcera pietatis,	*Dabo eis cor, vt ſciant me.*
	Per amorẽ ad Deũ, vt exeat fluuius amoris.	*Pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum cuſtodiat corda veſtra.*

Phil. 4. Cor hominis habet vim, nedum recipiendi, & conſeruandi, ſed & attrahendi. *Chriſtum habitare per fidem in cordibus* Eph. 3. *veſtris.* Ideo cor hominis debet eſſe profundum, vt profundè recipiat. altum, cum quis mente rapitur. *Accedit homo ad cor altum*, id eſt, ad cor Chriſtianum, *& exaltabitur Deus*, ſcilicet, per contemplationem. habet cor noſtrum ſimilitudinem ſpeculi (ait ſacer Hiero.) quod rem obiectam D.Hier. repræſentat, & effigiat.

Debet quoque cor noſtrum eſſe mundum: nam ſicut tabella albo colore diſpoſita, facilius recipit alios colores, & diutius retinet: ſic cor mundum diutius retinet, & facilius imbibit diuina chariſmata. Vnde omnis veræ ſanctitatis, & religionis fons in corde eſt, à quo externa opera dimanãt. Quo circa quiſque cordis puritati, atque cuſtodię potiſſimùm ſtudere debet: vt Deum in ſeipſo hoſpitem recipiat. ſicut enim corpus humanum, ſi à iunctutis

ſuis

ſuis fuerit auulſum, extra locum ſibi à natura deſtinatum violenter collocaretur: ita cor noſtrũ extra Deum. & propterea cauendæ ſunt duæ particulæ, quæ in carne non veteraſcunt, & hominem ad peccatũ trahunt, cor, & lingua: quia noxias cogitationes, quas cor machinari ſenſerit, lingua pandit. Quare eſt molliendum cor, abluendum, deprimendum, exercendum, fouendum, vniendum.

Molliendum, quia. *Cor durum malè habebit in nouiſſimo. Eccl.* nam & ipſa natura docet, quæ nõ dedit nobis cor æneum, lapideum, vel oſſeum: ſed carneum.

Abluendum eſt cor. *Laua à malitia cor tuum.* Deus enim *Ierem.4.* eſt ſumma puritas, qui paſcitur inter lilia.

Deprimendum eſt cor tuum. *Deprime cor tuum*, id eſt, in- *Ecc.11.* clina per humilitatem. nam deprimere eſt deorſum premere. quod ſit per humilitatem.

Exercendum eſt cor, & in oratione ad Deum erigendum eſt.

Fouendum eſt cor. nam homo carnalis dicitur vecors, quaſi derelictus à corde.

Vniendum Dominus in Oſea comminatur. *Veh duplici Oſeæ 10.* *corde.* pollicetur quoque dare cor vnum.

Cor niſi vnitum ſit, nunquam à peccato ſeparatur, & *Ier.22.* nulli compatitur: correctionem non accipit, ſed contemnit. Lupus ictum ſagittæ non timet, ſed duritiæ pellis eam reiicit: ita peccator in vitiis inueteratus non recipit correctionem. Muſca nõ ſeparatur à ſanguine ſine ictu mortis: ita *Cor durum malè habebit in nouiſſimo.* *Ecc.3.*

De Corde habes.

Gen. 17. 18. 20.	Pſal. 21.
Exod 20. 31.	Ierem. 4.
Matthæi. 22.	Dan. 7.
	Can. 8.

De Correctione fraterna.

Corrigere eſt ad rectum reducere quod erratum eſt: Vnde fraterna correctio eſt admonitio fratris de emendatione delictorum ex fraterna charitate.

Eſt autem correctio bipartita. prima eſt actus iuſtitiæ vindicatiuæ, & eſt coercere à malo per inflictionem iuſtæ pœnæ. hanc habent prælati, & exercent in ſubditos: altera

eſt actus dilectionis, quæ eſt per amicabilem inſtructionē boni. primam habet ſolus prælatus. Verùm plerique ſunt iudices mundi, qui ſunt inſtar ſtatuæ Herculis, vel Mercurij; habent quidem clauam, & caduceum, quibus minentur. at nunquam percutiunt. Alteram habet omnis fidelis, cum ſit actus charitatis.

Ar actus charitatis duplex eſſe poteſt, ne proximus peccet: & ſi peccet, emendetur. ſi quis ſeruaret veſtem tuam ab igne, eſt charitas: ſed ſi perſonam, erit maior charitas. ad extremum ſi ſeruaret animam, eſt maximus actus charitatis.

Verùm quidam correctionem audiunt, & corriguntur.

Quidam audiunt, ſed non corriguntur.

Exempla. Quidam nec audiunt, nec audire volunt, nec corriguntur. primi ſunt ſimiles pergameno, vbi ſcriptura facilè abradi poteſt: ſecūdi papyro, vbi ſcriptura deletur quidem, ſed manet macula, & litura quædam. Tertij ſunt ſimiles ferro, & incudini; incus enim etſi calefiat exterius: intus tamen viget frigus.

Fraterna correctio fieri debet quadrup. ratione.

Primò vt peccator peccatum ſuum, & ſeipſum agnoſcat. *Correctionis initium eſt cognoſcere ſe peccaſſe.* *D. Chriſ.*

Secùndò vt de peccato doleat, & ſe ipſum emendet.

Tertiò, vt ſe deformem cognoſcens reformetur optimè, ac iuſtiſſimè viuemus, dicebat Diogenes. *Si quæ in alios reprehendimus, ipſi non faciamus.*

Quartum, vt ſi peccatum videns conniues, peccati particeps videris. Non propterea valet dicere. Ego ſum peccator, & quomodo cæteros corrigam? Audi. non me latet, quòd qui vult alios corrigere, ſeipſum prius corrigat, oportet. ſolebat iraſci, deſinat, vt ſit patiens. erat audax, ſit manſuetus. erat inuidus, ſit humanus. erat laſciuus, ſit caſtus. ſed attende, quia correctio fit vel per modum increpantis: & tunc prius teipſum corrige, vel per modum ſupplicationis, quæ eſt communis bonis, & malis. vel vt ait D. Thomas, correctio conſideratur, vel quò ad eſſentiale, vel quò ad idoneum. eſſentiale eſt emendatio fratris, & fundatur in recto iudicio rationis: & ita peccator quò ad hoc poteſt alium peccatorem corrigere; quia peccatum.

D Bon. in 4. diſt. 19.

D. Thom. 22. q 33. ar. 5.

& eſt

& eſt valida ratio, non corrumpit bonum naturæ quò ad idoneitatem. Peccator redditur indignus, vel ratione grauioris iniquitatis, vel ratione ſuperbiæ intenſioris, vel ratione propriæ condemnabilitatis.

Sed dices. quando peccatum eſt occultum, debet ne ſtatim denunciari? dico cum Richardo, & aliis præſtātiſſimis viris. aut peccatum eſt occultum omnino: aut eſt in promptu, vt ſciatur: vel iam iā ad aliorū aures percrebuit. ſi eſt notorium, debet denunciari illi, qui poteſt corrigere; vt ſi quis fuit ſcandalizatus in crimine, ædificetur in pœna: ſi verò nondum ad notitiam peruenit, adhuc denunciādum eſt, vt futuro ſcandalo occurratur. ſi eſt occultum, & ſperatur emendatio, & lucrum fratris, admoneatur primò, & differatur denunciatio. ſi non ſperatur emenda, & peccatū non ſit infectiuum (vt eſt hæreſis) nec damni illatiuum (vt eſt furtum) tunc differatur denunciatio. ſi infectiuum, vt hæreſis, denuncietur. ſi damnum infert, vt furtum, videatur, ſi eſt maius damnum furtum, vel fama delinquentis, & ſic maiori damno obuiandum. *Rich. in 4. Anto. par. 2. tit. 9. ca. 6 Durandus. in 4. diſt. 19.*

Dices forſan, nonnè actus charitatis eſt ſufferre peccatorem? cedo, tenemur ſufferre peccatorem. i. non turbari, vt beneuolentia emendetur: ideò omnibus debemus fraternæ correctionis officium impendere ſub ſpe diuini auxilij.

Correctio debet habere iuſtam cauſam, à qua oriatur. iuſtum modum, quo exequamur. iuſtum finem, ad quem ordinetur. *Iuſte quod iuſtum eſt, exequaris.* Cauſa neceſſaria eſt in fraterna correctione; quia cum ſit ſpiritualis eleemoſina, non datur niſi indigenti. Modus quoque eſt admodum neceſſarius. *Deut. 16.*

Verùm circa modum correctionis ſeruandæ ſunt ſex conditiones, vt ſit diligens conſideratio,

- Charitas,
- Animoſitas,
- Mititas,
- Prudentia,
- Diſcretio,

Habenda eſt in prmis conſideratio perſonæ delinquentis, quia in re dubia (teſte magno Gregorio) non datur certa ſententia. *D. Greg.*

Charitas adhibenda eſt: vt nihil nocendi cupiditate fiat, nihil inhumaniter, ſed oĩa cõſulendi charitate; charitas ſiquidem ſimilis eſt molæ aquariæ, quæ & acri aqua, & leni oleo acuit ferrum. ad hunc modum debet eſſe correctio acris, ſed non crudelis. acris, ne negligatur. ſicut plumbum in igne poſitum ſplendeſcit: diu tamen detentum facilè diflat, & in aërem diſſoluitur. Et quemadmodum nolentibus acceptare rationem oſtenſiuam fit argumentum ducens ad impoſſibile. & morbi qui non curantur emplaſtro, purgantur cauterio, quod eſt corporis cloaca.

Similitudo. *Simil.*

D. Hiero. ad Aman dum preſbyt. *Putridæ carnes ferro indigent, & cauterio. & venena ſerpentino pelluntur antidoto. & quod ſatis dolet, maiori dolore expellitur.*

Non debet eſſe crudelis; quia correctus illud dicere poſſet.

Nunquid ego ſum canis, quia venis ad me cum baculo? Petro vniuerſalis Eccleſiæ paſtori dictum eſt, *Conuerte gladium in locum ſuum.* Pater familias domi habet gladiũ, quo furem depellat, & virgam, qua filium corrigat. Nimia enim pietas diſſolutionem diſciplinæ parturit.

Duplex itaque eſt modus curandi, per leniora, & per acriora medicamina; alioqui vlcus nullum remedium habet, niſi aperire, & ſcalpello rumpere queas, vt ſanies latens egrediatur: quare imitandus eſt chirurgus, qui, vt infirmi vulnus ſuauius aperire queat, quibuſdam vnctionibus linit, vt putredinem educat. quæ ſine fine vagaretur, ſi eam medicinalis increpatio non deſiccaret. In quo ſenſu dicit B. Auguſti. *Duo ſunt nomina, homo, & peccator; quia peccator eſt, corripe; quia homo eſt, miſerere.*

Simil.

Animoſitas quoque adhibenda eſt. ſed quidam ſunt, qui in corrigendis erroribus perſimiles ſunt imaginibus, quæ in hortis, & vineis collocantur ad terrendas aues, quæ videntes arcum, & ſagittas timent quidem, & fugiunt. ſed cum nullam viderint ſagittam ab arcu emitti, ſuper caput volitant, ſaltant, & ſordibus coinquinant: quare vehemẽs debet eſſe correctio, ſed cum ratione facta. quia ſeuera, & nimis acris, & indiſcreta correctio eſt veluti raſorium dentatum, quod valde offendit, abradendo pilos. hæc (vt Iſid. ait) non emendat, ſed percutit. Animoſitas adhibẽda eſt, ne

Simil. *Iſid.*

eſt,ne ſit remiſſus; quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. ſi vides pulicem in veſte, purgas: & tamen pateris labem in anima. quæſo conſidera teipſum, ne actu tenteris.

Mititas quoque pernećeſſaria eſt; quia temperandus eſt affectus. Pſal. *Superuenit mãſuetudo, & corripiemur.* Vnde Socrates admonitionem ſerui in tempus diſtulit. Cæderem te, inquit, niſi iraſcerer. *Homines quippe ſumus, & à vitiis non ſumus alieni.* qui corrigit, cum lenitate multa faciat. multa lenitate opus habet, qui corripit: vt qui corripitur, æquanimiter toleret ſectionem. non videtis medicos quando vrunt, vel ſecant aliquos, cum quanta lenitate opus curationis exercent? Sit itaque amor in corrigendo, ſed non emolliens rigor, ſed non exaſperans ſtilus, ſed non immoderate ſæuiens pietas, ſed non, pluſquam expediat, parcẽs. ſed ô tempora, ô mores, cadit Aſinus, & ſuccurritur ei. cadit anima, & non eſt, qui releuet eam prudentia: vt conſideret qualitatem criminis, atque perſonæ. ſi quis laboret dolore dentium, vel digitorũ, confeſtim vocat medicum: ſed cum grauiori morbo eſt implicatus, veluti phreneticus, atra bili, vel inſania affectus ob morbi vehementiam non recipit medicum, ſed explodit, vel fugit. *Pſal.66.* *D. Cryſ. in Epiſt. ad Heb. hom.30.* *D.Ber.* *Simil.*

Ad extremum diſcretio adhibenda eſt, ſine qua virtutes ſunt vitia. Cytharæ corda ſi tantiſper aſperè, & indiſcretè pulſetur, frangitur. ſybilus tenuis taurum alterat, equũ mitigat. diſcreta eſſe debet, vt non quęras, quem corrigas, nec impietatem in domo iuſti: verùm cum ſeſe offert occaſio. ſed intellige, quæ ſunt proximi, ex te ipſo. *Prouer.24*

Corripit Deus ad emendationem, & quos diligit, caſtigat. *Beatus, qui corripitur à Domino.* Iob. *Iob 5. & 36.*

Corripit in iudicio, cum moderatur caſtigationem in hac vita.

Corripit in ira, cum dat pœnam æternam. *Ierem.10.*

Corripit iuſtus in miſericordia; quia corripit ad emendationem. *Amos 5.*

De bona correctione habes.

Leuit.19.	Exodi.1.& 18.
Ecc.19.	Ioſuæ 22.
1.Cor.4.	Iud.20.
1.Tim.2.	Paralip.26.

2.Tim.2. Dan.9.
Iob.6. Thobiæ.2.
Prouerb.14. Gal.3.
Matth.7. Pſal.17.
Gen.11.&13. Leuit.26.
B.Anſelmus ſuper epiſtola ad Tim.
B.Aug.de charitate.
Idem de verbis Domini.
D.Gregorius in Regiſtro.
Item in paſtorali.
Caſſiodorus epiſtola.3.

De Cuſtodia.

CVſtodire eſt diligenti cura ſeruare aliquid, ne amittatur: vnde cuſtodia eſt actus cuſtodiendi: Vnde Dauid petebat ori, & cordi cuſtodiam apponi. duplici enim munimine opus eſt: vt nec cogitatio iniqua ſapiat, nec praua voluntas in fatua verba erumpat.

Tria ab homine ſunt cuſtodienda. { Interiora, Superiora, Exteriora,

Deut.4. Interiora, vt anima. Deut. *Cuſtodi temetipſum, & animam tuam ſollicitè.*

D.Greg. in Reg. *Cuſtodiens rem ſibi datam, hoſtis declinat inſidias.*

Eccl.2. Superiora, vt mandata Dei. Ecc. *Qui timent Dominum, cuſtodiunt mandata.*

Ioſue 23. Sitis ergo ſolliciti, vt cuſtodiatis cuncta, quæ ſcripta ſunt Ioſuæ.

Cant.3. Exteriora, vt bona proximi. Can. *Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem.*

Corpus ſuum vnuſquiſque tenetur cuſtodire.

D.Ber. in par.ſer. Solet dici, ait D.Bernardus. *Bonum caſtellum cuſtodit, qui corpus ſuum cuſtodit.*

Maxima virtus eſt parta poſſidere, vt quidam ait.

Non minor eſt virtus, quam quærere, parta tueri.
Caſus ineſt illic. hic erit artis opus. *Ouid. 2. de Arte am.*

In bona cuſtodia animæ aperiendæ ſunt aures ad audiendum.

{ Cor ad intelligendum.
Os ad loquendum.
Oculi ad videndum.

Debemus

Debemus aperire aures ad audiendum: ſicut ianuæ ca-
ſtri aperiuntur domino. Dominus aperit mihi aurē: ego
autē non cōtradico. Iſ. *Retrorſum non abij.* & Iob. *Auditu au-* *Iſa.1.*
ris audiui te: nunc autem oculus meus videt te. Aperiendum eſt *Iob 42.*
etiam cor ad recipiendam illuminationē in intellectu, &
gratiā in affectu. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis mihi ape-*
ruerit, intrabo, & cænabo cum eo. Apoc. Oſtij nomine cor ho- *Apoc. 3.*
minis intelligit, nūquam ceſſat, nunquā ociatur. Dominus
ideo ſtat, & pulſat paratus ſemper intrare, iuuare, illumi-
nare, erigere, & confortare: ſeſeque nobis ad nutum do-
nat; ideo non debes diffidere, ſi velis pænitere. pulſat do-
minus manu beneficiorum, & virga flagellorum. non eſt
animi bene inſtituti donum recipere, & donantem à ſe
abdicare. Vnde Cant. *Surrexi, vt aperirem dilecto meo.* pulſat *Cant.5.*
quoq; virga flagellorū. Aug. *Magna Dei ira, quando pecca-* *D. Aug.*
tori parcit Deus, ad hoc enim parcit, vt in æternum puniat,
& magna dei miſericordia eſt in præſenti miſericordiam
non conſequi.

Aperiendum eſt etiam os noſtrum in cuſtodia animæ.
Os ſuum aperuit ſapientiæ. Prouerb. Aperiendæ ſunt ma- *Prou. vlt.*
nus ad operandum. Manus ſuas aperuit inopi. aperiendi
ſunt oculi ad præmia cæli, & ad pœnas Inferni. *Aperi ocu-*
los tuos, & ſaturare panibus. Prouer. *Leua oculos tuos in directū.* *Prou.20.*
Ier. ita. *Ierem.3.*

{ Mala cauemus.
Pacem habemus.
Vitam fouemus.

Mala cauemus; quia Prouer. *Anima & gladij in via peruerſi* *Prou. 22.*
cuſtos animæ ſuæ longè recedet ab eo. Cauendum eſt ab inſidiis
diaboli. narrat quidam auctor de Catto, quem ruſticus *Michol. in*
poſuit in arca, vt cuſtodiret caſeū à muribus, qui ad extre *lib. de om-*
mum mures, & caſeum comedit. ad hunc modum nobis *ni & nullo.*
cum diabolo plerunque euenire ſolet.

Cauendum eſt à murmuratione. Sap. *Cuſtodite vos à mur* *Sap.1.*
muratione, quæ nihil prodeſt. cuſtodienda eſt manus, ne mala
operetur.

De Corpore Chriſti.

Circa Corpus Chriſti tria perpendenda ſunt.
- Infallibilis fidei veritas.
- Rationabilis diſpoſitionis congruitas.
- Inuiolabilis obſeruationis continuitas.

CIrca primum conſiderandum eſt, quòd ſub ſpecie panis, & vini realiter continetur corpus Chriſti. Vnde ſciendum eſt, quòd quando ſacerdos iſta verba pronunciat, ſcilicet. *Hoc eſt corpus meum*, &c. panis tranſit in corpus Chriſti: & vinum in ſanguinem vertitur, illa verbi virtute, qua Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. quia,
Ioan.1. *omnia dixit, & facta ſunt. Qua vxorem Loth, in ſtatuam ſalis mu-*
Gen.19. *tauit. Qua virgam Moſaycam vertit in colubrum. Qua flumina, &*
Exo.4. *fontes Aegypti conuertit in ſanguinem. Et aquam in vinum. Et*
Exo.7. *verbum Elyæ ignem de cælo iuſſit deſcendere.* Verbum Chriſti
Ioan.2. non poterit panem in carnem mutare? Certè maius eſt de
4.Reg.1. nihilo aliquid creare, quàm quod eſt, in aliud mutare. Itẽ ſi potuit corpori mortuo, vt Lazaro, & corpori inſenſibili, vt Adæ, vitam inſpirare: & de terra inſenſibili facere rem ſenſibilem: quare non poterit panem in carnem mutare? Item homo educit de terra ferrum quotidie, & de cinere vitrum: ſed Deus eſt longè potentior. ergo, &c. Itẽ ſi quæras, quomodo credam ibi eſſe corpus Chriſti, cum videre non poſſim. reſpondeo. credis iumenta, & omnia animalia exiſſe de terra, & tamen exiiſſe non vidiſti. Et te proauum, & abauum habuiſſe, tamen non vidiſti. quare ergo non credis ibi eſſe corpus Chriſti ſub illa ſpecie panis, licèt nõ videas? Nonne Fides eſt argumentum rerum non apparẽtium? Item quærunt hæretici, quomodo poſſit quotidie ab hominibus manducari corpus Chriſti, qui ſi mons eſſet magnus, totus comeſtus eſſet. Reſpondeo. Sicut de quinque panibus quinque millia hominum ſatiauit: & de quibus maiores reliquiæ remanſerunt, quàm eſſent quinque panes. Sic poteſt ipſe totam Eccleſiam de corpore ſuo paſcere abſque ſui decremento. Item calor, & ſplendor ignis, & odor roſæ, & ſapientia hominis ſe omnibus communicant (quantum in ſe eſt) ſine ſui detrimẽto. Similiter & ſol omnibus ſe communicat: ſic & candela candelis multis ſine

ſine ſui decremento ignem, & lucem monſtrat. Et ſicut mulier Sareptana quotidie comedebat de farina hidriæ, & non diminuebatur farina, nec oleũ in lechito. Mulieri al- 3.*Reg.*4.
teri Elyſæus oleum multiplicauit. Itẽ idẽ propheta inuitatis ſuis cibaria multiplicauit. Sic tota Eccleſia quotidie ſu 3.*Reg.*18.
mit corpus Chriſti ſine decremẽto ſui. Item ſicut vna vox prædicatoris eadem numero auditur ab omnibus, ad quos poteſt peruenire: ſic Deus poteſt facere, vt vnum corpus Chriſti numero ab omnibus recipiatur ſacramentaliter. Item aliqui mirantur, quòd in vna hoſtia tam parua ſit totum corpus Chriſti in omnibus partibus illius hoſtiæ ſimul vnitis, ita quòd in nulla parte ſit totum: & tamen, ſi hoſtia diuidatur in partes, eſt totum in qualibet parte. & non mirantur, quòd in vno ſpeculo appareat tota imago, & vnica: & ſi diuidatur ſpeculum in partes, quot eſſent partes ſpeculi, tot eſſent integræ eius imagines. Item quidam mirantur, quòd in modica ſpecie ſit tantùm corpus & totum: & non mirantur, quomodo in ſpeculo appareat magnum, & ingens templum.

Secundò eſt rationabilis diſpoſitionis congruitas, vt in ſuſceptione corporis Chriſti ſuam conſciẽtiam vnuſquiſque examinet, mundet, & diſponat. Quia qui vult ponere pretioſum liquorem in aliquo vaſe, probat, vtrùm mundũ ſit ſanum, vel corruptum. Sic facere de ſe debet, ſacramẽtum altaris ſuſcepturus.

Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: Item ſacerdos, quoties ad menſam corporalem accedere debet, manus ſuas lauat, & manibus illotis non comedit: & tamen ad menſam Domini manibus illotis accedunt mali ſacerdotes, nec lauant per menſem, vel amplius non accedentes. quod dicitur. *Retribuet mihi Dominus ſecundùm iuſtitiam meam, & ſecundùm puritatem manuũ mearum.* Item ſunt multi, qui in præparatione cibi corporalis volunt laborare à mane in horam tertiam: in præparatione tamen cibi ſpiritualis vix volunt laborare per dimidiatam horam. Modus præparandi tangitur in Exod. *Exod.*12.
vbi legitur de agno paſchali. *Nõ comedetis ex eo crudum quid, vel coctum aqua: ſed aſſum tantùm igni.* Crudum comedit ille, in quo ignis charitatis deeſt. Coctum aqua comedit, qui in de-

in delitiis,& fluxu luxuriæ viuit. Aſſum igne, qui paſſionē domini recolit;ita vt *in meditatione eius exardeſcat ignis charitatis*.. Debet etiam comedi *cum lactucis agreſtibus*, id eſt cum dolore,& amaritudine cordis pro peccatis. Pondera, Sap.6. quod dicitur in libro Sap. quòd manna ad calores ſolis liquefiebat: ſed ad ignem indureſcebat.Sic corpus Chriſti, quod ꝑ manna ſignatū eſt, quādo ab anima recipitur,vbi eſt calor ſolis,id eſt charitas,quæ illam liquefieri facit,& ſolui in diuinum amorem,& deuotionem. Cant. *Anima* Cat.5. *mea liquefacta eſt.vt dilectus locutus eſt.* Quando verò recipitur ab anima,vbi eſt calor ignis malæ concupiſcentiæ, indurari facit eam per obſtinationem. *Probet ergo ſe homo*, vtrùm in eo ſit calor ſolis,vel ignis: *& ſic de pane illo edat*,&c. Itē recipiendū eſt etiam in ſindone munda(id eſt in puritate cordis) & in ſepulchro, in quo nondum quiſquam poſitus ſit:non ponat ergo aliquis corpus Chriſti,vbi iam eſt diabolus; quia nulla conuentio Chriſti ad diabolum: vnde ſicut Iudas per oſculum tradidit eum Iudæis.ſic ſumens indignè corpus Chriſti, tradit eum dæmonibus, quantum in ſe eſt,dum collocat illud in loco,qui eſt in poteſtate diaboli.Ideo de tali conqueritur dominus. *Manus tradentis me mecum eſt in menſa*.Auguſt.*Magis peccant,qui tradunt peccatoribus membris Chriſtum, quàm qui crucifixoribus Iudæis tradiderunt eum.* Præterea maiorem quis iniuriam domino ſuo facere non poteſt, quàm ſi eùm in vincula detrudat, atque in ſordes proiiciat. hoc facit indignè Cor.11. ſumens Corpus Chriſti.Corint.*Qui manducat, & bibit indignè, reus erit corporis, & ſanguinis Domini.* glo. pœnas Chriſto dabit,ac(ſi ipſum occiderit)punietur. Ambr. *Qui indignè Chriſtum ſumit,idem eſt,ac ſi ipſum interficiat.*

Tertiò inuiolabilis obſeruationis continuitas,id eſt diligens cuſtodia poſt ſuſceptionem.Si quis in pixide,vbi corpus Dominicum eſt poſitum, fætidum aliquid,vel lutum poſuerit,infidelis quippe iudicaretur. Qualis ergo iudicandus eſt ille,qui os ſuum,in quo Dominicum corpus recipit, malis verbis: vel cor ſuum prauis cogitationibus polluit? Prouer.*Qui cuſtos eſt Domini ſui, glorificabitur.* Prou.27. Item ſi tantum eſt peccatum Deo negare hoſpitium: maius certè videtur (poſtquam receptus fuerit) eum ab hoſpitio

ſpitio ſuo expellere; Vnde quidam ait.

Turpius eiicitur, quàm non admittitur hoſpes.

Si tantum offenditur Deus, quando diſcipuli eius non ſuſcipiuntur, vt dicitur Luc. *Quòd Sodomitis remiſſius erit in die iudicij, quàm illis, qui non receperint vos.* quantum credendus eſt Deus offendi, quando ſibi negatur hoſpitium. & præcipuè à ſuis? Ioan. *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Itē talis ſimilis eſt Iudę, qui, poſtquā ad menſam domini comedit, eum tradidit hoſtibus ſuis. Eccl. *Eſt amicus ſocius menſæ, & non permanet in die neceſſitatis.* Tales ſimiles ſunt Iudæis, qui in ramis Palmarum, floribus, canticis, & hymnis cum laudibus Dominum honorificè ſuſceperūt: & poſtea eum iniuria, & contumelia eiecerunt: proditio enim eſt magna, dominum ſuum hoſpitio recipere, & poſtea hoſtes inducere, qui eum gladiis, & fuſtibus eiiciant. quod faciunt, qui eum primò recipiunt, & poſtea peccata committunt. Nimirum cor eius rumperetur, ſi quis videret ſe ab vxore ſua è domo eiici, & adulterum ab ea recipi. ſic deus cum videt ſe contemni, & de domo ſua eiicj, & vitia, & diabolum recipi. Ioann. *Ego veni in nomine patris mei, & non recipiſtis me.* Si alius, id eſt diabolus, veneri in nomine ſuo, ipſum recipietis.

Luc. 10.

Ioan. 1.

Ecc. 6.

Tripliciter autem quis accedit ad ſuſceptionē huius ſacramenti, vel per comparationē eius ad id, quod ſumitur, cuius dignitatis non eſt proportio cōueniens: ſic nulla creatura dignè ſumit. *Nunquam poteſt homo iuſtificari comparatus Deo.* Secundò per comparationem ad conſecutionem effectus. & ſic indignè accedit. Tertiò per comparationem ad culpam, quam manducando contrahit. & ſic indignè accedit, & peccat mortaliter. opponitur autē huic indignitati (teſte D. Bonauenrura) ſufficiens præparatio, quæ eſt expulſio omnis peccati, reuerentia, & dilectio.

Ioan. 5. *D. Bon. li.* 4. *diſt.* 9. *q.* 2. *Gab. ibidem. Iob.* 25.

Verùm quidam ſe præparant verè: quidam probabiliter: quidam neutro modo. primi dignè accedunt. qui verò ſunt impreparati, indignè.

De Decimis.

Decima eſt tributum, ſiue homagium Deo debitum. Sicut enim non reddens homagiū domino ſuo, hęreditate priuatur: ita non ſoluens decimam, hæreditatem perdit

perdit. Nam veteres ex vna quaque re decimam Diis offerre conſueuerunt.

Intereſt autem inter decimas, & primitias. Primitię frugum: decimæ verò aliorum.

Triplici ratione inſtitutæ ſunt decimæ, primò ex parte Dei in recognitionē vniuerſalis dominij. cum enim deus ex magna ſua liberalitate nouē partes rerum creatarum
Leuit. vlt. nobis conceſſerit, decimā partē ſibi retinuit: Vnde Leuit. *Omnes decimæ terræ, ſiue de fructibus, ſiue de pomis arborum domini ſunt, & illi ſanctificantur.*

Secundò ratione conſentaneū eſt, vt Eccleſiæ decimas ſoluamus, à qua tot bona accipimus quotidie. hoc modo decima ſemper fuit in præcepto iure diuino ſecundùm rationem iuſtitiæ, quæ exigit, vt qui metunt ſpiritualia à mi-
Gen. 47. niſtris Eccleſiæ, dent eis temporalia. Vnde Gen. Sacerdotibus in Aegypto cibaria ex horreis publicis dabantur.

Tertiò ratio dictat, quòd qui inuigilat circa ſalutem
Gerſon. in animarum, & Reipublicæ, vtilitatem habeant, vnde viue-
reg. mor. re poſſint. & propterea ſolutio decimarū ſacerdotibus eſt
par. 2. de iure diuino, quatenus inde ſuſtententur.

Gen. 14. Melchiſedech obtulit Abrahæ tanquam dei vicario decimas omnium rerum, quas habebat.

Gen. 28. Iacob decimas de omnibus dedit.

Recipientes decimas debēt eſſe clerici domino ſeruiētes, qui non debent ſuperflua quærere, ſed neceſſaria, & Deo inſeruire, atque diuinis ſemper aſſiſtere. Ezechias in-
2. Parali. ſtruxit ſacerdotes. *Vos elegit Dominus in hæreditatē ſibi, vt ſte-*
29. *tis coram eo, & miniſtretis, & cremetis incenſum.*

Nulla conſuetudo contraria ſoluit hominē ab obligatione reddendi decimas; quia hæc obligatio fundatur ſu-
De Thom. per ius diuinum, & naturale: ideò tenentur ſemper homi-
quol. 2. ar. nes reddere decimas, ſi Eccleſia exigat, contraria conſue-
3. tudine non obſtante: Deus autem voluit decimas in noua lege dari, vt ex ſubſtantiis noſtris Deum honorantes, gratias Deo agendo acquiramus gratiam Spiritusſancti. In veteri autem teſtamento fuit ſignum perfectæ curationis ab omni morbo peccatorū, quæ expectabatur fienda per Chriſtum. Nam denarius eſt numerus perfectus, etiā in via Platonis, & primus limes numerorū, vltra quem non proce

proceditur, niſi replicando præcedentes numeros. & ita qui dabat decimas, proteſtabatur, quaſi figuratè, &in quo dam ſigno ad ſe pertinere imperfectionem, & expectarę pe rfectionem futuram per Chriſtum.

Et ita decimatio eſt actus moralis, ſacramentals, & figuralis.

Moralis, inquantum eſt alicuius partis donatio ad ſubſtentationem eorum, qui ſunt diuino cultui deputati. Morale enim, & iuſtum eſt, vt de altari viuat, qui altari deſeruit. Sacramentalis, inquantum eſt donatio alicuius partis ad Dei honorem. In fide mediatoris ob curationem morbi originalis. Figuralis quatenus donatio decimæ partis facta ſummo ſacerdoti ſignificabat curationem vtilem fiendam per futurum ſummum ſacerdotem Chriſtum. *1. Cor. 6.*

Quadruplex præmium conſequuntur hi, qui fideliter, & deuotè decimas perſoluunt.

- Primum eſt abundantia temporalis.
- Secundum eſt corporis incolumitas.
- Tertium eſt infuſio gratiæ, multiplicatióque virtutum.
- Quartum eſt copioſa ſalus in patria.

De Decimis habes.

DEus reſpexit ad Abel, & ad munera eius; quia de melioribus obtulit gregis. Cain verò deſpexit; quia de corroſis, & vilioribus terræ naſcentibus, obtulit. *Gen. 4.*

Debent ſacerdotes decimas recipientes Deo vacare. *Num. 18.*

Debent de ſuis redditibus pauperibus errogare. *Deut. 18.*

De dolore.

Dolorum ſeptem ſunt differentiæ. eſt enim dolor
- Deponendus.
- Recolendus.
- Appendus.
- Aſſumendus.
- Suſtinendus.
- Abhorrendus, &
- Præcauendus.

Primò dolor deponendus. Et hic eſt dolor alienæ felicitatis. iſte dolor regnat in inuidis, qui ſimiles ſunt buffoni, qui (vt dici ſolet) odorem florentis vineę ſuſtinere non poteſt. Et quibuſdam ſerpentibus Indiæ, qui ſtatim fugiunt, quando vident florere arbores aromaticas: quas

etiam

etiam corrodere dicuntur, ne floreant, eo quòd odorem florum earum ſentire non valent. Sic inuidi proſperitatem proximorum videre non poſſunt: & de ipſorum infortu-
Eccl.27. nio gaudent. Iſtis dicitur Eccl. *Laqueo peribunt, qui oblectantur caſu iuſtorum. dolor conſumet eos, antequam moriantur.* gladius enim inuidiæ cor eorũ perforat, inceſſanter cruciat, ſecundùm illud poëticum.

Iuſtius inuidia nullus eſt, qui primitus ipſum
Corrodit, auctorem excrutiatque ſuum.

Exemplum de rubigine, quæ paulatim conſumit ferrum. & ſequitur.

Riſus abeſt omnis, niſi cum fecere dolorem.

Similes ſunt Diabolo, qui nunquam lætatur, niſi quando
Pſal.13. videt alterius malum. Pſal. *Quorum os malu plenum eſt, & amaritudine, & dolo.*

Secundò eſt dolor recolendus. Et hic eſt dolor Domi-
Tren.1. nicæ paſſionis, ad quam cõſiderandam inuitamur. *O vos omnes, qui tranſitis per viam, &c.* Ob cuius memoriam pingi ſemetipſum fecit in parietibus, in cuius figuram cruces quoque in compitis eleuantur. Cuius dolor ſignatur per dolorem capitis, cuius dolori condolent omnia membra corporis, niſi corrupta ſint, vt patet in paraliticis: vel ab-
4. Reg.10. ſciſſa, vt in mutilatis: vnde *Caput meum doleo, &c.* Quantus
Zac.12. debeat eſſe dolor iſte, dicitur. *Dolebunt ſuper eum, ſicut doleri ſolet ſuper mortem vnigeniti.* cuius dolor eſt ſummus, & cõtinuus. *Doleo ſuper te, frater mi Ionatha, doleo ſuper te: ſicut mater*
2.Reg.50. *vnicum amat filium, ita te diligebam.* Verba ſunt Sanctorum, paſſioni Chriſti, tanquam fratris, aut filij compatiẽtium.

Tertiò eſt dolor appetendus. Et hic eſt dolor contritio-
Iob 10. nis, quam petebat Iob. *Dimitte, vt plangam.* & bene dicit, *dimitte me*, quod eſt donum. Exemplum illius in dialogo, qui petiit inducias vſque mane, & habere non potuit. ſequitur. *Vt plangam paululum dolorẽ meum. Vt plangam* (dicit) non vt gaudeam: aut mala, quæ feci, faciam. Porcus dimittitur creſcere, vt poſtquam fuerit magnus, & pinguis, occidatur: aut de fure, qui ſemel, vel bis dimiſſus, iterum in furto deprehenſus ſuſpenditur. ſequitur. *Antequam vadam & non reuertar.* Eſt enim infernus ad inſtar Dædali, cuius facilis eſt ingreſſus: ſed negatur egreſſus.

Nullam

Naſſam faciliter intrant piſces: ſed inde exire neſciunt. De illo dolore dicitur. *Dolor meus ſuper dolorem in me cor meum mærens.* bis exprimit dolorem; quia dolori cordis debet addi dolor ſatisfactionis, hoc eſt dolor pœnalis, nõ enim ſufficit pœnitere, niſi addatur ſatisfacere; dum tamẽ tempus habeamus. ſicut non ſufficit velle ſe acquitare de debito, niſi ſequatur ſolutio. Sequitur. *In me cor meum mærens*; mœror enim contritionis eiicit ſordes ab anima. Exemplum de torrente, qui quælibet obuiantia ſibi ſuo reiicit impetu. Magdalena per flumina lachrymarum lauit maculas peccatorum, aqua, ignem extinguit, medicamẽtum dolorem linit. Quantus autem debeat eſſe dolor cõtritionis, dicitur Oſeæ. *Colligata eſt iniquitas Ephraim.* Vinculo ſcilicet malæ voluntatis: vinculum enim ita ligat faſciculũ, quòd nec vnica palea decidat. & circulus ita ſtringit dolium, quòd nec gutta quidem poſſit exire, niſi perforetur. ſequitur. *Abſconditum eſt peccatum eius, ſicut gladius in corde.* Exemplum de ſtulto, qui non permiſit extrahi gladium de corpore vſque ad veſperam, & ſtatim mortuus eſt. peccatum in anima ſerpens eſt in ſinu, vel venenum in ſtomaco, vel latrones in domo. Sequitur, *Dolores parturientis inuenient eum.* Nota, quòd mulier cum maxima delectatione concipit; & cum vehementiſſimo dolore parit, ita quòd nullum membrum eſt in parturiente, quod non doleat. Sic nec minimum membrum debet eſſe in corpore, quod non ſatisfaciat. Cum enim omnia membra fuerint inſtrumentum vitiorum, debeant eſſe ſimul inſtrumenta pœnitentiæ. Exemplum de Magdalena, quæ de ſe tot fecit ſacrificia, quot habuit delectamenta. *Torſiones, & dolores tenebunt. quaſi parturientes dolebunt.* Ierem. 8. Oſ. 13. Iſ. 13.

Quartò dolor eſt aſſumendus. Hic eſt dolor compaſſionis Membra ſiquidem adinuicem doloribus ſuis condolent: vnde ſi patiatur vnum membrum, ſtatim aperitur os ad quærendum remedium: auris ad audiendum conſilium, oculus ad videndum, manus ad ſignãdum. Cum igitur omnes ſimus vnum corpus in Chriſto; alter autem alterius membra, ſicut dicitur. Debemus adinuicem compati: ſin autem, non pertinemus ad corpus Chriſti. huius doloris habemus exemplum. *Audite obſecro vniuerſi populi, & vide* Rom. 12. Iren. 1.

& videte dolorem meum. Iuuenes mei, & virgines abierunt in captiuitatem. Videte, quòd magiſter comparitur iuuenibus, & virginibus, quas capriuauerar Diabolus; quia talibus magiſtris inſidiatur, & aduerſatur. Eſt enim ſicut venator, qui delicatiora quærit animalia; quia etiam per tales magiſter lucratur, quãdo ſunt in exercitu ſuo: ſed pauci ſunt, qui condoleant proximo, ſimiles canibus, qui percuſſum canem, & vlulantẽ omnes lacerant, perſequuntur, & mordent. Cum enim abundant diuitiis, viſitanrur, & frequentantur. quando redigunrur ad paupertatem, contemnuntur, & reiiciuntur. arbor viſitarur & obſeruarur diligenter, tempore fructuum: ſed ablato fructu, deſpicitur, & cunctis exponitur, vt patet in vineis, quæ clauduntur tempore fructuum: quibus perceptis, poſtmodum etiam feris exponunrur.

Quintò eſt dolor ſuſtinendus. Hic eſt dolor mundanæ aduerſitatis. huius exemplum habetis in capite noſtro
Iſ. 53. Chriſto, de quo dicitur Iſa. *Verè dolores noſtros ipſe tulit, & languores noſtros ipſe portauit.* Scimus, quòd non eſt poſſibile, quòd caput doleat: & cætera membra ſine dolore remaneant, ſecundùm illud poëticum.

Cui caput infirmum cætera membra dolent.

Cum igitur caput noſtrum Chriſtus tot dolores ſuſtinuerit, iuſtum eſt, & neceſſarium, quòd dolores in præſenti ſuſtineamus; alioqui membra eius non eſſemus. Vnde
Iob 14. de bono milire dicitur. Iob. *Caro eius, dum viuit, dolebit. Du-*
2. Mat. 6. *ros cordis ſuſtineo dolores.* Eſt igitur hic dolor ſuſtinendus. *In*
Ecc. 2. *dolore ſuſtine: & in humilitate tua patientiam habe; quoniam in*
Pſal. 68. *igne, &c. Omnes enim ad laborem naſcimur. Ego ſum pauper, & dolens, &c.* Ideo puer (tanquam propheta ſui) naſcitur plorans. pugil nudus, & inermis aggreditur bellum. Ad hoc enim naſcimur, vt in continua pugna verſemur (vt in exilio) & neceſſarium mortis dominium ſentimus. proprer
Iere. 20. hoc conqueritur Prophera. *Quare de vulua egreſſus ſum, viderem laborem, & dolorem, &c.*

Sextò eſt dolor abhorrendus. & hic eſt dolor vltimæ reſolutionis, de quo. *Defecit in dolore vita mea, & anni mei, Non*
Pſal. 30. *audierunt vocem tuam Domine.* Sequirur. *Et ecce mortui ſunt in*
Baruc. 2. *doloribus peſſimis.* Malus eſt dolor mortis; quia ſeparat ab amicis,

amicis,& cognatis.peſſimus eſt; quia animam à corpore ſeparat. Ideo timendus,quia ſubitus. Scintilla citè extinguitur:& fumus citò diſpergitur. roſa, quæ nunc rubet, mox marceſcet. *Cum dixerint,pax,& ſecuritas;tunc repentinus ſuperueniet interitus.* Ecce,quòd ſubitus, & incertus fulgur momento diſſoluit magnam turrim.Sequitur. *Quaſi dolor parturientis.* Ecce, quòd grauiſſimum eſt in partu,quando ruptis carnibus, extrahitur fœtus à ventre:ſed in morte cuiuslibet extrahetur anima à corpore.Sequitur. *Et nō effugiet.* Ecce quòd eſt perpetuum,& quaſi neceſſarium.Mirabile,ſi euadere poſſunt,quando ex vna parte Diabolus, ex altera autem mors circundat. *Circumdederunt me dolores mortis,&c.* Sunt enim aliqui,qui deſinunt eſſe, ſed non penitus. Sic videmus, ex pellibus animalium fieri ſotulares,& alia humanis vſib' neceſſaria. ſed cadauer nulli res deſeruit;niſi quia poſt reſurrectionem generalem conſolidabitur.propter hoc dicitur. *Deficiant peccatores à terra,& iniqui.* ita vt non ſint. *Omne opus corruptibile in fine deficiet:& qui operatur illud,cum illo peribit.* I.Tim.5. Pſal.17. Pſal. 103. Ecc. 4.

Septimò eſt dolor præcauendus; Et hic eſt dolor æternæ damnationis:& hunc dolorem aggrauat acerbitas incomparabilis:illic enim vlulabunt miſeri præ dolore,ſicut lupus in pedica captus,& ſicut decoriatus. *Serui mei laudabunt præ exultatione cordis.* Vrſus præ anguſtia ſpiritus vlulabit.& hoc innuitur,vbi dicitur. *Quòd manducabunt linguas ſuas præ dolore.* Quo verbo præcipuè tangit aduocatos. Aggrauat etiã hunc dolorem anxietas immitigabilis; nulla enim erit ſpes alleuiationis.Propter quod igitur blaſphemabunt Dominum,à quo nullum expectabunt remediũ, deſperati. *Blaſphemabunt Deum cæli præ doloribus,& vulneribus ſuis.* Omnes enim medici ſimul nullam poſſent eis exhibere medicinã. *Inſanabilis eſt dolor tuus propter multitudinẽ iniquitatũ tuarũ.* Aggrauat inſuper & hunc dolorẽ æternitas interminabilis. Nulla ſpes erit vnquam euaſionis: tũc enim dicetur eis cum deriſione illud. *Ambulate in lumine ignis veſtri,& in flammis,quas ſuccendiſtis,de manu mea factum eſt hoc vobis. In doloribus dormietis, ſi dormitis.* ſupple. quod quod erit impoſſibile. Etenim dormiet in igne,vel in tanto quis dolore:tunc dicent miſeri illud. *Dolores inferni cir-* Iſ.55. Apoc.16. Apoc.16. Ierem.30. Iſ.50. Pſal.17.

cundederunt me, præoccupauerunt, &c. A quibus nos liberet, qui iudex eſt viuorum, & mortuorum, & introducat in gloriam ſuam.

De Eleemoſina.

Eleemoſina eſt benigna ſuffragandi voluntas, quæ egentiſſimo cuique ſuffragatur. Et dicitur quaſi aqua miſerationis, vel quaſi actus diuini mandati: vel Elij, & Moys, quaſi aqua Dei; vel à voce ἐλεος id eſt, miſericordia.

Eleemoſina dari debet { Feſtinanter, Abundanter, & Hilariter.

Prouerb.3 Primò dari debet eleemoſina feſtinanter. Quia; *Qui citò dat, bis dat. Ne dicas amico tuo: vade, & cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare. Cor inopis non afflixeris; & non protrahas domũ angu-*
Ecc.10. *ſtiatis.* Attendere debent hic illi, qui per manus proprias in vita ſua nulli volunt diſtribuere: ſed per manus alienas poſt mortem ſuam, expectantes ſibi medicinam dari poſt
Eccl.18. mortem contra conſilium Sap. *Ante languores adhibe medicinã.* Melior eſt vna candela ante, quàm duæ retro. Eleemoſina; quæ datur in vita, eſt lucerna, quæ præcedit aliquẽ, præmuniens viam, ne in lutum cadat, vel præcipitet in foueam. Illa, quæ fit poſt mortem, eſt ſicut lucerna, quæ defertur alicui poſt tergum, quæ non cuſtodit eum, ne cadat in foueam inferni. Auguſti. *Conſiderate fratres, quòd multi*
Aug. *ſubitò bona ſua perdiderunt: quæ ſtudioſè recondebant: & quorum pœnituerunt; quia non audierunt conſilium Domini, dicentis. Da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo.* Chriſoſto. *Congrega ſubſtantiam, vbi habes patriam.* Qui enim collocat theſaurum in terra, non habet quod ſperet in cœlo. Veh qui aſpicis in cælum, vbi nobil habes repoſitum.

Quis iudicaret pauperem diuitem, cui in alieno hoſpitio ſeruiatur auro, & argento in menſa? & nihil licet ei ex-
Iob 27. tra portare. *Diues, cum dormierit, nihil ſecum affert.* Amb. *Non ſunt bona hominis, quæ ſecum ferre non poteſt.* Sola miſericordia comes eſt defunctorum. Hoc ergo tuum reputa, quod pauperibus erogaſti: quicquid enim pro mundo feciſti, perditum habe. mundus enim eſt tanquã burſa per-
Aggei.1. forata, vbi quicquid ponitur, totum elabitur. *Qui congregauit merces, poſuit eas in ſaccum pertuſum.* In mercibus magis lucratiuis

lucratiuis ponunt mercatores nummos. Et in terra magis fertili iacitur ſemen. Mercatores autem attendunt diligẽter, cui magis credant merces, & vbi reponant. Sic & tũ ſcias, cui credas credentias tuas: & illi ſoli committas, qui potens eſt depoſitum tuum ſeruare. *Scio cui credidi, & certus; quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem iuſtus iudex.* Item ſemen gelu, vel glacie preſſum, & retardatũ vberius fructiferat aliquando. Sic eleemoſina, quæ in aduerſitate præſtatur, maiorem habet remunerationem: & illa, cui detrahitur, quàm quæ laudatur. *Sit eleemoſina tua in abſcondito, &c.* 2.Tim.1. Matth.5.

Secundò debet dari eleemoſina abundanter. *De altiſſimo ſecundùm donatum eius.* Id eſt ſicut ſe, & ſua dedit tibi. ſic tu & te, & tua ſibi. ſicut enim nihil retinuit erga te: ſic tu nihil retineas erga ipſum. ſicut fuit largus: ſic & tũ ei. *Quomodo poteris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue.* Nullus poteſt ſe excuſare à collatione eleemoſinæ, licèt pauper ſit. quoniam aliquando tantum placet Deo obolus, quem pauper pro Deo erogat. ſicut ſi diues daret centum denarios. Libenter emeret aliquis pauper carnes, vel vinum, ſi tantum crederet ſe habiturum per vno denario, quantum diues pro centum. *Iuſtus miſeretur, & tribuet.* glo. ſemper eſt iuſto aliquid, quòd det ſaltem orationem. *Qui dederit calicem aquæ frigidæ tantùm, non perdet, &c.* Chriſoſt. *Si videris inopem, & dixeris. Iuuenis, & ſanus es, nihil agens, quare non laboras? hic dicet tibi: cum ſanus ſis, nihil agis eorum, quæ tibi Deus iniunxerit? Dicit autem. Qui non laborat, nõ manducet. Si verò dicas, ſemel, vel bis dedi, quid ergo? Non indiget rurſum cibari, qui ſemel eſt cibatus?* Item vinea illa libentius ſumptuosè colligitur, quæ bonum vinum affert, quàm illa, quæ prauum, vel nihil. Sic pauperes magis inuitandi ſunt, quàm diuites; quia remuneratio maior habebitur. Melius eſt lucrari in vilioribus, quàm perdere in gemmis, & precioſis. Sic melius eſt pauperibus, & vilibus dare, quã diuitibus: de quibus nullum lucrum habebitur. *Cum facis conuiuium, in cœnam noli vocare amicos, & diuites, &c.* Item creditor dando pecuniam ad vſuram, plus lucratur, quàm debitor. Sic qui dat eleemoſinam, lucratur magis, quàm qui accipit. diuites autem quod tribuunt pauperibus, Deo ad Ecc.35. Tob.1. Luc.21. Pſal.36. Matt. 10. Luc.14.

Prouer.19 cenſum mutuant. *Fœneratur Deo, qui miſeretur pauperi*; Vnde glo. ait centuplũ accepturus. eſt enim beatius dare, quàm accipere.

Tertiò debet dari eleemoſyna hilariter, & bona inten- *2.Cor. 9.* tione. *Non ex triſtitia, vel ex neceſſitate: hilarem enim datorem* *Chriſ.* *diligit Deus. Cum tali vultu reſpicit Deus ea, quæ facis, cum quali* *Ecc. 35.* *facis. In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Oculus enim interioris ſemper debet præcedere manum operationis. *Pal-* Prouer.4 *pebræ tuæ præcedant greſſus tuos.* Non quid detur, refert, ſed qua mente detur. æquauit opes animo, qui exiguum tribuit libenter.

Quare in eleemoſina tria cõſiderantur.
- Actus interior.
- Actus exterior.
- Et fructus.

Ad actum interiorem inuitat Deus.

Ad actum exteriorem inuitat natura, & lex.

Ad fructum inuitat triplex vtilitas. temporalis, quia multiplicantur bona temporalia. ſpiritualis, quæ à morte liberat.

Iucundus homo, qui miſeretur & commodat. bene dicit, *commodat.* quia redditur ei multiplicatum.

Diuina acceptatio. *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

Decet hos In actu interiori quoque conſiſtit Chriſtiana liberali- *Scotus* in tas; quia & pauperes poſſunt eſſe liberales: Vnde B. Aug. *Si* *quæſt. de* *tu potes dare eleemoſinam, da: ſi non potes, affabilem te fac, ſcilicet* *Praxi.* *per conſilium, & compaſſionem. coronat Deus intus bonitatem, vbi* *B. Aug. ſu* *non inuenit facultatem. Nemo dicat, nõ habeo, charitas non de ſac-* *per Pſal.* *culo erogatur.*

103. Zacheus nõ amplius publicanus, ſed filius Abrahæ tangit conditiones ad veram eleemoſinam requiſitas, cum ait. *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus. Ecce quò ad promptitudinem*; quia nemo inuitus bene facit, etiam ſi bonum eſt, quod ipſe facit. *dimidiũ.* quia ſi multũ fuerit, abũdanter tribue. *Bonorum*; quia debet eſſe bona, & non de rebus marcidis: propria, non de rebus alienis. quare ait, *meorum.* de malè acquiſitis non debet fieri eleemoſina, quando ſcitur dominus. his enim opibus vti non licet, quæ vel rapinis, vel furto, ſiue fœnore parãtur; Cum ſatis notũ

ſit,

ſit, eiuſmodi opes his reddi debere, quibus adimuntur. Eſt enim ſpecies furti de alieno largiri. *Do.* liberè, & volũtariè; quia nihil turpius eſt venali miſericordia. *Pauperibus.* quia (vt S. Leo ait.) *Habentibus dare, nihil eſt, quàm perdere.* Perpẽde itáque, quòd dare eleemoſinam pauperi, & pietatis & iuſtitiæ eſt. ſi conſideras indigentiam, dare eleemoſinam, pietatis eſt. ſi conſideras indigentiam proximi, & debitũm tibi impoſitum, & pietas, & iuſtitia eſt, quia teneris diſpẽſare ſuperflua. Hoc ſiquidem docet natura in arboribus, quæ & foliis, & fructibus exuuntur, vt nobis ſubueniant. *D. Thom. 22. q. 33.*

Continentur autem opera miſericordiæ his duobus verſiculis.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.
Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Viſitare infirmum, potare ſitibundum, cibare famelicũ, redimere captiuum, tegere nudum, condere defunctum, conſulere dubitanti, docere ignorantem, caſtigare delinquentem, conſolari triſtem, remittere iniurias, ferre patiẽter aliorum infirmitates, orare pro omnibus.

Verùm triplex eleemoſina aſſignari debet.
- In corde, compatiendo proximo.
- In ore, conſolando, & compatiendo proximo.
- In opere, ſubueniendo proximo in neceſſitate.

Præterea tria ſunt eleemoſinarum genera.
- Dare egenti.
- Dimittere lædenti,
- Corrigere delinquentem.

Modus faciendi eleemoſinam conſiſtit in his tribus, vt fiat.
- Velociter,
- Latenter,
- Hilariter,

Velociter, Seneca. *Quantum moræ addidiſti, tantum gratiæ ſubtraxiſti.* Latenter. *Te faciente eleemoſinam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Hilariter. *Melior eſt bucella panis cum gaudio, quàm domus plena diuitiis cum iurgio.* Solent mercatores theſauri pondere grauati, vel vbi timent fures, & ſicarios pecuniam ſuam aliis committere, à quibus litteras accipiunt: has litteras Chriſtus tradit nobis, vt centuplum pro ſimplo accipiamus in patria, ad quam ipſi *Matth. 6. Prouer. 17*

Marc.9. tendimus. *Si quis dederit calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem ſuam.*

Eleemoſina tria bona facit. { Deum placat, Meritum augmentat, Bonum multiplicat.

Deum placat, quia. *Fiducia magna erit coram domino eleemoſina omnibus facientibus eam.*
Meritum augmentat. *Qui miſeretur pauperi, beatus erit.*
Bonum multiplicat. *Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem.* i. cum ratione, & diſcretione prouidet pauperibus, & egenis.

Habes de eleemoſina.

Thob.12.
Prouerb.15.& 3. Pſal.40.
Ecc.3.
Daniel.4.
Iſ.58.
Matt.10.
Matt.25.
2.Cor.9.

De Exemplo.

EXemplum græcè ἀρχέτυπος. eſt autem duplex, malorum ſcilicet, & bonorum. Malorum exemplum nobis relinquitur, vt à peccato caueamus. Bonorum autem, vt eorum exemplo proficiamus. Vnde dicit Dominus vni-
Exod.25. cuique fideli. *Vade, & fac ſecundùm exemplar, quod tibi monſtratum eſt in monte:* (Mobs iſte ſacra ſcriptura eſt.) vade igitur, & lege ſcripturam: & ibi inũenies malos propter peccatum punitos crudeliter: bonos autem præmiatos nobiliter. In exemplũ autem nobis relinquuntur.

Primi parentes, vt caueamus à peccato inobedientiæ.
Sodomitæ, vt caueamus à peccato carnalitatis.
Iſraelitæ, vt caueamus à peccato infidelitatis.
Niniuitæ, vt caueamus à peccato inſtabilitatis.
Memoria Sanctorum, vt ad virtutes tendamus.

Primò in exemplum nobis relinquuntur primi parentes, Adamus ſcilicet, & Eua, vt caueamus à peccato inobedientiæ, & temeritatis: qui non ſolùm peccatum inobedientiæ commiſerũt: Sed alia etiam peccata mortalia perpetrarunt:

petratunt. Et propter peccatũ inobediẽtiæ mortẽ temporalem incurrerunt. *Adam exemplum meum adoleſcentia mea.* Iac.13.
Qui videret medicũ ob alicuius medicamenti potionem mori, non libẽter poſt eum de illa potione biberet. ſic qui videt prælatum, vel patrem ſuum, vel alium malo opere, vel alio veneno peccati ſpiritualiter mortuum, non debet eum ſequi. *An guſtare poterit quis, quod guſtatum affert mortem?* Iob.

Secundò relinquuntur nobis in exemplum Sodomitæ, vt caueamus à peccato carnalitatis. Ciuitates Sodomorum, & Gomorreorum in cinerẽ redigens euerſione damnauit. Exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt. Qui videret aliquem in ignẽ præcepitari, & comburi: vel foueam, & ſuffocari: vel in aqua ſubmergi, non ſequeretur eũ: ſed vitaret. Sic nec iſti ſunt imitandi, nec alij eorum ſimiles: quia ex eorum imitatione mors ſequitur æterna. *Mandabatur, vt ſi aperiret ciſternam, & non operiret eam: & caderet bos, vel aſinus in eam.* id eſt aliquis ſimplex exẽplo eius peccauerit, dominus ciſternæ reddet pretium, id eſt condignam pœnitentiam: & aliàs mortuũ erit ſuum, id eſt peccatum ei imputabitur. 2. Pet. 2. Exod. 21.

Tertiò relinquuntur nobis in exemplum filij Iſrael, vt caueamus à peccato infidelitatis. *Feſtinemus ingredi in illam requiem, ne quis incidat in Chriſtum incredulitatis exẽplum.* gloſ. In qua patres noſtri fuerunt, qui propter incredulitatem ſuam terram promiſſionis non intrauerunt. Quando illi, qui ſciunt viam, errant, non eſt mirum, ſi illi errant, quia neſciunt: & tamẽ fatuus eſt, qui ſcienter ſequitur deuiantem. Libri, qui ſcripti ſunt ad exemplaria falſa, ſolent eſſe falſi. Ideo non eſt mirum, ſi multi ſunt mali, & corrupti: quia exempla eorum, ſcilicet prælati, & parentes mali corrupti ſunt. *Ideo ad primates, & ipſi magis fregerunt iugum, &c.* Et tamen non ex hoc ſumus excuſati, quia ſi ſacerdos vineam ſuam, quãdo florere incipit, vindemiaret, nemo exemplo illius ſimiliter de ſuo faceret. Quomodo exemplo illius animam tuam perdis: cum exemplo illius nolles denarium perdere? Item ſi videres aliquem malum mercatum facere, exemplo illius caueres tibi de ſimili. *Caue ne imitari velis abominationem gentium.* Heb. 4. Hier. 5. Deut. 18.

Quartò ponuntur nobis in exemplum Niniuitæ, vt caueamus à peccato inſtabilitatis; quia non ſteterunt in pœ-
Nau. 3. nitentia. *Ponam te in exemplum, & omnis, qui viderit te, reſiliet à te, & dicet. Vaſtata eſt Niniue.*

Quintò in exemplum relinquitur nobis memoria Sanctorum, vt ad virtutes tendamus. Debemus enim reſpicere Sanctos, qui nos præceſſerunt, vt defectus noſtros co-
Iob 23. gnoſcamus, & emendemus. *Reſpiciet homines, & dicet: peccaui, & verè deliqui, & vt eram dignus, non recepi.* Et nota, quòd dicit, reſpiciet. ſicut antiqua exemplaria reſpiciuntur, vt prauitas, & falſitas nouorum librorum, antiqui enim Sancti exemplaria nobis ſunt, vt illis nos conformemus. *Dicit*
Act. 3. *Petrus claudo, reſpice in nos.* Et ſicut ſcriptor, qui vult verè ſcribere, ſemper habet oculum ad exemplar; alioqui falſum ſæpe ſcriberet. Sic & nos ad vitam Sanctorum reſpi-
Gal. 24. ciamus. *Aemulamini bonum in bono ſemper.* Cementarius quando ponit, & aptat modulum ad lapidem, defectum lapidis percipit. Et carpentarius ſignum menſurans linea, & regula, tortuoſitatem illius, & gibboſitatem cognoſcit. Sic ſi menſuraremus vitam noſtram ad vitam, & pœnitentiam Sanctorum, & antiquorum Patrum, quaſi nullam repu‑taremus. Sen. *Niſi ad regulam, praua non corriges.* Item vnã ſemper, ad quam viuas, regulam prehende, & ad illam omnem vitam tuam exequere. Item cera recipit formam, quã in ſigillo inuenit. Et metallum, qualem inuenit in modulo ſiue tortam, ſiue rectam. ſic iuuenes formam viuendi, quam inueniũt in antiquis. Sed multi ſunt, qui citius quærunt formam rectam ad informãdos ſotulares ſuos, quàm ad informandam vitam ſuam. *Imitatores mei eſtote, &c.*

Phil. 3. Proponitur ergo nobis in exemplum Sanctorum memoria ad virtutes. Chriſtus in exemplum patientiæ, & humilitatis. Alij Sancti in exemplum pœnitentiæ, & viuacitatis, Perſeuerantiæ, & longanimitatis.

Primò proponitur nobis Chriſtus in exemplum patientiæ, & humilitatis, quando lauit pedes diſcipulorum ſuo-
Ioan. 13. rum. *Si ego laui pedes veſtros Dominus, & magiſter, &c. Exemplum enim dedi vobis, &c.* quia non eſt ſeruus maior domino ſuo. De patientia autem. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens*

linquens exemplum,&c. ſimiliter. *Poſuit me quaſi in prouerbium vulgi,& exemplum ſuum coram eis. Hanc tentationem permiſit Deus illi euenire,vt poſteris daretur exemplum patientiæ,&c.* *1.Pet.2.*

Secundò proponitur nobis in exemplum patientiæ, & viuacitatis,ſicut fuerunt ſancti Martyres,& ſancti Apoſtoli, Confeſſores,& Virgines contra pigritantes, & deſides. *Per agrum pigri hominis tranſiui,&c.quod cum vidiſſem,exemplo didici diſciplinam,vſque quò piger dormis?ſomno ſcilicet mortis,& taces in lecto peccati.ſurge,&c.* *Iob.17.* *Prouer.24*

Tertiò proponuntur nobis alij Sancti, & Prophetæ in exemplum perſeuerantiæ,& longanimitatis. *Exemplum accipite fratres mei exitus mali,non culpæ,ſed pœnæ, & longanimitatis prophetas,qui locuti ſunt.* *Iaco.5.*

Philoſophi cognouerunt, quòd in omni genere datur vnum,quod eſt metrum,& menſura aliorum: vt nemo de ſeipſo præſumat,vel ſit ſapiens in oculis ſuis.Hoc quoque declarauit Dominus Exod. *Vade, & fac ſecundùm exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* Eſt autem Exemplar iuxta vocabuli proprietatem, ad cuius imitationem fit aliquid: Imago verò,quod alterum exprimit, & imitatur. Pictura dicitur imago,quia eſt id,quod exprimit alterum, & imitatur ſcilicet Cæſarem.Cæſar dicitur exemplar;quia id,ad cuius imitationem fit aliquid. Quando Chriſtus illuminauit cæcum dixit ei. *Reſpice.* Et Petrus Apoſtolorũ princeps. *Reſpice in nos.* Sed in rebus humanis habemus noſtras formas,& menſuras,præterquam in anima noſtra,quę ſola omni arte deſtituta eſt. Hinc maiorum exempla valde nobis obſunt:Vnde ſubditi dicere poſſunt. *Peccauimus cum patribus noſtris.* Prælati quoque, & maiores duplici pœna puniuntur. *Potentes potenter punientur, quia potenter peccauerunt.* Cum maiores voluptati deſeruiunt, minoribus laſciuiæ fræna laxant.Sanctorum verò exempla dicuntur carbones deſolatorij;quia incēdunt ad Dei & proximi amorem. *Exod.25.* *Act.3.*

Comparantur exempla genis,quæ oculis ſubiiciuntur, & minimè cooperiuntur.Maximè facit ad exemplum patientia,quæ opus perfectũ habet.In area fit percuſſio grani,& calcatio ſuſtinet plures actus,quando trituratur granum:nec propterea frangitur terra;quin potius integra,& *Comparatio.*

ſolida

ſolida perſeuerat.

Malum exmplum non tantum occidit, quàm corrumpit.

Eſt autem exemplum quadruplex. { Tenendum. Cauendum. Timendum. Quærendum.

Tenendum eſt exemplum bonorum, cauendum malorum; quia citius nos corrumpunt vitiorum exempla domeſtica. timendum eſt damnatorum exemplum. quærendum eſt bonorũ exemplũ, in quo debemus apes imitari, & medicos, qui bonas herbas ſeligere ſolẽt. Formica quãdo granum portare non ſufficit, ipſa onus ſuum præcedit, & præcedendo

Ore trahit quodcunque poteſt, & addit aceruo.

Exempla magis mouent, quàm verba. Vnde Claudianus.

Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus.
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.

Vt plantarum ſemina, ſic hominum vitæ regionibus ſimiles fiunt.

De Excommunicatione.

EXcommunicatio eſt extra poſitio, vel excluſio, aut ſeparatio: dicitur autem excluſio à communione fidelium, non corporalis, quæ fit in incarnatione: ſed ne communicet cum aliis, nec alij cum ipſo.

Scot. in 4. diſt. 19. Hæc autem ſeparatio eſt à ſeptem rebus.

Primò ſeparatur à cælo, quia nunquam intrabit in regnum cælorum: niſi prius abſoluatur ab excommunicatione. *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælo.*

Chriſ. Vnde Chriſ. *Nemo contemnat vincula Eccleſiaſtica, quia non eſt homo, qui ligat, ſed Chriſtus, qui dedit poteſtatẽ talem hominibus, & homines fecit dignos tanti honoris.*

Secundò ſeparatur à ſacramentis Eccleſiæ, quia nullus eſt capax ſacramenti, dum eſt talis; quia eſt extra Eccleſiam: ſacramenta autem conferuntur exiſtentibus in Eccleſia: Vnde nec talis abſolui poteſt à peccatis, quãuis ſit contritus, & diſpoſitus ad faciendum omnia, niſi prius abſolua

Ant. 2. parte. H. 6. §. 4.

ſoluatur à vinculo excommunicationis. & ſi abſoluitur, non valet. ſed iterum debet abſolui.

Tertiò ſeparatur à ſuffragiis Eccleſiæ. *Omnes ſumus corpus in Chriſto*, ſcilicet myſticum, & ſpirituale: Vnde membrum ſeparatum à corpore non recipit partem nutrimenti, quod per cibum aſſumitur. Cibus huius corporis ſunt orationes, & ſuffragia. Omnis excommunicatus traditur Sathanæ. Rom. 12.

Quartò ſeparatur à diuino officio.

Quintò à conſortio fidelium in comedendo, & bibendo.

Vnde verſus.

Os orare valet, communio, menſa negatur.

Sextò ab omni actu legitimo: Vnde nec accuſare, nec aduocare, nec teſtificari pôteſt, vel iudicare.

Septimò ſeparatur à ſepultura poſt mortem; quia non debet ſepeliri in eccleſia, vel cemiterio. Olim laborabant Sancti patres, vt attraherent populum ad eccleſiam: nunc laborant, vt eiiciatur ab Eccleſia. Figuratur in eiectione Adami de Paradiſo.

Excommunicatur quis propter peccatũ, & præſertim propter peccatum hæreſeos. *Si quis nõ obedit ſermoni noſtro, ne commercium habeatis.* 2. ad Teſ. 3.

Eſt autem excommunicatio vltimũ remedium, quando admonitiones, flagella, & eiuſmodi non proſunt. & eſt medicinalis, & non mortalis, diſciplinans, & non eradicans: dummodo tamen is, in quem prolata eſt, non contemnat: quia eſt pro charitate, & non contra charitatem; quia eſt correctio peccatoris: correctio autem eſt actus charitatis.

Duplex eſt forus Eccleſiæ. vnus ſecretus, in quo idem eſt accuſator, & reus, qui dicitur forus animæ, vel pœnitentiæ. eſt etiã forus publicus, quia eccleſia habet auctoritatem corrigendi delicta publica.

Excõmunicatio aſſimilatur morſui canis rabidi; quia omnia animalia morſa à cane rabido efficiũtur rabida, & furioſa: ita omnes communicantes cum excommunicatis, efficiuntur excommunicati ex communicatione minori, quàm ex ipſo conſortio incurrunt.

Timen

Greg. in Reg. Timenda eſt ſemper excommunicatio, ſiue iuſta, ſiue iniuſta ſit.

Primò quia eſt ictus gladij ſpiritualis, qui magis timendus eſt, quàm ictus gladij materialis. hic enim percutit corpus: ſed ſpiritualis affligit animam. materialis ſeparat *Luc. 22.* corpus ab anima. ſpiritualis animam à Deo. *Ecce duo gladij* *Aug.* *hic.* Vnde Aug. *Qui excommunicatur grauius eſt illi, quàm ſi gladio feriretur, ſi à feris deuoraretur, ſi à flammis exureretur.*

Secundò timenda: quia excommunicatus traditur Sathanæ. Nam extra Eccleſiam (permittente Deo) Diabolus eſt caput omnium malorum.

Tertiò quia eſt membrum abſciſſum à corpore, quod eſt nullius valoris.

Quartò quia eſt ſicut leproſus ab aliorum conſortio ſeparatus.

Quintò quia eſt priuatus omnibus bonis Eccleſię. Ideo maturè fulminanda eſt propter grauiſſima animarum diſcrimina, tam excommunicãdorum, quàm cæterorum. Apoſtoli rarò, & niſi pro grauiſſimis peccatis publicis, vſi ſunt gladio excommunicationis. Ter B. Paulus excõmunicauit, vt facilè conſpici poteſt ex ſuarum decurſu epiſtolarum. B. Ambroſius excommunicauit Theodoſium Imperatorem propter ſubitam ſententiam mortis quorundam. Innocentius tertius depoſuit Ottonem tertium; quia non ſeruauit fidelitatem iuramẽti, quod fecerat. Innocentius 4. excommunicauit, Fredericum, & eum iuſtè depoſuit.

Eſt autem duplex excommunicatio, maior, & minor. Minor ſeparat à ſacramentis Eccleſiæ. maior ab ingreſſu Eccleſiæ, & communione fidelium: & dicitur anathema, quod eſt æternæ mortis damnatio.

Homo excommunicatus eſt ſicut captus ab hoſtibus omni prorſus auxilio deſtitutus. ſimilis illi, qui cecidit in *Ecc. 4.* foueam, nec habet ſubleuantem ſe. *Veh qui ceciderit. &c.*

Apoc. vlt. Eſt ſicut canis immundus, cui non licet intrare Eccleſiam. Apoc. *Foris canit.*

Quæ cõn unicatio ſancti ad canem? Vnde ſicut canes, immo magis quàm canes arcendi ſunt de eccleſia.

Item

Item eſt ſicut arbor auulſa à terra,& palmes à vite,& ra-
mus ab arbore,qui vigorem, & fructum perdit.

Sic excommunicatus omnia bona perdit, quæ ſunt in
Eccleſia;quia ſeparatur a communione omniũ fidelium.
membrum enim abſciſſum nón vegetatur à corpore,
nec palmes à vite.ſic nec homo ſeparatus ab Eccleſia. *Si-
cut palmes non poteſt facere fructum , niſi manſerit in vite , ſic &* Ioan. 15.
vos,niſi in me manſeritis. Sed non aptum niſi ad ignem. *Filij*
hominis quid fiet de ligno vitis,&c. Ecce datum eſt in eſcam ignis. Ezec. 15.
ſcilicet inferni.

Tertiò excommunicatus traditur diabolo per ſenten-
tiam excommunicationis. *Ego quidem abſens corpore , præ-* Cor. 5.
ſens autem ſpiritu iudicaui huiuſmodi hominem tradere Sathanæ.
Diabolus eſt ſicut canis, qui ad macellum expectat: vt ſi
quid piiciatur,accipiat,& deuoret. Vnde ſicut eccleſia hæ-
reticos conuictos relinquit ſæculari poteſtati: ita illi,qui
excommunicantur,poteſtati Sathanæ traduntur. Auguſt.
Omnis Chriſtianus,qui excommunicatur,ſathanæ traditur. Per v-
num excommunicatum Diabolus lucratur multos. Vnde
quidã Diabolus loquẽs in quodam dæmoniaco, poſt mul
tas coniurationes cuiuſdam boni viri, dixit ei, quòd hoc
erat peccatum,per quod plures lucrabantur. Vnus enim
excommunicatus vna die quandoque facit peccare cen-
tum perſonas,dum facit eas communicari ſibi. Et nota,
quod ille, qui communicat cum excommunicato, peccat
in ſe;quia non cauet ſibi ab eo, qui habet morbum conta
gioſum:in quo videtur ſe minus amare, quàm alium ;cum
quilibet cauere ab illis debeat, qui morbum cõtagioſum
habent.

Peccat in eum , qui communicat ; quia aufert ei reme-
dium mortis,ſcilicet confeſſionem , per quam corrigi de-
beret. *Eſt confeſſio adducens gloriam.* Peccat in eum, pro quo Eccl. 4.
excommunicatus eſt;quia aufert ei rem ſuam.

Peccat in eum,quem in miniſtro ſuo ſpernit. Lucæ 15.
Qui vos ſpernit,me ſpernit. Et quia potius amat priuari men-
ſa,quàm excommunicari: & ſocietate filiorum Dei,quàm
filiorum Diaboli. Et ideò meritò in inferno ſocius erit
Diaboli.

De Exul

De Exultatione.

EXultatio eſt expreſſio exterior prorũpens in ſignum interioris gaudij; quia interius gaudium ſua magnitudine ad exteriora prodit. Vnde exultatio in magnis gaudiis dicitur, & venit ab exulto, frequẽtatiuo verbo, ab exilio, quod eſt exeo, prodo, & quaſi ſaltando prorumpo. quod eſt ſupra modum efferri.

Ad exultationem veram venitur
Per fidei infirmitatem.
Per obedientiam veram.
Per puram humilitatem.
Per patientiam rectam.
Per iuſtitiam congruam.
Per manſuetudinem.
Per perſeuerantiam firmam.

Primò enim ad veram exultationem venitur per fidei infirmitatem.

Pſal.60. *A finibus terræ ad te clamaui: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltaſti me.* ideſt in Chriſto: nam meretur fides exaltari; quia victorioſa eſt in bello ſpirituali, ſicut pugil poſt victoriam meretur exaltari: habet autem fides victoriam de

Heb.11. triplici hoſte. *Sancti per fidem vicerunt regna.* ſ. carnis, mundi, & diaboli, vt dicetur cap. de Fide.

Secundò exultatur per obedientiam veram, quam voluit Chriſtus doceri à patre in cruce; quia ex his, quæ paſ-

Phil.2. ſus eſt, didicit obedientiam. *Factus eſt obediens patri vſque ad mortem.* Fuit enim mors eius turpis propter locum; quia in Caluaria. Turpior propter crucem; quia pœna erat latronum. Turpiſſima; quia inter latrones mortuus eſt. *propter quod & Deus exaltauit eum.* Si ergo Dominus tuus obediuit vſque ad mortem turpiſſimam, bene deberes ei obedire vſque ad mortem pulcherrimam, ſcilicet pœnitẽtiæ, quæ pulchra dicitur; quia aufert peccati turpitudinem. pulchrior; quia Deo placere facit per gratiam. pulcher-

Matt.3. rima; quia facit dignum vita æterna. *Pœnitentiam agite; appropinquabit enim regnum cælorum.*

Luc.7. Tertiò per humilitatẽ perfectã. *Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Nõ eſt vallis ſine colle, id eſt, humilitas ſine exaltatione. nec collis ſine valle, id eſt exaltatio ſine humilitate.

vnde

vnde ſequitur. *Et qui ſe exaltat humiliabitur. Depoſuit potentes de ſede: & exaltauit humiles. Deieciſti eos, dum alleuarentur.* Arbor difficilè, & longo tempore exaltatur: & momento flatu ventorum ſubuertitur. *Paulatim aſcendiſti: ſed non paulatim deſcendes: ſed tanquam fulgur, & alter Sathanas.* Exemplum de Lucifero. *Inimici domini mox honorificati ſunt, & exaltati deficientes, quemadmodum fumus deficient,* qui quantò plus aſcendit, plus deficit. *Vidi impium ſuperexaltatum, &c. & tranſiui, & ecce non erat.* Stultum eſt quærere quod ita citò perditur. Sequitur. *Et exaltauit humiles.* Ideò dicitur. *Humiliamini ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis.* Luc. 2. Pſal. 72. Ber. Pſal. 36. Ibidem. 1. Pet. 5.

Quartò per patientiam. *De torrente,* ſcilicet tribulationis, *in via bibit: propterea exaltauit caput.* gloſſ. Exaltauit eum Deus. Pſal. 10.

Triplex eſt potus. { Sanctorum. Tribulatorum. & Peccatorum.

Primus eſt Sanctorum in gloria. *Calix in manu Dei vini meri.* ideſt praui gaudij. *Faciet Dominus in monte hoc conuiuium pingue, &c.* Pſal. 74. Iſ. 25.

Secundus eſt mixtus tribulatorum. *Plenus mixto.* quia *inclinauit ex hoc in hoc. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætifi. &c.* Temperat nobis Dominus calicem iſtum, quia totus mundus non poſſet ferre vnam guttam gaudij, niſi eſſet perpetua. Exemplum de Petro in tranſfiguratione. Pſal. 74. Pſal. 93.

Tertius eſt fecis peccatorum, qui in præſenti potant feces carnalium voluptatum: & pro his potabunt feces pœnarum infernalium, *Fex eius non eſt exinanita, &c.* Idem, *ignis ſulphur &c.* Ad temperandum calicem iſtum petiit diues guttam aquæ, & non habuit; quia noluit bibere hic de mixto, bibet de puro inferni tantum, quòd non poterit exhalare; *quia fex eius non eſt exinanita,* ideſt non finietur. *Calicem habes profundum, & latum: & eris in deſertum, & in ſubſannationem, quæ eſt capaciſſima: ebrietate, & dolore repleberis, & calice mæroris, & triſtitiæ: & bibes, & potabis illum vſque ad feces,* ideſt finem. Pſal. 74. Ex. 23.

Quintò per iuſtitiam congruam. *In iuſtitia tua.* ſcilicet Pſal.

quam à te habent,exaltabuntur. Iuſtè ergo iudicate filij
Pſal.74. hominum.*Cornua peccatorum confringam.*quæ ſunt poſita in
abundantia rerum,& ſapientia mundi, quibus ventilant
Ezech.23. pauperes.*Cornibus veſtris ventilabitis.Nolite exaltare cornu ve-*
Pſal.74. *ſtrum.*Hæc cornua confringet Dominus, quando poten-
tiam conuertet in iudicium:diuitias in paupertatem : ſa-
Pſal.78. pientiam in fatuitatem.*Et exaltabuntur cornua iuſti.*quę mo
dò deprimuntur. *Exaltaui electum de plebe mea.* Non ſi-
cut facies Moiſi apparuit cornuta ex conſortio Dei,ſic
multi ex conſortio magorum.*Qui lætamini in nihilo,& diri-*
Amos.6. *tis.Nunquid in fortitudine noſtra aſſumpſimus nobis cornua? Ecce
ego ſuſcitabo ſuper vos gentem,& conteret vos ab introitu Emath,
vſque ad torrentem Deſerti.*

Pſal.149. Sextò per manſuetudinem.*Exaltaui manſuetos in ſalutem.*
ſcilicet ſcientes pati.Mali amantes bellum, qui volunt vl-
tra vires niti,exaltantur,ſed non ad ſalutē,verùm in dam-
nationem.& tales non vincunt,ſed vincuntur;quia ille vin
cit, qui patitur. Apoſtol. *Noli vinci à malo:Sed vince in bono
malum.*

Pſal.25. Septimò per perſeuerantiam.*Expecta Dominum, & exal
tabit te.*ſicut dicitur obſeſſo. *Expecta, viriliter age ;* reſiſte
aduerſario,& conforta cor tuum; quia citò habebis ſuc-
curſum,& cuſtodi viam eius, & exaltabit te, vt hæredita-
te capias terram, ſcilicet viuentium, ad quam nos perdu-
cat,&c.

De Fide.

FIdes eſt fundamentum omnium bonorum,vt dicit Au
guſt.Vnde dicitur ruinam quærere,qui ſine ea vult æ-
dificare.In fide eſt ſtabile ædificium:vnde cum fides in ali-
quo deſtruitur,funditus in eo bonum deſtruitur. Item fi-
des eſt radix omnium bonorum,& ceterarum virtutum:
vnde ſi hæc radix euellatur,ceterę virtutes areſcunt.Sicut
rami ſine radice areſcunt.ita quælibet bona opera (licèt
videantur bona) nulla ſunt,ſi à fidei vnitate diſiungātur.
Heb.6. Vnde victoria ſpiritualis fidei aſcribitur. *Sancti per fidem
vicerunt regna.*ſcilicet regnum

Inferni,
Cœli,&
Mundi.

Primò

Primò regnum inferni vincit, cum fidelibus. *Christus contriuit portas areas, & vectes ferreos confregit.* & quotidie vincit, dum oratione fidelium animas à porta inferni eripit.

Secundò regnum cœli vincit, qui quaſi quadam violentia illud acquirit. *Sancti per fidem.* ideſt adepti ſunt repromiſſiones. *Reportantes fidei veſtræ finem ſalutem animarum veſtrarum.* Heb.11. 1.Pe.1.

Tertiò regnum mundi vincit. *Hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, ſpes noſtra.* In quibuſdam ſubiiciendo, & in aliqui bus abiiciendo. fides igitur vincit mūdum, & ea, quæ ſunt in mundo; ſcilicet, 1.Io.1.

Diuitias,

Delitias, &

Labores,

Primò vincit diūitias, dum oſtēdit, eas eſſe muſcipulā Diaboli. *Præda, quā vis capere, muſcipula eſt; quā dum vis capere caperis.* Item diuitias vincit, cū æternas meliores oſtendit. *Rapinam bonorum noſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis: cognoſcentes vos habere meliorem, & manentem ſubſtātiam.* Qui enim veram fidem habet de Deo, non quærit in his miſeriis diues fieri: nec pluris enim eſt mundus, quàm Deus. Grego. *Vileſcunt temporalia, dum conſiderantur æterna.* Aug. Heb.10.

Secundò vincit delitias, dum corpus veſtrum latronem oſtendit morti condemnatum. de quo patet, quòd nō decent eum deliciæ. Sen. *Omnes capti tali ſupplicio condemnati ſumus. Erit fides cinctorium renum eius.* Iſ.11.

Tertiò vincit honores, dum plenos cōfuſione eos oſtendit. *Gloriam in confuſione eorum, qui terrena ſapiunt.* Et notandum, quòd mundus pugnat nobiſcum duplici manu, ſcilicet dextera proſperitatis, & ſiniſtra aduerſitatis. Proſperis alliciens, aduerſis terrens. Sed nec illa appetenda, nec iſta timenda, exemplo Chriſti. *Omnia bona terrena contempſit homo Chriſtus, vt omnia contemnenda mōſtraret:* Et Omnia mala ſuſtinuit, quæ ſuſtinenda præcipiebat, vt nec in illis quęreretur felicitas: nec in iſtis aduerſitas terreretur, Notandum etiam, quòd fides noſtra debet eſſe, Phil.3. Aug.

Vna,

Integra,
Vera,&
Viua.

Eph.4. Primò debet eſſe vna. *Vnus Deus, vna fides.* gloſſ. vnum, & idem eſt, quod creditur à cunctis fidelibus. Vnde fides Catholica dicitur vna; quia ille Deus principaliter vnus eſt: Exo.20. & non mutatur. *Audi Iſrael, Deus tuus vnus eſt. Non erit in te* Pſal.80. *Deus recens.* Iaco.1. *Apud quē non eſt transmutatio.* Ideo nec fi- Thob.2. des mutatur. *Vitam illam expectamus, quam Dominus daturus eſt his, qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo.*

Secundò fides noſtra debet eſſe integra, ſcilicet de omnibus articulis fidei, arctans homines ad articulos credēdos: & ipſi crediti arctant poſtmodum nos ad timorem, & amorem Dei, vel ad aliam affectionem ad Deum. Et nota, quòd non omnia credēda dici poſſunt articuli; ſunt enim quædam quæ fidem antecedunt, vt quæ ſunt iuris naturalis: ſicut eſt hoc, quòd proximo non eſt nocendum. Quædam verò conſequuntur fidem, vt antichriſtum eſſe futurum (licèt tam hæc, quàm illa ſint credenda) non tamen ſunt articuli fidei.

Tertiò debet eſſe fides noſtra vera. Natura aquilæ talis eſt, quòd ſigillatim exponit pullos ſuos ad radios ſolis: & eos, qui radios ſolis acutè reſpiciūt, paſcit, & retinet: alios ad terram proiicit. ſic Deus illos, qui veram, & integram fidem habent, quæ eſt radius illuminans animam, amat, & Ecc.16. reficit; *Quaſi aquila prouocans pullos ſuos ad volandum.* Sed alios, ſcilicet non credentes, in tenebras inferni proiiciet. *In gente increduli exardeſcet ira.*

Quartò debet eſſe viua. Fides enim ſine opere, eſt ſicut cadauer, non valens ſe mouere. *Sicut corpus ſine ſpiritu mor-* Iac.2. *tuum eſt. Sic fides ſine operibus. Quid eſt fides, quæ non operatur ex dilectione, niſi cadauer exanime?* Vnde honoras Deum mu- Ber. nere fœtido. *Vnde placas Deum fidei tuæ interfector. Ideo in iudicio apparebis proditor, & literas tuæ damnationis tunc deferes. fides tua oſtendet te Chriſtianum; & opera tua Dei inimicum; quia verbis confiteris, te noſſe Deum; factis autem negas. Nolite tāquam de fide ſecuri eſſe.* adiungit fidei rectam vitam. verbis confitemini vera de Deo, & factis bene operando. Item fides ſine operibus eſt quaſi carbo extinctus, cui muſca immūdæ co

dæ cogitationis non timet inſidere:ſed viuo non inſidet. ſic tentator fugit eum, qui habet fidem viuam; quia non habet fiduciam, quòd poſſit ei præualere. *Cui reſiſtite fortes in fide.* 1.Pet.5. Item ſine operibus charitas eſt quaſi candela extincta, non valens pedes mentis dirigere. Fides enim mẽtem illuminat, & greſſus dirigit. *Fides cæteris virtutibus lumen miniſtrat, quod multum Diabolus laborat extinguere.* Aug. Sicut latro, quando intrat domum, lumen extinguit, & feneſtras claudit, ne videatur. Et ſicut mercator deceptor tenebras quærit, vt decipiat. *Qui malè agit, odit lucem: & non venit ad lucem, vt non manifeſtentur opera eius.* Ioan.3. hic eſt oculus interior, quem coruus infernalis eruere quærit. ſicut coruus primò currit ad oculum cadaueris, nec mirum; quia hoſtis inuiſibilis eſt ei, ſine fide non vniuerſaliter fit; & ideò non timetur. hic eſt oculus, quem Naus Amonites, qui interpretatur ſerpens, conatur eruere. 1.Reg.11. Dicitur in vitis patrum, quòd quando operiuntur oculi animalis, circuit ad molendinum. Sic Diabolus, ſi operuit oculum mentis, id eſt fidem, humiliat ad omne peccatum. *Sanſon erutis oculis circuit ad molam.* Iud.17. Ideo dicit Sen. *Qui fidẽ perdidit, nihil retinet; quia ſine fide omni bono vacuus eſt.* Et nota, ꝙ fides hominem

Purificat.
Iuſtificat.
Mortem deſtruit, &
Filios Dei facit.
Vitam donat.

Primò purificat hominem à peccatis. *Fide purificans corda eorum.* Act.20.

Secundò iuſtificat. Arbitramur hominem iuſtificari per fidem. Rom.3. *Per miſericordiam, & fidem purgantur peccata.* Prou.15.

Tertiò mortem æternam deſtruit. *Omnis, qui credit, & viuit in me, non morietur in æternum.* Ioan.11.

Quartò filios Dei efficit. *Omnes filij Dei eſtis per fidem.* Gal.3.

Quintò vitã donat; quia vita æternæ gloriæ ex fide eſt. *Vitam habebitis æternam, qui creditis in nomine filij Dei.* Ioan.5.

De Fidelitate.

Fidelitas in tribus conſiſtit, videlicet,
- Vxoris ad virum.
- Amici ad amicum.
- Serui ad dominum.

Prima eſt vxoris ad virum ſuum. Eſto fidelis domino Deo tuo, ſicut debet eſſe vxor viro ſuo: vt nulli alij adhęreas per amorem: Sed illi ſolite teneas, *qui deſponſauit te in*
Oſ.2. *fide.* Fidem vocat fidelitatem, quàm debent habere coniugati adinuicem. quod etiam in ſpirituali matrimonio requiritur, vt ſcilicet tam cor viri, quàm ſponſa ſibi inuicem ſubiiciantur. appone ergo cor tuum per amorem, & nulli alij; ipſum enim fidelitatis vinculo ei tantò amplius tenebis aſtrictum, quantò magis ipſi te aſtringes per amorem. Nam ſicut eadem anima non poteſt eſſe ſimul habitatrix duorum corporum: ita amor mundi, & Dei non poſſunt
Aug. ſimul in eadem anima dominari. Augu. *Totum exigit te, qui fecit te.* Sed ſunt quidam, ſicut mulier infidelis, qui fingunt maritum ſuum mortuum vltra mare, & adhærent alij, & ſic committunt adulterium. Sic iſti Deum derelinquunt: & adulterium ſpirituale in Deum committunt, peccando Ier.3. *Quomodo ſi contempſerit mulier amatorem ſuum: ſic contempſiſti me domus Iſrael.* Sed dicitur Prouerb. quòd Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ.

Eccl.6. Secunda fidelitas eſt amici ad amicum. *Amico fideli nulla eſt comparatio: & non eſt digna ponderatio auri, & argenti contra bonitatem fidei illius.* id eſt fidelitatis; quia melior eſt amicus in via, quàm denarius in burſa: quare amicus fidelis ſemper viuit, etiam poſt mortem. quod non facit aurum, vel argentum. Idem. Amicus fidelis, protectio fortis; quia non relinquit in aduerſis. qui inuenit illum, inuenit theſaurum, quo ſcilicet vtatur tempore neceſſitatis. amicus iſte Chriſtus eſt, qui tantum nos dilexit, vt animam
Ioan.15. ſuam daret pro nobis. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, &c.* Huic amico nulla eſt comparatio; quia qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt; in quibus conſiſtit fidelitas amici. Vide retro in cap. de Amore proximi.

Tertiò fidelitas eſt ſerui ad dominum. & hæc conſiſtit in multis, nempè,

Timendo ardenter.
Obediendo viriliter.
Fideliter diſpenſando.
Depoſita cuſtodiendo.
In acquirendo, & multiplicando domino ſuo.

In di

In diligendo,&

Perſeuerando.

Prima fidelitas ſerui circa dominum ſuum conſiſtit in timore. Malach. *Seruus timet dominum ſuum. Initium ſapientiæ* Ecc.1. *timor Domini.* & cum fidelibus in vulua concreatus eſt. vuluam vocat pœnitentiam, vel baptiſmum: per quæ generat Eccleſia ſpirituales filios. Illi ergo ſunt fideles ſerui, qui à tempore pœnitentiæ, vel baptiſmi domino ſeruiunt in timore.

Secunda eſt in obediendo viriliter. *Sis in omnibus ſeruis* Reg.22. *tuis, ſicut David, fidelis, & generis regis, pergens ad imperiũ eius.* Sed de multis dicitur. *Cor eorum non erat rectum cum eo, nec fidele, &c.* Sed dicitur. *Seruus ſciens voluntatem domini ſui, &* Luc.12. *non faciens, vapulabit plagis multis.* Debet ergo ſeruus fidelis eſſe domino ſuo, promiſſa ſoluendo. *Si quid vouiſti domi-* Ecc. *ne, non moreris reddere; diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio.* Nos ſumus mercatores Domini noſtri Ieſu Chriſti, in bono opere partitur nobiſcum. Sibi retinet gloriam, nobis concedit vtilitatem. Et nos quaſi infideles coloni nobis partem eius damnabiliter vſurpamus: ſed totum amittimus. Exemplum de cane caſeum ferente in ore per aquam. Bern. *Re vera fidelis ſeruus Deo es, ſi de multa gloria domini tui, & non exeunte à te: tamen tranſeunte per te nullus manibus tuis adhærere contigerit.*

Tertia eſt, acceptà fideliter diſpenſando. *Quis putas eſt* Luc.25. *fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore. Amen dico vobis, &c.* Sed iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Exemplum de illo, qui noluit operari de talento ſibi com- Matt.25. miſſo, ſed abſcondit. Chriſ. *Iſte & ſi talentum non amiſit: tamen reus eſt damni.* Sicut infidelis ſeruus, qui cauſa ſeminandi à domino accipiens, non ſeminat tempore ſeminationis, & damnum facit domino ſuo. ſic qui ſcientiam ad docendum, vel gratiam ad operandum acceperit, & nihil facit, arguendus eſt Apoſ. *Vnus quiſque, prout accepit gratiam in alterutrũ illã adminiſtrãtes ſicut di. multi boni gratiæ Dei.*

Quarta, fidelis cuſtodia depoſitorum. *Depoſitum cu-* Tim.6. *ſtodi animam mundam; & alia dona naturæ, & gratiæ, vt non minorentur, nec peiorentur apud te, &c.* Ideò dicitur.

Eccl. *Fili in manſuetudine cuſtodi animam tuam,& da illi honorem ſe-*
Prouerb. *cundum meritum ſuum.Omni cuſtodia ſerua cor tuum, in quo tam pretioſi liquores gratiæ reponuntur.* Qui caſtrum domini ſui ſibi commiſſum,& bene munitum ſine licentia eius reddit hoſti ſuo,infidelis ſeruus eſt: immo proditor,& reus mortis,& damni,cùm poſſet illud & bene tenere, & auxilium domini ſui habere,ſi voluiſſet.ſic nos,ſi ſuggeſtionibus Diaboli conſentimus, caſtrum animæ à Deo nobis commiſſum,& bene garnitum,tanquam proditores,tradimus inimico;cum poſſemus per orationem Domini auxilium impetrare,ſi vellemus;ſicut enim dicitur. Inuoca
Ecc.20. me in die tribulationis,& eruam te. *Abraham in tentatione inuentus eſt fidelis.*Item qui accipit bonam pecuniam,& reddit prauam & falſam,infidelis eſt.ſic & homo deturpans, & polluens animam ſuam. Prouerb.20. *Virum fidelem quis*
Mat. 217. *inueniet?*quaſi dicat, pauci ſunt. *Filius hominis veniet.* putas, inueniet fidem ſuper terram.

Quinta eſt,bona acquirendo,vel multiplicando domino ſuo;quoniam ſeruo multiplicanti talenta domini ſui dictum eſt.Euge ſerue bone, & fidelis, &c. Infidelis reputaretur nuncius alicuius mercatoris,qui domino ſuo poſſet emere ſcarlatam de pecunia ſibi tradita eodem pretio,quo emit burellum,ſi eam non emeret.Tales ſunt illi, qui legem diuinam(per quã lucrari animas poſſent) contemnunt,& phificant:& leges,per quas temporalia lucrantur,addiſcũt: qui etiam tempus,gratiam,& fortitudinem in temporalibus,non in ſpiritualibus expendunt. Luc.16. *Si in minimo non fuiſti fidelis, &c.* Et qui in minimo infidelis eſt,& in maiori infidelis erit.

Sexta eſt in diligendo.Sap.3.*Fideles in dilectione acquieſcẽt illi.*Fidelis dilectio eſt,quam tormentum nõ ſeparat,labor non laxat,&c.ſicut habes in cap.de Amore Dei.

Septima eſt in perſeuerando,Apoc.2. *Eſto fidelis vſque ad mortem,& dabo tibi coronam vitæ.* Tim.4. *Bonum certamen certaui:curſum conſumaui:fidem ſeruaui,*ideſt fidelitatem. *in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ,quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.*Non enim coronabitur, niſi qui legitimè certauerit.

De

De fortitudine.

Fortitudo. Multa ſunt, quæ faciunt hominē fortē, ſcilicet.

Radix Fidei.
Robur ſpei.
Ardor charitatis.
Patientia.
Continentia.
Humilitas, &
Perſeuerantia.

Primum, quod facit hominem fortem, eſt radix fidei. 3. Paralip. 16. *Præbet fortitudinem his, qui perfecto corde credunt in eum.* Cum fides deficit in aliquo, deficit in eo omne bonū. Iſa. 7. *Si non credideritis, non permanebitis.* Sene. Qui fidē perdidit, nihil retinet. Apoſt. ad Ephe. 6. *In omnibus ſumentes ſcutum fidei, quo poſsitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere.* 1. Pe. 5. *Cui reſiſtite fortes in fide.*

Secundum eſt robur ſpei. Iſa. 40. *Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem.* vt ſcilicet qui prius erant fortes, & potentes ad bibendum, & ſectandum ebrietatem: poſtea fiant fortes ad ieiunandum, & alia pœnitentiæ opera facienda. Sed è conuerſo plures ſunt fortes ad malum: & dicunt ſe impotentes ad bonum. Abſtinent ſtudioſè à carnibus, & vino per menſem, vel plus, pro infirmitate corporis: ſed pro ſalute animæ ieiunare non poſſunt interdum vel vno die in ſeptimana. Item ſi aliquis haberet morbū in oculo, vel in alio membro: & medicus corporalis diceret ei, quòd ſi vinum biberet, vel carnes comederet, mortem incurreret: non habet tam carum amicum, pro quo dietam illam infringeret, nec ſeruare erubeſceret. Sed dietam à medico ſpirituali datam dicit ſe non poſſe tenere, nec audere propter erubeſcentiam. Ideò dicitur Sapi. 1. *Spiritus ſancti diſciplinæ effugit fictum.* Item ſunt ſimiles aſino, qui à parte anteriori, vbi crucem habet, debilis eſt: ſed à parte poſteriori fortis. Sic multi ad opera pœnitentiæ, & abſtinentiæ, & huiuſmodi ſunt debiles: ad temporalia autem ſunt fortes. Iere. 23. factus eſt curſus eorum malus, & diſſimilis.

Tertium eſt ardor charitatis. Cant. 8. Fortis eſt, vt mors, dilectio; quia propter Dei dilectionem contemnit homo

mortẽ,vt fecerunt ſancti Martyres,hoc eſt virtus, quã nihil vincit.Sene.*Amor Dei contra te omnia armabit.* omnia enim ſæua & immania,facilia,& propè nulla facit amor. Quomodo charitas facit hominem fortem,require in ca. de Charitate.

Quartum eſt patientia probans.Prouerb. 30. *Leo.* ideſt iuſtus, *fortiſsimus beſtiarum ad nullius pauebit occurſum.* Iuſtus,quaſi leo confidens,abſque terrore erit.Ioan.2.*Scribo vobis filioli;quoniam fortes eſtis, & viciſtis malignum.* Prouerb. 16.*Melior eſt patiens viro forti,& qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium.*

Quintum eſt caſtitas,ſeu continentia purgans.Prouer. vlti.*Accinxit fortitudine lumbos ſuos.* ideſt reſtrinxit fluxum carnalium voluptatum,& roborauit brachium ſuum,ideſt fortiter operata eſt.non enim ſufficit continentia, niſi adſit fortitudo operum: neque opus valet, niſi continentia comitetur.Lu.12.*Sint lumbi veſtri præcincti.*per continentiam,*& lucernæ ardentes in manibus veſtris.*per bonam ope-
*Iob.*50. rationem.Sed de malis dicitur.*Virtus eius in lumbis eius: &*
Pro. 3. *fortitudo illius in vmbiculo ventris eius. Lucerna impiorum extinguetur.*

*Pſal.*67. Sextum eſt humilitas exaltans.*Ipſe dabit virtutem, & fortitudinem plebi ſuæ.*ideſt vilibus,& abiectis. Iſa. 40. *Qui dat lapſis virtutem:& his,qui non ſunt fortes,fortitudinem, & robur multiplicat.*vocat enim ea,quæ non ſunt,tanquam ea, quæ ſunt.Roma.8.

Septimum eſt perſeuerantia præmians,atque coronãs. Iob.17.*Tenebit iuſtus viam ſuam:& mundus manibus addet fortitudinem.*ideſt perſeuerantiam.Pſal.58. *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam:*ſcilicet ad ſeruiendum tibi, non in luxuria, & laſciuia expendam, vt faciunt iuuenes, qui totũ vinum ſuum(ideſt vitam ſuam)volunt habere corruptum,niſi ſolùm feces,ideſt finem vitæ. Malam vitam volunt habere: & finem ſuum bonum.

Iſta cauda non eſt de iſto vitulo; quia ſine perſeuerantia nullus palmam præmij accipiet.Sicut pugil, ſi defecerit in victoria,præmium non habebit.& mercenarius mercedem,niſi dietam perfecerit.Ideò dicitur. Ioſue. 13. *Dicit Caleph.In me illius temporis,ſcilicet quãdo iuuenis eram,fortitudo*

vſque

vſque hodie perſeuerat tam ad bellandum, quam ad gradiendum.

Fortitudinis duæ ſunt ſpecies. Fortiter ſuſtinere terribilia:& dicitur patientia, & eſt nobiliſſima fortitudo. alia in aggrediendo, & repellendo terribilia, quæ retinet nomen fortitudinis; fortitudinis itaque non eſt tantum aggredi, ſed ſuſtinere. *Fortitudo iuſtorum.* (teſte D.Gregor.) *eſt carnem vincere, voluptatibus proprijs contraire, delectationes vitæ præſentis extinguere, mundi huius aſpera pro æternis præmijs amare. proſperitatis blandimenta contemnere, aduerſitatis metum in corde ſuperari.* 7. *Greg.*

Quatuor ſunt ſigna fortitudinis.
- In executione magnorũ; quia virtus verſatur circa difficile.
- In forti tentione, vt teneat ſtrictè bonum quod cepit. *Donec deficiam, non recedam ab innocẽtia mea. Iuſtificationem meam, quam cœpi tenere, non deſeram.* *Iob* 27.
- In forti luctatione. *Si contra Deum fortis fuiſti, multò magis contra homines præualebis.*
- Vt rumpantur vincula.

Fortitudo triplex.
- Purgatoria
- Purgati animi.
- Exemplaris.

De fortitudine, quæ eſt ſtrenuitas, habes. De fortitudine ad faciendum malum.

Gen.18.31.32.	Gen.14.Iud.9.Matt.9.26.28.
Ex.13.	Tob.3.
Num.13.	Heſt.2.
Ioſuæ.8.	Ioan.2.
Iudit.3.6.14.16.	

De Gaudio.

GAudium eſt quædam paſſio concupiſcentis, proueniens ex perfectionis appetitæ coniunctione, ſecundùm apprehenſionem interiorem ſenſus, vel intellectus. Vnde omne gaudium eſt delectatio & non econtra.

Eſt autem gaudium duplex, viæ, & patriæ: gaudium viæ admittit triſtitiam, patriæ autem minimè. in via gaudent quandoque peccatores. *Et exultant in rebus peſſimis,* & hoc gau- *Sap.*1.

gaudium vocat. B. Auguſtinus gaudium freneticorum: qui tunc gaudent, & rident, quando grauiter morbo grauantur, & laborant; quia rationis impotes morbum ſuum non conſiderant.

Hoc gaudium proinde culpabile eſt triplici ratione. { Loci. Rei. Et finis.

Loci quia Deus non poſuit nos in hoc mundo, vt lætemur, ſed vt triſtemur potius, in Mundo preſſuram habe-
Iſa.22. bitis. *Vocauit nos Deus ad fletum, & ad planctum. Et ecce gau-*
Luc.19. *dium, & lætitia. Videns Ieſus ciuitatem, fleuit ſuper illam, dicens. Si cognouiſſes*, ſcilicet ſtatum tuum, & tu fleres. Vita iſta eſt ſicut mulier pregnans, quę cum gaudio concipit, ſed cum dolore vehemẽti parturit. Sic multi modò gaudent in hoc mundo, qui in fine dolebunt; quia. *Extrema gaudij luctus oc-*
Prou.25. *cupat. Deficit in dolore vita mea.* Si vita Sanctorum in dolore
Pſal.30. deficit, vt patet in martyribus: quantò magis vita peccatorum? Si hortulanus excidit arbores fructuoſas: ſterilis, & nociua timere debet. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bo-*
Matt.8. *num, excidetur, & in ignem mittetur.* Si iudex deſæuit in amicum, quantò magis in inimicum? Si iuſtus in tantum recipit, quantò magis impius, & peccator?

Secundò ratione rei. Gaudent enim peccatores pecca-
Prou.15. to, de quo magis dolendum eſſet. Stultitia eſt gaudiũ ſtul-
Sap.1. to. *Lætantur, cum malefecerint: & exultant in rebus peſſimis.* quod idem eſt, ac ſi homo gauderet, quòd cecidit in lutũ, & bene ſordidaretur. Peccatum enim immundiſſima res eſt: vel ſi auis gauderet de laqueo, qua capitur: vel lupus de pedica: vel piſcis de hamo. Augu. *Gaudet piſcis, quòd hamum inuenit, & eſcam deuorat: ſed cum piſcator eum traxerit, tor-*
Ecc.19. *quentur viſcera eius. Quomodo capiuntur hamo, &c.* Piſcator enim non compellit venire piſces ad hamum, vel intrare naſſam: ſed eſcam demonſtrando allicit. Rectè Diabolus ſic facit, qui abſcondendo pœnam oſtendit: vt piſcator hamum abſcondens, oſtendit eſcam. Item Diabolus eſt ſicut mulier, quæ vult capere muſcas: linit ollam ſuam intrinſecus lacte, & tunc muſcæ intrant: & cum multitudo magna intrauerit, includit eas, & ſuccendit. Sic Diabolus delectationem peccati oſtendit, & hominem capit per conſenſum

ſenſum peccati,& captum ligat per conſuetudinem, & ligatam in ignem inferni trahit. Ideo in principio tentationis clamandum eſſet,ſicut dicitur. *Mors in olla* ſcilicet corporis,& animæ in delectatione venenoſa. 4. *Reg.* 10.

Tertiò ratione finis. Vituperabile eſt enim gaudium illud; quia terminatur ad æternum interitum, vt delectatio ſcabioſi grattando, ad dolorem. vnde cuius finis malus, ipſum totum malum eſt. *Tenent tympanum, & citharam, Gaudent ad ſonitum organi. Ducunt in bonis, &c.* Item ſcio, quòd. *Laus impiorum breuis ſit: & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.* *Iob.* 21.

Secundum gaudiũ eſt gratia, quo gaudent iuſti. Apoſt. *Gaudete in Domino ſemper.* Prouerb. 15. Gaudium eſt iuſti facere iuſtitiam de ſeipſo; quia poſtea non tradetur cruciatui inferni. quia quod inferior prælatus ſufficienter correxit, ſuperior prælatus veniens vlterius non corripit. Apoſt. *Si nos met ipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* De tribus ſpecialiter debent iuſti homines gaudere, ſcilicet de Aduerſitatibus propriis.

Bonis alienis, &

Viſitationibus diuinis.

Primò de aduerſitatibus propriis. *Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in varias tentationes incideritis.* quia per hoc virtus hominis cognoſcitur, qualis ſit: ſicut per contritionem virtus ſinapis, & per feruorem fornacis virtus vaſis. *Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos probatio tribulationis.* Greg. *Qualis quiſque apud ſe lateat, illata contumelia probat.* Non eſt mirum, ſi lucerna non extinguatur, vbi nec ventus, nec pluuia eſt. ſed magnum eſt lucere in vento tentationis, & ardere in aqua tribulationis. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem*; ergo aduerſitate virtus hominis probatur. *Iac.* 1. *Prou.* 28. *Sap.* 7.

Anima medicatur.

Et à pœnæ debito abſoluitur.

Primò virtus hominis probatur aduerſitate, vt ſupra.

Secundò anima medicatur. Gaudere debet infirmus apud ſe, in conſcientia, quando ſentit cœleſtem medicinam, & ex hoc ſperare veniam. Grego. *Niſi correctis hæreditatem dare diſponeret, eos per moleſtias erudire non curaret.* Medicina

dicina enim corporis primò corpus turbat: ſed parũ poſt pacatum reddit & ſanum. ſic tribulatio, quantum ſit vtilis,
Io.13. neſcitur: ſed poſtea ſcietur. Dixit Dominus Petro. *Quod ego facio, tu neſcis modò: ſcies autem poſtea:* & ideò dicitur, *Increpa-*
Iob 5. *tionem Deo ne probes;* quia ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius ſánabunt.

Tertiò, quia anima à debito pœnæ abſoluitur. Homo enim, quando peccat, debitor eſt pœnæ: ideò pœnam non debet grauiter ſuſtinere: ſed gaudere, ſi Deus eum affligat in præſenti; quia vult eum emendam de peccato accipere, quæ in ſeptuplo minor eſt, quàm ſi poſtea ſolueret. *Ibant*
Act.5. *Apoſtoli gaudentes à conſpectu conſilij, &c.* Greg. *Sancti temporalem pœnam lucrum reputant; quia per hanc æternam euadere*
Pet.4. *non ignorant. Communicantes paſſionibus Chriſti, &c.* Aug. *Item propter mercedem, quam expectat operarius, licet grauetur operando; tamen libentius laborat, quando magiſtri ſtipendium expectat.* Sic iuſtus, cum cogitat de tribulatione mercedem. *Beati*
Matt.5. *eritis, cum male dixerint vobis homines, &c.*

Secundò debet gaudere iuſtus de bonis alienis, vt ſit particeps eorum: vt vnum membrum de commodo membri ſui gaudet. *Si gaudet vnum membrum, gaudent alia membra.* Sapiens mercator libenter ſe aſſociat illi, cum quo ſperat ſe aliquid lucraturum; quia ſi diligit, & gaudet de bo-
Pſal.118. nis alienis, lucratur. *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Multi tamen aſſociant ſe malis, & non lucrantur: ſed totum perdunt, vt illi, qui gaudent de malo aliorum: con-
Prou.14. tra quos dicitur. *Si ceciderit inimicus tuus, non gaudeas: & in ruina eius non exultet cor tuum, niſi forte videat Dominus, & diſpliceat ei.*

Tertiò debet gaudere de diuinis viſitationibus, quas habent viri ſancti, quibus ſapit Dominus, &c. quaſi quoddam lucrum, de quo dicitur. Nonne oblectamentum ſu-
Ecc.30. per cordis gaudium. Augu. Aliquando introduxiſti me in affectum multum inuiſitatum introrſum, neſcio in quam dulcedinem, quæ ſi perficiatur in me, neſcio quid aliud
Pſal.33. ſit vita æterna, niſi iſta. *Guſtate, & videte, &c.* primò dicit, *Guſtate.* & poſtea, *videte;* quia experientia guſtus diuinam
Greg. cognitionem miniſtrat. *Eius dulcedinem non cognoſcitis; quia minime deguſtaſtis.* Ad iſtud gaudium peruenitur per.

Timo

Timorem.
Amorem.
Patientiam,&
Triſtitiam.

Primò per timorem.*Timor Domini delectabit cor:* ſcilicet in præſenti.*Dabit lætitiam,& gaudium in longitudinem dierũ.* ideſt in æternum.*Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine,&c.*quam tamen impius non ſentit;quia de febre iniquitatis palatum cordis amittit.Non enim ſignum ſanitatis ſpiritualis eſt,quando homo nõ habet palatum cordis bene diſpoſitum,quando ſcilicet ſpiritualia nõ ſapiunt ei. *Ecc.1.* *Pſal.30.*

Secundò per amorem.*Si diligeritis me, gauderetis vtique.* ideſt de me ſentiretis gaudium interius;quia charitas in omnibus ponit ſaporem.*Non enim habet amaritudinem conuerſatio illius,nec tædium conuictus illius.* *Io.16.* *Sap.8.*

Tertiò per patientiam.*Vſque ad tempus ſuſtinebit patiens.* & poſtea redditio iucunditatis.*Omne gaudium exiſtimate fratres mei,cum in tentationes varias incideritis,ſcientes,quòd probatio fidei veſtræ patientiam operatur.*patientia autem opus perfectum habet,vt ſitis perfecti,& integri in nullo deficientes.*Qui pacis ineunt conſilia,ſequitur eos gaudium.*quia qui pacem habet,Deum ſecum habet. *Pacem habete, & Deus pacis,& dilectionis erit vobiſcum.* *Ecc.2.* *Iac.1.* *Prou.12.* *2.Cor.13.*

Quartò per fletum,& triſtitiam.*Plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit:ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.* Ier.*Conuertam luctum eorum in gaudium,& conſolabor eos à dolore ſuo.Poſt tempeſtatem tranquillum facis,& poſt lacrymationẽ,& fletum exultationem infundis.* *Iob 16.* *Ier.30,* *Thob.3.*

Tertium gaudium eſt gloriæ.de quo dicitur. ſerue bone,& fidelis intra in gaudium domini tui. *Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te.&c.*Iſtud gaudium erit *Pſal.86.*

Inenarrabile.
Iucundabile.
Cum plenitudine,
Interminabile.

Primò erit inenarrabile.*In quo exultabit lætitia inenarrabili,&c.*Iſa.*Oculus non videt Deum abſque te,quæ præparaſti expectantibus te.Occurriſti lætanti,& facienti iuſtitiam.* *1.Pet.1.* *Iſa.64.*

Secundò erit iucũdabile,purum ſine doloris admixtione.Iſa.

ne.Iſa. *Gaudium,& lætitiam obtinebunt:& fugiet dolor & gemitus.* In hac vita cum vino gaudij minuetur aqua doloris.
Iſa.1. *Vinum tuum mixtum eſt aqua.Riſus dolore miſcebitur.*
Prouerb. Tertiò erit cũ plenitudine.Ioa. *Petite, vt gaudiũ veſtrum*
Ioan.11. *ſit plenum.Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.*
Pſal.15. Quartò erit interminabile. Iſa. *Lætitia ſempiterna ſuper*
Iſa.25.65. *capita eorum gaudium,& lætitiã obtinebunt.Gaudebitis & exul-*
Ioan.16. *tabitis vſque in æternũ.*Io. *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.*

De Gloria.

GLoria græcè *δόξα* eſt frequens de aliquo fama cum laude:cum homo ſit nobilis creatura,& ad gloriam regni cæleſtis creatus, ipſe naturaliter vult gloriari, & ideò neceſſe eſt ſcire, in quo gloriari debeat. Et ad hoc ſciendum nota,quòd quadruplex eſt gloria,ſcilicet.

Inferior,& diabolica.
Exterior,& vana.
Interior,& ſecreta
Superior,& beata.

Prima gloria eſt interior,& diabolica,& hæc fugienda.
Pſal.51. Diabolica gloriatio eſt de peccato gloriari.Pſal. *Quid gloriaris in malitia, &c.* Quod idem eſt, ac ſi aliquis gloriaretur,quòd in luto cecidiſſet:vel ſimiliter peperiſſet bubonem,vel ſerpentem:vel auis gloriaretur de laqueo:Lupus de pedica,& piſcis de hamo.vel etiam ſi homo gloriaretur, quòd amiſiſſet hæreditatem propriam, & ſua bona
Ecc.10. omnia. *Qui gloriatur,& iucundatur in malitia, deuorabitur.* id-eſt de notitia Chriſti delebitur. *Deleantur de libro viuentium,&c.*
Pſal.68. Secunda gloriatio eſt exterior,& vana,hæc reprobanda eſt,quia.

Nullius valoris.
Vilis,& breuis.
Damnoſa,& expoliatrix.

Primò quia nullius valoris. *Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nulla eſt*; quia huiuſmodi gloria non eſt niſi ventus. Qui vanè gloriatur,aſſimilatur trapeti: quod non molit, niſi agitetur. ita homo glorioſus non facit aliquid, niſi ventum habeat vanæ gloriæ.Talis eſt ſimilis cameleonti Diaboli, qui ex vento viuit, & paſcitur. Nauis enim non poteſt

poteſt currere, niſi habeat ventum; ideò tollit eam ventus,& aufert de loco ſuo, vt dicitur Ierem. *Omnes paſtores tuos paſcit ventus.* Iſte ventus videtur eſſe leuis: & tamen transfert montes, id eſt viros ſpirituales à regno Dei ad regnum Diaboli. Iei. 22.

Secundò quia vilis,& breuis. *Gloria hominus peccatoris ſtercus,& vermis.* hodie extollitur, & cras non venit. amator enim vanæ gloriæ de hiſtrione, vel ribaldo iudicem ſuum facit; fingit enim eam qualem vult. Quandoque annihilat: quandoque magnificat. *Qui conſcientias ſuas in alienis linguis poſuerunt, modò parui, modò magni, modò nihil vtuntur, prout linguis hominum eos laudare, vel vituperare placuerunt.* Machab. 2. Bernar.

Tertiò quia ſpoliat bonis. Diabolus enim eſt ſicut latro, qui ſequitur mercatores, quando cognoſcit eos aliquid portare,& ſociat ſe cum eis, vt ſpoliet. Sic Diabolus ſpoliat ſuperbos per iactantiã, vel vanam gloriam, quam appetunt. Matth. *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* Iſte vult habere fructum ſtatim cum ſeminatur; immo ante aliquando. Qui enim bladum ſuum colligit in herba, non habet in Auguſto, quid reponat in horreo. Vnde dicitur in vitis Patrum, quòd ſicut fieri non poteſt, vt herba ſimul naſcatur & ſemen. ita non poteſt fieri, vt gloriam habentes ſimul & fructum faciamus cœleſtem. Pauo auis oua gallinæ ſuæ perquirit, vt frangat, & comedat, vt liberius libidini vacet. ſic Diabolus bona noſtra nititur auferre. Sed gallina, ſicut abſcondit oua ſua, vt ſeruet. ſic & nos bona noſtra debemus abſcondere. Matth. *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Et ibid. ſed quidam ſunt, vt gallina domeſtica, quæ ſtatim vt ouum emiſerit, clamat,& accuſat:& ideò amittit. Iſa. *Omnia, quæ in domo mea ſunt, viderunt:& non fuit res, quam nõ oſtenderem eis.* Verba ſunt Ezechiæ regis ad Iſaiam prophetam de nunciis regis Babilonis. Cui propheta dixit, quòd omnia amitteret. Semina, quando nõ ſunt operta humo, tollunt aues,& comedunt: Sic Diabolus bona opera diſcooperta. Luc. Volucres cœli comederũt illud, ſcilicet quod cecidit in via. Greg. Deprædari deſiderat, qui theſaurum publicè in via portat. Nota, quòd mercatores abſcondunt merces ſuas malè ſoluentibus: ſic iuſti faciunt, bona adulatoribus abſcondunt. Sed Matth. 6. Matth. 6. Iſa. 39. Luc 8.

notandum, quòd hæc gloriatio conſiſtit in multis. Nam alij gloriantur

In apparentia.
In ſapientia.
In fortitudine.
In pulchritudine.

Rom.3. Aliqui gloriantur in apparenti bono. Rom. *Vbi eſt gloria tua.* id eſt de bono opere. *Excluſa eſt*, ſcilicet ablata eſt. Nos ſumus mediatores, ſiue perſonarij Domini noſtri Ieſu Chriſti. In bono opere partitur nobiſcum.

Nos ponimus operationem liberi arbitrij, ipſe gratiã. Nobis concedit vtilitatem, ſibi retinet gloriam. Nos verò ſicut fraudulenti vſurpamus partem eius, & totum amittimus. ſicut fecit canis portans caſeum in ore: & cum trãſiret per aquam vidit vmbram caſei; & aperiens os pro vmbra caſei; caſeus, quem portabat, de ore eius cecidit: & ſic amiſit vtrunque. Iſa. *Gloriam meam alteri non dabo.*

Alij gloriantur in ſapientia mundana, quæ ſtultitia eſt apud Deum. Sapientia autem hæc eſt, ſicut lumen ligni putridi, de nocte tantùm apparens. In tenebris huius vitæ ſapientia mundana eſt: Sed in futuro apparebit, quòd eſt inſipientia. Nõ eſt gloriãdũ de ſapiẽtia, ne amittatur; quia donum Dei eſt: ſicut Nabuchodonoſor, qui per elatio-

Ezech. 18 nem mentis factus eſt ſicut beſtia, & lucifer. Ezech. *Eleuatum eſt cor tuum in decore tuo. perdidiſti ſapientiã, &c.* Etenim quæ ſtulta ſunt huius mundi, elegit Deus, vt cõfundat ſapientes, ne glorietur in conſpectu eius omnis caro. Iere.

Ier. 9. *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua; quia hoc eſt de alieno gloriari, vt cornix de plumis auium. Omnis ſapientia à domino Deo*

Eccl. 1. *eſt.* Corinth: *Quid habes, quod non accepiſti? quid ergo gloria-*

Cor.4. *ris, quaſi non acceperis?*

Iſa. 1. Alij gloriantur in fortitudine. De quibus dicitur. Iſa. *Erit fortitudo noſtra, vt fauilla ſtupæ.* Aug. *Si de fortitudine gloriaris, ſuperaris à beſtiis, ſi fortis es, pulicibus reſiſte, nec dormias. Gloriari igitur de fortitudine carnis eſt gloriari de fortitudine inimici ſui; cum corpus aduerſetur ſpiritui.* Sequitur. *Nec diues in diuitiis.*

Pſal.48. Pſal. *Qui confidunt in virtute ſua: & in multitudine diuitiarum*

Eccl. 11. *ſuarum gloriantur, &c.* Eccleſ. *Qui gloriatur de hoc, quòd eſt ditior aliis, gloriatur de hoc, quòd compedes habet maiores, quam alij.*

aliȷ. *Qui gloriatur in ſua paupertate, vereatur.* Sap. *Facti ſunt in laqueum, & in muſcipulam pedibus inſipientium.* Item gloriatur, quòd cecidit in laqueum inimici: & de hoc, quod magnam molem habeat ad collum, vt demergatur in profundum maris. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum Diaboli, tentationem, & deſideria multa.* Sap.13. 1.Tim.6.

Alij gloriantur in pulchritudine corporis. Quod eſt gloriari in re accommodata. *Fallax gloria, & vana eſt pulchritudo.* quia citò amittitur, ſicut pulchritudo floris. Iſa. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, quaſi flos fœni.* Aug. *Si gloriaris de pulchritudine, pulchrior eſt cauda pauonis.* Laban, ideſt mūdus, duas filias habuit, ſcilicet Rachel, & Lyam. Sed multi pro Rachel, ideſt pulchra laborant. ſed ſupponetur eis Lya ploratrix, & lipa, ideſt confuſio, & turpitudo. Oſeæ. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Prou. 30. Iſa.9. Oſea.4.

Tertia gloria eſt interior, & ſancta, quæ eſt de puritate cordis, & cōſciētia munda. Cor. *Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* id eſt conſcientia pura ab omni ſimulatione peccati. conſcientia pura eſt quaſi quoddam ſpeculum, quod de interiori pulchritudine non mentitur. Cor.1.

Gloriandum in cruce, quia

Diabolum flagellat.
Pœnitentiam dulcorat, & mitigat.
Paradiſum aperit.

Primò gloriandum eſt in cruce, quia Diabolum flagellat. Gal. *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce. &c.* quia ſcilicet virtus crucis fugat Diabolum à nobis. Vnde Moyſes flagellauit Pharaonem virga multipliciter. Damaſc. *Crux eſt tropheum aduerſus Diabolum, vt non appropinquet, vaſtatur.* Chriſ. *Si crucem infixeris, vultui tuo nullum Dæmonium prope ſtare poterit, videns enſem, in quo plagam accepit, videns arma, in quibus Chriſtus caput ſuum abſcidit.* Crux facit Dæmones non ſolum terribiles, ſed etiam contemptibiles. Ideo virga Moyſis deuorauit ſerpentes, ideſt Dæmonum tentatores. Gal.7.

Secundò, quia pœnitentiam dulcorat, & mitigat. Eccle. *Nonne à ligno dulcorata eſt aqua amara?* Oſtendit Dominus lignum Moyſi, quod cum miſiſſet in aquam in catechiſmo, quando dictum eſt tibi. accipe ſal ſapientiæ. Sed linguæ multorum iſtud ſal non recipiunt; & ideò vermibus, Eccl.26.

id eſt malis verbis ſcarurizant. Aug. *Eligis cibos, quos comedis, quare non eligis verba, quæ dicis?* ſcilicet bona, & ſana. Et ſic iſta gratia facit diſcretè loqui. Facit etiam hæc gratia
Eccl. 6. loqui gratioſè. Eccl. *Lingua eucharis in homine probo abundabit.* id eſt facit hominem feruenter prædicare. Ideò Spi-
Act. 2. ritus ſanctus in linguis igneis apparebat. Act. *Apparuerunt eis diſpertitæ linguæ, tanquam ignis, &c.*
Act. 10. Tertia gratia eſt effuſa ad ordinandum actiones. Ac. *Effuſa eſt gratia in omnes nationes.* Et hæc gratia facit tria, nempè

Purgat, & iuſtificat.
Defendit, & conſeruat.
Erudit, & confortat.

Rom. 3. Primò iſta gratia nos purgat, & iuſtificat. Ro. *Omnes enim peccauerunt, & egent gratia Dei.* glo. Indulgentia peccatorum iuſtificati per gratiam ipſius. Ille, qui iam iuſtificatus eſt per gratiam, & illuminatus, melius videt periculum peccantium, quam illi, qui ſunt in peccato; quia ille eſt in lumine, illi in tenebris: & neque ſe, neque alium vi-
Pſal. 39. det. Pſal. *Comprehenderunt me iniquitates meæ: & non potui, vt viderem.* Sicut illi, qui fuerunt in periculo maris, & euaſerunt, & adhuc ſtant in littore, melius cognoſcunt periculũ eorũ, qui ſunt in mari, quàm illi, qui ſunt adhuc ibi. Ideo
Rom. 7. dicit Apoſt. Rom. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum.* glo. Non petit liberari de ſubſtantia corporis, quæ bona eſt: Sed de vitiis carnalibus, à quibus non liberatur homo, niſi gratia Dei ſaluatoris.
Rom. 6. Secundò defendit, & conſeruat in bono ſtatu. Rom. *Peccatum nobis dominabitur ſicut prius.* non enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia: quæ ardorem, & contumeliam peccati re-
Eccl. 18. frigerat, ſicut ros ardorem ſolis. Ecc. *Nonne ardorem refrigerabit ros?* Vnde Apo. Cum ſtimulum carnis petiiſſet amoueri à ſe, dictum eſt ei. Sufficit tibi gratia mea, ſcilicet ad te cuſtodiendum. Nam virtus in infirmitate perficitur. *Fili*
1. Tim. 2. *confortare in gratia, tanquam in fulcimento ad ſuſtinendum te.* Nota, cum adiutorio aquæ poteſt homo magnũ pondus portare: quod per ſe facere non poſſet. Sic cum adiutorio gratiæ magnam pœnam ſuſtinere; vel etiam tribulationẽ tolera

tolerare. *Plus omnibus laboraui,non ego ſolus:ſed gratia Dei mecum.* Idem. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Item quando aliquis eſt in loco altiori:tunc ſe debet firmius tenere, ne cadat;quia plus læderetur,quàm ſi de imo caderet. Sic qui eſt in ſtatu gratiæ,vel innocentiæ,ne cadat, firmiter ſe teneat;quia caderet de cælo ad infernum. *Attende, ne labaris in lingua,& cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi,* & ſit caſus tuus inſanabilis. 1.Cor.15. Eccl.28.

Tertiò erudit, & confortat Tim. *Apparuit gratia Dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus erudiens nos.* & ſequitur. *Expectantes beatam ſpem,& aduentum Domini.* Hęc gratia docet nos Tim.2.

Quid vitandum.
Quomodo viuendum.
Quid ſit appetendum.

Primò quid vitandum. ibi. *Abnegantes impietatem.* quæ corripuit intellectum. *& ſecularia deſideria.* quæ corrumpũt affectum.

Secundò,quomodo viuendum.ibi. *Sobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo.* Sobriè nobis, Iuſtè ꝓximo.& piè, ideſt religioſè,Deo. Deut. *Sicut homo erudit filium ſuum: ita Dominus tuus erudit te,vt cuſtodias mandata eius.* Deut.8.

Tertiò docet,quid ſit appetendum,ibi. *Expectantes beatã ſpem.* ideſt beatitudinem ſperatam. *Vnctionem habetis à ſancto eo,& noſtis omnia.* ideſt gratiam Spiritusſancti, quæ corda vngit, & linit. & poſſunt hic notari quatuor ſigna, per quæ poteſt cognoſci,ſi homo habeat gratiam,& illuminationem Spiritus ſancti,ſcilicet ſi 1.Ioan.2.

Mandata Dei ſeruat.
Peccato careat,
De rebus clarè iudicet.
Et patienter aduerſa toleret.

Primum eſt,ſi mandata Dei ſeruat. Ligna enim, & licinium oleo vncta facilius quis accendit,& vrit.1. Ioan. *Vnctionem,quam accepiſtis ab eo,maneat in nobis*: quæ ad ſeruanda Dei mandata cor implet,& inflammat. Ioan.2.

Secundum eſt,ſi manus Diaboli,ideſt peccatum totaliter euadat. Pugil enim bene vnctus non diu tenetur à ſocio. Eccl. *Qui vngit reges ad pugnam.* Eccl.48.

Tertium eſt, ſi anima lucidè, & clarè de rebus iudicet. Res enim vncta lucidior eſt. ſic anima gratia inuncta clarè, & lucidè, ac verè iudicat de mundanis. 1. Ioan. *Vnctionem habetis, &c.*

Ioan. 2.

Quartum eſt, ſi onera tribulationum, & infirmitatum pœnitētiæ, & huiuſmodi patitur, & ſine murmure portat. Quadriga enim bene vncta currit ſine ſtridore. Eccl. *In his curans mitigabit dolorem: & vnguentarius pigmenta faciet ſuauitatis, & vnctiones conficiet ſanitatis.* Sed notandum, quòd vnctum locum inuadunt muſcæ, & inquinant. ſic Dæmones illos, quos vident habere gratiam, nituntur inquinare prauis cogitationibus. *Muſcæ morientes* (ideſt immundæ cogitationes) *perdunt ſuauitatem vnguenti.* ideſt meritum bonorum operum, & deſiderium orationis. Prius probatus eſt homo in his omnibus: & perfectus inuentus eſt. Gratia, de qua loquimur, ipſum hominem beatificat. Ro. *Gratia Dei vita æterna.* glo. Illis meritis vita æterna redditur. vita æterna, quæ gratiam contulit homini. gratia enim eſt penſio, ſiue pignus ad habendam gloriam. Prouerb. *Mulier gratioſa inueniet gloriam.* Sicut pignus, vel arrha certificat tenentem ipſam de foro, ſeu de alio beneficio dando. Sic gratia certificat hominem de gloria. Habemus pro gratia iuſtificationis gratiam glorificationis. Pſalm. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* gloriam pro gratia. Certus eſt de re, qui bonum pignus habet penes ſe. Et certus eſt de foro, qui habet bonam arrham. Sic ſecurus poteſt eſſe de gloria qui pignus habet gratiæ, ſi bene ſeruauerit. II. Corinth. *Qui dedit pignus Spiritus ſancti in cordibus veſtris. Qui eſt pignus hereditatis noſtræ.*

Eccl. 38. *Eccl. 10.* *Rom. 6.* *Prouer. 11.* *Pſal. 83.* *Corinth. 1.* *Eph. 1.*

Idem ſunt gloria, vita æterna, beatitudo, viſio clara, & fruitio ſequens illam. eſt autem principaliter in voluntate qua tenetur Deus per amorem amicitiæ.

Prou. 25. Gloria vana fugienda eſt.
1. *Cor. 6.* Quid habes homo,
2. *Cor. 1.* Nam gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. opus autem ſuum probet vnus quiſque.
Gal. 6.
Iac. 1. Glorietur frater humilis in exaltatione ſua.
Tob. 12. Opera Dei reuelare, & confiteri, honorificum eſt.
Iſa. 42. Ego dominus, hoc eſt nomen meum.

Magna

Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo. *Pſal.20.*
Et locum habitationis gloriæ tuæ. *Pſal.25.*
Vidi impium ſuperexaltatum. *Pſal.36.*
Ne timueris, cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius. *Pſal.48.*
Gloria, & diuitiæ in domo eius. *Pſal.111.*

De Gratia.

GRatia græcè χάρις, interdum pro amore, vel cōceſſione beneficij, ſeu alicuius indulgentiæ: aliquando pro dono Spiritus ſancti. interdum pro quadam inchoatione gloriæ in nobis, vel auxilio, quo indiget homo ad beatitudinem promerendam, ſolet tripliciter diſtingui, licet

Infuſa, quæ reſtringit malas cogitationes.
Diffuſa, quæ dirigit bonas locutiones.
Effuſa, quæ ordinat actiones, & operationes.

Primò igitur eſt gratia infuſa. Et hæc eſt gratia, quæ reſtringit malas cogitationes, de qua gratia cantat Eccleſia.

Imple ſuperna gratia.
Quæ tu creaſti pectora.

Ecc. *In me*, id eſt in corde meo, *omnis via gratiæ, & veritatis.* *Ecc.24.* Sed quidam hanc gratiam non recipiunt, ſed ſubterfugiunt, vt laſciui, & immundi. Anſ. *Homo non habet gratiam, nō quia non det Deus: ſed quia hanc non accipit*, id eſt homo non diſponit ſe ad recipiendum illam. Sol, quantum eſt in ſe, omnibus ſe communicat. ſic lux gratiæ. Eccl. *Sol illuminans reſpicit omnia, niſi inueniat quod ſibi repugnet.* *Eccl.42.*

Si ſol non intrat domum propter obſtaculum feneſtræ, aperi feneſtram, & ſol intrabit in domum tuam, & eam illuminabit. Item materia, quæ habet aquam, non de facili recipit ignem; quia inuenit, quod ſibi repugnet, vt patet de candela made facta, & ligno aquoſo. Sic gratia non intrat cor hominis propter obſtaculum peccati, vel malæ volūtatis. Act. Dura ceruice, & indomabili corde. vos ſemper Spirituiſancto, & gratiæ Spiritusſancti reſtitiſtis; non eſt ergo defectus ex parte gratiæ: ſed ex parte hominis. *Actu.7.*

Sed ſciendum eſt, quòd hanc gratiam
Quidam non recipiunt: ſed ſubterfugiunt, vt laſciui.

Quidam recipiunt,ſed ſtatim effundunt,vt fatui.
Quidam recipiunt,ſed in vacuum,vt deſidioſi,& pigri.
Quidam recipiunt,ſed non in vacuum.
De illis,qui non recipiunt,ſed effugiũt, dictum eſt ſup. immediatè.

Secundò ſunt quidam, qui recipiunt, ſed ſtatim effundunt,vt fatui.Eccl. *Gratiæ fatuorum effundentur.* glo. extra

Eccl.20. fundentur;quia nihil cælare,vel abſcondere poſſunt.Exẽplum de vaſe confracto. Prouerb. *Totum ſpiritum ſuum pro-*

Prouer.25 *fert ſtultus.*

Tertiò ſunt quidam,qui recipiunt,ſed in vacuum,vt pigri,& deſidioſi,qui non operantur.Cor. *Gratia Dei in me*

Cor.15. *vacua non fuit.*Fruſtra ſecurim,vel aliud inſtrumentum ad operandum portat, niſi vteretur illo. *Hortamur vos, ne in*

2.Cor.6. *vacuum gratiam Dei recipiatis.* glo.In vacuum recipit, qui ſe ſecundum gratiam receptam non exercet in bonis operibus.Ille,qui noluit operari,talentum ſibi traditum amiſit.& ille,qui operatus eſt,duplicauit. Mat.Item homo ſa-

Matth.25 piens non teneret equum in domo ſua, niſi aliquid operaretur:neque ſeruum,qui de nihilo ſibi ſeruiret. Et quid credit piger fieri de ſe,qui Deo,à quo omnia habet,de nihilo ſeruit? Math. *Seruum inutilem proijcite in tenebras exterio-*

Matth.25 *res* Iſte ſimilis eſt catto,qui bene vult comedere piſces:ſed non vult aquam intrare.Prouerb. *Vult & non vult piger.*

Prouer.13 Quartò alij recipiunt,ſed non in vacuum,vt operatores ſollicitι. *Plus omnibus laboraui non ego ſolus.ſed gratia Dei me-*

Cor.15. *cum.*Lapis non poteſt per ſe ſurſum moueri.nec ſecuris ad ſecandum ſine adiutorio alieno. Sic homo ad bene operandum ſine adiutorio gratiæ Dei. *Gratia Dei ſum id, quod*

Cor.15. *ſum.*Rom. *Velle mihi adiacet:perficere autem non inuenio.*ſcilicet

Rom.7. ex me;ideò Heb. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius,*

Heb.4. *&c* Item ſicut arbor, cuius radix exſiccata eſt, non poteſt ferre fructum. ſic homo ſine humore gratiæ non poteſt

Oſeæ.9. ferre fructum bonorum operum.Oſeæ. *Radix eorum exſiccata eſt,nequaquam fructum facient.* Nota, quòd ad obtinendum gratiam,neceſſaria eſt

Humilitas ad recipiendum,&
Pietas ad conſeruandum.

Primò igitur neceſſaria eſt humilitas ad gratiã obtinẽdam

dam,vel recipiendam. Iaco. *Superbis Deus reſiſtit:humilibus autem dat gratiam.* Aquæ enim gratiarum deſcendunt deſerentes mõtes ſuperbiæ ad valles humilitatis. Eccl. *Quanto magnus,humiliate in omnibus: & coram Deo inuenies gratiam.* Eccl.7.
Vas non impletur aqua fluminis, vel putei, niſi inclinetur, vel profundè mergatur. Sic homo nõ impletur gratia,niſi humilietur. Eccl. *Mediam inclinaui aurem meam, & recepi ſapientiam* id eſt gratiam. Eccl.vlt.

Secundò pietas valet ad conſeruandam gratiam. Eccleſ. *Gloria viri,quaſi ſacculus cum eo,& gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit.* Eccl. 29.

Secunda gratia eſt diffuſa. Pſal. *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis ad dirigendos ſermones.* facit enim diſcrete loqui. Coloſ. *Sermo noſter in gratia ſemper ſale ſit conditus.* Si nouiſti condire pulmenta,quare non nouiſti condire verba? hoc ſal datum eſt tibi in baptiſmo, quando dictum eſt. accipe ſal ſapientiæ. Pſal. 44. Coloſſ. 4.

Tertia gratia eſt effuſa ad ordinandum actiones. *Effuſa eſt gratia in omnes nationes.* & hæc gratia tria facit, Act.10.

- Purgat,& iuſtificat.
- Defendit,& conſeruat.
- Erudit,& confortat.

Purgat. *Omnes enim peccauerunt,& egent gratia Dei.* Iuſtificatus per gratiam melius videt periculum peccantium, quàm illi,qui ſunt in peccato. *Comprehenderunt me iniquitates meæ,& non potui vt viderem* Qui euaſerunt maris periculum in littore exiſtentes,melius cognoſcunt periculum,à quo erepti ſunt. *Infelix ego homo,quis me liberabit à corpore mortis huius?* Rom.3. Pſal.39. Rom.7.

Secundò defendit,& conſeruat in bono ſtatu.
Peccatum nobis non dominabitur,ſicut prius. Omnia poſſum in eo, qui me confortat.

Tertiò erudit, & confortat & docet nos
- Quid vitandum.
- Quomodo viuendum.
- Quid ſit appetendum.

Quid vitandum, Abnegantes impietatẽ, quæ corrumpit intellectum, & ſecularia deſideria, quæ corrumpunt affectum.

Secundò, quomodo viuendum ſobriè, & iuſtè, & piè:

ſobriè nobis,iuſtè proximo:piè & religioſè Deo. Quid appetendum, Expectantes(ait)beatam ſpem.i.beatitudinem
1.Iovn.2. ſperatam. *Vnctionem habetis à Spiritu ſancto, & noſtis omnia*.i. gratiam Spiritus ſancti, quæ corda vngit, & linit. notantur hic quatuor ſigna, quibus comprehenditur homo habere gratiam.

Si mandata Dei ſeruat.

Si peccato careat.

Si de rebus clarè iudicat.

Si patienter aduerſa tolerat.

Si mandata ſeruat.quia licinium, & ligna oleo linita vrunt facilius. *Vnctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis.*

Si peccato careat.quia pugiles, & luctatores, qui lucta cum alio contendebant, ſolebant oleo ſe vngere: vt è ma-
Eccl.48. nibus aduerſarij facilius elaberentur. *Qui vngit reges ad pugnam.*

Tertium eſt, ſi anima clarè de rebus iudicet; res enim vncta lucidior eſt.Sic anima gratia vncta clarè, lucidè, ac verè iudicat de mundanis.

Quartum eſt, ſi onera tribulationum ſine murmure portat.quadriga bene vncta currit ſine ſtridore. Sed locũ vnctum aggrediuntur muſcæ, & inquinant.Sic dæmones eos
Ecc.10. inuadũt, quos vident habere gratiam. *Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti.* i. meritum bonorum operum, & deſiderium orationis.

Rom.6. Gratia hominem beneficat. *Gratia Dei vita æterna.* Illis meritis vita æterna redditur. Nam gratia eſt pignus quod-
Pſal.83. dam ad habendam gloriam. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.*

In Gratia duo conſideranda ſunt.primum vt eſt habitus quidam inclinans voluntatem ad actum eliciendum. Secundum eſt decor quidam diuinæ complacens voluntati, qui ordinatur ad præmium beatitudinis.& eſt diuina ordinatio, ſiue voluntas, qua ab æterno Deus ordinauit actũ à tali qualitate concurrente actiuè cum lib.arb.præmiare beatitudinem.

Pſal.83. Gratia à ſolo Deo datur. *Gratiam & gloriam dabit Domi-*
Prouer.12 *nus. Qui bonus eſt, hauriet gratiam à Domino.*

Neque

Neque mittunt nouũ vinum in vtres veteres. Alioquin rum- *Mat.9.*
puntur vtres,& vinum effunditur.

Ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis.

Duo facit præſertim Gratia in nobis. Bonum operatur.
Gratia ſicut Paradiſus in benedictionibus. bonitate conſerua- *Apoc.22.*
tur. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum; quia ca-* *Eccl.40.*
ro eſt. *Gen.6.*

Gratiæ pro beneficiis agendæ.

Gen.34.	Dan.2.
Exod.13.	Luc.1.
Num.13.	Matt.14.
Ioſuæ.4.	Ioan.6.
Iud.6.	1.Cor.1.
Iſ.1.	Rom.1.
Tob.2.	1.Theſſ.3.

De Humilitate.

HVmilitas eſt virtus, quæ veriſſima ſui cognitione ſibi ipſi quilibet vileſcit.& ex modeſtia ortum habet, quę cum ſit ſui gnara animo frænum adhibet, ne inſolentius ſuper naturam ſuam tollatur.

Eſt autem humilitas duplex. { Ficta & Vera,

Ficta in hypocritis, qui ſimulant ſe mundo mortuos, vt
præbendas expiſchentur. Sicut vulpes, quæ fingebat ſe
mortuam; vt quadriga veheretur. *Quaſi Vulpes in deſerto* *Ezech.13.*
Prophetæ tui Iſrael.

Eſt qui nequiter ſe humiliat,& interiora eius plena ſunt dolo. *Eccl.20.*

Vera humilitas conſiſtit in corde. *Diſcite à me, quia mitis*
ſum,& humilis corde. Omnes inuicem humilitatem inſinuate. *Matt.11.*

At humilitas vera eſt triplex. { Sufficiens, vt ſubdere ſe maiori, / Abundans, ſubdere ſe æquali, / Superabundans, ſubdere ſe minori. *1.Pet.5.*

Arbor non coaleſcit, niſi radicem figat in imum. *Arborem attendite* (ait B.Aug.) *radicem figit in imum, vt vertice tendat ad cælum, ſi ſine radice eſt,& auras petit, ruina eſt illud, nõ incrementum.*

Quantò excelſus eſt ædificium, tantò profundius fodiatur fundamentum; quia qui altam facit domum ſuam

ſine

ſine fundamento, quærit ruinam. Auis, quæ vult petere al-
Math.3 ta, prius ſe humiliat, & inclinat. *Sic decet nos implere omnem iuſtitiam*, id eſt humilitatem.
Eccl.51. *Inclinaui modicum aurem mem, & recepi illam.*

De Innnocentia.

INnocentia inuenitur tripliciter, ſcilicet cordis. & hæc eſt incipientium. Oris, & hæc eſt proficientium. Operis. & hæc eſt perſeuerantium. De quibus dicitur in Pſal.23. *Quis aſcendet in montem Domini. &c. Innocens manibus & mundo corde.* Prima innocentia eſt cordis, de qua Pſal.100. *Perambulabam in innocentia cordis mei.* Idem in innocentia mea ingreſſus ſum. id eſt in munditia, quam ſeruaui. Qui enim vult gratiam Dei recipere: neceſſe habet vas cordis mundum cuſtodire. nullus ſcienter poneret in vaſe, quod diu continuit lutum, balſamum; quia timeret amittere. Sic Deus gratiam ſuam non ponit in corde, quod diu continuit lutum peccati. Eſt enim ad gratiam ſuſcipiendum minus idoneum. Ber. *Balſamum eſt gratia Dei. vas pulcherrimum requirit.* hæc innocentia cuſtoditur per munditiã bonorum operum. Iob 22. *Saluabitur innocens in munditia manuum ſuarum.* facilius eſt aliquem ditari quantùm ad diuitias iſtius ſeculi, cui multa dimiſſa ſunt à parentibus, quæ bene ſeruauit, quã illum, qui bona paterna iam conſumpſit. ſic illi, qui bona naturalia, virginitatem, & innocentiam poſt baptiſmum ſeruauerunt, facilius ditari poſſunt
Pſal.36. bonis ſpiritualibus, quàm illi, qui perdiderunt. *Cuſtodi innocentiam, vt bonum patrimonium tuum:* & vide æquitatẽ Domini Dei tui. Secunda innocentia eſt proficiẽtium. hoc eſt oris. *Non priuabis bonis eos, qui ambulant in innocentia.* hæc cuſtoditur iuſtitia: & carnis mortificatione. ſicut carnes cuſtodiuntur ſalis appoſitione. Sicut enim carnes putreſcũt, & ſcaturiunt vermibus, niſi ſal citò apponatur. ſic caro hominis verme peccati, & prauæ delectationis ſcaturit, niſi in ætate iuuenili dometur, & redigatur in ſeruitutem ſpiritus. Quando enim contrarium gratiæ Dei occupauit aliquem per peccatum, difficilius in eo gratia Dei poſtea recipitur. ſicut materia, quæ habet in ſe aquam, difficilius ſuſcipit ignem: quia ignis inuenit ibi quod ſibi repugnet, vt patet de ligno aquoſo. Tertia innocentia eſt perſeuerantium

rantium,quę eſt operis.de aqua. *Donec deficiam,nõ recedam ab innocentia mea:ſed eam ſemper cõſeruabo.* Quia ſicut fatuus eſt ille,qui haberet vas aureũ, & balſamum ſibi oblatum in eo reponere nollet: donec lutum in eo annis multis tenuiſſet.ſic fatuus eſt ille, qui gratiam Dei in pueritia non vult recipere: niſi prius fuerit vas peccati & immunditiæ. *Qui nutriebantur in croceis amplexati ſunt ſtercora.* hæc cuſtoditur per bonam ſocietatem.Cum ſancto ſanctus eris. *Iob 28.* *Iren. 4.* *Pſal.17.*

De Iudicio generali.

IVdicium extremum eſt vniuerſalis ſeparatio bonorum à malis,& aliud eſt approbatiuũ, aliud cõdemnatiuum. Hoc iudicium erit neceſſarium. ſi enim credis Deum & creatorem & gubernatorem mundi, non debes eum credere cæcum: vt ea quæ fiunt non videat.aut ſi videat, non cognoſcat.aut malignum, vt malum quod videt,ſibi placeat:& punire non curet, vel negligat. Aut impotentem, vt ſi velit,non valeat. Aut iniuſtum vt nec bonis bona:nec malis mala retribuat. Aut impium & non miſericordem: vt afflictiones & oppreſſiones bonorum quantum ad oppreſſores impune tranſeat. Aut infidelem,vt eis,qui fideliter ei ſeruiunt, bonum non retribuat:ſed potius malum, cum videamus bonos frequenter conteri, & malos econtrario proſperari. Neceſſe ęſt quòd in futuro fiat à iuſto iudice in iudicio generali omnium retributio ſecundùm quòd meruerũt.altiſſimus enim patiens redditor eſt. *Reddet vnicuique iuxta opera ſua.* hæc eſt probatio in itinerario clementis. Timendum eſt autem iudicium propter multa:quia erit mirabile. *Pſal. 61.*

Propter ſignorum multiplicitatem.
Propter furoris inflexibilitatem.
Propter iudicij infallibilitatem.
Propter conſcientiæ inexcuſabilitatem.
Propter diei incredibilitatem.
Propter iudicis intolerabilitatem.

Primò erit iudicium timendum propter ſignorum multiplicitatem.quæ quidem ſigna præcedent iudicium. *Turbabuntur gentes,& timebunt,qui habitant terminos à ſignis tuis. Sol obſcurabitur,& Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadẽt de cælo.* Erũt ſigna in ſole,& luna,& ſtellis.&c. Chriſ. *Cum paterfami* *Pſal. 64.* *Matt. 24.* *Luc.21.*

familias moritur, tota familia deponit ornatum conſuetum, & induit ſe veſte lugubri in ſignum dolorū. Sic appropinquante mūdi termino, omnes creaturæ oſtendent ſigna doloris. Item homo moriēs, cum laborat in extremis, amittit verbum. tunc oportet ſignis loqui. Sic mundus in fine. Gre. *Multa debent ſigna præcurrere, vt malum valeant ſine fine nunciare.* Itē ſicut rex volens accipere de ſuis inimicis vindictam, præmittit curſarios, qui ſuccēdunt terras eorum, ita Domi-
Pſal. nus præmittet mundum ſuccēdentes. *Deus veſter manifeſtè veniet: ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tēp. & inflammabit in circuitu inimicos eius. Mittet angelos ſuos cum*
Matt. 24. *tuba & voce, & congregabit electos à quatuor ventis cœli.* Ideo ſiue comedam, ſiue bibam, ſemper videtur intonare auribus meis illa vox. Surgite mortui, venite ad iudicium.
Luc. 21. Chriſ. ſuper illud. Nam virtutes cælorum mouebuntur. *Si rex aliquis proceſſurus eſt contra aliquem, omnes dignitates mouebuntur, exercitus omnes excitantur, tota ciuitas fremet. Quantò magis rege cæli exurgente iudicare viuos & mortuos, angelicæ virtutes commouentur. terribiles miniſtri terribilem Dominum præcedentes, ante ipſum pro candelabris fulgura viua præcedent: &*
Prou. 6. *pro tubis horrenda tonitrua.* Secundò timendum eſt propter
Iob 9. iudicis irati inflexibilitatem. Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ. Deus cuius iræ reſiſtere nemo poteſt. Si enim beata Virgo, & omnes Sancti rogarēt pro aliquo, qui tunc eſſet in peccato mortali, non exaudirentur. Chri. *Nec filii pro parentibus intercedent: nec angeli pro hominibus: nec ſicut ſolent aſſument verbum: quia natura iudicii non recipit miſericordiam.* Neſcitur modò potentia Dei à malis. ſicut acumen gladij, dum eſt in vagina ignoratur. Sic modò iuſtitia Dei, & potentia in vagina miſericordiæ abſconduntur. Sed cum acuerit vt fulgur gladium ſuum: & arripuerint iudicium manus eius, apparebunt. Item feruor ſolis ſub nube tegitur. Sed quando diſcooperitur: quanti ſit ardoris, oſtenditur. Sic Chriſtus ſub nube miſericordiæ, miſericordia remota, quantæ ſit potentiæ, & iuſtitiæ oſtendit.
Pſal. 9. *Cognoſcetur Dominus iudicia faciens.* Veniet enim cum poteſtate magna, quia non erit angelus, nec ſanctus, qui non veniat cum eo contra peccatores. Nullus enim poterit ei reſiſtere, nec audebit contradicere: ſicut palea nō reſiſtit igni.

igni. Paleas comburet igne inextinguibili. Chri. *Nec reſiſtendi virtus eſt, nec fugiendi facultas: nec pœnitentiæ locus, nec ſatisfactionis tempus. ex anguſtia omnium rerum nihil remanebit niſi luctus.* Tertiò timendũ eſt propter iudicij infallibilitatem: quia ineuitabile erit. *Omnes nos oportet manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſiue bonũ ſiue malum.* Veniet enim ad computandũ, quia bona nobis commiſſa diſsipauimus. *Veniet dominus ſeruorũ illorum, & ponet rationem cum eis.* In fine hebdomadæ ſolent pueri recẽſere lectiones totius ſeptimanæ: qui neſcit verberatur: & qui ſcit euadit. Et operarij in fine hebdomedæ recipiunt mercedem pro operibus ſuis. Et deficientibus nundinis vadunt mercatores ad ſoluẽdum. Sic in fine mundi oportebit rationẽ reddere de omnibus: & recipere mercedẽ in iudicio. *Cuncta quæ fecit Deus, adducet in iudicium pro omni errato ſiue bonum fuerit ſiue malũ.* Neſcitur modò quare hic in paupertate, & vtilitate dimittit eos de⁹. Sicut virtus radicis in hyeme non videtur: quia vacuos ramos dimittit: ſed in æſtate apparebit eis. Ita in iudicio apparabit bonitas virtutis dei ſuis ſanctis: cum eos omni infirmitate, & penuria depoſita decorabit, quando, ſcilicet fulgebunt ſicut ſol in conſpectu patris eorum. Quarto terribile erit ad timendum propter cõſcientiarum inexcuſabilitatem. Nullus poterit ſe excuſare: quia erit ibi denunciatio operum. In fine hominis denunciatio operum illius. *Iudicium ſedit, & libri ſcilicet conſentiarum aperti ſunt.* Creditor probat debitum ſuum per literas patentes, quas habet à debitore, vel per teſtes. Sic diabolus probat auctorem coram ſummo iudice per opera mala, quæ tunc erunt patentia. *Iudicati ſunt mortui ex his quæ eſcripta erant in libro ſecundum opera eorum.* Filij, qui naſcentur, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes, id eſt opera operarios accuſabunt. Peccata enim quæ modo ſunt occulta, manifeſtabuntur, vt merces fardelorum in nundinis. *Veniet dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum: & manifeſtabit conſilia principum vel cordium.* Et ideo melius eſſet hic per confeſsionem ea deponere. Sicut latro furtum extra domum eiicit, ne iuxta eum inueniatur. *Preueniamus faciem eius in confeſsione.* Fatuus eſt ille qui citatus corã domino ſuo contra ſe teſtes

Matth. 3.
2. Cor. 5.
Matth. 9.
Eccl. vlt.
Eccl. 11.
Dan. 11.
Sap. 4.
Cor. 10.
Pſal. 94.

notandum, quòd hæc gloriatio conſiſtit in multis. Nam alij gloriantur

In apparentia.
In ſapientia.
In fortitudine.
In pulchritudine.

Rom. 3. Aliqui gloriantur in apparenti bono. Rom. *Vbi eſt gloria tua.* id eſt de bono opere. *Excluſa eſt*, ſcilicet ablata eſt. Nos ſumus mediatores, ſiue perſonarij Domini noſtri Ieſu Chriſti. In bono opere partitur nobiſcum.

Nos ponimus operationem liberi arbitrij, ipſe gratiā. Nobis concedit vtilitatem, ſibi retinet gloriam. Nos verò ſicut fraudulenti vſurpamus partem eius, & totum amittimus. ſicut fecit canis portans caſeum in ore: & cum trāſiret per aquam vidit vmbram caſei; & aperiens os pro vmbra caſei, caſeus, quem portabat, de ore eius cecidit: & ſic amiſit vtrunque. Iſa. *Gloriam meam alteri non dabo.*

Alij gloriantur in ſapientia mundana, quæ ſtultitia eſt apud Deum. Sapientia autem hæc eſt, ſicut lumen ligni putridi, de nocte tantùm apparens. In tenebris huius vitæ ſapientia mundana eſt: Sed in futuro apparebit, quòd eſt inſipientia. Nō eſt gloriādū de ſapiētia, ne amittatur; quia donum Dei eſt: ſicut Nabuchodonoſor, qui per elationem mentis factus eſt ſicut beſtia, & lucifer. Ezech. *Eleuatum eſt cor tuum in decore tuo. perdidiſti ſapientiā, &c.* Etenim quæ ſtulta ſunt huius mundi, elegit Deus, vt cōfundat ſapientes, ne glorietur in conſpectu eius omnis caro. Iere. *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua; quia hoc eſt de alieno gloriari, vt cornix de plumis auium, Omnis ſapientia à domino Deo eſt.* Corinth: *Quid habes, quod non accepiſti? quid ergo gloriaris, quaſi non acceperis?*

Ezech. 18 / Ier. 9. / Eccl. 1. / Cor. 4.

Iſa. 1. Alij gloriantur in fortitudine. De quibus dicitur. Iſa. *Erit fortitudo noſtra, vt fauilla ſtupæ.* Aug. *Si de fortitudine gloriaris, ſuperaris à beſtiis, ſi fortis es, pulicibus reſiſte, nec dormias. Gloriari igitur de fortitudine carnis eſt gloriari de fortitudine inimici ſui; cum corpus aduerſetur ſpiritui.* Sequitur. *Nec diues in diuitiis.*

Pſal. 48. Pſal. *Qui confidunt in virtute ſua: & in multitudine diuitiarum*
Eccl. 11. *ſuarum gloriantur, &c.* Eccleſ. *Qui gloriatur de hoc, quòd eſt ditior aliis, gloriatur de hoc, quòd compedes habet maiores, quam*

alij.

alij. *Qui gloriatur in ſua paupertate, vereatur.* Sap. *Facti ſunt in* Sap. 13.
laqueum, & in muſcipulam pedibus inſipientium. Item gloriatur, quòd cecidit in laqueum inimici: & de hoc, quòd magnam molem habeat ad collum, vt demergatur in profundum maris. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum Diaboli, tentationem, & deſideria multa.* 1. Tim. 6.

Alij gloriantur in pulchritudine corporis. Quod eſt gloriari in re accommodata. *Fallax gloria, & vana eſt pulchritudo.* Prou. 30. quia citò amittitur, ſicut pulchritudo floris. Iſa. *Omnis* Iſa. 9. *caro fœnum, & omnis gloria eius, quaſi flos fœni.* Aug. *Si gloriaris de pulchritudine, pulchrior eſt cauda pauonis.* Laban, ideſt mũdus, duas filias habuit, ſcilicet Rachel, & Lyam. Sed multi pro Rachel, ideſt pulchra laborant. ſed ſupponetur eis Lya ploratrix, & lipa, ideſt confuſio, & turpitudo. Oſeæ. *Gloriam* Oſea. 4. *eorum in ignominiam commutabo.*

Tertia gloria eſt interior, & ſancta, quæ eſt de puritate cordis, & cõſciẽtia munda. Cor. *Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Cor. 1. id eſt conſcientia pura ab omni ſimulatione peccati. conſcientia pura eſt quaſi quoddam ſpeculum, quod de interiori pulchritudine non mentitur. Gloriandum in cruce, quia

- Diabolum flagellat.
- Pœnitentiam dulcorat, & mitigat.
- Paradiſum aperit.

Primò gloriandum eſt in cruce, quia Diabolum flagellat. Gal. *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce. &c.* Gal. 7. quia ſcilicet virtus crucis fugat Diabolum à nobis. Vnde Moyſes flagellauit Pharaonem virga multipliciter. Damaſc. *Crux eſt tropheum aduerſus Diabolum, vt non appropinquet, vaſtatur.* Chriſ. *Si crucem infixeris, vultui tuo nullum Dæmonium prope ſtare poterit, videns enſem, in quo plagam accepit, videns arma, in quibus Chriſtus caput ſuum abſcidit.* Crux facit Dæmones non ſolum terribiles, ſed etiam contemptibiles. Ideo virga Moyſis deuorauit ſerpentes, ideſt Dæmonum tentatores.

Secundò, quia pœnitentiam dulcorat, & mitigat. Eccle. Eccl. 26. *Nonne à ligno dulcorata eſt aqua amara?* Oſtendit Dominus lignum Moyſi, quod cum miſiſſet in aquam in caticchiſmo, quando dictum eſt tibi. accipe ſal ſapientiæ. Sed linguæ multorum iſtud ſal non recipiunt; & ideò vermibus,

id eſt malis verbis ſcaturizant. Aug. *Eligis cibos, quos comedis, quare non eligis verba, quæ dicis?* ſcilicet bona, & ſana. Et ſic iſta gratia facit diſcretè loqui. Facit etiam hæc gratia
Eccl. 6. loqui gratioſè. Eccl. *Lingua eucharis in homine probo abundabit.* id eſt facit hominem feruenter prædicare. Ideò Spi-
Act. 2. ritus ſanctus in linguis igneis apparebat. Act. *Apparuerunt eis diſpertitæ linguæ, tanquam ignis, &c.*

Act. 10. Tertia gratia eſt effuſa ad ordinandum actiones. Ac. *Effuſa eſt gratia in omnes nationes.* Et hæc gratia facit tria, nempè

- Purgat, & iuſtificat.
- Defendit, & conſeruat.
- Erudit, & confortat.

Rom. 3. Primò iſta gratia nos purgat, & iuſtificat. Ro. *Omnes enim peccauerunt, & egent gratia Dei.* glo. Indulgentia peccatorum iuſtificati per gratiam ipſius. Ille, qui iam iuſtificatus eſt per gratiam, & illuminatus, melius videt periculum peccantium, quam illi, qui ſunt in peccato; quia ille eſt in lumine, illi in tenebris: & neque ſe, neque alium vi-
Pſal. 39. det. Pſal. *Comprehenderunt me iniquitates meæ: & non potui, vt viderem.* Sicut illi, qui fuerunt in periculo maris, & euaſerunt, & adhuc ſtant in littore, melius cognoſcunt periculũ eorũ, qui ſunt in mari, quàm illi, qui ſunt adhuc ibi. Ideo
Rom. 7. dicit Apoſt. Rom. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum.* glo. Non petit liberari de ſubſtantia corporis, quæ bona eſt: Sed de vitiis carnalibus, à quibus non liberatur homo, niſi gratia Dei ſaluatoris.

Rom. 6. Secundò defendit, & conſeruat in bono ſtatu. Rom. *Peccatum nobis dominabitur ſicut prius.* non enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia: quæ ardorem, & contumeliam peccati re-
Eccl. 18. frigerat, ſicut ros ardorem ſolis. Ecc. *Nonne ardorem refrigerabit ros?* Vnde Apo. Cum ſtimulum carnis petiiſſet amoueri à ſe, dictum eſt ei. Sufficit tibi gratia mea, ſcilicet ad te cuſtodiendum. Nam virtus in infirmitate perficitur. *Fili*
1. Tim. 2. *confortare in gratia, tanquam in fulcimento ad ſuſtinendum te.* Nota, cum adiutorio aquæ poteſt homo magnũ pondus portare: quod per ſe facere non poſſet. Sic cum adiutorio gratiæ magnam pœnam ſuſtinere; vel etiam tribulationẽ

tolera

tolerare. *Plus omnibus laboraui, non ego ſolus: ſed gratia Dei mecum.* Idem. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Item quando aliquis eſt in loco altiori: tunc ſe debet firmius tenere, ne cadat; quia plus læderetur, quàm ſi de imo caderet. Sic qui eſt in ſtatu gratiæ, vel innocentiæ, ne cadat, firmiter ſe teneat; quia caderet de cælo ad infernum. *Attende, ne labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi,* & ſit caſus tuus inſanabilis. 1. Cor. 15. Eccl. 28.

Tertiò erudit, & confortat Tim. *Apparuit gratia Dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus erudiens nos.* & ſequitur. *Expectantes beatam ſpem, & aduentum Domini.* Hęc gratia docet nos Tim. 2.

Quid vitandum.
Quomodo viuendum.
Quid ſit appetendum.

Primò quid vitandum. ibi. *Abnegantes impietatem.* quæ corripuit intellectum. *& ſecularia deſideria.* quæ corrumpũt affectum.

Secundò, quomodo viuendum. ibi. *Sobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo.* Sobriè nobis. Iuſtè ꝓximo. & piè, ideſt religiosè, Deo. Deut. *Sicut homo erudit filium ſuum: ita Dominus tuus erudit te, vt cuſtodias mandata eius.* Deut. 8.

Tertiò docet, quid ſit appetendum, ibi. *Expectantes beatã ſpem.* ideſt beatitudinem ſperatam. *Vnctionem habetis à ſancto eo, & noſtis omnia.* ideſt gratiam Spiritusſancti, quæ corda vngit, & linit. & poſſunt hic notari quatuor ſigna, per quæ poteſt cognoſci, ſi homo habeat gratiam, & illuminationem Spiritus ſancti, ſcilicet ſi 1. Ioan. 2.

Mandata Dei ſeruat.
Peccato careat,
De rebus clarè iudicet.
Et patienter aduerſa toleret.

Primum eſt, ſi mandata Dei ſeruat. Ligna enim, & licinium oleo vncta facilius quis accendit, & vrit. 1. Ioan. *Vnctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in nobis:* quæ ad ſeruanda Dei mandata cor implet, & inflammat. Ioan. 2.

Secundum eſt, ſi manus Diaboli, ideſt peccatum totaliter euadat. Pugil enim bene vnctus non diu tenetur à ſocio. Eccl. *Qui vngit reges ad pugnam.* Eccl. 48.

Tertium eſt,ſi anima lucidè, & clarè de rebus indicet. Res enim vncta lucidior eſt.ſic anima gratia inuncta clarè,&lucidè,ac verè iudicat de mundanis.1.Ioan.*Vnctionem habetis,&c.*

Ioan.2.

Quartum eſt,ſi onera tribulationum, & infirmitatum pœnitētiæ,& huiuſmodi patitur, & ſine murmure portat. Quadriga enim bene vncta currit ſine ſtridore.Eccl.*In his curans mitigabit dolorem:& vnguentarius pigmenta faciet ſuauitatis,& vnctiones conficiet ſanitatis.*Sed notandum, quòd vnctum locum inuadunt muſcæ,& inquinant. ſic Dæmones illos,quos vident habere gratiam,nituntur inquinare prauis cogitationibus.*Muſcæ morientes* (ideſt immundæ cogitationes)*perdunt ſuauitatem vnguenti,* ideſt meritum bonorum operum,& deſiderium orationis. Prius probatus eſt homo in his omnibus:& perfectus inuentus eſt.Gratia,de qua loquimur,ipſum hominem beatificat.Ro. *Gratia Dei vita æterna.*glo.Illis meritis vita æterna redditur. vita æterna, quæ gratiam contulit homini.gratia enim eſt penſio, ſiue pignus ad habendam gloriam.Prouerb.*Mulier gratioſa inueniet gloriam.* Sicut pignus,vel arrha certificat tenentem ipſam de foro,ſeu de alio beneficio dando.Sic gratia certificat hominem de gloria. Habemus pro gratia iuſtificationis gratiam glorificationis. Pſalm. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* gloriam pro gratia. Certus eſt de re, qui bonum pignus habet penes ſe. Et certus eſt de foro, qui habet bonam arrham. Sic ſecurus poteſt eſſe de gloria qui pignus habet gratiæ,ſi bene ſeruauerit.II.Corinth. *Qui dedit pignus Spiritus ſancti in cordibus veſtris. Qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.*

Eccl.38. *Eccl.10.* *Rom.6.* *Prouer.11.* *Pſal.83.* *Corinth.1.* *Eph.1.*

Idem ſunt gloria,vita æterna,beatitudo, viſio clara,& fruitio ſequens illam.eſt autem principaliter in voluntate qua tenetur Deus per amorem amicitiæ.

Prou.25. Gloria vana fugienda eſt.
1.Cor.6. Quid habes homo,
2.Cor.1. Nam gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.opus autem ſuum probet vnus quiſque.
Gal.6.
Iac.1. Glorietur frater humilis in exaltatione ſua.
Tob.12. Opera Dei reuelare,& confiteri,honorificum eſt.
Iſa.42. Ego dominus,hoc eſt nomen meum.

Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo. *Pſal.20.*
Et locum habitationis gloriæ tuæ. *Pſal.25.*
Vidi impium ſuperexaltatum. *Pſal.36.*
Ne timueris, cum diues factus fuerit homo ; & cum multiplicata fuerit gloria domus eius. *Pſal.48.*
Gloria, & diuitiæ in domo eius. *Pſal.111.*

De Gratia.

GRatia græcè χάρις, interdum pro amore, vel cõceſſione beneficij, ſeu alicuius indulgentiæ: aliquando pro dono Spiritus ſancti. interdum pro quadam inchoatione gloriæ in nobis, vel auxilio, quo indiget homo ad beatitudinem promerendam, ſolet tripliciter diſtingui, licet

Infuſa, quæ reſtringit malas cogitationes.
Diffuſa, quæ dirigit bonas locutiones.
Effuſa, quæ ordinat actiones, & operationes.

Primò igitur eſt gratia infuſa. Et hæc eſt gratia, quæ reſtringit malas cogitationes, de qua gratia cantat Eccleſia.

Imple ſuperna gratia.
Quæ tu creaſti pectora.

Ecc. *In me,* ideſt in corde meo, *omnis via gratiæ, & veritatis.* *Ecc.24.*
Sed quidam hanc gratiam non recipiunt, ſed ſubterfugiunt, vt laſciui, & immundi. Anſ. *Homo non habet gratiam; nõ quia non det Deus: ſed quia hanc non accipit,* ideſt homo non diſponit ſe ad recipiendum illam. Sol, quantum eſt in ſe, omnibus ſe communicat. ſic lux gratiæ. Eccl. *Sol illuminans reſpicit omnia, niſi inueniat quod ſibi repugnet.* *Eccl.42.*

Si ſol non intrat domum propter obſtaculum feneſtræ, aperi feneſtram, & ſol intrabit in domum tuam, & eam illuminabit. Item materia, quæ habet aquam, non de facili recipit ignem; quia inuenit, quod ſibi repugnet, vt patet de candela madefacta, & ligno aquoſo. Sic gratia non intrat cor hominis propter obſtaculum peccati, vel malæ volũtatis. Act. Dura ceruice, & indomabili corde. vos ſemper Spiritui ſancto, & gratiæ Spiritus ſancti reſtitiſtis; non eſt ergo defectus ex parte gratiæ: ſed ex parte hominis. *Actu.7.*

Sed ſciendum eſt, quòd hanc gratiam
Quidam non recipiunt: ſed ſubterfugiunt, vt laſciui.

Quidam recipiunt,ſed ſtatim effundunt,vt fatui.
Quidam recipiunt,ſed in vacuum,vt deſidioſi,& pigri.
Quidam recipiunt,ſed non in vacuum.
De illis,qui non recipiunt,ſed effugiũt, dictum eſt ſup. immediatè.

Secundò ſunt quidam, qui recipiunt, ſed ſtatim effundunt,vt fatui.Eccl. *Gratia fatuorum effundentur.* glo. extra fundentur;quia nihil cælare,vel abſcondere poſſunt.Exẽplum de vaſe confracto. Prouerb. *Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus.*

Eccl.20. Prouer.25

Tertiò ſunt quidam,qui recipiunt,ſed in vacuum,vt pigri,& deſidioſi,qui non operantur.Cor. *Gratia Dei in me vacua non fuit.*Fruſtra ſecurim,vel aliud inſtrumentum ad operandum portat, niſi vteretur illo. *Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* glo.In vacuum recipit, qui ſe ſecundum gratiam receptam non exercet in bonis operibus.Ille,qui noluit operari,talentum ſibi traditum amiſit.& ille,qui operatus eſt,duplicauit. Mat.Item homo ſapiens non teneret equum in domo ſua, niſi aliquid operaretur:neque ſeruum,qui de nihilo ſibi ſeruiret. Et quid credit piger fieri de ſe,qui Deo,à quo omnia habet,de nihilo ſeruit? Math.*Seruum inutilem proijcite in tenebras exteriores* Iſte ſimilis eſt catto,qui bene vult comedere piſces:ſed non vult aquam intrare.Prouerb.*Vult & non vult piger.*

Cor.15. 2.Cor.6. Matth.25 Matth.25 Prouer.13

Quartò alij recipiunt,ſed non in vacuum, vt operatores ſolliciti. *Plus omnibus laboraui non ego ſolus.ſed gratia Dei mecum.*Lapis non poteſt per ſe ſurſum moueri.nec ſecuris ad ſecandum ſine adiutorio alieno. Sic homo ad bene operandum ſine adiutorio gratiæ Dei. *Gratia Dei ſum id, quod ſum.*Rom.*Velle mihi adiacet:perficere autem non inuenio.*ſcilicet ex me.ideò Heb.*Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, &c* Item ſicut arbor, cuius radix exſiccata eſt, non poteſt ferre fructum. ſic homo ſine humore gratiæ non poteſt ferre fructum bonorum operum.Oſeæ. *Radix eorum exſiccata eſt,nequaquam fructum facient.* Nota, quòd ad obtinendum gratiam,neceſſaria eſt

Cor.15. Cor.15. Rom.7. Heb.4. Oſee.9.

Humilitas ad recipiendum,&
Pietas ad conſeruandum.

Primò igitur neceſſaria eſt humilitas ad gratiã obtinẽdam

dam,vel recipiendam. Iaco. *Superbis Deus reſiſtit:humilibus autem dat gratiam.* Aquæ enim gratiarum deſcendunt deferentes mõtes ſuperbiæ ad valles humilitatis. Eccl. *Quantò magnus,humiliate in omnibus: & coram Deo inuenies gratiam.* Eccl.7.
Vas non impletur aqua fluminis, vel putei, niſi inclinetur, vel profundè mergatur. Sic homo nõ impletur gratia,niſi humilietur. Eccl. *Mediam inclinaui aurem meam, & recepi ſapientiam* id eſt gratiam. Eccl.vlt.

Secundò pietas valet ad conſeruandam gratiam. Eccleſ. *Gloria viri,quaſi ſacculus cum eo,& gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit.* Eccl. 29.

Secunda gratia eſt diffuſa. Pſal. *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis ad dirigendos ſermones.* facit enim diſcrete loqui. Coloſ. *Sermo noſter in gratia ſemper ſale ſit conditus.* Si nouiſti condire pulmenta,quare non nouiſti condire verba? hoc ſal datum eſt tibi in baptiſmo, quando dictum eſt. accipe ſal ſapientiæ. Pſal. 44. Coloſſ. 4.

Tertia gratia eſt effuſa ad ordinandum actiones. *Effuſa eſt gratia in omnes nationes.* & hæc gratia tria facit, Act.10.

- Purgat,& iuſtificat.
- Defendit,& conſeruat.
- Erudit,& confortat.

Purgat. *Omnes enim peccauerunt,& egent gratia Dei.* Iuſtificatus per gratiam melius videt periculum pecantium, quàm illi,qui ſunt in peccato. *Comprehenderunt me iniquitates meæ,& non potui vt viderem* Qui euaſerunt maris periculum in littore exiſtentes,melius cognoſcunt periculum,à quo erepti ſunt. *Infelix ego homo,quis me liberabit à corpore mortis huius?* Rom.3. Pſal.39. Rom.7.

Secundò defendit,& conſeruat in bono ſtatu. *Peccatum nobis non dominabitur,ſicut prius. Omnia poſſum in eo, qui me confortat.*

Tertiò erudit, & confortat & docet nos
- Quid vitandum.
- Quomodo viuendum.
- Quid ſit appetendum.

Quid vitandum, Abnegantes impietatẽ, quæ corrumpit intellectum, & ſecularia deſideria, quæ corrumpunt affectum.

Secundò, quomodo viuendum ſobriè,& iuſtè, & piè:

ſobriè nobis, iuſtè proximo: piè & religioſè Deo. Quid appetendum, Expectantes (ait) beatam ſpem. i. beatitudinem
1. Iovn. 2. ſperatam. *Vnctionem habetis à Spiritu ſancto, & noſtis omnia.* i. gratiam Spiritus ſancti, quæ corda vngit, & linit. notantur hic quatuor ſigna, quibus comprehenditur homo habere gratiam.

Si mandata Dei ſeruat.

Si peccato careat.

Si de rebus clarè iudicat.

Si patienter aduerſa tolerat.

Si mandata ſeruat. quia licinium, & ligna oleo linita vrunt facilius. *Vnctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis.*

Si peccato careat. quia pugiles, & luctatores, qui lucta cum alio contendebant, ſolebant oleo ſe vngere: vt è ma-
Eccl. 48. nibus aduerſarij facilius elaberentur. *Qui vngit reges ad pugnam.*

Tertium eſt, ſi anima clarè de rebus iudicet; res enim vncta lucidior eſt. Sic anima gratia vncta clarè, lucidè, ac verè iudicat de mundanis.

Quartum eſt, ſi onera tribulationum ſine murmure portat. quadriga bene vncta currit ſine ſtridore. Sed locũ vnctum aggrediuntur muſcæ, & inquinant. Sic dæmones eos
Ecc. 10. inuadũt, quos vident habere gratiam. *Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti.* i. meritum bonorum operum, & deſiderium orationis.
Rom. 6. Gratia hominem beneficat. *Gratia Dei vita æterna.* Illis meritis vita æterna redditur. Nam gratia eſt pignus quod-
Pſal. 83. dam ad habendam gloriam. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.*

In Gratia duo conſideranda ſunt. primum vt eſt habitus quidam inclinans voluntatem ad actum eliciendum. Secundum eſt decor quidam diuinæ complacens voluntati, qui ordinatur ad præmium beatitudinis. & eſt diuina ordinatio, ſiue voluntas, qua ab æterno Deus ordinauit actũ à tali qualitate concurrente actiuè cum lib. arb. præmiare beatitudinem.

Pſal. 83. Gratia à ſolo Deo datur. *Gratiam & gloriam dabit Domi-*
Prouer. 12. *nus. Qui bonus eſt, hauriet gratiam à Domino.*

Neque

Neque mittunt nouũ vinum in vtres veteres. Alioquin rumpuntur vtres,& vinum effunditur. *Mat.9.*

Ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis.

Duo facit præſertim Gratia in nobis. Bonum operatur. *Gratia ſicut Paradiſus in benedictionibus.* bonitate conſeruatur. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum; quia caro eſt.* *Apoc.22.* *Eccl.40.* *Gen.6.*

Gratiæ pro beneficiis agendæ.

Gen.34.	Dan.2.
Exod.13.	Luc.1.
Num.13.	Matt.14.
Ioſuæ.4.	Ioan.6.
Iud.6.	1.Cor.1.
Iſ.1.	Rom.1.
Tob.2.	1.Theſſ.3.

De Humilitate.

HVmilitas eſt virtus, qua veriſſima ſui cognitione ſibi ipſi quilibet vileſcit.& ex modeſtia ortum habet,quę cum ſit ſui gnara animo frænum adhibet, ne inſolentius ſuper naturam ſuam tollatur.

Eſt autem humilitas duplex. { Ficta & Vera,

Ficta in hypocritis,qui ſimulant ſe mundo mortuos, vt præbendas expiſchentur. Sicut vulpes, quæ fingebat ſe mortuam; vt quadriga veheretur. *Quaſi Vulpes in deſerto Prophetæ tui Iſrael.* *Ezech.13.*

Eſt qui nequiter ſe humiliat,& interiora eius plena ſunt dolo. *Eccl.20.*

Vera humilitas conſiſtit in corde. *Diſcite à me,quia mitis ſum,& humilis corde.Omnes inuicem humilitatem inſinuate.* *Matt.11.* *1.Pet.5.*

At humilitas vera eſt triplex. { Sufficiens,vt ſubdere ſe maiori, Abundans,ſubdere ſe æquali, Superabundans,ſubdere ſe minori.

Arbor non coaleſcit,niſi radicem figat in imum. *Arborem attendite*(ait B.Aug.)*radicem figit in imum, vt vertice tendat ad cælum,ſi ſine radice eſt,& auras petit,ruina eſt illud,nõ incrementum.*

Quantò excelſus eſt ædificium, tantò profundius fodiatur fundamentum; quia qui altam facit domum ſuam

ſine

ſine fundamento, quærit ruinam. Auis, quæ vult petere alta, prius ſe humiliat, & inclinat. *Sic decet nos implere omnem iuſtitiam*, id eſt humilitatem.

Math.3

Eccl.51. *Inclinaui modicum aurem meam, & recepi illam.*

De Innnocentia.

INnocentia inuenitur tripliciter, ſcilicet cordis. & hæc eſt incipientium. Oris, & hæc eſt proficientium. Operis. & hæc eſt perſeuerantium. De quibus dicitur in Pſal.23. *Quis aſcendet in montem Domini. &c. Innocens manibus & mundo corde.* Prima innocentia eſt cordis, de qua Pſal.100. *Perambulabam in innocentia cordis mei.* Idem in innocentia mea ingreſſus ſum. id eſt in munditia, quam ſeruaui. Qui enim vult gratiam Dei recipere: neceſſe habet vas cordis mundum cuſtodire. nullus ſcienter poneret in vaſe, quod diu continuit lutum, balſamum; quia timeret amittere. Sic Deus gratiam ſuam non ponit in corde, quod diu continuit lutum peccati. Eſt enim ad gratiam ſuſcipiendum minus idoneum. Ber. *Balſamum eſt gratia Dei. vas pulcherrimum requirit.* hæc innocentia cuſtoditur per munditiã bonorum operum. Iob 22. *Saluabitur innocens in munditia manuum ſuarum.* facilius eſt aliquem ditari quantùm ad diuitias iſtius ſeculi, cui multa dimiſſa ſunt à parentibus, quæ bene ſeruauit, quã illum, qui bona paterna iam conſumpſit. ſic illi, qui bona naturalia, virginitatem, & innocentiam poſt baptiſmum ſeruauerunt, facilius ditari poſſunt bonis ſpiritualibus, quàm illi, qui perdiderunt. *Cuſtodi innocentiam, vt bonum patrimonium tuum:* & vide æquitatẽ Domini Dei tui. Secunda innocentia eſt proficiẽtium. hoc eſt oris. *Non priuabis bonis eos, qui ambulant in innocentia.* hæc cuſtoditur iuſtitia: & carnis mortificatione. ſicut carnes cuſtodiuntur ſalis appoſitione. Sicut enim carnes putreſcũt, & ſcaturiunt vermibus, niſi ſal citò apponatur. ſic caro hominis verme peccati, & prauæ delectationis ſcaturit, niſi in ætate iuuẽnili dometur, & redigatur in ſeruitutem ſpiritus. Quando enim contrarium gratiæ Dei occupauit aliquem per peccatum, difficilius in eo gratia Dei poſtea recipitur. ſicut materia, quæ habet in ſe aquam, difficilius ſuſcipit ignem: quia ignis inuenit ibi quod ſibi repugnet, vt patet de ligno aquoſo. Tertia innocentia eſt perſeueran

Pſal.36.

rantium, quę eſt operis. de aqua. *Donec deficiam, nō recedam* *Iob* 28.
ab innocentia mea: ſed eam ſemper cōſeruabo. Quia ſicut fatuus
eſt ille, qui haberet vas aureū, & balſamum ſibi oblatum
in eo reponere nollet: donec lutum in eo annis multis te-
nuiſſet. ſic fatuus eſt ille, qui gratiam Dei in pueritia non
vult recipere: niſi prius fuerit vas peccati & immunditiæ.
Qui nutriebantur in croceis amplexati ſunt ſtercora. hæc cuſtodi *Iren.* 4.
tur per bonam ſocietatem. Cum ſancto ſanctus eris. *Pſal.* 17.

De Iudicio generali.

IVdicium extremum eſt vniuerſalis ſeparatio bonorum
à malis, & aliud eſt approbatiuū, aliud cōdemnatiuum.
Hoc iudicium erit neceſſarium. ſi enim credis Deum &
creatorem & gubernatorem mundi, non debes eum cre-
dere cæcum: vt ea quæ fiunt non videat. aut ſi videat, non
cognoſcat. aut malignum, vt malum quod videt, ſibi pla-
ceat: & punire non curet, vel negligat. Aut impotentem,
vt ſi velit, non valeat. Aut iniuſtum vt nec bonis bona: nec
malis mala retribuat. Aut impium & non miſericordem:
vt afflictiones & oppreſſiones bonorum quantum ad op-
preſſores impune tranſeat. Aut infidelem, vt eis, qui fideli
ter ei ſeruiunt, bonum non retribuat: ſed potius malum,
cum videamus bonos frequenter conteri, & malos econ-
trario proſperari. Neceſſe eſt quòd in futuro fiat à iuſto iu
dice in iudicio generali omnium retributio ſecundùm
quòd meruerūt. altiſſimus enim patiens redditor eſt. *Red-* *Pſal.* 61.
det vnicuique iuxta opera ſua. hæc eſt probatio in itinerario
clementis. Timendum eſt autem iudicium propter mul-
ta: quia erit mirabile.

Propter ſignorum multiplicitatem.
Propter furoris inflexibilitatem.
Propter iudicij infallibilitatem.
Propter conſcientiæ inexcuſabilitatem.
Propter diei incredibilitatem.
Propter iudicis intolerabilitatem.

Primò erit iudicium timendum propter ſignorum mul
tiplicitatem. quæ quidem ſigna præcedent iudicium. *Tur-*
babuntur gentes, & timebunt, qui habitant terminos à ſignis tuis. *Pſal.* 64.
Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadēt *Matt.* 24.
de cælo. *Erūt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis. &c.* Chriſ. *Cum pater-* *Luc* 21.
fam:

igni. Paleas comburet igne inextinguibili. Chri. *Nec reſiſtendi virtus eſt, nec fugiendi facultas: nec pœnitentiæ locus, nec ſatisfactionis tempus. ex anguſtia omnium rerum nihil remanebit niſi luctus.* Tertiò timendū eſt propter iudicij infallibilitatem: quia ineuitabile erit. *Omnes nos oportet manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſiue bonū ſiue malum.* Veniet enim ad computandū, quia bona nobis commiſſa diſsipauimus. *Veniet dominus ſeruorū illorum, & ponet rationem cum eis.* In fine hebdomadæ ſolent pueri recēſere lectiones totius ſeptimanæ: qui neſcit verberatur: & qui ſcit euadit. Et operarij in fine hebdomedæ recipiunt mercedem pro operibus ſuis. Et deficientibus nundinis vadunt mercatores ad ſoluēdum. Sic in fine mundi oportebit rationē reddere de omnibus: & recipere mercedē in iudicio. *Cuncta quæ fecit Deus, adducet in iudicium pro omni errato ſiue bonum fuerit ſiue malū.* Neſcitur modò quare hic in paupertate, & vtilitate dimittit eos de⁹. Sicut virtus radicis in hyeme non videtur: quia vacuos ramos dimittit: ſed in æſtate apparebit eis. Ita in iudicio apparabit bonitas virtutis dei ſuis ſanctis: cum eos omni infirmitate, & penuria depoſita decorabit, quando, ſcilicet fulgebunt ſicut ſol in conſpectu patris eorum. Quarto terribile erit ad timendum propter cōſcientiarum inexcuſabilitatem. Nullus poterit ſe excuſare: quia erit ibi denunciatio operum. In fine hominis denunciatio operum illius. *Iudicium ſedit, & libri ſcilicet conſcientiarum aperti ſunt.* Creditor probat debitum ſuum per literas patentes, quas habet à debitore, vel per teſtes. Sic diabolus probat auctorem coram ſummo iudice per opera mala, quæ tunc erunt patentia. *Iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libro ſecundùm opera eorum.* Filij, qui naſcentur, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes, id eſt opera operarios accuſabunt. Peccata enim quæ modo ſunt occulta, manifeſtabuntur, vt merces fardelorum in nundinis. *Veniet dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum: & manifeſtabit conſilia principum vel cordium.* Et ideo melius eſſet hic per confeſsionem ea deponere. Sicut latro furtum extra domum eiicit, ne iuxta eum inueniatur. *Præueniamus faciem eius in confeſsione.* Fatuus eſt ille qui citatus corā domino ſuo contra ſe teſtes addu

Matth. 3. *2.Cor.5.* *Matth.9.* *Eccl.vlt.* *Eccl.11.* *Dan.11.* *Sap.4.* *Cor.10.* *Pſal.94.*

adducit.id eſt mala opera & bonos teſtes.id eſt bona opera qui pro ſe loquerentur in via occidit per peccatum.

Quintò timẽdum eſt propter diei incredulitatem:quia tunc veniet quando minus ſperabitur. *Cum dixerint pax & ſecuritas,tunc repente ſuperueniet interitus.*glo.Subitanea perditio diei iudicij. *Sicut fuit in diebus Noe: ita erit aduentus filij hominis.* Sicut enim erant in illis diebus ante diluuium comedentes & bibentes & nubentes & nuptui tradentes, non cognouerunt, donec venit diluuium & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis. *Ideo & vos eſtote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Itẽ ſi ſciret aliquis, ꝙ rex mandaret ei per literas certas ꝙ ipſe veniret citò ad ipſum.& ſi eum in malo & vili ſtatu inueniret, ſuſpenderet eum:vel in perpetuum incarceraret eum: credo quòd pro poſſe præpararet ſe,& non differret.Sic dominus mandat nobis per euangelium quòd in aduentu ſuo præparemus nos,quia remunerabit præparatos: imparatos autem æternaliter damnabit. *Quæ erant paratæ intrauerunt cum eo ad nuptias.*non paratis autem expulſis.Ideo dicitur. *Ante iudicium para iuſtitiam tibi:& antequam loquaris,diſce:& ante languorem adhibe medicinam.* Sextò timendum eſt propter iudicis intolerabilitatem. *Quis poterit cogitare diem aduentus eius:& quis ſtabit ad videndum eum.* Si enim tantum timet aliquis,quando ſentit ſe reum de furto, vel alio delicto venire coram domino terreno:quantum debet timere apparere coram ſummo iudice: qui tot criminibus ſe culpabilem recognoſcit. Gre. *Si tantum pertimeſcis iudicium pulueris, qua formidine præuidendum eſt iudicium maieſtatis?* Augu. *O quàm anguſtæ erunt vndique viæ reprob. Superius erit iudex iratus. Inferius horrendum chaos à dextris peccata accuſantia. à ſiniſtris infinita dæmonia ad ſupplicium trahentia. Intus conſcientia vrens: exterius mundus ardens. quò fugiet peccator ſic deprehenſus? latere, erit impoſſibile: apparere, intolerabile. In diebus illis quærens homines mortem, & non inuenient, & deſiderabunt mori,& mors fugiet ab eis. Tunc dicent montibus, cadite ſuper nos,& collibus noſtris, operite nos.* Aggrauatio iſtius iudicij erit cauſæ magnitudo. Ille enim, qui obtinebit in illo, adiudicabitur regno æterno. Ille verò, qui cadet à cauſa ſua, adiudicabitur morti æternæ. *Ibũt hi:*id eſt impij, *in ſupplicium*

1.Tim.5. Matt.24. Mat.25. Ecc.18. Mal.3. Apoſt.9. Luc 24. Matt.25.

plicium æternum. iuſti autem in vitam æternam.

De Iudicio.

IVdicio temerario, id eſt malo iudicat bono tripliciter, ſcilicet.

In cauſa ſua propria,
In cauſa proximi,
In cauſa ſua, & proximi,

Primò in cauſa ſua iudicat homo malè, videlicet animæ, & carnis, inter quas eſt continua pugna. Dare ſententiam contra animam carni acquieſcendo, hoc eſt facere ancillam dominam, & dominā ancillam: quod eſt magna abuſio. *Expectaui vt facerent iudicium, & ecce iniquitas.* ſimiles *Iſ.5.* ſunt pueris, qui non iudicant bonum filij, quod placet eis. *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum.* Et quòd illud iudicium ſit iniuſtum, patet. *Fili poſt concupiſcentias tuas non* *Eccl.18.* *eas: ſed à voluntate tua auertere.* Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius: faciet te in gaudium inimicis tuis.

Secūdò iudicat homo malè in cauſa proximi: vt illi, qui iudicant ditiorem meliorem, & honorabiliorem: vt canis incantatoris, qui melius valentem cognoſcit. *Si introierit* *Iac.2.* *in conuentum veſtrū vir annulum aureum habens in veſte candida. introierit autem & pauper in ſordido habitu, & intendatis in eum qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei. tu ſede hic bene. pauperi autem dicatis. tu ſta illic. aut ſede ſub ſcabello pedum meorum. nonne iudicatis apud voſmetipſos: & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum?* Sed illud iudicium caſſabitur à vero iudice in magnis aſſiſiis in iudicio generali. *Qui non ſecundum viſionem oculorum iudicabit.* Exemplum de diuite & La- *Iſ.40.* zaro. Exemplum ſicut fatuus eſt ille, qui empturus equum *Luc.16.* non conſiderat equum ſed ſellam vel frænum. ſic qui hominem ex veſte, vel ex conuerſatione exteriori conſiderat: quia ex auro freni non meliorat equum. & aliquando ſub vili tegumento latent merces precioſæ. & ſub pictura aurea lignum putridum. Ideo dicitur *Nolite iudicare ſecun-* *Ioan.6.* *dum faciem: ſed iuſtum iudicium iudicate.*

Tertiò iudicat homo malè in cauſa ſua & proximi factum vel cauſam proximi aggrauando & ſuam alleuiādo. ſicut phariſeus publicanū iudicauit. Sic oculus, qui videt aliorum defectus, ſed ſuos non cōſiderat. *Propter quod inex-* *Rom.11.*

excuſabilis es ô homo omnis qui iudicas. in quo enim alium iudicas teipſum condemnas. Eadem enim agis quæ iudicas. Mirum eſt quòd peccata ſua maiora non vident. & proximi minora
Matt.7. peccata vident contra naturam viſus. *In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini.* & ſequitur. *hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo. &c.* Non debemus alios iudicare.

Quia ſtatum illorum ignoramus

Quia iudices non ſumus.

Quia de nobis reſponſuri ſumus.

Rom.14. Primò quia ſtatum illorum ignoramus. *Qui non manducat manducantem non iudicet. Deus enim illum aſſumpſit. poteſt eſſe, quòd placeat Deo.* Ber. *Caue alienæ vitæ eſſe curioſus explorator aut temerarius iudex.* Quòd ſi perperam id eſt peruerſe ab eo actum eſſe deprehendas. nec ſic iudices proximum. Magis autem excuſes intentionem, ſi opus non potes, vt puta ignorantiam, vel ſubreptionem, vel caſum. Quod ſi omnino diſſimulationem, rei cretitudo recuſat: dicito apud temetipſum. O quàm vehemens fuit tempeſtatio illa. Quid de me feciſſet, in me ſimiliter poteſt.

Rom.4. Secundò quia iudices non ſumus. *Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum ſuo domino ſtat aut cadit.* id eſt ad ipſum perti-
Iob.5. net non ad te. *Pater omne iudiciū dedit filio.* Sapiens balliuus alterius ſubditum non iudicat. ſicut quidam, qui alios iudicant ſecundum quòd in ſe ſentiunt. non ſecundum veritatem. Sicut quādo funditur metallum talem formam accipit, qualem in modulo inuenit. Sic ſunt quidam, qui modulum cordis ſui habent deformatū, quicquid ab eis cernitur tortum, corruptum & deformatum inuenitur. Item ſicut in vaſe corrupto quicquid infunditur, totum inuenitur corruptum. Tales ſunt ſimiles infirmo, cui cibus quātūcunq; ſapidus, videtur inſipidus & amarus. & hoc nō eſt à vitio cibi: ſed à corruptione palati. ſic iudicium malū nō ex facto proximi: ſed corruptione iudicantis procedit.

Item baculus in aqua poſitus videtur fractus propter reflexionem vmbræ: & turres & montes iuxta aquam videtur tranſuerſi. Eodē modo cordi peruerſo & viciato oīa videntur tranſuerſa & viciata. *Sēper præſumit ſæua perturbata*
Sap.18. *cōſcientia.* Ideo dicit Salomon. *Stultus in via ambulās cū ipſe ſit inſipiens, omnes inſipientes exiſtimat,* ſemper credit latro,
quòd

quòd omnes ſint ei ſimiles. Criſo. Omnis homo ſecundum ſe alterum iudicat. Vnde quicquid in bono corde cadit: totum bonum & dulce efficitur. ſicut apis, quæ amaros ſuccos, & venenoſos in mel conuertit. E contrario in corde immundi, vel venenoſi totùm conuertitur in venenū. Sicut de aranea, quæ quicquid ſugit, conuertit in venenum. *Bona in malum conuertens inſidiatur: & in electis ſuis ponit maculam.* Eccl.10.

Tertiò quia de nobis reſponſuri ſumus, non de aliis. *Tu autem, qui iudicas fratrem tuum, aut tu quare ſpernis fratrem tuum. omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti.* & poſt. Vnuſquiſque noſtrum pro ſe reddet rationem Deo. Non ergo amplius inuicem iudicemus. ſed hoc iudicate magis ne ponatis offendiculum, vel ſcandalum fratri. quia ſecundum quòd iudicabimus alios, iudicabimur à Deo. Rom.14.

In quo iudicio iudicaueritis: iudicabimini & vos &c. Matt.7.

Quartò quia in præſenti aſſignatum non eſt tempus, ſed in futuro. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque adueniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum. &c. 2.Cor.10.

De Iudicibus malis.

IVdices mali muneribus corrumpuntur. Vnde munerū acceptio.

Iudicem excæcat.
Correctionem eneruat.
Iuſtitiam annihilat.

Primò iudicem excæcat. Inſanus eſſet, qui in domo ſua reciperet illum, à quo deberet excæcari. hoc facit muneris acceptor. *Non accipies perſonam nec munera. quia munera excæcant oculos ſapientum, & peruertunt corda iuſtorum.* Deut.16.

Secundò correctionem eneruat. aliquando prælatus venit ad aliquem ſubditum ſibi cum tanto latratu: quòd videtur eum velle deuorare. Sed ille percutit eum de vna marcha argenti. & aufert ab eo loquelam. Dona excæcant oculos iudicum & quaſi mutus in ore auertit correctionem: & ſic eneruatur muneribus. Ecc.30.

Tertiò iuſtitiam annihilat, & corrumpit. mulier nō dicitur caſta, quæ ſollicitatur à turpi amatore, ſi munera re-

cipiat. Item nec iudex munera recipiens à corruptione
Iſa.1. peccati eſt immunis. *Principes tui infideles ſocij furum omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos.* Item ſicut iniquus eſſet, qui mihi capam meam venderet: ita iniquus eſt iudex, qui ſententiam, quam ex ſuo officio debet, vendit. & aliquid propter hoc accipit.

Iob.9. *Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera accipiunt.*

De Iuſtitia.

IVſtitia ſolet diſtingui quadrupliciter.
Vendita pro pecunia.
Deficiens & remiſſa,
Excedens vel nimia,
Sufficiens & vera.

Prima eſt iuſtitia vendita pro pecunia, vel laude huma-
Matt.7. na. de qua. *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* Chryſ. *Corã illis bona facis, à quibus licet remoti ſint, velles videri.* fatuus eſt ille, qui opera ſua de quibus poſſet emere regnum æternum pro nihilo, id eſt pro vana gloria, quæ nihil eſt, dat. Gre. *Qui de bonis quæ facit humanam laudem quærit, rem magni meriti pro vili pretio venalem exponit.* Itẽ qui bladum ſuum in herba colligit, vel vineam in agreſta manducat, nõ inuenit in autumno quid in horreo, vel cellario ponat. Sic qui hic vult habere mercedem vanæ laudis, vel terreni commodi, in futuro non habebit. quia ſicut Deus non punit bis in idipſum: ſic nec remunerat. Ideo ſequitur, alioquin non habebitis &c. Et ſequitur. *Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam.* Fatuus debet reputari, qui ſtatim, cum ſeminauerit, vult habere frumentũ. Talis eſt ille, qui de operibus ſuis hic requirit mercedem. In vitis paterdixit quidam. ſicut fieri non poteſt, vt herba ſimul naſcatur, & ſemen. ita fieri non poteſt vt ſimul habeamus ſeculi gloriam, & celeſtem.

Secunda eſt iuſtitia deficiens vel remiſſa. hæc eſt iuſti-
Mat.7. tia phariſeorum. de qua dicitur. *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum & phariſeorum non intrabitis in regnũ cælorum.* Hæc eſt illorum, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. equus vel operarius mane deficiens

ciens non poteſt facere magnam dietam:nec pugil ad primum ictum cadens habere victoriã. *Tetigit te plaga & defeciſti. Bonum facientes non deficiamus. tempore autem ſuo metemus.* Iob.4. Gal.6.

Tertia eſt iuſtitia excedens,vel nimia, hoc eſt illorum qui facta & peccata aliorum aggrauant, & ſua alleuiant. Ber. *Sunt quidam ſic feruentes circa aliorum peccata, vt plurimum videantur eſurire iuſtitiam, ſi de ſuis peccatis idem eſſet iudicium.* Sed non eſt ſic. Nunc autem pondus,& pondus mẽſura,& menſura vtrunque abominatio eſt apud Deum. Iſti ſunt ſimiles cuidam ſtulto,qui audierat, quòd Deus præceperat rectè ambulare,nec declinare ad dexteram vel ſiniſtram, & ideo nolebat diuertere,ſed montes,& domos tranſcendere,vel diruere. Sic facit nimis iuſtus,qui omnia vult ad ſuam voluntatem reducere, & iudicium Dei euacuare. Quid ergo neceſſe eſt futurum iudicium, ſi omnia corrigantur hic? *Omnis manifeſtari debet ante tribunal Chriſti, vt referat. &c.* Item ſimiles ſunt ſtulto tranſeunti diuerſa loca,qui omnes lapides,quos non rectè ordinatos in aceruis videbat,aliter ordinare volebat. & omnes claudos terræ ambulare,omnes luſcos videre rectè,& omnes dies ad æqualitatem redire contra ordinationem Dei. Sed non omnes arbores ſunt æquales,nec fructus æquè boni, nec æquè æquales,nec animalia æqualia, nec homines æquales eſſe poſſunt: quia ſecundùm Apoſtolum omnia membra non eundem actum habent. Sed aliqui contra Dei ordinationem omnia volunt eſſe æqualia. ſicut ignis lampadem ſine oleo deſtruit. ſic zelus iuſtitiæ cor hominis niſi linitum oleo miſericordiæ. *Ideo miſericordia ſuperexaltat iudicium.*

Quarta iuſtitia eſt ſufficiens & vera: de qua Macrobius. Iuſtitia eſt virtus reddens vnicuique quòd ſuum eſt. Oportet ergo hominem iuſtè agere reſpectu vniuſcuiuſque, vt ſit iuſtus & rectus in omnibus.

Reſpectu Dei.
Reſpectu proximi.
Reſpectu ſui.

Primò reſpectu Dei oportet habere iuſtitiam, videlicet in emendatione commiſſorum. In ſolutione debitorum.

In ſupererogatione gratuitorum.

Prima eſt in emendatione commiſſorum, facere iuſtitiam de ſeipſo in præſenti. vel fiet in futuro. quia quod inferior prælatus ſufficienter correxerit, ſuperior poſtea veniens iterum non corripiet. ſic ſi homo in præſenti ſufficienter ſe punit: non punietur in iudicio. *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* Sed dicit Greg. *Qui non vult iudicari eo iudicio, quo nunc eſt, iudicem expectet.* Ideo dicitur Prouerb.18. *Iuſtus in principio accuſator eſt ſui, antequam ab aliis accuſetur in futuro.* gl. Omnis, qui verè iuſtus eſt, vbi peccantium errata conſpicit, primò ſeipſum inſpicit: & dū ſeipſum accuſauerit, alios benignè corripit. iniuſtus verò nō accuſat ſe in præſenti. ideo accuſabitur in futuro. Seneca. *Qui in ſecreto nolunt audire veritatem: in publico audient eam.*

1.Cor.10.

Secunda eſt in ſolutione debitorum, & cenſuū, hoc eſt dictu reddere ſuo domino ius ſuū. Si ergo te recognoſcis ſeruum Dei, & de dominio ſuo: debes ei ſeruitium de feudo, quod tenes ab eo. *Iuſtum eſt hominem eſſe ſubditum Deo, & mortalem, non paria Deo ſentire.* Si hæres fidem non ſeruaret domino ſuo, hæreditate paterna meritò priuaretur. Sic homo, &c. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* ideſt facienti opera, & ſeruitia, quæ pro illo habendo requiruntur. Qui fundum auferret ei, à quo emptus eſt: & traderet illi, qui non habet ius, iniuſtus eſſet. Sic qui ſeipſum aufert Deo, à quo factus eſt, & redemptus, & ſeruit diabolo, magis iniuſtus eſt. Ber. *Infidelē ratio vrget: & iuſtitia rationalis totum ſe tradere illi, à quo ſe totū habet.* Nota de tribus menſis tenemur ſeruire Deo. de corde exhibendo dilectionem. *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* De corpore bonam operationem. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* De poſſeſſione eleemoſinæ largitionem. *Quomodo poteris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue.*

2.Mach.9 *Matth.21.* *Luc.10.* *Gal.6.* *Tob.8.*

Tertia eſt in ſupererogatione gratuitorum. hæc quidē iuſtitia bona eſt. vt ſicut gratis accepimus à Deo ſe & ſua, ſic gratis demus ei nos, & noſtra. *Qui negligit dānum propter amicum, iuſtus eſt. Damnum ſcilicet amicorum corporis, honoris, & rerum.* Omnia iſta neglexit Chriſtus propter nos, vt nos retineret. Sic & tu non cures quicquid perdas, & quicquid de te

Prou.12.

de te fiat, dummodo eum retineas. Aug. *Quicquid voluerit Deus meus auferre, ſe mihi det.* q.d. non curo de aliquo, dummodo ipſum poſſim habere.

Similiter reſpectu proximi triplex iuſtitia nobis neceſſaria eſt. ſcilicet vt ei nocumentum nō inferamus. vt ab eo illata nocumenta remittamus: vt nos & noſtra proximo exhibeamus.

Prima, iuſtitia, quæ debetur proximo, eſt, vt ei nocu-
mentum non inferamus. Tull. Primum fundamentum iu-
ſtitiæ eſt, ne cui noceatur. Dei non communi vtilitati ſer-
uiatur. iuſtitia magis aliis, quàm ſibi prodeſt. & vtilitates
ſuas negligit communia emolumenta præponēs. ideo *Ini-* Prou.16.
tium bonæ vitæ facere iuſtitiam. ſcilicet naturalem. *Quecunque* Matt.7.
vultis vt faciant vobis homines, & vos faciatis illis. Quod ab aliis
oderis tibi fieri: vide ne aliquando alij facias. Iuſtorum ſe-
mita declinat mala, &c. Prou.16.

Secunda vt illata nocumenta à proximo remittamus: &
hoc quidem iuſtum eſt: vt qui iudicari vult à Domino in
foro miſericordiæ: in eodem foro velit cum proximo iu-
dicari: alioquin miſericordia non defendet eum, ſi eam ne-
gauerit proximo; quia iudicium ſine miſericordia fiet ei,
qui nō fecerit miſericordiam. Exemplum de ſeruo nequā. Matt.18.
qui enim vult iudicare, iniuſtus eſt: quia ei aufert ius ſuū,
qui dicit mihi vindictā, & ego retribuā. Qui verò remittit,
iuſtus eſt: quia pro indulgentia indulgentiam ſoluit. *Mu-* Pſal.36.
tuabitur peccator, & non ſoluet: iuſtus autem miſeretur, & tribuet.
Impoſſibile eſt vt riuulus fluat, & fons ſiccus ſit. Miſericor-
dia Dei fons eſt. miſericordia noſtra riuulus. Au. *Fluit riuu-*
lus. ſcilicet miſericordię noſtræ ad proximū, & fons ſcilicet
miſericordiæ Dei ſiccabitur erga nos. *Beati miſericordes; quo-*
niam, &c.

Tertia eſt, vt nos, & noſtra proximo impendamus. ſicut Matt.5.
ſcriptum eſt. *Diſperſit dedit pauperibus, &c.* gl. Qui dat ſua, iu-
ſtitiam operatur: quia proximo reddit debitum. *Declina* Eccl.10.
pauperi aurem tuam ſine triſtitia, & redde debitum. Seminate vo- Oſ.10.
bis iuſtitiam. id eſt eleemoſina in veritate, & metite in ore
miſericordiæ. In ore illius, qui dicturus eſt. Eſuriui & de-
diſtis mihi mand. &c. venite benedicti. Similiter reſpectu
ſui eget homo triplici iuſtitia: ſcilicet.

Vt ſit animæ ſuæ iuſtus procurator.
Vt ſit corporis iuſtus gubernator.
Vt ſit vtriuſque ad bonum promotor.

Primò vt ſit animæ iuſtus procurator: quia anima pupilla exul,& incarcerata eſt: quæ in hominis cuſtodia poſita eſt, & commendata. Ideo iuſtum eſt, vt ei neceſſaria prouideat. *Iuſtus comedit & replet animam ſuam: quia quærit ei cibum ſpiritualem.* Iniuſtus videtur, qui melius procurat ancillam quàm dominam, ideſt carnem, quàm animam. Pauit ſterilem, & quæ non parit. glo. Carnem, quæ ſterilis dicitur: quia dum ſola terrena appetit, bonas cogitationes gignere neſcit, nec bona opera parere. & viduæ non benefacit, ideſt animæ. quia dum terrenis deſideriis ſeruit, curam animæ contemnit. Peccantem in animam ſuam quis iuſtificabit? ideſt iuſtum reputabit. aut quis honorabit exhonorantem animam ſuam? Multi plus honorant ſotulares ſuos, quàm animã ſuam; quia frequentius eos tergunt. *Fili in manſuetudine ſerua cor tuum.* ideſt animam tuam: & da illi ſecundùm meritum ſuum.

Eccl.14. Iob14. Eccl.10. Eccl.1.

Secunda iuſtitia eſt: vt ſit cordis iuſtus gubernator: & ſecundùm quod dicitur. *Cibaria, & virga, & onus aſino.* ideſt corpori. Sed multi ita impinguãt, & incraſsãt aſinos ſuos, ideſt corpora, quòd non poſſunt eos tenere: ſed proiiciunt eos in lutum peccati. Nota ꝙ nos ſumus à Domino conſtituti iudiciarij in terra corporis noſtri: vt peccata quaſi latrones occidamus. *Ecce conſtitui te ſuper gentes.* i. peccata carnalia, & regna, ideſt peccata ſpiritualia. *Vt euellas* per cõtritionem: & deſtruas per confeſſionem: & diſſipes per ſatisfactionem. & poſt ædifices, & plantes in viridaria æternæ vitæ. Solet dici, quòd terra eſt ſecura, quæ bene tenet iuſtitiam: ſed vbi non ſit iuſtitia, latrones habitant. *Quia iuſtitiam non fecimus in terra.* ideo non ceciderunt habitatores eius. ideſt peccata, & mali motus.

Eccl.33. Ier.1. Iſ.26.

De Lachrymis

Lachryma eſt humor ex oculis flentium manans, & cauſatur ex triſtitia, vel ex affectus teneritate.

Sunt autem lachrymæ triplices. { Contritionis, Compaſſionis, & Deuotionis,

Prima

Prima lachryma compunctionis eſt lauatorium, in quo abluuntur animæ, vt fiant ſponſæ cœleſtis regis. Ezech. *Effundam ſuper vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Item ſicut literæ delentur aqua, ſic lachrymæ delent litteras mortis, quas Diabolus ſcribit manu propria. Qui autem peccat, tradit ſe Diabolo, quaſi chyrographum. *Lachryma delent delicta* (ait Aug.) *quæ pudor eſt confiteri.* Item iſtæ lachrymæ Diabolum cum toto exercitu ſuo ſubmergunt. Exo. Pharao cum toto exercitu ſuo ſubmerſus eſt in mari. Pſal. *Contribulaſti capita draconum in aquis,* ideſt in lachrymis. Solet dici, quòd ad paruam pluuiam cadit magnus vẽtus. Sic modica lachryma magnum peccatum extinguit. Greg. *Flammam ſuggeſtionum Diaboli citò extinguit vnda lachrymarum.* Vnde ſicut ad aquam clamaret, & curreret homo, quando domum ſuam videret ardere. ſic ad aquam lachrymarum debet recurrere, qui domum ſuæ conſcientiæ igne concupiſcentiæ, & luxuriæ videt ſuccendi. Et ſi non poteſt habere, debet poſtulare à Deo. & de fontibus eius haurire, ſcilicet miſericordiæ, & vulnerum eius. Iſa. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris, &c.* Iſtæ lachrymæ ſunt vtiles, ſi modum non excedant, vt obſeruetur illud. *Ne quid nimis.* fit nimis, dum incurritur euacuatio, vel perturbatio cerebri.

Ezech. 3
Exo. 14.
Pſal. 73.
Iſa. 12.

Secundò ſunt lachrymæ compaſſionis. de quibus dicitur Iob. *Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat: & compatiebatur anima mea pauperi.* Eccl. *Super mortuum plora.* Scilicet in anima, pluſquàm ſuper mortuum in corpore. Bernar. *Nũquid in te ſunt viſcera pietatis, qui plangis corpus, à quo receſſit anima.* Et non plangis animã, à qua receſſit Deus. Sequitur. *Defecit enim lux eius,* ſcilicet gratiæ. Plorares, ſi filius tuus amitteret oculos corporis: & quare non plangis, quando amiſit oculos mentis?

Iob 21.
Eccl. 4.

Tertiò ſunt lachrymæ deuotionis, ſcilicet ex deſiderio diuinæ viſionis. Vel cum anima experta dulcedinem Dei, deflet abſentiam ſponſi, quò ad cenſum dulcedinis. Aug. *Impatiens eſt amor, nec lachrymis modus ſit, niſi amori detur quod amatur.* Has lachrymas adducit feruor dilectionis in ſecreto orationis. Gen. *Hanam* (quod donum gratiæ interpretatur) *inuenit aquas calidas in deſerto.* id eſt in loco ſecreto

Gen. 36.

orando inuenitur deuotio.

Nota, hæ lachrymæ
Diabolum incendunt.
Et animam purificant.

Primò Diabolum incendunt, nec audet ibi aſtare, ſicut muſcæ ollæ feruenti: vel cattus incalidatus intrare coquinam. Thob. *Incenſo iecore piſcis, fugabitur Dæmonium.* Iecoris aduſtio eſt cordis deuotio: vel dilectio ex recordatione paſſionis Chriſti. Sed multi ſunt, qui non incendunt eum: ſed potius balneant in immundiciis peccatorum, cogitãdo, & in eis delectando: & faciunt lectum, vel domũ Diaboli; quia ſicut dicitur in Iob. *In locis humentibus dormit Behemoth. in cupidis ſcilicet, & luxurioſis.*

Thob. 6. *Iob 40.*

Secundò iſtæ lachrymæ purificant animam: vt in contẽplatione videat ſubtilius laqueos Diaboli. ſicut columbæ ſuper aquis reſidentes vmbram auium rapacium conſiderant, vt vngues earum euitent. Greg. Mens lachrymis baptizata in contemplatione videt limpidius. *Felices lachrymæ* (ait D. Bernardus) quas benignæ manus conditoris abſtergunt; eſt enim fletus cibus animarum, corroboratio ſenſuum; abſolutio peccatorum, refectio mentium, lauacrum culparum.

De Lachrymis habes.

Gen. 27.	Num. 20.
Deut. 34.	2. Reg. 12.
2. Reg. 18.	1. Eſd.
3. Tob. 10.	Iudith 13.
Heſt. 4.	

De Manſuetudine.

Manſuetudo eſt depreſſio, ſiue ſedatio iræ, vel Manſuetudo eſt tranquillitas modeſti animi, quæ nulla incurrentium rerum agitatur tribulatione. Et nota, quòd manſuetudo tria bona facit homini, nempè

Animam in ſanitate cuſtodit.
Deum in homine habitare facit.
Gratiam Dei, & hominum acquirit.

Primò animam illæſam cuſtodit. Eſt enim ſicut antemurale in caſtro animæ, lapides durorum verborũ leuiter ſuſcipiens: & omnes ictus fruſtrans, & homines à læſione

cuſtodiens

cuſtodiens. Sicut vaſa vitrea in fœno, vel alia re molli inuoluuntur:& ſic à confractione ſeruantur. ſic mãſuetudo animã conſeruat,ne ira eam frangat.Eccl. *Fili in manſuetudine ſerua animam tuam.* & bene præcipit ſeruari animam in manſuetudine;quia ille animus dicitur manſuetus, qui prouocatus nec malum cogitat facere,nec facit. Eccl.10.

Secundò Deum in homine habitare facit. Eſt enim vt culcitra molliſſima in lectulo floridæ conſcientiæ, in qua Deus quieſcit.Cãt. *Lectulus noſter floridus.* Vnde ſicut homo libentius dormit in lecto molli,& ſuaui,quàm in duro.Sic Deus in corde manſueto;quia. *In pace factus eſt locus eius.* Greg. *Manſuetudo in nobis imaginem Dei conſeruat*, quam ira diſsipat. quæ dum quietam menſis tollit, Spirituſſanctus ibi non quieſcit. Cant.1.

Tertiò gratiam Dei, & hominum acquirit. ſicut enim magnes trahit ferrum : ſic manſuetudo corda hominum. Ezech. *Vt ad amantem dedi faciem tuam.* Eccl. *In manſuetudine opera tua perfice:& ſuper gloriam hominum diligeris.* Nõ diceretur arbor immobilis,ſi nullus eſſet ventus, à quo moueretur.nec lignum, quod poſſet ardere, abſente igne,incombuſtibile.ſic non dicitur homo manſuetus, vbi nulla fit ei iniuria,vel opprobrium.Ber.Sunt quidam intumeſcentes, dum eis nihil fit,vel dicitur,niſi pro eorum arbitrio. patebit autem,quòd longè ſint à manſuetudine, ſi leuis oriatur occaſio. Ezec.4. Eccl.4.

De Morte.

Mors eſt receſſus animæ ab ipſo corpore.

Mors eſt vltimũ terribiliũ : & eſt inflicta hominibus propter peccatum. Timenda eſt igitur mors propter tria.

Propter morientium neceſſitatem.
Propter mortis velocitatem.
Propter incertam caſualitatem.

Primò timenda eſt mors propter morientium neceſſitatem.Mors enim nulli parcit.Sene. *Moriens hac conditione intraui,vt exirem.* Terra enim cum onere tranſiit ad hominem.Sic caro cum mortalitate.Eccl. *Non eſt hominis prohibere ſpiritum.nec habet poteſtatem in die mortis.* Seneca. *Omnes capitali iudicio condemnati ſumus.* Vnde verſus. Eccl.8.

Eſt

Eſt commune mori, mors nulli parcit honori.
Debilis & fortis veniunt ad limina mortis.

*Eccl.*11. Eccle. *Moritur doctus, pariter & indoctus.* Qui videt domum proximi ſui ardere, non debet multum de ſua confidere.
*Eccl.*24. Eccl. *Memor eſto iudicij mei, ſic enim erit & tibi, mihi heri, & tibi hodie.* Quotidie morimur, quotidie diminuimur aliqua parte vitæ: tunc quoq;, cum creſcimus, vita noſtra decreſcit. Secundò timenda eſt mors propter mortis velocita-
Iob. tem; quia omnes velociter ad eam currunt: & ipſa velociter inſequitur nos. Iob. *Memento quia ventus eſt vita mea: & non reuertetur oculus meus, vt videat bona: nec aſpiciet me viſus hominis, quia inuiſibiliter, & inceſſanter, & ſine reditu trāſit.* Vnde comparatur vmbræ, quæ ſemper ſequitur corpus.
Pſal. 101. Pſalm. *Dies mei ſicut vmbra declinauerunt.* Aug. *Nihil eſt aliud præſens vita, quàm curſus ad mortem.* Item laborant homines, vt diu viuant, & ne ad terminum vitæ perueniant. Ipſum tñ viuere quid eſt, niſi ad finem currere? Studia tua valde ſunt contraria. ambulare vis, & peruenire non vis. Currūt omnes voluntarij ad terminū, quem refugiunt. Seneca. *Omnes dies vitæ veſtræ velut vltimi computandi ſunt.* Mors eſt ita ineuitabilis, quòd pro toto mundo non daretur induciã vnius horæ. Exemplum de illo, qui petiit inducias vſque manè. Et de ſeruo, qui pro impenſo labore petiit liberationem ab infirmitate, & morte à domino ſuo. Quia er-
*Eccl.*14. go mors feſtinat, feſtinemus bene agere. Eccl. *Fili ſi habes* (ſcilicet tempus) *benefac tecum: & Deo dignas oblationes offer.* Memor eſto, quoniam mors non tardabit. non enim habe-
*Eccl.*14. mus de tempore, niſi nunc. Ideo dicitur Eccl. *Ante mortē benefac, & ne defrauderis à die bona, & particula diei bona nō te prætereat.*

Tertiò timenda eſt propter incertam caſualitatem. Circa mortem quatuor ſunt incerta. videlicet.

Status.
Locus.
Tempus.
Et modus.

Primò eſt ſtatus incertus; quia neſcit homo, in quo ſtatu moriatur, ſcilicet bono, vel malo. Qualē te mors inue-
*Pſal.*115. nerit, talem inuenies eam. Ideò dicitur in Pſal. *Pretioſa in conſpe*

conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. Quia eos pretioſos inuenit. Et mors peccatorum peſſima; quia eos peſſimos inuenit. Eccl. *Sunt iuſti, atque ſapientes: & opera eorum in manu Dei ſunt.* Et tamen neſcit homo, vtrùm odio, an amore dignus ſit. Sed omnia in futurum reſeruantur incerta. Eccl. 9.

Secũdò neſcit homo locum, in quo mouetur. Sen. *Mors inſidiatur tibi in omni loco; neſcis enim quo loco te exſpectat.* Tu quoque ſi ſapiens fueris, vbique eam expectabis. Ber. Certum eſt; quia morieris: ſed incertum, quando, quomodo, vel vbi.

Tertiò neſcit tempus mortis. Tempus nobis Dominus voluit incertum eſſe, vt omni homini ſuſpectum haberetur. Mat. *Vigilate, quia neſcitis, qua hora Dominus veſter venturus ſit.* Ideo cõparatur aui, quando videt arcum extenſum, vel ſagittam præparatam, nõ differt auolare. Pſal. *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit. arcum, &c.* Sicut enim ſagitta parata eſt auem percutere, ſi ſteterit. ſic Deus nolentes conuerti. Oſeæ. Qui noluerunt conuerti, cœpit gladius in ciuitatibus eorum, ſcilicet percutere. Sed multi ſunt ſicut auis ſtulta, quæ dum differt auolare, percutitur. Sic multi, dum differunt, & poſtponunt confiteri, ſubitò moriuntur. Iſa. *Subitò dum non ſperatur, venit contritio eius, & comminuetur, ſicut conteritur lagena figuli contritione perualida.* Eccl. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem; ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te, &c.* Matt. 24. Pſal. 7. Oſeæ 11. Iſa. 30. Ecc. 5.

Quartò neſcit homo modum, vel genus mortis ſuæ, vtrùm gladio, vel igne, vel aqua moriatur. Eccl. *Neſcit homo finem ſuum.* Sed quemadmodum capiuntur piſces hamo: ſic capiuntur homines tempore malo. Ideo dicitur. Emendemus in melius, &c. Ecc. 9.

Item mors timenda eſt propter duo, nempe
 Propter malorum occurſionem.
 Et propter ſententiæ illationem.

Primò propter malorum occurſionem. Peccata enim propria, & Dæmones occurrent morientibus. Deuteron. Occurrent nobis mala in extremo tempore. Exemplum de milite, qui vidit peccata ſua ſcripta in morte coram ſe apportari à Dæmonibus. Iſa. *Occurrunt Dæmonia.* Chryſoſt. Deut. 31. Iſa. 34.

Quid

Quid facies ò anima, cum relictis omnibus, quorum tam iucunda poſſeſſio, tam gratus aſpectus: ſola ingredieris regionem penitus ignotam? Quis te tuebitur à rugientibus præparatis ad eſcam? Quis tibi in die tantæ neceſſitatis occurret? Quis conſolabitur? & quis deducet?

Secundò propter ſententiæ illationem. Recipiet vnuſquiſque pro meritis: & tunc amara erit peccatori valde.
Eccl.41. Ecc. *O mors quàm amara eſt memoria tua homini iniuſto.* intrat
Iob.27. enim per locum, vnde nouit omnia ſibi auferri Iob. *Diues, cum dormierit, nihil ſecum affert. aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet: apprehendet eum, quaſi aqua inopia.* Vt diuitem epulo-
Luc.16. nem, qui non potuit habere guttam aquæ. Luc. Sed boni mortem non timent, ſed deſiderant, cupientes liberari de
Rom.7. carcere corporis. Apoſt. Ro. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Sicut captiui liberationem præſtolantes, ad oſtium carceris ſtant: & canis incluſus ſe tenet ad oſtium gemens, & clamans, vt exeat: Sic iuſtus ad
Eccl.7. oſtium ſui carceris ſe meditatione tenet. Eccl. *Cor ſapientium, vbi triſtitia.* Amatores verò præſentis vitæ ſicut talpa profundius infiguntur, renitentes auelli de carcere cordis
Iob.18. ſui. tamen dicitur in Iob. *Auellatur de tabernaculo fiducia eius.* Exitum autem carceris timet, qui ſignatus eſt latrocinio, id eſt peccato in conſcientia; quia talis in egreſſu car-
Iob 21. ceris ſuis non expectat aliud, niſi infernale patibulum. *Ad diem perditionis ſeruatur malus, & ad diem vltionis ducetur,* Ve il
Iob.8. li, qui circa egreſſum carceris ſui non prouidet. Sed omnes expenſas ponunt in reparatione ſui corporis ruinoſi. Iob. *Innitetur ſuper domum ſuam, & non ſtabit: fulciet eam, & non ſubſiſtet.* Supra domum ſuam innititur, qui de iuuentute, vel fortitudine confidit. fulcit eam cibis, & medicinis, & aliis adminiculis, & non ſtabit. Fatuus debet reputari ille, qui domum alienam fulcit, & reparat, in qua hoſpitatus eſt: de citò expelletur, id eſt corpus: & propriam domum.
Cor.5. id eſt cœleſtem permittit cadere. Apoc. *Si domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, habemus domum non manufactam, ſed æternam in cœlis.* Notandum, quòd memoria mortis valet ad multa, ſcilicet.

Ad ſui humiliationem.

Ad mundi deſpectionem.

Ad

Ad peccati fugationem.
Ad carnis depreſſionem.
Ad vitæ directionem.

Primò memoria mortis valet ad ſui humiliationem. Vnde antiqui volentes ſe humiliare, ponebãt cinerem ſuper capita eorum in memoriam mortis; quia cinis eſſent futuri. Ideo dictum eſt homini. Memento quia cinis es, & in cinerem reuerteris. *Quid ſuperbis terra, & cinis?* Pauo viſis pennis, ſuperbit, & leuat caudam: ſed viſis pedibus, caudam deponit. ſic homo, viſo fine mortis ſuæ, ſe humiliat, & contemnit. Ierem. *Facilè contemnit omnia, qui ſemper cogitat ſe moriturum.* Pſal. *Sciant gentes, quoniam homines ſunt,* ſcilicet mortales. Vnde ſolebat eſſe conſuetudo Imperatorum, quando eligebantur. veniebat lathomus prima die coronationis ſuæ, ferens tres, vel quatuor lapides marmoris diuerſorum colorum, dicens. Videat dominus Imperator de quo genere marmoris vult ſibi monumentum parari, eo quòd homo mortalis eſt. vt habeat mortem ob oculis, & humilietur. Dicitur etiam, quòd Papa habet in loco, vbi frequenter conuerſatur, lectum præcedentis Papæ defuncti, vt, viſo eo, recordetur finis ſui, & humilietur. Itẽ Ioannes Patriarcha fecit ſibi ſepulchrum imperfectum: & in magnis ſolẽnitatibus, cum eſſet in loco honoris, quidam ab eo conſtitutus ad hoc dicebat ſibi. Domine imperfectum eſt ſepulchrum tuum. Iube illud perfici; quia neſcis, qua hora fur venerit.

Gen.3
Eccl.10.
Pſal.60.

Secundò valet ad mundi deſpectionem. Qui vult mundum deſpicere, de morte cogitet. Hiero. *Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat moriturum.* Ideò Saul ſpoliatus eſt in Ramatha, quæ viſio mortis interpretatur. Luc. *Stulte hac nocte repetent à te animam tuam, &c.* Ecc. *Cum morietur homo, hæreditabit ſerpẽtes, beſtias, & vermes.* Pſal. *Cum interierit nõ ſum & omnia.* Exemplum de morte diuitis magnæ æxiſtimationis, & pauperis peregrini. Exemplum de gallina, & accipitre. Gallina in domo diuitis vilipenditur: ita quòd ſi inter domum, turpiter eiicitur. Sed accipiter, vel falco honorabiliter in domo nutritur: ſed poſt mortẽ in ſterquilinium proiicitur. gallina autẽ occiſa cum magna reuerentia, & magno lumine coram rege deportatur; quæ ante, dum

Luc.12.
Ecc.10.
Pſal.48.

dum viueret, foras cum opprobrio emittebatur. Sic pauperes,& ſimplices in hoc mundo vilipenduntur, & deprimuntur, qui poſt mortem à Domino honorificè recipiuntur ab angelis deportati.

Luc.16. Luc *Mortuus eſt mendicus, & aſportatus eſt ab angelis in ſinum Abrahæ.* Sed diuites, & potentes modò honorantur,& exaltantur: ſed poſt mortem in ſterquilinium inferni proiicientur. Vnde ſequitur. *Mortuus eſt diues, & ſepultus in inferno.*

Contingit mors triplici ratione, per elementorum pugnam,& diſſolutionem, per humidi radicalis cõſumptionem, per extrinſecam læſionem.

Primò per qualitates intrinſecas primas partium organicarum, quæ ſunt adinuicem contrariæ, & ita poteſt vna ſuperare aliam: Vnde contingunt febres,& aliæ infirmitates ad mortem diſponentes.

Secundò ex continua cõſumptione humidi & licèt per cibum reſtrueretur perditum: non tamen in tali puritate, qualis fuit in deperdito: hinc homo deficiendo ſeneſcit, & ſenectam ſequitur mors.

Tertiò per læſionem extrinſecam, vt per ignem, aquã, vel morſus beſtiarum,& eiuſmodi.

Tertiò valet ad peccati fugationem. Aug. *Nihil ſic reuocat à peccato, quàm frequens mortis cogitatio.* Eccl. *In omnibus operibus tuis, memorare nouiſsima tua, &c.* Qui enim recolit mortem, debet cogitare; quia peccatum eſt cauſa mortis. Gen. *De ligno ſcientiæ boni, & mali ne comedas: quacunque hora comederis, morte morieris.* Sed Trē. dicitur. *Sordes eius in pedibus eius; quia non eſt recordata finis ſui.*

Eccl.7. Gen.2. Tren.1.

Quartò valet ad carnalium repreſſionem, deſideria, & tentationes. Greg. *Nihil adeo valet ad domanda carnis deſideria: ſicut cogitatio, qualis ſit ipſa mors futura.* Exemplum de muliere volente ablactare filium, quæ aliquid amarum apponit vberibus ſuis. Et de eremita, qui carnes fœtidas mulieris mortuæ quotidie ponebat ante oculos ſuos: vt ſic tentationes vinceret.

Quintò valet ad ſuæ vitæ directionem. Aues enim,& piſces regunt ſe cauſa ſua. Iumenta,& boues à muſcis cauda ſe defendunt. Sic homines vitam ſuam dirigunt,& tentationes excutiunt mortis memoria.

Iob.12. Iob. *Interroga iumenta, &*

& docebunt te: volatilia cœli,& indicabunt tibi:& piſces maris.Item qui vult nauem ſuam bene gubernare,ponit ſe in fine nauis,& ante ſe nauem dirigit, & pericula deuitat.ſic qui vult bene vitam ſuam gubernare, debet ſe ponere in fine vitæ ſuæ meditatione:vt poſſit ad bonum exitum peruenire.Sen. *Conſidera,quàm pulchra res ſit,ante mortem vitam conſummare, deinde ſecure expectare reliquam ſui temporis partem.* O quàm ſollicitè longè ante nautæ ſibi prouident de nauis directione, quando habent periculoſum paſſum tranſire. Sic quilibet debet ſibi prouidere longè ante,quomodo poſſit periculoſum paſſum mortis tranſire, quia illic naues pertranſibunt,ſcilicet per arctum foramen mortis. Notandum etiam, quòd memoria mortis inducit hominem

Ad eleemoſinam elargiendam.
Ad pœnitentiam faciendam.

Primò prouocat ad largiendam eleemoſinam 1.Machab. *Vt cognouit Alexander, quòd moreretur, dimiſit regnum pueris.* Timor mortis facit condere teſtamētum,& eleemoſinas dare. quia dicit Hier. *Non ſunt bona hominis, quæ ſecum ferre non poteſt.* Sola miſericordia comes eſt defunctorum. *Mach.1.*

Secundò prouocat ad pœnitentiam faciendam. Cum audiſſet Ezechias rex, moriens fleuit. Iſa. Et rex Niniue, audita comminatione. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* Io. *Indutus eſt ſacco.* Quantò magis homo morti appropinquat: tantò magis deberet bona facere,& pœnitere. Grego. *Qui theſaurum fodiendo quærit: cum altius foderit,theſauro appropinquabit:* & quantò theſauro ſe exiſtimat appropinquare, tantò plus ad laborem fortius inardeſcit. Sic iuſtus quantò morti plus appropinquat: tantò in bono opere magis ſtudet. Stultus eſt viator, ſi non feſtinat, quando videt noctem appropinquare, & pontem leuari: & adhuc procul eſt ab hoſpitio. Math. *Quæ paratæ erant,intrauerunt cum eo ad nuptias: & clauſa eſt ianua.* Item mulier plorat filium ſuum mortuum.ſi ipſe eſſet rex in aliena terra,non ploraret, nec vellet,regno dimiſſo, eum ad ſe redire.Ecce mortuus regnat in cœlo:&tu ploras in terra.The. *Nolumus vos ignorare de dormientibus.* *Iſa. 33.* *Ionas 3.* *Matth. 25* *Theſſ 4.*

De morte iuſtorum.

2. Reg. 28.
1. Marth. 9. De morte malorom.
1. Mach. 1. Luc. 12.
Act. 12. Dan. 4.
Iudit. 14. 3. Reg. vltimo.
3. Reg. 21. De morte in gene.
Iſa. 38. Deut. Num. 23.

Dicebat Balaam. Moriatur anima mea morte iuſtorum. intelligens mortem crucis, quam Saluaror voluit ſuſtinere. Vbi oſtendit manifeſtè, quòd nedum mors debet timeri: ſed quodcunque genus mortis ab homine iuſto pro diuina obedientia, & iuſtitia promptè debet ſuſtineri. The. 3. Par. 9. 46. ar. 4. in Corp. 9. ratione prima.

De mundicia cordis.

MVndiciam cordis ſemper debemus tenere, vt theſaurum pretioſum; quia Dominus noſter Ieſus (vt nos lauaret, & mundos faceret) ſuum pretioſum ſanguinē liberaliter fudit. Apoc. *Redemit nos, & lauit à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Cordis autem munditia ad multa nos inuitat, ſcilicet,

Apoc. 1.

Vt gratiam Dei recipere valeamus.
Vt Deum à nobis non expellamus.
Vt amicitiam eius acquirere valeamus.
Vt Deum in gloria plenariè videamus.

Primò inuitat nos, *vt* gratiam Dei recipere valeamus. Modicum vini non poneret quis in vaſe immundo, niſi lotum eſſet. Sic Deus non poneret gratiam in immundo. Iſa. *Mundamini, qui vaſa fertis Domini.* Sicut in pergameno non ſcribitur, niſi prius abraſum, & purgatum fuerit. Ita in corpore humano gratia nō infunditur, niſi prius à culpa purgatum fuerit. Balſamum eſt gratia, vas puriſſimum requirit. Itē herbæ malæ, & ſpinæ prius eradicantur à terra, quàm triticum ſeminetur, ſic & nos cogitationes, & actiones malas debemus remouere à nobis, ſi eſſe voluumus ager Dei, & ferre bonum fructum. Ier. *Nouate nobis nouale.* id eſt conſcientiam mundate: & nolite ſerere ſuper ſpinas, id eſt peccata. Item nullus ſapiens in vaſe immundo, vel pleno, vel fracto, vel tranſuerſo pretioſum liquorem infunderet. Sic Deus cordi humano per luxuriam inquinato

Iſa. 3.

Ier. 4.

quinato, vento ſuperbiæ pleno, per diſcordiam fracto, per auaritiã inclinato gratiã nõ infundit. Vnde Apo. ad Theſ. *Sciat vnus quiſq; vas ſuũ poßidere in ſanctificationé, & honore.* Si enim vaſa, in quibus reliquiæ ſanctorũ reponũtur, mũdè, & honorabiliter ſeruãtur: quãtò magis vas cordis, in quo pretioſæ reliquiæ gratiæ, ſcilicet & corporis Chriſti recõduntur. Ideo in Prouerb. *Omni cuſtodia ſerua cor tuum.* *Theſ. 4.* *Prouer. 4.*

Secundò vt Deum à nobis non expellãmus. Deus autem non eſt porcus: vt in luto, aut in latrina peccatorum habitet. Deut. *Sint caſtra tua ſancta, & nihil in eis fœditatis appareat, ne te derelinquam.* Exemplum de taſſo, qui quando fodit foueam ad habitandum, venit vulpes, & ſtercorizat ibi: & tunc taſſus recedit. Sic Deus recedit ab homine immundo propter immundiciam peccati. Simus ergo mundi corde, & corpore, vt ei dignè miniſtremus. Non eſt aliquis rex, qui non velit habere ſuos ſeruos mundos: quantò magis Deus? Pſal. *Ambulans in via immaculata: hic mihi miniſtrabat.* Multum videtur Deus diligere mundiciam veſtram: & ideo valde timenda eſt immundicia peccati; quia non poſſet ablui cum tota aqua, quæ in mundo eſt propter dignitatem rei, quam polluit. quæ eſt imago Dei, niſi aqua gratiæ Dei de cœlo deſcendens, quæ cor abluat? Si quis imaginem Crucifixi in lutum proiiceret, infidelis iudicaretur. Quid ergo de illo, qui imaginem Dei deturpat peccando? Item in panno albo modica macula apparet: & nimis diſplicet. ſic in corde puro minima peccata. Ideo Eccl. *Omni tempore veſtimenta tua ſint candida.* Item in radio ſolis atomi apparent: ſed non in vmbra. ſic in corde puro lumine gratiæ illuſtrato minima peccata. Greg. *Homo vicinior luci ſentit quid ante fuit: & qui dignior, ſibi videtur indignior.* De tali mundicia conſequitur homo mentis illuminationem, & exauditionem orationis. Iob. *Si diluculo ſurrexeris, & Deum omnipotentem fueris deprecatus. Si mundus, & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te.* id eſt exaudiet te. Augu. *Munda tantùm cubiculum cordis, intus eſt, qui exaudiet.* Sed quidam ſunt, ſimiles mulieri facienti caſeum, quæ venientem ad ſe cattum manu percutiebat, & iterum ponebat ſemper caſeum manum ſuam ita deturpatã. ſimiliter muſcas venientes occidebat, & dicebat. Deus da mihi *Deut. 28.* *Pſal. 8.* *Eccl. 9.* *Iob. 8.*

facere mundum caſeum. ſic iuſti mundiciam petunt à Deo: ſed manus inquinant per mala opera. Grego. *Non ſunt manus mundæ, quæ lutum tenent.* Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

Iacob. 4.

Tertiò, vt amicitiam eius acquirere valeamus. Prouer. *Qui diligit cordis mundiciam propter gratiam labiorum, habebit amicum regem.* Fluuius habens duos riuulos, quantò plus ad vnum aquam mittit, tantò minus ad alium. Sic quantò plus homo de corpore eſt ſollicitus, tantò minus de anima. Et quanto plus amat terrena, tantò minus cœleſtia. Greg. *Tantò à diuino amore diſiungimur, quantò inferius delectamur.* Aug. *Minus te amat, qui aliud tecum amat. quod non propter te amat.* Similiter qui duobus dominis ſeruit, quantò plus vni intendit, tantò minus alteri. Math. *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.*

Prou. 22.

Matt. 5.

Quartò, vt Deum in gloria videamus. Math. *Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.* Ber. *Pura veritas non niſi mundo corde videtur.* Hæc mundicia multis modis acquiritur, nempè

Matth. 5.

Per ſanctam prædicationem.
Per diuinum timorem.
Per lachrymarum effuſionem.
Per puram, & integram confeſſionem.
Per eleemoſinarum largitionem.
Per mundanorum tribulationem.
Per charitatis operationem.

Luc. 9. Primò per ſanctam prædicationem. Luc. *Vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis.*

Secundò propter diuinum timorem, qui peccatum expellit. Ecc. *Timor Domini expellit peccatum.* Sicut purgatur vinum feces emittendo: & ſemper eſt in motu, donec purum ſeparetur ab impuro. Sic iuſtus ſemper debet timere, donec immundicia peccati ab eo ſeparetur. Iob. *Timebunt angeli, & territi purgabuntur.*

Eccl. 1.

Iob 17.

Tertiò per lachrymarum effuſionem. Hoc fit in contritione. 4. Reg. Dictum eſt Naamam. *Vade, & lauare ſepties in Iordane, & mundaberis.* Ezec. *Laui te aqua: & mundaui ſanguinem tuum ex te.* id eſt peccatum.

Reg. 5.

Ezec. 16.

Luc. 18. Quartò, per puram confeſſionem. Luc. *Dictum eſt Leproſis*

proſis. Ite oſtendite vos ſacerdotibus. Et factum eſt, dum irent, mũdati ſunt. Iudas, id eſt confeſſio mundauit templum.

Quintò per eleemoſinarum largitionem Luc. *Quod ſupereſt, date eleemoſinam: & ecce omnia munda ſunt vobis.* *Luc.*14.

Sextò per mundanam tribulationem. Matth. *Dominus tetigit leproſum tactu tribulationis, & mundatus eſt.* Mal. *Sedebit conſtans, & emundans argentum.* Prouer. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſſimum.* *Matt.*8. *Matt.*3. *Prouer.*25

Septimò per charitatis operationem; quia charitas operit multitudinem peccatorum: ſicut aurum mundatur per ignem. ignis enim charitatis omnem rubiginem peccatorum conſumit. Deuter. *Deus noſter ignis conſumens eſt.* Greg. *Deus noſter ignis conſumens dicitur.* quia flammis amoris ſui incendit mentes, quas impleuerit: & à vitiorum ſordibus mundas reddit. *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* mundare oportet templum animæ exemplo Ioſiæ regis Iuda, qui mundauit Iudam, & Hieruſalem. *Niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Paruulus non perſeuerat in iracundia, læſus non meminit, videns pulchram mulierem non delectatur: non aliud cogitat, & aliud loquitur. ita eiuſmodi puritatem nos habere decet: vt Deo honeſtè ſeruiamus. *Deut.*4. 1.*Cor.*3. 2.*Paralip.* 33.

De Mortificatione carnis.

Mortificatio carnis roborat ſpiritum. Ad mortificationem carnis nos debet mouere reſurrectio corporũ poſt mortem. Fidelis miles non timet amittere, vel occidere equum ſuum in prœlio: dum tamen poſſit facere vnũ bonum, & laudabile facinus pro domino ſuo. quia ſperat ſe ab eo meliorem recipere. Sic iuſtus non timet corpus ſuum perdere pro Domino ſuo; quia poſt mortem reſurrecturum ſe ſperat. Vnde Machab. Adoleſcens membra perditionis exponens, ſic ait. De cœlo iſta poſſideo: ſed propter Dei leges hic ipſa deſpicio: quoniam ab ipſo ea me recepturũ ſpero. Ideo dicitur. *Quod ſperat iuſtus in morte ſua.* Iterum non debet timere homo veſtes ſuas veteres expendere in ſeruitio eius, qui poteſt reddere nouas, & pretioſas. Sic qui carnis reſurrectionẽ fideliter credit, non debet timere corpus ſuum miſerum in ſeruitium Dei exponere. Ex quo ſperat ſe illud recepturum cum quadru- *Matth.*16 *Prouer.*4.

plici gloria ſcilicet.

Claritatis.
Impaſſibilitatis.
Subtilitatis.
& Agilitatis.

Phl.3. Apoſtolus. *Saluatorem expectamus* (inquit) *Dominum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humi. conſi. corpori claritatis ſuæ.* Nota, quòd quando religioſus vult nouam veſtem recipere, oportet, quòd veterem veſtiario reddat: ſic ſi corpus tuum veſtiario tuo Chriſto, qui te carnibus veſtiuit: & oſſibus, & neruis compegit, tradideris: oportet, vt ob veterem veſtem reddat tibi nouam, & pulchram. quando corruptibile hoc induet incorruptionem: & mortale hoc induet immortalitatem, vt ait Apoſtolus. Sed ſunt multi, qui multum videntur diffidere de Deo, ita parcentes corpori ſuo, quaſi Dominus non poſſet eis nouum, & glorificatum reddere. qui ſimiles videntur eſſe filiis pauperum viduarum: qui quotidie iuxta ſepes ſedentes ad ſolem, veſtes pannoſas conſumunt, & reconſumunt: & quicquid reparatur vno die, altero diſſipatur. Sic qui petitioni carnis ſuæ vult indulgere, comedere, & bibere ad quamlibet citationem carnis, dormire quotiens ſomno premitur. iſte ducit vitam vilem. Sic corda nobilium contra huius carnis curam, niſi quantum neceſſitas expedit, non intendunt. Sic alij contra reparationem corporis ruinoſi totã

Iob 8. curam ſuam expendunt, & totum diſſipatur. Gregor. *Vbicunque caro quærit refectionem, inuenit defectionem.* Iob. *Innititur ſupra domum ſuam, & non ſtabit: fulciet eam* (ſcilicet cibis, & potibus) *& non ſubſiſtet.* Ideò contingit quandoque videre quoſdam ruſticos, qui cum gabaonitis faciunt poni taccones in ſotularibus ſuis, antequàm diſſipentur. Tales ſunt multi carnales, qui quàm citò ſomniant, ſe ad aliquam infirmitatem diſpoſitos, ſola opinione infirmantur, & declinant ad infirmitatem, & conuocant medicos. Narrat Auicen. de quodam, qui tantum timuit, ne lepram incurreret: quòd ex ſolo timore leproſus effectus eſt. Sen. *Plura nos terrent, quam premant. Et plus opinione laboramus, quã re.* Item iſti ſunt ſicut equus vmbratilis, qui ad motum vnius folij, vel ad volatum auis terretur. Pſal. *Ibi trepidauerunt*

Pſal. 13.

runt timore, vbi non erat timor. Sed conſilium bonum eſt talibus, vt facerent de corpore ſuo, ſicut faciunt armigeri; qui equitant tales equos. Vrgent eos calcaribus: & faciũt eos tranſire frequenter per loca, quæ formidant. Sic tu corpus tuum ad ardua cogas: & vitium vmbratilitatis à te omnino excuties. Sen. *Imbecillis mentis eſt, atque ægre formidare experta.* Sicut equus laborans aliquo morbo, in egreſſu de ſtabulo claudicat propter tibiæ frigiditatem. ſed poſt, cum calefactus fuerit, melius, & læuius vadit. Non eſt acerba medicina, quæ protinus delectat, dum ſanat,

Item caro eſt ſicut miles, qui habet diuitem ruſticum: ſemper dicit ſe indigere: & largè expendit, & ſemper accipit (inquit) ab eo mutuo: & tantum paulatim accipit, quòd relinquit eum pauperem, & nudum. Sic facit caro de ſpiritu: ſemper allegat, & prætendit neceſſitatem, & infirmitatem: & ſine bonis operibus, & pœnitentia relinquit eum quaſi nudum. Dicitur in vita beati Andreæ, quòd Diabolus tandiu illudit homines, quouſque bonis omnibus priuati peccatis onuſti exeunt. Sicut Dalida vxor Sanſonis Sãſonem, id eſt ſpiritum noſtrũ, ſuis crinibus denudauit.

De Multiloquio.

Mvltiloquium, ſiue multiloquentia eſt multitudo locutionis cum ſuperfluitate præter vtilitatem, & neceſſitatem. Prouer. *In multiloquio non deeſt peccatum.* i. ipſum quoque multiloquium eſt peccatum. locutio bona eſt, ſi ſeruetur tempus loquendi. *Prouer.* 10

Quid dicat,
Cui dicat,
Quando dicat,
Quomodo dicat.

Quid dicat, quia honeſta. qui enim immundus eſt, aſſimilatur.

Porco immundo.
Cani, &
Vaſi ſine operculo.

Primò aſſimilatur porco. Porcus autem ſemper habet os in ſtercore, atque ſordibus miſcetur: ſic mali homines ad ſtercora peccatorum habent os apertum, non ad flores virtutum; quia ex abundantia cordis os loquitur. De ore latrinę, & ſepulchri nõ egreditur niſi fætor. Pſal. *Sepul-* *Pſal.* 5.

plici gloria ſcilicet.

Claritatis.
Impaſſibilitatis.
Subtilitatis.
& Agilitatis.

Phil.3. Apoſtolus. *Saluatorem expectamus* (inquit) *Dominum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humi. conſi. corpori claritatis ſuæ.* Nota, quòd quando religioſus vult nouam veſtem recipere, oportet, quod veterem veſtiario reddat: ſic ſi corpus tuum veſtiario tuo Chriſto, qui te carnibus veſtiuit: & oſſibus, & neruis compegit, tradideris: oportet, vt ob veterem veſtem reddat tibi nouam, & pulchram. quando corruptibile hoc induet incorruptionem: & mortale hoc induet immortalitatem, vt ait Apoſtolus. Sed ſunt multi, qui multum videntur diffidere de Deo, ita parcentes corpori ſuo, quaſi Dominus non poſſet eis nouum, & glorificatum reddere. qui ſimiles videntur eſſe filiis pauperum viduarum: qui quotidie iuxta ſepes ſedentes ad ſolem, veſtes pannoſas conſumunt, & reconſumunt: & quicquid reparatur vno die, altero diſſipatur. Sic qui petitioni carnis ſuæ vult indulgere, comedere, & bibere ad quamlibet citationem carnis, dormire quotiens ſomno promitur. iſte ducit vitam vilem. Sic corda nobilium contra huius carnis curam, niſi quantum neceſſitas expedit, non intendunt. Sic alij contra reparationem corporis ruinoſi totã curam ſuam expendunt, & totum diſſipatur. Gregor. *Vbicunque caro quærit refectionem,* inuenit defectionem. Iob. *Innititur ſupra domum ſuam, & non ſtabit: fulciet eam* (ſcilicet cibis, & potibus) *& non ſubſiſtet.* Ideò contingit quandoque videre quoſdam ruſticos, qui cum gabaonitis faciunt poni taccones in ſotularibus ſuis, antequàm diſſipentur. Tales ſunt multi carnales, qui quàm citò ſomniant, ſe ad aliquam infirmitatem diſpoſitos, ſola opinione infirmantur, & declinant ad infirmitatem, & conuocant medicos. Narrat Auicen. de quodam, qui tantum timuit, ne lepram incurreret: quòd ex ſolo timore leproſus effectus eſt. Sen. *Plura nos terrent, quàm premant. Et plus opinione laboramus, quã re.* Item iſti ſunt ſicut equus vmbratilis, qui ad motum vnius folij, vel ad volatum auis terretur. Pſal. *Ibi trepidauerunt*

Iob 8. Pſal. 13.

runt timore, vbi non erat timor. Sed conſilium bonum eſt talibus, vt facerent de corpore ſuo, ſicut faciunt armigeri; qui equitant tales equos. Vrgent eos calcaribus: & faciũt eos tranſire frequenter per loca, quæ formidant. Sic tu corpus tuum ad ardua cogas: & vitium vmbratilitatis à te omnino excuties. Sen. *Imbecillis mentis eſt, atque ægræ formidare experta.* Sicut equus laborans aliquo morbo, in egreſſu de ſtabulo claudicat propter tibiæ frigiditatem. ſed poſt, cum calefactus fuerit, melius, & læuius vadit. Non eſt acerba medicina, quæ protinus delectat, dum ſanat.

Item caro eſt ſicut miles, qui habet diuitem ruſticum: ſemper dicit ſe indigere: & largè expendit, & ſemper accipit (inquit) ab eo mutuo: & tantum paulatim accipit, quòd relinquit eum pauperem, & nudum. Sic facit caro de ſpiritu: ſemper allegat, & prætendit neceſſitatem, & infirmitatem: & ſine bonis operibus, & pœnitentia relinquit eum quaſi nudum. Dicitur in vita beati Andreæ, quòd Diabolus tandiu illudit homines, quouſque bonis omnibus priuati peccatis onuſti exeunt. Sicut Dalida vxor Sanſonis Sãſonem, id eſt ſpiritum noſtrũ, ſuis crinibus denudauit.

De Multiloquio.

MVltiloquium, ſiue multiloquentia eſt multitudo locutionis cum ſuperfluitate præter vtilitatem, & neceſſitatem. Prouer. *In multiloquio non deeſt peccatum.* i. ipſum quoque multiloquium eſt peccatum. locutio bona eſt, ſi ſeruetur tempus loquendi. *Prouer.* 10

Quid dicat, quia honeſta. qui enim immundus eſt, aſſimilatur.

Quid dicat,
Cui dicat,
Quando dicat,
Quomodo dicat.

Porco immundo.
Cani, &
Vaſi ſine operculo.

Primò aſſimilatur porco. Porcus autem ſemper habet os in ſtercore, atque ſordibus miſcetur: ſic mali homines ad ſtercora peccatorum habent os apertum, non ad flores virtutum; quia ex abundantia cordis os loquitur. De ore latrinę, & ſepulchri nõ egreditur niſi fœtor. Pſal. *Sepul-* *Pſal.* 5.

chrum patens eſt guttur eorum. omni fœtore inficiẽs, qui ſunt in circuitu eius; quia *corrumpunt bonos mores colloquia praua.*

Cor. Item porcus reprobatur propter grana, quæ habet in lingua. ſic homo propter mala verba. Hiero. *In verborum pondere conſiſtit probatio vitæ humanæ.*

Secundò eſt ſicut canis macelli, qui labia habet ſanguinolenta; abominabilis etenim eſt. Sic abominabilis debet eſſe homo, qui os apertum habet muſcis, & immunditiis: & quæcunque volunt intrare, & nidificare, permittit: & Diabolum permittit ſpuere, & excreare in gulam ſuam. Sputum diaboli eſt immunditia peccati. potius tolerandum eſſet excreatio, vel ſputum vnius leproſi. Ideo

Eph.6. dicit Seneca. *A verbis turpibus abſtineto; quia licentia eorum impudentiam nutrit.* Eph. *Omnis fornicatio, aut immunditia non nominetur in vobis: aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Sed magis gratiarum actio.

Tertiò eſt ſicut vas ſine operculo, quod immũdum eſt,

Nu.18. & citò refrigeratur. ſic homo, qui non cuſtodit linguam ſuam, immundus erit. Nu. *Vas, quod non habuerit operculum,*

1.Tim.5. *& ligaturam deſuper, immundum erit.*

Secundò debet attendere, cum quo loquatur. Greg. *Obſecro, diſce, qualiter vnumquenque alloqui debeas.* quia dicitur in Eccl. *Cum ſtulto non multum loquaris.* Apoſt. *Seniorem ne increpaueris: ſed obſecro vt patrem. iuniores, vt fratres.*

Eccl.5. Tertiò debet attendere qui loquitur, cum quo loquatur. Eſt enim tempus tacendi, & tempus loquendi. Eccl. *Ex ore enim fatui reprobabitur parabola; non enim dicit eam in tempore ſuo.* Qui enim ori ſuo diſcretionis cuſtodiam non apponit, eſt velut.

Ciuitas abſque muro
Nauis ſine gubernaculo,
Equus ſine fræno,
Molendinum ſine cluſa,
Prouer.15. Domus ſine hoſtio.

Primò eſt ſicut ciuitas abſque muro. Prouerb *Sicut vrbs patens, & abſque murorum ambitu. Ita homo, qui in loquendo non poteſt prohibere ſpiritum ſuum.* glo. ſi murum ſilentij non habet, patet iaculis, & ictibus inimicorum ciuitas mentis; & dum per verba ſe extra ſemetipſam proiicit, opertam

ſe aduer-

ſe aduerſario oſtendit. In periculo eſt ciuitas, cuius porta ſemper eſt aperta tempore belli: & in terra inimicorum ſita. Vinea abſque ſepimento feris exponitur, & deuaſtatur. Tales ſunt illi, apud quos nullum eſt ſilentium, nullum ſecretum. Nihil celare, nihil abſcondere. Quicquid audierint, vel viderint, in publicum referetur. Contra quos dicitur in Eccl. *Quæ viderint oculi tui, ne proferas in iurgio, ne fortè emendare non poſſis, cum dehoneſtaueris amicum tuum.*

Secundò eſt ſicut nauis abſque gubernaculo, quæ vadit, non quò vult: ſed quò ventus duxit. Item nauis, intrante aqua, citò ſubmergitur, niſi velocius obſtruatur. Sic homo, qui os ſuum non reſtringit à verbis ſuperfluis, citò in peccatum cadit. Prouerb. *Os lubricum operatur ruinam.* *Prouer. 26*

Tertiò eſt ſicut equus effrænis, qui ſeipſum præcipitat, inuito domino. Ita homo non refrænans linguam ſuam, ad ruinam tendit. Prouer. *Lingua imprudentis, ſubuerſio ipſius eſt.* *Prouer. 5.*

Quartò eſt ſicut molendinum ſine excluſa. aqua eſt ille, qui abundat malis verbis. Et ſicut molendino ſubmittitur excluſa, quæ fluxum aquę retinet, & remoratur: qua amota, fortius currit, quàm ante. ſic, amota excluſa ſilẽtij, maiori impetu loquuntur, quàm prius. Prouer. *Qui dimittit aquam, caput eſt iurgiorum.* Aquam dimittit, qui ſe à fluxu verborum non reſtringit, quod eſt cauſa iurgiorum, & diſcordiæ. Ecc. *Ne des aquæ tuæ exitum. Vel ad modicum.* *Prouer. 17* *Eccl. 25.*

Quintò eſt domus ſine oſtio. Ad portam domus, vel caſtri maior cuſtodia ponenda eſt; quia qui habet portam, de facili habet caſtrum. Ideo. Pſal. *Poſui ori meo cuſtodiam, &c.* *Pſal. 38.* Prouer. *Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam*; quia mors, & vita in manibus linguæ. *Prouer. 14*

Quartò debet attendere qui loquitur, quomodo loquatur, ſcilicet prudenter, & honeſtè. Pſal. *Os meum loquatur ſapientiam.* Apoſt. *Sermo veſter in gratia ſit ſemper ſale conditus.* Si nouiſti condire pulmentum, quare non nouiſti condire verbum? Hoc condimentum à tempore natiuitatis tuæ recepiſti, quando dictum eſt tibi: accipe ſal ſapientiæ. Sed quædam linguæ ſunt, quæ bene ſal non receperunt; & ideò putreſient: & quaſi quibuſdam vermibus, id eſt verbis nociuis ſcaturire cœperunt. Aug. *Eligis cibos, quos comedis: &* *Pſal. 48.*

 quare

quare non eligis verba, quæ dicis? ſcilicet bona, & ſana. Nihil eſt ſanè, quòd quieti mentis, & contemplationi magis inſidiatur, quàm colloquia praua, quæ corrumpunt bonos mores, & quæ ſuperfluè diu quem pertrahunt vel ſuper contentionibus hominum: aut ſuper ludicis, & ineptis fabulationibus.

De Nobilitate.

NObilitas eſt quædam maiorum charitas: quæ duplex eſt.

{ Alia innata,
Alia acquiſita.

Innata, quæ à natura omnium parente à primæua conditione coæua indita eſt.

Acquiſita, quam aliundè homines acceperunt.

Innata nobilitas duplex eſt, { Vniuerſalis,
Particularis.

Vniuerſalis, qua creatura creatori coniungitur, atque ei copulatur. Omnes enim creaturæ in ipſum Deum referuntur, tanquam in finem vltimum, & extremum ratione tamen diſpari. Nam rationis impotes ad Deum referuntur per veſtigium. Angelus verò, & homo per imaginem, quæ reperitur in ſuperiori mentis apice, ſecundùm tres potentias conformiter ad hierarchias, & ordines Angelorum.

Particularis eſt, vt qui à natura generati ſunt nobiles. qui ſerui generantur, ſunt obſcuri, & ignobiles.

Acquiſita nobilitas, quæ non ineſt à natura, ſed illam homines acquirunt, atque aliunde accipiũt, & proprio marte aſſequuntur. Arniſi homo ſubiiciat partem belluinam ad flagitia, & mala omnia propenſam ſpiritui, nullatenus cenſendus eſt homo nobilis. debet ergo homo, ſi homo eſſe velit, dare operam, vt ſenſualitati ratio dominetur, & eius furores, & impetus retarder, ac ſuo imperio ſubijciat.

Ad veram nobilitatem tria requiruntur. { Virtus.
Gloria.
Diuitiæ.

Virtus eſt eſſentialis, nobilitati.

Tota

Tota licèt veteres exornent vndique ceræ.
Atria nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus.

Vnde Lyricus.

Virtus repulſæ neſcia ſordidæ Hor.
Intaminatis fulget honoribus.

Diuitiæ inſtrumenta ſunt ad nobilitatem promerendã. quibus deficientibus, nemo poteſt facere nobilitatis egregia opera. Gloria eſt pulcherrimus fructus oriens ex nobilitate. quemadmodum vmbra comitatur corpus: ita virtutem gloria, quæ virtutis eſt comes, vt corporis vmbra. Siluius Italicus gloriam appellat facem honeſtæ mentis, quæ animos, mentemque perurit. atque in poſteris excitat mirificè ad imitationem; atque clariſſima opera.

Veram nobilitatem ſanguis, aut diuitiæ nõ efficiunt eſſentialiter: at ſola, atque vnica virtus. Nam qui oritur ex nobilibus, nõ eſt nobilis: niſi maiores ſuos virtutibus imitetur. Cicero nouus homo ad Saluſtium reſpõdit hoc modo. *Ego meis maioribus virtute mea præluxi. vt ſi prius noti non fuerint, à me accipiant initium memoriæ ſuæ. tu tua vita, quã turpiter egiſti, magnas offudiſti tenebras.* Vnde Salomon. *Melior eſt ſapiens viro forti. & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium. Sed qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.*

Adhuc nobilitas eſt quintuplex. { Naturalis, Supernaturalis, Parentalis, Honeſtæ conditionis, & Virtutis.

Naturalis, eſt eminẽtia quædam notabilis homini proueniens ex perſpicaci iudicio rationis. hæc per ſe honeſt, laudabilis meritoriè, vel moraliter.

Supernaturalis, eſt eminentia quædam notabilis homini proueniens ex charitate, quæ ſupernaturalis gratia eſt, per quam homo fit per adoptionem filius Dei.

Parentalis prouenit homini ex laude conditionis parẽtalis, non quidem ex primis parentibus; quia communis eſt ad omnes. quæ, cum non proueniat ab electione, ſed à natura, non eſt moraliter laudabilis.

Honeſtæ conditionis, cum quis à principe adoptatur in filium: vel promouetur ad dignitatem.

Virtutis,

Virtutis, quæ cum proueniat ab electione, laudabilis eſt.

De Obedientia.

OBedientia eſt voluntatis propriæ ſubiectio, ex ob, & audio componitur.

Tria mouent hominem ad obediendum,
- Humilitas.
- Abnegatio propriæ voluntatis.
- Conſideratio vtilitatis.

Primū eſt humilitas, vt patet in virga, quæ cum ſit gracilis, facilè flectitur: quæ cum coaluerit, non ita flecti pōt.

Sed aliquem teneri ad obedientiam alterius dupliciter poteſt intelligi.

De neceſſitate.

& De congruentia.

Filiusfamilias tenetur neceſſariò obedire patri in his, quæ ſunt citra Dei honorem, & quæ pertinēt ad regimen domus. Sed in his, quæ ſpectant ad indiſſolubilem obligationem (quemadmodum eſt in matrimonio) non tenetur
Col. 3. neceſſariò, ſed congruenter, & cum Apoſtolus ait. *Filij obedite parentibus per omnia.* illud verbum *omnia.* non eſt diſtributio generalis, ſed accommoda, quantùm ad ea, quæ ſpectāt ad regēdam familiam. in his tenetur obedire cum humilitate.

Vnde B. Auguſt. Vnde B. Aug. *Obedientia niſi humilium eſſe poteſt.* quia humilis vacuus eſt, ſenſu ſuo recipit alienum. Cibus enim, in quo minus eſt de ſale, non eſt perditus; quia poteſt apponi. facilius enim ſal cibo apponitur, quàm ſubtrahatur. & ideo cibus, in quo eſt nimis de ſale, perditus eſt. Quapropter humilis videns ſenſum ſuum ſibi non poſſe ſufficere, alieno vtitur, & alieno ſenſui acquieſcit.

Secundum, quod iuuare poteſt, eſt abnegatio propriæ voluntatis. Equus aſſuefactus circunuolutionibus, de facili
Prou. 25. ad voluntatem ſeſſoris flecti poteſt. Prouerb. *Equus paratur ad diem belli. Dominus autem ſalutem tribuet.* Equus iſte eſt religioſus homo, cui frænum obedientiæ imponitur, qui paratus eſt aſſuefactione ad obediendum, vt non ad
Pſal. 118. dexteram, nec ad ſiniſtram vertatur. Pſal. *Paratus ſum, & non ſum turbatus, &c.* Aug. *Vir obediens mandatum non pro-*

cra

craſtinat:ſed parat aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri: & ſic ſe totum in ſe colligit, vt mandato pareat operantis. Sed quidam ſunt ruſtici, qui nullum ſeruitium volunt facere dominis ſuis, niſi coacti. Aug. *Optimus miniſter tuus eſt, qui nõ magis hoc à te audire, quam ipſe voluerit: ſed velle, quod audierit.*

Tertium eſt conſideratio vtilitatis. hæc enim vtilitas multiplex eſt, nempè

Dei aſſociatio.
Petitionum impetratio.
Inimicorum debellatio.
Pacis aſſecutio.
A morte liberatio.
Regni æterni apertio.

Primò ex conſideratione iſtius vtilitatis ſequitur Dei aſſociatio. Ioan. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit: & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & apud eum manſionem faciemus.* Grego. *Qui mandata Dei cuſtodit, in eius corde Dominus venit, & mãſionem facit.* Ideò in domo Simonis (qui obediens interpretatur) Dominus deſcendit. Luc. *Tunc filius Dei in vtero virginis receptus eſt, cum Maria verbo angeli obediuit.* Eiuſdem. *Fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Io. 14. Luc. 15. Luc. 1.

Secunda vtilitas, petitionum impetratio. Io. *Si quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.* Iſido. *Si quod præcipit Deus, facimus: ſine dubio id, quod petimus, obtinebimus.* Aug. *Citius exauditur vna obedientis oratio, quàm centum millia contemptoris.* E contra. Prouerb. *Qui obturat aurem ſuam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.* Io. 3. Prou. 18.

Tertia eſt inimicorum debellatio. Prouer. *Teſtis mendax peribit: & vir obediens obtinebit victorias.* Teſtis mendax eſt, qui profeſſus eſt obedientiam, & non ſeruat, qui in præſenti perit; quia in ſpirituali bello ſuccumbit. Exemplum de populo Iudaico, qui promiſit, ſe ſeruaturum legem, & non fecit. Exod. *Omnia quæcunque locutus eſt Dominus, faciemus. Et quia non fecerunt, coram hoſtibus non potuerunt ſtare.* Sed vir obediens loquetur victorias; quia vbique defendit eum Deus, & cuſtodit tanquam ſuum. Eccl. *Si volueris mandata Dei conſeruare, conſeruabunt te.* Sicut caſtrum cuſtodit ſpiritum, cuſtodi ſpiritum cuſtodientis te. obedienti enim omnia obediunt, & creatori, & creaturæ. Quòd creator obe- Prou. 21. Exo. 9. Eccl. 15.

Io.10. obediat obedienti, dicitur Ioan. *Non fuit poſtea tam longa dies, obediente domino voci hominis.* Gregor. *Si obedientes fuerimus præpoſitis noſtris, obediet Dominus orationibus noſtris.* Quòd creaturæ obediant obedienti, habes in vitis S. Patrum de illo, qui adduxit Lęnam ligatam. Et de illo, ad cuius iuſſionem aqua aſcendit vſque ad os putei.

Prou. 24. Quarta eſt pacis aſſecutio. Prouer. *Qui timet præceptum,* Iſa.18. *in pace verſabitur* Iſa. *Vt aſcendiſſet mandata mea, facta fuiſſet, vt fluuius, pax tua* id eſt abundans. ſi quis reſiſtit ei, & pacem habuit.

Io.8. Quinta eſt à morte æterna liberatio. Ioan. *Si quis ſermo-* Prou. 29. *nem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum.* Et prouerb. *Verbum ſeruans filius, extra perditionem erit.*

Matth.19. Sexta regni æterni apertio, vel introductio. Matt. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Inobedientia clauem regni Matt.16. cœleſtis amiſit: Sed obedientia recuperabit. Matt. *Dictum* Iob.36. *eſt Simoni Petro obedienti. Tibi dabo claues regni cælorum.* Iob. Si audierint, & obſeruauerint, complebūt in bonis dies ſuos, & annos ſuos in gloria. Nota, quòd ſunt alia, quæ ad obediendum valere poſſunt, nempe

Ignis diuinis amoris.
Gratia diuinæ vocationis.
Irrationabilium exemplum.
Modeſtia præceptoris.

Primum eſt ignis diuini amoris, vt patet in cera liquefacta, quæ de facili flectitur: & in metallis, quæ admota igni liquefiunt: & ſic de facili formam rei, cui infundūtur, Luc.12. accipiunt. Luc. *Ignem veni mittere in terram: & quid volo, niſi vt ardeat?* Item qui ſigno pellis, vel alij rigido adhæret, flecti non poteſt, niſi ab eo ſeparetur. Sic homo ad obedientiam non flectitur, niſi ab amore terrenorum ſeparetur.

Secūdò valet gratiæ diuinæ vocationis. Pellis enim vngitur, vt tractabilior euadat: & terræ duræ aqua miſcetur, vt mollior fiat. Similiter vnctio gratiæ, & irrigatio aquæ deuotionis neceſſaria ſunt, vt cor melius obediat. Lignum etiam aridum non poteſt flecti, ſed frangitur: ſed viride, & aquoſum flecti poſſunt. ſic homo, in quo eſt humor gratię bene poteſt flecti per obediētiam: ſed non ſuperbus; quia Eccl.6. aridus eſt gratia. Eccl. *Ne extollas te in cogitatione tua, ſicut*

taurus

taurus, &c. & relinquaris velut lignum aridum in deſerto.

Quintum eſt exemplum creaturarum irrationabilium. creaturę enim inſenſibiles obediunt vniuerſaliter creatori ſuo. Pſal. *Terminum poſuiſti, quem non tranſgrediuntur, &c.* Matth. *Quis eſt hic: quia mare, & venti obediunt ei?* & Baruch. *Stellæ vocatæ ſunt, & dixerunt: adſumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas.* Ambro. *Non mediocris pudor imperio Dei elementa parere, & homines non obedire, quibus ſenſus tributus eſt, Domino auctore.* Item ouis, quàm citò naſcitur, cognoſcit matrem ſuam habitu: & cum audit, currit ad eam. Sic nos, ſi eſſemus de ouibus Domini, curreremus ad eũ, non pedibus, ſed affectibus. Ioan. *Oues meæ vocem meam audiunt, & ſequuntur me.*

Pſal. 103. *Matth. 8.* *Baruch 3.* *Io. 10.*

Sextum eſt, quod iuuat ad obediendum, modeſtia præceptoris. periculoſum eſt enim nouacula dentata, & ſine aqua abradi.

Quid per dẽtatam nouaculam, niſi mordax correctio, & cõtentioſa inutiliter. per aquam verò correctionis leuitas deſignatur. Amoue dentes à nouacula tua, id eſt conuicium à correctione. vnde Apoſt. Gal. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.* gl. ne in ſimile cadas. Et nota, quòd ille, qui habet duros pilos, ſub nouacula patitur. Sic qui rigidus eſt, & durus in diſciplina: & culpam ſuam defendere vult, deterius habet. Prouer. *Qui corripientem dura ceruice contemnit, repentè ſuperueniet ei interitus: & eũ ſanitas non ſequitur.* Rurſus qui vult ſommarium ſuum onerare, panellos ſupponere conſueuit, ne ſomma impoſita ſommariũ lædat, & dorſum eiꝰ excoriet, & etiã facilius portet. Sic & tu, prælate, ſi oneroſum officiũ habes iniũgere: preces ſubdito, & obſecratiões ſupponere nõ dedigneris: vt ſubditus onꝰ impoſitũ ſuauius portet. Noli quadrigam oneratã inunctã relinquere: ſicut illi, qui quaſi Deo imperant, & cum potentia, omni vnctione conſolationis, & dulcedinis relegata. Hos reprehendit Dominus per Ierem. dicens. *Cum auſteritate, & potentia imperabat eis, & diſperſæ ſunt oues meæ.* Item qui nimis ſtringit anguillam, labitur. Sed quãdo habet manus puluerulẽtas, facilè retinet. Si itaque vis apparere ſanctus, circa vitam

Gal. 6. *Prou. 16.*

tuam

tuam eſto auſterus, circa alienam benignus: audiant te homines pauca mandantem, & magna facientem. Obediendũ eſt Deo celeriter, Ge.17.22.Iſ.50.Mat.4. obediendũ integraliter, perſeueranter, hilariter. Vxor Loth contra præceptum retroſpiciens in ſtatuam ſalis verſa. Gen.19. reuerẽter ſine deſpectione, vtiliter ſine Dei offenſione. &c.

De Oratione.

ORare eſt mentem in Deum eleuare. capitur oratio pro deſiderio obtinendi. & capitur pro poſtulatione, ſiue oratione.

Oratio. circa orationem tria ſunt ad præſens conſideranda, ſcilicet.

- Qualiter debemus orare,
- Qui ſunt digni, vt exaudiantur.
- Quæ valent orationem impedire.

Primò qualis debet eſſe oratio, vel quomodo ſit orandum. Circa modum orationis. Oratio debet eſſe

- Humilis, non ſuperba
- Exaudibilis, & diſcreta.
- Feruens, & deuota
- Cordialis, & attenta
- Aſſidua, & non lenta.

Primò debet eſſe humilis, non ſuperba; quia reſpexit Deus in orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum, vt in Pſal. Iud. *Humilium, & mãſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.* Vnde dixit quidam in vitis S. Patrum, quòd latrones, & tructanni docuerunt eum orare. Latro attendens quid fecit, & tormentum ſibi paratum: cum multis lachrymis miſericordiam petit; quia cognoſcit ſe reum. Tructanni verò ea, quæ ſunt miſerabiliora oſtendunt, vt magnitudo miſeriæ ad compaſſionem prouocet tranſeũtes. Sic in oratione debet homo defectus ſuos Deo oſtendere, vt ad miſericordiam eum valeat excitare. *Si quis cognouerit plagam cordis ſui: & extenderit manus ſuas in domo hac, tu exaudies in cælo.* Item pauperes vbicunque poſſunt, à diuitibus panem mendicant, & petunt humiliter eleemoſinam. ſic peccatores ab illis, quos diuites credunt in bonis ſpiritualibus, orationum ſuffragia mẽdicare debent. Iob. *Ad aliquem ſanctorũ conuertere.* id eſt ſuffragia petẽdo; quia,

Pſal. 101. — *2. Reg.* 8. — *Iob* 5.

Multum

Multum valet oratio iuſti, aſſidua. *Iob.5.*

Secundo oportet, quòd ſit exaudibilis, & diſcreta. Multi enim indiſcretè petunt; & ideò non obtinent. vt filij Zebedei, qui petierunt, vt vnus ſederet ad dexteram, alius ad ſiniſtram Dei. & dictum eſt eis. Neſcitis quid petatis. Et Paulus, qui petiit carnis ſtimulum amoueri à ſe. & dictũ eſt &c. *Sufficit tibi gratia mea.* Nota, ſi ego peto ab amico meo vnum denarium, & ipſe det mihi centum marchas, non patior expulſam. Similiter ſi quis petit à Deo honores, vel diuitias, vel ſanitatem, non dat: ſed dat illi gratiam ad ſuſtinendum, & dat ſatis plus ei, quàm petebat. Iſido. *Multorũ enim orationes non exaudiuntur.* Prouidet illis Deus dari melius, quàm petunt: ſicut contingere ſolet paruis pueris in ſcholis: qui ſæpe exorant, ne vapulent: Sed frequenter cõtingit contrariũ. Ideo dicit Auguſti. *Cum ea, quæ Deus laudat, & præcipit petitis, ſecurè petite; illa enim, propitio Deo, conceduntur. Quando autem petitis temporalia, cum modo petite: & cum timore illi committite, vt ſi proficit, det: ſi ſcit obeſſe, non det. Quid enim proſit, vel obſit, nouit medicus, non ægrotus.*

Tertiò, quòd ſit feruens, & deuota. ſicut enim furor ignis facit aquam aſcendere in olla: ſic feruor charitatis orationem ad Deum. Item ignis ſi ponatur in incẽſo, ſtatim fumus aſcendit. Pſal. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum,* *Pſal.140.*
&c. Item ſagitta cum magno impetu emiſſa, plus aſcendit, & longius vadit. Sic oratio non molliter: ſed cum gemitu, & deuotione propoſita. Pſal. *Intret in conſpectu tuo,* *Pſal.78.*
Domine, gemitus compeditorum. Gemitus eſt vox cum impetu, & anguſtia cordis emiſſa. Aug. *Oratio ſine deuotione, eſt quaſi mugitus boum.* Quid prodeſt gemitus labiorum, ſi mutum eſt cor tuum? Ideo dicit Iſido. *Nunquam eſt orandum ſine gemitu.* Ideò, cum Deo aſſiſtimus, gemere, & flere debemus, reminiſcentes, quàm grauia ſint ſcelera, quæ commiſimus: quàm dura inferni ſupplicia, quæ meruimus.

Quartò debet eſſe attenta. vt homo intelligat, & attendat, quæ dicit. Pet. *Vigilate in orationibus.* glo. ne animus cogitet præter illud, quod precatur. Indiſcretè orare videtur, qui Deum precatur, vt intendat illi: ipſe verò nec Deo, nec ſibi intendit, Sed (quod peius eſt) immundo corde verſando, fœtorem horribilem conſpectui eius ingerit. Non pla- *Pet.5.*

eet regi ferculum (quantuncunque bonum ſit) ſi in vaſe immundo oblatum ſibi fuerit. ſic nec Deo oratio oblata ore turpi,& corde immundo. Item vinum tuum non infunderes in vaſe immundo:ſed prius lauas, quàm infundas. Quomodo credis tu, quòd Deus in te immundo in o-

Eccle. 18. ratione gratiam infundat? Eccl. *Ante orationem præpara animam tuam.* Item ſunt quidam, ſicut illi, qui falſa moneta ſoluunt cenſus ſuos:quia quod dicunt ore, non habent in corde. Item ſimul diuerſa fercula in eodem vaſe ponunt coram Domino, orationem ſcilicet, & ſollicitudinem re-

Philip. 4. rum temporalium,& cogitationes turpes. Philip. *Nihil ſol-*

Eccle. 10. *liciti ſitis ſemper in oratione.* Sed dicitur Eccle. *Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti.* Scilicet immundæ cogitationes deuotionem orationis. Qui enim in propria perſona in eccleſia non ſeruiunt, diſtributiones canonicas non percipiunt. Ita cor tuum ſi in propria perſona Deo non ſeruit, non attendendo ad ea, quæ dicit: non mireris, ſi ab eo conſolationes diuinæ, quaſi quædam diſtributiones, ſubtrahuntur. Iſa. *Abiit vacuus in via cordis ſui,& dimiſi eum.* Iſid. *Oratio cordis eſt, non labiorum.* Neque enim Deus verba deprecantis attendit: Sed orantis cor aſpicit. Ideo dicit A-poſto. id eſt ad Corinth. *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. ora-*

Corin. 14 *bo ſpiritu, orabo & mente.*

Quintò debet eſſe aſſidua,& non lenta. id eſt cum perſe-

Luc. 11. uerantia. Luc. *Amen dico vobis,& ſi perſeuerauerit pulſans, dabit illi quotquot habet neceſſaria.* Ab his, qui vigilant, diuertunt latrones: ſed dormientes ſpoliant. Sic ab eis, qui vigilant

Matt. 28. in orationibus, dæmones fugiunt. Mat. *Vigilate,& orate, ne intretis in tentationem.* Iaco. *Multum valet deprecatio iuſti aſſi-*

Iaco. 5. *dua.* Luc. *Oportet ſemper orare,& nunquam deficere.* nunquam

Luc. 18. proiiciendum eſt ſcutum orationis, quandiu bellum durat, id eſt vita præſens. Circa ſecundum notandum, quòd ſunt multa, quæ orationem impediunt, ſcilicet.

Quia non fit tempore congruo
Dæmonum ſuggeſtio,
Peccati obſtaculum,
Rancor, vel odium.
Damnata impietas,
Et orantis impietas.

Primum

Primum impedimentum orationis eſt tempus, quando non fit tempore congruo. ſicut pauperi quandoque denegatur eleemoſina; quia non petit tempore debito. Tempus beneplacitum Deo eſt tempus gratiæ, id eſt præſens. Oſeæ. *Tempus requirendi Dominum cum venerit, qui docebit vos iuſtitiam, tempore placito exaudiuit te.* *Oſea.*10.

Secundum impedimentum eſt ſuggeſtio Dæmonum, qui in orationibus frequenter ſuggerunt malas, & peregrinas cogitationes. *Muſcæ morientes*(id eſt immundæ cogitationes) *perdunt ſuauitatem vnguenti.* id eſt deuotionem orationis. Sed has muſcas debet homo amouere de corde: Sed quidam permittunt ſe comedi ab his muſcis; & frequenter eas expellunt ab oratione. Gen. *Abigeat Abraham volucres à ſacrificio ſuo.* *Eccl.*10. *Gen.*15.

Tertium impedimentum, eſt obſtaculum peccati. Iſa. *Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. manus enim veſtræ plenæ ſunt ſanguine.* id eſt operibus malis. Gladio euaginato pacem à Deo quærit, qui cum propoſito peccandi Deum ſibi reconciliare intẽdit. Tren. *Nos iniquè egimus, ad iracundiam te prouocauimus: iccircò inexorabilis es.* *Iſa.*1. Tren.3.

Quartum eſt cordis rancor, ſiue odium. Matth. *Cum ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem, &c.* Iſido. *Sicut nihil proficit medicamentum*, ſi adhuc ferrum ſit fixum in vulnere: ita nihil proficit oratio illius, cuius adhuc odiũ remanet in pectore. Ideò dicitur Eccle. *Relinque proximo nocenti te:* & tunc deprecanti peccata ſoluentur. *Matth.* 11. *Eccl.*28.

Quintũ eſt minuia, & dãnata impietas circa proximũ. glo. ſuper illud Matth. *Extende manum tuam, fruſtra pro peccatis rogaturus ad Deum.* Manus extendit, qui has ad pauperes pro poſſe non extendit, quia fecit Domino aurem ſurdam: iuſtum eſt, quòd ipſe Dominus faciat ei. Prou. *Qui obturat aurem ſuam ad clamores pauperum: clamabit, & ipſe non exaudietur.* *Matt.*12. *Proue.* 21.

Sextum impedimentum eſt orantis dubietas. Iac. *Poſtulet autem, in fide nihil hæſitans.* Greg. Indignus eſt cœleſti benedictione, qui eam dubio quærit affectu. Aug. *Non hortaretur vos petere, ſi non vellet dare.* Erubeſcat ergo humana pigritia. plus vult ipſe dare, quàm nos accipere. *Iac.*1.

Circa ſecundũ, quod ſupra in principio huius præſentis Cap. notatur, de his ſcilicet, qui digni ſunt exaudiri in cœleſti conſiſtorio, hi nempè ſunt,

- Pauperes.
- Mites.
- Flentes.
- Miſericordes.
- Mundi corde.
- Obedientes.
- Diligentes,
- Deſiderantes.

Pſal.68. Primi ſunt pauperes, & indigentes. Pſal. *Exaudiuit Dominus pauperes, &c.* Diuitibus autẽ negatur audientia in cœlo; quia habent in terra. *Eccle.13.* Ecc. *Diues locutus eſt, & omnes tacuerunt.* Ideò diues epulo non eſt exauditus in gutta aquæ. *Luc.15.* Luc. *Sed pauperi denegatur audientia in terra.* ſicut dicitur ibi. *Pauper locutus eſt.* Et dicunt, quis eſt hic? & ideo datur ei audientia in cœlo. *Pſal.33* Pſal. *Pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum.*

Eccl.28. Secundi ſunt mites. Eccle. *Relinque proximo nocenti te: & tunc peccati peccata ſoluentur.* Homo homini ſeruat iram: & à Deo quærit medelam: & in ſimilem ſibi non habet miſericordiam: & de peccatis ſuis deprecabitur.

Iſa.18. Tertij ſunt flentes. Iſa. *Audiui orationem tuam: & vidi lachrymam tuam.* *Pſal.36.* Lachryma vox eſt in aure Dei. Pſal. *Auribus percipe lachrymas meas.* Cogitur mater dare filio quod petit, quando videt eum plorare. Augu. Lachryma Deum cogit, *Eccl.26.* oratio vngit. Eccle. *Nonne lachrymæ ad maxillam deſcendunt: & exclamatio earum ſuper deducentem eas?*

Iſa.58. Quarti ſunt miſericordes. Iſa. *Frange eſurienti panem, &c. tunc inuocabis, & Dominus exaudiet, clamabis, & dicet adſum: quia miſericors ſum, ſicut tu.* *Eccl.4.* Eccle. *Declina pauperi aurem tuam ſine triſtitia, & redde debitum.*

Ioan.3. Quinti ſunt mundi corde. Ioan. *Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Quoniam quicquid petierimus, accipiemus ab eo. *Iob.8.* Iob. ſi diluculo ſurrexeris ad Dominum, &c.

Ioã.4. Sexti ſunt obedientes. Ioan. *Scimus, quoniam peccatores Deus non audit.* Si quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit,

facit,hunc exaudit.Ierem. *Sicut non audierunt:ſic clamabunt, & ego non exaudiam.* *Ierem.7.*

Septimi ſunt diligentes.Eccl. *Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis ſuis,& continebit ſe ab illis: & oratione dierum exaudietur.* *Eccl.3.*

Octaui ſunt deſiderantes.Pſa. *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus.* Præparationes cordis eorum audiuit auris tua,id eſt cor præparatum ad ſeruiendum tibi. Eccl. *Ante orationem præpara animam tuam.* *Pſal.9.* *Eccle.17.*

Oratio Deum inclinat.

Thom.12.	Eſa.65.
Luc.15.	Eph.6.
2.Theſſ.1.	

De Ornatu corporis.

ORnatus corporis animas capit. Mulier enim eſt rethe Diaboli ad capiendum animas.Eccle. *Inueni mulierem amariorem morte: quæ laqueus venatorum, &c.* Igitur ornata mulier eſt. *Eccl.7.*

Ornatus ſuperfluus duo mala facit, Deum offendit. Deut.*Non induetur mulier veſte virili: nec vir vtetur veſte fæminea:abominabilis enim apud Deum qui facit hoc.* Proximum incendit. *Sandalia eius rapuerunt oculos eius.*Iud.16. *Deut.22.*

Ornatus malus eſt. {
- Rethe Diaboli ad capiendas animas.
- Gladius inimici ad animas occidendas.
- Glutinum venatoris ad animas decipiendas.

Primò ornamentum mulieris,ſiue ornata mulier eſt rethe Diaboli ad animas capiendas. Prouerb. *Multos vulneratos deiecit.*Auguſt. *Efficaciſſimum glutinum ad hominem capiendum eſt: & multum potens ad retinendum.hominem ponit in maxima vilitate,& miſera ſeruitute.*Abac.*Totũ in hamo ſuo ſubleuauit:totum traxit in ſagenã ſua, & congregauit in rethe ſuo.* Hamus,& ſagena Diaboli, atque rethe ſunt pulchræ mulieres,quæ totum mundum in perditionem trahunt.Quis Salomone ſapientior?& tamen infatuatus eſt amore mulieris,& captus.propterea dicitur Prouerb. *Fouea profunda os alienæ:cui iratus eſt Dominus, incidit in eam.qui in profundam cadit foueam,non cum voluerit,exit:nec de facili euadit.* Non ſuſtinent iudices inſidiantes in via, & ſicarios. Sed de inſi- *Proue. 7.* *Abac.1.* *Proue.22.*

Prouer.23 diantibus in via paradiſi non curant. Prouer. *Inſidiatur quaſi latro in via, vt ſi quos incautos viderit, capiat, & interficiat.* Sed multæ dicunt, quòd ornando ſe, non intendunt aliquem decipere. Tales ſimiles ſunt latroni, qui non audet piſcari in viuario domini ſui, vel venari in ſilua. ſed bene commodat rethe ſuum latroni audaciori. Sic iſtæ commodant corpora ſua Diabolo ad capiendum animas: & bene volunt concupiſci, licèt non concupiſcant. Aug. *Non ſolùm appetere: ſed velle appeti, crimin oſum eſt.* Chriſoſt. *Si ſe decorauerit, & oculos intuentium ad ſe traxerit (& ſi plagam non intulerit) vindictam tamen extremam ſoluet. venenum enim intulit, etiam ſi nullus, qui biberit, inuentus ſit.*

Eccl.9. Secundò eſt gladius ad animas interficiendas. Ecc. *Propter ſpem mulieris multi perierunt.* Et fortiſſimi interfecti ſunt ab ea, vt Dauid, Sanſon, & Salomon. Ideò mulierem, quam videris bene conuerſantem, mente dilige, non corporali frequentia; quia tu nec Dauid ſanctior, nec Sanſone fortior, nec Salomone ſapientior eſſe potes. Item ornatus ſignum eſt luxuriæ. faciunt de templo Dei domum meretricis. ſolent equorum venditores equis ſuis imponere ramum ſuper capita eorum, in ſignum, quòd ſunt venales. Ita mulieres imponunt ornamenta capitibus ſuis, in ſignum, quòd corpora earum venalia ſunt. Si quis equo alicuius nobilis imponeret ſignum venditionis, & eum cir-

Prouer. 6. cunduceret quaſi venalem, non modica eſſet iniuria. Prouerb. *Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſquam precibus: nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima.* Rurſus circulus, qui eſt ante tabernam, eſt ſignum, quòd ibi ſit vinum venale. Sic de ornatu mulieris. Quare ouis Dei. i. mulier, vult eſſe ſignata ſigno Diaboli, ſcilicet ſigno meretricio, quod eſt ornatus. Sed in die iudicij ſibi dicetur à paſtore Eccleſiæ, qui eſt Chriſtus. *Non noui te.* quia non es ſignata ſigno meo: & ſtatim rapietur à lupis infernalibus, tanquam ſignata ſigno ſuo. vt dicit Greg. *Euidentiſſimum ſignum reproborum eſt ſuperbia: & electorum, humilitas.* Quando pannus ſericus ponitur ſuper feretrum, ſignum eſt cadaueris mortui, & quòd ibi iacet mortuus. Sic in corpore ornato, ſignum eſt, quòd ibi ſit anima mortua. vnde mulier ornata eſt feretrum animæ mortuæ.

Ezech.

Ezech. *Ecce coopertus eſt auro, & argento; & ſpiritus non eſt viſceribus eius.* Vnde potius deberet mulier filiam ſuam ornatam plangere, quàm ſi videret eam ante ſe mortuam. Eccl. *Fili ſuper mortuum* (ſcilicet in anima) *plora. defecit enim lux eius.* ſcilicet gratiæ. Vnde qui gloriatur in veſte, vel ornamento, ſimilis eſt furi, qui gloriatur ſigno ſibi pro furto impoſito. Nam ſcitis, quia propter peccatum introductus eſt vſus veſtium. Eccl. *In veſtitu ne glorieris vnquam.* Item ſi nux relinquat corticem exteriorem ante tempus, ſignum eſt corruptionis interius. Ita mulier. *Omnis gloria eius ab intus.* In quò optimè diſcernitur ſponſa Chriſti à ſponſa Diaboli. Ad idem facit quod legitur Nume. quòd hoc peccatum præ cæteris elegit Balam, quo eiiceret filios Iſrael, & faceret eos peccare. hoc vitium capit nobiles, & ignobiles: ſapientes, & inſipientes. Hiero. *In ſerico, & in pannis vilibus eadem libido dominatur: nec mendicantium ſpernit ſquallorem.* Item apparatus mulieris eſt ſicut fimus coopertus niue, de quo quando recedit nix, apparet turpitudo ipſius. ſic, &c. *Reuelabitur ignominia tua: & videbitur opprobrium tuum.* Sunt etiam incendiaria Diaboli, tēpla Dei comburentes, ferentes ignem in caudis, vt vulpes Sāſonis. Pſal. *Incenderunt igni ſanctuarium tuum: polluerunt, &c.* Item ſunt proditrices Dei, tradentes caſtrum domini ſui, id eſt cor earū, aduerſario regis, ideſt Diabolo, qui ſtatim ponit ſibi ſignum ſuum. ſicut aliquis, quādo cepit caſtrum alicuius, ponit ſignum ſuper portam, per hoc oſtendens, quòd captum eſt caſtrum. Pſal. *Poſuerunt ſigna, &c.* Non cognouerunt Deum eſſe dominum ibi. Item ſicut mirabile eſſet, ſi mulier veniret ad Miſſam in morte patris, vel viri ſui ornata floribus. Sic eſt mirandum, & magis dolendum de illis, quæ veniunt ornatæ ad Miſſam; cum omnis Miſſa celebretur in memoriam Chriſti crucifixi. Corona ſpinea impoſita eſt Chriſto: & tu imponis tibi coronam de floribus, & roſis. Sap. *Coronemus nos roſis.* Filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ, vt ſimilitudo templi.

In Ezech. 16.
Eccl. 21.
Eccl. 11.
Pſal. 44.
Num. 22.
Iſa. 48.
Pſal. 73.
Pſal. 73.
Sap. 2.
Pſal. 143.

De Pace.

PAx eſt quieta, & ſuauis concordia, debitum ordinē ſeruans: vbi enim non eſt ordo, ibi confuſio: vbi confuſio, ibi pacis perturbatio. Pax hominis vera eſt ordinata

hominis ad Deum in fide ſub æterna lege obedientia. Pax datur à Deo non ſolùm contemnenti, ſed magno cum deſiderio ipſam quærenti. Vnde in principio primi parentes per peccatum ſuum mouerunt bellum contra dominum Deum ſuum, volentes vſurpare poteſtatem Domini ſui: propterea nos omnes, vt filij, prius fuimus inimici, quàm nati. O quàm malè partitus eſt ludus ille, vt creaturæ contra creatorem, ſerui contra dominum, filij contra patrem, impotentes contra omnipotentem. Nullus ibi poteſt lucrari: ideò dicitur Ecc. *Noli reſiſtere cõtra faciem potentis.* Nũc ludum aliquãdo habuit Paulus. Act. *Saule quid me perſequeris? durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.* Nemo de manu tuá poteſt euadere. ſed tandem miſit Deus Moyſem fidelẽ eius, per quem mandauit inducias per legem, quæ tregua dicitur: quæ cohibebat manum, non animum; quia peccandi voluntatem habebat: ſed timore pœnæ dimittebat. Inducias petunt peccatores, qui ſolùm timore, vel pudore peccare dimittunt. Tempore autem gratiæ (quod eſt tẽpus amoris) venit filius Dei, qui per amorem.

Eccl. 3. Act. 9.

Pacem reformauit.
Per angelos nunciauit.
Diſcipulis habere mandauit.
Hanc nobis habere præcepit.
Ipſum pro nobis emit.
Hanc nobis in fine reliquit.

Primò per amorem pacem reformauit. Amor enim omnes paces componit. prima erat inter primum hominem, & Deum: inter primum ſtatum, & ſecundum: & ſic operatus eſt ſalutem in medio terræ. Inter Deũ, & homines mediator Dei, & hominum. In paſſione fuit tanquam pugil in bello: & poſuit dorſum ſuum pro noſtro. non enim erat, qui manum poneret in ambobus: & ſic facta eſt diſciplina pacis noſtræ ſuper eum. Et quia pacem facere veniebat, tempore pacis naſci voluit; nunquam fuerat ante tãta pax in mundo. Iſa. *Tunc conflabunt gladios ſuos in vomeres: & lãceas ſuas in falces.* Iſa. 2.

Secundò hanc pacem per angelos nunciauit. Luc. *In terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Iſa. *Pater futuri ſeculi princeps pacis.*

Luc. 2. Iſa. 9.

pacis.hac de cauſa dicit B.Bernardus.*Domine pacem volo, pacem deſidero,& nihil amplius.*

Tertiò hanc pacem diſcipulis habere præcepit. Luc. *In quamcunque domum intraueritis,dicite:pax huic domui,&c.* Luc.10.

Quartò hanc pacem vt inter nos haberemus,mandauit. Luc.*Pacem habete inter vos.* Apoſt. *Si fieri poteſt quod ex vobis* Rom.12.
eſt,cum omnibus hominibus pacem habentes.

Quintò pro hac pace habenda magnum pretium dedit, ſcilicet ſanguinem ſuum.Ioan.*Quando dixit eis, pax vobis,o-* Ioan.21.
ſtendit eis manus , & pedes. quaſi dicat.tam carè emi pacem veſtram:tantum conſtitit mihi.nolite de cætero infringere eam.Multi tamen frangunt pacem illam : & faciunt renouari plagas iam ſanatas,peccando:& rurſum crucifigũt filium Dei,quantum in eis eſt.Iere. *Deus cogitat cogitationes* Iere.29.
*pacis,& non affectionis.*Et ipſi cogitant bellum , dum in voluntate peccandi perſiſtunt.Iſa. *Auferte malum cogitationum* Iſa.1.
*veſtrarum ab oculis meis.*quia non poſſum eas videre.Euaginato gladio pacem cum Deo quærit, qui eſt in voluntate peccandi.Pacem frangit,qui poſt confeſſionẽ Deum, peccando,oſtendit.Iob.*Quis reſiſtit ei,& pacem habuit?*Non au- Iob 9.
deret pauper homo reſiſtere regi terreno: & tamen audet reſiſtere regi æterno. Stultitia magna eſt reſiſtere ei , cui reſiſtere nemo poteſt. Pſal.*Quis reſiſtet tibi ex tunc ira tua?* Pſal.65.

Sextò hanc diſcipulis in teſtimonio reliquit.Ioan.*Pacem* Ioan.13.
relinquo vobis. Solent homines magis dilectis ſuis meliora relinquere. Vnde per hoc oſtendit , pacem optimam eſſe. Pſal.*Pax ſuper Iſrael.*gl. vno verbo omnia dixit. multum e- Pſal.127.
nim laborare debemus ad pacem habendam nobis.Nota, quando caſtrum alicuius impugnatur ab aliquo : nec poteſt cum eo componere , nec pacem habere , ſeptem ſunt neceſſaria,vt in pace teneat caſtrum ſuum,ſcilicet.

Vt ipſe ſtudeat pacem tenere
Vt conſideret,ſi quis velit pacem turbare.
Et proditores fugare.
Et de eis iuſtitiam ſumere
Caſtrum illud muro vallare.
Nocte,& die cuſtodiendo vigilare.
Adiutorium à domino inuocare,& ei reddere.

Attende ergo cor tuum in terra inimicorum ſitum, & vndique obſeſſum: ante ipſum tenet ſedem ſuam Diabolus, qui tanquam leo circuit, quærẽs, quem deuoret. gl. Circuit, tanquā hoſtis clauſos muros explorat, an aliqua parte ſit minus ſtabilis, quo ad interiora penetret. Sunt ergo iſta ſeptem cuilibet neceſſaria, ad hoc vt cordis caſtrū in pace cuſtodiat. valet ergo ad pacem cordis habendam.

Diligens conſcientiæ diſcuſſio.
Integra peccatorum confeſſio.
Conueniens de peccatis ſatisfactio.
Debita ſenſuum cohibitio.
Salubris virtutum munitio.
Aſſidua ſcripturæ meditatio.
Vltimò fiat Domino recommendatio.

Primum ergo, quod valet ad pacem cordis habendam, eſt diligens conſcientiæ diſcuſſio. vt diligenter conſideretur, ſi quid eſt in corde, quod pacem cordis turbet. Pſal. *Loquetur pacem in plebem ſuam. & in eos, qui conuertuntur ad cor.* Ber. *Pacem, pietatem, iuſtitiam Deus in nobis loquitur: nec talia cogitamus in nobis.* Sed audimus in nobis homicidia, furta, blaſphemias. & alia mala, quæ cogitantur, non Dei ſermo ſunt: ſed hominis cogitatio, vel Diaboli ſuggeſtio. De corde enim exeunt cogitationes malæ, furta, adulteria, homicidia, blaſphemiæ, &c. homo enim peccando, extra ſemetipſum egreditur. Sed in cōtritione ad cor ſuum redit, quando conſiderat peccati vilitatem, & ſuam dignitatem. Iſa. *Redite præuaricatores ad cor.*

Pſal. 84.

Iſa. 16.

Secundum eſt integra peccatorum confeſſio: quæ eijcit de caſtro cordis peccata, quæ pacē cordis conturbāt. ſicut modicus pediculus pacē hominis in lecto conturbat: neq; ſpina in pede ſinit hominem in pace quieſcere. Si modica peccata pacē hominis conturbant: & quātò magis magna. Quomodo poteſt in pace quieſcere, qui ſcit in lecto conſcientiæ ſerpentem venenoſum, vel inimicum mortalē nutrire, & fouere? Pſal. *Non eſt pax oſſibus meis* (id eſt interioribus) *à facie peccatorum meorum.* & Iſa. *Non eſt pax impiis. Quomodo pacem habet, qui iacet in ſpinis vitiorum?* Quem vermis conſcientiæ continuè mordet. Qui graue onus Diaboli continuè portat. Qui habet bellum cum omnipotente.

Pſal. 36.
Iſa. 48.

qui

qui vbique eſt. qui vbique videt, & dominatur. cuius iuſtitia gladium tenet euaginatum ſuper caput ſuum. Pſal. *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit, &c.* acquieſce ergo ei, & habeto pacem cum eo, vt dicitur in Iob. Eiice ergo peccata de caſtro cordis tui per confeſſionem, vt habeat pacem. Iſ. *Creaui labiorum fructum pacem.* quia ſicut dicitur, id eſt Machab. *Quandiu ſupereſt Iudas* (id eſt quandiu differtur confeſſio) *impoſſibile eſt, pacem eſſe negociis.* *Pſal.7.* *Iſa.7.* *Mach.1.*

Tertiò debet de illis facere iuſtitiam. id eſt ſatisfactionem facere de erratis. *Erit tempus iuſtitiæ pax.* Pſal. *Iuſtitia, & pax oſculatæ ſunt.* Solet dici, quòd terra pacificata eſt, & ſecura, in qua tenetur bona iuſtitia, ſicut dicitur Prouerb. *Rex qui ſedet in ſolio iudicij, intuitu ſuo diſſipat omne malum.* Sed vbi non fit iuſtitia, latrones habitant. Iſ. *Quia iuſtitiam non fecimus in terra noſtra, ideo non ceciderunt habitatores terræ.* id eſt peccata, & mali mores. Qui dubitat de latronibus: & non facit de eis iuſtitiam, meretur mortem. Sunt tamen multi, qui de ſe nolũt iuſtitiam facere: ſed de eis fiet iuſtitia. ſicut de latrone, qui de ſe nullam facit iuſtitiam. ſed fiet per alium, vt illi, qui patiuntur inuiti pœnam: ſicut fur, & homicida. Ideo dicitur Iob. *Increpationem Domini non reprobes; quia ipſe vulnerat, & medetur: percutit & manus eius ſanabunt.* Et ſequitur. *Et ſcies, quòd pacem habet tabernaculum tuum.* id eſt mens tua. Iſ. *Ponam viſitationem tuam pacem.* *Iſa.32.* *Prou. 20.* *Iſa.12.* *Iob 9.* *Iſa.9.*

Quartum, quod eſt neceſſarium, eſt debita ſenſuum cohibitio. id eſt caſtrum cordis clauſum tenere, hoc eſt ſenſus corporis reſtringere. Senſus enim ſunt portæ cordis, ꝑ quas hoſtes ingrediũtur, qui turbant pacem. ſcilicet carnales concupiſcentiæ. Iaco. *Vnde bella, & lites in vobis, nonne ex concupiſcentiis, quæ militant in membris veſtris.* Iere. *Aſcendit mors per feneſtras veſtras* (ſcilicet quinque ſenſuum) *& ingreſſa eſt domum veſtram.* id eſt conſcientiam. Luc. *Dum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum.* (id eſt tenet oſtium cordis clauſum) *in pace ſunt omnia, quæ poſſidet.* Conſeruatorium autem huius pacis eſt taciturnitas: quia qui de omnibus tacet, de omnibus pacem habet. Attende aduocatum tuum Chriſtum, qui cauſam tuam ſuſcepit defendendam, eſſe peritum, & eloquentem, dum ſolummodo tacueris. ſicut dicit Moyſes. Dominus pugnabit pro vobis, *Iaco.4.* *Ier.9.* *Luc.11.*

& vos tacebitis. Noli ergo per reſponſionem tuam ad quancunque iniuriam tibi factã, os aduocati tui obſtruere. Vnde. Iob. *Nonne diſsimulaui: nonne ſilui: nonne quieui, & venit, &c.*

Iob.3.

Quintò debet eſſe firmatum muris. & hæc eſt ſalubris virtutũ munitio, vel vallatio. Sicut enim muri, & aggeres ingreſſum, & impetũ hoſtiũ impediunt. Sic virtutes vitiis obſiſtunt. Largitas enim impedit, ne auaritia intret. Caſtitas, ne intret luxuria. Humilitas vetat ſuperbiam, & ſic de aliis. Vnde Iud. *Filij Iſrael muris circundederunt ſuos vicos in præparationem pugnæ ſuæ contra Holofernem.* Et nota, quòd ſi fractura ſit in muro, patet aditus hoſtibus. Si habeas multa opera virtutum, & vna virtus defierit: ſufficit ad ingreſſum hoſtium, vt te capiant. Iob. *Quaſi rupto muro, & aperta ianua, irruerunt ſuper me.* Phil. *Pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, &c.*

Iud.10. Iob 6. Phil.4.

Sextò debet eſſe caſtrum cordis bene garnitum victualibus, & armis, ſcilicet pane verbi Dei, hoc eſt aſſidua ſcripturæ, & mandatorum meditatione: vt & ſcientia deuotionis, & vino compaſſionis paſcatis tempore opportuno. Et nota, quòd quanto caſtrũ eſt melius garnitum: tanto magis peccant, qui reddunt illud. Pal. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Iſa. *Vtinam attendiſſes mandata mea: facta fuiſſet vt flumen pax tua.*

Pſal. 118. Iſa.48.

Septimum neceſſarium eſt ad pacem cordis conſeruandam, caſtrum domino legis reddere. id eſt adiutorium inuocare à domino, & dare ſibi caſtrum, dicendo. *Pater in manus tuas commẽdo ſpiritum meum.* Quaſi dicat. Ex quo non poſſum in pace cuſtodire cor meum, reddo illud tibi, vt tu in pace cuſtodias. Et tunc nullus audebit caſtrum cordis impugnare. Ipſo enim concedente pacem, quis eſt, qui contemnet? Dominus enim, qui ſemper te adiuuat, debilitat illum: & ſic debilitatus inimicus conuertitur ad pacem. Prouerb. *Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos eius conuertit ad pacem.* Quando enim Dominus Caſtrũ cordis tui accipit in cuſtodiam, tenebit illud in pace. quia in pace factus eſt locus eius: & habitatio eius in Syon, id eſt Deum cognoſcentibus, vel contemplantibus. Et hæc cogitatio ſequitur ex pace; quia ſicut ex aqua turbida non

Prou.3.

reſultat imago:& oculus turbatus clarè videre non poteſt. Sic in corde turbatus Deum contemplari, vel cognoſcere (non poteſt.
Per iſtam pacem excludimus

Subitam tentationem.
Malam voluntatem.
Propriam necationem.
Prauam conſuetudinem.

Vnde dicitur. *Ibi confregit potentias*, ſcilicet Diaboli *arcum*, id eſt ſubitam tentationem, quæ mentem ex inſperato, & ſubitò penetrat, ſicut arcus. Pſal. *A ſagitta volante, &c.* Seneca. *Scutum, quantum ad malam voluntatem.* Sicut enim bona voluntas ſcutum eſt contra Diabolum, vt inimicus non poſſit intrare ad cor; quia in maleuolam animam non introibit ſapientia. ſequitur. *Gladium.* & hoc quantũ ad opus malum, quo homo propriis manibus ſe interficit. Pſalm. *Gladij ancipites in manibus eorum.* Eccleſ. Quaſi romphea bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non erit ſanitas, ſequitur. *Bellum.* & hoc quãtum ad conſuetudinem prauam, vel continuam tentationem. *Pacem habete, & Deus pacis erit vobiſcum.* Sed quidam ſunt pacifici cum pacificis. & eſt bonorum conditio. Quidam non ſunt pacifici cum pacificis. & eſt peruerſorum. *Cum loquebar illis, impugnabant me gratis.* Quidam non ſunt pacifici cum non pacificis. & eſt conditio infirmorum. more ſcorpionum, qui tacti pũgunt. Quidam ſunt pacifici cum non pacificis, & eſt conditio perfectorum. *Cum ijs qui oderunt pacem, eram pacificus.* Nam viſio alicuius perſonæ, quam quis odio habet, mouet cogitationem. cogitatio verò grauat cor, & auget dolorẽ. Pax vera quatuor à nobis exigit. humilem ſubiectionem. *Quis reſiſtet ei, & pacem habebit?* Scilicet obedientiam. *Et percutiam illis fœdus pacis.* Liberalem dilectionem. *Ego cogito ſuper vos cogitationes pacis, & non afflictionis.* Magnam remunerationem. *Et pax Chriſti exultet in cordibus veſtris.*

Pſal. 90. *Pſal. 149.* *Eccl. 20.* *2. Cor. 6.* *Pſal. 119.* *Ibidem.* *Iob. 9.* *Ezec. 27* *Iere. 29.* *Coloſ. 3.*

De Patientia.

PAtientia eſt virtus, contumelias, & omnes aduerſitates æquanimiter portans. In patientia anima cuſtoditur, ſicut theſaurus in arca. Sicut multũ diligeret homo arcã, in qua poſſet theſaurum ſuum bene cuſtodire: ſic deberet diligere patientiam, quę cuſtodit animam. Nam ſub

fortitu

fortitudine duæ ſpecies collocantur. Vna, qua aduerſa repellendo certamus, quam bellicoſitatem quidam appellãt. Altera, qua æquanimiter ferimus. & patientia dicitur.

Anima cuſtoditur.

Vita gubernatur.

Per eam qualis ſit homo, probatur.

Per eam ad modum vrſi verberibus impinguatur.

Luc. 21. Primò in patientia, vt in arca anima cuſtoditur. Luc. *In patientia veſtra poßidebitis animas veſtras.* Multum deberet diligere homo illum qui faceret ei talem arcam gratis. Sic debet diligere tribulationem, qui fabricat arcam iſtam. Apoſt. *Tribulatio patientiam operatur.* Quot contumeliæ tibi dicuntur, & quot iniuriæ fiunt: tot bendæ, & claui ad fortificandum arcam tuam apponuntur: vnde magnas gratias deberes illi agere, qui tibi talem arcam fabricaret, nõ contumeliam reddere. ſi ergo venit operarius, quem tibi Deus mittit, qui tibi arcam fabricet, in qua theſaurus animæ conſeruẽtur, non eſt repellendus, ſed amplectendus. Dominus vult multum fortificare arcam amicorum ſuorum: & ideo multos operatores mittit: qui multos clauos apponant. ſic patientiam tribulatio fabricat: ſed

2. Cor. 12. infirmitas perficit. *Virtus in infirmitate perficitur.* Vnde ſicut ſolicitè cuſtodit homo arcam, in qua habet ingentem theſaurum, ſic debet cuſtodire patientiam, in qua tam pretioſus theſaurus animæ cuſtoditur. Quia ſicut latrones plus quærunt, & impugnant loca, in quibus credunt latere magnum theſaurum, Sic Dæmones plus impugnant patientiam. in qua ſeruatur anima; quia patientia opus per-

Gen. 9. fectum habet. Geneſ. *Da mihi animas: cætera tolle tibi.* Et ſicut latrones facilè habent theſaurum, poſtquam fregerint arcam. Ita diabolus animam, poſtquam turbauerit hominem, & abſtulerit patientiam; quia. *Cor fatui, quaſi vas fractum omnem ſapientiam non retinebit.*

Secundò in patientia vita gubernatur. Quod guberna-

Prou. 14. tor facit naui, hoc patientia cordi. Prou. *Qui patiens eſt, multa gubernatur patientia*; quia doctrina viri per patientiam

Prou. 19. cognoſcitur. Prouerb. Vnde ſicut nauis ſine gubernatore ventis, & turbinibus agitatur: & eadem neceſſitate compulſa frangitur in ſirtes, & breuia: ſic cor inſipiens. Vnde

de Iſa. *Paupercula tempeſtate conuulſa abſque conſolatione erit.* *Iſa.54.* hæc paupercula. eſt anima impatiens, virtutum poſſeſſione, & gratia ſpoliata: quam tempeſtas cuiuſlibet tentationis à ſtabilitate ſua euellit: & abſque conſolatione relinquit.

Tertiò per patientiam, qualis ſit homo, probatur. Sicut virtus ſynapis per contritionem: & virtus vaſis per fornacis feruorem. Prouerb. *Vaſa figuli probat fornax: & viros iuſtos patientia.* *Prou.18.* Homo febre quartana, vel tertiana laborans, non dicitur curatus eſſe, ſi diebus, quibus nõ eſt acceſſio, non febricitet. Sic nullus debet dici patiens pro eo, quòd nõn turbetur, cum nulla ei infertur moleſtia. Sed ſi inſtãte iniuria, vel tribulatione, patiens eſſet: tunc diceretur patiens. Item ſi nullus eſſet ventus, arbor, quæ tunc non quatitur, non diceretur propter hoc immobilis. Similiter lignum, quod non arderet, igne abſente, nõ diceretur propter hoc incõbuſtibile: & ſic de aliis. ſic homo ſine tribulatione non poteſt dici patiens. Greg. *Qualis quiſque apud ſe lateat, illata contumelia probat.* Sap. *Contumelia, & tormento interrogemus eum, & probemus patientiam illius.* *Sap.2.* Item fons lutoſus iactu lapilli facilè turbatur: arenoſus non. ſic homo plenus luto peccati de modico grauatur: virtuoſus nõ. q͞a non conturbabit iuſtum quicquid ea accidit. Item cruda tegula, ſi ponatur in flumine, diſſoluitur: cocta non. Ita homo carnalis, qui non eſt igne charitatis, vel tribulationis decoctus, deficit in aqua tribulationis. Iſ. *Excoxi te, non quaſi argentum elegi te in camino paupertatis.* *Iſa.19.* non quaſi argentum decoquitur, qui de hoc, quòd decoquitur, feces aſſumit, non deponit. Hier. *Fruſtra conflauit conflator, malitiæ eorum non ſunt conſumptæ, &c.* *Hier.6.* Item ciconia deuorat ſerpentes venenoſos, & ei non nocent: & ſic nutritur eis. Sic viri ſpirituales venenoſis verbis, contumeliis, & detractionibus non moriuntur, ſed paſcuntur. Matth. *Etſi mortiferum quid biberint, &c.* *Matt.vlt.* Item patientia vincit, & triumphat de hoſtibus. Verus patiens ſine ictu, & repercuſſione ſuos hoſtes vincit. Nec tantillum iniuriæ inferret. *Nobile genus vincendi eſt patientia.* Vincit, qui patitur. ſi vis vincere, diſce pati. verè patiens à toto mundo vinci non poſſet. Sen. *Facilius eſt gentem multam vincere, quàm hominem vnum.*

Quartò inſtar vrſi verberibus impinguatur, & vt ſalamandra, igne tribulationis: & in aquis amaris tribulationum viuit, vt piſcis in mari: & nutritur lapidibus increpationum, qui in panem ei vertuntur. & illud aurum, in igne
Iob 36. tribulationis depuratur. Iob. *Ab aquilone aurum veniet.* Itē qui in hac vita eſt abſque patientia, eſt quaſi homo ſine
Prou. 31. cappa tempore pluuiali: & ſicut homo inermis in medio inimicorum ſuorum. Prouerb. *Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum.* Laudanda eſt patientia; quia ſine ferro martyres eſſe poſſumus. & clypeo patiētiæ franguntur contumeliæ. magnæ ſiquidem virtutis eſt, ſi non lædas, à quo læſus es. Cedēdū eſt furori exemplo Domini, qui non vt timidus: ſed vt prouidus horam paſſionis conſultò expectauit. Luc. 4. 8. & 10. Potuit Dauid pluries Saulem occidere. 1. Reg. 24. Thobias gratias egit Deo de obcæcatione. Ita & Iob de filiorum morte. Audiuit Petrus Matth. 15. non vſque ſepties, ſed ſeptuagies ſepties, dimittendum eſſe peccatum.

De Paupertate.

PAupertas, & Pauperies idem ſunt. Paupertas dicitur aliquando carentia diuitiarum. Sen. *Pecuniam perdidiſti, ô te felicem, ſi cum illa auaritiam perdidiſſes. Sed ſi maneret illa apud te, tantò es felicior quò tanto malo materia ſubdita eſt.* Aliquando dicitur contemptus diuitiarum. Sene. *Nemo adeo dignus eſt Deo, quàm qui opes contempſit.* Aliquando dicitur paupertas amor ipſius paupertatis. Vnde paupertas eſt altiſſima res, quæ beata ore Domini nominatur. & ei non tantùm regnum cœlorū promittitur: ſed datur. Et notandum, quòd paupertas multis de cauſis amanda eſt, nempè.

Quia filius Dei eam amauit.
Quia ipſam in hoc mundo elegit.
Quia pauperes potius exaudiuit.
Quia libera, & expedita.
Quia ſecura, & quièta.
Quia pauperes Deus honorat.
Quia pauperibus regnum cœlorum donat.

Prima cauſa eſt; quia filius Dei eam amauit, in tantùm, quòd voluit eam aſſumere. Ber. *Ne fortè aliquis arbitretur filio*

filio ſublimia palatia eſſe quærenda, vt cum gloria rex gloriæ ſuſciperetur: ſed non propter hoc à regalibus ſedibus venit; horum enim in cœlis æterna affluentia ſuppetebat. Sed paupertas non inueniebatur in eis. Porrò in terris abundabat, & ſuperabundabat hic ſpecies: & neſciebat homo pretium eius. Hanc itaque filius Dei cõcupiſcẽs deſcendit, vt eã ſibi eligeret, & nobis ſua æſtimatione faceret pretioſam. fuit ergo pauper in natiuitate; quia pannis inuolutus eſt in præſepio reclinatus. Pauperior fuit in vita ſua; quia non habuit, vbi caput ſuum reclinaret. Pauperrimus fuit in fine vitæ; quia veſtibus nudatus. Matth. *Et exuentes eum, &c.* vnde Ber. *Magna abuſio, vt diues velit fieri vermiculis multis affectus: pro quo Dei maieſtas pauper fieri voluit.* *Luc. 2.* *Matth. 4.* *Matth. 8.*

Secunda cauſa eſt. Quia pauperes Deus elegit in hoc mundo. Iaco. *Nonne pauperes elegit Deus in hoc mundo?* Iſa. *Elegi te in camino paupertatis.* Greg. *Hos elegit Deus, quos mundus deſpexit.* Quia plerunque ipſa deſpectio hominem vocat ad ſeipſum: & quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis ſanat. *Iaco. 2.* *Iſa. 48.*

Tertia cauſa eſt, Quia Deus pauperes exaudit. Pſal. *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus. &c.* Eccle. *Deprecatio pauperis ex ore vſque ad aures Dei perueniet.* Illorũ eſt memor. Pſal. *Tibi derelictus eſt pauper.* Idem. *Non in finem obliuio erit pauperis.* Illorum eſt ſolicitus. Pſal. *Ego mendicus ſum, & pauper: Dominus ſollicitus eſt mei.* Illorum eſt refugium. Pſal. *Factus eſt Dominus refugium pauperis.* Illorũ eſt ſalus. Pſal. *Animas pauperum ſaluas faciet.* *Pſal. 9.* *Eccle. 21.* *Pſal. 9.* *Pſal. 39.* *Pſal.*

Quarta cauſa eſt. Quia paupertas eſt libera, & expedita. Greg. *Ad patriam liberius tendimus; quia in via pondere caremus.* Terrena enim ſubſtautia æternæ felicitati comparata, pondus eſt, non ſubſidum. Vnde Iſid. *Si habes diuitias, vende, & da pauperibus.* Si non habes, grandi onere liberatus es. felix paupertas, ſi læta eſt: nec tamen paupertas eſt, ſi læta eſt. Sen. *Qui cum paupertate bene conuenit, pauper non eſt.*

Quinta cauſa eſt, quare amanda eſt paupertas; quia ſecura, & quieta eſt. Securius pugnat qui in duello eſt denudatus. Sanſon vacuis manibus occidit leonẽ, & ſola Aſini mãdibula occidit mille viros Iud. B. quoque Hieronymus ait. *Pauper in pecunia diues in conſciẽtia ſecurius dormit in palea,*

Iudic.15. *quàm diues in purpura.* Pro ea habenda non mouentur li-
tes,nec bella. Cayn,qui interpretatur poſſeſſio , ſemper
Iob.15. habebat caput tremulum.Iob. *Sonitus terroris ſemper in au-
ribus eius.*& cum pax ſit, ſemper inſidias ſuſpicatur. pau-
per nullum timet.Gregori. *Quid in hac vita laborioſius,quàm
terrenis diuitiis affluere ? & quid quietius , quàm in hac vita ni-
hil appetere ?* Item paupertas cuſtodit hominem , ne à ſer-
pente infernali mordeatur : vnde ſuper illud Pſal. *Omnia
à te expectant.* gloſ. Si in eſcam inimici dari volumus, non
debemus eſſe terreni; quia ſic in principio maledictus eſt
ſerpens, vt terram comedat. Dicitur, quòd ſerpens ho-
minem nudum timet, veſtitum inuadit. Sic Diabolus
pauperes non inuadit; quia non inuenit, per quod eos
poſſit capere.Sed diuites inuadit ſicut prædones , & fures.
nudi ergo cum nudo luctari debemus. Si enim veſtitus
quiſquam cum nudo luctetur, citò ad terram deiicitur;
quia habet, vnde teneatur, Item paupertas eſt foſſatum
contra Diabolum,quod Diabolus multum nititur imple-
Abac.1. re. Abac. *Comportabit aggerem,& capiet eam.*Sed multi ſunt
fatui , qui Diabolum iuuant adimplendum foſſatum ca-
Abac.2. ſtri ſui. Abac. *Væ qui multiplicat non ſua , vſquequo aggrauat
contra ſe denſum lutum ?* Item paupertas iuxta verbum ſa-
pientis eſt bonum odibile poſſeſſio ſine calumnia. Grego.
Magna ſecuritas cordis eſt nihil habere concupiſcentiæ ſecularis.
Qui non habet in mundo , quod diligat:nihil eſt in mun-
do,quod pertimeſcat.

Sexta cauſa eſt, quòd pauperes Deus multum hono-
Iob.30. rat; quia pauperibus iudicium tribuit. Iob. & Matth. *Vos
Matt.19. qui reliquiſtis omnia,& ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes , &c.*
Pſal.1. Pſal. *Honorabile nomen coram illo.* Tanta eſt dilectio eius ad
Matt.29. pauperes: vt quod fit pauperi, ſibi reputet fieri. Matth.
Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis , &c. Paupertas
confert ſeptē bona,peccatorum recognitionem:virtutum
conſeruationem:cordis quietem:, deſiderij impletionem:
ſpiritualium bonorum dulcedinem : meritorum exalta-
tionem : & cœleſtem hæreditatem. Eſt etiam paupertas
quoddam martyrium. Greg. *Verè genus martyrij eſt pauper-
tas voluntaria.* Quid enim mirabilius: vel quod marty-
rium grauius, quàm inter epulas eſurire ? inter veſtes
algere

algere? paupertate premi inter diuitias, quas oſtendit mundus, quas offert Diabolus? quas noſter deſiderat appetitus? Mirabile eſt ignem tangere, & non vri: ſpinas colligere, & non pungi. Et nota, quòd licet paupertas bona ſit, eam voluntariè ſuſtinentibus: multi tamen ex ea ſuum faciunt detrimentum. Sic vinum ſanis, & robuſtis eſt ſalutiferum: febricitantibus autem, & debilibus capite eſt nociuum, & aliquando mortiferum. Eccleſ. *Paupertas nequiſſima in ore impij: quia propter paupertatem Deum blaſphemat.* Equus enim morbidus ſæpe in fabrum ipſum medentem pede feriens, & mordens dentibus inſilit. Sic tales, ſi Deus eis mederi voluerit (ipſis paupertatem, vel tribulationem dando) inſiliunt in ipſum, membratim diſcerpendo; vnus accipit linguam, alius caput: & ſic de aliis membris per quæ iurant, quod horribile eſt audire. Eccleſ. Vir multum iurans horripilationem capitis facit: & irreuerentia illius obturationem aurium. *Eccl.13.* *Eccl.28.*

Septima cauſa eſt. Quia Deus pauperibus regnũ cœlorum tribuit Matth. *Beati pauperes ſpiritu; quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* Non ſolùm ad poſſidendum: ſed ad dandum Luc. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, &c.* Illos ab angelis deportari facit ad locum quietis. Luc. *Factum eſt, vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in ſinum Abrahæ. Sed diues ſepultus eſt in inferno.* Sed pauperes mali impatientia agitantur, boni verò in ſe ipſis humiliantur. Melior eſt pauper, qui ambulat in ſimplicitate ſua, quàm diues torquens labia ſua & inſipiens. Conſuetum eſt, quòd qui abundanter prandet, parum cœnet. Diuites autẽ mali in hoc mundo prandent abundanter, & ideò iuſtum eſt, vt parum cœnent in futuro. Quod patet in diuite epulone. Multum enim ſplendidè in mane huius vitæ comedit: & ideo meritò in veſpere, id eſt in fine huius vitæ parum cœnauit; quia ad cœnam ſuam guttam aquæ habere nõ potuit. Sed econuerſo ſancti pauperes in mane huius vitæ comedunt parum, id eſt vel paruam, vel nullam cõſolationẽ huius vitæ habuerunt. Iuſtũ eſt igitur, vt in veſpere huius vitæ habeant magnam cœnam. Item non dicitur pauper, qui habet lapidem pretioſum, de quo poſſet emere regnũ *Matth.5.* *Luc.16.* *Luc.16.* *Prouer.15.* *Luc.15.*

vnum. Talis eſt paupertas, qua emitur regnum cœlorum. Ber. *Venale habeo, dicit Dominus.* Quid Domine? *Regnum cœlorum, quod emitur paupertate.* Ideò melius eſt lucrari ſacco paupertatis, quàm perdere in precioſis veſtibus. Exemplum de diuite, & Lazaro: & de diuite magna fame, & peregrino.

De Paſſione Chriſti.

Paſſio græcè *πάθος* ſed nomine paſſionis intelligimus dolorem, triſtitiam, læſionem & quicquid ad pœnam pertinet à Chriſto paſſum.

Paſſio Chriſti, (vt dicit Ber.) *eſt vltimum refugium contra omnia incentiua.* vnde Ber. Viſa Chriſti paſſione, quis tam delitioſus, quòd nõ abſtineat? & quis tam malitioſus, quòd non pœniteat? & quis tam iracundus? quòd non doleat. Poſſent aſſignari hic plures effectus, vel vtilitates ſcilicet,

Culparum noſtrarum deletio.
A Diaboli poteſtate liberatio.
Vulnerum noſtrorum ſanatio.
Noſtræ charitatis accenſio.
Pacis noſtræ reformatio.
Ad bonum faciendum prouocatio.
Regni cœleſtis apertio.

Primus effectus paſſionis Chriſti, eſt culparum noſtrarum deletio. Sicut enim litteræ deleri ſolent liquore ali-
Iſa. 43. quo. Sic Chriſtus deleuit peccata noſtra ſanguine ſuo. Iſa. *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas propter me, peccatorum non re-*
Coloſſ. 2. *cordabor.* Coloſſ. *Delens, quod aduerſum erat, chirographum decreti.* gl. peccatũ Adæ, quod Diabolus tenebat, quaſi cautionem decreti mortis æternæ, & ipſum tulit de medio, affigens illum cruci. Nos comederamus, & biberamus in ta-
Ioan. 18. berna Diaboli: & ipſe Chriſtus ſoluit pro nobis. Pſal. *Quæ non rapui, tunc exoluebam.* Ioan. *Si me quæritis, ſinite hos abire.* quaſi dicat. offero me fideiuſſorem & obſidem pro illis liberandis. Item nos furtum feceramus, & ipſe pro nobis ſu-
1. *Pet.* 2. ſpenſus eſt in ligno. *Ipſe peccata noſtra tulit ſupra lignum in corpore ſuo, non ſuper ſommarium.* Diu eſt, quòd portauit onera peccatorum noſtrorum: ſed non ſufficit malis hominibus, niſi onerent eum peccatis iterum, onus ſuper onus addendo: & adhuc portantur ab eo. ſicut ſolet dici de homine

mine oneroſo. videtur mihi, quòd portem eum in humeris meis, dicit Dominus de his, qui ſemper ſunt in voluntate peccandi. Iſa. *Laboraui ſuſtinens. Vos eſtis onus meum.* *Iſa.1.*
Proiiciam vos à facie mea, ſcilicet exponendo vos tribulationibus: vel in peccatis dimittẽdo. Sicut ſolet homo proiicere onus, quod portat inuitus, vel tædiõ affectus. *Iſa.61.*

Secundus effectus eſt noſtra liberatio. quia liberauit nos à poteſtate Diaboli. Sicut mulier, videns filium ſuum cecidiſſe in ignem, & comburi, feſtinanter proiicit ſe in ignem, & educit eum: nec curat, ſi veſtis eius comburatur. Sic Deus videns populum ſuum in ignem inferni quotidie cadentem, non curans de crematione veſtis, id eſt corpori ſui, deſcendit in mundum, vt eum eriperet. *Eripuit vas de poteſtate tenebrarum: & trãſtulit nos in regnum filij dilectionis ſuæ*, id eſt dilecti filij. Auguſti. *Solus emit, vt ſolus poſſideret: vnde nullus debet habere ius in nobis, niſi ipſe.* Idem iuſtè ſibi vẽdicat vitam meam, qui pro mea poſuit ſuam.

Tertius effectus eſt vulnerum noſtrorum ſanatio. Iſa. *Liuore eius ſanati ſumus.* id eſt ſanguinis effuſione per liuorem Iudæorum. Vel liuore, id eſt dilectione. Fidelis medicus iſte, qui mortiferã potationem bibit pro infirmo ſuo, & ſanatus eſt æger, id eſt mũdus. Cum accepiſſet acetum, dixit: *Conſummatum eſt. & inclinato capite tradidit ſpiritũ.* Item ſudauit medicus, & ſanatus eſt æger, id eſt mũdus. Factus eſt ſudor eius, ſicut gutta ſanguinis decurrentis in terram. De mundi ægritudine mortuus eſt medicus, & ſanatus eſt æger mundus, ipſe de ſanguine ſuo, & tribulationibus ſuis fecit nobis emplaſtrum ad ſananda vulnera peccatorum noſtrorum Eccle. *Altiſſimus de terra*, (ſcilicet corporis ſui.) *creauit medicinam: & vir iuſtus non abhorrebit eam.* Acerbiſſima fuit Chriſti paſſio, quia grauiſſimum fuit peccatum. *Iſa.53.* *Eccle.38.*

Quartus effectus eſt noſtræ charitatis accenſio. Nõ eſt lignum ita frigidũ, vel aquoſum, quod non ſuccendatur, ſi ponatur in fornace, vel clibano. nec cor aliquod ita tepidum, quod ſi ponatur in fornace amoris Chriſti, quin intueatur, quantum in paſſione nos amauit. & quòd non accendatur ad amandum Deum. Grego. *Super omnia red-*

dit te amabilem,bone Ieſu,calix paſſionis,quem bibiſti,opus noſtræ redemptionis.

Coloſſ.1. Quintus effectus eſt pacis reformatio.Coloſ. Pacificãs per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in

Iſa.53. terris ſunt.Iſa.*Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum.*Vnde diſcipulis poſt reſurrectionem importauit pacem,dicens.*Pax vobis.*Et poſtea oſtẽdit eis manus,pedes, & latus. quaſi dicat. tantum conſtant mihi pax veſtra,non rumpatis eam.

Sextus effectus eſt ad bonum faciendum prouocatio. Nihil ita mouet hominem ad laborẽ, ſicut memoria paſſionis Chriſti.Ber. *Hoc eſt, quod plus me mouet:me vrget: plus*

Tren.3. *accendit,calix tuus,quem bibiſti.*Tren.*Dabis eis ſcutum cordis la-*

1.Pet.4. *borem tuum. Chriſto paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.*

Heb.10. Septimus effectus eſt regni cœleſtis apertio. Heb. *Habete igitur fratres fiduciam in meritum Sanctorum in ſanguine Chriſti,qui initiauit nobis viam.* Ideò dicitur crux clauis. Iſa.

Iſa.22. *Dabo clauem Dauid ſuper humerum eius.*

De Pœnitentia.

Pœnitentia eſt medicamentum vulneris, ſpes ſalutis, per quam Deus ad miſericordiam prouocatur. Sed eſt pœnitentia diſcreta & fructuoſa,indiſcreta, & periculoſa, tarda & oneroſa. de pœnitentia diſcreta dicit B. Ambroſius.

*Pœnitentia eſt mala præterita plangerè:& plangenda iterũ non committere.*Talis eſt commendãda à multiplici ſuo effectu.

Per pœnitentiam,
- Peccata remittuntur,
- Deus homini placabilis redditur.
- Æterna pœna vitatur.
- Bona perdita reſtaurantur,
- Homo donis ſpiritualibus ditatur
- Homo ab inimicis defenditur,
- Vita æterna acquiritur.

Primò per pœnitentiam peccata remittuntur; quia per

Act.3. ipſam reus peccator Deo reconciliatur. Act. *Pœnitemini,& conuertimini,vt deleantur peccata veſtra.* Reconciliatur ergo anima cœleſti ſponſo per pœnitentiam, quantumcunque fornicata

fornicata fuerit. Iere. *Tu autē fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere, & ego ſuſcipiam te* Ezech. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis.* Omnium iniquitatum eius non recordabor. Ier. 3. Ezech. 18.

Secundò per pœnitētiam Deus peccatori placatur. pœnitentia enim ita Deum ad ſe inclinat, quòd peccatorem, qui mille mortibus dignus erat, qui infernum meruerat, propter pœnitentiam ita peccatum eius diſſimulāt, vt vindicare nequeat, aut neſciat. Ber. in ſermone de fragmentis ſeptem miſericordiarum. *Mirabilis bonitas Dei, qui ſic cognoſcit reo, vt nec pœnitentem damnet vlciſcendo:* nec cōfundat improperando: nec minus diligat imputando. Pſal. *Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo Domine.* Item ita potens eſt pœnitentia: & ita gratiam Dei acquirit, quòd plus faceret pro illa, quā pro tota cæleſti curia ſine illa. auertit enim ſententiam Dei, quantumcunque minetur, & feriat. Iere. *Et ſi pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo*, quod locutus ſum aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui facere ei, vt patet in Niniuitis. *Nonne vidiſti Achab humiliatum coram me? Ecce, quia humiliatus eſt cauſa mei, non inducam malum, quod cogitaui in diebus eius.* Pſal. 118. Iere. 18. 3. Reg. 21.

Tertiò per pœnitentiam debita pœna ſoluitur, & æterna pœna euitatur. Facit enim mutari legem iuſtitiæ: dū pœnam æternam mutat in temporalem, vt innuitur. Peccauit inquit Dauid. ſtatim Nathan reſpondit. *Dominus tranſtulit peccatum tuum, non morieris.* Magnam bonitatem facit Deus peccatori, quando pro modica pœnitentia à pœna æterna eum abſoluit. Sicut ſi creditor debitori ſuo pro modico obolo remitteret magnum debitum. Ideo dicit Greg. quòd Sancti temporalem pœnam reputant luctum; quia per hāc æternam euadere non ignorant. Ezech. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, vita viuet, & non morietur.* Si aliquis adiudicatus eſſet ſuſpendio, omnia (quotquot haberet) libenter profunderet, ſi poſſet ſententiam illā euadere. Sed contra exiſtentem in peccato mortali data eſt ſententia, vt ſuſpendatur in perpetuum in inferno. Ezech. *Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur,* Scilicet æternaliter: ſed iſta ſententia reuocatur per pœnitentiam. Ezech. *Si impius egerit vt ſup.* Item ſi rex dixerit ſeruo ſuo, quòd niſi infra 2. Reg. 12. Ezech. 18. Ezech. 18. Ezech. 18.

certum terminum ſibi aſſignatum daret certam ſummam pecuniæ,ipſum occideret:ſecurum eſſet ſeruo illi acquitare ſe ante terminum aſſignatum. Sic eſt de pœnitentia, quòd ante mortem fiat. Apoc. *Age pœnitentiam, ſi quo minus veniam tibi.* (id eſt ad te citò,ſcilicet in morte.) *Et mouebo candelabrum tuum de loco ſuo.* gl. Auferam dona, & virtutes à te;& ſocietatem fidelium.Sed nota,quòd pœnitentia facta in mortali,eſt ſicut falſa moneta:vnde ſicut non liberatur debitor,ſoluens falſam monetam , vel non habens debitã formam.Sic non liberatur peccator faciens pœnitentiam in mortali peccato,quò ad Deum, & præmium vitæ æternæ , niſi ſit informata charitate. 1. Corin. *Si tradidero corpus meum , ita vt ardeam : charitatem autem non habuero , nihil mihi prodeſt.*

Apoc. 2.

1. Cor. 13.

Quartò per pœnitentiam bona perdita reſtaurantur. Aug. *Per pœnitentiam bona omnia perdita reſtaurantur.* Gen. *Tres autem adhuc dies ſunt* (i. tres partes pœnitentiæ. Contritio. Confeſſio. Et ſatisfactio.) Luc. *Citò proferte primam ſtolã, & induite illum.* (ideſt reſtituite illi innocentiam , & ſtatum priſtinum) *& date annulum.* ideſt fidem , & alias virtutes. Item reſtituit corporalem ſanitatem. Ita enim pœnitentia tenet Deum in manu ſua,quòd facit ei mutare legem naturæ;cum per pœnitentiam Ezechiæ ſanitas reddita ſit, & ter quinos annos vita donata. Reſtituit etiam bona temporalia , vt Manaſſe in Babilone incarcerato ſubitò regnum ſuum,& omnia perdita reſtaurauit. *Egit Manaſſes pœnitentiam valde coram domino Deo patrum ſuorum: & reduxit eum in regnum ſuum Hieruſalem.*

Gen. 3.

Luc. 16.

Paralip. 33

Quintò per pœnitentiam homo donis ſpiritualibus ditatur. Act. *Pœnitẽtiam agite,& accipietis donum Spiritus ſancti.* Solet aliquis homo nobilis vetulam turpem, & ignobilẽ ducere in vxorem,non propter ſe : ſed propter magnas diuitias,quas habet:& propter amplam hæreditatem,quam poſſidet. Sic & tu pœnitentiam aſſume in vxorem.& ſi non propter ſe(quia tibi videtur turpis,& grauis) attamẽ propter theſaurum gratiæ, & virtutis, quem ſecum defert : & hæreditatem æternam,quam promittit. Sap. *Hanc amaui, & exquiſiui à iuuentute mea: & quæſiui meam ſponſam aſſumere: & amator factus ſum formæ illius.* Et ſequitur. *Et propoſui mihi*

Act. 2.

Sap. 8.

illum

illum aſſumere ad conuiuandum, ſciens quia communicabit mihi de bonis ſuis. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.

Sextò per pœnitentiam ab inimicis homo defenditur. Qui vult hoſpitale, vel eccleſiam defendere, apponit crucem ligneam: vt ſciant homines eſſe domum Dei. Sic qui vult ſe à Dæmonibus cuſtodire, ſignum crucis, id eſt pœnitentiæ ſuper ſe ponat. dictum eſt in Ezech. *Super quem* *Ezech. 9.* *videritis ſignum Thau, ne occidatis.* Lupus non comedit hericium: nec piſcis inanem arundinem propter aculeos. ſic nec Diabolus aliquem in aſperitate pœnitentię viuentem. Apoc. *Dictum eſt quatuor angelis. Nolite nocere terræ, & mari:* *Apoc. 14.* *neque arboribus, quo vſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.* Matth. *Cum immundus ſpiritus exierit ab homine, am-* *Matth. 12.* *bulans per loca inaquoſa, &c.* Apoſt. *Stigmata, id eſt ſigna domini* *Gal. 6.* *Ieſu in corpore meo porto.* id eſt ſigna paſſionis eius, & pœnitẽtiæ, quæ me probant eius eſſe militem. Item pœnitentia angelos lætificat. Luc. *Gaudium eſt angelis Dei ſuper vno pec* *Luc. 12.* *catore, pœnitentiam agente, &c.* Sicut ſolent gaudere nobiles, & magnam capere voluptatem in captione vnius apri, vel cerui, quàm de centum bobus, qui domi coaluntur. patet ex Euangelio de oue, & de drachma deperdita. & de filio prodigo reuertente ad pœnitentiam. Luc. *Cœperunt omnes* *Luc. 15.* *ſimul gaudere, & epulari, &c.*

Septimò per pœnitentiam acquiritur vita æterna. Matt. *Matth. 3.* *Pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cœlorum.* Heu pro rebus mundanis, quæ facilè dilabuntur, & ſunt in perpetuo fluxu tantum laboramus. Ac pro æternis bonis vix manum, vel pedem mouemus. Aug. *Si tanta portat nobiſcum cupiditas, quare non tanta portat charitas?* Item ſimia, guſtata exteriore parte nucis, quæ amara eſt, ſtatim eam reiicit, & ad dulcedinem nuclei non peruenit. Sic peccator pœnitẽtiam ſuam proiiciens propter aliquam difficultatem, quã in principio inuenit, ad dulcedinem ſpiritualis conſolationis, vel æterni præmij non peruenit. Greg. *Si mens appetit, quod demulcet: prius guſtet, quod dolet.* Item portitor lignorum, vel bladi maius onus libenter aſſumit humeris: vt maiorem habeat remunerationem. Sic deberet pœnitens maiora onera ieiuniorum, laborum, & aliorum grauium ſibi aſſumere, vt magis remuneraretur. Apoſt. 1. Corinth. *Corinth. 3*

Vnus quiſque mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem. Ber. *Si pœnitentia noſtra paulatim minuitur: paulatim gemmis corona priuatur.* Item ad tranſeundum mare ſecurius eſt intrare magnam nauim, quàm paruam. Nauis eſt pœnitentia; quia ſicut per nauem de ripa ad ripam traiicimur. Sic per pœnitentiam de mari huius mundi, ad cœleſtem pa-
Sap.14. triam peruenitur. Sapien. *Exiguo ligno credunt homines animas ſuas: & tranſeuntes mare per ratem, liberati ſunt.* Item eſt & alia pœnitentia, quæ dicitur indiſcreta. Ideò ſciendum, quòd vult Deus ſibi prudenter ſeruiri, vt non minorati & debiles fiant, & poſt medicorum ſuffragia requirant. Diabolus enim contra hominem pugnat aſtutia potius, quàm viribus. ideo nos contra eum ſapientia pugnare oportet.
Prouer.8. Prouerb. *Melior eſt ſapientia, quam vires: & vir prudens, quam fortis. Qui nimis pellem extendit, diſſipat eam: & arcus nimis*
Rom.6. *tentus debilitatur. Qui nimis emungit, elicit ſanguinem.* Rom. *Rationabile ſit obſequium veſtrum.* Item ille, qui equum ſuum nimis fatigat in principio itineris, in fine non perficiet curſum ſuum. ita qui nimis ſeipſum affligit, parũ proficiet. Ber. *Qui ex indiſcretionis vitio ieiunat, & vigilat: & talia agit. vt deficiente ſpiritu, vel corpore languente, ſpiritualia impe-*
Prouer.10 *diantur: abſtulit corpori ſuo boni operis effectum.* Prouerb. *Exẽplum Deo honorem. Sacrilegus eſt, & omnium vitiorum reus.* Iſte innocentem crucifigit, quando latronem crucifigere debuit. occidit hominem, cum feram interficere credit, ſicut Lamech. Aug. *Carnem reſtringere debemus, non extinguere: reprimere, non opprimere: ſeruiat, non ſæuiat: ancilletur, non dominetur, alioquin morietur.* Item iſte nimis nauem ſuam onerat, quæ contra pericula alleuianda eſſet: & ideò ſæpè ſubmergitur. Item ſimilis eſt illi, qui vermes vult excutere de arbore, & excutit flores, & fructus cum vermibus. Et lotrici, quæ pannos lauando lacerat, ſuper lapidem percutiendo. Gregor. *Bonæ voluntati non ſemper credendum eſt: ſed regenda, & refrenanda, maximè in inſipiente.* Item ſi ille, qui aufert vitam alicui, qui victurus eſſet per annum, homicida iudicaretur: quantò magis ille, qui ieiuniis, & afflictionibus ſe afficit: vt decem annis citius, quàm moriturus eſſet, è vita decedat? Ber. *Non habet callidus hoſtis efficacius inclinamentũ ad tollendũ de corde charitatẽ, quàm ſi efficere poſſit,*

vt in ea incautè, & ſine diſcretione ambuletur.

Item eſt pœnitentia tarda, quæ eſt oneroſa, & damnoſa. & propterea non tarda: ſed feſtina ſit pœnitentia noſtra; quia per feſtinationem pœnitentiæ

Placatur ira diuina.

Confutatur Dæmonum ſuperbia.

Recuperatur iuſtitia perdita.

Acceleratur vita perpetua.

Primo debet eſſe feſtina, & non tarda; quia per feſtinantiam placatur ira diuina, & ad miſericordiam dignus efficitur pœnitens: quia plus Deo placet feſtina pœnitentia, quàm dilata. Illi enim, qui citò conuertuntur de peccato, ex optimo vitæ ſuæ Deo offerũt. Alij quaſi feces Deo reſeruãt. Vnde qui vſq; ad ſenectutem expectant pœnitentiam facere, illi ſimiles ſunt, qui dominum ſuum cibare volunt pane muffido, & furfure vitæ ſuæ, & fece vini ſui potare; cum de meliori deberẽt illi dare, De vita ſua, quod melius & pulchrius eſt, dant Diabolo, & mundo. reliquias verò Deo volunt dare. Pſal. *Fortitudinem meam* (ad tibi ſcilicet ſeruiendum) *cuſtodiam.* Item iſti iniuſti ſunt ſibi ipſis. Si aliquis haberet quátuor equos, & imponeret debiliori totum onus illorum quatuor, non tantùm iniuſtus, ſed vt ſtultus ridendus eſſet. ſic ille, qui totum, quod facere debuit tempore pueritiæ, iuuentutis, adoleſcentiæ, & ſenectutis, ſuper ſenectutem impoſuerit, quando iam præ debilitate ſe ipſum portare non valet. Mal. *Maledictus dolosus, qui habet in grege ſuo maſculum: & immolat debile Deo ſuo.* Item inimicus eſt ad ſeipſum, dũ ſe potius vult habere malum, quàm bonum: infirmum, quàm ſanum: mortuum, quàm viuum: ſeruum, quàm liberum: nihil habentem, quàm eſſe omnium bonorum participem. Eccleſ. *Melior eſt vnus timens Deum, quàm mille filij impij.* Item ille qui non poteſt leuare onus peccatorum, quod minus eſt: quo modo leuabit illud, quod maius eſt, & ipſe erit debilior? ſimilis eſt cuidam homunculo, qui dum in ſilua pareret ſibi ligna, tam ingentem faſciculum parauit, vt vix poſſet mouere: & cum deberet ſubtrahere, ſemper aliquid addebat. & ita tanto ſuccubuit oneri.

Pſal. 58. *Mal. 1.* *Ecc. 16.*

Secundò debet eſſe feſtina, & non tarda; quia ex hoc

confutatur Dæmonum ſuperbia. Magnum periculum eſt homini peccatori ſine pœnitentia longo tempore diſcurrenter tranſire. Nam per totum illud tempus captus tenetur vinculis inimicorum, à quibus ſolui poſſet, ſi vellet. Baruc. *Quid eſt ò Iſrael* (id eſt peccator) *quòd in terra inimicorum es?* ſcilicet captiua, & ligata teneris. Prouer. *Quæ in iuuentute* (id eſt in vita) *non congregaſti, quomodo in ſenectute* (id eſt in morte) *inuenies?* Iſte ſeminat maledictionem, & vult benedictionem metere, contra Apoſtolum, qui dicit. *Quæcunque ſeminauerit homo, hæc & metet.* Item ſimilis videtur eſſe illi, qui ludit ſcaccorum ludo, & parum ludum cognouit. Ego permittam mihi familiam auferri: deinde mactabo illum, cum quo ludo, in angulo: cum tamen ſciat eum, cum quo ludit, peritiſſimum luſorem. velut imperitiſſimus luſor eſt peccator, qui ſemper in ludo tentationū ſuccūbit. qui familiam virtutum, & bonorum operum per peccatū ſibi permittit auferri, ſcilicet in angulo, id eſt in fine vitæ non mactat luſorem peritiſſimum, qui eſt Diabolus. ipſe enim ab initio mūdi exercitatus eſt in ludo tentationum, & deceptionum. Quia ergo pręſumptione confidit peccator, quòd in angulo debeat eum mactare, id eſt in fine vitæ ſuæ vincere, quando grauius tentat, vt dicit Greg. *Tunc Diabolus grauiores tentationes ingerit, quando finē magis appropinquare conſpicit.*

Baruch 3.
Prou. 26.

Tertiò debet eſſe feſtina; quia ex hoc recuperatur iuſtitia perdita. Eccl. *Pœnitentibus dedit Deus viā iuſtitiæ.* Morās autem in peccato, ſemper addit peccatū peccato, & ita pœnam pœnæ. Greg. *Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit.* Mora enim in peccatis, tanquam debitum, currit ad vſuram; quia quantò diutius erit in peccatis, tantò plus ſoluet de pœna. Sicut quantò plus differt homo ſoluere, quod debet ad vſuram, tantò plus ſoluet, cum tempus aduenerit. Rom. *Secundùm duritiam tuam, & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die iræ.* Verè magna eſt vſura, quando pro vno denario ſoluitur pecunnia infinita, id eſt pro vna delectatione peccati pœna æterna. Eccl. *Datum inſipientis non erit tibi vtile; oculi enim illius ſeptemplices ſunt. exigua dabit, & multa improperabit.* Item ſi aliquis iuuenis dominum ſuum, quandiu potuiſſet, impu

Eccl. 17.
Rom. 2.
Ecc. 20.

impugnaſſet: & poſtea ſenio confectus ſeruitium ſuum ei offerret, credo, quòd non multum curaret. Sic qui impugnat Deum in iuuentute: & ei ſeruire diſponit in ſenectute. Matt. *Si offeras claudum, vel languidum, nonne malum eſt?* Itẽ membrũ de nouo fractum citius renodatur, & infirmitas non diuturna facilius ſanatur. & ſordes in vaſe derelictæ, & inueteratæ difficilius remouentur: ſed nouæ facilius terguntur. Eccl. *Ne demoreris in errore impiorum: ſed ante mortem confitere, &c.* Item ſi aliquis regi ſuo in magno debito fœneretur. & rex diceret ei: niſi citò quod debes, reddas, incarcerabo te in perpetuum: & reddes tunc in centuplum; multa incommoda ſuſtineret, quin prius redderet. Sic Deus comminatur tibi pœnitentiam, & carcerem inferni: nec exibis inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem; quia pœnam ſolues ibi in futuro maiorem, ni ſoluas in præſenti. Item canis videns ſe percutere volentem, ſalit lutum, vel ſpinas: & ita intrat aliquam pœnam, vt maiorem euitet. Et latro potius eligit aurem, vel pedem amittere: vel in exilium mitti, quàm ſuſtineat ſuſpendium. Et homo non vult pœnitentiam agere in præſenti, vt pœnam euitet æternam? Iob. *Qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix.* id eſt qui renuit pœnitentiam in præſenti, ſuſtinebit maiorem in futuro.

Matt. 1. *Ecc. 21.* *Iob. 6.*

Quartò feſtinare debet propter temporis breuitatem: & ex hoc acceleratur ad vitam perpetuam. Quando aliquis inchoat dietam ſuam hora tarda, oportet eum magis feſtinare. Seneca. *Faciamus quod in itinere fieri ſolet.* Qui tardè exierunt, velocitate moram compenſant. Stultus eſt agricola, qui eo tempore ſeminat quo metendum eſſet. Sic qui in ſenectute expectat pœnitentiam ſuam facere, quando deberet fructus pœnitentiæ recipere. Item cum ſine veſte nuptiali nemo poſſit intrare ad nuptias cœli, fatuus eſt, qui morte vrgente quærit veſtem nuptialem ſibi parari. Pœnitentia perficitur corde, ore, & opere. Corde; quia pœnitẽtia ficta Sauli non profuit. Vnde Pſalmus. *Tibi dixit cor meum.* Ore, *Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur.* Opere, vt ſit virtuoſa ſine alicuius mali admiſtione. Amos. *Quærite bonum, & non malum, vt viuatis.* Eſt fructuoſa ſine procraſtinatione pœnitentia. *Non tardes conuerti ad dominum,*

1. Reg. 15. *Pſal. 26.* *Prou. 28.* *Amos 5.*

num, & ne differas de die in diem.

De Prædicatione.

PRædicare ſecundùm grammaticos eſt apertè ſeu publicè dicere, celebrare, diuulgare, & laudare: quod fit linguis loquẽdo. Tenetur enim prædicator impio obiicere impietatem ſuam: licet ille nõ ſemper acquieſcat; alioqui ſanguinem eius Dominus requiret de manu ſua.

Prædicatorem oportet lucere, vita ſcilicet, & doctrina. Sed ad hoc, vt homo bene prædicet, multa videntur valere, ſcilicet vt prædicator ſit

Vita laudabilis.
Doctrina facilis.
Eloquentia vtilis.

Primò quòd prædicator ſit vita laudabilis, vt ipſe laudabiliter viuat; litteræ enim nõ habent auctoritatem, niſi in illis pendeat ſigillum authenticum. Sic ſciens multas litteras non habet auctoritatẽ, quòd credatur ei, niſi habeat *Matth. 6.* teſtimonium bonæ vitæ. Matth. *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Aug. *Non obedienter auditur, qui ſeipſum non audit.* Iuuare debet vita doctrinam, non impedire. Prædicatores, qui dicunt, & non faciunt, ſimiles ſunt cæcis, & claudis, qui ſedent in introitu ciuitatis mendicantes, qui tranſeuntibus viam præmuniunt: ſed nunquam per eam ambulant, contra illud. Iac. *Sic loquimini, & ſic facite.* Item carnifices, qui carnes aliis vendunt peiores ſæpe comedunt: & ſutores calceamentorum peiores ſotulares portant. Sic clerici, & ſacerdotes, qui aliis miniſtrant verbum ſalutis, interdum ſunt aliis deteriores. Pſal. *Pſal. 9.* *Peccatori dixit Deus, quare tu enarras iuſtitiam meam, &c.* Indignum enim eſt, cœleſtem doctrinam in vaſe immundo po*Prou. 16.* nere. Prouerb. *Quomodo ſi argento ſordido ornare velis vas fictile. Sic tumentia labia cum peſſimo corde ſociata, &c.* Sicut irriſione dignus eſt, qui argento vas fictile onerare vellet: &, cum vellet lutum decorare, ſordidaret argentum. Sic irriſione dignus eſt, qui (cum malus ſit) bona dicit. & docens bona, quodammodo ſe obligat ex doctrina ſua ad faciendum. Grego. *Qui alios ad bene operandum excitat, ad bene agendum ſeipſum ligat.* Qui prædicat aliquã delectationem venenoſam, & eam poſtea ſumit, non videtur credere, quod

quod dicit Apoſt. *Qui prædicas non furandum, furaris.* Item qui
bene docet, & malè viuit, quaſi qui defert lucernam ante
ſe, quæ immunditiam ſuam aliis oſtendit: & literas ſuæ
damnationis publicat. Proſper. *Bene loqui, & male viuere ni-*
hil aliud eſt, quam ſua ſententia ſe damnare. Apoſt. *In quo alium* *Rom. 2.*
iudicas, te ipſum condemnas. Se ipſum confundit, & ſibiipſi
contradicit. Ioan. *Non confundant opera tua ſermonem tuum.*
Iſte habet linguam longè maiorem manu. quod eſt mon-
ſtruoſum. Grego. *Mōſtruoſa res eſt manus remiſſas, & linguam*
magniloquam habere. Item quis crederet illi, qui aliquam
viam aſſereret latronibus plenam, & eandem frequenta-
ret? Item quis non haberet ſuſpectam exhortationem inſe-
quendi hoſtes ab eo, qui eſſet ex parte hoſtium. Tren. *Cre-* *Tren. 4.*
diderunt reges terræ, & vniuerſi habitatores orbis, quòd ingrede-
retur hoſtis per portas Hieruſalem propter peccata prophetarum
eius, & iniquitates ſacerdotum eius.

Secundum eſt, quòd doctrina prædicatoris ſit aperta,
& facilis. Prouerb. *Doctrina prudentum facilis.* Eccl. *Ne abſcon-* *Prou. 14.*
das ſapientiam in decore eius. Aug. *Quid prodeſt clauis aurea, ſi* *Ecc. 4.*
aperire non poteſt, quod volumus? Et quaſi obeſt lignea, ſi poteſt
(quod nihil aliud quærimus) patere, quod clauſum eſt. Quid pro-
deſt locutionis integritas, quam non ſequitur intellectus audien-
tis? cum loquendum omnino ſit nulla cauſa. Et quod *loquimur non*
intelligant: per quos, vt intelligant, loquimur.

Tertium eſt, quòd doctrina prædicatoris ſit vtilis. Aug.
Dixit quidam eloquens, & verum dixit. ita debemus dicere elo-
quentem (ait) vt doceat, vt delectet, vt flectat. Deinde addidit.
docere neceſſitatis eſt. delectare ſuauitatis. Flectere victoriæ. docen-
di neceſſitas in rebus eſt cōſtituta, quas diximus, vt veritatem do-
cendo non deſeramus, quominus intelligantur, minus placeant, mi-
nus moueant quæ dicuntur: vera tamen, & iuſta dicantur. alia
duo in modo, quo dicamus, non dixit. Sed delectare vult *D. Thom.*
eum ſibi. dixi autem flectere neceſſe eſt, quomodo dicat. *parte 3. q.*
Delectandus eſt auditor, & ita flectendus, vt non mouea- *67. ar. 1.*
tur ad agendum, & ſi delectatur. Si ſuauiter loquaris, ita *Gerſon*
flectitur, ſi ames quod polliceris, timeat quod minaris. *par. 4. cū*
Prædicare actus eſt principaliſſimus, & proprius Epiſco- *cōſulito in*
pi, & dignior, quàm baptizare. *operibus.*

De

De Perſeuerantia.

PErſeuerantia dicitur voluntas perferendi paſſiones ſine defectione.& eſt ſpecies fortitudinis. Vel eſt propoſitum perſeuerandi in bono vſque in finem, & eſt conditio annexa cuilibet virtuti. Vel eſt continuatio boni vſque in finem, & non eſt nomen virtutis hoc modo. ſed ſtatus conſequentis ad omnes virtutes.

Perſeuerãtia cõmendabilis eſt à multiplici ſuo effectu, ſcilicet, quia.

Multa bona impetrat.
Impetrata conſeruat.
Virtutem operanti miniſtrat,
Coronam laborantibus donat.

Primum, quod perſeuerantia facit, eſt; quia bona impetrat. Luc. *Et ſi perſeuerauerit pulſans, propter improbitatem eius ſurget: & dabit illi quotquot habet neceſſarios.* Si homo tantum perſeueraret in omni oratione, quãtum pauper ad oſtium diuitis pro eleemoſina, citius impetraret ſpiritualem eleemoſinam, quàm ille corporalem. Apoſt. *Perſeuerantes in oratione, Spiritum ſanctum acceperunt.* (*Luc.* 10.)

Secundus effectus; quia, bona impetrata, & acquiſita conſeruat, & cuſtodit. Augu. *Perſeuerantia magnum Dei donũ eſt, quo dona cætera conſeruantur.* Perſeuerantia datur homini per bona merita. gl. ſuper illud. *Retribuit mihi Dominus ſecundùm iuſtitiam meam.* pro fide, ſpe, & aliis operibus reddet Deus perſeuerantiam. Virtutes enim per bona opera merentur augeri, & tandem perfici. Perſeuerantia verò nihil imperfectum relinquit Seneca. Videmus debiles mulieres ſenilis ætatis peregrinationes longas perficere. Videmus naturam nuce modica continuè operando arborem magnam efficere: & aquam, quæ adeò mollis eſt, lapidẽ adeo durum perſeueranti concuſſione cauere. (*Pſal.*)

Tertius effectus eſt; quia virtutem operanti miniſtrat, ne deficiat: & aſpera facit mollia & ſuauia. Ber. *Subitò procedenti de vmbra ad ſolem. de ocio ad laborem graue cernitur omne, quod incipit. Sed poſtquam ab his deſſueſcere, & ab illa ſe pauliſper aſſueſcere cœperit, vſus tollit difficultatem, inuenitque facile quod impoſſibile putauit.* Seneca. *Perſeuerandum eſt, & aſſiduo labori robur addendum.* Iob. *Timebit iuſtus viam. & mundus* (*Iob* 17.)

mani

manibus addet fortitudinẽ. Sic homo in principio ſuæ cõuerſionis deficiens. Gal. *Bonum facientes non deficiamus.* Item poma putrida, & vermiculoſa, & ſine cauda citò cadunt de arbore: ſed ſana bene ſe tenent vſque ad maturitatem. Sic peccatores interius putridi, & vermiculoſi, & carentes cauda perſeuerantiæ citò cadunt pro modico vento tentationis. Iob. *Tollet eos ventus vrens, & auferet de loco ſuo.* *Gal.6.* *Iob.37.*

Quintus eſt; quia coronam laborantibus donat. Apoc. *Eſto fidelis vſque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ.* Ber. *Perſeuerantia eſt ſpiritualis filia ſummi regis, virtutum finis, & conſummatio.* Chriſoſto. *Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec gloriam fortitudo. Non enim qui cœperit: ſed qui perſeuerauerit, hic ſaluus erit.* glo. Non cœpiſſe virtus eſt, ſed perfeciſſe. Chriſoſto. *Incepiſſe multorum eſt: ſed perfeciſſe paucorum.* Conſueuerunt multi in initio feruentes eſſe, in fine remitti, & diſſolui. Quæ vtilitas eſt ſenum primò florentium, & poſtea tabeſcentium. Grego. *In caſſum bonum incipitur, ſi ante vitæ terminum deſeratur, quia & fruſtra velociter currit, qui, prius quam ad metam veniat, deficit.* Ideo cauda hoſtiæ iubetur offerri. Leu. *Indecens eſt animal ſine cauda.* Vnde dicitur, quòd pauo auis ſine cauda nõ audet apparere præ verecundia. Sic ſine cauda perſeuerãtiæ non audebit aliquis coram Deo in die iudicij apparere. Item qui nauigant per mare, propter ventum contrarium non dimittunt nauigare. Sed contra ventum perſeuerantér laborant, donec ad portum veniant. Canis venaticus ſequitur leporem per ſpinas, & tribulos, donec apprehendat. Sic nos Deum. *Sic currite, vt comprehendatis.* Sed quatuor ſunt impedimenta, quæ retrahunt hominem à perſeuerantia. *Apoc.2.* *Leuit.3.* *1.Corin 9.*

Primum eſt delectatio, quando quis voluptatibus delectatur.

Secundum abundantia.

Tertium difficultas, vel labor.

Quartum eſt infortunium.

Conſeruatur perſeuerantia in bono agendo. *Nemo mittens manum ad aratrum.* Et in malo tollerando. *Væ his quæ perdiderunt ſuſtinentiam.*

A Deo remuneratur.

Videte vos metipſos, ne perdatis, quæ operati eſtis. tentationem: nec modicum pati verbum, qua temeritate ergo ma
Prouer.18 gna præſumit, qui modica non poteſt? Prouerb. *Sapiens timet, & declinat à malo. ſtultus tranſilit, & confidit.* Magna ergo fatuitas præſumentis, quòd præſumit exire à peccato, quando voluerit: cum tamen à caſu in peccata modò ca-
Eccle.29. rere non poſſit. Eccl. *Repromiſſio nequiſſima multos perdit.* homo à Deo poſitus in paradiſo terreſtri, ſtare non potuit: quomodo ergo in paradiſo cœleſti ſuis ſe viribus ponere
Iud. 6. præſumit? Præſumentes de ſe, & de ſua virtute gloriantes humilias.

De Præparatione.

PRæparare eſt ante parare, quæ nobis vtilia fore credimus.

Præparatio eſt bona homini, cum veleat ad quinque. Solent enim homines præparari, nempè

Ad defendendum.
Ad ſeruiendum.
Ad recipiendum.
Ad computandum.
Ad iuuandum.

Primò præparant ſe homines ad defendendum, vt obſeſſi in caſtro. Obſeſſi enim, cum caſtrum defendere nituntur, tria facere ſolent, videlicet,

Auxilium domini inuocant.
Mors in circuitu ædificant.
Et aditus hoſtibus claudunt.

Primò auxilium domini inuocãt. Sic & nos in noſtrum adiutorium contra malignos hoſtes auxilium Dei, & Sanctorum implorare debemus Hier. *Ito, & præpara te ad bellum.* Ita viriliter reſiſtendo Diabolo, non tradas caſtrum Domini tui ſine eius licentia: Sed præpara te ad bellum Dei, & Sanctorum auxilium implorando. Item qui obſidentur, mittunt internuncios ad dominum, & ad amicos,
Pſal. 120. vt eis ſuppetias ferant. Pſal. *Leuaui oculos meos in montes.* (id eſt ad Sanctos.) *vnde veniet auxilium mihi.* Quod figuratur, cum *Viri Iabes miſerant ad vniuerſos terminos Iſrael pro ſuccur-*
Reg. 4. *ſu.* Iſti nuntij ſunt orationes. Pſal. *Intret oratio mea in conſpectu tuo, &c.* gloſ. Mira virtus ponitur orationis, quæ, quaſi

quidam

quidam nuncius, ad Deum vadit,& mandatum peragit, quò caro peruenire nequit.

Secundò múros(ſcilicet virtutũ)in circuitu cõſtruunt. ſicut enim muri ingreſſum, & impetum hoſtium impediunt. Sic virtutes vitiis obſiſtunt. Largitas enim non permittit, quòd auaritia ingrediatur. Caſtitas prohibet luxuriam. Humilitas ſuperbiam, & ſic de aliis. Ideò Iud. Filij Iſraël circundederunt muris vicos ſuos in præparatione pugnæ contra Holofernem. Et nota, quòd ſi ruptura ſit in muro, patet aditus hoſtibus. Sic ſi habeas multa opera virtutum,& deficiat vna, habent aditum hoſtes tui, vt te capiant,& occidant. Iob. *Quaſi rupto muro,& aperta ianua,irruerunt ſuper me.* *Iud.10.* *Iob.6.*

Tertiò aditum hoſtibus claudunt. Oſtia, per quæ ſolent hoſtes intrare, ſunt quinque ſenſus corporis. Claude ergo feneſtras iſtas; quia per ipſas mors intrat ad animam. Iudith. *Nunciatum eſt Holoferni, quòd filij Iſrael præpararent ſe ad reſiſtendum: ac montium itinera concluſerunt.* Holofernes Diabolum ſignificat: qui quotidie animas noſtras impugnat, vt eas acquirat: contra quem præparare nos debemus, ſicut dicitur Eccle. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia,& timore: & præpara animam tuam ad tentationem: & deprime cor tuum,& ſuſtine.* Quo loco, *Iud.5.* *Eccl. 2.*

Conſolationem capimus,
Erudimur,
Et monemur,

Conſolationem capimus, cum nos filios vocat. Non modica cõſolatio eſſet pauperi humili orto genere, ſi rex adoptaret eum in filium, & hæredem: quod facit Dominus, quando dat peccatori, quòd recedat à peccato, & efficiatur filius Dei per gratiam. Roma. *Si autem filij,& hæredes.* *Rom.8.*

Secundò erudimur, ibi *Ad ſeruitutem Dei accedens.* In hoc docemur, quòd Diabolus impugnat eos, qui Deo ſeruiũt, & Diabolum ipſum deſerunt, vt Pharao filios Iſraël fugiendo perſecutus eſt. gl. Qui ab illecebris mundi vult abſtinere, & in Chriſto piè viuere, perſecutionem patitur, dum enim diuino ſeruitio ſe aſtringit,& præparat, bellum Diaboli contra ſe excitat. ſicut Rex ſibi ſubditos nonim-

pugnat,ſed aduerſarios.

Tertiò monemur, ne cadamus de equo virtutum, ibi.

Rom.8. *Sta in iuſtitia,& timore.*Roma. *Qui ſe exiſtimat ire, videat,ne cadat.* Sequitur. *Deprime cor tuum.* per humilitatem; quia humilitas liberat.*Et ſuſtine.*per patientiam;quia radix virtutum,& cuſtos eſt patientia.

Secundò debemus nos præparare ad ſeruiendum: ſicut miniſtrantes cibos coram magnatibus. Iſti enim ſe præparant, vt decenter, & honeſtè ſeruiant. Sic qui Deo ſeruire deſiderant, præparare ſe debent, vt decenter ſeruiant. Deus enim ſanctus, & mundus eſt: ideò vult habere ſanctos, & mundos ſeruos. Leuit. *Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.* Ideo primo Reg. *Præparate corda veſtra Domino*,id eſt per conſcientiæ puritatem, vel purgationem: *& ſeruite illi ſoli.* Hic nota, quomodo debemus Deo ſeruire.

Leuit.2. *Reg. 6.*

Diligenter.
Libenter.
Reuerenter.
Et ſingulariter.

Primò diligenter,ibi.*Præparate.*Seruus diligens ſemper eſt paratus mandata ſui domini adimplere. Pſal. *Paratus ſum,& non ſum turbatus,&c.*

Pſal.118.

Libenter,ibi.*Corda veſtra.* Quod non de puro corde,ſed inuito impenditur,non placet Deo:Paralip. *Seruite Domino corde perfecto, & animo voluntario; quia coacta ſeruitia non placent Deo.*

Parali.28

Tertio reuerēter,ibi, *Domino.*Si enim cum tanto timore,& reuerentia ſeruitur dominis terrenis propter eorum potentiam,& dignitatem:quantò magis Deo, qui eſt Rex regum, & Dominus dominantium? Pſal. *Seruite Domino in timore.*

Pſal.2.

Quartò ſingulariter,ibi. *Iſti ſoli.* Quia ſolis ſibi ſeruientibus dat præmium. Non vult habere ſeruos ad medietatem.1.Cor.*In omnibus exhibeamus nos metipſos,ſicut Dei miniſtros.*non carnis,non mundi, non Diaboli:ſed Dei.Matth. *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.*

Cor. 6. *Matt.7.*

Tertiò debemus nos præparare ad recipiendum. Recepturi enim principem ſuum, præparant ſe, & hoſpitium mundī

mundificant Grego. *Si domum noſtram quiſquam diues, at præpotens amicus intraret, omni feſtinatione tota domus mundaretur, ne quid fortaſsis adeſſet, quod oculos intrantis amici offenderet.* Tergat ergo ſordes praui operis, qui Deo præparat domũ mentis Eccl. *Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua. & in conſpectu illius ſeruant animas ſuas.* Require de hoc. Cap. de Munditia cordis. *Eccl. 2*

Quartò debemus nos præparare ad computandum, ideſt ad rationem reddendam de bonis nobis commiſſis. Amoſ. *Præparare in occurſum Dei tui, Iſrael.* vulgo dici ſolet. *Amoſ. 4.* bene munitus non timet. ſecurus expectat aduentum domini ſui. Ideò fatuæ virgines (quia nõ fuerunt paratæ, nec munitæ) à Deo turpiter ſunt repulſæ. paratæ verò honorificè ſunt receptæ. Matth. *Ideò & vos eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* ſcilicet ad iudiciũ. *Matth. 25* Veniet autem ad tria, nempè

Ad computandum.

Ad perſcrutandum.

Ad pugnandum.

Primò ad computandum. quia bona nobis cõmiſſa diſſipauimus, vt villicus iniquitatis. Luc. *Cui dictum eſt. Redde rationem villicationis tuæ.* Matth. *Tunc temporis veniet dominus illorum ſeruorum, & ponet rationem cum eis.* Præpara ergo te in occurſum Dei tui, per tuæ conſcientiæ examinationem ante iudicium. Eccleſ. *Ante iudicium para iuſtitiam tibi.* id eſt bona opera, quæ pro te reſpondeant in iudicio: & ita ante iudicium interroga te ipſum. *Luc. 16. Matth. 25 Eccle. 18.*

Secundò veniet ad ſcrutandum. quia peccata noſtra abſcondimus. Soph. *Scrutabor Hieruſalem in lucernis.* peccata enim, quæ modò ſunt abſcondita, manifeſtabuntur, vt merces fardellorũ in nundinis. prima Corinth. *Veniet Dominus, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* & ideò præpara te per confeſſionem, peccata deponendo. Sicut latro extra domum furtum proiicit, ne cum eo inueniatur. Pſal. *Præoccupemus faciem eius, &c.* *Soph. 1. Corinth. 4. Pſal. 94.*

Tertiò veniet ad pugnandum contra peccatores; quia mandata tranſgreſſi ſunt. Apoc. *Pugnabo cum illis in gladio oris mei. Pugnabit etiam orbis terrarum contra inſenſatos.* Non reſtat ergo niſi pacem facere cum illo. Luc. *Quis rex iturus* *Luc. 14.*

facere bellum aduerſus alium regem, rogat ea, quæ pacis ſunt. quia ei reſiſtere non poteſt: ſic & nos faciamus.

Quintò debemus nos præparare ad adiuuandum. ituri enim ad curiam magnam, ornant ſe, & præparant diligenter. ſic nos, qui vocati ſumus ad curiam cœli, meritò nos

Apoc.20. præparare debemus, vt honorificè recipiamur. Apo. *Venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe.* Nuptiæ iſtæ appellantur beata vita. In introductione ſponſæ ad ſponſum ſolent fieri conuiuia, & feſta magna. ſic erit in coniunctione Chriſti, & Eccleſiæ poſt iudicium quod figuratur Heſter.1. vbi dicitur, quòd *Rex Aſſuerus iuſſit præparari conuiuium pro coniunctione, & nuptiis Heſter.* Tunc dabit ſponſus ſponſæ nouas robas, quando corruptibile hoc induet corruptionē: & mortale hoc immortalitatē. Et nota, quòd tripliciter oportet hominem præparari ad nuptias iſtas, ſcilicet vt ſit

Charitas in corde.
Pœnitentia in corpore,
Largitas in operatione.

Ad nuptias corporales tria hominum genera ſolent recipi, ad nuptiarum honorem, & decorem, ſcilicet

Bene induti.
Diuites.
Et curiales.

Primò bene induti; quia ribaldi à curiis principum ex-

Heſt.4. pelluntur. Heſt. *Non erat licitum, ſacco indutum intrare aulam regis Aſſueri.* Sic non habens veſtem nuptialem, ideſt cha-

Matt.19. ritatem, eiectus eſt à nuptiis Chriſti. Matth.

Secundò diuites recipiuntur; quia ſoluunt pretium ſedis ſuæ, alij non. Sic ad conſortium beatæ vitæ qui hic tribulationes, & anguſtias perſoluerunt. ideſt ſuſtinuerunt

Luc.20. pro pretio. Luc. *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tẽtationibus meis: & ego diſpono vobis regnum, ſicut diſpoſuit pater mihi regnũ, vt comedatis, & bibatis ſuper menſam in regno meo.*

Tertiò largi, & curiales ſolent ad curias, & ad feſta vocari, auari nōn. ſic miſericordes (quia Chriſtum in pauperibus refecerunt) à Chriſto propterea digni ſunt vocari

Math.25. ad nuptias cœli. Math. *Venite benedicti, patris mei, regnum percipite, &c. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, &c.*

De Probatione.

PRobare eſt demonſtrare,& argumentando planum facere. Vnde probatio quęrit rationẽ facti,& tangit cor.

Probare ſolent homines multa, quæ probatione indigent. Nam ſicut probatur pecunia, vtrùm ſit bona, vel falſa. ſic Deus vult probare illos, quibus daturus eſt regnum multis modis, nempè,

In fide, vtrùm ſit conſtans

In tribulatione, vtrùm ſit patiens,

In tentatione, vtrùm ſit obediens,

In verbo, vtrùm ſit ſapiens.

In opere, vtrùm ſit compatiens.

In conuerſatione, vtrùm ſit placens.

Primò igitur probatur homo per fidem. Sicut clericus quando debet recipi ad ordinem, vel beneficium. Corinth. *Voſmetipſos tentate, ſi eſtis in fide, ipſi vos probate in operibus.* Quia & fides ſine operibus mortua eſt. Pet. *Probatio veſtræ fidei, multò pretioſior ſit auro, quod per ignem probatur.* ideſt. Fides veſtra per tentationem probata, & examinata. *pretioſior ſit auro.* Sicut enim aurum in fornace examinatur, probatũ foras, cuius ſit fulgoris, apparet. ita fidelium conſtãtia inter preſſuras contemptibilis videtur. Sed finito certamine, in iudicio, quantæ ſit gloriæ, oſtenditur. *2. Cor. vlti.* *1. Pet. 1.*

Secundò probatur homo in tribulatione, vtrum ſit patiens, ſicut aurum probatur in fornace ignis. Sap. *Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus.* Iob. *Probauit me quaſi aurum, quod per ignem tranſit.* glo. quædam patientia Sanctorum auro comparatur. quia ſicut in metallis nihil pretioſior auro. ita hæc apud Deum omni laude digniſſima. Ideò Iac. *Probabo eos, ſicut probatur aurum.* Qui autem in tribulatione deficiunt, aurum non ſunt, nec argentum: ſed æs, vel plumbũ. moneta, quæ falsò ſonat, vt æs: vel plicatur ſub digito, vt plumbum, non recipitur: ſed caſſatur. Hier. *Argentum reprobum vocate illos, vel falſam monetam.* econtra dicitur in Pſal. *Probaſti cor meum, & viſitaſti: nocte igne me examinaſti, &c.* Eccl. *Igne probatur argentum, & aurum.* homines verò receptibiles, ideſt digni ſunt, vt recipiantur in camino humiliationis, ideſt tribulationis, quæ animã humiliat, ne cadat per ſuperbiam. Eccl. *Vaſa figuli probat fornax.* *Sap. 3.* *Iob 28.* *Iac. 13.* *Hier. 6.* *Pſal. 16.* *Eccl. 2.* *Eccl. 6.*

& homines iuſtos tentatio tribulationis. Olla vacua igni appoſita crepat, plena non. ſic homo vacuus gratia crepat per impatientiam.

Tertiò probatur per tentationem, vtrùm ſit obediens.

Pſal.80. Pſal. *Probaui te apud aquam contradictionis.* gl. apud populum contradicentem tibi. Qui enim graditur in via Domini, multos habet contradictores, detractores, & inſultores.

Gen.12. Sic probauit Deus Abraham. Gen. *Tentauit Deus Abraham,*

Tho.12. *& dixit ad eum. Tolle filium tuum vnigenitum, &c.* Tho. *Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, quòd tentatio probaret te. ſicut proba-*

Pſal.25. *tur miles in torneamento.* Aug. *Tentaris, vt proberis.* Pſal. *Proba me Domine, & tenta me. quia beatus vir, qui ſuffert tentationem,*

Iac.1. *&c.* Iac. *Tentaris, vt qui neſciebas te, à teipſo inueniaris* Eccl. *Qui*

Eccl.34. *non eſt tentatus, quid ſcit.* id eſt ſe ipſum non nouit. Gregor. *Cum tentamur, ad Dei iudicium recurrere debemus: & maiores*

Pſal.138. *laudes referre, quàm pulſati fuerimus, nos noluimus.* Pſal. *Proba me Domine, & ſcito cor meum.* id eſt fac me noſſe. Item tenta, vt

Iob 1. exercearis. Iob. *Caldei,* ideſt Dæmones, *fecerunt tres turmas,*

Pſal.118. *& inuaſerunt camelos.* ideſt fortiores, & perfectiores. Pſal. *Seruus tuus exercebatur in iuſtificationibus tuis.* ideſt tentationibus.

Quartò per verba, vtrùm ſit patiens. Sicut porcus probatur in lingua, vtrùm ſit ſanus, necne. Non dicitur porcus ſanus, qui habet grana in lingua. Sic nec homo, qui habet mala verba, ſcilicet

- Murmurationis.
- Detractionis.
- Adulationis.

Murmurationis. Greg. *Qualis quiſque apud ſe lateat, illata*

Sap.2. *contumelia probat.* Sap. *Contumelia, & tormento interrogemus eũ, & probemus patientiam eius.*

Detractionis. Hie. *In verborum pondere probatio conſiſtit vita humana.*

Prouer.18 Adulationis. Prouerb. *Sicut probatur in conflatorio argentũ, & in fornace aurum: Sic probatur homo in ore laudantium.* Sed hæc probatio habet tres gradus per teſtes. *Eritis mihi teſtes*

Act.1. *in Hieruſalem.* Act.

Rom.1. Secunda per pactum. *Ante promiſerat Deus per Prophetas ſuos.*

Tertia

Tertia per iuramentum. Heb. *Quoniam neminem habuit, per quem iuraret, iurauit per ſemetipſum.* Heb.6.

Quintò per opera, vtrùm ſit compatiens. Sicut probatur arbor eſſe bona, vel mala ex fructu. Matth. *Arbor bona bonos fructus facit. &c.* Ecc. *Samuel in filiis probatus eſt.* ideſt in operibus. Sap. *Filij, qui naſcentur, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes.* id eſt opera operarios accuſabunt in die iudicij. Ioan. *Me oportet operari opera patris mei. Opera enim, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.* Ideo dicitur. Thi. *Solicitè curate ipſum probabilem Deo exhibete operarium.* Matth. 7. Eccl. Sap.4. Ioan.9. Thim.2.

Sextò probatur per conuerſationem, vtrùm ſit placens. Sic probatur homo ex habitu, vel facie. Ecc. *Ex viſu cognoſcitur vir: & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus ab inſenſato.* Homo cognoſcitur, ſi ſit bonæ, ſanctæ, & modeſtæ cõuerſationis, & vitæ, vel ecõuerſo. Ecc. *Sapientia.* (ideſt vita hominis) *lucet in vultu eius.* Ecc. *Amictus corporis, & riſus dentiũ, & inceſſus hominis enunciant de illo.* Ideo Deut. *Date ex vobis viros prudentes, & non ignaros; quorum conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris.* Ecc.19. Eccl.8. Eccl.19. Deut.1.

De Prouidentia.

PRouidentia eſt, qua futura proſpicimus, antequam facta ſint. Cuius partes ſunt ex præſentibus futura perpendere, & aduerſus calamitatem aduenientem conſilio ſe præmunire.

Prouidentia valet ad multa: ſed ſpecialiter ad duo.

Ad tentationem aduerſorum ſuſtinendam.

Et ad vitam perpetuam acquirendam.

Primò valet prouidentia ad tentationem, & tribulationem aduerſorum ſuſtinendam. Greg. *Hoſtis callidus tantò liberius pectus percutit, quantò nudum à prouidentiæ lorica deprehendit: & tantò quiſque minus aduerſitate premitur, quantò contra illam præſciendo paratus inuenitur.* Minus enim iacula feriũt, quæ præuidẽtur, &c. Sen. *Tunc per rationem rectè viues, ſi omnia æſtimes, & propenſes.* Idem. *Si prudens eſſe cupis: futura attentè proſpice. & quæ poſſunt contingere, animo tuo cuncta propone. Nihil tibi ſubitum ſit: ſed totum ante conſpicies.*

Secundò valet ad vitam perpetuam acquirendam. Si pro ſuſtentatione vitæ vnius anni tam ſollicitè prouidet ſibi homo in æſtate: quare de vita æterna, in qua ſemper

Deut.4. victurus eſt,non prouidet in vita iſta?Deut.5. *Vtinam ſaperent,& intelligerent,ac nouiſſima prouiderent.*Si homo non poteſt habere victum temporalem ſine magna prouidentia, & ſollicitudine.quomodo eſt ita fatuus,quòd putet ſe habere æternam,&beatam vitam ſine prouidentia,& labore? Chriſoſt. *Eſcam corporis, ſi ſollicitus non fueris,non habebis: iuſtitiam verò ſi ſollicitus non fueris,habebis.* Quæ ergo deměcia eſt non eſſe ſollicitum de eo,quod, niſi ſollicitus fueris, perdes?& eſſe ſollicitum de eo,quod, niſi ſollicitus fueris,apprehendes? Item ſi homo deberet ire vltra mare ſine reditu,prouideret ſibi longè ante de neceſſariis viæ,de quibus ibi viueret: & forſitan portaret ſecum quicquid habere poſſet.Et tamen miſer homo citò receſſurus de mũdo iſto ſine reditu,& ignorat diem:& non prouidet ſibi de quo viuat in futuro:quod & bruta faciunt, vt formica. Prouerb. *Prou.6.* *Vade ad formicam ô piger,&c.*

De prouidentia Dei habes.Gen.1.& 37.

De creatione hominis,& de prouidentia humana habes.Deut.32.Prouer.6.Ecc.7.Sap.9.

Cogitationes enim mortalium timidæ ,& incertæ prouidentiæ noſtræ.

De Purgatorio.

PVrgatorium eſt locus,in quo eſt ſimul pœna ſenſus, & damni:vtraque tamen temporalis.Et capitur Purgatorium non ſolùm pro loco:ſed pro pœna quoque purgatoria(vbicunque tamen illa ſit)quod tamen negant quidam hæretici.Contra quos ratio eſt aperta in contrarium. Cõſtat,quòd omne peccatum non eſt mortale: ſicut nec omnis infirmitas eſt ad mortem. Nec omnis offenſa punitur à iudice pœna mortis: nec omnis caſus inducit mortem. Et ſic in aliis multis.ſi ponatur,quòd aliquis decedat in venialibus tantùm, conſtat, quòd non damnabitur in æternum;quia non habet mortalia:ergo ſaluabitur aliquãdo; ex quo non damnatur.non poteſt tamen ſaluari, niſi purgetur;ergo eſt aliquis locus in alio ſeculo ad purgandum.

Vid.Th.de Ag.in li. 4.diſt.45. Rich.in 4. diſt.21.ar. 1.q.1.

Item cum aliquis confitetur de mortalibus grauibus, aut remittitur ei tota pœna neceſſariò debita, aut non. ſi ſic, quis ergo faceret fructus dignos pœnitentiæ, iuxta præceptum Ioannis Baptiſtæ,ſi non oportet, quòd ſoluat pœnam

pœnam nondum ſolutā? Dic ergo, quòd in alio ſeculo eſt purgatorij locus, in quo purgantur animæ, antequàm aſſumantur in gloriam. quia non erit æterna; quia non damnabitur; ergo tranſitoria: ergo in alio ſeculo eſt pœna purgatoria, quæ tranſit, & purgat. Poteſt autem ſanè credi. quòd illa pœna eſt ignis, iuxta verbum Apoſt. ad Corin. *Si cuius opus arſerit* (id eſt cremabile erit) *detrimentum patietur, tum quia pœnam luet, tum quia minorem in cœlis habebit gloriam.* ſalute æterna. *ſi autem ſaluus erit. quaſi per ignem.* commemorat lignum, argentum, ſtipulam, & eiuſmodi. in auro intellectum deſignat. in argento eloquium. in lapide pretioſo opus incorruptū. in ligno affectionem cognationis. in fęno poſſeſſionis. in ſtipula familiaritatis. Hęc ignea purgatione examinanda ſunt. Videtur autem ſentire Grego. in Mora. quòd idem ſit ignis infernalis, & purgatorius ſicut idem eſt ignis, qui aurum purgat, & paleas concremat. Et ſecundùm hoc videtur ponendus iſte locus purgatorius ſubtus limbum, quaſi ignobilior locus, de quo purgati tranſierunt olim ad limbum. 1.Cor.3.

Item creditur, quòd mali angeli ſint miniſtri pœnarū; quia boni angeli non leguntur puniſſe bonos. magis autem conuenit hoc malis. Et quamuis non intendant purgare, ſed affligere: tamen illa afflictio, vel punitio eſt purgatio.

Differt autem hæc pœna, ſcilicet purgatoria à pœna pœnitentiæ præſentis vitæ in tribus, ſcilicet

Quia hæc eſt leuior: illa acerbior.
Quia hæc eſt interdum breuior, illa prolixior.
Quia hæc citò liberat, illa eſt tardior.

Dico, quòd illa pœna acerbior eſt iſta; quia ibi puniuntur venialia, & reliqua debita pro mortalibus, quæ non ſunt hic ſoluta. Greg. *De quibuſdam leuibus culpis ante iudiciū ignis purgationis credendus eſt.* Auguſt. *Purgandus eſt igne purgationis, qui hic diſtulit fructum conuerſionis. Hic autem ignis (& ſi æternus non ſit) miro modo eſt grauis: excedit enim omnem pœnam, quam aliquis paſſus eſt in hac vita.* Nunquam enim in carne inuenta eſt tanta pœna: licet mirabilia paſſi ſint ſancti martyres tormenta.

Multi tamen ſunt, qui non timent hunc ignem; quia

non

non cogitāt de illo, nec conſiderant conditiones eius terribiles.& ideò non cauent à peccatis. Exemplum de cæco, qui tranſiuit vadum periculoſum, vbi ſe vidēs, non eſt auſus tranſire. Aliqui ſunt, & ſi cogitant de illo: tamen firmiter non credunt; & ideo non timent, ſecundùm quòd vul-
Gen.9. gò dicitur. *Stultus non timet, donec capiatur.* Exemplum Gen. de Sodomitis, qui noluerunt credere Loth de excidio ciuitatis, & exire cum eo.

Iſta pœna interdum eſt breuior illa, aut prolixior. Creditur enim, quòd in modico tempore per magnam contritionem, vel pœnitentiam hic voluntariè factam ſe poſſit expedire quis de longa ibidem ſuſtinenda. Vnde ille, qui expectat facere pœnitentiam ſuam in purgatorio, ſimilis eſt homini, qui pro vno obolo, quem modo non vult ſoluere, obligat ſe ad centum libras. quia illa pœna grauior
1.Cor.3. eſt in centuplum. *Qualis vnuſquiſque fuerit, ignis probabit.*

Tertiò iſta pœna eſt meritoria præmij maris, illa retardat à præmio; caret enim Dei viſione, quam per timorem, & amorem deſiderant habere Sancti. Pœna itaque purgatorij eſt maxima. Nam ſicut delectationes ſpirituales ſunt intenſæ: ita triſtitia de abſentia præcellit omnem dolorem corporeum.

Quibus quærendus eſt Deus.

QVærunt Deum multi, & non inueniunt. Et hoc quia non quærunt

Sicut debent.
Quando debent.
Vbi debent.

Tria ergo ſunt hic conſideranda, ſcilicet quomodo quærendus eſt Deus. Quando, & vbi. de quo nota, quia quærendus eſt

Lachrymabiliter.
Diligenter.
Perſeueranter.

Primò lachrymaliter, ſicut mulier quærit filium amiſ-
Luc.2. ſum. Luc. *Ego & pater tuus dolentes quærebamus te.* Ber. *O bone Ieſu, quomodo in gaudio te inueniam, quando mater dolens vix inuenit?*

Secundò quærēdus eſt diligenter. Si homo ita diligenter

ter Deum quæreret, ſicut quærit acum, vel obolum, fortè inueniret. Luc. *Quæ mulier ſi perdiderit drachma vnam, nonne accendit lucernam, & euerrit domum: & quærit diligenter, donec inueniat.* Deut. *Si quæſieris dominum Deum tuum, inuenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris eum.* Magna ſtultitia hominum, qui quærunt cum magno labore, & ſolicitudine, quæ vix, vel nũquã poſſunt inueniri: & non quærũt, q̃ citò inueniũtur. Temporalia vix inueniuntur quæſita. Eccleſ. *Si ſecutus fueris, ſcilicet temporalia, non apprehendes.* Cœleſtia verò ſi quæſieris, ſtatim inuenies. Matt. *Omnis, qui quærit, inueniet.* Item ſtultus debet reputari infirmus, qui non vult quærere medicinam, vel ſanitatem, & moritur: & ſi quæreret, inueniret, & viueret. ſic infirmus ſpiritualiter. ſicut ſcriptũ eſt. *Quærite Dominum, & viuet anima veſtra.* Econuerſo dicitur. Rom. *Si quis non quæſierit Dominum, morietur.*

Luc. 15. Deut. 4. Ecc. 11. Matt. 17. Rom. 15.

Tertiò quærendus eſt perſeuerãter. Iſa. *Venit nox, & mane, ſi quæritis, quærite.* id eſt ſi quæritis in die proſperitatis, quærite in nocte aduerſitatis. Pſal. *Quærite faciem eius ſemper.* quia ſemper eius auxilio indigetis. Cant. *Circuibo ciuitatem, &c. Surgam de lectulo carnalium voluptatum. quæram per totum mundum publicè, & priuatim, ſi forte inueniam, quod diligit anima mea.* id eſt Deum meum, quem diligo tota mente, &c. Paululum cum pertranſiſſem, inueni quem diligit anima mea. Inuentum tenui, nec dimittam, id eſt ardentiſſima fide, & dilectione ei adhæſi. Sed non inuenitur Deus à quærentibus; quia non quęrunt eum tempore congruo. Tempus autem congruum eſt vita præſens. Iſa. *Quærite Dominum dum inueniri poteſt.* id eſt dum viuitis.

Iſa. 21. Pſal. 104. Cant. 3.

Tempus enim quærendi Deum congruum eſt,
Dum dies eſt.
Dum præſens eſt.
Dum miſericors eſt.

Primò dum dies eſt. ergo quæramus eum; quia vix aliquis de nocte inueniri poteſt. Cant. *Per noctes* (ſcilicet culpæ, & ignorãtiæ, vel mortis) *quæſiui quem diligit anima mea: quæſiui eum & non inueni.* Noli ergo expectare quærere Dominum, vſq; ad noctẽ culpæ, vel mortis: ſicut faciũt multi, de quibus dicitur Ioan. *Ego vado, & quæretis me: & in peccato veſtro moriemini.* Sed ſicut ille Ioſias, de quo dicitur 2.

Cant. 3. Ioan. 8.

Para

Paral. 33. Paralipo. Cum adhuc puer eſſet, cœpit quærere Dominum; quia dicitur in Prouerb. *Qui mane vigilauerit ad me, inueniet me.* mane ſcilicet iuuentutis.

Secundò dum eſt propè Deus, quærendus eſt, & præ-
Iſa. 60. ſens. Iſa. *Quærite Dominum, dum inueniri poteſt. inuocate eum, dum prope eſt.* pulſat enim ad oſtiũ cordis. non oportet eum
Apoc. 3. multum longè quærere. Apoca. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo.* aperi ei ergo citò, ne fortè declinet, & recedat: & non poſſis
Cant. 5. eum inuenire cum ſponſa, quæ dicit Cant. *Vox dilecti mei pulſantis. aperi mihi ſoror mea, amica mea.* Sequitur. *Spoliaui me tunica mea, &c.* Paulò poſt ſequitur. *Surrexi, vt aperirẽ dilecto meo. at ille declinauerat, atque tranſierat. quæſiui illum, & non inueni. vocaui, & non reſpõdit mihi.* Nec mirũ, quia ad oſtium tuum pulſauerat, & noluiſti aperire. Ideò dicitur Ioann.
Ioan. 6. *Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum: quæretis me, & nõ inuenietis: & vbi ſum ego, vos non poteſtis venire.*

Tertiò tempus quærendi Dominum eſt, dum miſericors eſt. id eſt dum vacat negotiis noſtris. Qui habet negotium ad regem, obſeruat, quando poſſit inuenire illum placatum. Nunc eſt tempus miſerẽdi: nunc omnis, qui piè quærit, inuenit. Sed cũ acceperit tẽpus, vt iuſtitia iudicet, non erit tempus miſericordiæ: ſed iuſtitiæ. Nunc ergo eſt tempus requirendi Deum, nunc eſt tempus miſericor-
Oſeæ 10. diæ. Oſeæ. *Tempus requirendi Dominum cum venerit, qui docebit nos iuſtitiam.* Luc. *Contendite intrare per anguſtam portam.*
Luc. 13. *quia dico vobis, quòd multi quærent intrare, & non poterunt.* Sicut illi, qui conuertuntur ad veſperam cum fatuis virginibus.
Matt. 25. Matth. *Domine, domine aperi nobis, &c.* Item ſtultus eſt infirmus, qui expectat quærere medicinam, quando iam non
Ioan. 7. poteſt conualeſcere. Ioann. *Quæretis me, & non inuenietis.*
Prou. 1. quia nimis tardè quæritis, ſicut fatuæ virgines. Prouerbi. *Mane conſurgent ad me, & non inuenient me.* Item non inuenitur

A deliciosis.
A cupidis.
A pigris.

Matth. 4. Quia non quæritur, vbi ipſe eſt. non enim inuenitur in-
Pſal. 62. ter delicioſos: ſed in deſerto. Matth. Pſalm. *In terra deſerta, inuia, & inaquoſa.* Sine humore deliciarum. ſic in ſancto, id

eſt

eſt in deſerto apparui tibi. Item non inuenitur à cupidis in diuitiis temporalibus. Oſeæ. *In gregibus ſuis, & in armentis ſurgent ad quærendũ Dominum, & non inuenient: ablatus eſt ab eis.* Sed vbi inuenietur? In præſepio pannis inuolutus pauperibus. Luc. *Inuenietis eum in præſepio, &c.* Item non inuenitur à pigris in lectulo carnalitaris, & laſciuiæ. Cant. *In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea: quæſiui illum, & non inueni.* Sed inuenitur in tẽplo, non in chorea, vel in foro: ſed in medio doctorum: Sed inuenitur in orationibus in templo. Prouerb. *Qui mane vigilauerit ad me, inueniet me.* Et non inuenietur inter cognatos, & notos. Luc. *Non inuenerunt eum, &c.* regreſſi ſunt in Ieruſalem, & ibi inuenerunt eum, non cum pueris choreas ducendo: non in taberna bibendo: non in platea ludendo: non in foro merces vendendo, nec ſecularia tractando: ſed in medio doctorum audiendo, & interrogando. Sic qui Deum quærit inter cognatos: & in temporalibus rebus non inueniet. quærat eum in Hieruſalem, id eſt in caſtro religioſorum, vbi communiter deſit ſermo. Canti. *Paululum cum pertranſiſſem.* eos ſcilicet notos, & tẽporalia cũcta, inueni, quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam. Quamobrem quærendus eſt Deus tripliciter, celeriter, cordialiter, & fructuosè. Celeriter. Luc. *Et præcurrens aſcendit in arborem ſicomorum, vt videret illum.* Cordialiter. *In toto corde meo exquiſiui te.* Fructuosè. *Quærite Dominum & viuet anima veſtra.*

Oſeæ 5. Luc. 2. Cant. 3. Prou. 18. Luc. 2. Cant. 3. Luc. 19. Pſal. 118. Pſal. 69.

De Religione.

Religioſus vir debet eſſe mortuus mundo, vt viuat Deo. Coloſ. *Mortui eſtis, & vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Vnde ſicut mortuus in ſepulchro abſconditur: Sic religioſus in clauſtro. Sicut docet dominus per Iſa. *Vade populus meus, intra in cubicula tua, & clauſtro claude oſtia tua ſuper te.* id eſt ſenſus corporis. In periculo eſt theſaurus, vbi omnia oſtia ſunt aperta. Item monachus clauſtralis ſe debet reputare vilem: cuius pedes ſunt quotidie in foro, vt dicitur Prouerbior. De muliere garrula vaga, quietis impatiente: nec valente in dómo re pedibus ſuis, id eſt cogitationes, & affection pere non ceſſat in mundo. cuius anima fact

Col. 4. Iſa. 26. Prou. 7.

forum rerum venalium. Sic Bernar. conceſſit Achab. Reg. *Fac tibi plateas in Damaſco, & forum rerum venalium, ſicut fecit*
3.Reg.20. *pater meus in Samaria.* Sic multi concedunt Diabolo, vt anima ſua ſit forum rerum venalium; quia non cogitant, nec attendunt, niſi temporalia. Iſti exierunt corpore de mundo: ſed remanēt mente. Corpus eſt in choro: ſed cor in foro. Iſti ſignificantur per vxorem Loth, quæ poſt exitum de
Gen.19. Sodomis retro reſpiciens, verſa eſt in ſtatuam ſalis Gen. Statua autem ſimilitudinem habet hominis, nō virtutem. Sic tales ſimilitudinem habent monachi ſecundùm apparentiam exteriorem, non ſecundùm veritatem. Vnde.
1.Reg.19. Reg. *Nuncij Saul credentes inuenire Dauid in lecto.* (id eſt monachum in clauſtro,) non inuenerunt niſi ſtatuam, & pellē capræ, id eſt habitum monachalem. Similiter Petrus, & Ioannes credentes inuenire Chriſtum in ſepulchro, non inuenerunt, niſi ſudarium. Item debet eſſe mortuus mundo, vt ſic corpus mortui iacet in terra: ſed ſpirit⁹ eſt in cœlo. Sic religioſus, ſi in terris eſt corpore, in cœlo debet eſſe
Philip.3. mente. Philip. *Noſtra conuerſatio in cœlis eſt.* Aues, quæ circa terram volitant, citius capiuntur, quàm illæ, quæ in altum volant. Prouerb. *Fruſtra iacitur rethe ante oculos pennatorum.*
Prouer.1. gl. Laqueos Diaboli facilè euadit, qui oculos habet ſemper in cœlis. Item ſicut anima mortui ſeparatur à carne. Sic religioſus debet ſeparari à carnali amore. ſi. n. homo poſt mortem ius non habet in propriam vxorem. quantò minus in alienam? Non dicitur beſtia mortua, quæ laſciuiam non reliquit. Apoſt. *Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Et ſicut caro mortui conſumitur à vermibus in ſepulchro: & ſpiritus eſt in cœlo.* Sic iuſtus per pœnitentiam conſumit
Iob 7. corpus ſuum in hoc mundo: ſed mēte eſt in cœlo. Iob. *Suſpendium elegit anima mea*, in deſiderio æternorum: & mortem oſſa mea in mortificatione carnalium deſideriorum. Item religio facit hominem fortiorem. ſi latro videat aliquem hominē ſolum, inuadit citius, quàm ſi ſocietatem haberet: & in collegio fortior eſt vnitas; quia mentium,
Prou.8. & corporum. Prouer. *Frater, qui iuuatur à fratre, quaſi ciuitas fi*[illegible] m ille, qui ludit aleis, vel latrunculis, ſi poteſt liga [illegible] s: tūc non habet locum tollendi, qui ludit cum [illegible] aque alearum nobis eſt cum diabolo: liga ergo te,

te, quantum potes; quia legatum non tollit Diabolus. Si ligas equum tuum, ne amittas eum, quare non ligas teipſum vinculo religionis; qui te amittis ſolutum? Nunquid plus diligis equum tuum, quàm te? Eccl. *Subiice collum tuum in vinculis illius. Vincula enim illius alligatio ſalutaris.* Itē mortuus non ſentit, ſi pungatur, vel deiiciatur, vel eleuetur. ſic nec verè mortuus mundo. Reg. *Sicut angelus domini, dominus meus, vt nec de benedictione, nec maledictione moueatur. aſinus nec de luto indignatur, quod portat, nec de theſauro ſuperbit.* Sic bonus religioſus nec de humili officio turbatur, nec de honorabili ſuperbit, vt poſſit dicere illud Pſal. *Vt iumentum factus ſum apud te.* Sed ſunt quidam, qui ante reſtringuntur, inflantur, & turbantur multum. ſic equus quando cingulatur, vel ſtringitur, inflat ventrem. Pſal. *Paratus ſum, & non ſum turbatus: & humiliatus ſum vſquequaque.* Item mortuus omnia temporalia relinquit. ſic religioſus omnem proprietatem debet deſerere; & omnia coram Deo, & fratribus reportare; & nihil ſibi arrogare, Corinth. *Quid habes, quod non accepiſti, &c.* Et ideo conſueuerunt dicere. Veſtrum eſt, & non meum. non niſi de peccato poteſt dicere homo, meum eſt. Sed ferè fit contrarium; quia peccatis ſuis alios aſſociant: & bona, quæ à Deo ſunt, ſibi ſolùm appropriant, Bern. *Monacho habenti proprium negabit Deus ſuum proprium,* ſcilicet cœlum, vel æternum regnum. Religiones factitias appellat B. Anſelmus, quæ factæ videntur poſt inſtitutionem legis Euangelicæ.

Eccle. 3. *1. Reg. 19.* *Pſal. 72.* *Pſal. 118.* *Corin. 3.* *B. Anſelmus. Gerſon de perfectione cordis.*

De Repletione Spiritus ſancti.

Triplex repletio, abundantiæ, excellentiæ, & ſufficientiæ.

Prima fuit in Chriſto,
Secunda in B. Virgine.
Tertia in ſanctis.

Repletur aliquis Spiritus ſancti gratia, ſi cor ſuum euacuat vento ſuperbiæ, & omni immunditia. Vnde quando aliquis vult dolium ſuum implere vino, hæc facere conſueuit,

Euacuat,
Lauat.
Ligat.

Et erigit.

Primò ergo euacuat illud; quia ſicut dicit Ber. *Non eſt vbi ſe infundat gratia, vbi totum occupat vanitas.* Vaſa enim vacua repleta ſunt oleo gratiæ. deficiente vaſe vacuo, ceſſa-
Rom.8. uit oleum, vt dicitur Rom. *Timor enim infuſa repellit.* Vnde ſuper illud. *Aue gratia plena.* dicit Bern. *Quæris quo merito gratia plena? eo quòd mentem eius nullum vitium occupauit humanum, quo minus influeret gratiæ plenitudo.*

Secundò debet lauari quia nemo ſapiens balſamum in vaſe immundo poneret. ſic nec Deus gratiã ſuam in corde immundo. Bern. *Balſamum eſt gratia Dei, vas puriſſimum requirit.* Debet ergo lauari vas cordis aquà lacrymarum in
Iſa. 1. confeſſione. Omnia enim in confeſſione lauantur. *Iſa. La-*
Ezech.16. *uamini, mundi eſtote, &c.* Ezech. *Laui te aqua, & mundaui ſanguinẽ tuum ex te.* (id eſt peccatũ tuum) *& vnxi te oleo gratiæ.*

Tertiò debet obſtrui, & ligari vas cordis. Vas enim, quod non habet operculum, & ligaturam deſuper, immundum erit. Obtura ergo ſenſus tuos, ne gratia Dei effundatur per aliquod foramen; ita ſcilicet ſicut obturas dolia tua, ne vinum effundatur; quia mors intrat per feneſtras
Ier.10. quinque ſenſuum. Ier. *Non aperias feneſtras domus vento mortifero. Sicut nec ſenſus tuos malis. ſed ori tuo facito oſtia, & ſeras*
Eccle.28. *auribus tuis.* Eccl. iſtud vas (ſcilicet, cordis) debet ligari multis vinculis, quæ ſunt,

Timoris religioſitas.
Obedientiæ pronitas.
Corporis infirmitas.
Pacis communitas.
Ardoris charitas.

Eccle.1. Primò vas cordis debet ligari vinculo timoris Dei. Ecc. *Timor Domini, ſcientiæ religioſitas.* id eſt cor religans, ne gratia effundatur. cuſtodiens iuſtus cor, vt ianitor domum.
Prou. 8. Prouerb. *Timor Domini odit malum.*

Secundũ eſt obedientia, Sicut ligat homo belluã ſuam,
Ezech.3. ne effugiat. Ezech. *Ecce data ſunt ſuper te vincula obedientiæ.* (ſcilicet diuinorum præceptorum) *& ligabunt te in eis* (ſcili[illegible] prælatis.) *Et non egredieris de medio eorum, tranſgredien-*
Eccl.6. *d[illegible] ſine licentia aliquid faciendo.* Eccle. *Iniice pedem tuum in compedes illius, & collum tuum in torques illius: ſubiice humerum*

merum tuum, & porta illam: & ne alligeris vinculis eius. In toto animo tuo accede ad illam: & in omni virtute tua ſerua vias eius. Inueſtiga illam, & manifeſtabitur tibi: & continens factus ne derelinquas eam. in nouiſſimis enim inuenies requiem in ea: & conuertetur tibi in oblectationem: & erunt tibi compedes eius in protectione fortitudinis, & baſe virtutis: & torques eius in ſtola gloriæ. decor enim vitæ eſt in illa; & vincula illius alligatura ſalutaris.

Tertium eſt corporis infirmitas, qua ligatur homo, vt non poſſit moueri ad peccatum. Ezech. *Ecce circundedi te vinculis, vt non mouearis.* (ſcilicet ad peccatum) *& non conuertas te à latere in latus: donec compleatur dies obſidionis tuæ.* *Ezech. 3.*

Quartum eſt pacis communitas. Eph. *Solliciti ſeruate vnitatem ſpiritus in vinculo pacis.* *Eph. 4.*

Quintum eſt ardoris charitas. Col. *Super omnia habentes charitatem: quod eſt vinculum perfectionis.* *Col. 3.*

Quartò requiritur, quòd ſit erectum per cogitationem, & deſiderium cœleſtium. Sicut ſalit canis. Et auis nobilis poſt prædam collum extendit. Iob. *Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila: & in arduis ponet nidum ſuum?* Quatuor ſunt ſigna repletionis, nempè, *Iob, 39.*

Quando percuſſum, non poteſt ſonare.
Quando non plus poteſt intrare.
Quando videtur ſuperfluere.
Quando palpatur, eſt firmus in pondere.

Primum ſignum repletionis vaſis eſt, ſi percuſſum non reſonet, vt patet in dolio pleno vino. Sic eſt in illis, qui ad percuſſionem tribulationis non murmurant, vt martyres Sancti: de quibus dicitur. *Non murmur reſonat: non quærimonia, &c.* Iob. *Nunquid mugiet bos cum præſepe cordis plenitudinem habet gratiæ, non habet locum mugitus tribulationis.* Exemplum de B. Stephano, non reſonante per impatientiam, cum lapidaretur; quia plenus gratia, & fortitudine. Act. Nota, potus vacuus ad ignem crepat, plenus non. Eccleſ. *Vaſa figuli probat fornax, &c.* *Iob. 7.* *Act. 6.* *Eccl. 27.*

Secundum eſt, quando in vas plus non intrat. Sic homo plenus gratia, & temporalia, & carnalia deſpicit. Iſa. *Iſa. 1.*

Plenus ſum.ſcilicet gratia.ſequitur:*Adipem pinguium,& ſanguinem vitulorum,& agnorum,& hircorum nolui*. Sic fuit in B.
Luc.1. Virgine.Luc. *Aue gratia plena*, Ber. *Delicata eſt diuina conſolatio: nec conceditur admittentibus alienam*. Vt qui habet bo-
Pſal.76. num vinum,non quærit aquam fœtidam. Pſal. *Renuit conſolari anima mea,&c*. Greg. *Mentem,quam Spiritusſanctus repleuerit,in amaritudinem terrenorum, & in dulcedinem æternorum conuertit*.

Tertium eſt,vt ſupereffluat.Quando homo per bona opera, & verba gratioſa effluit ad modum fluuij inundan-
Eccl.24. tis.Eccle.*Qui adimplet,quaſi Eufrates ſenſum*. Et nota, quòd ſicut vas ſuperinfuſum effluit circunquaque:ita multoties dulcedo infuſa cordi,redundat in ſenſus corporales. Nam Eufrates non ſolùm ſuum implet alueum, ſed etiam alienum; quia ſupereffundit Ægyptum. Et hæc plenitudo eſt in Chriſto,quem legimus plenum gratiæ,& veritatis. De cuius plenitudine omnes accepimus.Dicitur ergo vas plenum gratiæ, quando redundat deſuper per verba gratioſa.Ex abundantia enim cordis os loquitur. Nõ poteſt exire de vaſe,niſi quod in eo eſt. Greg. *Spiritusſanctus eos,quos repleuerit,de ſe loquentes facit*.

Quartum eſt,quòd quando palpatur,eſt firmum in pondere.quia vas plenum non ita mouetur, vel vertitur, ſicut vacuum.Sic homo plenus gratiæ. Exemplo de Petro, qui ad vocem ancillæ motus,Chriſtum negauit: & poſt plenitudinem Spirituſſancti crucem ſuſtinuit. Et de beata Lucia, quam tanto pondere Spirituſſanctus fixerat, quòd moueri non poterat,nec trahi ad peccatum. Nota de hoc Cap.de Inſtabilitate.

De Reſurrectione Generali.

Reſurgere eſt iterum ſurgere. Eſt autem duplex reſurrectio,increata vt Deus,qui eſt cauſa efficiens reſurrectionis. *Ego ſum reſurrectio & vita*. Hæc reſurrectio non eſt futura,ſed fuit ab æterno. alia creata,& eſt triplex.ſpiritualis,temporalis,& corporalis.Spiritualis, quando quis reſurgit de peccato.temporalis, qua quis cadit de proſperitate.Reſurrectio corporalis eſt reunio animarum intellectiuarum ad corpora ſua.& eſt extima corporum ſuſcitatio,quæ poteſt probari tripliciter.

Aucto

Auctoritatibus.
Rationibus.
Et exemplis.

Primò poteſt probari auctoritatibus diuinarum ſcripturarum. Iſa. *Viuent mortui tui: interfecti tui reſurgent.* Ezech. Iſa. 26. *Educam vos de ſepulchris veſtris, populé meus. Et dabo vobis ſpiritum, & viuetis.* Iob. *Scio, quod redemptor meus viuit: & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, &c.* prima ad Corinth. Ezech. 39 Iob. 19. Corinth. 15 *Omnes quidem reſurgemus: ſed non omnes immutabimur in momento, & ictu oculi in nouiſſima tuba. Canent enim tuba: & mortui reſurgent incorrupti.*

Secundò rationibus. ſi aliqua corpora ſunt ſicut ſeminaꝗue prius moriuntur, & putreſcunt: & poſtea viuificãt. multò magis corpus humanum, quod eſt nobiliſſimum inter cetera corpora. 1. Cor. *Inſipiens tu, quod ſeminas, non viuificatur: niſi prius moriatur.* Item hoc exigit Eccleſiæ conformitas. ſi enim Chriſtus, qui eſt caput Eccleſiæ reſurrexit: & totum corpus Eccleſiæ reſurgere debet. Aliter non eſſemus corpus Eccleſiæ integrum, nec decens. 1. Corinth. *Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium, &c.* Quãdo rex, vel aliquis magnus facit filium ſuum militem nouum, multos alios cum illo in milites promouet. Ita Deus pater, rex cœli, & terræ, quando reſuſcitauit filium ſuum Ieſum, dedit nobis ſpem reſurrectionis noſtræ. Apo. ad Rom. *Si Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus.* Cor. 15. Corinth. 15.

Tertiò exemplis naturalibus oſtenditur. Plus enim poteſt Deus, quàm aliquis artifex. Vnde ſi artifex de cineribus vitrum purum facit: & fractum vitrum liquefacit, & reformat. Et ex metallo imaginem facit: & ex terra facit ferrum. Quid mirum, ſi ſummus artifex hoc facit de corporibus hominum. Phi. *Saluatorem expectamus dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ cõfiguratum corpori, &c.* Item plus poteſt Deus, quàm ipſa natura: nam de puluere phœnicis, quæ ſola auis eſt, aliam phœnicem facit natura. Item ad rugitum leonis ſuſcitantur leonculi, quare non poterunt ſuſcitari homines ad vocem filij Dei? Ioã. *Mortui audient vocem filij Dei: & qui audierint, viuent.* Item ad iuſſionem ſanctorum multi mortui reſuſcitati ſunt, & quare non ad iuſſionẽ Dei omnes pote- Phil. 3. Ioan. 6.

Iob 19. runt ſuſcitari? de eius certitudine dicit Iob. *Scio enim, quòd*
2.Mach.7 *redemptor meus viuit.* Mach. E cœlo iſta poſſideo, diuina po-
Iſ.26. tentia conſummatur. *Viuent mortui tui.*

De Recidiuatione.

Recidiuare eſt iterum cadere, quando nouo peccandi actu quis Deum ipſum offendit.

Recidiuatio eſt periculoſior, quàm prima infirmitas ſit. Et ideò à recidiuo nos debent multa retrahere, ſcilicet,

Releuandi difficultas.
Medicinæ ſumptuoſitas.
Mortis æternitas.
Peccati fœditas.
Damni multiplicitas.

Primum eſt releuandi difficultas, recidiuantes enim in infirmitatem, debiliores fiunt, quàm ante: & quantò frequentiùs cadunt, tantò plus læduntur, & debiliores fiunt, & difficiliùs reſurgunt. Luc. *Fiunt nouiſsima illius peiora prio-*
Luc.11. *ribus.* tales ſunt ſicut ſotulares veteres: vel pellicium vetus: vel vtres veteres, qui futuram tenere nequeũt: & in lutum inferni proiiciuntur. Pſal. *Vt lutum platearum delebo eos.* ſci-
Pſal.18. licet de libro viuentium.

Secundum eſt medicinæ ſumptuoſitas, vel paſſio Chri-
1.Cor.6. ſti, ad Corint. *Empti enim eſtis pretio magno.* Aug. *Homo appende te ex pretio, ne tibi veſcas.* Iſti ſunt ſicut coardi milites. Milites victi ſolo timore cadunt, & fugiunt de prœlio. Senec. *Plura nos terrent, quàm premant. & plus opinione, quàm re laboramus.* Item ſimiles ſunt vxori infideli: quæ, peregrinante marito, & moram faciente, fingens illum mortuum,
Iud.14. adhæſit alteri. Iud. *Dalida vxor Sanſonis accepit alium virum.* Sic anima miſera committit ſpirituale adulterium, iungẽs
Ier.2. ſe carnis illecebris, derelicto ſponſo ſuo Chriſto. Iere. *Quomodo ſi contemnat mulier amatorem ſuum, ſic contempſit me domus*
Eccl.6. *Iſrael.* ſicut dicitur Ecc. *Zelus, & furor viri, nõ parcet in die vindictæ: nec acquieſcet cuiuſquam precibus, &c.*

Tertium eſt mortis æternitas. Cuius cõparatione mors
Pſal.48. temporalis eſt dulcis. Pſal. *Mors depaſcet eos, ſicut beſtia herbam: & non conſumet.* hi comparantur porco in volutabro
2.Pet.2. luti. Pet. *Sus lota in volutabro luti.* Ier. *Quàm vilis facta es, nimis*
Iere.3. *iterans vias tuas.*

Quartum

Quartum eſt peccati fœditas. ideſt peccatum, quod Deum expellit ab homine; quia ponit immundiciam in hoſpitio cordis, ne Chriſtus ingrediatur. Mundi enim ſunt oculi eius, & ad iniquitatem reſpicere non poteſt. Ideo poteſt comparari Meli, ſiue taxo, qui egreditur de fouea, quam ſibi excauando parauit magno labore. ſuperuenit vulpes, & fœdauit foſſam: Vnde cum taxus rediit, habitare amplius ibi non curauit: ſed relinquit eam propter immunditiam. & ſic vulpes lucrata eſt eã. Sic cor humanum durum Chriſtus cauauit per paſſionem ſuam, vt ibi habitaret per gratiam: ſed recedit ab eo propter immunditiã peccati; quia ibi Diabolus ſtercorizauit per malam cogitationem, & delectationem, quam ſuggerit. Sap. Corripietur à ſuperueniente iniquitate. glo. expelletur. *Sap.3.*

Quintum eſt damni multiplicitas. ſcilicet perditio gratiæ, cum qua omnia bona perduntur. Ezech. *Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua: & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitiæ eius, quas fecit, non recordabuntur.* Eccl. *Qui in vno peccauerit, multa bona perdet.* Exemplum de filio prodigo. Luc. Item temporis perditio. Greg. *Omne tempus tibi impenſum requiretur à te, qualiter fuerit expenſum.* Tren. *Vocabit aduerſum me tempus.* Itẽ corpus Domini, cui cum tanto labore paratur hoſpitium: & poſt peccatum turpiter expellitur. *Ezech.18.* *Eccl.9.* *Luc.15.* *Tren.*

Turpius eiicitur, quàm non admittitur hoſpes.

Multum triſtaretur aliquis, qui expelleret eum de domo ſua. Ideò qui expellit Chriſtum de domo ſua, ideſt de corde ſuo, ipſe repellet eum de conſortio, & regno ſuo. Math. *Hoſpes eram, & non collegiſtis me. Diſcedite ergo à me maledicti in ignem æternum.* Vnde Verſus. *Math.25.*

Morbus mors ſumptus, peccatum gratia tempus.

Et corpus Domini ſine fine caueto relabi.

In recidiuante non redeunt peccata remiſſa, quantùm ad pœnam æternam: licèt remaneat obligatio ad pœnam non ſolutam: redeunt tamen per modum circunſtantiæ aggrauantis. ingratitudo enim eſt circunſtantia aggrauãs peccatum. Ingratus eſt, qui beneficium ſe recepiſſe negat; ingratus, qui non reddit, ingratiſſimus omnium, qui oblitus eſt.

nis homo in conſcientia ſua. Iſtorum ſapientientia infatuabitur. Corinth. *Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi?* Taliter ſapientes 1. Cor. 1.

A Deo annihilantur.
A Dei conſilio elongantur.
A Dei viſione ſeparabuntur.

Primò annihilantur. Iſa. *Peribit ſapientia à ſapientibus: & perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiam prudentum reprobabo.* Iſa. 29.

Secundò à Dei conſilio elongantur. Mat. *Abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus: & reuelaſti ea paruulis.* Math. 11.

Tertiò à Dei viſione ſeparabuntur. Iob. *Non audebunt eũ contemplari omnes, qui ſibi videntur ſapientes.* De ſapientia bonorum, quæ eſt approbanda, dicitur Eccl. *Sapientiam ſanctorum narrent populi.* Hæc autem ſapientia dicitur à ſapio, quod eſt rectè ſentire. & qui eã habent, *σοφοὶ* dicũtur. eſt autẽ hæc ſapientia æternorum contemplatio cũ delectatione. Iob 37. Eccl. 13.

In confeſſione peccatorum.
In congregatione meritorum.
In cautela periculorum.
In emptione æternorum.
In cuſtoditione theſaurorum.

Primò enim ſapientia bonorum conſiſtit in confeſſione peccatorum. Ber. *Inueniſti ſapientiam, ſi prioris vitæ peccata deleas.* Si deſiderium huius ſeculi paruipendas. ſi æternam patriam toto deſiderio concupiſcas. Igitur confeſſio reddit iudicem placatum. Pſal. *Dixi, cõfitebor, & tu remiſiſti, &c.* Item faciunt eum immemorem. Ezech. *Quacunque hora in gemuerit peccator, &c.* Hæc eſt ſapientia leonis: qui, ne inueniatur à venatoribus, cauda ſua veſtigia operit. Pſal. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &c.* Ecc. *Sapiens cor, & intelligibile, abſtinebit ſe à peccatis, & in operibus iuſtitiæ succeſſus habebit, &c.* Nota, quod opera iuſtitiæ ſunt, videlicet, Pſal. 31. Ezech. Pſal. 31. Eccl. 3.

Contritio, quæ peccatum iuſtè ponderat.
Confeſſio, quæ peccatum iuſtè numerat.
Satisfactio, quæ peccatum iuſtè menſurat.

Omnis enim iuſtitia conſiſtit in pondere, numero, & menſura.

Secunda ſapientia eſt in cõgregatione meritorum. Pro-
Prouer.10 uerb. *Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt.* Sicut vulgo di-
citur. Qui ſibi de longè prouidet, de prope gaudet. hæc eſt
ſapientia formicæ, quæ in æſtate cõgregat, de quo in hye-
Prouer. 6. me viuat. Prou. *Vade ad formicam ô piger: & diſce ſapientiã, &c.*
Nota ſicut tempus meſſium paſcit totum annum, ſic tem-
pus pœnitentiæ (ſi bene expendatur) tempus futurum.

Tertia ſapiẽtia eſt in cautela periculorum, quæ fit duo-
bus modis.

Cautè à malo declinando.

Et patienter ſuſtinendo. Hæc eſt vera ſapientia. Vn-
de quidam.

Pectoribus mores tot ſunt, quot in orbe figuræ.

Qui ſapit innumeris moribus aptus erit.

Prouer.14 De primo Prouerb. *Sapiens timet, & declinat à malo.* Stul-
tus proſilit, & confidit. quia ſtultus non timet, donec capi-
Prouer.13. tur. Sed ſapiens in omnibus metuit. De ſecundo. Prouerb.
Qui patiens eſt, multa gubernatur ſapientia. Quanta ſapientia
eſt facere, vt illi ſuffragetur ad vitam, quæ parabat mortẽ.
Hoc facit patientia; quia vincit qui patitur. Cor ſine pa-
tiẽtia eſt ſicut nauis ſine gubernatore, vt habetur ſup. Cap.
de patientia.

Quarta eſt in emptione æternorum per eleemoſinam.
Eleemoſina enim ſapiens mercator eſt; quia modico pre-
Eccl.20. tio multa redimit. Eccl. *Qui omnia ſua dat pro regno æterno.*
Math.19. Aug. *Regnum cœlorum tantum valet, quantum habes.* Math. *Ven-
de quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo.* Si
non es diues, quòd poſſis totum pretium ſoluere. i. omnia
relinquere, eſto tamen ſocius ementium, dando eleemo-
ſinam pauperibus pro tenenda ſocietate;

Quinta, in cuſtoditione theſaurorũ. hæc eſt humilitas,
quæ tam ſapienter hominem cuſtodit, vt nec à latronibus,
ideſt à Dæmonibus videatur. Ducit hominem per viam
humilem: & Diabolus neſcit ire, niſi per ſublimia. Et hu-
Prouer.10 miles non inuenit. Prouerb. *Vbi humilitas, ibi ſapientia.* Sa-
pientia mundana Deum prouocat, peccatum multiplicat,
proximum moleſtia afficit, hominem infamat.

De

De Seruitio Dei.

Seruire Deo eſt ſumma ingenuitas; licet huic diuino ſeruitio non repugnet hominis obſequiũ. Dicitur autem ſeruitus Græcè δουλεία.

Seruiunt quidam Deo: quidam verò Diabolo. Circa ſeruitium Dei duo ſunt conſideranda, ſcilicet *Vid. Gerſ. par. 2.*

Quomodo.

Propter quid.

Seruiendum eſt Deo, & Domino noſtro multis modis, & rationibus plurimis, ſcilicet

In timore.

Voluntariè.

Honeſtè.

Solicitè.

Primò ſeruiendum eſt Deo in timore, & in tremore. Si cum tanto timore, & reuerentia ſeruitur dominis terrenis propter eorum potentiam, & dignitatem. cum maiori reuerentia ſeruiendum eſſet Regi regum, & domino dominantium. Pſal. *Seruite Domino in timore.* Vt ab eius offenſa timeatis. *Pſal. 2.* Greg. *Deum timere, eſt nulla, quæ faciẽda ſunt, præterire.* Eccle. *Qui timet Deum, nihil negligit.* Et exultate ei cum tremore: vt quæ beneplacita ſunt ei, faciatis. Eccl. *Qui timent Dominum, inquirent, quæ beneplacita ſunt illi.* *Eccl. 7.* *Eccl. 1.*

Secundò voluntariè. Pſal. *Seruite Domino.* corde perfecto, & animo voluntario, non coacto; quia coacta ſeruitia Deo placere non poſſunt. Chriſ. *Cum tali vultu reſpicit Deus ea, quæ facis, cum quali facis.* Dicitur ad Eph. *Non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes; ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem eius ex animo.* *Pſal. 27.* *Epheſ. 6.*

Tertiò honeſtè, & mundè. Deus enim ſanctus eſt, & mundus: & ideò vult habere ſeruos ſanctos, & mundos. Leuit. *Sancti eritis, ſicut & ego ſanctus ſum.* Si enim ſeruus tuus apportaret bonum ferculum in vaſe immũdo, & manibus immũdis, diſpliceret tibi, vt credo. Sic quodcunque donũ, vel ſeruitiũ offeratur Deo ab exiſtente in peccato mortali non placet ei. Ideò dicitur in Pſal. *Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabit.* Si tu ſordidam ancillam abominaris: quantò magis Deus ſordidã animam abominabitur? Ideò dicitur. Regum. *Præparate corda veſtra Domino* *Leuit. 3.* *Pſal.*

per

per conſcientiæ puritatem: & ſeruite illi per cordis integritatem.
Luc.1. Quia non vult habere ſeruos ad medietatem. Luc. *Seruiamus illi in ſanctitate, & iuſtitia, &c.*

Quartò ſollicitè. Vult enim Deus habere ſeruum ſollicitum, non negligentem.
Tim.2. Tim. *Sollicitè curate ipſum exhibere Deo operarium, &c.* Seruus debet eſſe ſolicitus, quomodo domino ſuo bene ſeruiat: & dominus, quomodo ſeruo ſuo
1.Pet.5. bene prouideat. Pet. *Omnem ſollicitudinem veſtram proijcientes*
Matth.6. *in eum.* Quoniam ipſi cura eſt de vobis. Matth. *Nolite ſolliciti eſſe, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus? &c.* Chriſoſto. *Eſcam corporis ſi ſollicitus non fueris, habebis: iuſtitiam verò, niſi ſollicitus fueris, non habebis.* Item qui ad fontem vadit, non eſt ſollicitus, quid bibat. Quid ergo times ſtulte? pro-
Matth.6. uidentia Dei maior eſt fonte. Quis eſt ille pater, qui non prouideat neceſſaria filiis, cum non ignoret, quòd egeant? Matth. *Scit enim pater vaſter: quia his omnibus indigetis.* Iterum ſeruiendum eſt Deo.

Sapienter.
Rom. 12. Et fideliter.

Primò ſapienter. Apoſt. ad Rom. *Rationabile ſit obſequium veſtrum.* glo. Sapienter ſibi Deus vult ſeruiri: ne nimietate debiles fiant: & poſt modicorum ſuffragia requirant. Ar-
Proue.14. cus ſi ſemper tẽdatur, deficit: vel debilitatur nimis. & pellis, ſi nimis extendatur, diſſipatur. Ideò dicitur. Prou. *Acceptus eſt regi miniſter intelligens,* id eſt voluntatem domini faciens. Iracundiam autem eius inutilis ſuſtinebit. Seruus
2.Cor.6. ſciens voluntatem domini ſui, & non faciens, plagis vapulabit multis. Propter hoc dicitur. Corin. *In omnibus exhibeamus noſmetipſos, ſicut Dei miniſtros*
Matt.25. Secundò fideliter. vult dominus habere ſeruũ fidelem, Matth. *Quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens, &c.* De hoc require Cap. de fidelitate.

Secundò videndum eſt, propter quid ſeruiendum ſit Deo. Seruire enim Deo debemus: quia eſt noſter

Creator.
Redemptor.
Pater.
Dominator.
Liberator.

Remu

Remunerator.

Primò, quia creator noſter eſt: vnde ſicut vaſalli tenentur dominis ſui ratione feudi, vel terræ, quam tenent ab ipſis. & niſi ſeruitium debitum redderent eis, terrám & feudum amitterent. Sic nos ratione corporis noſtri: & bonorum terrenorum, ac ſpiritualium debemus Deo ſeruire, ne fortè auferatur à nobis. Exemplum de illo, qui noluit operari de talento ſibi commiſſo, & amiſit: & ille, qui operatus eſt, augmentauit ſuum. Matth. Item ſi aliquis amiſiſſet viſum, vel aliquod membrum corporis, libenter ſeruiret illi, qui ei redderet per totam vitam ſuam: quantò magis illi, qui dedit, & data conſeruat. Gregor. *De nihilo Deus fecit omnia: & qui ſibi vult eſſe, & non ſibi, nihil vult eſſe inter omnia.* *Matt. 25.*

Secundò, quia redemptor. Iure redemptionis debet ſe homo totum ſeruitio Dei; quia ſolus emit, vt ſolus poſſideret. Nullus ergo habet ius in homine, niſi ipſe. Apoſt. ad Corinth. Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus: vt qui viuũt, iam non ſibi viuant; ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt. ſi vis, quòd ſeruus tuus, quem emiſti, vel conduxiſti ad tėmpus, totum ſe in toto tempore illo, ſeruitio tuo ſe exhibeat: nec ſuſtineres, quòd aliquam partem temporis in ſuo, vel alterius ſeruitio poneret. quantò magis Deus, qui te redemit ſuo ſanguine pretioſo, debet te habere ad ſeruiendum ſibi? Auguſtin: *Iuſtè ſibi vendicat vitam meam, qui pro eam poſuit ſuam.* *2. Cor. 5.*

Tertiò, quia pater noſter eſt Iſa. *Et domine pater noſter es tu, & factor noſter tu: & opera manuum tuarum omnes nos.* Nos verò lutum in manu tua: & ſi filius tenetur patri ſeruire, à quo partem corporis recepit. quãtò magis qui formauit, & vitam donauit? Eccl. *Qui timet dominum, honorat parentes: & quaſi dominus ſeruiet his, qui ſe genuerunt in opere, & ſermone.* *Iſa. 30.* *Ecc. 3.*

Quartò, quia dominator, & Dominus noſter eſt: & indigemus auxilio, & defenſione eius. Si enim ei ſeruiremus, ſemper pacẽ haberemus: quia cũ fortis armatus cuſtodit atriũ ſuũ, in pace ſunt omnia, quæ poſſidet. Si autem ei nõ ſeruiamus, nũquã nobis guerra deficiet: imò ſuſcitabit nobis aduerſarios, ſicut fecit Salomoni, & multis aliis. Iob. *Quis reſiſtit tibi, & pacem habuit?* Sicut Barones ſolent mouere

mouere bella, & guerras contra ſubditos ſibi reſiſtentes, & debitum ſeruitium renuentes.

Quintò quia liberator. liberos enim ſuos ſeruos facit. *Gal.* 10. Gal. *Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ. qua libertate Chriſtus nos liberauit.* Libenter ſeruiret homo illi, qui eum liberum faceret. quantò magis Deo, qui ſeruos manumittit? Apoſto. Non ſumus ſerui, ſicut ſub lege: ſed liberi ſub gratia conſtituti. *Rom.* 6. Rom. Et beatus Auguſt. dicit. *Summa ingenuitas hæc eſt, in qua ſeruitus Chriſti comparabitur.*

Sextò, quia remunerator. remunerat autem ſeruos in præſenti, & in futuro. *Rom.* 6. Rom. *Nunc verò liberati à peccato: ſerui autem facti Deo habebitis fructum veſtrum in ſanctificationem:* finem verò vitam æternam. Ioan. *Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum, &c.* *Ioan.* 16. in tantum, quòd erit de conſilio eius. Ioann. *Iam non dicam vos ſeruos: ſed amicos meos de menſa mea.* *Ioan.* 15. Ioan. *Volo pater, vt vbi ego ſum, illic & miniſter meus.* quando *Io.* 17. dicetur. *Euge ſerue bone, & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.*

De ſeruitio Diaboli.

SEruitus eſt multiplex.

Gab. in 4. *diſt.* 15. *q.* 5. *art.* 1. Seruiunt quidam Diabolo. Quidam peccato. Quidam denario. Diabolo enim ſeruiunt, qui ſeruiunt

Gulæ.

Luxuriæ.

Pecuniæ.

Rom. 16. Primi ſeruiunt gulæ. Rom. *Chriſto, Domino noſtro, non ſeruierunt: ſed ſuo ventri.* Sen. *Maior ſum, & ad maiora natus quā vt fiam mancipium corporis mei.* Iſte, qui ſeruit gulæ, nihil reportat de ſeruitio ſuo, niſi corruptionem. Apoſt. *Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem.* Stultum eſt ſeminare, vbi quicquid ſeminatur, corrumpitur: & ponere pretioſum liquorem in vaſe tali, in quo ſtatim corrumpitur.

Rom. 6. Alij ſeruiunt peccato luxuriæ. Rom. *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ.* glo. peccato luxuriæ. Ita illud peccatum efficit hominem ſeruum: à quo vix poteſt recedere, qui inciderit. *Prou.* 23. Prouerbior. *Fouea profunda meretrix.* Qui in foueam cadit, non quando vult, exit. Sicut nec piſcis de naſſa, & auis de laqueo. *Prou.* 7. Prouerbior. *Vincula ſunt*

ſunt manus illius. Oſeæ. *Non dabunt cogitationes ſuas, vt reuertantur ad Dominum; quia ſpiritus fornicationis in medio eorum.* Iſte pro ſeruitio ſuo reportat funem ad ſuſpẽdendum eum In infernum, id eſt damnationem mortis æternæ. Roman. *Quem fructum habuiſtis in illis, in quibus nunc erubeſcitis?* Nam finis illorum mors. *Oſeæ.5.* *Rom.6.*

Alij pecuniæ ſeruiunt, vt auari. Luc. *Non poteſtis ſeruire Deo, & Mammonæ.* glo. Diuitiis ſeruit, qui cuſtodit eas, vt ſeruus ſed qui ſeruitutis iugum excutit, diſtribuit vt dominus. Iſte de ſeruitio ſuo nihil reportabit in fine. Iob. *Diues cum dormierit, nihil ſecum affert.* Stultitia magna eſt ſeruire illi, qui in fine eiicit eum nudum de domo ſua. Eccle. *Sicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ: ſic reuertetur, &c.* ſciendum, quòd inutile valde eſt ſeruire peccato. *Luc.16.* *Iob.27.* *Ecc.5.*

Propter difficultatem ſeruitij.
Propter inutilitatem præmij.
Propter officij vilitatem.

Primò propter difficultatem ſeruitij. Sap. *Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis: & ambulauimus vias difficiles: viam autem Domini ignorauimus.* Iere. *Seruite Dijs alienis, qui non dabunt vobis requiem die, ac nocte.* Stultitia eſt ſeruire tali Domino, qui non permittit ſeruos ſuos quieſcere, nec in præſenti, nec in futuro. *Sap. 5.* *Ier. 16.*

Secundò propter inutilitatem pręmij, quia quod lucratur ſeruus, non eſt ſuum, ſed domini. ſic peccator nihil facit meritorium vitæ æternæ. Oſeæ. *Comederunt alieni robur.* Prou. *Ne des alienis honorem tuum, &c.* *Oſeæ.8.* *Pro.5.80.*

Tertiò propter vilitatem officij. Pſal. *Manus eius in cophino ſeruierunt.* gloſſ. cophinus eſt vas, in quo portatur terra. Diabolus vult ſibi ſemper ſeruiri de immunditia peccaue rũt ei: & nõ filij eius in ſordibus. Ideo filius prodigus ſeruiuit in cuſtodia porcorum. Seruitus diuina ſingularis. Deut. Illi ſoli ſeruies. Col. domino Chriſto ſeruite. *Luc. 16.* *Deut. 6.* *Col.3.*

De Sequentibus mundum.

Sequuntur quidam mundum, id eſt mundanam conuerſationem. quidam carnem. quidam diabolum. quidam ipſum Deum.

Primos deiicit vanitas.
Secundos voluptas,

Ter

Tertios malignitas.

Quartos charitas.

Primò ſunt quidam, qui ſequuntur mundi vanitatem.
Oſeæ 12. Oſeæ. *Effraim paſcit ventum, & ſequitur æſtum.* Quantò magis aliquis paſcit ventum, tantò magis exinanitur: & tantò magis inceditur. Sic quantò magis diuitias habuerint:
Eccl. 10. tantò magis inanes ſunt. Eccle. *Quia auarus non implebitur pecunia.* Vacuum enim attrahit: & quantò plus æſtus cupiditatis ſequuntur: tantò plus ardent. quia, vt dicit Iuuenalis. *Creſcit amor nummi, quantum pecunia creſcit.* ſicut ignis ex appoſitione lignorum. Eccl. *Qui ſequitur vmbram, apprehendit ventum.* Sic qui tendit ad mendacia, id eſt ad res temporales, quæ aliud promittunt, & aliud ſoluunt. Sicut mēdacia verba aliud ſonant, & aliud continent. Sicut ſtultus, qui ſummo mane ſurgebat, vt ſequeretur vmbram, & ſupterfugiebat. Et de pueris, qui papilionem volantem, quem
Ier. 2. non capiunt (quia fugit) amittunt. Ier. *Ambulauerunt poſt vanitatem: & vani facti ſunt.* Item ſtultum eſt cum expenſis magnis, & laboribus multis quærere, quod non poteſt in-
Sap. 5. ueniri. Sap. *Ambulauimus vias difficiles, &c. tranſierunt omnia, velut vmbra: & in malignitate noſtra conſumpti ſumus*, quaſi dicat. In ſeruitio mundi multum laborauimus: & nihil reportauimus: ſed ibi conſumpſimus corpus noſtrum. Ideò
Iob 31. dicitur Iob. *Si ambulaui in vanitate: & feſtinauit in dolo pes meus.* quaſi dicat, non feſtinauit, ſcilicet ad fraudandū, vel ad decipiendū cōtra vſurarios, & raptores: qui ſimiles ſunt leoni primo mane cōſurgenti, nec ceſſanti, donec aliquid apprehenderit, & catulis ſuis detulerit. Sequitur. *Appendat me Deus in ſtatera iuſta, me.* dicit, non mea; quia mundus retinebit poſſeſſionem, tanquam ſuam. Sed Deus arreſta-
Iob. 18. bit perſonam. Iob. *Arctabuntur greſſus illius.* Hoc eſt dictu. ſicut equo oris durioris, qui ad libitum vult currere: & aui prædali, quæ poſt apprehenſionem prædæ ligatur ad perticam. Item auis, dum deſcendit ad terram ad capiendum cibum, in retiaculo ponit pedem, & capitur. & lupus, dū prædam accipit, in pedica retinetur. ſicut ſtultus debitor, qui mutuo ſemper accipit, tandem compedibus retine-
Iob. 18. tur. Vnde ſequitur in Iob. *Immiſit in rethe pedes ſuos; & in maculis eius ambulat, tenebitur planta eius laqueo, &c.*

Qui

Quidam ſequuntur carnem: cuius ſocietas eſt prædatoria, vel proditoria. Eſt enim ſicut mulier, quæ blandiendo homines attrahit ad peccatum, Prouerb. *De meretrice, quæ multis ſermonibus irretiuit iuuenem: & blanditiis labiorum protraxit illum, ſtatim ſecutus eſt eam.* quaſi bos ductus ad victimam. Item eſt ſicut latro, qui peregrinis obuians in biuio, vel triuio, promittit ſe ducturum eos ad rectã viam, vel ad bonum hoſpitium: & ducit illos ad malum, Eccle. *Poſt concupiſcentias tuas non eas, &c.* Pet. *Nouit Deus iniquos in die iudicij cruciandos reſeruare; maximè qui poſt carnem in concupiſcentiis ambulant.* Iſti obediunt carni ſuæ: ſed dum non ſperant, computabunt diſtrictè. ſicut mercatores, qui latè paſcunt ventrem ſuum: & diſtrictè computant in luxuriis, deſideriis, comeſſationibus, & potationibus: qui reddẽt rationem Deo parato iudicare viuos, & mortuos. Prouer. 5. Eccle. 18. 1. Pet. 2.

Quidam ambulant poſt Diabolum, cuius ſocietas eſt peremptoria. Iſti inſaniores ſunt aliis, quaſi ſi oues ſequerentur lupum. Sic Diabolus per blandimenta decipit homines, vt figuratum eſt Reg. Vbi Abſalon per blandimenta decepit populum. vbi dicitur toto corde vniuerſus Iſrael, ſequitur Abſalon ad impugnandum Dauid patrem ſuum. Sic multi ſequuntur Diabolũ, vt Deum impugnent. Diabolus enim eſt ſicut latro, qui promittit conductum viatoribus: & poſtmodum vigilat, diuerti faciens à via recta. Igitur non eſt bonum ſequi mundum; quia decipit: nec carnem; quia inficit; nec Diabolũ; quia interficit. ſed Chriſtum, quia reficit. Ber. *Mundus clamat, decipiam: caro, inficiam: Diabolus, interficiam.* Chriſtus dicit, reficiam. quem ſequeris? Sequendus ergo eſt Deus, non mundus, non caro, non Diabolus. Nota autem, quòd quidam ſequuntur Dominum 2. Reg. 15.

Per viam mandatorum.
Quidam per viam conſiliorum.
Quidam per compendium tribulationum.
Quidam per viam caſtitatis.
Quidam per viam charitatis.

Per viam mandatorum. Pſal. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Iob. *veſtigia eius ſecutus eſt pes meus.* opera eius imitando: *viam eius cuſtodiui in bono proficiendo.* Pſal. 118. Iob. 29.

Quidam ſequuntur eum per ſemitam conſiliorum, quæ
Pſal.26. eſt rectior. Pſal. *Dirige me in ſemita recta propter nomen tuū.* Ne Dæmones mihi inſidiantes inueniant me. hanc viam
Luc.9. docuit Dominus. Luc. *Vende omnia, quæ habes: & habebis theſaurum in cælis: & veni ſequere me.* Qui enim vult Deum ſequi, oportet eum exonerari. Nemo enim eſt, qui haberet magnam, & arduam viam incedere, qui non libenter committeret ſarcinulas ſuas alteri ad portandum, ſi inueniret, cui committere ſecurè poſſet: quia quantò difficilior eſt via, tantò plus augeret onus ſuum. Sed diuites huius mundi non ſic faciunt. Non ſicut Petrus, qui ait. *Ecce nos reliquimus omnia, &c.* Ber. *Bene feciſti Petre: quia eum ſequi non poteras oneratus.*

Quidam ſequuntur eum per compendium tribulationis, quæ eſt via breuior. Reg. *Cucurrit Achimas per viam cōpendij.*
2.Reg.18. Hanc cucurrerunt ſancti martyres, q in vna die mille dietas peregerunt. Hanc offert nobis Chriſtus exēplo.
1.Pet.2. 1. Pet. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum, &c.* Cum enim Chriſtus ambulauerit per viam amaritudinis, ſecundum illud Eccleſ. *In fluctibus maris ambulaui: per eandē*
Eccle.24. *viam oportet nos ſequi.* Nec timere debemus, cum ipſum in itinere habeamus ſocium, vt viam oſtendat: & vltra malū paſſum nos transferat. Pſal. *Si ambulauero in medio vmbræ*
Pſal.22. *mortis non timebo mala: quoniam tu mecum es.* Sequens fortem dominum non debet timere; quia bene poteſt eum cuſto-
Ier.13. dire. Ier. *Non ſum turbatus te paſtorem ſequens.*

Quidam ſequuntur per viam innocentiæ, & caſtitatis.
Apoc.3. Apoc. *Habes pauca nomina, quæ non inquinauerunt veſtimenta ſua, ambulabunt mecum in albis; quia digni ſunt.* Ier. *Iſ ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati. virgines enim ſunt, & ſequū-*
Pſal83. *tur agnum, quocunque ierit.* Pſal. *Non priuabit eos bonis, qui ambulant in innocentia.* Hi figurātur per illum iuuenem, de quo
Tho.5. dicitur. Tho. *Inuenit Thobias iuuenem ſplendidum.* ſcilicet honeſtate vel mundicia. *ſtantem,* id eſt perſeuerantem. *Præcinctum caſtitate: & quaſi paratum ad ambulandum.* id eſt ad perficiendum, quantuncunque ſit via aſpera. Sicut canis, q ſequitur leporem per ſpinas, & tribulos, donec apprehēdat.
Phi.3. Phi. *Sequar autem, ſi quo modo comprehendam.* id eſt ſuccurrite vt comprehendatis.

Quidam ſequuntur per viam amicitiæ, & charitatis, quæ

quæ eſt via leuior,& ſuauior,& excelſior.1.Cor. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.* Eph. *Eſtote imitatores Dei,ſicut filij chariſſimi:& ambulate in dilectione,ſicut & Chriſtus dilexit vos.* Ioan. *Qui dicit ſe in Chriſto manere,debet ambulare,ſicut & ipſe ambulauit.* per viam ſcilicet amoris,& pacis. Cor in.4. Epheſ.6. Ioan. 2.

Per hanc viam non ſequuntur eum diſcordes,& litigioſi;quia per aliam viam vadũt.ſed boni ſocij,quorum vnus ſupportat alium.Eph. *Vt filij lucis ambulate.* Ecce,quòd Dominus vult ſuos ſequaces in luce ambulare,& non in tenebris,ſicut ambulant filij Diaboli,ſimiles veſpertilionibus,qui diligunt tenebras,& oderunt lucem:vel latronibus;qui vellent,ꝙ nunquã eluceſceret:vt poſſent liberius furari. contra quos dicitur. Rom. *Abijciamus ergo opera tenebrarum,& induamur arma lucis:vt ſic in die ho. ambulemus.* Nota,quòd qui de nocte vadit,hoſtem non videt:ſed ab hoſte videtur,libẽter deuiat,qui libenter offendit,& frequenter cadit:propter hæc omnia dicitur.Io. *Si quis ambulat de die,non offendit;quia lucem huius ſeculi videt.* Sed qui ambulat de nocte,offendit;quia lux in eo non eſt. Nota de cæco,qui propter defectum luminis in foueam cadit: & ſi deuiauerit,vix ad rectam viam redit.Tales dicent in fine illud Sap. *Ambulauimus vias difficiles: & lumen iuſtitiæ non illuxit nobis.* Item ad ſequendum Deum,nos mouere debet amor præmij.Nota de ſeruo,qui libẽter feſtinat,vt opus compleat,& poſtea quieſcat. Et de viatore,qui libenter properat,vt malam terrã pertranſeat,& ad fertilem perueniat. Et de peregrino,qui quotidie ſollicitat,donec veniat ad patriam ſuam diu ab eo deſideratam. Epheſ.5. Rom.13. Ioan.10. Sap.5.

De Silentio.

SIlẽtium eſt taciturnitas σιγὴ Græcis,qua animus alitur. Taciturnitatem magnopere laudat D. Chryſoſt. cum ait. *Si vindicare vis,ſile,& funeſtam ei dediſti plagam.* D.Chryſ.

Silentium eſt cautius tenendum;quia dicit Tullius. *Tacere qui neſcit,loqui neſcit.* Vnde nota quòd ſilentium

Hominem fortificat

Periculum vitat.

Vitam emendat

Deuotionem ſeruat.

Primò dico,quòd ſilẽtium facit hominem fortem.Sicut

vix, vel nunquam pugil vincitur, niſi malum verbum di-
xerit. Sic vix vincitur quis à Diabolo, ſi à malis verbis ca-
Iſa. 30. uerit. Iſa. *In ſilentio, & ſpe erit fortitudo veſtra.* Acerbus pa-
ſtor dixit. Omnis labor quicunque euenerit tibi, ex taci-
turnitate ſuperabitur.

Secundò per ſilentium euitatur periculum. tunc porta
caſtri cautius aperitur, quando notum eſt domino caſtri,
quòd hoſtes portæ inſidiantur. Vnde cum hoſtes inuiſibi-
Iob. 40. les portæ oris inſidiantur, cum magna cautela aperienda
eſt. Iob. *Memento belli, nec vltra addas loqui.*

Tertiò vitam emendat. Hiero. *Linguam maledicam indi-
ctum emendat ſilentium.* Vnde ſilentium ſeruare, eſt os (vnde
Iaco. 3. exit ignis, & flamma, omnia comburens) obſtruere. Iaco.
*Lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat. Ecce
quantus ignis, quam magnam ſiluam incendit,* ſcilicet virtutum,
& bonorum operum conſumit. Sequitur. *Et lingua noſtra
ignis eſt. Vniuerſas iniquitates lingua conſtituit in membris noſtris,
quæ maculat totum corpus: & inflammat rotam mentis noſtræ, in-
flammata à gehenna.* Item ſilentium tenere, eſt beſtiam in-
Iaco. 3. domitam clauſam tenere. Iaco. *Omnis natura beſtiarum, vo-
lucrum, ſerpentum domatur: linguam autem ſuam nullus hominũ
poteſt domare.* glo. quin delinquat. *Eſt enim inquietum malum
plena veneno mortifero. In ipſa benedicimus Dominum patrem: &
in ipſa maledicimus homines: qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt.*
Non oportet fratres hæc fieri. Item ſilentium ſeruare, eſt
Pſal. 56. gladium penetratiſſimum in techa abſcondere. Pſal. *Lin-
gua eorum gladius acutus.* Iterum ſilentium eſt frænum viri
ſpiritualis. Clauſtralis ſine ſilentio eſt equus ſine fræno.
Iaco. 3. Iaco. *Si equis fræna in ore mittamus ad conſentiendum nobis, &
omne corpus illorum circunferimus.* Item area ſine claue, & ſine
ſilentio. Qui ſilentium tenet, clauẽ oris habet in area cor-
dis, vnde ſecurus eſt. Eccle. *In ore fatuorum cor illorum. & in*
Eccl. 21. *corde ſapientum, os eorum.* Rurſus homo ſine ſilentio, eſt
domus ſine oſtio: ciuitas abſque muro, vt habes ſup. de
locutione.

Quartò feruorem ſeruat deuotionis. Solet obſtrui vas,
in quo fit vinum. Et potus coopertus melius calorẽ ſuum,
& mundiciam ſeruat. Sic qui vult deuotionem cordis, &
mundiciam ſeruare: oportet eum os clauſum tenere. Pſal.
Pſal. 38. *Poſui*

Poſui ori meo cuſtodiã (id eſt obmutui) *& non aperui os meum, & cor. Lingua ſapientum cuſtodit ſapientiam.* id eſt feruorem deuotionis. Silentium mulieri maximum præſtat ornamentum, vt docuit. Ariſt. *Ari. 1. Pol.*

De Societate bona.

SOcietas eſt fraternitas, vel adunatio hominum ad aliquid perficiendum: Vnde dicitur propriè ſocius, qui in re ſeria, & laborioſa alicuius pars eſt. Vnde dicitur ſocius (vt aliis placet) eo quòd laborem alterius ſecet, & diuidat: vel quòd eum in re laborioſa ſequatur.

Societas mala vitanda eſt omni ſolicitudine, & cautela; quia mala ſocietas

Ad peccatum trahit.
Viam paradiſi impedit.
Infirmitatem inducit.

Primò ad peccatum trahit. Non libenter iret aliquis cum latronibus: quia eum bonis omnibus ſpoliarent; & poſtmodum occiderent. Sic non debet conuerſari cum malis: qui eum ad peccatum trahunt: virtutibus ſpoliant: & morte damnant. Exemplum de ſpinis, quarum vna trahit aliam. Prouer. 1. *Fili mi ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis, &c.* *Prouer. 1.* Cor. *Nolite iugum ducere cum infidelibus. quæ enim participatio lucis ad tenebras? aut quæ pars fidelis cum infideli.* *2. Cor. 6.*

Secundò viam paradiſi impedit. Qui vult ire in paradiſum, non debet verſari cum his, qui deſcendunt ad infernum; quia non ſunt in via. Prouerb. *Ne delecteris in ſemitis impiorum: nec tibi placeat malorũ via; quia nouit Dominus viam iuſtorum: & iter impiorum peribit.* *Prouer. 4.* Vnde cum bonis ambula, quia. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum: & in via peccatorum non ſtetit.* Nam mala ſocietas eſt Deo exoſa, in ſe eſt vitioſa, ſibi ipſi pernicioſa, atque homini periculoſa.

Tertiò infirmitatem inducit. Qui non vult eſſe leproſus, debet vitare conſortium leproſorum. Sana poma putridis ſociata citius putreſcunt. Sic ſani cum infirmis citius infirmantur. Prouerb. *Amicus ſtultorum efficitur illis ſimilis*: Fermentum modicum totam maſſam corrumpit: ſic vnus peruerſus totam ſocietatem. Pſal. *Cum ſancto ſanctus eris: & cum peruerſo peruerteris.* Non enim ſecura ouis eſt iuxta *Prou. 13.* *Pſal. 17.*

lupum:nec ſtupa iuxta ignem:nec gimen iuxta cattum.Sic nec iuſtus iuxta peccatorem: nec mulier iuxta leccatorē.

Eccl.13. Ecc.*Sicut lupus communicat agno aliquando: ſic peccator iuſto. &*

1.Cor.15. *qui communicâuerit cum ſuperbo,induet ſuperbiam.*Cor.*Corrumpunt bonos mores colloquia praua.* Item non eſt tutum ægroto verſari in aere corrupto;quia ex hoc citò recidiuum pateretur.Sic non eſt tutum bonis verſari in loco peccatorum; ex hoc enim ad peccatum inducuntur.& ſi ſanati fuerint,

Gen.19. frequenter recidiuum patiuntur.Gen. *Surgite, & egredimini de loco iſto;quia delebit Dominus ciuitatem hanc.* Nullus poteſt eſſe in Græcia;vel in quapiā alia regione:quin de conſuetudinibus,vel de idiomate illius regionis aliquid hauriat.Sic nec cum peccatoribus h.bitare, quin de moribus

Pſal.105. eorum aliquid retineat. Pſal. *Commixti ſunt inter gentes, &c.* Si dicat aliquis, magnum temporale commodum habeo de conſortio eorum: vel magnum damnum patior de receſſu.Reſp.ſi quis eſſet in domo ſuccenſa, vbi non eſſet niſi vna feneſtra, per quam poſſet tantummodo nudus exire: nonne omnia veſtimenta dimitteret, & exire feſtinaret?Sic quilibet diſpendium ſuorum, & ſuæ carnis, (quātumcunque poteſt) debet ſuſtinere potius, quàm in prauorum commercio remanere cum periculo ſuo. Gen. Io-

Gen.29. ſeph,relicto pallio in manu mulieris,fugit:& homo de periculo maris libenter nudus euadit.Item dens putridus de ore cum dolore eiicitur,ne alios corrumpat: & ouis morbida de grege: & leproſus de conſortio hominum: & pomum putridum de aceruo. Sic debent amoueri boni de conſortio malorum:ne eos prauis actionibus, & locutionibus corrumpant.Nam teſte Ariſt.Prauus ſocius impedit

Pſal.24. commune bonum ſocietas bona virtuosè copulatur.*Innocentes;& recti adhæſerunt mihi.*A malo liberat. *Væ ſoli, quia cū*

Eccl.4. *ceciderit.*In bono conſeruat. *Non eſt bonum hominem eſſe ſolū.*

Gen.2. Bonum augmentat.

De Sanctificatione hominis.

SAnctificatio duplex aſſignari ſolet, viæ, & patriæ. Viæ ſanctificatur homo

Per baptiſmi lotionem.
Per peccatorum confeſſionem.
Per eleemoſinarum largitionem.

Per

Per cuſtodiam mandatorum.
Per ſocietatem perfectorum.
Per fugam peccatorum.

Primò ſanctificatur homo per baptiſmi lotionem. 1. Corinth. *Abluti eſtis.* ideſt ſanctificati eſtis. & loquitur hic de ablutione baptiſmali: quæ virtutem ſanctificandi habet à paſſione Chriſti. Rom. *Quotquot baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.* Heb. *Vt ſanctificaret populum ſuum, extra portam paſſus eſt.* Vnde Chriſtus, lotrix noſtra, ad ſordes noſtras abluendas, fecit lixiuium de ſanguine ſuo, cineres accipiens in vtero Virginis. ſcilicet infirmitates humanas; quia languores noſtros ipſe tulit. Iſa. *De cineribus vitulæ ruffæ fiebat mundatio.* Vitula ruffa Chriſtus pro nobis paſſus eſt. Apo. 1. *Dilexit nos, & lauit nos, &c.* Cor.6. Rom.6. Heb.12. Iſa.53. Apoc.1.

Secunda ſanctificatio eſt per peccatorum confeſſionem. Pſal. *Facta eſt Iudæa* (ideſt confeſſio) *ſanctificatio eius.* Chryſ. *Confeſſio cor emundat: ſenſus illuminat: animam ſanctificat: ad remorſionem Chriſti præparat. Vnde Iudas* (ideſt confeſſio) *mundauit templum à gentibus inquinatum.* Thi. *Si quis emundauerit ſe, erit vas in ſanctificatione.* Machab. *Elegit Iudas* (ideſt cõfitens) *ſacerdotes ſine macula ad ſanctificandum templum; quia bonus, & diſcretus ſacerdos eligendus eſt.* Pſal.113. Thim.2. 2.Mach.4

Tertia eſt per fugam peccatorum, ideſt per abſtinentiã à peccatis poſt confeſſionem. Apoſt. 1. ad Theſſa. *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos ab omni fornicatione: & ſciat vas ſuum vnuſquiſque poſſidere in ſanctificatione, & honore.* Corinth. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, ac ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Domini.* Quia per timorem Dei declinat omnis à malo. Eccl. *Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua: & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas.* Theſſ.4. Cor.7. Eccl.2.

Quarta eſt per eleemòſinarum largitionem. Ecc. *Datum brachiorum tuorum, ſacrificium ſanctificationis offeres Domino.* Chriſtus in cruce propriis brachiis nos lucratus eſt: & quicquid habemus. Solet dici: hoc de iure meum eſt; & quod lucratus ſum ꝓpriis brachiis. Magna eſt ergo præſumptio, ea, q̃ Chriſtus tanto labore quæſiuit, pauperibus nõ diſtribuere. Propterea dicitur. offeres Domino, ſcilicet Eccl.35.

*Luc.*11. in paupertate. Luc. *Quod ſupereſt, date eleemoſinam: & ecce mũda ſunt vobis omnia.*

*Leuit.*20. Quinta eſt per cuſtodiam mandatorum. Leui. *Cuſtodite præcepta mea; quia ego dominus, qui ſanctifico vos.* Ad cuſtodiam mandatorum nos inuitant dona percepta, & percipienda.
*Pſal.*104. Pſal. *Dedit illis regiones gentium, &c. vt cuſtodiant inſtitiã eius.* Qui ergo præcepta non cuſtodit, habet ius in laboribus
*Nau.*6. manuum comedendis. Nau. *Iuxta quod mente nouerat, ita faciet ad perfectionem ſanctificationis ſuæ.*

Sexta eſt per ſocietatem perfectorum, ideſt per bonam
*Cor.*7. ſocietatem. 1. Cor. *Sãctificatur vir fidelis per mulierem fidelem,*
*Pſal.*77. *& econuerſo.* Pſal. *Cum ſancto ſanctus eris, &c.* Sed dicitur, quòd mulier turpis non libenter ſedet propè pulchriorem, ne turpitudo illius magis appareat; quia oppoſita iuxta ſe poſita, magis eluceſcunt. Sic mali non libenter aſſociantur bonis, ne malitia eorum propter bonitatem magis appa-
*Ioan.*3. reat. Ioan. *Omnis, qui malè agit, odit lucem: & non venit ad lucẽ, vt non arguantur opera eius.* Sanctificatio patriæ habetur in via, & eſt glorificatio. vtroque modo Deus dicitur ſanctificare.

De Solitudine.

D.Thom. Solitudo ad mentem D. Thomæ non eſt de eſſentia per-
2. 2. q. 188. fectionis: ſed eſt inſtrumentum congruum contempla-
*nu.*8. tioni.
Gerſõ tra- Solitudo. In ſolitudine gratia conſeruatur.
ctatu 2. *in* Deus cum anima loquitur.
cant. B. Ibi ſæpius conſolatio infunditur.
Virg. Primò in ſolitudine gratia conſeruatur. ſi aliquis habe-
Vid. Fran. ret fialam plenam balſamo, ſtultus eſſet, ſi turbæ ſe expo-
Petrar. v- neret, ne fortè fiala frangeretur, & balſamum effundere-
bi pulchra, tur. Sic ille, qui in turba, & ſocietate ſe ponit, vbi aliquando
de vita ſo- gratiam Dei amittit. Gratiæ enim fatuorum effundentur:
litaria. Beata Virgo in turba filium amiſit, quem in templo inue-
*Luc.*2. nit. Luc.
*Oſea.*2. Secundò Deus cum anima loquitur. Oſeæ. *Ducam eum in ſolitudinem: & loquar ad cor eius.* Libentius loquitur cũ ſponſa in ſecreto, quàm in aperto. Sic Deus cum anima ſancta. Ber. *O anima ſancta ſola eſto, & illi ſoli placeas, quem ſolum in omnibus elegiſti: an ignoras te verecundum habere ſponſum: qui*

nequaquam

nequaquam cæteris præſentibus ſuam velit præſentiam exhibere? Fuge publicum, fuge ipſos domeſticos: recede ab eo, qui tibi miniſtrat.

Tertiò ibi ſæpius conſolatio infunditur. Iere. Onager aſſuetus in ſolitudine, in deſiderio animæ ſuæ attraxit ventum amoris ſui. Iacob domi manẽs benedictionem accepit, quam Eſau frater amiſit. Quid per Eſau, niſi inquieti, & girouagi: qui, conſcientia derelicta, exteriora ſolatia quærunt, & cœleſti benedictione priuantur? Et quid per Iacob domi manentem, niſi quieti, & pacifici deſignantur, qui teſtimonio conſcientiæ gloriantur, & benedictionem paternam obtinent? Ideo Dominus in lege iubet os turturis retorqueri ad aſſellas. i. delectationes, & conſolationes ſuas in intimis ſuis haurire. Hoc eſt, quod in Nau dicitur. *Aquam propter obliuionem hauri tibi.* i. in intimis tuis refrigeria conſolationum tuarum haurias. *Iere. 2.*

De Spe.

SPerare eſt exiſtimare, credere, & confidere, licèt interdum in malam partem capiatur, vt eſt illud poëticum. *Hunc ego ſi potui tantum ſperare laborem.* Sed accipitur in bonam partem, & ita.

Spes eſt fiducia futurorum ex gratia Dei, & ex bona conſcientia. Ideò ſperandum eſt in Domino; quia ſperantes in eo ſuſtinet, ne cadant. Naturaliter qui debilis eſt, & timet cadere, alicui rei adhæret, vt patet in puero, vel in infirmo. ſic naturalis ratio dictat animæ cognoſcenti, ſcilicet debilitatem ſuam, quòd fortiori ſe adhærere, & inniti debeat, ſcilicet Deo. Quia de facili tranſit malum paſſum, qui habet bonam appodiationem, quæ eum bene poteſt eiicere à malo paſſu. Vnde qui ſperat in Domino,

Suſtinetur, ne cadat.
Seruatur, ne corruat.
Suſtentatur, ne deficiat.
Præmiatur, vt gaudeat.

Primò per ſpem homo ſuſtinetur, ne cadat. Iſa. *Qui ambulat in tenebris, & non eſt lumen ei, ſperet in nomine Domini: & innitatur ſuper Deum ſuum.* Aug. *Quid in te ſtas, proiice te in Deum: non ſe ſubtrahet, vt te cadere permittat. proiice te ſecurus; ſuſcipiet enim, & ſanabit te. Securus eſto ſperans in Domino: quia* *Iſa. 1.*

protector eſt omnium ſperantium in ſe. Vanitatis eſt enim, non præſtare fulcimentum innitenti ſibi: ſed veritatis eſt non negare. Vnde cum Deus veritas ſit, innitenti ſibi non ſe ſubtrahit: ſicut malitioſi pueri ſolent facere, qui appodiantibus ſibi ſe ſubtrahunt, vt cadát. Vnde maledictus homo, qui ſpem ſuam ponit in homine. ſperemus igitur in Domino; quia non derelinquet omnes, qui confidunt in eo.

Heb.6. Secúdò per ſpem ſeruatur anima, ne corruat. ſpes enim eſt anchora, ſeruans animam, ne à procella tentationum, & tribulationum irrumpatur, vt innuit Apoſt. Heb. *Qui confugimus ad propoſitam nobis ſpem: quam ſicut anchoram habemus tutam, & firmam.* Aug. *Si videris te fluctuari in mari huius mundi, noli abrumpi ab anchora, antequam intres ad portum.* Fluctuat nauis, ſi non longè à terra proiiciatur: nec in æternum fluctuabit, & ſi ad tempus fluctuat. Ideo ſpes eſt baculus valde neceſſarius in via huius vitæ peregrináti. Qui

Pſal. huic baculo innititur, non corruit. Pſal. *Non derelinquet omnes, qui ſperant in eo.* Vnde à ſpe, ablata prima litera, dicitur Pes. Idem. *Sperans in Domino non infirmabor.*

Iſa.40. Tertiò per ſpem ſuſtentatur, ne deficiat. Iſa. *Qui ſperabunt in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſumentes pœnitentiam, vt acquirant. current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient.*

Quartò præmiatur, vt gaudeat. Aug. *Spes enim eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, ex gratia Dei proueniens: & ex meritis præcedentibus.* ſpes enim futurorum bonorum præſentem fortunam lenit. Nam ſi merces modica laborem mercenarij tolerabilem reddit: quid facere debet merces

Iaco.5. æterna? Iacob. *Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens, &c.* Si ille pro fructu terræ ſperat, & tam patienter expectat: quantò magis nos pro cœleſti? Debet ergo iuuare ſpem noſtram gloria æterna ſperantibus promiſſa. Item miſericordia Dei, quæ vult omnes ſaluos fieri. Sicut homines amant ea, quæ ſunt, & conſeruant ea: & ſi perdiderint, gaudent, cum recuperant ea. ſic Deus, qui ſummè bonus eſt, vult conſeruare eos, qui boni ſunt: &

Luc.15. peccatores, quos perdidit, vult recuperare. Luc. Exemplum de oue perdita. Ezech. *Ecce omnes animæ. vt anima patris: ita & anima filij mea eſt, anima, quæ peccauerit, ipſa morietur.* Seqtur.

Nunquid

Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij, (dicit Dominus) & non vt conuertatur, & viuat? Item bona, quæ agimus, & mala, quæ ſuſtinemus, debent iuuare ſpem noſtram. Securus debet eſſe de re, qui habet bonum pignus apud ſe. Sic ſecuri ſunt de regno futuro, qui habent bona opera, quæ quaſi quædam pignora ſunt, & arrhæ regni cœleſtis Gregor. *Cum opus proficit, præmij fiducia creſcit.* Idem. *Vir ſanctus quot labores veritati nunc commendatus exhibet: tot illum remunerationis ſuæ pignora intra ſpei ſuæ cubiculum clauſa tenet.* Item mala, quæ pro Deo ſuſtinemus, ſpem adiuuant. Grego. *Bonorum mens quò duriora pro veritate tollerat, eò æternitatis præmia certius ſperat.* Idem, Tantò ſpes ſolidior ſurgit: quantò quiſque pro illo duriora pertulit. Certus eſſe poteſt de re, quæ venalis eſt, quæ pretium habet apud ſe. Sic debet eſſe certus de regno, qui multas tribulationes ſuſtinuit, quibus emitur. Act. Oportet per multas tribulationes introire regnum cœlorum. ſed inanes noſtræ contentiones in medio ſpatio ſæpe franguntur, & corruunt, & ante in ipſo portu obruuntur, quàm portum conſpicere potuerint. *Act. 14.*

Spes in Deo debet eſſe ſingularis.

Gen. 49.	Iudit. 6.
Iob 13.	Prouer. 3.
Iſa. 34.	Ierem. 17.
Tren. 4.	Mich. 7.
Pſal. 25.	

Et in Domino ſperans non infirmabor. Ac ſpes impiorum eſt abbominabilis. Iob 8. *Spes hypocritæ peribit.*

De Tempore.

TEmpus deſcribitur ab Ariſt. vt eſt numerus motus ſecundùm prius & poſterius, id eſt menſura diſcretiua ſecundùm durationem, cui reſpondet prius & poſterius.

Tempus eſt conſiderandum, tanquam pretioſus theſaurus.

Quomodo vtiliter expendatur.
Quomodo tranſit velociter.
Quomodo diſtrictius à nobis requiratur.

Primò quomodo vtiliter expendatur; quia ſicut dicit Bernar. *Nihil pretioſius tempore; Sed heu nihil hodie vilius*

tepu

reputatur. Fatuus eſt ille, qui rem tam pretioſam dat hoſti ſuo. quod facit qui tempus expendit in ſeruitio Diaboli.

Proue. 15. Prou. *Fili ne des alienis honorem tuum: & annos tuos* (id eſt tempus vitæ tuæ) *crudeli*, id eſt diabolo. Tempus vitæ præſentis eſt tempus opportunum; quia poſt hanc vitam datur tempus retributionis.

Secundò quomodo tráſit velociter: & poſt quam tranſ-

Iob 9. ierit, non reuocatur. Iob. *Dies mei velociores fuerunt curſore.* Sen. *Infinita eſt velocitas temporu: punctum eſt, quod viuimus, & adhuc puncto minus.* Et ideò fatuus eſt, qui multis obligatus eſt debitis, & pauca habet, ſi prodigè expendat. ſic qui multa peccata habet: & parum de tempore, ſi tempus ipſum amittat. Ber. *O ſi cognoſceres, quàm multu, & multa debeas: videres, quòd nihil eſt, quod agis.* Sen. *Quem mihi dabis, qui aliquod pretium temporis ponat, qui intelligat quotidie ſe mori?*

Tertiò quomodo à nobis diſtrictius requiratur; quia de omni tempore oportebit reddere rationem. Ber. *Omne tempus tibi impenſum requiretur à te, qualiter fuerit expenſum.* Idem. *Parum non æſtimes tempus, quod in dictis, vel factis expenditur ocioſis. Volat verbum irreuocabile: tranſit tempus irremeabile*: nec aduertit inſipiens, quod amiſit. Item ſi aliquis haberet ſeruum, vel filium, cui dediſſet pecuniam ad negotiandum, & totam cõſumeret, vt filius prodigus: vel etiam pecunia illa eum impugnaret, non plus ei daret: ſed potius reſiduum ei auferret. Sic facit Deus de tempore peccatori, quod ei dedit ad pœnitentiã, & ille abutitur eo per ſuperbiam, & Deum impugnat. Prou. *Timor domini apponit dies: & anni impiorum breuiabuntur.* Sen. Tempus tantùm noſtrum eſt: ſed poſt mortem non erit noſtrum, ſed Dei. & tunc accipiet ipſe decios, id eſt tempus: & iactabit con-

Tren. 74. tra nos. Tren. *Vocabit aduerſum me tempus.* Pſal. *Cum accepero*

Pſal. 74. *tempus, ego iuſtitias iudicabo.*

De Tentatione.

Tentatio. circa tentationem quatuor ſunt cõſideranda, ſcilicet

Hoſtis tentans, vel impugnans.

Modus pugnandi.

Et modus vincendi.

Primò

Primò eſt conſiderandus hoſtis impugnans: & hoſtis eſt Diabolus. Eph. *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem: ſed aduerſus principes, & potentes, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum contra ſpiritualia nequitiæ.* Epheſ. 6.
Ab iſto homine cauendum eſt,

Quia callidus.
Quia potens.
Quia inuiſibilis.

Primò quia callidus. Gen. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Gen. 2. Secundò quia potens. Vnde dicitur hic. *Aduerſus principes, & potentes.* Iob. *Non eſt potentia ſuper terram, quæ ei valeat comparari.* Iob. 41.

Tertiò quia inuiſibilis, & nequam. Vnde ſequitur. *Contra ſpiritualia nequitiæ.* Iob. *Crudelis eſt, & non miſerebitur.*

Secundò conſiderandus eſt modus pugnandi. Circa quod nota, quòd Diabolus tentat hominē. De peccato, ad quod ipſum videt proniorem, placita oſtendo.

De qua re conſueuit decipere, experta medicamenta porrigendo.

Sub ſpecie neceſsitatis, vel vtilitatis, procaciter ſuggerendo.

Delitias, & diuitias, atque preces mendaciter promittendo.

Callidè, & occultè frequenter inſidiando.

Lentè, & paulatim animam pulſando,

Potenter, & audacter violentiam inferendo.

Primò tentat Diabolus de peccato, placita oſtendendo. Sicut bellator impugnat caſtrum à parte debiliori. Gregori. *Mores vniuſcuiuſque conſpicit, cui vitio ſint propinqui:* & illa apponit ante faciem, ad quæ viderit mentē facilius inclinari. ſicut venator ponit laqueos, vbi conſueuerunt beſtiæ frequentare. Pſalm. *In via hac, qua ambulabam abſconderunt laqueum mihi,* Pſal. 141. abſcondit enim peccati pœnam, & oſtendit delectationē. abſconditur malū à Diabolo, ſicut pedica ſub folio. Iob. *Abſcondita eſt in terra pedica eius: & decipula eius ſuper ſemitam.* Iob. 20. Item ſicut ſub grano eſt venenum in morſello, & hamus ſub cibo. Eccleſ. *Quomodo capiuntur piſces hamo, & aues laqueo.* Eccl. 9. Sic capiuntur homines in tempore malo.

Secun

Secundò tentat, experta medicamenta porrigendo, de qua re conſueuit aliàs decipere. Vnde tentauit Chriſtum his tentationibus, quibus vicerat primum hominem; citius enim accenditur ſignũ, quod aliàs fuit in igne, quàm ſi nunquam fuiſſet. Et membrũ citius frangitur, vbi prius fuit fractum, quàm alibi. Et citius cadit homo in infirmitatem, quam habuerit, quàm in aliam. Tamen beſtiæ, & aues in eaſdem pedicas, & retia non incidunt. Item quando non inuenit per vnam tentationem, ſuggerit aliam. ſicut medicus inuitat infirmum ad diuerſa cibaria. Vnde tentauit Chriſtũ trina tentatione. Rex enim, cum caſtrum non poteſt vincere ex parte vna, impugnat ex altera. Vnde 1. Reg. *Philiſthæi, quia filij Iſrael in montana vincere nequierunt, ad campeſtria deſcenderunt.* Quia fugiens ſuperbiam, cadit in auaritiam, vel luxuriam. Iſa. *Qui fugerit à facie fornicationis, vel auaritiæ, cadet in foueam luxuriæ, & qui ſe explicauerit de fouea, tenebitur laqueo ſuperbiæ.* Vnde dicit Auguſtinus. *Præmunitos vos eſſe volo, ſcientes neminem ſuper terram abſque tentatione victurum: cui ſi fortè tollitur vna, aliam ſecurus expectet.*

Reg. 2. Iſa. 24.

Tertiò tentat ſpecie neceſſitatis, vel alicuius vtilitatis, procaciter ſuggerendo, vt quando ſuggerit voluptas carnis ſub ſpecie diſcretionis, ſub bona mercede falſam vendit. Greg. *Omnes ſuis vitijs fauent: & quod ad voluptatem carnis faciunt, ad neceſſitatis referunt actionem: & ſub ſpecie virtutis vitium voluptatis excuſant.* Et nota. Non poteſt diu teneri caſtrum, vbi non ſunt homines fortes, & defenſales. Vnde cum obſidentur caſtra, extra mittũtur pueri paruuli, & mulieres; quia non ſunt vtiles ad bellandum. Sic facias de cor de tuo, vt cogitationes pueriles, & affectiones molles extra mittas: & fortes, & viriles intus retineas. Mulieres ſunt cogitationes, & affectiones, circa carnalia verſantes. Nau. *Populus tuus in medio tui, quaſi mulieres:* Paruuli in caſtro cordis ſunt affectiones terrenorum. paruulus enim plus diligit pomum, quàm regnum. Prouer. *Vſquequo paruuli diligitis infantiam: & ſtulti ea, quæ ſibi ſunt noxia, cupient?*

Nau. 3. Prou. 1.

Quartò diuitias promittendo. ſicut amator ſolicitat mulierem precando, donando, & promittendo: ſed poſt-

quam

quam fuerit ab eo ſemel corrupta, ſequitur eum non rogata, nec habet audaciam ei reſiſtendi: ſed dicit illud Iere. *Adamaui alienos, & poſt eos ambulo.* Item non dicitur caſta mulier: quæ libenter audiret verba corruptionis, licet ei conſentire nollet: & appetit diligi, licet diligere non appetat, cum dicat Auguſtin. *Non ſolum appetere: ſed etiam appeti velle, criminoſum eſt.* Sic non eſt reputanda anima caſta, quæ tentationes Diaboli recipit: & delectatur in eis, quamuis nollet conſentire peccato. Attende, quòd cor tuum mutuo concedis inimico, quando ſuſtines in peccato delectari: das verò, quando peccato conſentis. Sed ſiue dono, ſiue mutuo ei cor tuum expoſueris, non quando volueris, retrahes. quia ſicut primò eſt in poteſtate populi regem facere, quem vult: factum autem non eſt in eius poteſtate de regno expellere. ſic homo liberum habet arbitrium, vtrùm velit eſſe de regno Diaboli, vel non. Si autem ei, peccando, ſubiugatus fuerit: non poteſt, quando vult, de poteſtate eius exire. Sicut piſcis: qui quando intrat naſſam etiam per ſe: ſed non per ſe, & quando vult, exit. Oſeæ. *Perditio tua ex te, Iſrael: tantummodo ex te auxilium tuum.* *Ier. 2.* *Oſea 13.*

Quintò tentat, occultè inſidiando, vt latro viatorem vndique circuit, vt non ſit locus euadendi. Si aliquis comedit libenter, tentat eum de gula: ſi abſtinet, de indiſcretione: *Et ſic circuit, quærens quē deuoret.* Item ad tēpus tētare ceſſat, quādo ei viriliter reſiſtitur, vt plus proficiat: & dum non cauetur, percutiat. ſicut ille, qui obſidet caſtrū, recedit: vt, dum non ſperatur, irrumpat. Matt. *Reliquit eum diabolus.* Greg. *Sæpe Diabolus, poſtquam mentem impugnauerit, ad tēpus ceſſat: vt ſecuram repente irrumpat.* Eccl. *Bona in mala conuertens inſidiatur: & in electis ſuis ponit maculam.* *1. Pet. 5.* *Matth. 4.* *Eccl. 11.*

Sextò tentat lentè, & paulatim, animā pulſando. & tantò periculoſior, quanto minus ſentitur. Iob. *Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra conſumitur.* per lapides viros fortes intelligas. per aquam blandimenta ſeculi, vel diaboli, quæ cauat cōſtantiam mētis, & vacuā relinquit. Item tentat plus pœnitētes, quā peccatores: fortes, quàm debiles; quia fortè Deus non permittit. Miles non mittit filium ſuum paruulum ad prælium: ſed quando fortis *Iob 23.*

eſt,

eſt,& poteſt ferre arma. Item rex dedignatur impugnare villas campeſtres, & exercitum mouere contra eas: ſed contra fortia caſtra.ſic Diabolus fortiores impugnat.Vnde quando bellator aliquis vult terram alicuius capere, primò impugnat fortius caſtrum:quo capto,terra tota capitur;quia per illud impugnat dominum caſtri, & terram eius. ſic Diabolus magis impugnat illos, qui eminent iuſtitia,& fama:vt exẽplo illorum alij capiantur. Vnde 1. Reg.dicitur,quòd totũ pondus prælij verſum eſt in Saul. & in 2.Iud.dicitur,quòd Philiſtini,qui figurant Dæmones acceperunt Sanſonem,qui interpretatur ſol eorũ, id eſt illuminans alios, & erutis oculis fecerunt eum molere, id eſt peccata circuire. Et nota, quòd capto caſtro, facit ille,qui cepit,quicquid vult de garnimento eius. ſic Diabolus,quando capit aliquem magnum dominum:vel magnum,vel potentem,facit quicquid vult de ſciẽtia, lingua,

*Tren.*1. & potentia eius. Tren.1. *Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius.* Item rex caſtrum ſibi ſubditum,vel ſibi ſubditos non impugnat:ſed ſibi contrarios,& rebelles.ſic diabolus rebelles ſibi magis impugnat. Gregor. *Hoſtis noſter quantò magis contra ſe bellare conſpicit:tantò magis bellare conten-*

*Iud.*12. *dit.* Iud. *Ego nunquã nocui viro,qui voluit ſeruire Nabuchodonoſor regi Babylonis:populus autem tuus,ſi non contempſiſſet me, non leuaſſem haſtam meam contra eum.* Item fortis contra debilem luctari dedignatur;& maximè contra eum,quem ſæpe de-

*Iob.*40. uicit.& delitioſus miles communes cibos dedignatur.Iob. *Abſorbebis fluuium.* gl.infideles ſeculares. *Et habet fiduciam, vt fluat Iordanis.* id eſt bonus religioſus in os eius.

Septimò tentat potenter,violentiam inferendo.Iob. *Inſidiati ſunt mihi,& praualuerunt; & non fuit,qui ferret auxiliũ. Sed rupto muro,& aperta ianua,irruerunt ſuper me.* Miles, vel rex aliquis quando amiſit caſtrum, nititur recuperare,& & conuocat exercitum magnum. Sic fecit Pharao ad per-

Exod. 14. ſequendum filios Iſrael,fugientes ab eo. Exod. Sic fecit Diabolus contra pœnitentes. Gregor. *Quotidianis diſcimus experimentis,eos,qui conuerti deliberant, acrius tentari à concupiſcentia carnis:& vrgeri grauius in operibus luti,& lateris:qui Ae-*

*Luc.*12. *giptum egredi,& Pharaonem fugere voluerit.* Ideo dicitur Luc. *Cum immundus ſpiritus exierit ab homine,&c.* dixit. *Reuertar ad domum*

domum meam, vnde exiui: & vadit: & aſſumit ſeptem ſpiritus nequiores ſe. id eſt exercitus ſeptem vitiorum mortalium, quæ ſunt.

Superbia.
Inuidia.
Accidia.
Ira.
Auaritia.
Gula.
Luxuria.

Superbia in exercitu Diaboli vexillum portat. Pſal. *Poſuerunt ſigna ſua.* Greg. *Euidentiſſimum ſignum reproborum eſt ſuperbia.* Econtra electorum humilitas, quam cum quiſque habeat in ſe, apertè cognoſcitur, ſub quo rege militet. Vnuſquiſque enim quendam titulum portat operis, quo facilè dignoſcitur, ſub cuius poteſtate rectoris ſeruiat. *Pſal.73.*

Inuidia ſagittas trahit, detrahendo aliis. Ier. *Extendunt linguas ſuas, quaſi arcum mendacij, & non veritatis: lingua eorum dolum locuta eſt.* *Ier.9.*

Ira quaſi parata lapides iactat blaſphemiæ, & improperij. 1. Reg. *Semey maledicebat Dauid, mittens lapides aduerſus eum.* Sed iſte prius ſe percutit in capite, quàm alium in veſte. Eccle. *Qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadit.* *Reg.16.* *Eccle.12.*

Accidia foueam euacuat ab aquis gratiæ; ſpiritus enim triſtis exiccat oſſa. Iudith. *Holofernes,* (id eſt Diabolus) *fecit precludi aquaductum, ne veniret in ciuitatem cordis, ipſum lætificans.* Pſal. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem, &c.* *Iudith.12.* *Pſal.45.*

Auaritia foueas implet per terrenorum cumulationẽ. Daniel. *Veniet rex Aquilonis, & portabit aggerem, ſcilicet diuitiarum, & capiet vrbes munitiſſimas.* Multi videntur captionem ſuam diligere, qui nõ ceſſant foſſatum paupertatis implere, diuitias congregando. Eccle. *Multos perdidit aurum & argentum.* *Dan.40.* *Eccle.8.*

Luxuria ignem ſuccendit. Iob. *Ignis eſt vſque ad conſumptionem deuorans.* Hunc ignem portant iuuenes laſciui, & ornati. Ioel. *Ante faciem eius ignis deuorans, & poſt eum comburens flamma.* *Iob.31.* *Ioel.2.*

Gula hunc ignem nutrit, & accendit, apponendo ligna cibariorum. 4. Reg. *Nabuſardam ſuccendit domum Domini.* *Reg.25.*

Pſal. 73. Pſal. *Succenderunt igitur ſanctuarium tuum.* ſcilicet ſuperbia, & gula.

Tertiò conſiderandus eſt modus vincendi. Circa hoc notandum, quòd tentatio vincitur multis modis, ſcilicet,

Reſiſtendo.
Humiliando.
Orando.
Confitendo.
Spiritualiter exultando.
Fugiendo. Fidem ſeruando.

Primo vincitur reſiſtendo, & maximè in principio tentationis. Diabolus enim, dum paruulus eſt, de facili occidi poteſt: ſicut ignis, antequam creſcat, extingui: & infirmitas, antequam radicetur. Greg. *Si tentationi in corde naſcenti feſtinè non reſiſtitur, eadem hora, qua nutritur, roboratur.* *Iaco. 3.* Iac. *Reſiſtite Diabolo, & fugiet à vobis.* Sicut reſiſteres aduerſario corporali, antequam hæreditatem, vel res tuas amitteres: & mortem corporalē incurreres: ſic & ſpirituali reſiſtas, ne mortem æternam incurras, & theſaurum gratiæ, & *Eccle. 10.* virtutum hæreditatem amittas, quia Eccl. *Qui in vno peccauerit, multa bona perdit.* Tene ludum tentationum, quia vno ictu totus ludus perditur. Et nota, quomodo reinuitandum ſit ad ludum, ſicut reinuitauit Antonius, quando vulneratus rediit ad eremum: & tunc inuitauit Dæmones. Et Laurentius, quando dixit (aſſatum eſt, iam verſa, & manduca) quaſi dicat, te inuito de alio latere: & tunc Diabolus ſtupefactus ludum dimittit: ſicut dimiſit Antonium. *Eſtote fortes in bello, &c.* Cum ergo tibi cupiditas vanitatis, ſeu tentatio carnis offertur, eſto velut dangeroſus epulator, qui cibos immundos, ſeu non bene paratos in faciē proiicit apponentis: ſic cum indignatione tentationes à te reiiciens, quaſi ſcutella ſua Diabolum in fronte percutiens. Item qui pannos ſuos comburere ſentit, amouet ignem. & miſer homo ſentit ſe comburi igne concupiſcentiæ malæ, & luxuriæ, & pedem mentis non retrahit. Ber. *Abſcondi ignem in ſinu meo, exuſto iam latere, iam ſanie defluente. ad hac conſulendum eſt, an excutiam illum.*

Secundò vincitur humiliando, Humilitas ſola eſt, quæ euadit omnes laqueos Diaboli, vt dictum eſt de Antonio.

Rhete enim Diaboli non capit piſciculos, id eſt humiles. humiles iuuat Deus in prœlio; quia ei victoriam de omnibus attribuunt: & ideo non in ſe confidunt. *Cuſtodiens paruulos Dominus humiliatus ſum, &c.* Diabolus enim vadit per mentem ſuperbiæ, humiles per valles humilitatis; ideò eos non inuenit; quia non vadunt per viam ſuam. Grego. *Quotidie tela mittimus, ſi confoſſi tribulationibus, humilia reſpondeamus.*

Tertiò orando. Exo. *Cum eleuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael.* Iud. *Memores eſtote ſerui mei Moyſi, qui Amalech non ferro pugnando, ſed precibus debellauit.* Plus valet vnus ſanctus orando, quàm innumeri peccatores prœliando, ſicut dicit quædam glo. Debet petere ſuccurſum à Deo, qui tentatur, ſicut faciunt in caſtro. Item viri Iabes miſerunt ad Saul pro ſuccurſu, & habuerunt, cum obſediſſet eos Naas Simonites, qui interpretatur ſerpens, & ſignificat Diabolũ. Iſid. *Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit.* Ab his, qui vigilant, latrones diuertunt: ſed dormientes ſpoliant. ſic ab his, qui vigilant in orationibus, Dæmones diuertũt. *Matth. Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Exo. 2. Iud. 4. Matth. 24

Quartò vincitur confitendo. In vitis Patrum dicitur, quòd nihil ſic confundit virtutem Dæmonum, quàm ſi quis ſecreta immundarum cogitationum reuelauerit ſanctis patribus. Latrones fugiunt eos accuſantes. ſic Demones confitentes. Hiero. *Reuelata proditione: fugiet inimicus.* Eccle. *Qui reuelat archana amici, fidem perdit.* Et poſt. *Si denudaueris abſcondita eius, non perſequeris poſt eum.* Debet reuelare iudici confeſſori, qui latrones (id eſt peccata) in domo ſua inuenit, id eſt in corde. Eccle. 28.

Quintò vincitur ſpiritualiter exultando. Dicit Antonius. *Vna ratio eſt vincendi inimicum, lætitia ſpiritualis.* 1. Reg. *Dixerunt Philiſtæi, id eſt Dæmones: non fuit tanta exultatio heri, & nudius tertius. væ nobis, venit Dominus in caſtra.* Exemplum de Antonio, quando circunfulſit eum lux (id eſt conſolatio ſpiritualis) Omnes Dæmones fugerunt ab eo. &c.

Sextò vincitur fugiendo, quantùm ad tentationem carnis. Corinth. *Fugite fornicationem.* Sic Gen. 39. de Ioſeph, qui, relicto pallio, aufugit. Luxuria eſt ignis, homo fœnũ. Iſa. *Omnis caro fœnũ.* Et ſicut non eſt ſecurũ, fœnũ eſſe iuxta Cor. 6. Gen. 39. Iſa. 9.

ignem.ſic nec hominem iuxta mulierem.Item ouis naturaliter fugit lupum,& auis accipitrem.& homo rationalis non fugit Diabolum,& mulierem,ſicut fugeret ſerpentē?

Eccl. 3. Eccl.*Quaſi à facie colubri fuge peccata.*

Septimò fidem ſeruando.Heb.11.*Sancti per fidem vicerunt regna*. Fides enim oſtendit homini vitam æternam: pœnā, ſi victus fuerit. Greg. *Solerter inuigilandum eſt: vt cum culpa blandiri inchoat:ad quod meritum mens trahatur, agnoſcat*. Item

Apoc. 11. oſtendit ei coronam, ſi vicerit. Apocal. *Eſto fidelis vſque ad mortem &c.*

Circa vltimum nota, quòd vtilitas tentationum multiplex eſt. Tentatio proueniens

Hominem erudit.
Mentem humiliat.
Negligentiam fugat.
Cor conſeruat.
Et coronat.

Eccle. 31. Primò dico, quòd tentatio hominem erudit. Ecc. *Qui tentatus nō eſt, pauca recognoſcit*. Idem. *Qui non eſt tentatus*. Iud.

Iud. 3. *Hæ ſunt gētes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſrael, & omnes, qui non nouerant bella Cananeorum*. id eſt Dæmonū, qui interpretantur negociatores; quia ſemper in tentando negociantur. Et ſequitur. *Vt poſtea diſcerent filij eorum pugnare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi.*

Secundò mentē humiliat. Grego. *Dum vitia nos tentant, proficientes in nobis virtutes humiliant*. Idem. *Iebuſeum Iſrael tolerat, vt humana mens de ſe humilia ſentiat, dum minima non ſuperat.*

Tertiò negligentiam fugat. Cruda tegula, ſi mittatur in flumine, ſtatim diſſoluitur, cocta non. Ita homo carnalis, qui non eſt igne tentationis decoctus. glo. ſuper illud Pſal. *Proba me, &c.* Tenta me, dicit; quia niſi tentaremur, negligentes eſſemus.

Quartò animam conſeruat. Greg. *Tunc interius bene cuſtodimur, cum per diſpenſationem Dei tolerabiliter tentamur exterius, aliquando vitiis, aliquando preſſuris*. ad Corinth. *Ne ma-*

2. Cor. 12. *gnitudo reuelationum extollat me, &c.* Et nota, quòd paterfamilias nō dimittit bladum in campo: nec vinum in vinea, quouſque ſit putridum: ſed quouſque ſit maturum. Nec

forna

fornarius panem in furno dimittit, quouſque comburatur: ſed donec coquatur. ſic Deus hominem in tribulatione omnino non derelinquit: ſed quouſque purgetur. 2. Pet. *Nouit Deus pios de tentatione eripere.* Quintò coronat. Iac. *Beatus vir, qui ſuffert tentationem, &c.* Pet. 2. Iac. 1.

De Theſauro.

Theſaurus tripliciter diſtinguitur, nempè
Scientiæ, vel doctrinæ.
Animæ precioſæ in corpore.
Virginitatis in carne.
Gratiæ in corde.
Fidelitatis, & conſtantiæ.
Benignitatis, & miſericordiæ.
Charitatis, & amicitiæ.
Et æternæ vitæ.

Primus theſaurus eſt ſcientiæ, & doctrinæ, quæ pretioſior eſt auro, & argento. Prouer. *Beatus vir, qui inuenit ſapiētiam, &c.* Pretioſior eſt cunctis opibus, &c. Iſa. *Dabo tibi theſauros abſconditos, vt ſciat.* Matth. *Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro.* ager iſte, in quo theſaurus abſcōditur, eſt Christus. 1. Coll. *In ipſo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi.* Nau. *Aperi eis Domine theſaurum tuum, fontem aquæ viuæ, vt ceſſet, &c.* Prouer. 3. Iſa. 49. Matth. 16 Coll. 2. Nau. 11.

Secundus theſaurus eſt animæ pretioſæ in corpore. 2. Corinth. *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus*, id eſt in carne fragili. theſaurus dicitur, quia pretioſo ſanguine redempta, qui præualet omni auro. 2. Pet. *Non corruptilibus auro, & argento redempti eſtis, &c.* Ber. *Totus mundus ad vnius animæ pretium æſtimari non poſſet.* non enim pro toto mundo redimendo dediſſet ſe Deus ad mortē, quod fecit pro anima hominis. Quam ergo commutationem dabis pro anima tua, qui pro modico das illam? Nonne pro ea à regalibus ſedibus filius Dei deſcendit, vt eam liberaret de poteſtate Diaboli? Cor. 4. Pet. 2.

Tertius eſt virginitatis in carne. Iob. *Nunquid ingreſſus es theſaurum niuis, aut theſaurum grandinis aſpexiſti?* Virginitas dicitur nix propter candorem, & virginitatem; ideò comparatur liliis. Cant. *Sicut lilium inter ſpinas, &c.* Grando dicitur propter metus, quos aliquādo habet grauiores, vt Iob. 38. Cant. 2.

dicit Ie. quòd libido in virginibus maiorem parit famem. dulcius æſtimatur, quod neſcitur. Theſaurus dicitur pro-
Eccl.26. pter pretioſitatem. Eccl. *Omnis ponderatio*, (ſcilicet cuiuſlibet rei temporalis, & quanticunque valoris ſit) *non eſt condigna animæ continenti*: non dicitur corporis continentis, ſed animæ; quia continentia corporis ſine continentia mentis
Cor.1. parum prodeſt, ſicut habes. 1. Cor. de Virginitate.
Prouer.1. Quartus eſt gratia in corde. Prouer. *Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo iuſti.* ideſt gratia in corde iuſti. & dicitur gratia oleum; quia lenit cor, & impinguat per de-
Pſal.11. uotionem. Pſal. *Impinguaſti in oleo caput meum.* ideſt mentem meam ſpirituali lætitia repleuiſti. dicitur theſaurus;
Prouer.11. quia præualet omni auro. Prouerb. *Super aurum, & argentum gratia bona.* Vnde verſus. *Mundus centenus petit auro gratia plenis.* Nota ſupra bona, quæ dat gratia. Iucũditas enim cordis, quæ ex gratia prouenit, & puritate conſcientiæ eſt
Eccl.30. theſaurus magnus. Eccl. *Iucunditas cordis, hoc eſt vita hominis, & theſaurus ſine defectione ſanctitatis.*
Iſa.33. Quintus eſt vir us fidei in anima. Iſa. *Erit fides temporibus ſuis diuitiæ ſalutis ſapientia, & ſcientia. & timor Domini ipſe*
Iob 3. *theſaurus eius.* Iob. *Quaſi effodientes theſaurum, gaudent vehementer, cum inuenerint ſepulchrum.* Theſaurum effodere, eſt defectus ad ſe humiliandum conſiderare. Sepulchrum inuenit, qui vſque ad perfectam conſiderationem ſui inue-
Ezech.20 nit, vt ſibi fæteat vt ſepulchrum. Ezech. *Diſplicebitis vobis in conſpectu veſtro ſuper omnibus, quæ feciſtis.*
Eccl.30. Sextus eſt miſericordia ad proximum. Eccleſ. *Pone theſaurum tuum in præceptis altiſſimi.* ideſt in operibus miſeri-
Luc.12. cordiæ, ſecundùm quòd præcepit altiſſimus. Luc. *Vendite, quæ poſſidetis, & date eleemoſinam. facite vobis loculos, qui non veteraſcunt, theſaurum indeficientem in cælis.* Sequitur. *Et pro-*
Eccl.30. *derit tibi magis, quàm aurum.* ſcilicet abſconditum. Eccl. *Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum.* Sicut perditur ſemen in terra proiectum. & ne abſcondas in lapide in per
Luc.16. ditionem, ſcilicet tuam, ſicut ille, qui dixit. Luc. *Anima mea multa habes repoſita, &c.* vel in perditionem pecuniæ. Sicut ille, qui ſcripſit in pariete. hic ſunt. & alius, qui accepit, ſcripſit, hic nõ ſunt. Ideò dicitur. Math. 6. *Theſaurizate vobis theſaurum in cælo, &c.* Sicut ille, qui dixit ſe nihil habere, niſi

trecentos

trecentos aureos, quos pauperibus dederat.

Septimus eſt theſaurus charitatis, & amicitiæ. Eccl. *Amicus fidelis, protectio fortis. qui inuenit illum, inuenit theſaurum, quo vtatur tempore neceſsitatis* Eccl. *Amico fideli nulla eſt comparatio:* Et non eſt digna ponderatio contra bonitatem fidei illius: quia amicus ſemper iuuat, etiam poſt mortem. Eccl. 7. Eccl. 30.

Octauus eſt vita æterna. Deut. *Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum cælum.* ſcilicet quando dicet. *Venite benedicti patris mei, percipite regnum, &c.* Hunc qui inuenit, vendit omnia, quæ habet, & emit theſaurum illum. Math. *Vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: & habebis theſaurum in cælo, quem oculus non vidit, nec auris audiuit &c.* Deu. 38. Mat. 19.

De Tribulatione.

Tribulatio patienter ſuſcepta
- Hominem à peccato ſeparat.
- Animam languidam ſanat.
- A peccato retrahit.
- Ad viam rectam adducit.

Primò tribulatio ſeparat hominem à peccato, & ab amore mundi. Eſt enim tribulatio, velut abſcinthium, quo hi, qui ſunt ſpirituales, à temporali conſolatione ſeparantur: ſicut pueri aliqua amaritudine à lacte matris ſeparantur. Electis ſuis Deus iter aſperum facit: ne, dum delectantur in via, obliuiſcantur eorum, quę ſunt in patria. ſed ſicut pulmentum adhæret ollæ, in qua decoquitur, niſi ſæpè moueatur. Sic cor hominis huic mundo, niſi tribulationibus agitetur. Aug. *Ecce turbat mundus, & amatur, quaſi ſi trãquillus eſſet.* quomodo inhæreret formoſo, qui ſic amplectitur fœtidum.

Secundò ſanat animam ægrotantem. Gaudere debet infirmus, cum videt cœleſtem medicum intromittere ſe de infirmitate ſua, & ex hoc ſperare veniam. Illi, qui in hoc mundo in omnibus proſperantur, ſunt ſicut infirmus, qui deſperatus à medico, relinquitur voluntati ſuæ: cui nihil, quod petat, denegatur. Grego. *Deſperatis ægris quicquid dari poſſunt, medici dari præcipiunt. Qui autem ad ſalutem reduci poſſunt, iis multa dari contradicunt.* Maius autem beneficiũ confert Deus homini, quando ipſum affligit, quàm qñ ipſum

proſperari permittit. plus enim confert prauo, qui ipſum corrigit, quàm, qui libitum ſuum facit. Et frenetico, vel inſano, qui ipſum ligat, quàm qui eius inſaniam non refrænat: tunc enim exponitur periculo. ſicut nauis ſine nauta

Pſal.80. ventis, & procellis exponitur. Pſal. *Dimiſi eos, ſecundùm deſideria cordis eorum. ibunt in adinuentionibus ſuis. Mactandus vitulus liber ad paſcua dimittitur.* Seruandus iugo premitur; quia iniuſtus ad debitam mortem effrænatis voluptatibus vtitur. Iuſtus verò à delectatione tranſitoriæ iucunditatis reſtringitur.

Tertiò à peccato retrahit, & ardorem concupiſcentiæ reſtringit. Eſt enim ſuccurſus homini miſſus à Deo. ſi domus alicuius igne eſſet ſuccenſa, qui ei aquam ad reſtringendum offerret, obſequium, & ſubſidium reputaret, nō nocumentum. tribulatio eſt aqua, quæ domum conſcientiæ igne cupiditatis ſuccenſam extinguit. Exemplum de beato Benedicto, qui propter tentationē carnis vitandam proiecit ſe inter ſpinas, & vrticas nudus: & vulnere carnis ſanauit vulnus mentis. Et eremita, qui combuſſit digitos

Eccl.11. ſuos, vt vitaret peccatum fornicationis. Ecc. *Malitia vnius horæ obliuionem facit luxuriæ maximæ.* Greg. *Quis neſciat, quòd melius eſt ardere igne febrium, quàm igne vitiorum?* Et tamen cum febre corripimur: murmuramus. & æſtum vitiorum, qui occupare nos poterat, conſiderare negligimus. Item ſi quis ab hoſtibus ſuis duceretur ſuper equum velocē, niſi eſſet ab hoſtibus occidēdus, gratum haberet, ſi quis equū illum occideret: vt ſic ab hoſtibus liberaretur. quantū ergo gratum eſſe debet ei, qui corpus ſuum laſciuum, quod ducitur ad mortem, in tribulatione, vel infirmitate aliqua debilitat: vt ſic à Dæmonibus, & à pœna æterna liberetur. Greg. *Durum non æſtimes, quod pateris, dummodo ab æternis cruciatibus, & extrema paſſione libereris.* Item ſi duellum cōmitteres cum aliquo, gratum haberes, ſi quis hoſtem tuū debilitaret in tantum, vt tibi nocere non poſſet. Duellum eſt

Gal.5. inter carnem, & ſpiritum. Gal. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Vnde magnas gratias debet homo agere Deo, ſi carnē ſuam aliqua infirmitate, vel tribulatione debilitet, vt à ſpi-

Cor.9. ritu ſuperetur. Corint. *Caſtigo corpus meum, &c.* Eccl. *Tribula-*

Eccl.10. *tio facit ceſſare peccata maxima.*

Quartò

Quartò ad viam rectam errantes reducit Dominus:ſicut bonus paſtor ouem errantem ad viam reducit. Pſal. *Erraui ſicut ouis,&c.*Quære ſeruum tuum Domine. Quando aliquis porcum ſuum,vel ouem ducit ad paſcua, vel ad forum,& non vult eum ſequi, ligat fune, vel virga percutit.& ſic inuitum ducit. Sic ligat nos Dñs in infirmitate,& aliis defectibus; quia nolumus eum aliter ſequi. Oſeæ.*In funiculis Adæ traham eos.*ideſt in vinculis charitatis.Item paſtores pecora ſua,inſequentibus hoſtibus,ad loca munita fugere compellunt:ſic nos Deus in infirmitatibus,& tribulationibus ad cœleſtem patriam intrare compellit.Luc.*Cõpelle intrare.*gl.qui aduerſitatibus fracti ad amorem Dei redeunt,compelluntur intrare.Item ſicut homo percutit equum,vel aſinum ſuum,vt ad viam redeat,vel vt citius vadat.Sic Deus vrget nos tribulationibus.De primo Iſa.*Domine in anguſtia requiſierunt te.* Pſal.*Imple facies eorum ignominia,&c* De ſecundo idem.*Multiplicatæ ſunt infirmitates eorũ, poſtea accelerauerunt.*Mira fatuitas hominum,bruta animalia quare percutiantur, agnoſcunt. ſi ſunt extra viam, ad viã redeunt:ſi in via,accelerant.& miſer homo quare percutitur,non aduertit.Pſal.*Vir inſipiens non cognoſcet,&c.* glo. Qui neſcit ſe cædi,vt ſit hæres dimiſſo exhæredato,cui paratur à flagello. Pſal.118. Oſeæ 11. Luc.15. Iſa.27. Pſal.82. Pſal.91.

Iterum in tribulatione homo

- Probatur.
- Purgatur.
- Conſolationem meretur.
- Calice potatur.
- Illuminatur.
- In regnum introducitur.

Primò in tribulatione,qualis ſit homo , probatur, ſicut aurum in fornace.Iob.*Probauit me quaſi aurum,quod per ignẽ tranſit.*Aurum rationibus dilatatur. Sic Sancti tribulationibus.Ferrum calidum debet maleari, non frigidum. Sic ſancti amore Dei ſuccenſi debent in tribulationibus probari:& ferrum calidum,dum tondetur, dilatatur: ſed frigidum frangitur.Bonus puer quando verberatur à patre, miſericordiam petit,& emendationem promittit. Sic peruerſus blaſphemat,& iraſcitur, & peiorẽ ſe futurũ oſtẽdit. Iob 23.

Eccl.10. Eccleſ. Qui odit correctionem, veſtigium eſt peccatoris. potus luteus vacuus ad ignem crepat, & magnum ſonitũ reddit: ſed plenus non. Ita homo vacuus à gratia crepat
Eccl.27. in tribulatione per impatientiam. Eccleſ. *Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis.* Et notã, quòd Dominus non ſemper liberat ſuos ab infirmitatibus, & tribulationibus, ſed bene vult probare eos. Pater enim non liberat filium ſuum de manu cirurgici, vel magiſtri: licèt videat eum affligi ſub manu eius; quia ſcit ſibi prodeſſe in futurum. ſic Deus ſuos à tormentis. Non enim liberauit Petrum à cruce, Paulum ab enſe, aliosque apoſtolos, & prophetas, atque martyres à pœnarum crudelium crucia-
Heb.11. tibus. Heb. *Alij diſtenti ſunt, non ſuſcipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent reſurrectionem. Alij verò ludibria, & verbera experti: inſuper & vincula, & carceres: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt.* Item qui peccat, debitor eſt pœnæ, & tenetur pœnam ſoluere; ideo non debet homo grauiter ferre, ſi Deus eum affligat in præſenti; quia vult eum acquitare, & emendam de peccato ſuo accipere in centuplum minorem, quàm poſtea ſoluere. Item pueri quantò plus verberantur, tantò magis addiſcunt, & melius
Iſa.26. ſibi conſulunt, quàm ſi dimitterentur volũtati eorum. Iſa. *Miſereamur impio, & non diſcet facere iuſtitiam.* Item virtus medicinæ non ſtatim ſanat: ſed primò amaritudo, poſtea vtilitas comprobatur. ſic eſt de vtilitate flagellorũ; ideò di-
Ioan.13. xit Dominus Petro. Ioan. *Quod ego facio, tu neſcis modò, ſcies autem poſtea.* Item pater filium in torneamento ab ictibus non liberat: licèt videat ipſum graues ictus ſuſtinere, vt laudem patiendo acquirat: ſed ſi viderit eum in periculo, non poſſet ſuſtinere, quin ipſum adiuuaret: ſic Deus amicos ſuos ſuſtinet affligi in præſenti: vt laudem, & gloriam cœleſtis patriæ acquirant. ſed ſi in periculo animæ eos videret, liberat. Ideo Dominus expoſuit Iob periculo corporis, & rerum: & dixit Diabolo. Verum tamen animam eius
Pſal.9. ſerua. Pſal. *Adiutor in oppor. in tribulationibus.* Tunc. n. opportunum eſt, cum de periculo animæ agitur.

Secundo in tribulatione anima purgatur. Mulier bonos pannos ſæpe lauat: ſed viles, & veteres putreſcere permittit. Sic Deus iuſtos flagellat in præſenti: ſed peccatores

in peccatis putreſcere permittit. Hebr. *Flagellabat omnem filium, quem recipit.* Suſtinenda ergo eſt tribulatio, per quam à pœna æterna liberatur, qui ſuſtinet. Exemplum de infirmo, qui patitur abſcindi ſibi pedem, ne totum corpus amittat: & fur auriculam, vt euadat ſuſpendi pœnam. *Hebr. 12.*

Tertiò in tribulatione conſolationem meretur. Deut. *Afflixi te penuria, & dedi tibi manna.* Quantò ſunt amariores herbæ medicinæ: tantò plus oportet apponere de zaccaro, vel melle, vt infirmo facilius propinentur. ſic de conſolatione in tribulatione. Pſal. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolatio tua, &c.* Aqua amara tranſiens per aquam dulcẽ, dulcis efficitur. Et vinum dulce tranſiens per gariofolum, quaſi gariofilatum eſt. Sic tribulationes, & tentationes, quæ prius per Chriſtum, & ſanctos eius tranſierũt. Exemplo ergo illorum debent nobis eſſe dulciores. Bern. *Magna conſolatio membris ex capite.* Heb. *Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus cõtradictionem.* Grego *Facta præcedentium recolamus, & non erunt grauia, quæ toleramus.* Sed quidam ſunt ſimiles ſimiæ, quæ inueniens amaritudinem in cortice nucis, eam proiicit: & ideò non guſtat de dulcedine nuclei. Sic aliqui infideles, amaritudinem tribulationis, & pœnitentiæ ſentientes, exterius eam proiiciunt; ideò conſolationem interius non ſentiunt. Sap. *Sapientiam, & diſciplinam qui abijcit, infelix eſt: & vacua eſt ſpes eorum, & labores ſine fructu.* Dicitur, quòd in palatio Iouiniani erant duo dolia vini, vnum plenum amaro vino, aliud verò optimo. & quicunque volebat bibere de optimo, oportebat eum prius de amaro bibere. ſic ſecundùm Gregor. *Si mens appetit, quod demulcet, prius bibat quod dolet.* Tribulatio dicitur à tribulo (vt quibuſdam placet) eſt autem tribulus herba pũgitiua. & tribulari deductum videtur ab anguſtia, & dolore illorum, qui tribulum ferri, vel tribulum herbam calcauerint.

Deut. 8. *Pſal. 50.* *Heb. 12.* *Sap. 3.*

Quartò. In tribulatione calice Domini potatur homo, & cibo paſcitur. Vnde tribulatio eſt calix, & cibus, quo Domin⁹ potat, & cibat ſuos amicos. Dicitur calix à calida potione: & eſt illud vas, quo ſolent medici ægris ꝓpinare medicinã, & eſt q̃dã mẽſura, q̃ De⁹ dat nobis potu lachrymis in menſura. Quid hac in vita non experimur aduerſi? quas

quas non procellas, tẽpeſtatẽſque perpetimur? quibus nõ exagitamur incõmodis? cui⁹ meritis parcitur? Sicut enim non iraſceretur homo, ſi rex faceret eum ſedere ad menſam ſuam, & de cibo ſuo comedere, & calicem ſuum potare: ſic non debet iraſci de tribulatione. Sed quidam ſunt, qui non multum videntur diligere Deum; quia in menſa eius nolunt comedere, nec de cipho ſuo potare, id eſt nolunt aliquid pati pro Chriſto. volunt eſſe ſocij in lucro, &
1.Cor.1. non in dãno, vel labore; cum tamen dicat Apoſt. ad Corin. *Si fuerimus ſocij paßionum, erimus & conſolationum.* Ioſeph primo dictus eſt Benoni. i. filius doloris, poſtea Beniamin. i. filius dextræ. Exẽplũ de malo ſocio. Iſti mutuo accipiũt,
Pſal.36. & nihil ſoluere volunt. Pſal. *Mutuabitur peccator, &c.* non ſolùm hic, ſed in futuro. Item tandiu eſt moneta vtilis ad lucrandũ, quandiu eſt in curſu. modò moneta tribulationis, & pœnitentiæ eſt in curſu, modò vna denariata in hoc ſe-
Ezech. 4. culo valet centum in alia. Ezech. *Diem pro anno dedi tibi.* Itẽ fur, qui non habet vnde ſoluat, plectitur in corpore. & ita crimen pœna compenſatur. Sic peccator, qui non vult modò facere pœnitentiam, & ſoluere quod debet in præſenti, verberatur infirmitate, vel in alia tribulatione; vel ſolùm in centuplum in inferno, vel purgatorio. Iſidor. Nequaquam Deus delinquenti parcit; quoniã peccatores flagello temporali ad purgationem ferit: aut iudicio æterno puniendum reliquit: aut ipſe homo in ſe ipſo punit, quod malè admiſit. Nota, boni modò franguntur per tribulationes, & infirmitates: ſed, ſicut vas argenteum, reparabun-
Prou. 25. tur meliores, & puriores. Prouer. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſsimum.* Sed mali non reparentur, ſi-
Pſal.2. cut vas de terra. Pſalmo. *Tanquam vas figuli confringens eos.* Item ſicut faber limat argentum, vt clarius ſit: ſic Deus ſuos affligit. vt puriores ſint. Auguſtinus. *Quod lima ferro, quod fornax auro, quod flagellũ grano, hoc facit tribulatio viro iuſto.* Greg. in Dialog. *Sicut ſæpe imperiti homines nec dum ſculpta ſigilla, vel imagines aſpiciunt, & tanquam perfecta laudant: & tamen artifex conſiderat: & ſi mox iam laudari gaudet, non deſinit tamen meliorãdo tõdere. Sic plerunque illi, quos iam perfectos homines exiſtimãt, adhuc in oculis ſummi Pontificis aliquid imperfectionis habent, & quotidie limat eos infirmitatibus, & tribulationi

tionibus. Item videmus quoſdam torneatores ad ſonitum timpanorum, & clamorem bedellorum in gladios ruere: pondera armorum, & duros ictus cum patientia ſufferre pro modico vanæ laudis: qui pro gloria æterna modicam pœnitentiam ferre nolunt. ad quod admirās Aug. ait. *Heu quàm dolendum, quàm pudendum, delectat, vt culpa impleatur. & non delectat, vt Deus acquiratur.*

Quintò. In tribulatione homo illuminatur. Tren. *Ego vir, videns paupertatem meam in virga indignationis tuæ.* Greg. *Oculos, quos culpa claudit, pœna aperit.* Iſa. *Sola vexatio dabit intellectum auditui.* Quare ait Gerſon doctor deuotus, & eruditus. *Tribulatio exercens probat ad virtutem: vel purgat, vel liberat à reatu, vel erudit ad ſapientiam.* Tren. 3. Iſa. 28.

Sextò. Per tribulationem in regnum introducitur. Mat. *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam; quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* Sicut homo tandiu tenet canem ligatum domi ſuæ, donec fuerit domeſticus, & dimittit eum liberè quocunque ire ad libitum: Sic Deus ligat nos, modò tribulationibus, & infirmitatibus in præſenti: ſed poſt dimittit nos liberós in domo ſua cœleſti: *Tunc creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Item in quibuſdam partibus eſt cōſuetudo, quòd pro feſto nuptiarum conuiuæ, & amici ſponſi, & ſponſæ conſueuerunt ſe inuicem verberare, dicentes tene de nuptiis. Eodē modo ô anima, ſancta ſponſa Chriſti, ſi te oportet in præſenti (antequā cum gaudio introducaris in thalamum ſponſi tui) tribulationum, ſeu tentationum granamina ſuſtinere, tene totum ad ludum, & feſtū nuptiarum: nec ludum conuertas ad iniquitatem, impatiēter, vel cum murmure ſuſtinendo; quia dicit Seneca. Vir bonus, quicquid ſibi acciderit, æquo animo ſuſtinebit, ſciens hæc lege diuina ſibi contigiſſe. Eccl. *Vſque in tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio iucunditatis.* Math. 5. Eccl. 1.

De timore Domini.

Timor quintuplex eſt, ſeruilis, filialis, caſtus, gratus, ſanctus cæteris ōmiſſis. de timore domini eſt ſermo, qui eſt timor ſanctus, quatenus eſt bene ordinatus reſpectu obiecti, & talis timor eſt reſpectu Dei, qui eſt à ſe, per ſe, & propter ſe, & omnia alia ſunt à Deo creata, & per Deum

Deum conſeruantur in eſſe:& ſunt propter Deum; quia ad Deum ordinantur.ergo ſolus Deus de ſe, per ſe,& propter ſe diligendus,& timendus eſt,ne offendatur.

Timor Domini facit multa bona: ſed primò de duobus agamus.Timor Domini

Peccatum expellit à corde.

Cuſtodit à malo culpæ.

Primò ergo peccatum expellit à corde. Quando aliquis magnus dominus vult hoſpitari alicubi, præmittit nuntium,qui domum mundet,& præparet. Sic facit Deus,im-

Eccl.1. mittendo timorẽ. Ecc.*Timor Domini expellit peccatum*.Nam.

Ecc.2. *Qui ſine timore eſt,non poterit iuſtificari*.Idem. *Qui timẽt Dominum,præparabunt corda ſua*. ſcilicet ad recipiendum eum.*Et in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas*.

Prouer.8. Secundò cuſtodit à malo futuræ culpæ.Prou.*Timor Domini odit malum*. Et ideò non permittit illud intrare in domum cordis; ponit enim infirmum vel diem iudicij quaſi quoddam terriculamentum in corde ad terrendum vitia, & Dæmones: ſicut ſolent homines ponere in hortis

Ecc.33. ſuis ad terrẽdum aues,Eccl.*Timenti Deum non occurrent mala,ſed in tempore Deus illum conſeruabit,& cuſtodiet à malis*. Timor enim eſt cordis ianitor, & ligatum ab ingreſſu eius, vitia deterrẽs claua terribili,timor inferni, & iudicij. Ecc.

Ecc.1. *Timor Domini ſcientiæ religioſitas*. Religioſitas cuſtodiet, & iuſtificabit cor,iucunditatem,atque gaudiũ dabit.Timor

Pſal. 118. fures ſpirituales in terra cordis habitantes crucifigit. Pſal. *Confige timore tuo carnes meas,à iudicijs tuis,quæ feciſti*. De Adã timui, & de Angelis malis. de Sodomitis, & de diluuio qualẽ vindictam ſumpſiſti? Timor Dñi ſemper futurũ iudiciũ ante oculos mentis gerit. Hier. *Siue comedam,ſiue bibã,ſiue aliquid aliud faciã, ſemper videtur auribus meis intonare illa tuba.Surgite mortui,venite ad iudicium*. Si enim tãtũ timet aliquis,cum facit ſe reũ alicuius criminis in curia iudicis ſecularis.quantũ timere debet,qui tot,& tantorũ criminũ ſcit ſe reum ante iudicem diſtrictiſſimũ? Hier.*Si tanta cura pertimeſcitur iudicium pulueris, qua formidine præuidendum eſt iudicium maieſtatis?* Sed attende,quod timor ſeruilis, vel mũdanus eſt velut oſtiarius pict⁹ in portis diuitũ,qui eleuata claua vr̃ velle percutere ingredientes, & ingreſſum prohibe

hibere: quod tamen non facit. ſic timor, qui ſine charitate eſt, videtur timorem expellere: ſed omnino non expellit; quia dicit Aug. *Quòd manet in timore ſeruili peccandi voluntas.* Et ſequeretur opus, ſi ſperaretur impunitas. Item timor Domini eſt

Gratiæ Dei collatio, & conſeruatio.
Bonorum operum multiplicatio.
Miſericordiæ repromiſſio.
Mentis illuminatio.

Primò igitur timor Domini eſt gratiæ collatio, & conſeruatio. Ber. *In veritate didici nihil eſſe ita efficax ad gratiam promerendam, & recuperandam, & retinendam, quàm ſi omni tẽpore inueniaris nihil altũ ſapere, ſed timere. Time ergo, cũ arriſerit gratia: time cum amiſeris: time, iam de malo reuertitur: time, cum adeſt gratia, ne indignè opereris ex ea, time ſubtracta gratia, quaſi mox caſurus. time, quia dereliquit te cuſtodia tua: ſed ſi redierit gratia, multò magis, & multò amplius time.* Timendum, ne fortè contingat peccati recidiuum. Recidere enim, quàm incidere, deterius eſt, iuxta illud Ioan. *Ecce ſanus factus es, iam amplius noli peccare, ne deterius tibi contingat.* Io.5. Item timor Domini hominem meliorat, vt vnus timens Deum millibus aliis præferatur. Eccl. *Melior eſt vnus timens Deum, quàm mille filij impij.* Ecc.15. Et nota, quòd qui nimis timet pœnam corporalem, habebit maiorem. Qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix. Matth. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus &c.* Aug. Matt.10. *Si creaturæ ſeruiũt, time Deum, non illas; quia omnia ſub illo ſunt. Cupiditatem nocendi habent: poteſtatem autem, ſi ille non dat, non habent.* Vnde magna ſapientia eſt timere Deum ſemper. Eccl. *Homo ſapiens in omnibus metuit.* Eccl.18.

Quintum eſt bonorum operum multiplicatio. Eccl. *Qui timet Deum, faciet bona.* Grego. Deum timere eſt nulla, quæ facienda ſunt, præterire. Eccl. *Qui timet Deum, nihil negligit.* Eccl.15.

Quintum eſt bonorum promiſſio. Thob. *Multa bona habebimus ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus bene.* Eccl.7. Thob.4. Promittitur timentibus Deum

Paterna miſericordia.
Temporalis ſufficientia.
Dulcedo interna.
Longa vita.

Æter

Æterna gloria.

Pſal.122. Primò promittitur paterna miſericordia. Pſal. *Quomodo miſeretur pater filiorum: miſertus eſt Dominus timentibus ſe*, Ecc. *Timentibus Deum bene erit in extremis, &c.* Pſal. *Oculi Domini ſuper timentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius.* *Eccle.1.* *Pſal.33.*

Pſal.33. Secundò promittitur temporalium ſufficientia. Pſa. *Timete Dominum omnes Sancti eius*: Quoniam non eſt inopia timentibus eum. gl. Temporalium. Aug. *Paſcit contemnentes ſe, & deſerit timentes ſe.* Iniuſtus videretur.

Eccle.1. Tertiò promittitur dulcedo interna. Eccl. *Timor Domini delectabit cor, & dabit gaudium, & lætitiam in longitudine dierum.* Pſal. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te. gl.* Quam tamen impius non ſentit; quia de febre iniquitatis palatum cordis amiſit. *Pſal.0.*

Prou.10. Quartò promittitur prolongatio vitæ. Prou. *Timor Domini apponit dies, & anni impiorum breuiabuntur.* Timor Domini fons vitæ indeficiens, vt declinet à ruina mortis.

Eccl.1. Quintò promittitur beatitudo, & æterna glo. Eccl. 1. Timor Domini gloriatio. & gl. Prou. *Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus, qui verò mentis eſt duræ corruet in malum.* Eccl. *Beatus eſt, cui donatum eſt habere timorem Domini.* Idem. *Timenti Deũ beata eſt anima eius.* ideſt habebit beatitudinem æternam. *Prouer.27* *Eccl.25.* *Eccl.33.*

Sed ſciendum eſt, quòd debemus timere Deũ propter tria.

Propter pecuniam, quia inuiſibilis.

Propter ſapientiam, quia infallibilis.

Propter iuſtitiam, quia inflexibilis.

Primò propter potentiam, quia fortiſſimus. Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt. plus enim timetur princeps, qui poteſt plus nocere: & ſeruitius, præcepta melius obſeruantur. Et ideo cum principes terræ non habeant poteſtatem, niſi ſuper diuitias, & corpora. Deus autem ſuper hoc & ſuper animam plus omnibus principibus, & regibus timendus eſt. Math. *Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: Sed potius eum timete, qui corpus, & animam poteſt mittere in gehennam.* Mandata principum, & nunciorum ſunt obſeruanda ſub pœna amittendi temporalia, & corporalia. Nuntij verò, & mandata Dei ſub pœna horum, & animarum: & ideò præcepta Dei *Matt.10.*

diligen

diligentius obſeruanda ſunt. Pſal. *Tu mandaſti mandata tua* *Pſa.* 118.
cuſtodiri nimis.

Secundò timendus eſt Deus propter ſapientiam. Plus enim timetur paterfamilias offendi, quando ſcitur, quòd nihil poteſt eum latere. talis eſt Chriſtus. Heb. *Omnia nuda,* *Heb.* 4.
& aperta ſunt oculis eius. 2. Reg. *Timuerunt regem Salomonem.* *Reg.* 3.
videntes ſapientiã Dei eſſe in illo. Timor domini prodeſt homini bene ordinato. Ioſ. *Nunc ergo timete Deum, & ſeruite ei* *Ioſue.* 24.
corde perfecto.

Tertiò propter iuſtitiam. *Plus enim timent homines in terra iudicem, quem ſciunt à iuſtitia, nec prece, nec pretio flecti poſſe.* Talis erit Chriſtus in iudicio. Prouerb. *Zelus, & furor viri* *Prouer.* 6.
non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſquam precibus: nec ſuſcipiet pro redemptione plurima dona. gl. Expone de cœleſti ſponſo. Timor Dei Deo placet: Exo. 20. *Noli timere; vt enim probaret vos, venit Deus.* Deu. 6. *Dominum Deum tuum timebis.* Eccle. 1. *Vnus eſt altiſſimus creator omnium.*

Malachiæ. 1.	Luc. 12.
Rom. 11.	1. Cor. 10.
He. 4.	Apoca. 14.

De Verbo Dei.

VErbum (vt alis placet) dicitur à verberatu, quòd verberato lingua intra palatum aëre omnis oratio promatur. Eſt autem duplex Verbum, immanens, & vocale, immanens eſt aliquid in intellectu productũ: cuius quatuor ſunt conditiones, quòd ſit aliquid in intellectu, quòd ſit aliquid mente genitum, quòd ſit ſimilitudo rei. quòd ſit expreſſiuum, ſiue manifeſtatiuum rei, cuius eſt verbum. eſt aliquid in voce ſub ordinatum verbo mentali. Sed Diuinum verbum audiendum eſt

Velociter, & libenter.
Reuerenter.
Memoriter,
Efficaciter.

Primò debemus audire verbum Dei velociter, & libenter. ſicut enim pauperes feſtinant, & currunt ad portas diuitum, vt inde recipiãt refectiones corporales vnius diei: & multum infirmus, & debilis eſt, qui illuc non properat, ſic ad refectionem animæ multò validius debemus feſti-

nare. Iac. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum.* Item natura dedit vnicuique vnum os, & duas aures, vt velociores ſimus ad audiendum, quàm ad loquendum. Item homo habet aures erectas, id eſt tendentes ad audienda cœleſtia Dei verba, non pendẽtes ad terrena, vt animalia: Sed multi contra naturam plus habent aures ad terrena penden-

Thim. 4. tes, quàm ad cœleſtia erectas. Thi. *Erit tempus, cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt: ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus: & à veritate quidem auditũ auertent: ad fabulas autem conuertentur.*

Secundò debemus audire verbum Dei reuerenter. Stultus eſt ille, qui vult emere frumentum, vel vinum: & plus attendit ſaccum, vel dolium: quàm frumentum, vel vinũ. ſic eſt ille, qui attendit in ſermone, non quod dicitur, ſed à

Ioan. 14. quo dicitur, cum tamen Dominus dixerit Ioan. *Sermonem, quem audiſtis non eſt meus, &c.* Non re moueat dicentis au-

Luc. 10. ctoritas, nec quid dicat, ſed quid intendit. Luc. *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit: & qui me ſpernit, ſpernit eum, qui me miſit.* Item ſunt quidam, qui audiunt verbum Dei ſolo animo audiendi, vt inde poſſint loqui: qui ſimiles ſunt vini propinatoribus, qui guſtant plura vina, non vt emant: ſed vt poſſint dicere aliis, hoc bonum, illud melius, ſic iſti audiunt, non vt impleant: ſed vt loquantur, vel detrahant. Item ſunt ſimiles militibus, & clericis, qui vadunt ad nundinas, non vt emant, vel vendant: ſed inde loquan-

Pſal. 53. tur. Pſal. *Firmauerunt ſibi ſermonem nequam,* vt referant, ſed

Ezech. 23. bonum, vt relinquant, Eze. *Audiunt ſermones meos, & non faciunt eos:* ſed in canticum oris ſui vertunt illos.

Tertiò debemus audire memoriter. Cribrum, ſi ponatur in aqua, ſtatim impletur: ſed, cum extrahitur, nihil remanet. ſic multi ſunt, qui ſermonem audiunt, & pleni ſunt aqua deuotionis: ſed, cum receſſerint, vacui remanent: &

Eccle. 21. eorum, quæ audierint, memoriam non habent. Ecc. *Cor fatui (quaſi vas confractum) omnem ſapientiam non retinet.* Item

Matth. 4. ſicut corpus cibo nutritur, ſic anima verbo Dei. Mat. *Non in ſolo pane viuit homo: ſed in omni verbo, &c.* Quid prodeſt ſumere cibum, qui ſtatim emittitur procul? conceptio, quum ſtatim mors ſequitur. Ponere aliquid in ſaccum pertuſum. Exprimere figuras in aqua, cum eas non retineat. Capere

aucm,

auem, quæ ſtatim amittitur, ſic audire verbum Dei, & proiicere illud. *Iſtud eſt congregare merces, & mittere eas in ſaccum pertuſum.* iuxta prophetæ oraculum.

Quartò debet audiri efficaciter, ſcilicet cùm effectu. Multum deberet confundi clericus, qui per viginti annos frequentauit ſcholas, & adhuc neſcit Pater noſter. vel Credo in Deum. ſic multi, qui diu frequẽtauerunt ſermones, & adhuc ignorant, quomodo viuere debeant. Deut. *Diſcite ea, & opere adimplete.* Item pluuia facit exire de terra vermes, & buffones, & herbas germinari. Sic verbum Dei peccata ab homine, & bonũ propoſitum germinare. Iſa. *Quomodo deſcendit imber, & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur: ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedenti: ſic erit verbum meum, quod egreditur de ore meo* Non egredietur à me vacuum: ſed faciet quæcũque volui, & proſperabitur in his, atque miſi illud. Item fatuus reputaretur ille, qui ex ſolo auditu medici crederet ſe ab ægritudine curari, & non faceret, quod doceret: vel ex aſpectu ſpeculi crederet à ſe deformitatem remoueri. Talis eſt, qui verbum Dei audit, & non facit. Iaco. *Eſtote factores Verbi, & non auditores tantùm, &c. quia ſiquis auditor eſt verbi, & non factor, &c.* Item ſi dominus tuus mitteret ad te nuncium ſuum: & in oſtio ſolo illum reciperes, & non in domo, iraſceretur tibi. Nuncius à Deo ad te miſſus eſt verbum Dei. Prouerb. *Sicut aqua frigida animæ ſitienti: ita nuncius bonus de terra longinqua.* Nuncius iſte in oſtio recipitur, non in domo, cum verbum Dei ſolummodo aure corporis, non corde auditur. Iſti habent aures, & non audiunt contra Iob. *Auditu auris audiui te, idcirco, &c.* Item ſtilus inſertus trahit ad ſe naturam trunci. Sic verbum Dei cor ad ſuam naturam trahere dicitur. Iaco. *Suſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras.*

Deu. 7. Iſa. 55. Iaco. 1. Prouer. 25 Iob. 42. Iaco. 1.

Secundò videndum eſt propter quod audiendum eſt verbum Dei, quia

- Animam mundat.
- Mentem illuminat.
- Contractos ſanat.
- Mortuos reſuſcitat.

Primò animam mundat à ſordibus peccatorũ vt medi-

cina corpus, & aqua vas immundum. Vaſ enim, cui frequenter aqua infunditur (licet aquam non retineat) eſt mundius, quàm ſi non infunderetur. ſic ille, qui frequenter audit verbum Dei, quam qui nõ audit. Ioan. *Vos mundi*
Ioan.15. *eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis.* Nota, duobus modis valet verbum Dei ad mundiciam cordis. Primò, quia oſtẽdit maculas cordis, & ideò dicitur ſpeculum. Se-
Prou.12. cundò quia dat gratiam aquæ ad abluendum. Prouer. *Doctrina bona dabit gratiam.*

Secundò audiendum eſt verbum Dei; quia illuminat mentem. ſi aliquis veniſſet de longinquis partibus, & apportaſſet tam pretioſas reliquias, quòd certus eſſet indubitanter, quòd tactu earũ cæcus illuminaretur, claudus erigeretur, mortuus ſuſcitaretur, inſano ſenſus redderetur: nullus eſſet, qui non crederet ad tales reliquias. Nunquid cæcus eſt peccator, qui ita citò ponit pedem ſuum in luto, ſicut in loco mundo? Tren. *Errauerunt cæci in plateis, polluti*
Tren. 4. *ſunt ſanguine.* id eſt peccato. Talis permittat ſe tangi verbo Dei, & illuminabitur, ſicut in Pſal. dicitur. *Declaratio ſermo-*
Pſa.118. *num tuorum illuminat, &c. Et lucerna pedibus meis verbum tuum.*
Ibi. Heu peregrinantur homines vſque ad S. Iacobum, & vltra mare pro lumine corporis recuperando, & fortè non recuperant: & nolunt vſque ad ſermonẽ laborare pro lumine animæ, quod ibi recuperãt? Prouer. *Mandatum lucerna,*
Prouer. 6. *& lux eſt.*

Tertiò erigit contractos. Nunquid non contractus eſt, qui multis annis iacuit in lecto peccati? nec fuit in via recta ſalutis per vnam diem? Veniat ad ſermonem, & recupe
Eccle.12. rabit greſſum aculeo verbi Dei. Eccl. *Verba ſapientum, quaſi ſtimuli, qui faciunt claudos inertia ambulare.* Sed inueniuntur hodie multi, qui fugiunt ſermones: ſicut contractus, qui fugiebat S. Martinum, ne erigeretur.

Quartò mortuos viuificat, reſuſcitantur mortui in pec-
Ioan. 5. catis verbo Dei. Ioan. *Amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, &c.* Reliquiæ
Sap. 16. omnem languorem ſanant, vel expellunt. Sap. *Neque herba, neque malagina ſanauit eos Domine: ſed ſermo tuus, qui ſanat & vniuerſa.* Ecce apparet, quòd maioris efficaciæ eſt verbum Dei, quàm aliquæ medicinæ, vel reliquiæ Sanctorũ.

Vnde

Vnde mirabile eſt, quomodo aliquis infirmus remanet, qui non ad ſermonem (vt curetur) currat. Solent autem homines pro medicis, & medicinis ſolis ad reliquias ſanctorum offerre. Sed ad iſtas medicinas nõ oportet aliquid dare, nec offerre ad reliquias iſtas, niſi intẽtionem, & orationem. Ita ſi aliquis haberet lapidem pretioſum, qui prævaleret omni auro, & omni argento, & omnem infirmitatem curaret, non proiiceret illum: ſed cuſtodiret diligẽter. Sic nec verbum Dei debet aliquis proiicere: ſed ſtudioſiſſimè cuſtodire; quia prævalet omni auro, & argento. Pſal. *Bonũ mihi lex oris tui ſuper millia, &c.* Idẽ. *Deſiderabilia ſuper aurum, & argẽtum lapidẽ pretioſum multũ.* glo. Plus diligit charitas Dei legem, quàm cupiditas rei aurum, & argentum. *Pſal. 118.*

De Veloci conuerſione peccatoris.

FEſtina conuerſio peccatoris, vt qui in iuuentute iugo pœnitentiæ ſe ſubmittit, multa bona facit. In feſtina conuerſione multiplex eſt vtilitas, ſcilicet,

- In bono opere radicatio.
- Ad bonum aſſuefactio.
- Vitæ directio.
- Vitæ in melius commutatio,
- Vitæ certitudo.

Primum bonum, quod facit feſtina conuerſio, eſt in bono opere radicatio. Arbor, quæ iuuenis plantatur, non de facili poſtea eradicatur. Ideo dicit Apoſt. ad Epheſ. *In charitate radicati, & fundati, vt fructificetis in bono opere.* quia ſicut omnis fructus à radice procedit: ſic opus bonum à charitate. Gre. *Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non remanet in radice charitatis. Et fundati.* quia ſine fundamento non ſtat domus: ſed deſtructo fundamento cadit. charitas enim omnia ſuſtinet. 1. Corinth. Item bonitas alicuius profundius infigitur, quando inuenit ſubiectum magis tenerum, & aptum ad recipiendum gratiam. Verſ. *Epheſ. 4. Corin. 13.*

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu. Sed quando contrarium gratia Dei occupauit hominem (ſcilicet, peccatum) difficilius gratia Dei in eo recipitur; quia inuenit, quod ſibi repugnat. Sicut materia, quæ habet aquam, difficilius ſuſcipit ignem, ſicut patet in candela madefacta, vel ligno. Sicut ſculptor, &

pictor non ita de facili ſculpit, vel impingit in lapide habente formam contrariam, ſicut in lapide nudo, & plano. De facili recipit veſtis formam rectam, ſi nondum prauã ſuſcepit: ſed ſi contrariam, vix poteſt rectam formam ſuſcipere. Tenera virga, ſi curua fuerit, poteſt ad rectitudinem deduci: trabem verò nullus poteſt reducere. Et cera mollis ſuſcipit impreſſionem ſigilli: quod non facit indurata.
Eccl.30. Eccl. *Curua ceruicem filij in iuuentute.* Tunde latera eius,
Prouer. 12 dum infans eſt, ne indureſcat, & non credat tibi. Prouerb. *Adoleſcens iuxta viam ſuam: & cum ſenuerit, non recedet ab ea.*

Secundum eſt, aſſuefactio ad bonum, vt in tenera ætate caro dometur; & redigatur in ſpiritus ſeruitutem: ſicut ſtultus eſſet, qui non domaret equum ſuum, vſquequo eſſet ſenex: Sic qui non domat carnem ſuam in adoleſcentia: ſed nutrit eam delicatè; ita quòd non poteſt eam poſtea
Prouer.29 tenere: immo ipſa proiicit eum in lutum peccati. Prouer. *Qui delicatè nutrit à pueritia ſeruum.* (id eſt corpus) *poſtea inueniet eum contumacem, id eſt ſpiritui repugnantem.* Apponendũ eſt ſal cibis, antequam putreſcant, & vermibus ſcaturire incipiant. & in principio ægritudinis medicina quærenda
Eccl.18. eſt. Eccl. *Ante languorem adhibe medicinam.* Peccatum enim conſuetudinis eſt quaſi languor inueteratus, qui difficul-
Eccl.10. ter curatur. Ecc. Languor prolixior grauat medicum: breuem languorem præcidit medicus. lepra enim inueterata,
Iob 20. & gutta inoſſata non de facili curantur. Iob. *Oſſa illius implebuntur vitiis adoleſcentiæ eius.* Beda ſuper Luc. *Diabolus tantò difficilius dimittit hominem, quantò poſſedit diutius: ſed vult quaſi hæreditario iure tenere, ſicut ruſticus terram, quãdiu tenuit.* Solet dici, quòd non poteſt fieri de peccatore inueterato, & quaſi ruſticato deuotus miles Chriſti: nec de ligno putrido bonum ædificium: nec vetus canis vinculo detineri
Pſal.37. poteſt. Pſal. *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ, &c.* Itẽ ignis concupiſcentiæ extinguendus eſt, dum paruus eſt: quia tunc de facili poteſt extingui. Fatuus reputaretur, qui differret ignem remouere de domo ſua, donec eſſet magnus, & fere tota domus combuſta. Sic qui in adoleſcẽtia non reſtringunt carnes ſuas. Ber. *Abſcondi ignem in ſinu meo: iam ſanie defluente, exuſto iam latere adhuc conſulendum eſt,* an

an excutiam illum. Nunquid poteſt homo abſcondere ignē in ſinu ſuo; ita quòd ardeant veſtimenta illius non.

Tertium eſt vitæ directio. Quia ex tunc homo incipit regere vitam ſuam, & diregere ad portum ſalutis in mari huius mundi, vbi ſunt pericula multa. Sicut enim fatuus reputaretur nauta, qui expectaret nauem dirigere, quouſque incideret in ſcopulos, & ſirtes. Sic qui vitam ſuam nō dirigit ad portum ſalutis, antequam incidat in periculum mortis. Prouerb. *Vir prudens dirigit greſſus ſuos.* Vnde ſicut nauta, quando vult prudenter gubernare nauim, collocat ſe, & ſtat in fine nauis, vt proſpiciat pericula propinqua, & remota, & clauum conſultò admoueat. ſic debet facere iuuenis, vt ponat ſe in fine nauis, id eſt vitæ ſuæ, & conſideret principium, & medium vitæ ſuæ, & dirigat viā, id eſt vitam ſuam ad bonum exitum per gubernaculum pœnitentiæ; quia illic naues pertranſibunt, ſcilicet per arctum foramen mortis. O quàm longè ante, & quàm ſollicitè prouident ſibi nautæ, quādo habent tranſire periculoſum locum. Ideo dicitur. Ecc. *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua: & in æternum non peccabis.* Memorare, quàm breuis ſit vita, & mors incerta. Prouerb. *Timor Domini apponit dies. Sicut theſaurus augmentatur ei, qui lucrum reportat.* Exemplum in Euangelio de illo, qui habuit quinque talenta, & aufertur ab eo, qui non operatur. Et ſequitur. *Et anni eorū breuiabuntur.* Sicut pars alicuius membri abſcinditur, ne totum corrumpatur. non enim debet dari pretioſus theſaurus temporis ei, qui totum diſſipat. Ber. *Nihil pretioſius tēpore: ſed nihil vilius homine reputatur.* Ideò dicitur. Eccl. *Ne tardes conuerti ad Dominum, &c.* Quia qui ante horam vult māducare, ante horam debet parare. Vix perficit, qui mane non incipit. Irridendus eſt, qui tunc ſurgit ad operandum, quando eſt ab opere recedendum. & tunc vadit ſeminatū rudis agricola, quando inſtat tempus metendi. Eccl. *Tempus ſeminandi, & tempus metendi. quoniam ſubitò venit ira illius.* Ita citò frangitur vas nouum, ſicut vetus: & citius ſcinditur arbor iuuenis, quàm antiqua. Iſa. *Subitò, dum non ſperatur, venit contritio illius.* Item auis, quando videt arcū tentū, non expectat ictū ſagittæ: ſed ante volat. Sed miſer homo

Prouer. 15.
Eccl. 14.
Prouer. 10
Eccl. 5.
Eccl. 3.
Iſa. 30.

Pſal.7. bene expectat ictum mortis ante conuerſionem. Pſal. *Niſi conuerſi fueritis, &c.* Item ſi homo haberet ſagittam in corpore, non differret extrahere vſque ad menſem: & ſagittas
Pſal.37. peccatorum retinet vſque ad annum. Pſal. *Quoniam ſagittæ infixæ ſunt mihi.* ſcilicet iniquitates meæ. Item citò ſurgeret de igne, ſi cecidiſſet: & in peccato diu iacet. quod eſt ignis, vſque ad conſumptionem deuorans.

Quartum eſt vitæ melioratio. quia ſi vita longa tota bona, melior eſt. Aug. *Si vita longa erit, vtique tota bona.* Si multum haberes de frumento, vel vino, velles, quòd totum eſſet bonum: & multum doleres, ſi pars aliqua eſſet corrupta. quantò magis debes velle de vita tua, quòd tota ſit bona. Multũ laborant, quòd habeant res pulchras, & bonas, pluſquam ſeipſos. Aug. *Quid te offendit vita tua, quã ſolã vis malam, vt inter omnia bona tua ſolus ſis malus? Nunquid diligis plus res tuas, quàm teipſum?* Vix poteſt ditari, qui matrimonium diſſipauit O quanta gratia, quæ præualet omni
Eccl. auro. Ecc. *Super aurum, & argentum gratia bona.* Quam qui
Pſal.36. ſeruaret, facilius diuitiis ſpiritualibus ditari poſſet. Pſal. *Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem.* De flore iuuentutis debet homo offerre Deo, non de reſiduo, vel fece; quia nõ eſt ita gratum. Meliora ſunt poma nouæ plantæ, quàm veteris: primi temporis, quàm poſterioris. Offerenda ſunt Domino pira, & poma pulcherrima, & nobilia, quæ poſ-
Oſeæ 10. ſunt inueniri. Oſeæ. *Quaſi vuas in deſerto inueniri Iſrael, quaſi poma ficulneæ.* Meliorem pacem facit pugil cum aduerſario, cum ſtat adhuc armatus ſupra pedes, quàm ſi ceciderit, & arma perdiderit. Eccl. *Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore; & præpara animam tuam ad tentationem.* Et
1.Cor.10. Apoſt. ad Cor. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat, ne cadat.*

Quintum bonum, eſt vitæ aſſecuratio. Ber. *Secura eſt vita, vbi pura eſt conſcientia. vbi mors expectatur cum ſecuritate, & ſuſcipitur cum dulcedine.* Seneca. *Quam pulchrum eſt ante mortem conſummare vitam: deinde ſecurè expectare aliquam temporis partem.* Securè poteſt peregrinari, qui nihil debet. ſic securè mori, qui nihil debet Diabolo, qui non peccauit, vel totam pœnitentiam fecit. ſed heu, *Mutuabitur peccator: & non ſoluet hic, ſed in futuro, & pro vno obolo, centum talenta.* Sicut de illo, qui noluit ſoluere obolum pro redemptione ſua. Et de illo,

de illo, qui noluit ſoluere denarium pro defectu corporis, & ſoluit poſtea quatuor. Pſa. *Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, &c.* Alieni, ideſt angeli eius. Ideo. Prouerb. *Fili, ne des honorem tuum, & annos tuos crudeli, &c.* De hac materia require ſup. Cap. de tardè pœnitentibus. Ideo dicit Apoſtolus. *Feſtinemus ingredi in illam requiem.* Sicut feſtinant pauperes ad portam diuitis, quando debent habere refectionem vnius diei: & multum eſt debilis, qui illuc non properat. Sed Dominus parauit nobis menſam, non ad horam, vel diem tantùm, ſed in perpetuum, ſicut dicitur Matt. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Feſtinemus ergo, ne claudatur nobis ianua: vel leuetur pons miſericordię, qui nunc eſt demiſſus: & ne excludamur cum fatuis virginibus Matth. quæ dicebant. *Domine aperi nobis.* audierunt. *Neſcio vos.* Vigilemus ergo; *Quia neſcimus diem, neque horam noſtræ vocationis.* Pſal. 108. Prouer. Matt. 11.

De Vita præſenti.

Vita eſt triplex, corporalis, quæ conſiſtit in coniunctione animæ, & corporis. *Factus eſt homo in animam viuentem.* Gen. Vita ciuilis, quæ conſiſtit in vnione legis ſub principe. Vita ſpiritualis, quæ conſiſtit in vnione animæ cum Deo in charitate, & amoris vnitate. Sed vitam corporalem comitatur Gen. 2.

Breuitas.
Tædium.
Defectus neceſſarius.
Irreuocabilitas.

Sicut dicitur. Sap. *Exiguum, & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ.* Idem in eodem. *Vmbræ enim tranſitus, eſt tempus noſtrum: & non eſt reuerſio finis noſtri.* Ecce quòd vitam noſtrã comitatur breuitas, quia dicitur. *Exiguum eſt.* Eſt. n. vita noſtra ſimilis torrenti, qui cum impetu tranſit, & citò deſiccatur. Vel ſicut arbor, quæ multis annis creſcit, & ſubitò proſternitur; ideò dicitur Iob. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore.* Sap. *Mox nati, continuò deſinimus eſſe.* Sap. 11. Iob 14. Sap. 5.

Breuitatem ſequitur tædium. Vnde ſequitur. *Et cum tædio.* Tædioſum eſt enim bonis viuere, qui de labore ſuo magnam expectent retributionem. Exemplum peregrini, qui tendit ſemper ad patriam ſuã. & operarij fatigati, cui

Cor.1. cordi eſt, quòd finiatur dies. Corinth. 1. *Supra modum grauati ſumus: ita vt taederet nos viuere.* Tædioſum eſt bonis tot mala
Eccl.2. videre: quia florent mali, & conculcantur boni. Ecc. *Taeduit me vitae meae, videntem mala vniuerſa eſſe ſub ſole:* Permittuntur enim mali creſcere ad malum ſuum. Exemplũ de porco, qui dimittitur creſcere, & impinguari, vt occidatur. Et de fure, qui ſemel, vel bis dimiſſus, iterum in furto depre-
Iob 10. henſus ſuſpenditur. Iob. *Dimitte me.* id eſt da mihi ſpatium non vt gaudeam. *ſed vt plangam paululum dolorem meum.* Et ſequitur. *Antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebroſam.* Eſt enim infernus, ſicut domus Dædali, cuius facilis eſt ingreſſus: ſed negatur egreſſus. Exemplum de naſſa, quàm facilè intrat piſcis: ſed egreſſus eſt impoſſibilis. & ideò ſequitur. *Et non eſt reuerſio finis noſtri.* Ecce irreuocabilitas, quæ ſequitur tædioſitatem. Irreuocabilis eſt curſus vitæ noſtræ, ſicut aquæ curſus, qui inſtabilis, & irreuocabi
2.Reg.43. lis eſt. Re. *Omnes morimur, & quaſi aquae dilabimur in terrã, quae non reuertentur.* Comparatur ẽt vita iſta vmbræ, quæ ſubitò
Sap.2. ſine tranſitu tranſit, ſtatim apparens, & diſparens. Sap. *Vmbrae enim tranſitus eſt tempus noſtrum: & non eſt reuerſio finis noſtri.* Exemplum ſcintillæ ignis, quę citò extinguitur. Et fumi, qui citò diſpergitur. Et de roſa, quæ citò rubet. & ſta-
1.Theſſ.5. tim marceſcit. Theſſ. *Cũ n. dixerint, pax, & ſecuritas: tunc repẽtinus eis ſuperueniet interitus.* Exemplum de fulgure, quod in inſtanti diſſoluit magnam turrim. Quia ergo non licet reuerti ad vitam, bene debet expendi tempus præſens. Pugil cui diceretur, quòd aggrederetur bellum periculoſum (quia non deberet mori, niſi de vna morte) dixit: ſi duas vitas haberem, vnam in periculo ponerem: ſed quia non habeo niſi vnã, bene (ſi poſſum) eam expendam. In quo patet fatuitas mundanorum, qui totum tempus ſuum expẽdunt in vanitatibus: & ideò ſubtrahitur eis, tanquã pretioſus theſaurus diſſipatus. Item iſtam ſequitur neceſſarius defectus cum dolore. Pſal. *Deficit dolore vita mea.* Vita iſta
Pſal.30. eſt ſicut mulier prægnans, quæ cum delectatione cõcipit, & cum dolore parturit. Sic multi nunc delectantur in vita iſta: ſed in fine dolebunt. Vnde vita præſens non eſt niſi aliqua mutatio temporis. modò gaudent aliqui, modò flent. videmus enim frequenter in eadem eccleſia quoſdam plorare propter amicorum exequias; alios cantare

pro

propter amicorum nuptias.Prou. *Riſus dolore miſcebitur.* Si vita Sanctorum cum dolore deficit,quantò magis vita pec- *Proue.14.*
catorum? Quia ſi præſcindit ortulanus arborem fructiferam:ſterilis,& nociua debet timere. Et ſi deſæuit iudex in amicum,quantò magis in hoſtem ſuum?Pſalm.Deficiant peccatores à terra,& iniqui non ſunt. Videmus etiã,quòd *Pſal.103.*
de coriis animalium fiunt ſotulares, & alia quædam humanis vſibus neceſſaria. Et de ciphis confractis quædam alia vtenſilia: Sed cadauer hominis ita deficit, quòd ad nihil aliud valet vſque ad generalem remotionem: tunc omnes reſurgemus, & ante tribunal Chriſti apparebimus, de actibus noſtris rationem reddentes, recepturi pro meritis,ſicut in hac vita in corpore geſſimus, ſiue bonum,ſiue malum. Vita animæ fructuosè conſeruatur. *Et anima mea illi viuet.* *Pſal.21.*

Matth.10.	Luc.17.
Ioan.5.	Gal.5.
Deut.30.	Ezech.18.
Rom.1.	Eph.2.
Philip.1.	

De Vnitate Spiritus.

VNio duplex.quædam corporalis,quædam ſpiritualis.
Vnitatem oportet nos habere ad illum,qui
Intra nos eſt.
Qui ſupra nos eſt.
Qui iuxta nos eſt.

Oportet ergo,quòd ſpiritus noſter vnus ſit in ſeipſo per mentis integritatem:quòd ſit vnitus Deo per fidem,& charitatem: quòd ſit coniunctus proximo per veram fraternitatem.

Primò oportet, quòd ſpiritus noſter ſit vnitus in ſeipſo per mentis integritatem; quia cordis diuiſio eſt ſignum mortis.Oſeæ.*Diuiſum eſt cor eorum:nũc interibunt proculdubio.* *Oſea.11.*
quàm diu eſt res,tandiu eſt vna in ſe indiuiſa.Exemplũ de partibus domus, quarum per ſe nulla dicitur domus: ſed omnes inſimul iunctæ conſtituunt domum, quæ ſingularem in ſe ſeruant ordinem. Vnde Boëtius. Vnum eſt

indi

indiuiſum in ſe,& diuiſum à quocunque alio. Igitur ſi anima per fluxum affectionum fuerit diuiſa, iam quaſi non eſt: quia res non eſt vna, ſed duo fruſta. Exemplum de cultello, cuius manubrio diuiſo à ferro, neutra pars eſt cultellus. ita eſt anima, quæ diuidit affectiones ſuas ad multa. Sicut candela, quæ tot parietibus adhæſit, quòd amiſſa cera,
Can. 6. vix niſi ellychnium remanſit in ea. Ideo. Can. *De anima ſancta, vna eſt columba mea, vna eſt perfecta mea.*

Secundò oportet, quòd homo vnitus ſit Deo per fidem, & charitatem. Fides enim vnit intellectũ, charitas autem
1.Cor.1. affectũ. Cor. *Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo: & quot bona acquirit habenti bona: immo ei, qui eſt ſummum bonum, ſe per amorem vnit. Venerunt mihi omnia bona, &c.* Charitas enim eſt tanquam glutinum, quod duo diſparia coniungit: ſicut
Epheſ. 5. ignis, qui ferrum in propriam naturam conuertit. Epheſ. *Solliciti ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis.* Sine hac vnione nemo viuit, ſicut nec corpus ſine ſui vnione ad animã. Hug. *Scio, anima, quòd dilectio eſt vita tua, & quam diligis, ipſa in dilectionis eandem ſimilitudinem transformaris.*

Tertiò, oportet, quòd habeat vnitatẽ cum proximo. hoc etiam ſit per paternam dilectionem: dignum eſt enim, vt qui eſt vnum cum Deo, vnum ſit cum omnibus, qui ſunt vnũ cum ipſo; quia. Quæcunque vni tertio (teſte philoſopho) ſunt eadẽ, inter ſe ſunt eadẽ. Charitas enim eſt vinculum, in quo mercator, tanquam in mantica omnia bona ſua defert ad hoſpitium ſuum: quòd ſi rupta fuerit, effun-
Coll. 3. ditur tota. Col. *Super omnia habete charitatem, quod eſt vinculũ perfectionis: & pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua &*
Pſal. 132. *vocati eſtis in vno corpore.* Pſal. *Ecce quàm bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum.* Si tamen in vnum, & non in ſcandalum. alioquin nec bonum, nec iucundum: ſed peſſimum, & incommodum. Væ autem illi, per quem iucundiſſimum vinculum vnitatis rumpitur. Iudicium portabit quicunque ſit ille. igitur ſi laboremus, bonum eſt habitare fratres in vnum. Si quieſcamus, bonum eſt habitare fratres in vnum. nullius enim boni ſine ſocio iucunda eſt poſſeſſio, vt dicit Senec. Flores in vnum congregat apis, vt mellificet. plura grana collecta faciũt aceruũ: & ex multis

mini

minimis grandis aceruus erit. Eccle. *Si vnus ceciderit, ab alio* Ecc.4.
fulcietur. Ecce quàm bonum eſt laborantibus: *Et ſi dormierint duo, fouebuntur mutuo. vnus quomodo calefiet?* Ecce quàm bonum eſt quieſcentibus. melius eſt ergo duos eſſe ſimul, quam vnum. Philoſoph. Plura dona paucioribus ſunt præeligenda. ligna enim pariter congregata maiorem ignem faciunt. Melius eſt ergo duos, &c. Nota quòd collegium vnitatis eſt,

Cadentibus in remedium.
Reſurgentibus eſt in auxilium.
Pugnantibus in præſidium.
Itinerantibus in ducatum.
Patientibus in ſubſidium.
Petentibus in ſuffragium.
Expectantibus in cautelam.
Viuentibus in gaudium.

Primò eſt cadentibus in remedium. quia ſi vnus ceciderit, ab alio fulcietur. Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſubleuantem ſe. Nota de populo, qui liberauit Ionatham a patre damnatum. Reg. 1. Reg. 14.

Secundò reſurgentibus eſt in auxilium. impoſſibile eſt enim preces multorum non exaudiri. Exemplum abbatis, qui facile audit Conuentum, quando ſimul aliquid petunt. Similiter quando omnes ciues vnius ciuitatis petũt aliquid à rege, non de facili negat eis. & vnus malus denarius recipitur aliquando cum multis bonis: qui ſolus reiiceretur. ideò melius eſt eſſe duo ſimul.

Tertiò eſt pugnantibus in præſidium. Nota, quotiens filij Iſrael congregati fuerunt, victores extiterunt: diſperſi verò victi. omnis enim pugna vnanimiter aggreſſa, victoriam parit Eccl. *Si quiſquam præualuerit contra vnum, duo reſiſtent ei.* Ecc.3.

Quartò eſt patientibus in ſubſidium. Leuis enim eſt ſarcina vni (quantũcunque debili) quando à pluribus adiuuatur. In corpore nerui, & membra corporis ita ſe habent; quòd alterum alteri eſt adiumento. Rom. *Vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra.* Rom.12.

Quintò eſt itinerantibus in ducatum. In ſolitudine quidem oportet ducem, & præeuntem habere, non ſeipſum condu

conducere. Similiter in religione, nullus ſe conducere debet: ſed communitatem ſequi. Vnde boues alligati iugo, ita conſtringuntur: vt vnus non poſſit dimittere alium, niſi frangat iugum, aut non rumpat vinculum: & ſic non poteſt trahi à ſuo coniugali.

Mach. 2. Sextò eſt petentibus in ſuffragium. quod vnus non detinet per ſe, multitudo impetrat. 1 Mach. Congregati ſunt filij Iſrael (quaſi vir vnus) in Eccleſia, vt peterēt auxilium à Domino. Quando Apoſtoli acceperūt Spiritum ſanctū.

Act. 2. Act. *Erant omnes vnanimiter in oratione, perſeuerantes cum mulieribus, & Maria mater Ieſu, & fratribus eius.* Item mēbrum non nutritur alimēto corporis, niſi quādo vnitur corpori.

Septimò expectātibus eſt in cautelam. Miles enim non eſt ſecurus extra exercitum: nec obſeſſus extra caſtrum. ſic nec fidelis extra congregationem bonorum. habes de illo, qui deſcendebat Hieruſalem in Iericho, & incidit in la-

Gen. 34. trones. Et de Dyna filia Liæ. Gen. quæ egreſſa eſt, vt videret mulieres illius regionis, parentibus, & patribus dimiſſis: quam cum vidiſſet Sichem filius Emor Euei princeps terræ illius, adamauit eam, & rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem.

Octauò eſt viuētibus in gaudium. quid enim eſt iucundius, quàm illic eſſe, vbi vna vox lætantium, & vnus ardor cordium? Amor perfectus eſt vnus omnium ſpiritus: vbi quod amatur inamiſſibile eſt. Hanc vnitatem impetrauit

Ioan. 17. Dominus apoſtolis, & fidelibus cunctis. Ioan. *Non pro his rogo tantùm: ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum ſint: ſicut tu pater in me, & ego in te: vt & ipſi in nobis vnum ſint.*

De Vocatione.

Sap. 2. VOcare Dei eſt producere rem in eſſe. Sap. *Quomodo poſſet permanere, niſi tu voluiſſes? aut quid à te vocatum non eſſet, conſeruaretur?*

Vbi ſapiens nihil vult conſeruari, niſi quod vocatum eſt à Deo. Differt autem vocatio ab electione ſecundum effectum finalis gratificationis.

Vocatio debet fieri quadrupliciter.

Per literas.

Per nutum.

Per

Per vocem.

Per nuncios.

Cum tibi prædicatur, offertur litera ex parte Domini tui. litteras domini ſui audit, vel legit, qui audit verbum Dei. Si ſeruus alicuius magni domini cum literis ipſius domini ſui veniret, & apportaret bonum nuntiũ, cum denotione, & honore ſuſciperetur. ſic & prędicator debet recipi. Luc. *Qui vos recipit, me recipit.* Sed multi ſunt, qui litteras Domini ſui non recipiunt, nec etiam audire volunt, nec ad citationes eius veniunt, licet omnia teneant ab eo. Sed ad citationes mundi, & diaboli (ad quas non tenẽtur) citò vadunt. Prou. *Vocaui* (ſcilicet per literas prædicationis) *& renuiſtis.* Luc. 10. Prou. 1.

Item ſi gallina vocat pullos ſuos propter miluum, ad eam currũt, & tegit eos alis. ſed miſerrimus pullus aliquãdo, cum intentus eſt circa ſpicam, non venit, & rapitur à miluo. ſic miſer homo intentus nimis temporalibus, non vult aliquando venire, quando vocatur: tunc rapitur à Diabolo. Ier. *Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti.* Mirabile eſt, canis vocatus à domino ſtatim currit ad eum, & creatura ad creatorem, filius ad patrem, ſeruus ad dominum venire contemnit? Ideo conqueritur Dominus Iob. *Seruum meum vocaui* (id eſt ore prædicatorum) *& non reſpondit mihi.* Si rex vocaſſet ſeruum ſuum pluries, & contemneret venire, multum indignaretur. Et quomodo non iraſcitur rex cœli, qui toties vocat hominem, & non vult venire? Ideo comminatur per Iſa. dicens. *Omnes in cæde corruetis, eo quòd vocaui, & non reſpondiſtis mihi.* Ier. 8. Iob. 19. Iſa. 30.

Secundo vocat nutu manus, vel ſignis creaturarũ: quæ nobis innuũt, vt ad Deũ veniamus. Malus eſt monachus, qui non intelligit ſigna abbatis ſui. Vnde ſequitur Prou. *Extendi manus meas.* beneficia largiendo, innuẽdo per hoc, vt ad me veniretis: ſicut vocatur accipiter, vel canis cum cibus oſtenditur. Sed nota, quòd ſicut accipiter ſaturatus non redit ad manũ: ſic nec diues ad Deum: ſed famelicus, id eſt pauper venit. Ideò ſequitur Prou. *Et nõ fuit qui aſpiceret.* ſed bene fuit, qui acciperet. Stultus reputaretur ille, qui ſignum, quod ponitur ad vinũ, id eſt circulum, vellet cum vino pro vino potare. Sic qui iſta viſibilia, quæ ſunt Prou. 1.

ſigna

ſigna regni cœleſtis, vult cum regno, vel pro regno Augu. *Væ illis, qui diligunt nutus tuos pro te.* Iſti volunt habere oua, & obolum: vinum, & nummũ Hiero. *Impoßibile eſt, quòd quis fruatur præſentibus bonis, & futuris, vt hic ventrem, & ibi mentem impleat.* vt de diuitiis ad diuitias, de deliriis ad delitias tranſeat: vt in cœlo, & in terra glorioſus appareat.

Iſa. 30. Tertiò vocat voce, ſcilicet inſpirationis. Iſa. *Aures tuæ*
Pſa. 84. *audient vocem poſt tergum monentis.* Pſal. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.* qui ſtat ad oſtium cordis, & pulſat. ſed multi ſunt, qui ei non aperiunt. quod eſt magnæ ruſticitatis non aperire Domino ſuo, hoc eſt, quod ſequitur
Prouer. 1. Prouer. *Deſpexiſti omne conſilium meum.* Audis conſilium amici tui de rebus ſeruandis: & non audis conſilium de ſalute animæ tuæ.

Quartò vocat per nuntium, ideſt flagella, quæ deferunt
Sap. 16. nobis ſigna ſalutis. Sap. *Ad correctionem in breui turbati ſunt, ſignum habentes ſalutis.* Libenter recipit ſponſa nuncios ab amico ſuo ſponſo miſſos. Sic debemus amplecti tribulatio-
Prouer. 3. nes à fideli amico nobis tranſmiſſas. Prouerb. *Quem diligit Dominus, corripit: & quaſi pater in filio complacet ſibi.* gl. Tantò minus de flagello, quo caſtigamur, murmurare debemus, quãtò in eo paternæ dilectionis pignus magis accipimus.
Heb. 12. Iſti ergo nuncij deferunt nobis arrham ſalutis. Heb. *Flagellat omnẽ filium, quem recipit.* Iſtis nunciis debemus reſpondere per

Contritionem,
Confeſſionem,
Et ſatisfactionem.

Per confeſſionem, & ſatis factionẽ, non turpiter eiicere,
1. Reg. 10. & ſine honore remittere. ſic dicitur 1. Reg. De nuntiis Dauid miſſis ad Ammon. Iſti nuntij cõpellunt nos intrare ad
Luc. 15. nuptias æternas, vt dicitur Luc. *Compelle intrare.* gloſſ. Qui tribulationibus fracti ad amorem Dei redeunt, compelluntur intrare. Nota quomodo dominus ſollicitus eſt de nobis. quando aliquis inuitat alium ad prandendum, vellet fortè, quòd non veniret. Sed Dominus non ita, immo vim infert, vt ſecũ maneamus: & inuitat nos vſque ad veſtium dilacerationem: & tra hit per ſubtractionem temporalium, aut infirmitates; quod eſt veſtium laniatio. Oſeæ.

Infir

In funiculis Adæ traham eos. in vinculis charitatis; quia multos ſeducit proſperitas, quos aduerſitas reducit. hoc patet in Paulo, quem cæcitas ad fidẽ humiliauit. Et in filio prodigo, quem fames ad patrem reuocauit. Et in Manaſſe, quem captiuitas ad regnum reduxit. 2. Paralip. *Manaſſes fecit malum coram Domino, iuxtà abominationem gẽtium.* Sequitur in eodem. *Seduxit Iudæam, & habitatores Hieruſalem, vt facerent malum ſuper omnes gentes, quas ſubuerterat Dominus à facie filiorum Iſrael. Locutuſque eſt Dominus ad eum, & ad populum eius, & attendere noluerunt. Idcircò ſuperinduxit principes exercitus regis Aſſyriorum. ceperuntque Manaſſem, & vinctum cathenis, atque compedibus duxerunt eum in Babylonem. Qui poſtquam coanguſtatus eſt, orauit Dominum Deum ſuum, & egit pœnitentiam valde, quia in Deo patrum ſuorum deprecatus eſt eum, & obſecrauit intensè; & exaudiuit orationẽ eius: reduxitque eum in Hieruſalem, regnum eius; & cognouit Manaſſes, quòd dominus ipſe eſſet Deus.* Sed nota, quòd Dominus vocat

Ad fidei illuminationem.
Ad patientiam, & tolerationem.
Ad quietem, & refocillationem.
Ad munditiam, & ſanctificationem.
Ad pœnitentiam, & ſatisfactionem.
Ad ſui exemplum, & imitationem.

Primò vocat nos ad fidei illuminationem. Pet. *Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſacra, populus acquiſitionis,* vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris, (ſcilicet infidelitatis) vocauit nos in admirabile lumen ſuum, id eſt ad fidem, quæ mentem illuminat. 1. Pet. 2.

Secundò vocat ad patientiam, & tolerationem. Pet. *Eſtote compatientes fraternitatis amatores, modeſti, humiles.* Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto. Sed econuerſo benedicentes; quia in hoc vocati eſtis, vt benedictionem hæreditate poſſideatis. 1. Pet. *Deus omnis gratiæ, qui vos vocauit in æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu, modicum, & paſſos ipſe perficiet, & confirmabit, ſolidabitque.* Pax ergo exultet in cordibus veſtris, in qua, ſecundum Apoſtolum, vocati eſtis. 1. Pet. 3. Pet. 5. Colo. 3.

Tertiò vocat nos ad quietem, & refocillationem. Matt. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam* Matt. 11.

vos. Præſumptuoſus eſſet pauper, quẽ rex vocaret ad prandium ſuum in camera ſua, & venire negligeret. Et certè qui non audit, quando poteſt: quãdo voluerit, facere non

Mat. 29. poterit, ſicut patet de virginibus fatuis. *Nouiſſime verò venerunt, quæ &c.*

Quartò vocat ad munditiam, & ſanctificationem. Eph. *Non enim vocauit nos Deus in munditiam: ſed in ſanctificationẽ.*

Gal. 5. Quintò vocat nos ad libertatem. Gal. *Vos in libertate vocati eſtis, fratres.* gl. vt in timore, ſed amore ſeruiatis tantùm, ne libertatem in occaſionem carnis detis. glo. ne impunè vobis peccandum arbitremini.

Luc. 5. Sextò vocat nos ad pœnitẽtiam, & ſatisfactionem. Luc. *Non enim veni vocare iuſtos ad pœnitentiam, ſed peccatores:* Qui

Exo. 5. ſani ſunt non egent, medico: ſed qui malè habent. Exo. *Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudine: & ſanctificemus Domino Deo noſtro.*

Septimò vocauit nos ad ſui exemplum, & imitationem.

Iſa. 11. Iſa. Quem ſuſcitauit ab Oriente iuſtum, vocauit eum, vt

Iob. 23. ſequeretur ſe. Iob. *Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus: viam eius*

Matth. 10 *cuſtodiui, & non declinaui ex ea.* Matth. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Operarios dicit, non ocioſos. Si tu non das ocioſis: ſed tantùm eis, qui in vinea tua operantur, quare à Deo expectas mercedem, niſi inſtãter opereris pro eo?

Sap. 5. Sapiẽn. *Reddet Deus mercedem laborum ſanctorum.* Vocat nos Deus præſertim quinq; modis, affictione, cõmonitione, inſpiratione, liberaliter, & fideliter. commonitio fit extrinſecus, inſpiratio intrinſecus, afflictio vtrobique. ſed afflictio eſt triplex, in rebus, & eſt paupertas, in corpore, infirmitas, in mente, peruerſitas. Vocat liberaliter. Matt. 11. *Venite ad me omnes.* Luc. 5. & 14. 2. Tim.

1. Fideliter.

Iſa. 50.	Hier. 7.
Matt. 22.	Luc. 14.
Eph. 4.	2. Pet. 1.
Apoc. 15.	

De Voluntate bona.

Ariſ. 1. Re. VOluntas eſt appetitus boni cum ratione.

Voluntas bona inter alia dona Dei videtur eſſe primum, & principale donum, quod ad ſalutẽ hominis datur.

Primum

Primum eſt; quia à bona volũtate omne bonum inchoatur. Principale eſt; quoniam bona voluntate hominibus vtilius nihil datur. Sunt quædam mulieres ſteriles, quæ nunquam concipiunt, nec pariunt. Sic ſunt multi, qui nunquam bonam voluntatem cõcipiunt (vt ſunt peruerſi homines) ſed frequenter malam. Monſtruoſum eſſet, ſi mulier buffonem, vel ſerpentem conciperet: quæ ſecundum naturam debet concipere hominem: ſic de homine, qui creatus eſt ad habendum Deum, ſi ſemper habeat venenum peccati in corde. Iſti ſunt inimici Dei, & libenter facerent malum, ſi poſſent, vel auderent. ſi ſcires, quod aliquis vellet te occidere, ſi poſſet, non multum diligeres eum. ſic nec Deus illum, qui eſt in voluntate peccandi; quia quantum in ipſo eſt, ſi poſſet, iterum Chriſtum crucifigeret: ſicut latro libenter furaretur, ſi non timeret iudicem. Aug. *Manet in timore ſeruili peccandi voluntas: & ſequeretur opus, ſi ſperaretur impunitas.* Item ſi ſciret aliquis homo, quòd vxor eius libenter relinqueret eum: vel cum alio fornicaretr, ſi poſſet, vel auderet, iam quaſi adulteram reputaret, ſic Deus animam maleuolam. Matt. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum, iam eam mœchatus eſt in corde ſuo.* glo. quia voluntas pro facto reputabitur. Aug. *Non ſolum velle appetere, ſed appeti, criminoſum eſt.* Matth. 6.

Quidam ſunt, qui bonam voluntatem concipiunt; ſed nunquam ad opus perducunt. hi ſimiles ſunt quibuſdam mulieribus, quæ concipiunt, ſed non pariunt; quia partus in vtero ſuffocatur. Et quid prodeſt prolem concipere, quæ ſtatim emittitur, vel moritur? vel auem capere, & ſtatim dimittere? Oſeæ. Effraim quaſi auis euolauit. Iſa. *Concipietis dolorem, & parietis ſtipulam.* Stultus eſſet ille, cui vellet rex dare ciuitatem, vel caſtrum, ſi differret per menſem, vel annum accipere. poſſet enim rex interim voluntatem, vel conſilium mutare. Sed magis fatuus eſt ille, cui rex cœli vult dare regnum æternum, vel gratiam ſuam dare, quando differt accipere, ne fortè accipiat alter: & ipſe vt indignus expellatur. *Aufertur à vobis regnum Dei: & dabitur genti facienti fructus eius.* Quidam ſunt, qui bonum opus aggrediuntur, ſed non perficiunt. Iſa. *Erunt ſicut herba tectorum, quæ exaruit, antequam matureſcat.* Iſti ſunt, ſicut quædã Oſeæ. 9. Iſa. 33. Matth. 6.

mulieres, quæ concipiunt, & pariunt: ſed non nutriunt. Quid prodeſt ignem accēdere, qui ſtatim extinguitur: nec lignis, nec flatu nutritur? Debet enim feruor bonæ voluntatis nutriri, ſicut ignis lignis. Prouer. *Cum defecerint ligna, extinguetur ignis.* Itē monſtruoſum eſt puerū ab vtero matris egreſſum crescere in carnem, & non in oſſa. ſic creſcere hominem in carnalem affectum, & non in oſſa virtutum, & membra bonorum operum.

Prout. 26. (margin)

Quidam ſunt ſicut lux veſpertina, quæ quantò procedit: tantò lux eius, & calor decreſcit, & vmbra creſcit. ſic multi quantò plus viuunt, tantò plus decreſcit in eis lux gratiæ, & feruor bonę voluntatis: ſed vmbra cupiditatis, & carnalis amoris ſemper in eis creſcit. Hiero. *Væ vobis, quia declinauit dies: & prolixiores factæ ſunt vmbræ veſperi.* ſed iuſti ſunt ſicut lux matutina: quæ quantò magis procedit: tantò plus calor eius, & lux creſcit, & vmbra decreſcit. Prouer. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens, procedit, & creſcit vſque ad perfectam diem.* Iſti bonum opus concipiunt cogitando, pariunt incipiendo, nutriunt perſeuerando, & non deficiendo: & vſque ad finem perducunt complendo. Sed ſunt quidam, qui bonam voluntatē dicunt ſe habere: ſed prauum opus pariunt quotidie. Quod idem eſt, ac ſi mulier pareret buffonem, quæ concepit hominem. Prouer. *Fructus iuſti ad vitam. fructus impij ad peccatum.* Voluntas Dei eſt incōprehenſibilis, & vtilis. Gen. 50. *Nolite timere, &c.* Pſal. 113. *Deus autem noſter in cœlo omnia quæcunque voluit fecit.* Prouer. 19. Iſa. 46. *Conſilium meum ſtabit, & voluntas mea fiet.* Dan. 4. *Iuxta voluntatem.* Vtilis eſt ideo implenda Pſal. 26. *Vnam petij à Domino.* Pſal. 142. *Doce me facere voluntatem tuam.*

Hie. 6. Prouer. 4. Prouer. 10. (margin)

Ezech. 18	2. Mac. 1.
Matth. 6.	Rom. 12.
Eph. 5.	1. Pet. 4.
Heb. 10.	1. Ioan. 2.

De voluntate propria.

VOluntas propria magnum malum facit. Vnde cauendum eſt à propria voluntate; quia

Dominum ſuum confundit.
Meritum bonum euacuat.
Et æternam pœnam procurat.

Primò

Primò dico, quòd propria voluntas confundit domi-
num ſuum,& vituperat. Oſeæ. *Confundetur Iſrael in volunta-* *Oſea. 4.*
*te ſua:*Contrarium ei fere ſemper eius, quod vult,accidit.
& ſic affligitur à ſeipſo. Aug. *Iuſſiſti Domine,& ſic eſt, vt pœna*
ſit ſibi omnis inordinatus animus. Debet igitur homo propriã
voluntatem deſerere, exemplo Domini, qui dicit. *Pater* *Matt. 26.*
mi, ſi poſſibile eſt,tranſeat à me calix iſte. Verumtamen non ſicut
ego volo,ſed ſicut tu, Bernar. *Quis obſtinatus non erubeſcit in ſen-*
ſu ſuo,quando ipſa ſapientia ſuum deſerit? Matt. *Qui vult venire* *Matt. 16.*
poſt me,abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam. id eſt,pro-
priã volũtatẽ.glo. *& ſequatur me.* & in Iob. *Pellem pro pelle, &*
cuncta, quæ habet homo,dat pro anima ſua. Ne dicatur de eo. in
qua pelle natus eſt lupus,in ea oportet eum mori. Et nota,
quòd pellis,quantò ſubtilior eſt: tantò difficilior ad exco-
riandum. Sic qui plus habent de ſubtilitate ingenij, vel re-
ligionis, difficilius exuuntur à propria voluntate. Caput
animalis difficilius excoriatur,quàm alia membra. Per ca
put,in quo magis viget ſenſus corporis, quàm in ceteris
membris,ſignantur prælati,& illi,qui plus videntur habe-
re ſcientiæ, & diſcretionis. Tales difficilius excoriantur,
id eſt exuuntur à propria voluntate, quàm ſimplices; eo
quòd in multa ſapientia multa ſit indignatio. Item anguil-
la pellem habet lubricam:& vix teneri poteſt ad excorian-
dum. Sic multi ita lubrici,& mobiles ſunt, quòd pelle pro-
priæ voluntatis ſpoliari non poſſunt: ſemper rationes ad
excuſandum,vel contradicendum habentes. *Hæ ſunt pelles*
terræ Madian. id eſt,contradicentes. quibus comminatur
Dominus per Abac. *Turbabuntur pelles terræ Madian.* id eſt, *Abac. 3.*
in præſenti,& in futuro iudicio.

Secundò quia meritum euacuat. Iſa. *Quare ieiunauimus,* *Iſa. 5.*
& non aſpexiſti? Et ſeq. *Ecce in die ieiunij noſtri inuenitur volũ-*
tas noſtra, qua fit vt bona tua bona non ſint. Virga quantò plus
habet humoris: tanto citius flectitur. Sic qui plus habet
gratiæ,citius obedit. Sicut lignum aridum citò frangitur,
dũ flecti creditur. ſic ſuperbi,qui ſine humore gratiæ ſunt,
flecti non poſſunt. Eccl. *Non te extollas in cogitatione animæ* *Eccl. 6.*
tuæ: vel vt theſaurus, ne fortè elidatur virtus tua per ſtultitiam, &
comedas folia tua, & fructus tuos perdas, & relinquaris velut li-
gnum aridum in deſerto. id eſt, ſine merito. Item arcus à parte

ventris multum poteſt incuruari.ſed à parte dorſi non: ſed frangitur.ſic multi in proſperis obediũt,& in his, quæ corpus delectant:ſed in duris laboribus,& aduerſis refugiunt, & recalcitrant. Sicut equus habẽs dorſum excoriatũ contra onus, non attendens quod dicit. Greg. quòd obediẽtia quantò plus habet de ſuo:tantò minoris meriti.

Tertiò quia morte æterna dignum efficit. Ber. *Quid odit Deus, aut quid punit, niſi propriam voluntatem? Ceſſet propria voluntas, & infernus non erit.* Talis raptor, & fur probatur: quia dominium ſuæ voluntatis, quod in Deum, & in prælatum transtulerat, vult habere: & ſic accipit alienũ. Et ideo, quia vult Deo ſubtrahere, quod ſuum eſt: iuſtum eſt, vt beneficiis eius priuetur. Greg. *Iuſtum eſt, vt ab eius beneficiis ſit quilibet alienus: qui illius iuſſionibus non vult eſſe ſubiectus.* ſed qui ſeipſum vinceret, magnum præmium acquireret: quia fortius eſt ſeipſum vincere, quàm gentem multam: quia qui contra ſe pugnat, ex dimidio ſe pugnat. ſed cum pugnat contra alium: ex toto ſe pugnat. Multi. n. vrbes, & regna ſibi ſubiugauerunt: ſed non ſeipſos. Ideo dicit Sen. *Qui ſe vincit, contra omnia fortis eſt.*

De Virginitate.

VIrginitas eſt abſtinentia ab omni coitu tam licito quàm illicito.

Virginitas commendatur propter multa digna laude: & excellentias, quæ ſunt in virgine.

- Quia Chriſti ſponſa, & ſocia.
- Cordis, & corporis mundicia.
- Theſauri pretioſitas.
- Angelorum conformitas.
- Corporis, & animæ integritas.
- Interior conformitas.
- Remunerationis incomparabilitas.

Primum igitur in virgine eſt, quia Chriſti ſponſa, & ſocia. Corin. *Deſponſaui vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Leuiti. *Præceptum eſt ſummo ſacerdoti virginem tantùm ducere vxorem: ſed viduam, & repudiatam: ſordidam, & meretricem nõ accipiet.* Per iſta verba, quatuor genera mulierum, quæ à matrimonio ſummi ſacerdotis repelluntur, ſignificat quatuor genera hominum, quæ à matrimonio Chriſti excluduntur.

2. Cor. 11. *Leuit. 21.*

excluduntur. Per viduam intelligitur anima, cui mortuus eſt carnalis vſus: ſed non affectus, quam ſola neceſſitas trahit à malo. non charitas: quia talis poteſt dici vidua de viuo marito: quæ lambit, vbi mordere non poteſt. i: delectationes præteritas, quas habere non poterit, cupit: ſicut canis lingit vas poſt cibum. de tali dicit Apoſtolus. *Vidua in delicijs viuens mortua eſt.* Talis enim vidua, quando contingit ei aliquid, quod ei non placet, plangit, & recogitat maritum ſuum mortuum, quamuis fuerit peſſimus. Talis eſt anima, quæ quando contingit ei aliquid aduerſi: ſemper ſuſpirat ad ea, quæ dimiſit. vt filij Iſrael ad ollas carnium in Egypto. Act. 5.

Secundò per repudiatam intelliguntur illi, quos mundana negocia repudiant, & ad illa ſe ingerunt: non vocati à mundo contemnuntur, & opprimuntur, & mundũ non contemnunt. Sicut meretrix ab amatore ſuo non recedit: licèt ab eo frequenter verberetur, & cum eo multas moleſtias ſuſtineat. Aug. *Ecce turbat mundus, & amatur, quaſi ſi tranquillus eſſet. Quomodo inhæreret formoſo: qui ſic amplectitur fœtidum?* Sicut enim vna anima non poteſt eſſe habitatrix duorum corporum: ita amor Dei, & amor mundi nõ poſſunt ſimul in eadem anima dominari. Vnde idem Auguſti. *Totum exigit te, qui totum fecit te.* Item tales verè poſſunt cõparari lenonibus, qui in curiis principum bonis nutriti licèt fuſtigentur: tñ expulſi hinc, redeunt aliunde. Sic quidã ſunt illecti ita delectationibus mũdi, & illecebris, quòd licèt aduerſitatibus, & moleſtiis impugnentur: tamen ab eo non recedunt. contra quos Eccleſ. Minimum pro magno placeat tibi: & improperium peregrinationis tuæ non ſuſtinebis. Per ſordidam intelligitur anima, quæ immundis affectibus maculatur. Si vis ergo deſponſari à Chriſto: aufeas tibi veſtimenta ſordida, iuxta verbũ Zacha. Exemplũ ꝙ in veſte alba turpior eſt macula, & facilius apparet: ſic in virgine. Sicut ſolent facere virgines maritandæ, abiicere. ſ. ſordida veſtimenta. ſic & tu ſordida opera, vt omni tempore veſtimenta tua ſint candida. vnde Apoſtol. ad Ro. *Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.* Ecc. 29. Ro. 13.

Quartò per meretricem, quæ cuilibet paret libidini, intelligitur anima, quæ cuilibet cedit tentationi. Et no. quòd non dicitur caſta mulier, quæ libenter audit verba corru-

ptoris:licèt ei conſentiſe nolit. Sic non dicitur caſta anima, quæ libenter audit verba carnalia, & tentationes Diaboli recipit, & in eis delectatur: licèt peccato conſentire nolit. Ideo dicitur in Eccleſiaſt. *Attende audi tui tuo: quoniam in ſubuerſione tuâ ambulas.*

Apoc. 14. Secundum, quod virginitatem commendat, eſt cordis, & corporis mundicia. Apoc. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt.* Hie. *Illa virginitas hoſtia Chriſti eſt, cuius nec mentē cogitatio: nec carnē libido maculat.* Caſtitas enim corporis ſine caſtitate mentis, eſt quaſi ſpica ſine grano: burſa ſine argento: nux ſine nucleo: dolium ſine *Mat. 25.* vino. Hæ ſunt virgines fatuæ, quæ excluſæ ſunt à nuptiis. Matt. *Quia non habuerunt oleum gratiæ in vaſis ſuis.* Virginitas enim ſine gratia, & charitate, eſt lampas ſine oleo, & igne. Bo. *Subtrahe oleum, lampas non lucet. tolle charitatem, caſtitas nō placet.* Item virginitas corporis plena ſordidis deſideriis ſimilis eſt latrinæ habenti orificium deauratum: & lāpadi integræ pleno cœno, & ſtercore: & ſepulchro exterius or-*Mat. 24.* nato. Mat. *Væ vobis hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis.* Macula. n. in veſte alba turpius apparet. Sic macula peccati *Prou. vlt.* in virgine. Ideo byſſo comparatur. Prouer. vlt. *Purpura, & byſſus indumentum eius.*

Tertium eſt theſauri precioſitas. Ideo gemmæ compa-*Mat. 13.* ratur. Aug. *Virginitas eſt gemma precioſa, & theſaurus.* Mat. *Si-* *Iob 38.* *mile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro.* Iob. *Nunquid ingreſſus eſt theſauros niuis.* i. virginitatis. *aut theſauros grādinis*, id eſt caſtitatis, & continentiæ. Omnis pōderatio cuiuſcunque rei temporalis, cuiuſcunque ponderis ſit, & valoris, non eſt digna continentis animæ. Non debet eſſe ſecurus, qui inter latrones tam precioſum theſaurum por-*1. Cor. 4.* tat in vaſe tam fragili. Cor. *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus.* Ber. *Solent virgines, quæ verè virgines ſunt, ſemper eſſe pauidæ, & nunquam ſecuræ.* Exemplum de Ber. Qui propter meretricem clamauit. *latro, latro.*

Hie. Quartum eſt angelorum conformitas. Hiero. *In carne* *Mat. 1.* *præter carnem viuere, non terrena vita eſt: ſed angelica.* Math. *In reſurrectione non nubent, neque nubentur: ſed erunt ſicut angeli Dei.* Ambro. *Supergraditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines angelis aſſimilantur.* Maior eſt tamen victoria

victoria virginum, quàm angelorum. angeli enim ſine carne viuunt: virgines verò cum carne incorruptibili triumphant. Et nota, quòd virgines debent eſſe ſolitariæ, & ſilueſtres, non multum affabiles. Silueſtria autem animalia pulchriorem pellem habent, quàm domeſtica; & cattus ſilueſter, quàm domeſticus. Sic virgines ſilueſtres pulchriores interius ſolent eſſe, quàm affabiles. Familiaritas enim, & affabilitas viam parant ad luxuriam. Gen. *Veſtes in omni re, &c.* Bernar. *O virgo ſancta ſola eſto. vt illi ſoli placeas, quem ſolum in omnibus elegiſti. fuge publicum, fuge ipſos domeſticos.* an ignoras te verecundum habere ſponſum, qui nequaquam cæteris præſentibus ſuam velit exhibere præſentiam? Gen. 18.

Quintum eſt cordis, & corporis integritas. Cyprianus. *Virginitas eſt opus integrum, atque incorruptum.* Ideo virginitas dicitur lampas. quia ſicut lampas confracta non reparatur: ſic virginitas amiſſa non recuperatur. Si autem aliquis amiſerit virginitatem ſuam, ſi totum mundum daret plenum auro, non recuperaret eam. Amos. *Virgo Iſrael proiecta eſt in terram ſuam: non eſt qui ſuſcitet eam.* Amos. 5.

Sextum eſt interior formoſitas, quam requirit Deus in ſponſa ſua. Cant. *Oſtende mihi faciem tuam.* ſcilicet interiorem, quæ mihi placet. pulchritudo enim interior eſt ſicut pictura in pariete. tolle picturam de pariete, & apparebit lutum, quod erat interius. eſt etiam velut pulchritudo floris. Iſa. *Omnis caro fœnum, &c.* Ideo dicitur Prouerb. *Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo.* pulchritudo, quæ in veſtibus eſt, pulchritudo accommodata eſt: vt pulchritudo ouiculæ. Multum erubeſceret nobilis, ſi oporteret eum mendicare ab ignobilibus. ſic erubeſcere debet homo, quando à vermibus, & ouibus mendicat pulchritudinem exteriorem, cui pulchritudo naturalis ſufficere deberet: ſicut ſufficit aliis creaturis, vt ſoli, & roſæ. Veſtes te ornant: pulchritudo eſſet, ſi eas ornares. Ideo ornatum quęrendo oſtendis te eſſe turpem. Decor, qui cum veſte induitur, & cum veſte deponitur, ipſius veſtis pulchritudo eſt, non veſtiti. Ber. *Fulgent monilibus, & ſordent moribus.* Cant. 2. Iſa. 9. Prou. vlt.

Septimum eſt remunerationis incomparabilitas. illi enim debetur aureola, & fructus centeſimus. Iſa. *Hæc dicit Dominus eunuchis, qui cuſtodiunt verba mea, & eloquia mea.* Iſa. 56.

& dabo eis locum in domo mea.& nomen melius à filiis,& filiabus.

Sap.3. Sap. *Felix ſterilis incoinquinata, quæ neſciuit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum.*

De Veritate.

VEritas eſt adæquatio rei ad intellectum.

Veritas ſolet tripliciter diſtingui. Oris in locutione, & confeſſione. Cordis in contritione,& dilectione. Operis in ſatisfactione,& remiſſione.

Primò debet eſſe veritas in ore per rectam locutioně.
Zac.8. Zac. *Veritatem loquimini vnuſquiſque cum proximo ſuo.* Vnus denarius verus valet plus centum falſis. ſic vnus homo verax valet centum mendaces.& plus diligit eũ Deus, quàm
Pſal.50. centum mendaces. Pſal. *Ecce enim veritatem dilexiſti.* Item debet eſſe oris veritas per puram confeſſionem. quia confitens adducitur tanquam teſtis in cauſa domini contra ipſum, à quo exigitur veritas; quia teſtis falſus nõ erit im-
Prou.12. punitus. Prouer. Et qui mentitur in confeſſione, teſtis eſt
Eccl.4. fraudulẽtus. Eccl. *Pro anima tua non confundaris dicere verum.*
Nota, quòd in veritate confeſſionis

Anima ſanctificatur.
A Diabolo liberatur.
Ab ictibus protegitur.
Ad regnum introducitur.

Ioan.17. Anima in veritate confeſſionis ſanctificatur. Ioã. *Pater ſanctifica eos in veritate.* ſcilicet confeſſionis, *quia facta eſt Iudæa.* i. confeſſio, ſanctificatio eius animæ. A peccato, & à
Ioan.15. Diabolo liberatur. Ioan. *Cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Item per hanc ab ictibus inimici: ſicut pugil cli-
Pſal.90. peo protegitur. Pſalm. *Scuto circundabit veritas eius.* Item per
Iſa.22. hanc in regnum æternum introducitur. Iſa. *Aperite portas, & ingredietur gens iuſta, cuſtodiens veritatem.* Secundò eſt
Iac.10. veritas cordis in contritione, vel dilectione. Iac. *Non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate.* Ber. *Ille neque Deum amat, qui mundum quæ amat, quærit: nec qui illius fructũ, aut meritum ſui amoris præter Deum quærit, pro certo Deum non diligit: ſed ſua. vt meretrix lenonem, quandiu inuenit quid rodat.*
Pſal.48. Pſal. *Cõfitebitur tibi, cum benefeceris ei.* Item eſt veritas operis.
Eph.3. Eph. *Veritatem facientes in charitate creſcamus in illo per omnia.* Nota, quòd ſunt quidam falſi nunçij, qui portant arma regis

regis picta in pixide. ſed intus non habent litteras, neque ſigillum eius. Tales ſunt hypocritæ, qui non operantur intentione placendi Deo, ſed mundo: & ideo opera eorũ, vt falſi teſtes in iudicio, condemnabuntur, quando libri conſcientiarum aperti erũt, & dicetur eis. *Neſcio vos.* Item volenti ditari, non ſufficit ei, niſi annuatim creſcat in aliquo cenſus ſuus. Similiter deſiderãs ditari in ſpiritualibus bonis, debet annuatim, & quotidie bona ſua ampliare, vt dicitur Theſ. 4. *Ambuletis, vt abundetis magis.* Veritas eſt firmiter confirmanda. Pſa. 30. *Quoniam veritatem requiret Dominus.* *Theſ. 4.*

Pſal. 50.	Pſal. 118.
Prouer. 3.	Iſa. 26.
Dan. 8.	Oſ. 4.
Zach. 8.	Eph. 4.
2. Tim. 6.	Ioan. 1.
2. Cor. 13.	Gal. 3.

De Videndo Deum.

Videre debemus Deum. Pſal. 84 *Reſpice in faciem Chriſti tui.* Io. 1. *Domine volumus Ieſum videre.* In quo debemus duo videre, ſcilicet

Chriſti verba.

Et eius opera.

Primò debemus videre eius verba. Ie. 2. *Videte verbũ Domini, id eſt intelligite.* Agar vidit in deſerto puteum aquæ viuentis, & viuentis, id eſt ſacram ſcripturam, quæ facit videre. Prou. 6. Mandatum lucerna, & lex lux, & viuere. Ioan. 6. *Verba quæ ego loquor vobis, ſpiritus & vita ſunt.*

Secundò debemus videre eius opera. Pſal. 45. *Venite, & videte opera Domini.*

Primò opus incarnationis.

Secundò opus noſtræ redemptionis.

De primo Exod. *Apparuit Dominus Moyſi in flamma ignis de medio rubi, & videbat, quòd rubus ardebat: & non comburebatur.* Dixit ergo Moyſes. *Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.* Ignis in rubo, deitas in carne. Deut. *Deus conſumens eſt.* rubus propter aſperitatem humilitatem ſignificat. Multa enim dura, & aſpera pro no *Exod. 3.* *Deut. 4.*

Iſa.44. pro nobis in Cruce ſuſtinuit. Iſa. *Verè langores noſtros ipſe tulit,&c.*

Cant.3. Secundò opus noſtræ redemptionis. Cant. *Egredimini filiæ Syon,& videte regem Salomonem,ſcilicet in dyade,&c.* Tren.
Tren.1.
Heb.12. *O vos omnes,qui tranſitis per viam,attendite,&c.* Hebr. *Recogitate eum,&c.* Ideo filij Iſrael aſpicientes ſerpentem æneum, ſanabantur à morſibus ſerpētum. gloſ. Videntes anguſtias Chriſti, facilius veſtras portabitis.

Matt.24. Secundò debemus videre noſmetipſos. Matth. *Videte voſmetipſos,ne perdatis quod operati eſtis.*

Et nota, quòd circa nos debemus videre
Vocationem noſtram ad fidem.
Defectus,& peccata noſtra ad humiliandum.
Iuſtos homines ad imitandum.
Inſidias dæmonum ad præcauendum.

Primò debemus videre circa nos vocationem noſtram
1.Cor.1. ad fidem. Cor. *Videte vocationem veſtram fratres,quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles. ſed quæ ſtulta ſunt mundi*, id eſt quos mundus ſtultos reputat, elegit Deus, vt confundat ſapiētes: & infirma mundi, id eſt pauperes, qui nullius erāt potentiæ, elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia, & contemptibilia mūdi, id eſt quę omnino nihil videntur valere, elegit Deus. & ea, quæ non ſunt: vt ea, quæ ſunt, deſtrueret, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.

Secundò debemus videre defectus noſtros, & peccata
Ier. 11. ad humiliandum nos. Iere. *Vide vias tuas in conualle, ſcito quid feceris.* Aug. *Homo ſi te videres, tibi diſpliceres: nunc autem, quia te non vides, tibi places, & mihi diſplices.*

Tertiò debemus videre circa nos iuſtos homines ad
Heb. 13. imitandum. Ad hebreos. *Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum con-*
Matt. 11. *uerſationis imitamini fidem.* Matt. *Quid exiſtis in deſertum videre, arundinem vento agitatum? Sed quid exiſtis videre, hominem mollibus veſtitum?* q.d. non. ſed quid exiſtis videre? prophetam? vera dicit. & dico vobis, & pluſquam prophetam. quia
Iob.28. bona facit. Iob. *Reſpiciet Dominus,& dicet peccaui,&c.*

Quartò debemus videre inſidias Diaboli ad pręcauen-
Epheſ.5. dū. Eph. *Videte, quomodo cautè ambuletis.* quia diabolus inſidiatur

diatur vbique: ſicut latro mercatoribus, quãdo nouit eos aliquid portare. Pſal. *In via hac, qua amb. abſc. la. mi.* Sicut abconditur rhete auibus: vel piſcibus hamus. Vel cautè ambuletis, ne cadatis; quia via lubricoſa. Cor. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.* Pſal. 141. Cor. 9.

Tertiò debemus videre ea, quæ futura ſunt, iuxta illud. *Vtinam Separent.* quàm dulcis eſt Deus. Pſal. *Guſtate & videte, quoniam, &c.* & intelligerent, id eſt ſeipſos viderent. Ber. *Vide vnde venis, & erubeſce, vbi es. & ingemiſce, quò vadis. & contremiſce ac nouiſſima prouiderent,* Pſal. 33.

Debemus ergo videre
Diem iudicij, vt timeamus.
Pœnas inferni, vt caueamus.
Gaudia æterna, vt appetamus.

Primò debemus videre diem iudicij, vt timeamus. Da. *Aſpiciebam, donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit. & ſequitur in eodem. Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt.* Luc. *Videbunt filium hominis venientem cum poteſtate magna, & maieſtate:* Greg. *Illum diem fratres ante oculos cordis ponite: & quicquid graue cernitur, eius comparatione leuigatur.* Io. 9. Luc. 30.

Secundò debemus videre pœnas inferni, vt caueamus. Iſa. 12. *Vadam ad portas inferi,* ſcilicet cogitatione. Bern. Vadam, vt videam, & timeam, & euadam. Ier. *Scito. & vide, quàm malum, & amarum eſt reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem Domini apud te:* Ier. 11.

Malum eſt propter pœnarum acerbitatem.
Amarum propter perpetuitatem.

Iſaiæ. *Quis habitabit ex vobis cum arboribus ſempiternis?* Iſa. 33.

Tertiò debemus videre gaudia æterna, vt appetamus, dicentes cum Stephano. *Ecce video cælos apertos, &c.* Iſa. *Oculi tui videbunt Ieruſalē, ciuitatem opulentam.* Apoſt. Cor. *Videmus nunc per ſpeculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem.* Cor. 13.

De Vita æterna.

Vita æterna eſt vita beata, ſicut dicit Auguſt. Beata vita eſt, cum illud, quod hominibus optimū eſt, habetur, & amatur. Si alicui nunciaretur, quòd eſſet hæres alicuius poſſeſſionis, vel hæreditatis, vnde magnus honor ſibi, vel ſuis poſſet euenire: multum gauderet, & magnas expenſas faceret. & tranſiret maria, & montes: vt ad hoc poſſet

peruenire.Et ſi dimitteret ſe exhæredari,accideret ex prauitate magna,& defectu cordis.Deus autem nuntiat amicis ſuis,quòd ſunt hæredes vitæ,& regni æterni. Iob. *Annunciat amico, quòd poſſeſſio eius ſit*, ſcilicet quòd habeat ibi ius,& quòd ad eam poſſit aſcendere, niſi ex prauitate, & defectu cordis perdat. Et eiuſdem. *Super hoc expauit cor meũ & remotum eſt de loco ſuo*. parum fuit, quòd non ſaltaret de ventre ob cordis deſiderium.

Iob. 37.

Iob. 37.

Vita æterna debetur nobis iure hęreditario. Turpe eſt, cum terra venditur aliqua, ſi ab eis,qui ſunt de cognatione,nõ ematur.Sic eſt,quòd nos omnes ſumus fratres Chriſti.Vnde hæreditatem regni cœlorum, quam venditioni exponit,emere debemus.Ier. *Eme agrum meum,qui eſt in Anathot.* Anathot enim interpretatur gratificario deſignantis, & ſignificat regnum cœlorũ, quod eſt regnũ gratum: & quod gratificati poſſidebunt. tibi enim competit iurę propinquitatis.Item libenter dicitur res emi, in qua quis nec falli poteſt,nec dãnificari. Tale eſt regnum cœlorum, quantuncunque conſtet. Prouerb. *Conſiderauit agrum, & emit eum. Guſtauit & vidit, quia bona eſt negociatio eius, &c.* Itẽ Deus oſtendit vitam æternam multum valere,& magnam eſſe,quando tam carè vendit eam amicis ſuis, quos nullo modo deciperet.Petrus emit eam martyrio Crucis. Paulus amputatione capitis. Bartholomæus decoriatione corporis.Stephanus lapidatione.Laurentius vſtione. Antonius corporis flagellatione, & afflictione. & ſic de reliquis. Ipſe etiam filius Dei emit eam pro ſuis ſequacibus, & amicis ſanguinis effuſione. Magna inſania videtur illius, qui credit ad melius forum habere vinum quàm filius,vel ſeruus, vel etiam ipſe paterfamil. Sic qui paradiſum credit ad melius forum habere, quàm Sancti, vel etiam ipſe Chriſtus. Luc. *Nonne oportuit Chriſtum pati, &c.* Grego. *Quis ſanctorum ſine tribulatione coronatus eſt? facta præcedentium recolamus. & grauia non erunt, quæ ſuſtinemus.* Item ſi homo tantum laborat pro vita iſta, quæ fluida,& miſera eſt: quantum deberet laborare pro vita æterna. Auguſt. *O amatores mũdi, non eſt requies, vbi quæritis eam: beatam vitam quæritis in regione mortis, non eſt hic. quomodo ibi beata vita, vbi nec vita? Quòd ſi amatis iſtam miſeram, fluidámque vitam: vbi cum*

Ier. 33.

Prou. vlt.

Luc. vlt.

cum tanto labore viuitis, quanto magis amare debetis illam beatam vitam, vbi nullum dolorem ſuſtinebitis? Si homo tantum cauet ſibi à nociuis pro vita temporali: quantò magis cauere debet à prauis operibus, quibus æterna vita perditur? Itẽ homo indigens omni bono libenter quæreret patriam, vbi in bonis omnibus abundaret ſine fine. hæc eſt vita æterna. Iud. *Tradet vobis dominus locum, in quo nullius rei erit penuria.* Deut. *Omnium rerum abundantia perfrueris.* Auguſtin. *Iud.* 18.
Quid per multa vagaris ô homuncio, quærendo animæ tuæ, & corporis tui bonum. ama vnum bonum, in quo ſunt omnia bona, & ſufficit. Quid enim amas caro mea? Quid deſideras anima mea? vbi eſt quid amas: quicquid deſideras? Nota ergo, quòd ibi inuenitur. *Deut.*8.

Nota, quòd ſeptem ſunt gloriæ ſpirituales, quæ habent corpora, & ſeptem animæ. In corpore quidem habent

Pulchritudinem.
Velocitatem.
Fortitudinem.
Libertatem.
Voluptatem.
Sanitatem,
Immortalitatem,

In anima autem habent

Sapientiam,
Amicitiam,
Concordiam.
Poteſtatem.
Honorem.
Securitatem.
Gaudium.

Sptimò ibi erit vna libertas, quia liberabitur creatura à ſeruitute corruptionis: in libertate gloriæ filiorum Dei. Illa, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Si carè aliquando homo emit libertatem temporalem, quare non æternam? Ibi erit æterna ſecuritas, ibi habetur. viuent enim in omni tranquilitate. *Quia iuſtorum animæ in manu Dei.* Bern. *O ciuitas cœleſtis, manſio ſecura, patria totum continens, quod delectat. populus ſine murmure: ſchola nullam indigentiam habentes.*

Oquam

O quam glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei. Si ergo vis
eſſe ſecurus, ibi habitare ſtude. Ibi erit corporum velocitas.
Vnde ſi te delectat velocitas: illic velox erit & corpus:
Sicut ſol ſtatim cum naſcitur in oriente, apparet in occidente.
ita citò ſancti ab oriente in occidentem venire poſſunt:
tunc ſaliet, ſicut ceruus, claudus. vt dicitur in Iſa. id
Pſal.111. eſt, Ibi erit diuitiarum copioſitas. Pſal. *Gloria & diuitiæ in domo eius.*
Deus enim fideles ſeruos ſuos ſupra multa con-
Iſa.7. ſtituet. Grego. *Si verè fratres diuites eſſe cu. &c.* Iſa. *Oculi tui
videbunt Ieruſalem, ciuitatem opulentam.* Ibi erit deliciarum
voluptas. Omnes delitiæ, quæ ſunt in mundo, & erunt
vſque in diem iudicij, minores ſunt reſpectu illius ſuauitatis,
quàm ſit vna gutta aquæ reſpectu totius maris. Ber.
*Tanta eſt ſuauitas, & iucunditas illius cæleſtis patriæ; quòd ſi non
liceret ibi eſſe, niſi per vnius horæ moram: omnes dies huius vitæ pleni
delitiis meritò contemnerentur.* Cui comparata omnis aliũde
ſuauitas, dolor eſt. Omnis iucũditas mæror. Omne dulce
amarum. Omnis decor fædus. Omne quodcũque aliud
delectari poſſit, moleſtum: cum Dei bonitas in infinitum
excedat omnem bonitatem. Ber. *Si tanta inuenitur delectatio
in portiuncula creaturæ: quanta erit in ipſo creatore? ſi gutta inebriat:
multò magis fons totus.* Guid. Car. *Si diuinæ bonitatis veſtigia
tantum habent ſuauitatis. quid habet ipſe fons pietatis Deus?*
Item ſolus odor, qui datur Sanctis in præſenti, plus valet,
& delectat, quàm totum gaudium huius mundi. Quid erit
de veritate dulcedinis? Aug. *Quicquid voles erit; & quicquid
noles, non erit.* Greg. *Nihil exterius, quod appetatur: & nihil interius,
quod faſtidiat.* Cor humanum. Cor indigens. Cor expertum
ærumnis, quantum gauderes, ſi his omibus abundares.
Ibi vileſcunt omnia, quæ habentur in terris.

Ibi erit concordia, & pax: quia nihil aduerſum, nec à
ſeipſo, nec ab alio quis patietur; quia erit illis omnibus vna
voluntas. Ideo in illa æterna patria, vbi immortales eri
mus, nec prælia erunt vlla, nec debita: ſed vera pax, & gaudium.
Ibi enim in Dei laudibus vacabimus, qui erit omnia
in omnibus. Ibi erit honor, & dignitas. Verus honor, qui
nulli digno negabitur: nulli indigno concedetur: immo
Pſal.81. filij Dei, & Dij vocabuntur. Pſal. *Ego dixi dij eſtis, & filij, &c.*
quia

quia ibi erit Deus:& ipſi ſancti. Ioan. *Volo pater, vt vbi ego* Ioan.17.
ſum illic ſit & miniſter meus. Dedignetur ergo, fratres, vnuſquiſque noſtrum vltra ſeruire peccato: cui tanta promittuntur in cœlo. & multa alia, quæ oculus non vidit: nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus electis ſuis. Ad quæ nos perducat, qui viuit, & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

De vita animæ virtuoſæ habes. Deu.30. Ezec. 18. Ephe.2. Phil.1. Pſal.21. Ioan.5. Gal.2.

FINIS.

DICTIONARII
DE VITIIS
PARS ALTERA.

In qua explicantur plura Vitia iuxta Ordinem Alphabeti.citatis hincinde locis.

GRAVE peccatum eſt Adulterium: quod etiã feris,& barbaris deteſtabile eſt:ætatem omnem fœdat, & ſenectutem extinguit. eſt malum ex cauſa materiali; quia actus ille malus eſt.graue eſt ex cauſa formali; quia au fert triplex bonum

Fidei.
Spei.
Sacramenti.

Adulterium eſt veluti abſinthium, cuius radix eſt dulcis,& herba amara.& ſicut radix iuniperi, cuius radix,& folia ſunt pungitiua,& fructus niger,& amarus.

Bonum fidei oritur ex nuptiali cõfœderatione. bonum ſpei, ſiue bonum prolis eſt filiorum educatio, concipere *Gen. 3.* multos filios eſt pœna peccati. *Multiplicabo conceptus tuos.* Sed bonum prolis eſt bonum ſpei.

Bonum ſacramenti duo oſtendit, inſtitutionem Chriſti,& myſticam ſignificationem corporis cum capite.

Si adulteri hodie, vt in veteri lege,lapidarentur: deeſſent præfectò lapides;Quia maledictum,mẽdacium, furtum,adulterium innũdauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit.O tempora,ô mores, incidimus in mala tempora.ſicut Simon Magus prædicabat omnem coitum licitum:ita noſtrates faciunt, quò nihil ſceleſtius audiri poteſt à viro Chriſtiano.

Adul

Adulterium eſt enorme furtum; quia vir non habet poteſtatem ſui corporis: ſed mulier. Et mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir. Sciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere ſanctificatione, & honore. Sciat ergo, ignorantia non excuſat. Vnuſquiſque ergo matrimonia non ſunt promiſcua, vt prædicant Anabatiſtæ poſſe dici. ergo Vir in vxorem habet ius in ſanctificatione, & honore: quia adulter eſt, qui ſuam vxorem amat ardentius. Hie. contra Iouinianum.

Adulter tria mala facit. { Peruertit ordinem naturæ, quia adulterii naturæ iniuria eſt. Amb. Matth. 22 *Quod tibi non vis, alteri.*

Frangit fidem coniugalem. Eze. 16. *Facta eſt quaſi mulier adultera, quæ ſuper virum inducit alienum.*

Incurrit iram Dei. *Adulatores iudicabit Deus.* id eſt, *damnabit eos.*

Adultera eſt via, qua itur ad infernum: & non tantùm via: ſed etiam os inferni. & nõ tantùm os inferni: ſed etiam clauis. & non tantùm clauis: ſed etiam porta inferni. vel quia infamiam inducit: plus enim diffamat, quàm cæterá vitia. vel quia frangit mutuam, & maritalem concordiam. Vnde Ari. Bonum eſt abſtinere ab aliena muliere propter temperantiam. *Paul.*

Adulterium graue peccatum eſt, duplici ratione.

Concordia viri, & vxoris in quinque gradibus cõſiſtit.

Primus in mutuo amore Ephe. 5. *Viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam.*

Secundus in fraterna correctione. Ephe. 5. *Subiecti inuicem in timore Chriſti.*

Tertius in mutuo honore. 1. Pet. 3. *Informiori vaſculo honorem impartientes.*

Quartus in mutua conuerſatione. Eph. 5. *Propter hanc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.*

Quintus in mutuo debito. 1. Cor. 7. *Vir debitum vxori reddat. ſimiliter autem vxor viro reddat* (ait Apoſtolus.) quod verbum pertinet ad iuſtitiam commutatiuam.

Prima fornicationis tela oculorum ſunt: mens capitur oculis. ſecunda verborum: ſed qui non capitur oculis, poteſt reſiſtere verbis. non eſt morbus libidine commoueri,

ſed eſſe libidinoſum. Lac. Fornicatio retinetur per amorem, & conſuetudinem. augmentatur per gulam. minuitur per abſtinentiam. deſeritur per deteſtationem.

Fornicatione coinquinari, deterius eſt omni peccato. melius eſt enim mori, quam adulterari.

Dauid vidit, quod non debuit videre, contraxit maculam toto tempore vitæ ſuæ.

Sanſon dormiuit in gremio Dalidæ, & amiſit capillos ſuæ fortitudinis.

B. Benedictus in tentatione proiecit ſe nudũ in ſpinas.

Quidã Sanctus abſciſſam linguam ſuam proiecit in faciem mulieris.

Quædam monialis tentata à rege Anglię, eruit ſibi oculos, & miſit ei, vt haberet, quod deſiderabat.

Tria ſunt remedia fugiendi adulterium,

- Imago futuri iudicij.
- Vitæ noſtræ fragilitas, & conditio.
- Flammarum ſtridor; quia ſicut clauus clauum expellit. ita ardor gehẽnæ immittit foras ardorem luxuriæ. Ber.

De Adulterio habes.

Gen. 20.	Gen. 26.
Exo. 20.	Leuit. 18.
Num. 5.	Deu. 22.
Iob. 24. & 31.	Prouerb. 6. 18. 30.
Ecc. 23.	Dan. 3.
Oſeæ. 7.	Matthei. 5. 13.
1. Cor. 6.	

De Adulatione.

ADulatio eſt nutrix Diaboli, lactans peccatores lacte adulationis, & obdormire faciens, in peccatis complacendo, & cantilenam Diaboli cantando. Prouer. *Fili mi ſi te lactauerint peccatores, non acquieſcas eis.* Item ibidem. *Vir iniquus lactat amicum ſuum, & ducit per viam non bonam.* Item ſunt mimi, & ioculatores Diaboli, non permittentes ſuos in aliquo contriſtari. Oſeæ. *In malitia ſua lætificauerunt regem, & in immunditiis ſuis principes.* Item ſunt incantatores Diaboli,

Prouer. 1. *Prouer. 1.* *Oſeæ. 7.*

Diaboli, qui faciunt hominibus credere, quòd ipſi non ſunt:& vbi nihil eſt, aliquid eſſe oſtendunt.Pſal. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Hoc oleo iungit Diabolus ſuos. Aug.*Oleum eſt falſa laus adulatoris, quæ mẽtes à rigore veritatis emollit ad noxia.* Itẽ ſunt proditores : qui ſub ſpecie oſculi tradũt hominem hoſtibus ſuis.vt Iudas Chriſtum. Ioab Amaſam.vnde Iſaias.*Populo meus, qui beatum te dicunt, ipſi te decipiunt.*Idem.*Et erunt, qui beatificant populum iſtum ſeducentes,& qui beatificantur præcipitati.* Item ſunt rethe Diaboli.Prouerb.*Qui blandis, fictiſque ſermonibus loquitur proximo ſuo, expandit rethe greſſibus eius.* Pſal. 1.Reg. 10. Iſa. 5. Iſa.9. Prouer.19

Adulatio dulce venenum eſt:& nihil mortalium auribus accidit ſuauius. quàm propriarũ rerum cantilenã audire; quare adulatio eſt mel venenatum,& venenum mellitum.

Perničioſa res eſt adulatio, ſiquidem cuius aures clauſæ ſunt veritati, vt verum audiri non poſſit; eius ſalus deſperanda eſt.

Adulatoris verba ſunt, iniquitas,& dolus. *Lamiæ nudauerunt mammas, lactauerunt catulos ſuos.* lamiæ quaſi laniæ.Hæc eſt adulatio, quæ veritatem dilacerat.nam adulator quaſi clauum figit in oculo eius, cum quo conſerit.

Adulator eſt ſimilis Cameleonti, qui colorem eius rei recipit, cui adhæret.ita adulator, qui adulando latet; latẽdo placet; placendo accipit; accipiendo decipit. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.*

Oleum tres habet proprietates, quia eſt { Dulce. Splendidum. Et lubricum.

Sic adulatio, dulcis, ſplendida,& lubrica. habet enim lumen apparentiæ, & ſuauitatem complacentiæ. eſt veluti canis, qui lingit ſanguinem,& nõ mordet. Hæc eſt magna illa bellua Danielis. 7. *Quæ in parte ſtetit,& tres ordines dentium erant in ore eius.*

Animal inter omnia maximè noxium, inter immitia tyrannus, inter mitia adulator.

Adulatoris lingua plus nocet, quàm gladius perſecutoris. Aug.Pſal. 69. *Lingua adulatoris aſſimilatur capræ, quæ* (vt Plinius ait) *ſemper febricitat,& quicquid lingua tangit, vel areſcit, vel ſterileſcit.*

Nihil eſt, quod tam facilè corrumpat mẽtes hominum, vt adulatio.

Rarò vox humilis, & dulcis eſt conſtans. Sen. *Habet. n. triſtum venenum blanda oratio.* Ideò caue à catto, qui (vt prouerbio circunfertur) prius lambit, deinde rodit.

Adulatio quatuor mala facit.
- Decipit credentem.
- Rodit abſentem.
- Se reddit odibilem.
- Sibi acquirit ruinam, & perditionem.

Adulator eſt propinator Diaboli, & infernalis ſacerdos. ſacerdos enim incipit Veſperas à *Placebo.* & mox ad ſepulchrum deducit cadauer, longè melius eſſet, ſi inciperent à *Dirige.*

Adulatio, cancerofus morbus vbique ſerpens, eſt ſagitta, quæ leuiter dolat, & citò infigit.

Hæc prodigos vocat
- Liberales.
- Auaros parcos.
- Laſciuos curiales.

Garrulos affabiles.
- Obſtinatos conſtantes
- Pigros maturos, & graues.

Vel prædicat in te bonum, quod deſideratur, & eſt vanitas.

Vel maius bonum, & eſt iniquitas.

Vel dicit malum bonum, & eſt impietas.

Vel detrahit quantitatem, & qualitatem mali. & eſt peruerſitas.

Adulator, qui eſt hoſtis blandus & Scilla Diaboli, quatuor modis decipit, vel prædicat, &c.

Qui mel in ore gerit, & me retro pungere quærit.
Eius amicitiam nolo mihi ſociam.

Tria ſunt, quæ à nobis repellunt adulationem.
- Bona conſcientia.
- Difficilis auditus.
- Humilitas.

Bona conſcientia. cum quis laudatur, recurrat ad conſcientiam. *quia culpam agnoſcere.* i. timere. *vbi culpa non eſt, bonarum mentium eſt.* Greg.

Difficilis auditus. Nos ad patriam feſtinantes mortiferos Syrenarum cantus debemus ſurda aure tranſire.

Humilitas. Aug. *Magis optabo à quolibet reprehendi, quàm ab adulatore laudari.* Humilis eſt veluti balſamus, ſi eſt purus

tus, petit fundum. ſi ſophiſticus, ſupernatat. ita humilis petit fundum humilitatis.

Adulationis comites ſunt ſex. { Odium, Fratus, Proditio, Nota mendacij, Sequela ſeruitutis. Excæcatio proximi.

Opportunum remedium repellendi adulationem, eſt amaris delectari. nam dulce eſt amicum naturæ, ſed eſt opilatiuum. Stomachus guſtando dulcedinem, in ſe retinet, nec aliis membris communicat: quare vi dulcedinis ſuperatus non coquit ſuperflua: & ita opilatur, quod non accidit in amaris. quare ait D. Ambroſius, quod adulatio eſt veluti cicada, quæ ſi oleo infundatur perit. nam perclauduntur, & reſpirare nequit: ſed ſi aceto aſpergatur, ſtatim ſurgit. in veteri teſtamento non adhibebatur mel in ſacrificiis, ſed ſal. ergo cum ſal correctionis in omni ſacrificio acceptatur à Domino, mel adulationis in omni ſacrificio reprobatur.

De adulatione habes.

2. Regum. 1. & 4.	Ezec. 13.
2. Regum. 16.	Matt. 22.
4. Regum. 22.	Act. 12.
Prouerb. 27.	Eccl. 7.
Eccl. 27.	Gal. 1.
1. The. 2.	

Pſal. 9. Quoniam laudatur.
Pſal. 13. Sepulchrum pacem.
Pſal. 22. Qui loquuntur pacem.
Pſal. 34. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur.
Pſal. 39. ferant confeſtim confuſionem ſuam.
Pſal. 40. Etenim homo poſcis meæ.
Pſal. 52. Quoniam Deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent.

De Ambitione.

Ambitio eſt immoderatior honoris cupiditas, & eſt cauſa omnis belli.

Ambitio tria facit.

Allicit.

Deiicit.

Decipit.

Primò, Ambitio allicit, & tenet hominem in periculoſo ſtatu. ſicut. n. canis inuitus relinquit os carneum, & carnes nimis calidas iuxta ignem, licèt noceant, & licèt nimis plenus ſit. ſic ambitiones, dignitates, licèt occaſione earum

Prouer. 1. multas anguſtias ſuſtineat, & pericula. Prouerb. *Vſquequo parui diligitis infantiam, & ſtulti ea, quæ ſibi ſunt noxia, cupient?* Puer cum difficultate aſcendit equum: ſed quando parum equitauit, non poteſt deponi, donec cadat ſubitò. ſic & ambitioſus vix dignitates relinquit, donec ſubitò moriatur.

Pſal. 36. Pſal. *Vidi impium ſuperexaltatum, &c.*

Secundò deiicit in peccatum, vel in infernum. Arbor paulatim, & cũ difficultate exaltatur: ſed ſubitò flatu ventorum deiicitur. ſic ambitioſus. Greg. *Paulatim aſcendiſti: ſed non paulatim deſcendes: ſed tanquam fulgur, & alter Satanas.* Item qui ponit pedem ſuum ſuper vacuum, vel foueam, ſtatim alta deſerit, & in ima cadit. ſic qui affectum ſuum ponit in vanitate rerũ temporalium, vel dignitatum, ci-

Pſal. 71. tò Deum deſerit, & in culpam cadit. Pſal. *Deiecisti eos, dum alleuarentur.* Sicut cornicula, quando non poteſt frangere nucem, in altum portat, vt fortius cadat, & frangatur. Sic Diabolus in dignitatibus eleuat aliquos, quos ante non poterat vincere, vt in peccatum deiiciat. Ideò ſtatuit Chri-

Mat. 4. ſtum ſuper pinnaculum templi. Math. 4. Iob. *Eleuaſti me, &*

Iob 30. *quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me validè.* Item aquilam volantem altè facit cadauer deſcendere. Sic hominem, quando alta virtutum, & contemplationis aſcendit dignitas, vel

Pſal. 6. temporalis voluptas. Pſal. *Aſcendunt vſque ad cælos, & deſcẽdent vſque ad abyſſos.* Item decipit. Apis mel habet in ore, in caudā aculeum. ſic dignitas temporalis poſt blandimenta

Prouer. 5. adulatorum, vanitatum, & delectationum pungit. Prouer. *Nouiſſima illius amara.* quaſi abſinthium, hoc eſt oſculum Iudæ, qui cum Domino mãducauit, poſt tradidit eum ini-

Mat. 26. micis ſuis. *Traditor autem dedit eis ſignum, &c.* De aliqua dignitate temporali dicit mundus Dæmonibus. Iſte eſt,

quem

quem trado vobis vt veſtrum. Item accidit, quòd comeſtis carnibus os proiicitur: magni canes oſſe relicto, inter ſe litigant propter ipſum. alius paruus canis veniens os inuenit, & comedit in pace, magnis de eo certantibus, & nihil indè habentibus. Sic de iſtis magnis clericis, cum aliqua prælatura, vel groſſa præbenda vacat: exurgit vnus ex vna parte, alter ex altera ad illam adipiſcendam, ad Papam appellant. Prælatura relicta, ſuper eam litigant, & interdũ Dominus confert eam alicui ſimplici, & bono viro, qui eã non expectabat: nec curam adhibuit ad eam habendam. Luc. *Depoſuit potentes de ſede, &c.* Item cappa pluuialis non ideo præponitur cæteris veſtibus, quia precioſior, & carior habeatur: ſed vt ſola deturpetur, & alia veſtimenta munda cuſtodiantur. ſic homo in prælatione. quia expedit, vt vnus homo moriatur pro populo. *Luc.1.*

Ambitio eſt ianua, per quam omnia vitia intrãt ad cor, & veluti ignis ſemper alta petit.

Ambitio eſt venenum ſecretum, & morbus ſubtilis, qui omnium corda penetrat, & omnes torquet. Herodes ſcatens vermibus expirauit. quo morbo percuſſit eum Angelus; quia non dedit gloriam Deo.

Ambitio eſt mater hipocryſis, & origo omnium malorũ.

Ambitioſus eſt ſicut puer: qui dum venatur papilliones, cadit in foueam. Anſel.

Ambitioſus ſemper appetit honores: ſed hoc quatuor modis.

Vel ad vitandam infamiam, vt legitur de Samuele, qui ſeipſum laudabat. Regum. *Reg.12.*

Vel propter gloriam Dei, & populi commodum. *2.Cor.11.*

Vel propter auaritiam, vt phariſæi. Matt. *Matth.23.*

Vel quia homo delectatur humanis laudibus.

Prima laus eſt prudens.

Secunda eſt charitatiua.

Tertia eſt mortalis.

Quarta eſt venialis.

Tanta eſt ambitio, quòd nulla ſupereſt, vel poſſibilis via, vel forma, vel inexcogitatus negociandi modus, quẽ pro acquirendis honoribus nõ apponant homines immemo-

res plerunque ſpiritualis periculi, quod ſibi imminet. Eſca ambitionis eſt, cum quis præſumit alios regere: cum tamē ſeipſum regere neſciat. de ambitioſo ait Innoc.

Ambitioſus vt eſt ad honorem promotus
In ſuperbiam extollitur.
In iactantiam effrænatur.
Non curat prodeſſe.
Gloriatur præeſſe.
Præſumit ſe meliorem; quia cernit ſe ſuperiorem.
Priores dedignatur amicos.
Non curat extraneos.
Comites contemnit antiquos.
Vultum auertit.
Ceruicem erigit.
Faſtum oſtendit.
Grandia loquitur.
Sublimia meditatur.
Subeſſe non patitur.
Præeſſe molitur.
Subditis onerofus.
Omnibus infeſtus.
Præceps.
Moleſtus.
Arrogans.
Grauis, & importunus.

Ambitio comparatur Draconi, qui, vt ait Iſidorus, eſt animal ſitibundum, & ardens: ita quòd non poteſt aqua ſaciari; ideo os vento aperit, & ardorem venti frigiditate temperat. appetit velum nauis, vt ad ſe flatum attrahat: ſed interdum pondere ſui corporis ita concutit nauim: vt eam ſubuertat. ita eſt ambitioſus per omnia. Hieremiæ. *Onagri ſteterunt in rupibus, attraxerunt ventum quaſi Dracones.*

De Ambitione habes.

4. Regum. 14. Ecc. 7.
Hierem. 12. Sophoniæ. 3.

1. Cor.

1.Cor.13. Gal.3.
Philip.3. 1.Thim.3.
Heb.5. Heb.11.

De Choreatricibus.

Choreatrices multa mala faciunt:quia in exercitu Diaboli
Arma deferunt.
Ignem incendunt.
Deo,& Sanctis contumeliam faciunt.

Primò in exercitu diaboli arma deferunt. Quãdo princeps aliquis timet de guerra,pręcipit hominibus ſuis mõſtrare arma in aliquo feſto. Sic facit Diabolus iuuenibus portare arma luxuriæ diebus feſtiuis. Et ſicut ſenex: qui non põt amplius ferre arma,dat filio ſuo pro ſe.Sic vetulę, quæ nõ poſſunt plus facere, filiabus ſuis dant arma luxuriæ, & mittunt in exercitum diaboli, ſcilicet ad choreas. Hoc ſatis innuitur. Apoc. vbi dicitur, ꝙ de fumo putei, id eſt de fœtore,& ardore luxuriæ exierũt locuſtæ,id eſt choreatrices,ad voluntatẽ eius ſaltantes,ſimiles equis paratis ad prælium. In quo innuitur,quòd diabolus in eis ſedeat: vt per eas Deum impugnet, & ſuper capita eorum, tanquam coronæ ſimiles auro. hoc pertinet ad ornatum capitis. Potentiora arma, quæ habet Diabolus, ſunt mulieres. quod patet ex hoc, quòd Diabolus elegit mulierem ad decipiendum primum hominem. Sic Dauid,& Sanſon, & Salomon,& fortiſſimi quicunque interfecti ſunt ab ea. In choreis non habet diabolus vnicum gladium: ſed tot, quot ſunt illic perſonæ pulchræ, & ornatæ. vnde Iſidorus *Gladius igneus ſpecies mulieru.*

Secũdò ignem incendunt. Tales ſimiles ſunt vulpibus Sanſonis, habentes ignem in caudis, quæ combuſſerunt ſegettes. Cant. *Capite vobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Cant. 5. Non vtitur Diabolus vnica tantùm face ad incendendum corda hominum, ſed multis. Item canis nobilis, aliis latrantibus per villam, paciẽcè in domo ſtat, & tacet,ſic nobiles puellæ, filiæ ſummi regis, aliis canentibus

in cho

in chorea, remanent in domo ſedentes, & orantes. Nota, quòd canicula, quando diligit canes, non poteſt vinculis detineri: ſic mulier vaga, & quietis impatiens, non valet in domo conſiſtere.

Prouer.7.

Tertiò Deo, & Sanctis contumeliam faciunt. Nulli ſancto, vel ſanctæ defuerunt, quin choreas ducant, & omnibus contumeliam faciant. Sicut enim contumeliam faciũt alicui ſancto, qui peccant in loco ei dedicato: ſic qui peccant tempore ei dedicato.

Quartò Diaboli exercitum congregant. Quando cuſtos porcorum vult porcos ſuos per campũ diſperſos con gregare, facit vnum clamare, & alij omnes cõueniunt. Sic facit Diabolus, quando vult congregare exercitum ſuum. facit vnam Gattiam clamare in media via, vel cãpanam ſuam, id eſt il tambur pulſare, & tunc omnes ſtulti conueniunt. Hoc bene innuitur. Apoc. *Vnde dicitur, quòd vnus angelus tuba cecinit.* Vel vidi in viſione equos. id eſt mulieres ornatas. & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, igne concupiſcentiæ flammatas, & laſciuas vanitate, & ſulphureas, luxuria fœtentes, & capita eorum, tanquã capita leonum: & de ore eorum procedebat ignis, id eſt cantilenæ inflammantes ad luxuriam, & fumus vanitatis, & ſulphur, & fœtor luxuriæ. Itẽ homo, qui ducitur ad mortem, ſtultus reputaretur, ſi cantaret: vel ſe pretioſis veſtibus indueret. tales ſunt iuuenes, q̃ tripudiando currũt ad mortẽ. Nihil aliud vita præſens, quã curſus ad mortẽ, vt ait Aug. Ideo dicit. *Gaudium mundanorum, gaudium freneticorum.*

Apoc.9.

De Deriſoribus.

Deriſio eſt illuſio, vel ſubſannatio: ſed illa fit verbis. hæc vero naſo rigato.

Deriſores Chriſtum perſequuntur.
Socij Dæmonum videntur.
Animas Deo auferunt.
Oues Dominicas lupis exponunt.

Primò Chriſtum perſequuntur. Peior videtur eſſe maleuolentia deriſorum, quàm Herodiana. Herodes occidit pueros iam natos. Deriſor in vtero matris Eccleſiæ conce ptos: quia quã citò apparent in eis aliqua ſigna voluntatis bonæ, ipſos ſuffocant, verecundiam eis facientes. Herodiana

dlana eſt malitia,naſcentem perſequi religionem. Apoca. *Apoc.12.*
Draco ſtetit ante mulierem,quæ erat paritura: vt cum peperiſſet, filium deuoraret. Sed ipſi partum matris Eccleſiæ non expectant,ſed conceptum deuorant.

Secundò ſocij Dæmonum videntur, & hoc in lucro, & damno.Si Diabolus lucratur aliquē,ipſi gaudent: ſi amittit,ipſi dolent,& latrant,ſicut canes.Greg. *Gregem Diaboli cuſtodientes ſunt deriſores;ne Deus auferat aliquam ouem de grege Diaboli.*

Tertiò animas Deo auferunt. Maius damnum videtur deriſor facere Deo,quādo aufert ei vnam animam, quàm ſi auferret mille corpora; cum vna anima præualeat mille hominum corporibus.Iſti non videntur Chriſtiani: ſed ſunt antichriſti.Nunc antichriſti multi ſunt. Nūquid apoſtata iudicaretur,qui non permitteret Crucem Chriſti in tēplo corporali? Quantò magis ille,qui crucē pœnitentiæ non permittit eſſe in templo ſpirituali?Tales cum ſint cæci,& claudicantes,derident videntes,& rectè ambulantes.

Quartò lupis applaudunt,in quo lupos eſſe ſe oſtendunt; oues verò, & agnos exterrent, & Chriſtum iterum crucifigūt:dum animas, pro quibus mortuus eſt,auferūt, vel auferre nituntur.Iſti ſunt buffones,qui odorem vineæ Domini florētis non poſſunt ſuſtinere. Sunt etiā crudeles in proximum: dum ſpirituale vulnus ipſius per pœnitentiam ſanatum iterum conſcindunt.Iob. *Conſcindi me vulnere ſuper vulnus.* Crudeles etiā ſunt;quia fratres ſuos à carcere diaboli liberatos iterū capi faciunt.Non reputaretur ille Chriſtianus,qui Chriſtianos à carcere paganorū liberatos faceret iterum capi. Deriſores id faciunt per deriſiones ſuas. Anſel. *Nulla eſt ſpes iaculatoru,quia tota intentione miniſtri ſunt Satanæ.* Pſal. *Deum non cognouerunt.* & ideo Deus ſpreuit eos, & Dominus ſubſannabit illos;quia deriſores deridentur. *Iob.16.* *Pſal.2.*

Sed detractor nulli parcit: ſicut ille, qui emungit candelam,qui inficit,& commaculat digitos, & reddit candelam magis emicantem.

Deriſio eſt actus præcipuè locutionis, quo quis intēdit ad erubeſcentiam, & confuſionem inducere.Eſt autem deriſio mortale peccatum. Prou. *Abhominatio eſt Domino omnis illuſor:* *Prou.3.*

illuſor: At nullus dicitur abhominabilis, niſi propter mortale peccatum.

Vitanda eſt deriſio triplici ratione. { Propter conſcientiam. Propter deriſi anguſtiam. Propter Dei reuerentiam.

Propter conſcientiam; quia ſibi conſcius non debet alios mordere: veluti ſerpens, qui furtim mordet: tortuosè incedit: & terram comedit. *Comedes terram.* *Gen.* 3.

Secundò propter anguſtiam. quandoque plus affligitur homo ex deriſione, quàm aliis pœnis. Saul.

1. *Reg.* 31. Tertiò propter Dei reuerentiam. Nam quando deridetur homo, etiam deridetur Deus: ad cuius imaginem factus eſt homo. Cham fuit maledictus; quia patrem irriſit. *Gen.* 9.

Pueri illudentes Heliſæo à duobus vrſis ſubitò fuerũt occiſi. ſi dixeris deriſionem non eſſe peccatum mortale; quia non contrariatur charitati. Nam iocosè interdum agitur inter amicos. Dicendum, quòd poteſt importare aliquid contrarium charitati, ſaltim reſpectu rei, & ſubiecti; quia per deriſionem homines plerunque à bene agendo impediuntur. *Alex. par.* 2. *q.* 150. *in* 2.

Quatuor hominum genera illudunt. { Adulator. Hipocryta. Diabolus. Deriſor.

Primus verbis decipit. ſecundus factis illudit. tertius perdit. quartus mordet.

De maledico detractore habes.

Gen. 28.	Exod. 10.
Num. 12. 18. 22. 29.	Tobiæ. 3.
Heſt. 2.	Hierem. 38.
Dan. 3.	Matth. 9. 11.
Ioan. 9.	

De Detractatione.

Detractionis ſpecies poſſunt ad præſens ſeptem aſſignari, ſcilicet

Malum de aliquo dicere.
Audita cum augmento referre.
Falſa crimina imponere.
Occulta bona negare.

Manife

Manifeſta bona minuere.
Bonum in malum conuertere.
Detractiones libenter audire.

Primò detractio eſt malum de aliquo dicere, de quo dicitur Leuit. *Non maledices ſurdo.* gloſ. ſurdo maledicit, qui abſenti detrahit. quod valde impium eſt, cum ipſe non audiat, nec contra obiecta poſſit aliquid reſpondere. Detractor comparatur *Leuit. 19.*

Porco.
Sepulcro.
Carnifici.

Primò dico, quòd detractor comparatur porco; quia ad modum porci non parcit ori ſuo ab immunditia, ſicut nec pedi ſuo: vnde ſi porcus intrat hortum, vbi ex vna parte flores videat, & ex altera ſtercora, neglectis floribus ad ſtercora currit, & roſtrum ſuum in eis figit: ſic detractores flores virtutum tranſeunt; ſed ſtercora, id eſt peccatis aliorum inſident: vnde ſemper habent os in luto peccatorum, plus amantes ſtercora, quam aromata. Iſaias. *Væ qui dicitis bonum, malum.* *Iſa. 5.*

Secundò comparatur latrinæ, vel ſepulchro, de quibus fœtor inceſſanter exhalat. Pſal. *Sepulchrum patens eſt guttur eorum.* Nullum ſepulchrũ, vel latrina tantum fœtet in conſpectu hominum, ſicut detractor in conſpectu Dei. Tãtus enim fœtor de ore eius egreditur: vt ex fœtore illo multi moriantur. Itẽ detractores ſunt dapiferi Diaboli, qui carnes humanas hominibus comedendas: apponunt. Prouc. *Noli eſſe in cõuiuijs potatorum*, id eſt in collocutione eorum, qui carnes cõferunt ad veſcendum. Glo. carnes ad veſcendum conferre, eſt in collocutione derogationis viciſſim vitia proximorum dicere. Qui aliena detractione paſcitur, procul aliena carne ſaturatur. Apoſtolus. *Si inuicẽ mordetis, & comeditis: videte ne inuicem conſumamini.* *Pſal. 5.* *Prou. 23.* *Gal. 5.*

Secunda ſpecies eſt, audita cum augmento referre. Quando enim aliquis refert malũ de altero, aliquid apponit de ſuo, & alius aliud. Ec. *Sagitta infixa in femore carnis, verbum in ore ſtulti.* Canis enim habens ſagittam infixã femori, non ceſſat clamare: nec quieſcit, donec remota fuerit. Sic ſtultus quieſcere non poteſt: donec verbum malum, *Ecc. 19.*

quod

adhibeatur Hiere. *Ecce ego mittam in vobis ſerpentes peſſimos.* Ber. *Nunquid non vipera eſt lingua detractoru, quæ tres interfecit vno flatu? eum, qui detrahit, & de quo detrahit, & eum, qui libenter audit.* vno enim flatu tres interficit: quia eum interficit, qui detrahit: de quo detrahit: & eum, qui libenter detractionem audit.

Septima eſt, libenter detractores audire. Iſid. *Pari reatu tenentur detrahentes, & audientes*, Berna. *Detrahere vel detrahentes audire, quid horum damnabilius ſit, ne facile dixerim.* Reprehenſibiles ſunt in hoc, quòd vident fratres ſuos à canibus lacerari, & non exterrent eos, ſaltē clamoribus, præcipuè cum ſperent ſe poſſe proficere: immo canibus applaudunt, & eos inſtigant, contra quos Eccl. *Sepi aures tuas ſpinis, ne audias linguam nequam, & ori tuo facito oſtia, & ſeras auribus tuis.* Item qui detractores audiunt; vel qui fratres ſuos comedunt, ſalſam miniſtrant, cum qua ſalſa eos comedunt, hilarem vultum eis oſtendendo, ſine qua ſalſa morſellus detractoris, quaſi inſipidus eſſet detractoribus. Nemo inuito auditore libenter narrat. Prou. *Vetus aquilo diſſipat pluuias &c.* Chriſo. *Sicut ex ſordibus, & luto contrahitur immunditia, ſi recipiatur in aures canis.* Sic verba ſcurrilia, & inhoneſta immunditiam generant, ſi ſuperueniant ad aures mentis. Et ſi immunditiam generant in audiente: multò magis in proferente.

Eccl.10.

Prou.25.

De Ebrietate.

Ebrietas, ſecundùm Auguſtinum, eſt vile ſepulcrum rationis, & furor mentis. Item ebrietas multos ſubuertit, ſenſum minuit, & ægritudinem inducit. Ex ebrietate multa mala proueniunt. Nam

- Grauat naturam.
- Accendit luxuriam.
- Facit hominem ſeruum.
- Reddit ipſum inſanum.
- Egeſtatem parat.
- Famem procurat.

Primò igitur Ebrietas grauat naturam: vnde dicit Dominus. Luc. *Attēdite ne grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate.* Grego. *Quantò corpus impletur, tantò anima minoratur.* Baſi. *Ebrioſus, cum putat bibere bibitur.* Sicut enim piſcis, cum

Luc. 21.

auidis faucibus properat, vt glutiat eſcam, repente hamũ infra fauces reperit: Ita & ebrioſus intra ſe per vinum ſuſcipit inimicum. qui infra eum morans impellit ad omne opus nefandum. Et homo rationalis (vt irrationale animal) fatigatur, & ſic natura ex ebrietate grauatur.

Secundò incendit luxuriam. Pro. *Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas: quicunque in his delectatur, non erit ſapiens.* Hiero. *Venter mero æſtuans, citò ſpumat in libidinẽ.* Aug. *Ebrietas gignit furorem, & libidinis flammam.* Vnde Apoſtolus. *Noli inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Diabolus ſiquidem facit, ſicut auceps, qui aues nititur ad locum congregare, vt illic illaqueentur, & capiantur: ita Diabolus nonnullos capit potus exceſſu, & temulentia: alios vafro, & callido quodã aſtu. alios ſibilo ſerpentino, & morſu venenoſo, vt patet Gen. 19. de Loth. alios allicit tumultu, & homicidio.

Tertiò facit hominem ſeruum peccati. Nulli peccato poteſt reſiſtere, qui captus eſt hoc vitio. Diabolus quidem tenet eum per os, & ducit eum quò vult. Galienus. *Ebrius ſeruus eſt omnium peccatorum.* quia ex quo Diabolus cœpit portam clauſtri, de facili totam familiã ſuam introducit. Sen. *Voluptates inter res viliſſimas præcipuè extirpa, quæ more latronum in hoc nos complectuntur vt ingulent*

Quartò facit, & reddit hominem inſanum. Sen. *Ebrietas nihil aliud eſt, quàm voluntaria inſania.* Tullius. *Recta mente vti non poſſunt multo vino, & cibo repleti.* Oſeæ. *Cœperunt*
Oſeæ. 7. *Principes furere à vino:* Iſid. *Ebrietas ita mentem alienat: vt, vbi ſit, neſciat; vnde &c. Nec malum ſentitur, quod per ebrietatem cõmittitur.* Baſil. *Ebrioſus putat ſe aliquid optimè agere, cum fuerit in præcipitium deuolutus.* Quare ebrietas nedum temporalem, ſed & æternam pœnam induit, quia conſueta ebrietas mortale eſt.

Eccl. Quintò egeſtatem parat. Eccl. *Operarius ebrioſus non locupletabitur.* Prouerb. *Qui diligit epulas, in egeſtate erit. Qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.* Ex quo patet, quòd ebrietas omni latrone crudelior eſt. primò, quia aufert bona ſpiritualia. ſecundò, quia quem capit, periculoſius tenet.

Sextò procurat famam. Oſeas. *Comedent & non ſaturabuntur.* Hiero. *Voluptas habita, famem, non ſaturitatem parit, ſed fætorem, & corruptionem.* Si quid haberet vas, quod corrumpe

rumperet vinum, quando eſſet infuſum: ſtultus eſſet, qui de meliori in eo infunderet. Tale vas eſt corpus humanum, in quo quicquid infunditur, totum corrumpitur, & fœtidum efficitur. Ioel. *Vlulate, qui bibitis vinum in dulcedine ſua; quoniam periit ab ore veſtro.* Greg. *Ebrietas eſt blandus Dæmon, dulce venenum, ſuaue peccatum, quam qui in ſe habet, ſe non habet: quam qui facit, non facit peccatum, ſed totus eſt peccatum.* Vbi ebrietas, ibi furor dominatur, ibi nulla ſapientia. Obliuio autem comes eſt ebrietatis. Si illos fatuos vocamus, qui à natiuitate ſenſu caruerunt: vel qui morbo aliquo ſenſus amiſerunt, multò rationabilius, qui propria volũtate ſenſus amittunt. Vt ſummatim dicam. Ebrietas iram Dei prouocat: mentem alienat: libidinem inflammat: corpus eneruat: ſubſtantiam diſſipat: pacem ſuperat: ſecretum manifeſtat. Habes multa de ebrietate hinc inde diſperſa loca, quæ tibi erunt accommoda in formandis ſacris concionibus, præſertim verò. Ioel.1.

Eſa. 5.	Ioel.1.
Dan. 5.	Gen.9.
Eſ. 28.	Gen. 9.
Iudit. 13.	Prou.11.
Prou.25.	Prou.20.
Prou.31.	Abac.2.

De Gladio.

Gladius enſis, à clade dici videtur, quia ad cladem ſit inuentus. Gladius eſt duplex, ſcilicet Diaboli, & Dei. Gladius Diaboli tripliciter diſtinguitur in ſacris litteris, ſcilicet.

Iugulationis.
Detractionis, &
Exceptionis.

Primus gladius iugulationis eſt, ſcilicet peccatum, non eſt vnus tantùm, ſed plures. Quot enim ſunt vitia, tot ſunt gladij, quibus vtitur Diabolus ad interficiendas animas. Eccle. *Quaſi romphea bis acuta omnis iniquitas.* Dicitur gladius peccatum; quia mentem pungit per remorſum conſcientiæ, ſicut gladius carnem. Prouerb. *Eſt qui promittit ſ.* Eccl.26. Prouer.23

bi impunitatem,& *quaſi gladio pungitur per remorſionem conſcie̅tiæ* bis acuta dicitur; quia in corpore, & in anima punien-
Eccle. 7. tur. Eccl. *Vindicta carnis impij ignis & vermis. Iſa. Ignis eorum*
Iſa. vlt. *non extinguetur: & vermis eorum non morietur.* Hic eſt flammeus gladius, prohibens peccatores intrare paradiſum.
Apoc.21. Apo. *Non intrabit in illam aliquid immundum corde, Inquinatu̅ ore, & iniquum opere.* Sunt autem quidam inſipie̅tes, qui fabricant ſibi gladium, quo occiduntur, ideſt opportunitatem peccandi quærunt: & in gladium ſponte ſe proiiciunt. Sicut fecit Saul, & armiger eius. Sed ſi boni pugnatores eſſemus, vice verſa Diabolum proprio gladio vinceremus, ideſt pœnæ peccati conſideratione. Dauid enim caput Goliæ, ideſt principium tentationis, proprio gladio ampu-
Reg.17. tauit. 1. Reg.

Secundus gladius Diaboli, eſt lingua detractoris: & iſte gladius non eſt ſolus, quia tot ſunt gladij, quot ſunt
Pſal.56 mala verba. Pſal. *Filij hominum dentes eorum.* id eſt de verba detractionis, quibus corrodunt alios. Arma ad percutiendum de prope ſtantes: & ſagittæ ad vulnerandum de longè ſtantes: & lingua eorum, gladius acutus. ſic acutus, vt tres interficiet vno ictu. ita acutus eſt, quod no̅ inuenit ſic duram petram, vel ferrum, (ideſt ſanctum virum) in
Pſal.63. quàm non ingredatur. Pſal. *Exacuerunt vt gladium linguas ſuas.* Ita acutus, vt non poſſit exire de vagina (ideſt cor-
Pſa.36. de) quin ſcindat eam. Pſal. *Gladium euaginauerunt peccatores, vt trucident rectos corde.* Gladius eorum Ioab, qui de facili egrediebatur de vagina, qui occidit Amaſiam, tenens mentem eius vna manu, & alia percuſsit eum. Porrò Amaſias non obſeruabat; quia detractor palam laudat: & occultè detrahit. pacem cum amico loquitur: & occultè ponit ei inſidias.

Tertius gladius Diaboli eſt deceptionis. Et hic gladius eſt mulier ornata. Hier. *Gladius igneus ſpecies mulie-*
Prouer. 7. *ris.* Prouerb. *Lingua eius, ſcilicet mulieris acuta, quaſi gladius biceps.* Id eſt totum corpus, & quælibet eius pars inflammat ad luxuriam. Biceps dicitur; quia ante, & retro vulnerat. Hunc gladium limat, & acuit Diabolus, ideſt pingit, & ornat, quando vult militare contra nos.
Ezech.21. Sicut ſolent facere milites tempore belli. Ezech. *Gladius exacutus,*

exacutus, & limatus, vt cadat victimas. Et ideò de facili exit de vagina, id eſt de domo, in qua non valet cõſiſtere pedibus ſuis. Si enim rubiginatus eſſet (id eſt malè parata, & ornata) ita de facili non exiret. Prouer. *Ecce mulier occurrit ei ornatu meretricio præparata ad capiendas animas,* quæ non ſolùm capit: ſed tenet, & interficit. Ier. 46. Loquens iſti gladio, inquit: Vſquequò occideris mucro domini, vſquequò non quieſcis? Ingredere in vaginam, refrigerare, & ſile. Mirum eſt de iſto gladio, quòd ſolo viſo vulnerat, & occidit vt baſiliſcus. Ideò dicitur Eccle. *Ne reſpicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueos eius.* Si dicat mulier, non intendo malum, me ornando: ſicut nec gladius, occidendo. Roma. *Non exhibeatis membra veſtra peccato arma iniquitatis.* Habet etiam Dominus gladios ſuos, quos dat militibus ſuis, id eſt prædicatoribus. & iſte gladius eſt duplex. tertium tibi retine. Gladius, qui datur prædicatoribus, eſt verbum, vt peccatores moneant, & conuertant: & vt ipſos percutiant & occidant. Prouer. 3. Ier. 47. Eccl. 9. Rom. 6.

Primò datus eſt prædicatoribus gladius, id eſt verbum: vt præuaricatores moneant, & ad Deum conuertant. Sed quidam iſtum gladium portant retro. quidam inuolutum. quidam in ore tantùm. Quidam portant retro, vt ruſtici enſem, vt illi, qui non recolunt quod audiunt. Pſal. *Tu verò odiſti diſciplinam, & proieciſti ſermones meos retrorſum.* Quidam inuoluunt pallio, vt illi, qui nolunt prædicare, vel opere oſtendere exemplum bonum. Greg. *Qui ſcientia, & virtute præditi ſolitudinem contemplationis appetunt, tot animarum rei ſunt, quot procedentes in publicum, prodeſſe potuerunt.* Quid ergo de illis, qui propter pigritiam, vel timorem pœnæ dimittunt? Reg. *Achimelech habebat gladium Goliæ inuolutum, quem talit David.* id eſt bonus prædicator. Quidam portant in ore tantùm, & ideo non percutiunt. Pſal. *Gladius in labiis eorum, quoniam quis audiuit? & tu Domine deridebis eos.* Quidã portant in manibus ad operandum, & aduerſarios deuincendum. Accipe gladium, in quo deuinces aduerſarios tuos. Cant. *Omnes tenentes gladium ad bella doctiſſimi.* Ierem. *Ecce dedi in ore tuo verba mea, vt euellas, & deſtruas peccatores, qui ad Deum conuerti nolunt.* & ædifices, & plantes pœnitentes, & ad Deum conuerſos in vitam æternam. Pſal. 49. 1. Reg. Reg. 21. Pſal. 58. Cant. 3. Ier. 1.

Secundò datus eſt gladius Dei militibus ad peccatores
Exo.23. puniendos. Exo. *Ponat vnuſquiſque gladium ſuum ſuper femur*
Heb.4. *ſuum: & occidat fratrem ſuum, & amicum.* Heb. *Vnus eſt ſermo*
Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et tamen
aliquando non vulnerat; quia armati ſunt excuſ-tionibus,
Ioan.8. & detractionibus. Ioan. *Sermo meus non capit in vobis ſicut nec*
gladius in armato, vel petra. Moyſes percuſſit petram; & flu-
Ier.15. xerunt aquæ: illi verò non mouentur. Ier. *Indurauerunt fa-*
cies ſuas ſupra petram, & noluerunt reuerti. Et ideò percutit eos
Reg.2. Dominus gladio temporalis miſeriæ. 3. Reg. *Non recedet*
gladius de domo tua vſque in ſempiternum Hoc gladio percuſ-
ſit Dominus Adam, quando peccauit. Iſte gladius tranſi-
Luc 2. torius eſt ſuper iuſtos. Luc. 2. *Tuam ipſius animam pertranſibit*
Pſal.103. *gladius.* Pſal. *In me tranſierunt iræ tuæ.* Sed ſuper reprobos ſta-
Pſal.80. bit. Pſal. *Super montes ſtabunt aquæ* ſcilicet pœnarum. Exod.
Exod.15. *Stetit vnda fluens.* ſcilicet ſuper Ægyptios. Iuſti hoc gladio
Ro.8. non peribunt, ſed proficiunt. Rom. *Quis nos ſeparabit à cha-*
Heb.12. *ritate Chriſti? tribulatio, an perſecutio, an gladius, &c.* Heb. *San-*
cti per fidem vicerunt regna, & effregerunt aciem gladij, fortes fa-
Reg.31. *cti ſunt in bello.* Hoc gladio pereunt reprobi. 1. Reg. *Saul irruit*
Iob 36. *ſuper gladium ſuum, & mortuus eſt.* Iob. *Morietur in tempeſta-*
te anima eorum.

Tertius gladius reſeruatus ipſi Domino, eſt ineuitabi-
Pſal.7. lis ſententia ictu iudicij. Pſal. *Niſi conuerſi fueritis, gladium*
Iob 19. *ſuum vibrauit, &c.* Iob. *Fugite à facie gladij modò pœnitendo.*
Quoniam vltor iniquitatis eſt gladius, qui ita ſubitò fe-
Math.25. riet: vt nullus præuidere valeat. Math. *Vigilate, quia neſcitis*
Apoc.1. *diem, neque horam.* Apo.1. *Ex ore eius procedebat gladius ex vtra-*
que parte acutus. id eſt ſententia iudicij, puniens in corpore,
Deu.31. & animâ. Deut. *Si acuero vt fulgur gladium meum.* Hoc gladio
occidentur

Laſciui,
Auari,
Superbi, &
Mali prælati.

Laſciui, & carnaliter viuentes occidentur. Deu. *Gladius*
meus deuorabit carnes. id eſt carnales. Heb. *Fornicatores, & a-*
Heb.12. *dulteros iudicabit Dominus.*

Auari.

Auari. Iſa. *Quoniam inebriatus eſt in cœlo gladius meus, ſuper Idumea deſcendet.* Idumea, terrena interpretatur. *Iſa. 34.*

Superbi, & inobediẽtes. Iob *Si audierint, & obſeruauerint, complebunt dies ſuos in bono, & annos ſuos in gloria. Si autem non audierint, tranſibunt per gladium.* ideſt ſententiam iudicij. Iſa. *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd ſi non audieritis: & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius meus deuorabit eos.* *Iob 35.* *Iſa. 1.*

Mali prælati, qui ſcilicet grauant ſubditos ſuos. Exo. *Si læſeritis eos, vociferabunt ad me: & ego exaudiam clamorem eorũ, & indignabitur furor meus, percutiámque vos gladio.* Iſa. *Viſitabit Dominus ſuper Leuiathan* (ideſt malum prælatum) *in gladio ſuo duro, & forti.* Sap. *Iudicium duriſſimum ſuper his, qui præſunt, fiet.* Damnabit ergo eos Dominus vità æterna. Eccleſ. *Qui tranſgreditur de iuſtitia ad peccatum, Deus parauit illum ad rompheam, ideſt ad pœnam æternã.* De hoc gladio dicebat Dauid. *De gladio maligno eripe me.* & Math. *Qui accipit gladium gladio peribit.* i. peccato gladij, ſeu occiſionis damnabitur. *Exod. 12.* *Iſa. 26.* *Sap. 6.* *Eccl. 23.* *Math. 26.*

De Gula.

GVla eſt vorax edacitas, naturæ finib. non contenta. cuius quinq; ſunt ſpecies. Inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligẽtiam. Hoc vitio peccatur quinque modis. nempè

Horam præueniendo.
Delicata deſiderando.
Nimis comedendo.
Sollicitè præparando.
Auidè, & ardenter ſumendo.

Primò horam prandendi, vel cœnandi præueniendo. Eccleſ. *Væ terræ, cuius rex eſt puer, & cuius principes mane comedũt.* Terra iſta corpus eſt. Rex eſt liberum arbitrium, quod habet animam regere. Principes verò quinque ſenſus. Quando aliquis vult capere caſtrum, feſtinat portam occupare. Gula eſt porta, per quam totus exercitus Diaboli intrat. Qui habet portam caſtri, de facili habet & caſtrum. per portam enim oris Diabolus totam ſuam familiam introducit. Itẽ ad portã oris maior cuſtodia ponẽda eſt; quia niſi prius gula refrænetur, fruſtra cõtra alia vitia *Eccl. 10.*

laboratur. Qui enim tenet equum per os, ducit eum quò vult. ſic Diabolus guloſos. Iaco. *Si fræna equis in ora mittimus ad conſentiendum nobis, & totum corpus illorum circumferimus.*

Iac.3.

Secundò delicata nimis deſiderando, vt filij Iſrael carnes in eremo deſiderauerunt. Num. *Sufficit de cibariis, quòd ſint comeſtibilia.* Sene. *Palatum tuum fames excitet, non ſapores.* Si quis haberet aliquod vas, quod corrumperet vinum, quando eſſet infuſum, non libenter poneret ibi de meliori. Tale vas eſt venter hominis. Corrumpitur etenim ibi quicquid ibi infunditur. Ioel. *Vlulate, qui bibitis vinum in dulcedine; quoniam periit ab ore veſtro.* Item quando homo delicatè nutrit aſinũ ſuum, proiicit eum in lutum. Sic qui delicatè nutrit corpus ſuum, proiicit in lutũ peccati. Prou. *Qui delicatè à pueritia nutrit ſeruum ſuum* (ideſt corpus ſuũ.) *inueniet eum poſtea contumacem.* ideſt ſpiritui repugnantem.

Num.11. Ioel.1. Prouе.29.

Tertiò nimis comedendo. Illa pluuia optima eſt, quæ ſuauiter deſcendit. ſubitus autem, & nimius imber arua ſubuertit ſic cibus moderatus vtilior eſt corpori. Quantò plus terra fimatur: tantò magis malas herbas producit. ſic corpus quantò melius nutritur: tantò plures carnales motus generat. Gen. *Maledicta terra in opere tuo, ſpinas, & tribulos germinabit tibi.* Item quãtò vinea plus ſtercoratur, citius vinum corrumpitur. ſic homo nimis comedens, citius infirmatur. Eccl. *Propter crapulam multi perierunt: & in multis eſcis erit infirmitas.* Sene. *Maior pars hominum voluptate periit.*

Ge.3. Eccl.37.

Quartò ſollicitè, & ſtudioſè præparando, vt filij Heli. 1 Reg. Iſido. *Tota die epulas ruminat, qui ad explendum ventrem veſpere delitias parat.* Studioſè corp⁹ nutrire nihil aliud eſt, quàm vermibus eſcas parare. Erubeſceret homo præſtans. eſſe coquus regis, & non erubeſcit eſſe coquus vermium. Sene. *Multis vermibus ſeruiat, qui corpori ſeruit.* Item qui corpus ſuum ſollicitè nutrit, hoſtem ſuũ impinguat. Et quantò plus ei benefacit, tantò magis eum impinguat. Gal. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.*

Reg.2. Gal.5.

Quintò auidè, & ardenter ſumendo. Exemplũ de Eſau Gene. 20. Ideò dicitur Eccleſ. *Noli eſſe auidus in omni epulatione: nec te effundas ſuper omnem eſcam. Viuere ſecundùm carnem, eſt viuere, ſecundùm regulam porta ſuæ.* Væ illis, qui tali abbatiſ-

Eccl.38.

ſæ

ſæ fecerunt profeſſionem; quia non ſinit eos exire de clauſtro ſuo, ideſt de taberna. Qui ſequitur porcum, ducit eum ad lutum. Eccl. *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Pſal. *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum,& ira Dei aſcendit ſuper eos.* Eccl. 18. Pſal. 177.

Habes de Gula primo vitio.

Gen.3. Gen.9. de Noe Gen.11. Loth Gen.25. de edulio lentis, quo Eſau vendidit primogenituram. Exo.32. ſedit Populus manducare & bibere.

Num.6. 2.Reg.13.
3.Reg.16. de Zambri.1.
Eſ.3.

De Hypocritis.

HYpocriſis eſt ſimulatio alienæ perſonæ. & ideo ſemper peccatum eſt. quia ſimulata æquitas non eſt æquitas: ſed duplex iniquitas.

Hypocrita ſpeciem habet ſanctitatis, ſed opera falſitatis. ideò aſſimilatur

Scrutioni aui.
Perforatæ nuci.
Sterquilinio.
Falſo nuncio.
Fraudulentæ vulpi.
Lupo oui ſimili, &
Candelæ ardenti.

Aſſimilatur hypocrita primò ſtrutioni aui. Iob. *Penna ſtrutionis ſimilis eſt pennæ herodij,& ancipitris.* ideſt ſimilis eſt hypocrita bonis in conuerſatione exteriori: ſed non in veritate operis: nec in volatu cõtemplationis. Aliqui fructus quandoque ſani exterius apparent: ſed interius ſunt putridi, & vermiculoſi. Et ſub pictura aurea quãdoque iacet lignum putridum. Vnde ver. Iob 40.

Non teneas aurum, quodcunque relucet vt aurum:
Nec pulchrum pomum quodlibet eſſe bonum. Math. *Væ vobis hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, &c.* Math. 7.

Secundò ſimilis eſt vacuæ nuci, & perforatæ, vermem habenti interius, qui in ignem proiicitur. Sic hypocrita

vacuus gratia Dei, cuius cõſcientiam vermis peccati corrodit, inignem proiicietur. Math. *Seruum inutilem proijcite in tenebras exteriores.*

Math.22.

Tertiò ſimilis eſt fimo, vel ſterquilinio, quòd exterius eſt candidum, & interius fœtidum. Iſte latrinam vitiorum ſuorum operit pallio religionis falſæ. O præſumptio nequiſſima vſquequo nata es operire aridam nequitiam, & doloſitatem illius? Hypocrita quod exterius eſt, mundat: quod interius eſt, reliquit immundum. Sicut ancilla, quæ vaſa ſpurca exterius cum cineribus mundat: ſed interius ſordes dimittit. Hypocrita mũnda prius, quod interius eſt: vt id, quod eſt exterius, fiat mundum.

Quartò ſunt ſimiles falſo nuncio, qui portat pixidem pictam armis regis: ſed intus non habet litteras, nec ſigillum domini ſui. ſunt etiam cygno ſimiles, qui eſt albus exterius in plumis, & intus eſt niger. Citò prouocatur. cor extractum à corpore diutius mouetur. Sic hypocrita citò prouocatur ad iram. diu retinet rancorem in corde. Leuit. *Prohibemur comedere cygnum.*

Leuit.21.

Quintò eſt ſimilis lupo ouina pelle induto. ſed quomodo cognoſcetur? ſi percutiatur baculo, oſtendet dentes. ſed ouis capite inclinato tranſibit. Math. *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, &c* Hypocrita eſt angelus tenebrarum transfiguratus in angelum lucis. Corinth.

Math.6.

Sextò eſt ſimilis vulpi, quæ ſimulauit ſe mortuã, vt prædam faceret, & aſtu ſuo deciperet. ita faciunt quidam, qui tandiu diſſimulant quandiu euecti ſunt ad dignitates. Exo. *Quaſi vulpes in deſerto, propheta tui, Iſrael.* Similes quoq; ſunt candelæ ardenti, & ſeipſam conſumenti, atque alios illuminanti. Apoc. *Scio opera tua, quia nomen habes, quòd viuas; & mortuus es.*

Exo.14.

Apoc.21.

De Iactantia.

Ioan.Caſſ. lib.21.ca.1.

IActantia, quam Ioannes Caſſianus cenodoxiã appellat, eſt inanis de ſe, & ſtulta prædicatio. Et eſt motus quidã fluctuantis conſcientiæ, atque ſuperbiæ filia. cum quis iactat vanam corporis pulchritudinem, fortitudinem, vel generis nobilitatem: Vnde vulgo dici ſolet. *Laus in ore proprio ſordeſcit.* cum quis voluptatem habet geſtientem, & ſe

& ſe efferentem inſolentius.

Tria mala facit iactantia. Rarò proficit. Multum officit. Citò deficit.

Rarò proficit, quia mos eſt vani cordis iactare diuitias, & a'ia. quo nocentius nihil. Quid enim magis diminuit laudis præconium, quàm ſuos iactare ſucceſſus? Vnde D. Ber. *Virtutes in occulto creſcunt, in publico decreſcunt.*

Ezechias rex, qui inſtanter diuitias ſuas Chaldeis manifeſtauit, per prophetam eas perituras audiuit.

Pharifæus, qui ad templum orare venerat; ideò ſua bona amiſit, quia iactanter manifeſtauit Prou. *Qui ſe iactat, & dilatat, iurgia ſuſcitat.* Iactantia eſt morbus vſqueadeo ſubtilis: vt in ſordibus etiam, & luctuoſis veſtibus (teſte D. Auguſtino) ſerpant. Fitque tribus modis Prou. 28.

Corde.
Ore.
Opere.

De iactãtia cordis. Ierem. *Altitudinem cordis eius ego ſcio,* (ait Dominus.) Arrogantiam, & iactantiam eius. Vas futile eiicit liquorem: ira cor iactabundum effundit liquorem diuinæ gratiæ. nam iactare, eſt in altum leuare. ſicut Gallina, ouo vix emiſſo, clamat: donec amiſerit. quod contigit Nabuchodonoſor regi. *Hæc eſt ciuitas Babilon, quam ego ædificaui.* & hæc iactantia, quæ fit ore, eſt peccatum mortale: tum quia iactat illa, quæ ſunt contra charitatem: tum etiam quia gloriatur, cùm malè fecerit: quãuis diuinus Paulus dixerit. *In laboribus & ærumnis.* hoc non fecit iactantiæ ſtudio, ſed vt pſeudoapoſtolos confunderet, & glorificaretur, Chriſtus cuius cauſam agebat. Ier. 28. Dan. 4.

Fit quoque iactantia opere. *Diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* Ipſa eſt Idolum ſeipſum colens. *Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt: ſed quem Deus commendat.* Sap. 4.

Iactantia tria mala inducit 1. Cor. 10.

Euacuat internam conſcientiam.
Perturbat paternam concordiam.
Incurrit Dei diſplicentiam.

Docuit Chriſtus fugiendam eſſe iactantiam. Nam cum

Nam cum deſcendens de monte ſanauerit Leproſum, eidem cõmiſit, ne cui diceret: quo exemplo voluit nos inſtruere, ne hominum laudationes quæramus. Et Paulus.

Gal. 6. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.*

Beatus quoque Franciſcus, ne efferatur ſanctitatis nomen apud homines, alteri negotium dedit, vt contra probris, petulantiáque eum inceſſeret.

Inter miſeros miſerrimus eſt iactator; quia nõ quærit, quis ſit: ſed quis dicatur. Vnde exemplo Moyſis admonemus, qui cum manum extraheret, erat leproſa. Quare B. Apoſtolo datus fuit ſtimulus carnis, id eſt motus, & affectus libidinis. (erat quippe humanus.) vel dicamus, vt eſſet inſectatio malorum hominum (teſte D. Ambroſio) ne exellentia reuelationum efferatur, vel inſoleſcat.

De iactantia habes Iud. 14. de Sanſone, qui leonem lacerauit. Heſter. 5. de Aman in conuiuio Heſter. de Mardoche. Heſt. 7. Iud. 6. de Holoferne. De Nichanore pugnaturo contra Iudam. 1. Mach. 7.

Iſti Diabolum imitantur. Matth. 4. *Hæc omnia tibi dabo, &c.* Ideo cauenda eſt iactantia.

De Patientia.

PAtientia eſt virtus contumeliarum, & omnis aduerſitatis impetus, æquanimiter portans qui ergo patientiam non habent, ſunt ſicut illi, qui ſemper queruntur de aliquo ſibi impoſito grauamine. Tales ſunt inſtar anſeris, quæ eſt auis domeſtica: cuius natura eſt nocturnas excubias celebrare, & vigilias ſuas clãgore teſtari. dum quærit cibũ tacet. dum manet domi, ſubmurmurat. ita faciũt iſti, de quibus ait ſapiens. Prou. *Cor ſtultorum diſsimile erit.* Aug. *Quid per multa vagaris ô homuncio? ama vinum bonum, in quo ſunt omnia bona, & ſufficit.* Item ſunt quidam, ſicut fatuus, qui quãdo impegit in lapidem, vel lignum, maledicit eis: vel percutit, vel ſputis inceſſit, vel iurgat vel reddit hominem commotum; cum tamen talia non ſint in culpa; imo ipſe, quia ſe ab illis non cauit. Sic multi cum ex ſua culpa

Gen. 3. inciderint in ruinam, aliis imponunt: Sicut Adam, qui retorſit peccatum ſuum in mulierem, & mulier in ſerpentẽ. Item ſunt ſicut lapides, & rudes & male tornati ædificio nullo modo apti. ita ipſi nulli volũt cedere vel cõformari.

ſed quemadmodum architectus licet magno miniſterio non vtatur: vtentibus tamen præſidet & per rationes architectonicas, circiniq; deſcriptiones ædificia moderatur, & cuncta ita componit, vt in finem ſuum.

Tribus modis virtus patientiæ, & vitium impatientiæ exerceri ſolet. à proximo perſecutiones, & damna ſuſtinemus, ab antiquo aduerſario tentaméta, à Deo flagella toleramus: ſicut vento probãtur grana ſolida, licet à vento impellantur hinc inde. Patientia eſt ſicut ante murale in caſtro, vel clypeus in milite, quo ictus retundũtur, & inanes redduntur. Vnde ait D. Greg. *Poteſtati amica eſt impatientia.* quam debet princeps refrænare ex conſideratione naturalis parilitatis ſuæ cum illis quibus præeſt. *D. Gre. ho. 7.* *Gre. Moral. 20.*

Adhuc triplex eſt patientia, & impatientia.

Politica, quæ mitigat iniurias.

Purgatoria, quæ ſuffert tribulationes, & inediam.

Purgati animi, quæ nedum mitigat iniurias, & tribulationes perpetitur, ſed etiam illati obliuiſcitur damni. & hæc perfectiſſima eſt.

Impatientia nedum ſuffert iniurias, & mala patitur: ſed punire tentat vſque ad interitum. Impatientes Athenis repellabantur à ſtudio philoſophiæ; quia, magnum malum reputabant, ferri non poſſe malum: Immo hæc malum malo cumulat.

De impatientia habes

Exod. 15.	Exod. 32.
1. Reg. 17.	Tob. 2.
Heſter. 3.	Dan. 3.

De Infirmitate ſpirituali.

Infirmitas altera animæ; altera verò corporis. habet nanque anima ſuas infirmitates, & debilitates.

Infirmitas ſpiritualis dicitur peccatum propter multa,

Propter corporis debilitationem.

Propter viſus obcæcationem.

Propter nociuorum appetitionem.

Propter ciborum abominationem.

Propter frequentem Dei offenſionem.

Peccatum ſi quidem infirmitatem cauſat: quæ tamen

non

non mittitur à Deo ſine forti ratione: licet à nobis communiter ignoretur. & producit quatuor effectus.

Peccatum expellit.
Deum in nobis manere facit.
Hominem in multis erudit.
Ad Deum nos currere velocius facit.

Intentio Dei primaria eſt, vt à corde noſtro remoueatur peccatum. vt ſibi præparetur digna habitatio.

Primò itaq; propter corporis debilitationẽ. Quia ſicut *Pſal.36.* infirmitas debilitat corpus: ita peccatũ animam. Pſal. *De-* *Tren.1.* *reliquit me virtus mea.* glo. quam habui ante peccatũ. Tren. *Abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis.*

Secundò debilitat viſum & obcæcat. Vnde ſequitur. *Et lumen oculorum meorũ & ipſum non eſt mecum.* ſcilicet interius. Pſal. *Apprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, vt viderem.* Satis cæcus eſt, qui ita ponit pedem in luto: ſicut in *Tren.4.* mundo, & plano. Tren. *Errauerunt cæci in plateis, polluti ſunt ſanguine.*

Prouer.1. Tertiò propter noxiorum appetitionem. Prouer. *Vſque quò paruuli diligitis infantiam? & ſtulti quæ ſibi ſunt noxia, appetunt.*

Quartò propter ſtultorum inſipiditatem. infirmi non ſapiunt corporalia cibaria, nec peccatores ſpiritualia. Aug. *Impius dulcedinem Dei non ſentit: quia de febre iniquitatis palatum cordis amiſit.*

Quintò propter frequentem Dei offenſionem. Grego. *Iuſto Dei iudicio Deus cor peccatoris obnubilat: vt merito præcedentis peccati in alia cadat.* Citius cadit homo in infirmitatem, quàm habuit.

Sextò videndum eſt, quomodo ſanentur infirmitates ſpirituales. Sicut corporales infirmitates per diuerſa remedia de conſilio medicorum curantur: ſic ſpiritualis infirmitas de cõſilio ſcriptorũ. Igitur infirmitas poteſt ſanari.

Per emplaſtrum.
Per ſudorem.
Per balneum.
Per vomitum.
Per dietam.
Per reſecationem.

Per

Per vnctionem.
Per minutionem.
Per medicinam.

Primò per emplaſtrũ. & ſic ſanatur ſpiritualis infirmus per emplaſtrum, quod eſt verbum Dei. Emplaſtrum trahit dolorem à corpore. ſic verbum Dei peccatum ab anima. Iſa. *Iuſſum eſt, vt ſuper vlcus Ezechiæ regis cataplaſmarent maſſam ficuum.* Quod dulcedinem Dei ſignificat, quod tantæ efficaciæ eſt, quòd ſanat omnem infirmitatẽ ſpiritualem, vt habetur infrà de verbo Dei. Iſa.38.

Secundò per ſudorem humectatiuum: qui humorem noxiũ expellit à corpore. Sic ſanatur anima per timorem Dei, & pœnæ æternæ. Eccleſ. *Timor Domini foras expellit peccatum.* Ber. *Praui humores, mali mores.* Prouer. *Time Deum, & recede à malo.* Sanitas quippe in vmbelico tuo erit. per vmbelicum, quod adhæret materno vtero, carnalis concupiſcentia deſignatur, Sanitas ergo in vmbilico eſt, quando per timorem Dei cõcupiſcẽtia carnalis expellitur, vel deprimitur. Prouer. *Timor Domini odit malum.* Sed de contrario conqueritur Dominus. Ezec. *In die ortus tui non eſt præciſus vmbilicus tuus*, id eſt carnalis concupiſcentia. Ecc.1. Prou.3. Prou.8. Ezec.6.

Tertiò per lotionem, vel balneũ lauatiuũ. Ideo dictum eſt Naaman Syro.3.Reg. *Vade, & lauare ſepties in Iordane: & recipiet ſanitatem caro tua.* Sic ſanatur homo ſpiritualiter per lacrymarum effuſionum in confeſſione. Pſal. *Miſerere mei Domine: quoniam infirmus ſum.* Glo. Reatu peccatorum infirmatur anima. *Sana me Domine; quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea.* glo. Mens mea turbata eſt ad pœnitẽtiam. Pſal. *Commouiſti terram.* ſcilicet cordis mei, & conturbaſti eam ad pœnitentiam. ſana contritiones eius, qui ſanas contritos corde. Reg.5. Pſal.6. Pſal.59.

Quartò per vomitum euacuatiuum, id eſt per confeſſionem. Eccleſ. *Si coactus fueris in edendo multa.* (id eſt in congregando multa peccata) *Surge è medio, & vome per confeſſionem.* ſcilicet vt mortiferum venenum, & refrigerabit te, & non adiiciet corpori tuo infirmitatem. Iob. *Nunquid qui non amat iudicium ſanari poteſt?* Qui ſanari deſiderat, neceſſe eſt, vt vulnus detegat. vnde dictum eſt leproſis, qui Ecc.31. Iob. 34.

Luc.18. petebant ſanitatẽ. Luc. *Ite, oſtendite vos ſacerdotibus.* & dum irent, ſanati ſunt.

Quintus modus ſanandi eſt per dietam extenuatiuam, quam Deus iniungit. & hæc duplex, ſcilicet

Abſtinentia peccatorum.

Obſeruatio præceptorum.

Prima dieta, quam Deus iniungit, eſt abſtinentia pec-
Theſ.4. catorum. de qua ad Theſſ. *Abſtinete vos ab omni fornicatione.* vt ſup. habes in cap. de Abſtinentia.

Matt. 19. Secunda eſt obſeruantia præceptorum. Matth. *Hoc fac, & vinces.* Hiero. *Si quis ſermonem meũ ſeruauerit, mortẽ non guſtabit in æternũm.* Sed quia hanc dietam Adam non ſeruauit
Gen. 2. ipſe cum tota ſua progenie mortem incurrit. Gen. *Quacunque hora comederis, morte morieris.* Sic moriuntur ſpiritualiter, qui diuina præcepta non cuſtodiunt.

Tertiam dietam iniungit ſacerdos: & hæc eſt abſtinentia à cibo, vt habes ſup. ibid.

Sextus modus per reſecationem afflictiuam putridorum. ſic ſanatur homo per tribulationem. vnde Iob. *Increpationem Domini ne reprobes,* quia ipſe vulnerat, & medetur:
Iob 5.
Deu.13. percutit, & manus eius ſanabunt. Deut. *Percutiam, & ego ſanabo.* ideſt de tribulatione.

Septimus modus ſanandi per vnctionem, ideſt orationem, quæ mentem linit. Math. *Vngebat oleo multos ægros, &*
Mat 6.
Pſal.26. *ſanabantur.* Pſal. *Domine clamaui ad te, & ſanaſti me.* Ecc. *Fili in*
Eccl.18. *tua infirmitate ne deſpicias teipſum; ſed ora Dominum, & ſanabit te.*

Octauus per minutionem alleuiatiuam, ideſt per eleemoſinarum largitionẽ ad altitudinem cœli aſcendere non poteris oneratus: alleuia ergo ſarcinam tuam, dando pau-
Luc.6. peribus bona tua. Luc. *Quod ſupereſt, date eleemoſinam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Iſa. *Frange eſurienti panem, &c.* ſequitur. *Tunc erumpet, quaſi mane lumen tuum: & ſanitas tua citius orietur.*

Vltimò datur medicina, quæ eſt omniũ infirmitatum ſpiritualium ſanatiua, & hæc eſt charitas. Sanat ergo charitas omnes lãguores; quia operit multitudinem peccato-
Eccl.24. rum. Eccleſ. *Medicina omnium in feſtinatione nebulæ.* Nebula ardorem ſolis contemperat. ſic charitas tribulationem,

& pœ

& pœnalitatem. Cuicunque amaritudini fuerit admixtus amor Dei, ſtatim dulceſcit. Amor autem Dei omnia facit dulcia, etiam mortem. Auguſt. *Amanti nihil difficile eſt.* Charitas in omnibus ponit ſaporem. Vnde D. Ambroſius quoque vocat infirmitatem officinam virtutis.

De Inuidia.

INuidia eſt triſtitia de bonis alienis. ſicut inuidentia eſt ægritudo ſuſcepta propter alterius res ſecundas. Inuidia, quæ eſt peſtis animæ, à Diabolo introducta, iuxta illud. *Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum.*

De melioratione alterius deterior fit.
De profectu alterius annihilatur.
De lætitia alterius tabeſcit.
De pinguedine proximi mareeſcit.
De ſanitate propinqui infirmatur.
De vita alterius moritur.

Primò de melioratione proximi deterior fit. Aug. *Inuidia eſt dolor alienæ felicitatis. & de bono dolet, & de malo gaudet, vt Diabolus.* Inuidi enim ſunt ſocij Diaboli in lucro, & in damno. quia, quando Diabolus lucratur, gaudēt: ſed quādo perdit, dolent: & damnum, & lucrum eius ſuum reputant. Sap. *Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Imitantur autem eum qui ſunt ex parte eius. Sap. 3.

Secundò de profectu alterius deficit, & conſumitur. eſt enim ignis agreſtis, qui in aquis, ſcilicet gratiarum, ardet, & ſe ipſum conſumit: ſicut ignis ligna. eſt enim vitium venenoſum; habet enim venenum in corde. Eſt etiam ſicut aranea, quicquid ſugit, vertitur in venenū, & alios ſuo veneno inficit, detrahendo. immo medicinalia (vt bona opera) fiunt ei venenoſa. de qua medicina moritur. Aug. *Sciendum, quòd cum per omne vitium antiqui hoſtis venenum humano cordi infunditur, in zelo inuidiæ tota viſcera ſua ſerpens concutit.*

Tertiò de lætitia tabeſcit, & lucem bonorum operum obſcurat. ſunt enim ſicut noctuæ, non valentes lucem bonorum operum videre. ſimiles Hely, qui non poterat videre lucernam, donec extingueretur. Greg. *Mens inuidi, cum de alieno bono affligitur, quaſi de radio ſolis obſcuratur. Ita corruptus eſt, vt fætentia ei redoleant, & redolentia fœteant: & amara ſint dulcia, & dulcia amara. Væ qui dicunt bonum malum, & ma-*

lum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem, &c.

Quartò, de pinguedine alterius marceſcit. vnde carmen illud Poëtæ.

Inuidus alterius rebus marceſcit opimis.

Eſt enim velut vermis, qui naſcitur de ligno, vel veſte: & *Proue.* 14. poſt illud, vnde natus eſt, corrodit, & conſumit. Prouerb. *Putredo oſſium inuidia.*

Quintò de ſanitate alterius infirmatur. Magna ſtultitia, de alieno vulnere vult vulnus ſuum ſanare. Sanitatem quærit in aliena infirmitate: bonum in alieno malo. quod idem eſt, ac ſi in igne quæreret aquam, & in ſpinis vuas, & in tribulis ficus. Aug. *De aliena pœna quærit ſibi medicina medicamentum, & acquirit grande tormentum.* Inuidia eſt ægritudo animi ex felicitate alterius proueniens.

Iob. 5. Sextò de vita moritur. Iob. *Paruulum occidit inuidia.* vt Cayn Abel. Gen. 2. glo. Niſi inferior eſſet, de bono alterius non doleret. Alia glo. Paruus eſt, qui terrena diligit: magnus qui æterna. paruus ergo occiditur: quia nullus hac peſte moritur, niſi qui terrena appetit. De inuidia habes Gen. 4. de Cain occidente Abelem fratrem ſuum Gen. 30. Rachel ſterilis ſorori ſuæ fœcundæ inuidit.

Num. 11.	1. Reg. 18.
2. Reg. 17.	Luc. 15.
Gen. 37.	2. Mac. 14.

De Inferno.

INfernus dicitur, quia inferius iacet, & eſt locus horridus, & pœnalis, in quo peccatorum animæ ſepeliuntur. Sed videndum

De eius aſſertione.
De ipſius conditione, &
De eius meditatione.

Circa aſſertionem eius ſciendum, quòd Diabolus multum nititur extinguere fidem inferni: vt ſic hominem excæcatum facilius ducat illuc per viam peccatorum, dum non refugit pœnam, quam non credit: ſecundùm quem modum ſolet duci latro velatis oculis ad patibulũ. Exem-
4. Reg. vlt. plum de Sedechia. Reg. qui excęcatus à Nabuchodonoſor ductus eſt in Babilonem. Sed multis rationibus, & exemplis poſſet oſtendi infernum eſſe, cuius ratio eſſe poteſt.

Magni

Magnificentia regalis requirit, quòd Rex habeat palatia pulchra propter bonos: & carceres propter malos. Rex verò gloriæ magnificatus ſuper omnes reges terræ habet Palatium ſpatioſum, in quo boni delitiantur, quod eſt cœlum: & carcerem habet tenebroſum pro malis, qui eſt infernus, in quo mali torquentur.

Item Deus adeo eſt iuſtus, quòd in regno ſuo nihil relinquit impunitum. Iob. *Deus multum aliquid abire non patitur.* Sed videmus multos perditos homines mori impœnitentes: nec hic puniũtur; ergo alibi punientur. locus igitur iſtius punitionis erit infernus. *Iob.* 34.

Item lex terrena requirit, quòd aliqui propter ſuas culpas deferantur in exilium perpetuum. ſic Deus in exilium perpetuum mittit impœnitentes. quod eſt infernus.

Item iuſticia Eccleſiaſtica ſeparat aliquos perpetuò à conſortio fidelium: & in ſepultura ſepelit eorum cadauera extra alia corpora fidelium, ſcilicet in loco vili. ergo iuſtitia diuina, quæ maior eſt, nonne ſeparabit aliquas indignas animas à conſortio Sanctorum, eas in loco vili collocando: & in exilio inferni transferendo? Luc. *Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno.* *Luc.* 16.

Secundò de conditione inferni. ſciendum, quòd ibi erit pœnarũ diuerſitas, multiplicitas, & perpetuitas. Pſal. *Ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* Si pars eorum calicis erit talis. quid de toto? Gre. *In inferno erit frigus intolerabile: ignis inextinguibilis: vermis immortalis: fœtor intolerabilis: tenebræ palpabiles: flagella cædẽtium: horrida viſio Dæmonum: confuſio peccatorum: deſperatio omnium bonorum.* ſepulti ergo in loco tantæ triſtitiæ erunt *Pſal.* 10.

In timore continuo.
In dolore permaximo.
In labore perpetuo.
Erit eis de peccatis commiſſis confuſio.

Primò erunt in timore continuo. Iob. *Terrebunt eum vndique formidines.* Gre. *In temporalibus cum pœna infligitur, timor quieſcit. Apud inferos pœnæ inflictio timoris eſt augmentatio.* *Iob.* 18.

Secundò erunt in dolore permaximo. Iob, *Omnis dolor irruet ſuper eum.* Si dolor partus irruens in mulierem eam ita affligit. quid erit de illis, ſuper quos irruet omnis do- *Iob.* 20.

lor?Si homo non poteſt ſuſtinere modicũ ignem per horam in extremo digiti:quantus erit dolor,quando interius,& exterius ardebi?Iſa. *Torſiones interius, & dolores exterius tenebunt:quaſi parturientes dolebunt.*

Iſa. 13.

Tertiò erunt in perpetuo labore,nec leuiationem accipient de labore ſuo.Beda ſuper illud Iob, *In inferno nulla eſt redemptio.*Non *credat errore deceptus,quòd aliquo pretio redimẽdus ſit apud inferos: nec doloris mitigatio. Vnde ſine fine laborabunt.*Pſal. *Laborabit in æternum,& viuet adhuc in finem.* Et hoc eſt,quia nolunt modò laborare ,ſed quieſcere , & diuitiis affluere,faciẽtes feſtum ante vigiliam,ſicut mare, quod à cauſa intrinſeca ſemper eſt in quietum.Iſa.*Ero impÿ,quaſi mare feruens,quod quieſcere non poteſt.*

Iob.16. *Pſal.38.* *Iſa. 58.*

Quartò erit eis ibi de peccatis commiſſis confuſio. Ierem. *Quomodo confunditur fur,quando deprehenditur,ita & tu confunderis.* Probabile eſt , quòd in inferno erunt aliqua ſigna damnationis eorum.ſicut furi appenduntur ſigna furti,vt cunctis palam fiant.Tren. *Conuolutæ ſunt*, (ſcilicet peccata mea) *& impoſitæ collo meo.* vt ſcilicet videantur ab omnibus.

Iere.58. *Tren. 1.*

Secundò erit pœnarũ acerbitas.& hoc multis de cauſis, ſcilicet ex fletu,& ſtridore dentium:ex planctu:ex deſiderio mortis: ex mãducatione linguarum:& ex blaſphemia cõditoris. Quæ omnia patent ex ſcripturis ſancti Grego. *Hoc ſuſpicari non potuit , quot hic cruciatibus deditus inuenitur.* Aduertendum eſt,quanta erit afflictio , vbi tot pœnæ , & tam acerbæ cõcurrunt: cum vnica pœna in præſenti tantùm affligat hominem:quòd vix poteſt pœnam , quamuis modicam , ſuſtinere.Item ſi febris(quæ ad tempus aliquantulum quieſcit) tantum affligit hominem : quantò magis illa afflictio cõtinua,& ſine aliqua requie?Iere. *Seruietis diis alienis,qui non dabunt vobis requiem die,ac nocte.* hæc conſideratio videtur Dauid conuertiſſe, vt dicitur in Pſal. *Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas,& malas:& conuerſus viuificabis me,&c.*

Ier.16.

Item aggrauat etiam pœnam illam

Horribilis Dæmonum viſio.

Eorum multiplex mala conditio.

Viſio Dæmonum horribilis aggrauat damnatorum pœnam.

pœnam.Iob.*Vadent,& venient ſuper eum horribiles:*Exemplũ in Dialo.de illo,qui vidit Dæmones ante ſe,quocunque ſe vertebat,cum moreretur.Et,cum non poſſet euadere,cœpit clamare.Inducias vſque mane.ſed non habuit.Item tiranni mundi ſi ſic afflixerunt martyres, quid erit de Dæmonibus?qui incomparabiliter ſunt potentiores, & crudeliores in pœnis.Iob.*Non eſt poteſtas in terra, quæ ei valeat comparari.* Eccl.*Sunt ſpiritus ad vindictam creati:* & in tẽpore conſummationis effundẽt virtutem, & furorem eius, qui fecit illos. Iob.20.

Aggrauant etiam pœnam damnatorum malæ cõditiones circa corpora eorum.erunt enim

Deformia.
Debilia,&
Nuda.

Erunt corpora damnatorum deformia ad intuendum. Augu.*Si ignis iſte corporalis omnia corpora lucida, & decora deturpat,& denigrat: quantò magis ille ignis infernalis turpis, & obſcurus?* Exemplum de igne S.Antonij.Ioël. *Omnes vultus redigentur in olla.* Erunt debilia ad reſiſtendum.Iob. *Conſumet brachia eius primogenita mors.* id eſt fortitudinem, quæ conſiſtit in brachiis: *Erunt nuda ad confundendum.* id eſt ad eorum confuſionẽ. Nau. *Oſtendam gentibus nuditatem tuam.* Ioel.2. Iob.18. Nau.3.

Tertiò erit ibi pœnarum æternitas.Iſa. *Quis habitabit ex vobiscum ardoribus ſempiternis?* Iſa Grego. *Erit miſeris mors ſine morte, defectus ſine defectu.* quia mors ibi ſemper incipit:& defectus deficere neſcit. Si præparetur alicui lectus mollis,& ſuauis:& diceretur ei, quòd oporteret eum iacere in lecto illo per viginti annos:ita quòd pro nulla neceſſitate de illo reſurgeret: nullo modo (credo) ſe vellet obligare, nec facere poſſe,diceret.Et quómodo poterit eſſe in inferno per infinita ſecula ſeculorum? vbi ſubtus eum ſternetur tinea:& operimentũ eius erunt vermes: & lectus eius ignis?vt dicitur Iſa. *His domus Dædali, cuius facilis eſt ingreſſus.* ſed negatur egreſſus,ſecundùm quòd ſcribit. Iſa.34. *Congregabuntur in lacum, & claudentur ibi in carcere.* Propone tibi lapidem in mare deiectum,qui nunquam rediturus abiit. Apoc.*Suſtulit angelus lapidem molarem grandem, & proiecit in mare, dicens.hoc impetu mitttetur Babilon in infernum.* Item Iſa. 33. Apoc. 16.

nullus libenter daret pignus pretioſum, quod creditori ad ſecuritatem datur, pro vili, & modico pretio, vt redimi nõ poſſet. quãta ergo ſtultitia eſt illuc animam ſuam tam pretioſam obligare pro modica delectatione peccati, vnde exire non poſſet: vbi ignis non extinguetur, & vermis non
Iob 9. morietur? Iob. *Luet quæ fecit omnia: nec tamen conſummetur.* Salamandra, quæ ab igne tota ſuccenditur, & non conſummitur: ſed ibi viuit: de ferro, quod totũ incenditur ab igne: nec propter hoc conſummitur.

Circa meditationem tormentorum inferni. Notãdum, quòd hæc meditatio eſt vtilis valde. quia inducit peccatores ad pœnitendum, & Diabolo reſiſtendum: ad carnem deprimendam: ad delitias effugiendas: & ad bene operandum. Facit ergo hæc conſideratio contra Diabolum bene pugnare.

Carnem mactare.
Mundanam delectationem conculcare.
A mala via reuocare.
Et ad bonum excitare.

Primò facit contra Diabolum viriliter pugnare. Omnis enim conſiderans, quòd ſi victus fuerit ab eo, ducet illum ad illa tormenta: pugnabit melius, ne deuincatur. Cum Diabolus tentaret D. Antonium de peccato, prædictas rememorans pœnas, eidem opponebat. & tandem Diabolus in ſpecie pueri paruuli Æthiopis nigerrimi apparens, & ad pedes eius prouolutus, ſe victum ab eo confeſſus eſt.

Secundò valet. quia facit carnem mactare. ſicut enim baculus, qui igni apponitur, conſummitur in eo cortex: ita neceſſe eſt, vt conſummatur carnalitas, & petulantia eius, qui frequenter inferni pœnas mente reuoluit. *Si enim aſſi-*
Eccl. 12. *dua mortis meditatio carnis eſt afflictio*, vt dicitur Eccl. Quantò magis meditatio ignis æterni?

Tertiò facit delectationem mundanã deſpicere, & conculcare. Exemplum in vitis. S. Patrũ. Dixit quidam ſenex. Nutrix, quando vult puerum ablactare, & à dulcedine lactis auertere, ponit aliquid amarum in mamilla: quod ſentiẽs puer à mamilla extrahitur. ſic & tu amaritudinem inferni delectationibus mundanis apponas, & retraheris ab eis.

eis.Iob. *Nunquid guſtare poterit quis:quod guſtatum affert mortem æternam?* Iob 16.

Quartò facit à mala via reuocare, & ad bonum redire. Reuocare à mala via eſt viam perditionis deſerere, qua itur per peccatum. & ad bonam viam redire eſt ad pœnitentiam fructuoſam peruenire.Pſal. *Cogitaui vias meas, quæ malæ erant:& conuerti pedes meos* (ideſt affectus) *in teſtimonia tua.* Ideò Iob. *Dimitte me, vt paululum plangam per pœnitentiã dolorem meum* (ideſt peccatum) *antequàm vadam,&c.* Sicut quidam magus, qui nolebat audire ſermones, ne conuerteretur ad pœnitentiam. Pſal. 118. Iob 10.

Quintò facit ad bonum excitari, & pigritiam deſerere. Exemplum in vitis S.Patrum. Dixit frater ſeni. Quid faciã; quia ſedens in ſella patior accidiam. Reſpondit ſenex. Nõdum vidiſti futura tormenta, quia ſi illa vidiſſes, poſuiſſes in corde tuo. & ſi eſſet ſella tua tota plena vermibus, vſque ad collum, ſuſtineres patienter: & non accidiareris. Propterea dicitur in Pſal. *Conuertantur peccatores in infernum.* ſcilicet per meditationem, vt illuc ſe transferant, & conſiderent, & paueant. Pœna infernalis eſt horribilis, & interminabilis. horribilis quidem ob abſentiam omnis boni, & propter præſentiam omnis mali. eſt quoque interminabilis; qui a perpetuò duratura. Pſal. 6.

Habes de hac pœna.

Iob 10.	Pſal. 48.
Iſa. 65.	Matth. 8.
Luc. 13.	Deut. 32.
Iob 24.	Eſ. 30.
Ierem. 9.	Malachiæ 4.
Matth. 13.	Apoc. 18.

De Inſtabilitate.

Inſtabilitas eſt mutatio loci, vel propoſiti. Quatuor faciunt hominem inſtabilem.

Stultitiæ cæcitas.
Peccati fœditas.
Impatientiæ feritas.
Præſumpta ſecuritas.

Primum eſt ſtultitiæ cæcitas. Omnis enim ſtultus inſtabilis eſt, iuxta Sap. verbum. *Stultus, vt luna, mutatur de cogi-*

Prouer.16 *tatione in cogitationem: de deſiderio in deſiderium.* Prouerb. *Cor ſtultorum diſſimile erit.* Seneca. *Ante omnia cura, vt conſulas tibi. obſerua, vt eadem velis hodie, quæ heri. mutatio etenim voluntaria indicat animam vacare, atque alibi apparere, prout tulit ventus.* Idem. *Quid eſt ſapientia?* & reſpondet, idem velle, & nolle. ſtulto nihil conſtat, nihil diu placet.

Secundum eſt peccati fœditas. Cor enim peccatoris eſt ſicut pila, quæ in ludo puerorum depellitur de alio ad alium. Sic peccator de vno peccato ad aliud currit. De quo conqueritur Dominus per Ieremiam dicentem. *Peccatum peccauit Hieruſalem; propterea inſtabilis facta eſt.* Ideo dictum

Iſa.22. eſt propoſito illius templi. Iſa. *Ponam te quaſi pilam in terram latam, & ſpatioſam.* Cor igitur peccatoris eſt ſicut

Pila in ludo puerorum.
Sicut pinaca in cacumine turris.
Auis in cauea.
Panis ſoli, & vento expoſitus.

Primò eſt tale cor ſicut pila, vt hic immediate. ſecundò eſt ſicut gallus ſupra pinnaculum templi, qui cuilibet vento ſe vertit. ſic homo, qui cuilibet tentationi cedit. Iob. *Tol-*

Iob 27. *let eos ventus vrens, & auferet de loco ſuo.* paleam tollit ventus, non granum. & poma putrida, & vermiculoſa citò cadunt de arbore à modico agitata vento: ſed ſana bene ſe tenent.

Iob 21. Iob. *Erunt ſicut palea à facie venti: & ſicut fauilla, quam turbo diſpergit.*

Tertiò eſt ſicut auis in cauea, qui quieſcere non poteſt:

Ier.14. ſed ſemper currit per gabiolã, modò huc, modò illuc. Iere. *Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes ſuos: & non quieuit, & domino non placuit* Sene. *Ecce vagaris: & de loco ad locum inquietaris.* Ægri animi eſt iſta iactantia.

Quartò eſt ſicut panis, qui de arca ad feneſtram poſitus, à venditore ſoli, & vento, & luto poſitus facilius, & citius denigratur, & deſiccatur. Sic ſeſſiones in oſtiis, & feneſtris, & collocutiones inutiles in cordibus religioſorum conſueuerunt grauare, & humorem deuotionis auferre. Illi verò, qui in clauſtro cordis ſui ſe tenent, iuxta verbum Iſa. & à vento ſe abſcondunt, & cœlant à turbine, & tempeſtate rumorum ſecularium, & conſolationum, ſunt ſicut panis in arca conſeruatus. qui teneritudinem, & humorem

deuotio

deuotionis facilius retinent,quàm illi, qui paſcunt ventũ, & paſcuntur à vento inanis gloriæ :& exſufflantur, & exſiccantur.Ideò dicit Apoſt.ad Heb. *Quòd optimum eſt gratia ſtabilire cor.* Heb.12.

Tertium eſt impatientiæ feritas. Omnis enim impatiẽs inſtabilis eſt,vt dicit Boët.in lib. de Conſolat. *Quis eſt tam felix,qui cum dederit impatientiæ manus,ſtatum ſuum non oporteat mutare?*

Quartum eſt præſumpta ſecuritas, quæ eſt defectus timoris.timor enim reddit hominem ſtabilem. Sicut lapides ſuppoſiti aſſeribus ſuper tecta cuſtodiunt eas, ne à vento moueantur. Eccleſ. *Timor Domini ſuper omnia ſuperpoſuit ſe.* Eccl.28. Vnde ſicut anchora tenet nauem,ne mergatur : ita timor tenet cor ſtabile.Greg. *Anchora mentis pondus timoris* Et ſicut timor bonus facit hominem ſtabilem: ſic timor malus facit eum inſtabilem:& timor mundanus,vel humanus talis nunquam quieſcit.Iob. *Sonitus terroris ſemper in auribus eius: & cum pax ſit, ſemper inſidias ſuſpicatur.* Iob 15.

De Ira.

IRa ſecundùm Hugonis ſententiã eſt irrationabilis perturbatio mentis.

Ira multa mala facit homini,nempe quia

Ipſum excæcat,
Ab omni bono priuat.
Omnia mala prouocat.

Primò ira excæcat hominem.& hæc dicitur ſubita ira, & eſt in hominibus,qui facilè iraſcuntur, & inflammãtur. & tunc omne id aperiunt, quod in corde habent.hanc irã Horatius appellat tortam,cum ait,

Secretumque teges,qui es vino tortus, & ira. Iob. *Caligauit ab indignatione oculus meus.* Item ſicut in aqua turbata non reſultat imago:nec oculus turbatus clarè videre poteſt.ſic homo turbatus nec ſe,nec Deum cognoſcit. Pſal. *Turbatus eſt in ira oculus meus.* Cæca eſt ira, & ſæpe non ſinit cernere quæ apertiſſima ſunt,& præcepta ſæpe obſcurat. Diabolus facit ſicut piſcator,qui turbat aquam,vt piſces non videntes naſſam, intrent. ſic Diabolus turbat hominem, vt peccatum non cognoſcens adimpleat.Sopho.1. *Tribulabo homines.& ambulabunt vt cæci.* Item Diabolus ſimilis eſt coruo, Iob 17. Pſal.31.

qui quando venit ad cadauer, primò currit ad oculum. ſic Diabolus primò excæcat hominem per iram, ſciens, quòd poſtea poterit eum præcipitare de facili in foueam peccati. Pſal. *Supercecidit ignis, & non viderunt ſolem.* Hæc aſſimilatur tonitruo, quod ſubitò magnum ſonitum facit. aſſimilatur quoque ſtuppæ, & pulueri machinarũ, vbi paruo, & modico igne fit maximus ſonitus.

Pſal.57.

Secundò ab omni bono priuat, auferendo ei ſpiritualia, & temporalia. Prouerb. *Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum.* ſcilicet bonorum omnium. Nota, quòd iracundus eſt ſicut homo, cui domus comburitur: tunc in veſperis diues eſt, & mane nihil habet; quia ignis omnia ſibi abſtulit. Ita bona ſpiritualia perdidit homo iracundus ad ſibilum vnius verbi, dum in iram, vel odium cadit. Eccleſ. *Væ eis, qui perdiderunt ſuſtinentiam.* Item eſt velut olla nimium ignem habens; quæ ebulliendo, emittit quicquid in ea eſt. Prouerb. *Cor ſtultorum ebullit ſtultitiam:* quia quicquid ſentit in corde, profert ore.

Prouer.19 *Eccl.2.* *Prouer.15.*

Tertiò omnia mala prouocat. Prouerb. *Vir iracundus prouocat rixas.* glo. Ianua vitiorum eſt iracundia. qua clauſa, virtutibus interius dabitur requies. qua aperta, ad omne facinus armabitur iratus animus. Prouer. *Qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccatum procliuior.* Calidi complexione aguntur ſubita ira, & facilè iraſcuntur; quia ſanguis citò circundat cor eorum. Multum enim per iram dominatur Diabolus in homine. Non enim timet homo iratus facere quicquid Diabolus præcipit. non parcit filio, non ſeruo, non vxori; quin proiiciatur in ignem, vel in aquam. Prouer. *Expedit magis occurrere vrſæ, captis catulis, quàm fatuo confidenti in ſtultitiam ſuam.* Item in exercitu Diaboli eſt incendiaria ferens ignem ante ſe. homo enim iracundus eſt velut ſerpens ignem vomens ex ore, exurẽs omnes, qui ſunt iuxtà ſe. Prouerb. *Vir iracundus prouocat rixas.* Item eſt ſicut ferrum ignitum, vrẽs omne, quod tangit. Et ſicut lignum ſpinoſum, quod pungit amplectentes ſe. Sed licèt homo amet omnes arbores, quæ ſunt in horto ſuo: ſpinoſas tamẽ declinat, ne lacerent eum. Sic (licèt omnes amandi ſint) familiaritas tamen iracundorum declinanda. Ideò dicitur Eccle ſ. *Noli eſſe ſocius homini iracundo.*

Prouer.3. *Prouer.29* *Prouer.17* *Prouer.3.* *Eccl.16.*

De ira

De ira habes

Iob.5.	Prouer.12.
Eccl.27.	Pſal.4.
Prou.15.	Iob.36.
Prou.22.	Eccl.7.
Eccl.20.	Matth.5.
Rom.12.	Exod.4.
Num.11.	Dan.14.
Deut.1.	

De Luxuria.

LVxuria maximum malum eſt, & generaliter omnem inordinatam concupiſcentiam oſtendit, quando quis eſt ſolutus in voluptates.

Luxuria eſt ignis de qua dicitur Iob. *Ignis vſque ad conſumptionem deuorãs, & omnia eradicans.* Hunc ignẽ nõ ſuccendit Dominus: ſed Diabolus. ſicut faber quando non poteſt ducere ferrum ad voluntatem ſuam, ponit illud in ignem, & tantum ſufflat, donec ſit calidum. & tunc ducit ad libitum ſuum. Sic Diabolus, quãdo non poteſt aliquem ducere ad peccatum, calefacit eum igne luxuriæ: vt ſic poſſit eum flectere ad peccatum.

Cuius octo ſunt filiæ

- Cæcitas mentis.
- Inconſideratio.
- Inconſtantia.
- Præcipitatio.
- Amor ſui.
- Odium Dei.
- Affectus præſentis ſeculi.
- Horror, ſeu deſperatio futuri.

His machinis inuadit Diabolus vitam noſtram, atque eam ſubuertere nititur. Vnde ad peccandum carnem accendit. Iſa. *Creaui fabrum ſufflantem in igne pruinas: & proferentem vas in opus ſuum.* Succenditur iſte ignis flatu florum, id eſt ſuggeſtione vetularum. quæ ſunt quaſi follis Diaboli ad accendendum ignem luxuriæ. Ierem. *Ollam ſuccenſam video.* Id eſt vetulam nigram. Olla enim (quantuncunque alba) ſi ad ignem ponatur frequenter, denigratur. Sic anima per luxuriæ frequentiam. Tren. *Denigrata eſt facies*

eorum

eorum ſuper carbones. Ecce peccati demonſtratio. Olla enim bulliens, ſi non haberet niſi vnum granum fabæ, eum ſupraponeret, & monſtraret. Sic luxurioſi luxuriam cohibere non poſſunt, quin ſaliat per os

Turpiter loquendo.
Et cantando.
Per tactum, &
Per ornatum.

Sicut de domo incenſa exit ignis per feneſtras. Accenditur iſte ignis flatu oris, id eſt ſuggeſtione Diaboli. Iob. *Iob. 40.* *Flatus illius prunas ardere facit.* Item accẽditur iſte ignis col- *Ecc. 9.* loquiis mulierum, & familiaritate. Eccleſ. *Colloquium illius, quaſi ignis exardeſcet.* Murilegus iuxta ignem albam pellem comburit. Et papilio iuxta candelam volitans ſe comburit. Sic homo circa mulierem ſedens. Nulla ſecuritas fœno, vel ſtupe eſt, iuxta ignem eſſe: ſic nec homini iuxta mulierem. Iſa. *Omnis caro fœnum.* Item nix (licet frigida) ta- *Iſa. 9.* men iuxta ignem liqueſcit. virginitas colloquiis, & familiaritate mulierũ perit. Item ferrũ durum, & frigidum ab igne conuertitur in mollitiem, & quaſi ignis efficitur Sic ferreas mentes libido domat. Hiero. *Flammigero igne percu- Hiero. tit mulier hominis conſcientiam.* Item iſte ignis accenditur ex appoſitione combuſtibilium, id eſt lignorum, vel olei, vel piſcis. ſic ignis luxuriæ ex appoſitione ciborũ, & potuum. Quilibet enim cibus delicatus, vel ciphus vini eſt quoddã incentiuum luxuriæ. Non videntur habere bonam voluntatem extinguendi ignem illum, qui bonos bolos, & fortia vina frequentant. Sicut nec videtur habere bonam voluntatem extinguendi domum incenſam, qui oleum, & ligna in ignem proiiceret. Venter enim, & genitalia vicina ſunt. Hiero. *Venter vino æſtuans citò ſpumat in libidinem.*

Secundò accenditur iſte ignis ex ſufflatione cantus.

Tertiò accenditur per contactum. Ex duobus enim lapidibus inuicem colliſis, exit ignis. Et quid mirum, ſi ex tactu viri, & mulieris exit ignis luxuriæ, & concupiſcentiæ? Item murus licet non comburatur à candela iuxta ſe poſita: tamen denigratur. Hieron. *Si cum viris fœminæ habitent, viſcarium Diaboli non deerit.*

Quartò accẽditur per ornatum. Sicut enim raptores, & prædo

prædones, quando volunt vnam villam cõburere, ponunt ignem in vna domo, & per illam aliæ ſuccenduntur. ſic Diabolus ignem luxuriæ ponit in vna ioculatrice. Quære ſuprà in cap. de ioculatricibus. Heu iudices veſtri caperét combuſtores domorum. & comburentes animas, immo templum Dei non capiunt. Pſal. *Incenderunt igni Sanctuarium Dei, &c.* Videretur infidelis, qui templum ſuccenderet materiale, vel violaret. quantò magis qui combureret, & violaret templum Dei ſpirituale? audi Apoſto. Corinth. *Templum Dei ſanctum quod eſtis vos.* Si quis templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Nota, quòd luxuria eſt Diaboli, ſcilicet Pſal. 73. 1. Cor. 3.

Fouea ad peccatores pæcipitandum.
Laqueus ad capiendum.
Hamus ad decipiendum.
Venenum ad toxicandum.
Gladius ad occidendum.

Primò eſt fouea ad precipitandum. Sunt enim quidam, qui Diabolum iuuant ad capiendum ſeipſos; quia ſciéter iuxta foueam vadunt, in quam diabolus vult eos præcipitare. Prouer. *Fouea profunda eſt meretrix.* Sed qui in foueam cadunt, non, quãdo volunt, exeunt. ſic piſcis de naſſa. Oſeę. *Non dabunt cogitationes ſuas, vt reuertantur ad Dominum.* quia ſpiritus fornicationis in medio eorum. Sequitur. *Inſidiatur in via quaſi leo.* Inſidiantes in via, quæ ducit Romam, non ſunt tolerandi. Sic nec inſidiantes in via paradiſi. Sequitur. *Vt ſi quos incautos inuenerit, interficiat.* Non ſuſtinerent iudices latrones, qui homines diſpoliarét, & occiderent. & ſuſtinét meretrices, quæ occidunt animam, & ſpoliant gratuitis. Prou. 24. Oſea. 5.

Secundò eſt laqueus ad capiendum, vel muſcipula diaboli. Voluptas luxuriæ eſt quaſi eſca in muſcipula muribus expoſita: glutinum, ſiue viſcus in ligno poſitum ad capiendum aues: & ſicut pedica abſcondita ſub folio: & ſicut laqueus ſub grano. Pſal. *In via, in qua ambulabam, abſconderunt laqueum mihi.* Et in Prouerb. *Vincula ſunt manus illius, quòd quicquid tenet, ita fortiter tenet, quòd vix poteſt euadere.* Pſal. 141. Prou. 7.

Tertiò eſt ſicut hamus ſub cibo. Eccle. *Quomodo capiuntur* Ecc. 9.

tur piſces hamo, & aues laqueo. ſic capiuntur homines in tempore malo.

Quartò eſt ſicut venenum cibo admixtum. Auguſtin. *Omne ſeminarium voluptatis, venenum puta.* Prouer. *Ingreditur blandè: ſed in fine mordebit, vt coluber: & ſicut regulus, venena diffundet.* Prou. 16.

Quintò eſt gladius ad interficiendum. Hieron. *Gladius igneus ſpecies mulieris.* Hunc gladium Diabolus cordi tuo applicat, quando prauam cogitationē immittit. & hunc gladium cordi tuo impingis, quando peccato conſentis. In gladium irruis, quando peccatum opere imples, vt Saul, qui ſuper gladium ſuum irruens, mortuus eſt. hunc gladium emit ad ſe occidendum, qui dat mulieri, vt ei conſentiat. Non eſt ſecurum homini ſedere iuxta hoſtem ſuum, habentem mortis gladium, id eſt mulierem.

Peccatum luxuriæ videtur eſſe præcipua cauſa, quare Deus diluuio deleuerit mundum. Gen. 6.

Habes quoque.

- Gen. 38.
- 2. Reg. 16.
- Iud. 19.
- Tob. 6.
- Luc. 14.

De Mendacio.

Mendacium eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi. Vnde & mentiri eſt contra mentem ire, ſiue verum, ſiue falſum aſſerat.

Mendacium eſt vituperabile, & diabolicum peccatum.

Io. 7. Homo igitur mendax ſimilis eſt Diabolo imitatione. Io. *Vos ex patre Diabolo eſtis: & deſideria patris veſtri vultis facere.* ſcilicet mentiri; quia qui loquitur mendacium, ex diabolo eſt, quia mendax eſt, & pater ipſius mendacij

Propter immundiciam, quia inquinat.
Propter iniuſticiam, quia falſificat.
Propter animæ periculum; quia trucidat.
Propter interiorem oculum, quia excæcat.

Primò eſt vituperabile peccatum mendacij, & periculoſum. Inquinat autem id, quod magis indecens eſt eſſe immundum. Si aliquis os ſuum apertum haberet muſcis,

&

& aliis immundiciis: vt quæcunque vellent ibi intrare, per mitteret, & nidificare. os eius abominabile hominibus eſſet. Sic os mendax abominabile eſt Deo; cum immũditia mendacij multò magis diſpliceat Deo, quàm hominibus immundicia muſcarum, & ſimilium rerum immũdarum. Prouer. *Abominatio Domino labia mendacia.* *Prou.* 12.

Secundò eſt vituperabile propter iniuſtitiam; quia falſificat. facit enim hominem falſum. Quantum enim præualet denarius verus denario falſo, tãtum præualet homo verax homini falſo, & mẽdaci. Vnus denarius bonus plus valet, quàm cẽtum falſis. Sic vnus homo verax valet pluſquam centum mendaces. Magna ſtultitia. volunt omnes homines denarios ſuos eſſe veros, & bonos (ita temporalia iſta magni facimus) & tamen ſalutem animæ ita negligimus. *Cor impiorum pro nihilo.* Item falſa moneta repellitur, & comburitur. ſic mendaces non recipiuntur in cœlo: ſed comburentur in inferno cum Dæmonibus. *Prou.*10.

Tertiò vituperabile eſt, & damnoſum propter animæ periculum; quia interficit. Mendacium eſt quoddam venenum tantæ potentiæ, quòd in ipſo ore exiſtens, interficit hominem. Sap. *Os, quod mentitur, occidit animam.* Pſal. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* *Sap.*1. *Pſa.*5.

Quartò eſt vituperabile, & damnoſum propter interiorem oculum, què excæcat. Talibus illudit Diabolus, ſicut cæci in ludo ſtultorum. Sed illi miſeri vulnera non attendunt: ſed quod inde reportant: & magno ſtipendio illud emunt. Sic mendaces vulnera peccatorum de mendacio non ſentiunt, niſi lucrum temporale; quia pro certo in ludo cæcorum fuerũt. excæcauit enim illos malitia eorum. Sap. *Ipſi enim contra ſe inſidiantur, & moliuntur fraudes contra animam ſuam.* Exod. cap. 23. *Sap.*2.

Habes de mendacio.

Iob.13.	Prou.6.
Zach.8.	Eph.4.
2.Par.18.	Iſ.28.
1.Tim.4.	Gen.3.
Prou.11.	Ecc.2.

Primum mendacium fuit à ſerpente prolatum.

1.Reg.22. 3.Reg.21.

Heſt.3.

Pſal.20. Heſt.3. 2.Mach.5.
Iudit.4.

De Murmuratione.

MVrmurare eſt de aliquo bono facto male loqui, illi detrahendo.

Matth.4. Murmurans de cibo, vel potu, deficit in principio belli ſpiritualis. quod eſt cõtra gulam, vt dicit gl. ſuper Matth. 4. *Niſi prius gula refrænetur, fruſtra contra alia vitia laboratur.* Talis in primo conflictu dicit malum verbum, ſcilicet victus ab vna ancilla, ſcilicet carne. quod eſt magna vilitas. Hiero. *Nihil vilius, quàm à carne vinci.* Vnde quando cantatur de viro iuſto. *Ecce homo ſine querela.* verus Dei cultor. De
Rom.16. iſto poſſet dici. Ecce homo plenus querela, ventris ſui cultor. ad Rom. *Chriſto domino non ſeruiunt, ſed ſuo ventri.*

Secundò oſtendunt ſe vacuos à gratia, dum murmur reſonat in eis, & querimonia. Vaſa enim vacua percuſſa
Eccl.10. reſonant, non plena; quia corde tacito mens bene conſcia conſeruat patientiam. Eccleſ. *Vir prudens, & diſciplinatus nõ*
Eccl.27. *murmurabit correptus.* Olla vacua ad ignem poſita crepat, & magnum ſonitum reddit. plena non. Eccleſ. *Vaſa figuli probat fornax. & homines iuſtos tentatio tribulationis.* Item mur-
Eccl.33. murans eſt quaſi rota currus non bene vncta vnctione gratiæ. & ideo murmurat, ſicut rota. Eccleſ. *Præcordia fatui, quaſi rota currus.* qui ſcilicet fœnum portat, & murmurat.
Ioan.vlt. Talis intromittit ſe de hoc, quod ad ipſum non pertinet, ſcilicet de ſeipſo, cuius ſeruus non eſt, ſed Dei. Ioan. *Quid ad te?* (ſcilicet de teipſo) *tu me ſequere.* Iſte vult auctoritate propria ſibi diſpenſare de cruce ſua contra omnia iura. Ber. *Suſpecta eſt mihi tui ipſius diſpẽſatio. & vereor tibi illud ſub tegmine, & nouæ tuæ diſcretionis à prouidentia carnis, quæ mors eſt.* Duæ ranæ in ſtagno vno maiorem tumultum faciunt, quàm centum magni piſces. ſic duo miſeri, quàm centum boni. Peiores canes ſemper latrant: ſed nobiles tacent. Auguſtin. *Mos eſt imbecillium canum, quantò minus valent, plus latrare.* Sapien.1. *Cuſtodite vos à murmuratione, quæ nihil prodeſt.* eſt enim quærela cum impatientia in his, quæ homo deberet patienter ferre. Habes de murmuratione
Num.11.
Iudit.8.
Sap.1.

Sap.1. Tren.3.
Exod.16. Pſal.58.
Luc.5. Ioan.6.

De Negligentia.

NEgligentia eſt omiſſio, vel contemptus, quando homo non curat, ſi illud, quod debet facere, vtrùm bene fiat, vel malè. De tali dicitur Leuit. *Maledictus, qui facit mandata Dei negligenter.* Quia tunc eſt mortale peccatum, quando prætermittitur actus de neceſſitate ſalutis, vel circunſtantia eius. ad hoc enim deducitur peccator, vt ſe negligat: & minorem curam habeat de ſe, quàm de alia quacunque re. vide, cupidus, quàm diligens eſt circa dolium ſuum, ne vinum effudat, quàm curioſè circuit dolia ſua: & ex omni parte bene obturat. ſenſus autem ſuos non obturat. etſi dona ſpiritualia effluent, non curat. Gratiæ enim fatuorum non effundentur. *Negligentia* (ait Gre.) *ſæpe de virtute facit peccatum.* Item ſi linteamina, vel veſtes ſordidauerit, de eorum ablutione ſollicitus eſt: ſed de ſordibus animæ non curat, ſecundum illud. *Qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc.* Si quid expenderit homo, ſcripto commendat: ſed de actibus animæ non curat. Prouerb. *Impius cum venit in profundo vitiorum, contemnit.* Vnde colligitur negligentiam magnum eſſe peccatum. ſicut enim terra diu inculta ſpinis, & vepribus plena, de difficili colitur: ita difficilè exuitur negligens negligentia ſua. Leuit. 9.

De Ocio.

OCium eſt, cum quis quiete neceſſaria ſaluti corporis accepta, vacat ab aliquo opere ſpirituali, vel corporali. & eſt ocioſitas filia accidiæ. Ocioſus locum facit Diabolo in ſe. In occupato autem non habet Diabolus locũ; quia res perfectè occupata, non eſt capax alterius rei. Ideo dicit Hiero. *Exerceamini ſemper, vt non detis locum Diabolo.* Nota, quòd ocioſus aſſimilatur

Signo expoſito ſagittis ſagittariorum.
Caſtro expoſito periculis inimicorum.
Cloacæ receptaculo omnium ſordidorum.

Primò aſſimilatur ocioſus ſigno expoſito ſagittis, & ictibus ſagittariorũ. poteſt enim à Dæmonibus vndique

Tren.3. ſagittari.& poteſt dicere illud Tren. *Tendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam.* Sed occupatio eſt quaſi cli
Eccle.29. peus contra ſagittas Diaboli. Eccle. *Super ſcutum potentis, id eſt viriliter optantis, aduerſus inimicum tuum pugnabis.*

Secundò aſſimilatur caſtro ſine muro, & clauſura expo-
Ezec. 28. ſita periculis inimicorum. Ideo de facili capitur. Ezech. *Aſcendam ad terram ſine muro. & veniam ad quieſcentes, habitantéſque ſecurè.* Iob. *Quaſi rupto muro, & aperta ianua verborum irruerunt ſuper me.* Homo verò occupatus bonis operibus eſt quaſi clauſtrum bene clauſum & firmatum. Augu. *Non facilè capitur à tentatore, qui bono vacat exercitio.*

Tertiò aſſimilatur cloacæ fœtidæ, receptaculo ſordidorum omnium, & ſordium. Greg. *Omnium tentationum, & malarum cogitationum ſentina eſt ocium.* Terra enim ex quiete, & ocio profert malas herbas, & pungitiuas. Sic homo ocio-
Prouę.24. ſus punctiones vitiorum. Prouerb. *Per agrum pigri hominis tranſiui, & per vineam viri ſtulti: & ecce totum repleuerunt vrticæ, & operuerunt ſuper faciem eius ſpinæ.* Id eſt punctiones vitiorum carnalium, & terrenorum. Vnde ocioſitas eſt magiſtra malitiæ; quia multa mala docuit ocioſitas. Ocium enim vitia nutrit, & meritum negligit. & eſt ocioſus quaſi mollis culcitra, in qua Diabolus libenter quieſcit. Eſt etiã mater nugarum, nouerca virtutum, vt ait Ber. Item ocioſus eſt velut homo mortuus; quia ſicut mortuus non valet operari. Seneca. *Ocium ſine litteris, mors viui hominis eſt ſepultura.*

Dicitur etiam, quòd ocioſi ſunt velut arbores autumnales infructuoſæ bis mortuæ. arbor in autumno plantata, quando debuit facere fructum, exſiccatur. Tales ſunt illi, qui in articulo mortis volunt facere pœnitentiam. Iſti quærunt medicinam nimis tardè, quando iam nõ poſſunt
Eccle.18. ſumere, cum tamen ſcriptum ſit Eccl. *Ante languorem adhibe medicinam.* Item ocioſitas multum damnificat hominẽ. Si quis haberet vineam, ex qua poſſet colligere centum dolia vini, ſtultus reputaretur, & multum damnificaret ſe, ſi ex negligentia colendi eam fructũ amitteret. Fructum autem quem homo in ſe colligeret, ſi ſe diligenter excolere ret, præualeret vino vnius regni. Ideo dicit Seneca, *Turpiſsima iactura eſt, quæ per negligentiam fit.* Habes de ocio multa in ſa

in ſacris literis, quæ reduci poſſunt ad loca communia pro formandis ſacris concionibus.

Exod. 5.
2. Reg. 11.
Eccl. 33.
Ezech. 16.
Matth. 13.
1. Tim. 5.
Matth. 20.

De Odio.

ODium eſt ira inueterata: vel eſt ira ex pluribus cauſſis collecta diuturno tempore perſeuerans. & differt odium ab inuidia; quia odium in brutorum natura comperitur.

Odium, ſicut dicitur vulgariter. Qui nõ dat quod amat, nõ accipit ille, quod optat. vnde qui nõ dat pro Deo quod amat in hac vita, quod cupit, nõ accipit in futuro. Qui autem, quod amat hic, pro Deo exponit, in futuro accipiet quod optauerit. Ioan. *Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternã cuſtodit eam.* Nota, quòd anima, id eſt vita carnalis oditur bene, vel malè. Male oditur, cum propter laborem, vel paupertatem, vel aliquod infortunium tædet aliquem vitæ ſuæ: & deſiderat mortẽ, cum tamẽ dicatur Cor. *Nemo carnem ſuam odio habuit.* Sapientẽ enim nõ tædet commodum ſuum facere, & profectum. vnde ſtrenuos milites non tædet tempus bellorum, vel tirociniorum. immo vellent, quòd aliud tempus non eſſet; quia ibi ſciũt, ſe laudem quæſituros, & gloriã. Et certè aduerſitatẽ patientes, apud Deum laudem, & gloriam magnam acquirunt. Ideò dicit Pſal. *Si exurgat aduerſum me prælium: in hoc ego ſperabo.* Præterea infirmos non tædet tempus, quod ſuæ infirmitati confertur. libenter enim ſuſtinent emplaſtra mordacia, & amara: ex quibus recuperare ſe nouerint ſanitatem. Et certè ex tribulationibus corporalibus recuperatur frequenter ſanitas mentis. Iob. *Ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius ſanabunt.* Gregõ. *Percutit carnem & ſanat mentem.* Præterea mercata, & nundinæ non tædent cupidos mercatores; quia ibi plus, quam alijs temporibus acquirunt, & lucrantur. Et certè patientes diuitias ſpirituales acqui-

Ioan. 12. *Cor. 7.* *Pſal. 26.* *Iob. 5.*

Proue.10. runt. Prouerb. *Benedictio Domini* (id eſt tribulatio) *quá Deus debet benedici, diuites facit.* gloſ. Hic virtutibus, & in futuro omnibus bonis: & non ſociabitur eis afflictio, & ſi modò ſocietur. Cardi enim, & vrticæ grana in campo ſociantur. Sed cum ponuntur in horreo, ſocietas ſepara-

Apoc. 9. tur. Apo. *Abſterget Deus omnem lachrymam, &c.* Ben- autem dicitur anima, vel vita carnalis, cum vſque ad interemptionem vitiorum, & mortificationem perſequitur, & non

Luc. 9. mortificatur. Luc. *Qui non odit patrem, & matrem, &c.* glo. In omni arte diſcipuli magiſtrum imitantur. Nota, quòd debet homo odire animam, id eſt vitam ſuam quadrupliciter, ſcilicet

Vt agricola granum.
Vt pugnator clipeum.
Vt miles equum.
Vt ægti languidum membrum.

Primò vt agricola granũ, qui magis vult ipſum ad tempus perdere in terra: & ventis, & tempeſtatibus exponere, quã in horreo reſeruare. Si enim illud tantũ amaret, quod in horreo reſeruaret, fructum non faceret: ſed putreſceret, & corrumperetur. Sic qui tantum amat carnẽ ſuam, vt qui vult eam in quiete, & deliciis reſeruare: & non ieiuniis, & laboribus vult eam exponere. nihil enim ex ea,

Matth.16 niſi peccatum, & corruptionem, habebit. Matth. *Qui vult animam ſuam ſaluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* id eſt inueniet eam in futuro. glo. Quaſi dicat, agricola, fru-

Ioan.12. mentum ſi ſeruas, perdis. ſi ſeminas, renouas. Ideò Ioan. *Si granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, multum fructum affert.* Terra, quæ quieſcit, & non colitur, non niſi herbas nociuas producit: & cum bene colitur, vix bonas

Proue.18. apportat. Prouer. *Qui operatur terram ſuam* (id eſt carnem laboribus, & ieiuniis) *ſaciabitur panibus.* Qui autem ſequitur ocium, in egeſtate erit.

Secundò debet odire homo animam, id eſt carnẽ ſuam, vt pugnator clipeum. pugnator autem diligit clipeum, & carum habet: ſed non tantum, quòd non opponat ictibus, vt corpus ſeruetur illæſum. Sic caro aduerſitatibus & periculis exponẽda eſt, vt anima ſeruetur illæſa, & inde

indem n is. Act. *Vincula, & tribulationes reſolutionis meæ manẽt.* Act. 20:
id eſt expectant, dicit Paulus. *ſed nihil horum vereor, nec facio animam meam.* id eſt carnem, pretioſiorem, quàm me, id eſt quàm animam meam. Cum enim quis in tantum aſtringitur, quòd in mare oportet merces proiicere: vel perſonas ſubmergi, merces exponuntur. Et in bello manus enſi exponitur, vt caput ſeruetur illæſum; quia mortuo, merces non proſunt: nec manus, capite abſciſſo. ſic cum quis ad hoc deuenit, quòd oportet vel animæ habere detrimentum, debet carnem, & diuitias exponere: ſicut ſerpens, qui caudam exponit, & corpus, vt caput, id eſt vita, ſeruetur. Matth. *Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes.* Diuitiæ enim corpori Matth. 5:
mortuo, id eſt animæ damnatæ non proſunt. Matth. *Quid* Matt. 11:
enim prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?

Tertiò vt ſtrenuus miles equum bonum. Miles autem non odit equum, ſed habet ipſum valde carum. & tamen quando eſt in bello, vrget eum calcaribus, & non parcit ei. imò morti, & perditioni ipſum exponit, vt faciat pulchrũ ictum, vnde laudem, & gloriam acquirat: & maximè, cum ſeruit domino nobili, & largo, à quo meliorem ſe recipere ſperat. Sic caro exponenda eſt ieiuniis, & orationibus, & huiuſmodi. nec debemus dimittere propter timorem carnis noſtræ; cum à Deo in iudicio meliorem carnem recepturi ſimus. Vnde 1. Machab. *Adoleſcens mẽbra perditioni ex-* Mac. 7:
ponens, ſic ait, E cœlo iſta poſſideo, ſed propter Dei legem ipſa deſpicio; quoniam ab ipſo me ea recepturum ſpero.

Quartò debet odiri ſicut membrum infirmũ. æger autem amat membrum ſuum, quamuis infirmum. ſed exponit illud, pro ſanitate recuperanda, combuſtioni, & ſectioni. ſi enim membrum tantum amaret, quòd non ferrò, nec igne tangi permitteret: ipſum ex toto perderet, ſi non permitteret igne, vel ferro putredinem remoueri. ſic caro odienda eſt, vt ferro pœnitentiæ, & igne tribulationis vitia reſecentur: alioquin finaliter deperiret. Ioan. *Qui amat* Ioan. 12:
animam ſuam in hoc mundo (id eſt carnem, vt nec igne pœnitentiæ, nec ferro aduerſitatis vitia reſecẽtur) perdet eam, ſcilicet finaliter in inferno. Granum enim vt conteratur, & à palea ſeparetur, ſub flagello ponitur. & equus morbidus

ferro,& igne cruciatur. Sic debet fieri de carne. vnde di-
Luc.14. cit glo. ſuper illud. Luc. *Qui verò odit animam ſuam,&c.* dicit glo. bene odimus animam, cum eius carnalibus deſideriis
Gal.6. non acquieſcimus. Gal. *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis,& concupiſcentijs.* Nota, quòd illi, qui ducti humano timore magis eligunt malum animæ, quàm corporis, ſimiles ſunt ruſtico, qui eundo ad forum, portat ſoturales in collo ſuo, magis eligens lædere pedes, quàm ſoturales. Item ſimiles ſunt militi intranti ciuitatem quandam, qui, cum audiſſet, quòd erant duo hoſpitia. vnum, in quo equus malè tractabatur: ſed dominus bene. aliud, in quo equus bene,& dominus malè elegit ſecundum, timẽs magis de equo ſuo, quàm de ſeipſo. Non ſic Eleazarus ille fecit, qui magis elegit ſuſtinere mortem amariſſimam,
2.Mac.6. quàm comedere de carnibus porcinis, vt dicitur. 2. Mach.

De Odio.

ODium eſt inueterata ira. Vbi odium, ibi charitas eſſe non poteſt. vnde Iſid. *A regno Dei ſe ſeparant, qui ſemetipſos charitate diſſociant.*

Non hominem, ſed vitia odio habenda; quia per odiũ
Generatur diuerſitas diſcordiæ, animam inquietantis.
Priuatur nobilitas diuinæ gratiæ, animam viuificantis.
Obtenebratur claritas ſapientiæ, animam illuſtrantis.

Primò igitur generatur diuerſitas diſcordiæ animam
Prouc.10. inquietantis. Prou. *Odium ſuſcitat rixas,&c.* Magna inſania odientis, qui vult ſe occidere, vt aſinum ſui hoſtis occidere poſſit. ſi enim expectaret dominum, plenè vindicaret
Prouc.14. eum, hoſtẽ eius infernali patibulo affligendo. vnde Prou. *Non dicas malum pro malo: expecta Dominum,& liberabit te.* Sed nolunt dimittere paruum debitum, vt eis dimittatur magnum. Si aliquis deberet centum talenta:& ei deberentur cẽtum ſolidi, ſtultus eſſet, ſi nollet dimittere paruũ debitũ, vt magnũ ei dimitteretur. Sic ſunt illi, qui paruam iniuriam ſibi factam nolũt dimittere proximo, vt eis dimittãtur peccata ſua à Deo. Exemplum de ſeruo nequam
Matt.18. Matth. Grego. *Alijs per ieiunia, grauéſque pœnitentias peccata dimittuntur, ſi non memineris quod tibi factum eſt.* Anaſt. *Si non dimittis iniuriam, quæ tibi facta eſt, non orationem pro te facis: ſed maledictionem pro te inducis.*

Secundò

Secundò priuatur nobilitas diuinæ gratiæ, animam viuificantis. Ioan. *Qui non diligit, manet in morte, & ſui homicida eſt.* Si aliquis haberet fratrem ſuum inſanum, qui alapam ei daret, vel conuicium diceret, & ob hoc ſe occideret: ipſe plus de eo dolere deberet, quod frater inſanus ei faceret, quàm de eo, quod ab eo ſuſtineret. ſic qui iniuriam patitur, magis dolere debet de peccato iniuriantis ſe, quàm de iniuria ſibi illata: ſicut Dominus docet Luc. dans nobis exemplum. *Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.* Ioan. 3. Luc. 23.

Stultus eſſet, qui, cum aliquis auferret ſibi aliquid, ipſe in vindictam eius proiiceret reliquum. id eſt malitia proximi, & ſuperbia abſtulit ſibi terram: & ipſe aufert ſibi cœlũ de vno damno facit duo, imò multa. Seneca. *Ridiculum eſt odio nocentis innocentiam perdere.* Sed quidam reputant vilitatem, & dedecus non vindicare ſe. ſed potius dedecus eſt, & vilitas vindicare ſe. potius honor eſt, ſi te non vindices. Prouerb. *Honor eſt homini, cum ſeparat ſe à contentionibus.* Prou. 20.

Omnes autem ſtulti miſcentur contumeliis. Sufficiat ergo tibi vindicari potuiſſe. ſcito enim honeſtum, & maius genus vincendi, ignoſcere. Si aliquis interfeciſſet patrem, & matrem alicuius, haberet eum odio: quantò magis debemus odire peccatum, quod interfecit omnes de parentela noſtra? & eos, qui remanſerũt, interficiet? Iniquos igitur, id eſt peccata, odio habeamus, non homines.

Tertiò per odium obtenebrantur claritas ſapientiæ, animam illuſtrantis. 1. Ioan. *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Et ſcitis quia omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem. Non debet aliquis indignari, ſi aliquis eum impugnat: ſed ſibi potius iraſci debet, qui ab eo non cauit. velut cæcus eſt homo iratus, vt dicitur Iob. *Caligauit ab indignatione oculus meus.* Cato. *Ira impedit animum, ne poſſit cernere verum.* Vnde magna ſtultitia eſt odire illum, qui aurum, & argentum, & lapides pretioſos ſibi proiicit. Tibi coronam fabricat, qui malũ, vel contumeliam tibi facit, vel dicit. Pſalm. *Supra dorſum meũ fabricauerunt peccatores,* mihi coronam, & eis pœnã. Vnde qui ſe vindicat de perſecutione, videtur malum pro bono reddere: & ideò malum ei veniet. Prouerb. *Qui reddit mala pro bonis, non malum de domo eius.* Ioan. 3. Iob 17. Pſal. 128. Prou. 20.

Gen.17. 3.Reg.22.
Prou.14. Amos.5.
Matth.14. 1.Ioan.3.

De Peccato.

PEccatum eſt actus deuians ab ordine debiti finis contra regulam naturæ rationis.

Peccatum multa mala facit homini, quæ deberent eum retrahere à peccato. Quia videlicet

Hominem liberum ſeruum facit.
Ad amarum finem deducit.
Multiplex deceptio.
Mala damnificatio.
Excæcat hominem.
Inducit prauam conſuetudinem.
Imponit onus graue.

Primum malum, quod peccatum inducit, eſt; quia liberum ſeruum facit. Et cuius? Diaboli. Ioan. *Qui facit* Ioan.8. *peccatum, ſeruus eſt peccati.* Itaque ſeruus non facit quod vult: ſed quod dominus eius. Sic peccator non facit, quod vult, ſed quod Diabolus. Pet. *A quo quiſque ſuperatus eſt, eius* 1.Pet.2. *& ſeruus eſt.* Dicunt naturales. Ex quo ceruus victus eſt ab alio ceruo, nunquam poſtea ei reſiſtit. ſed quando occurrit ei, quaſi dominum eum reputans, caput inclinat, & cornua, in ſignum ſubiectionis, & ſeruitutis. ſic & mulier ſemel oppreſſa ab amatore ſuo poſt ei non reſiſtit: ſed ſequitur eum vbique. ſic homo iuſtus à Diabolo per cõſenſum ei poſtea nõ reſiſtit. Item in poteſtate hominis eſt aliquando facere regem, vel prælatum, quem vult: ſed poſtquam factus eſt, non eſt in eius poteſtate, eum de regno expellere. Ro. *An neſcitis cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obediendum ei, &* Rom.3. *ſerui eſtis ſiue peccati ad mortẽ: ſiue obeditionis ad iuſtitiã?* Vnde ſicut ſeruus nõ põt de ſeruitute domini recedere, quãdo vult. ſic nec homo à peccato. Item nauis per ſe deſcendit: ſed non per ſe aſcendere poteſt. ſic homo per ſe deſcendit ad malũ. ſed non per ſe aſcendit ad bonum. Oſeæ. *Perditio* Oſeæ13. *tua ex te ô Iſrael: immo ex me auxilium tuum.* Similiter nauis, fracto timone, non quò vult, ducitur. ſed quò ventus ducit eam. Sic homo, qui eſt in peccato, perdito auxilio Dei, non quod vult, agit: ſed quod Diabolus vult. Apo. Quod volo

volo, hoc ago. Tren. *Abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis.* Tren. I.

Secundum malum eſt, quòd ad amarum finem ducit. Pro. *Nouiſſima illius amara,* quaſi abſinthium. Piſces nutriti in mari, propter nutrimentum maris reputãt mare dulce: cum tamen ſit amarũ. Sic peccatores nutriti in peccatis peccata dulcia reputant, cum tamen aliter ſit Iſa. *Væ qui dicunt bonũ, malum, & malum, bonũ &c.* ponentes amarũ in dulce, & dulce in amarũ. Iſti ſunt ſimiles cuidã ſtulto: qui, cũ audiret commendari falconem domini ſui, quòd valde bonus eſſet, accepit eum furtim, & occidit, & comedit. Et cum omnes de domo plangerent, & commendarent, neſcientes, quid de eo factum eſſet. reſpondit ſtultus, dicẽs, quòd non dicerẽt verum; quia nunquam comederat tam amaras carnes. Attende ô peccator; quia nunquam tam amarum cibũ comediſti, ſicut peccatum; quia guſtatum affert mortem. Gen. *Vide quàm malum, & amarum eſt, te dereliquiſſe dominum Deum tuum.* Prouer. 5. Iſa. 5. Gen. 5.

Tertium eſt multiplex deceptio, & ſtultitia peccatoris. Magna enim ſtultitia, & deceptio eſt, ſcienter comedere mortiferum corpori, ſicut dicitur in Iob. *An guſtare poterit quis, quod guſtatum affert mortem?* Multi tamẽ auidè mortiferum animæ hauriunt, id eſt delectationes carnales venenoſas. Auguſt. *Omne ſeminarium voluptatis venenum puta.* Apoc. *Multi mortui ſunt de aquis,* id eſt, delectationibus mũdi; quia amaræ factæ ſunt, ſcilicet poſt mortem. Item nullus ſcienter gladium, quo occideretur, quæreret: multi tamen peccatum, quo anima occiditur, propriis laboribus quærunt. Sap. *Iniuſtitia mortis eſt acquiſitio.* id eſt, per hanc acquiritur mors. Impij autem manibus, & verbis accerſierunt illam, & æſtimantes illam amicã, defluxerunt, & ſponſionẽ poſuerunt ad illã: quoniã digni ſunt morte. qui ſunt ex parte illius. Item nullus ſciẽter iniret pactũ, & ſocietatem cum illo, qui eum bonis omnibus ſpoliaret: & ad vltimum eum occideret. hoc facit peccatum homini: multi tamen pactum, & ſocietatem habent cum eo. de quibus dicitur. Iſa. *Pepigimus fœdus cum morte: & cum inferno fecimus pactum.* O quàm damnoſum eſt cum tali aduerſario fœdus inire: qui oculum dextrum eruit, id eſt amorẽ Dei, Apoc. 8. Sap. I. Iſa 28.

& cognitionem ſpiritualium. Vnde 1.Regum. *Dixit Naas*
*Reg.*11. (qui interpretatur ſerpens.& ſignificat Diabolum.) *In hoc feriam pactum vobiſcum, vt eruam vobis oculos dextros*, id eſt cognitionem ſpiritualium. Item nullus ſcienter ſe in laqueum inimici proiiceret. Quod facit miſer homo cum
*Proue.*1. peccat. Prouerb. *Iniquitates ſuæ capiunt impium.* Auguſt. *Qui peccatum peccato addit, quaſi funem nectit, vnde ligatur.* Tamen aues,& piſces non in eaſdem pedicas, & laqueos, retiáque incidunt.

Quartum eſt magna dãnificatio.peccatum enim damnificat multum;quia aufert omnia bona gratiæ,& gloriæ.
*Ecclеſ.*9. Eccl.*Qui in vno peccauerit, multa bona perdit.* Peccator enim eſt ſicut ille,qui ludit ad ſcacos,qui vno ictu, vel tractu nõ facto:vel malè facto,vel neglecto,totum ludum,& totum lucrum perdit.ſic vno opere malè facto,vel neglecto, totus fructus vitę noſtræ amittitur,& gratia Dei,& regnum
*Ezech.*18. æternum.Ezec.*Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia,& fecerit iniquitatem,omnes iuſtitiæ,quas fecit,non recordabuntur.*Item ſtultus eſſet homo citatus ad iudicium,ſi bonos, & fideles teſtes, quorum teſtimonio cauſam ſuam poſſit defendere,in medio viæ ſuę interficeret:& illos,qui contra ſe teſtimonium darent,ſecum duceret.Sic facit peccator, qui bona opera per peccatum interimit. Opera enim bona teſtimonium
*Ioan.*10. perhibent pro homine,& mala contra ipſum.Ioan.*Opera, quæ ego facio,ipſa teſtimonium perhibent de me.*

Quintum eſt hominis excæcatio.Peccatum enim excæcat hominem:& tunc ducit eum quò vult. Peccator enim eſt ſicut ille,qui velatis oculis ducitur de loco ad locum,& neſcit quò ducitur,vel vbi ſit.Iſa. *Væ nobis, quia peccauimus.*
*Sap.*1. *Ideò obtenebrati ſunt oculi noſtri,&c.*Sap. *Excæcauit eos malitia illorum,&c.*Item peccator eſt ſicut cæcus, qui cecidit in lutum, qui non videt ſe inquinatum: cum tamen multum
*Pſal.*39. ſit deturpatus.Pſal. *Comprehenderunt me iniquitates meæ,& non potui vt viderem.*Item eſt ſicut cæcus,qui ſæpè cadit,& offendit.Tho.*Cœpit pater cæcus offendens currere pedibus.* Sextum eſt, quia inducit prauam conſuetudinem, quæ eſt
Iob 20. quaſi gutta,& lepra inueterata,quæ vix curatur.Iob. *Oſſa illius implebuntur vitijs adoleſcentiæ ſuæ.*Quia talis frequenter recidiuat. Lignum enim extractum ab igne citius incenditur

ditur, quàm ſi nunquam fuiſſet. ſic homo expertus peccatum, eſt pronior ad peccandum. Amos. *Facti eſtis quaſi torris extractus de incendio.* Ber. *Experta voluptas libenter repetitur; repetita blanditur; conſuetudo ligat; ratio ſopitur.* Aug. *Dum conſuetudini non reſiſtitur, fit neceſſitas.* Amos.4.

Septimum malum eſt, quia imponit onus graue. Pſalm. *Graue grauatæ ſunt ſuper me*, ſcilicet iniquitates meæ. ſed miſer homo non ſentit modò onus illud, ſed ſentiet poſtea: ſicut ille, qui trahit onus in aqua, non ſentit benè pōdus, donec exierit de aqua. ſic onus peccati non ſentitur bene in aquis delitiarum huius mundi: ſed quando exierit de aqua, id eſt de mundo (ſcilicet in morte) tunc benè ſentietur. Ideo hic deponēda eſſent peccata, quaſi onera grauiſſima ad infernum trahētia. Ille enim qui habet magnum onus ſuper collum, non ceſſat currere, donec veniat ad locum, vbi debet deponere. Sic debet homo feſtinare ad cōfeſſionem, & ibi onus peccati proiicere. Vnde Apoſtolus. *Deponentes omne pondus, & circunſtans nos peccatum, &c.* Item ille, qui debet portare aliquod onus, tentat prius, quātum ponderat, & quantum portabit, & conſiderat ſtipendium. Sic homo, quando vult peccare, & onus peccati ſibi aſſumere, debet conſiderare prius onus peccati: quoniam tantum ponderat, quòd deſcendentes cum eo in puncto ad inferna deſcendunt. Tantum enim ponderat, quòd neque cœlum, neque firmamentum hora vna potuit ſuſtinere. Luc. *Videbam Satanā ſicut fulgur de cœlo cadentem.* & quandiu portabit? quia fortè ſine fine. quia neſcit, qui aſſumit, ſi de cetero poterit deponere. Pſal. *Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.* Et ſtipendium. Stipendium peccati eſt mors æterna. Apoſtolus. *Quem fructum habuiſtis, in quibus nunc erubeſcitis?* Nam finis illorum mors eſt. Multum debemus odire peccatum, quod nobis tot mala facit, & patrem noſtrum occidit. Aug. *Chriſtus occiditur, vt peccatum deſtruatur.* Si aliquis interfeciſſet patrem, vel matrem alicuius, odiretur ab eo. Quantò magis debemus odire peccatum, quod interficit omnes de parentela noſtra: & nos, qui remanſimus, impugnare non ceſſat? Pſal. *Iniquitatem* (id eſt peccatum) *odio habui, & abominatus ſum.* 2. Par. xlij. habes de peccato.

Pſal.37. Heb.12. Luc.10. Pſal.48. Rom.6. Pſal.18.

Gen.

Gen.2.& 3. Ierem.21.
Gen.19. Gen.3.
Gen.4. Exo.10.
3.Reg.11. Pſal.77.
Sap.7.

De Pigritia.

PIgritia habet multos defectus. vnde multa mala ſequuntur hominem pigrum, ſcilicet
Defectus bonæ operationis.
Inconſtantia voluntatis.
Amor voluptatis.
Timor puſillanimitatis.
Negligentia in negotijs.
Priuatio præmiationis.

Primum malum, quod ſequitur hominem pigrum, eſt
Prou. 26. deſidia, & defectus bonæ operationis. Prou. *Abſcondit piger*
Idem 21. *manus ſuas ſub aſcella, & laborat, ſi ad os ſuum eas conuerterit.* Idem. *Deſideria occidunt pigrum, noluerunt quicquam manus eius operari, tota die concupiſcit, & deſiderat.* Homo piger ſimilis eſt caſtro multorum dominorum: inter quos ille, cui remiſſus eſt, totum amittit. alius paulatim aufert ſibi ius ſuum. ſic ſi ſpiritus remiſſus fuerit, caro, (quæ aduerſus ſpiritum concupiſcit) quotidie aliquid contra ipſum
Prou. 21. acquirit. Prouer. *Manus fortium dominabitur.* quæ autem remiſſa eſt, tributis ſeruiet.

Secundum eſt inconſtantia voluntatis. Prouer. *Vult, &*
Prou. 13. *non vult piger.* Talis ligatus eſt vinculis ſtupeis, immo etiã
Prou. 27. nullis: ſed ſola deſidia ligat eum. Prou. Sicut oſtium vertitur in cardine ſuo: ſic piger in lectulo ſuo non poteſt exire. ſed tenetur à ceruicali.

Prou. 21. Tertium eſt amor voluptatis. Prouerb. *Deſideria occidunt pigrum.* Sicut agri proferunt ſpinas, & tribulos, & herbas inutiles, ſi in pace dimittuntur: niſi foſſi, & purgati ſæpe fuerint, & bonis ſeminibus ſeminati. ſic homo ſpinas, & tribulos vitiorum generat, niſi occupetur vtilibus labori-
Prou. 24. bus. Bern. *Hæc eſt maledictio Adæ, vt in agro corporis, & cordis noſtri nociua, & inutilia gratuitò, & paßim proueniant: vtilia ve-*
Prou. 18. *rò, & neceſſaria cum labore.* Prouer. *Per agrum pigri hominis tranſiui, & per vineam ſtulti: & ecce totum repleuerunt vrticæ:*

&

*& operuerunt ſuperficiem eius ſpinæ.*id eſt incentiua vitiorum carnaliũ, & ſpiritualium. Tales fructus creſcunt in horto hominis pigri. Item aqua, & veſtis ex quiete corrumpuntur. Vnde verſus Poëtæ.

Et capiunt vitium, ni moueantur aquæ.

Quartum eſt puſillanimitatis. Prou. *Pigrum eijcit timor.* *Prou.* 10.
Si bene reſpiceremus, quot, & quantis laboribus, & cruciatibus quotidianis mali merentur cruciatum æternum: ſatis confundi poſſemus, qui adeo pigri ſumus, laborare pro regno æterno. Aug. *O ſi poſſemus homines excitare, & cum eis excitari, vt tales eſſemus, amatores vitæ permanentis, quales ſunt ipſi vitæ fugientis, cui dictum eſt. Nauiga, ne moriaris, & diſtulit. cui dictum eſt. labora, ne moriaris.* Leuia iubet Deus, vt in æternum viuamus: & obedire negligimus. Item multum poſſet erubeſcere ille, quem ſolus timor deiicit de equo virtutum: qui non eſt, niſi quædam pictura terribilium. Talis vincitur ab hoſte, qui nondum eſt: nec etiam forſitan futurus eſt. Sen. *Id tibi præcipio, ne ſis miſer ante tempus; cum illa, quæ velut eminentia, expauiſti, forſitan nunquam futura ſint.*

Quintum eſt negligentia in negotiis alienis. Prouerb. *Prou.* 11.
Sicut acetum dentibus, & fumus oculis. Sic piger his, qui miſerunt eum. *Dicit piger, leo eſt in via, in medio platearum occidendus ſum.*

Sextum eſt gloriæ priuationis: vel priuatio præmiationis. Prouerb. *Vſquequo piger dormis, quando conſurges?* & dicitur. Prouerb. *Propter frigus piger arare noluit; mendicabit ergo in æſtate, & non dabitur ei.* *Prou.* 6. *Prou.* 20.

Septimum eſt æternæ damnationis. Matth. *Serue male, & piger, ſciebas; quia meto, vbi non ſemino: & congrego, vbi non ſparſi. oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs.* & ſequitur. *Inutilem ſeruum eijcite in tenebras. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* De pigritia habes *Matt.* 29.

Prouerb. 6. Eccl. 4.
Eccl. 40

De Præſumptione,

PRæſumptio eſt immoderatio ſpei ſupra vires ꝓprias, vel contra iuſtitiam: ſed duplex præſumptio aſſignari ſolet,

ſolet, confidentiæ de diuino adiutorio. & ſuperbiæ, quæ eſt de proprio ingenio.

Præſumptio eſt timẽda; quia eſt occaſio ruinæ. Domin° enim permittit aliquando viros ſanctos in aliquod manifeſtum, & mortale peccatum cadere: ne de ſe præſumant. Aug. *Audeo dicere vnum, eſſe vtile cadere in aliquod manifeſtũ, & apertum peccatum, vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo*

Matt. 24. *ceciderunt.* Exemplum de Petro, qui vilius cecidit; quia præ cæteris præſumpſit, quando dixit. *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Aug. *Vbi dixiſtis, ſufficit: ibi defeciſtis. & vbi tibi placuiſti: ibi perijſti.* Item magna oſtenditur fatuitas præſumentis de ſe exemplis virorum fortium, qui leguntur corruiſſe, vt Dauidis, Salomonis, & Sanſonis, & de aliis. nemo ſuperbiat. Auguſt. *Multum infrænis eſt, qui illuc ire contendit, vbi multos corruiſſe videt.* Si homo non poteſt vincere leuem tentationem, nec ſuſtinere modicum verbum, qua temeritate ergo magna præſumit, qui modica non po

Prou. 18. teſt? Prouerbior. *Sapiens timet, & declinat à malo: ſtultos tranſilit, & confidit.* Magna ergo fatuitas præſumentis, quòd præſumit exire à peccato, quando voluerit: cum tamen à

Eccl. 29. caſu in peccata modo cadere non poſſit Eccleſ. *Repromiſſio nequiſſima multos perdit.* Homo poſitus à Deo in paradiſo terreſtri, ſtare non potuit. Quomodo ergo in Paradiſo

Iud. 6. cœleſti ſuis ſe viribus ponere præſumit? Iud. *Præſumentes de ſe, & de ſua virtute gloriantes, humilias.*

De Prodigalitate.

Prodigalitas eſt profligatio ob intemperantiam.

Prodigalitas aufert homini ſua. In tribus caſibus videtur homo perdere ſua, videlicet

Quando in vaſe pleno ponit.
Quando pro nihilo tribuit.
Quando vaſi fracto infundit.

Primò prodigus in vaſe pleno ponit, quando diuitibus donat. Proſper. *Habentibus dare nihil aliud eſt, quàm ſua per-*

Luc. 14. *dere.* Vnde Lucas. *Cum facis conuiuium, voca pauperes, cæcos, claudos; qui non habent quid retribuant tibi.* Sed econtra prodigus paſcit Diabolum, paſcendo diuites peccatores. reputat honorem, quod eſt dedecus, ſcilicet paſcere porcos, guloſos, & luxurioſos: ſed dedecus reputat reficere

Deum

Deum in paupere & quod ſubtrahit ori Dei, addit ori Diaboli. Luc. *Adhæſit vni ciuium, qui miſit illum in villam, vt paſceret porcos.* Item ipſi ſunt oues diaboli; quia ſingulis annis Diabolus eos ſpoliat, dando veſtes eorum membris ſuis, hiſtrionibus, & peccatoribus. *Luc. 15.*

Secundò pro nihilo tribuit, quando pro vana gloria dat, quod nihil eſt. Ioan. *Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt.* Sicut aliquis non dicitur largus, ſi ventus veſtem ſuam dilatat. Nullæ arbores dicuntur liberales, ſi ventus fructum earum excutiat. Sic prodigus nõ dicitur largus; quia ſua confert ſed ventus vanitatis ei aufert. Oſeas. *Ephraim* (id eſt diues) *paſcit ventum, & ſequitur æſtum*, Idem: *Ventum ſeminant, & turbinem metent*, ſcilicet pœnæ æternæ. *Ioan. 8.* *Oſeæ. 12.*

Tertiò. Vaſi fracto infundit; quando dat hiſtrionibus, & malè viuentibus. Eccl. *Benefac humili, & ne dederis impio.* Iſte eſt ſimilis araneæ, quæ texẽdo ſe euiſcerat, vt muſcas capiat. ſic prodigus ſe euiſcerat dando ſua: vt muſcas, id eſt venenoſas laudes capiat. Iſa. *Telas aranearum texuerunt, quæ nihil eis profuerunt.* *Iſa. 61.*

De ſeruitiô diaboli

Seruus dicitur, quòd in bello ſerui non necabantur, ſed viui ſeruabantur. ſed ſerui propriè dicuntur illi, qui vitiis auaritiæ, luxuriæ, ſuperbiæ, & nũmis inſeruiunt. Nam ſeruiunt quidam Diabolo; quidam peccato; quidam Denario. Diabolo enim ſeruiunt, qui ſeruiunt

Gulæ.

Luxuriæ,

Pecuniæ.

Primi ſeruiunt gulæ. Rom. *Chriſto Domino noſtro non ſeruierunt, ſed ſuo ventri.* Sene. *Maior ſum, & ad maiora natus, quàm vt fiam mancipium corporis mei.* Cicero in Paradoxis omnes leues, omnes perfidos, omnes denique improbos (licet ſint reges) ſeruos appellat. Qui ſeruit gulæ, nihil reportat de ſeruitio ſuo, niſi corruptionem. Apoſt. *Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem.* Stultum eſt ſeminare, vbi quicquid ſeminatur, corrumpitur: & ponere pretioſum liquorem in vaſe tali, in quo ſtatim corrumpitur. *Rom. 16.*

Alij ſeruiũt peccato luxuriæ. Ro. *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ.* Gloſſ. peccato luxuriæ. Ita illud *Rom. 6.*

pecca

de Rebecca, in cuius vtero duæ gentes fuerunt.

Gen. 47.	Prou. 12.
1. Cor. 7.	Gen. 31.
Prou. 14.	Eph. 6.

De Simonia.

Simonia à quibuſdam appellatur muneralis ambitus. & eſt voluntas vendendi, vel emendi ſpiritualia. *Amb. li. de vita bata.*

Simoniacus Deum pro pecunia vendit.

De Eccleſia Catholica meretricem facit.

Latrones, & ſacrilegos vicem Domini tenere conſtituit.

Primò ſimoniacus Deum pro pecunia vendit. ille Deũ, ſcilicet Chriſtum in ſacramento altaris vendit, dum gratiam Spiritus ſancti vendit, pro pecunia celebrando. Quis non multum indignaretur, ſi aliquis vellet eum vendere in foro, ſicut iumentum ſuum? Quanta ergo contumelia Deo fit, quando venalis exponitur ab iis, à quibus præcipuè debuit honorari? 1.

Secundò ſimonia procurat, vt Eccleſia, quæ eſt ſponſa Chriſti, aliunde grauida ſit, quàm de vero ſponſo, quæ ſcilicet de Spiritu ſancto concipere debet. ſed ſimonia facit, quòd concipit de ſpiritu maligno, & Deum facit nutrire filios adulterinos, & filios proprios exhæredat à patrimonio Chriſti, conſtituens hæredes filios Diaboli. Eccleſi. *Omnis mulier relinquens virum ſuum, peccabit, ſtatuens hæredes ex alieno matrimonio.* *Eccle. 18.*

Tertiò latrones, & ſacrilegos facit tenere vicẽ Domini, quia ſacramenta ſunt illa, contra quæ latrocinium exercent. Abſurdum eſt enim dicere eum, qui furatur calicem, vel capit fructus eccleſiæ, ſacrilegum, vel furem eſſe, & nõ eum, qui furatur totam Eccleſiam, cum omnibus, quæ ad eam pertinent. Ioan. *Qui non intrat per oſtium in ouile, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro.* Et ideo omnis ſimoniacus ipſo iure eſt excommunicatus. & tales iura decernunt ſine diſpenſatione promoueri ad ordines non poſſe.

De Societate mala.

SOcius propriè ille eſt, qui in re ſeria, & laborioſa alicuius pars eſt.& dicitur ſocius,eo quòd ſecet,& diuidat laborem alterius. At in re turpi,& flagitioſa ſocietas contrahi non poteſt.

Societas mala vitanda eſt omni ſolicitudine,& cautela. quia mala ſocietas ad

Peccatum trahit.
Viam Paradiſi impedit.
Infirmitatem inducit.

Primò ad peccatum trahit. Non libenter iret aliquis cum latronibus,qui eum omnibus bonis ſpoliarēt,& poſtmodum occiderent.ſic non debet ire cum malis, qui eum ad peccatum trahunt, virtutibus ſpoliant, & morte damnant.

Prouer. 1. Exemplum de ſpinis,quarum vna trahit aliam. Prouer. *Fili mi,ſi te lactauerint peccatores,ne acquieſcas eis,&c.*

Cor. 6. Cor. *Nolite iugum ducere cum infidelibus: Quæ enim participatio lucis ad tenebras,aut quæ pars fidelis cum infidele?*

Secundò viam Paradiſi impedit. Qui tendit ad Paradiſum,non debet comitari illos,qui ad inferna deſcendunt,

Prouer. 4. quia non ſunt in via. Prouer. *Ne delecteris in ſemitis impiorum,nec tibi placeat malorum via: Quia nouit Dominus viam iuſtorum, & iter impiorum peribit.* Vndè cum bonis ambula; Quia. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.*

Tertiò infirmitatem inducit.qui non vult eſſe leproſus, debet vitare conſortium leproſorum. Sana poma putridis ſociata citius marceſcunt. ſic ſani cum infirmis citius in-

Prouе. 13. firmantur. Prou. *Amicus ſtultorum efficitur illis ſimilis.* Fermētum modicum totam maſſam corrumpit. Sic vnus per-

Pſal. 17. uerſus totam ſocietatē. Pſal. *Cum ſancto ſanctus eris,& cum peruerſo peruerteris.* Non eſt enim ſecura ouis iuxta lupum, nec ſtuppa iuxta ignem, nec Gimen iuxta catum.ſic nec

Eccle. 13. iuſtus iuxta peccatores:nec mulier iuxta amatorē. Eccle. *Sicut lupus communicat agno aliquando: ſic peccator iuſto. & qui communicauerit cum ſuperbo,induet ſuperbiam.* Cor. *Corrumpunt bonos mores colloquia praua.* Item non eſt tutum ægroto eſſe in aëre corrupto; quia ex hoc citò recidiuum pateretur.

Sic

Sic non eſt tutum bonis eſſe in loco peccatorum. ex hoc enim ad peccatum inducuntur: & ſi ſanati fuerint, frequẽter recidiuum patiuntur. Gen. *Surgite, & egredimini de loco iſto: quia delebit Dominus ciuitatem hanc.* Ideo mala ſocietas eſt in ſe vitioſa, Deo exoſa, homini periculoſa. Nullus poteſt eſſe in Græcia diu, vel in alia regione: quin de conſuetudinibus, vel idiomate aliquid hauriat. Sic nec cum peccatoribus habitare; quin de moribus eorum aliquid retineat. Pſal. *Commixti ſunt inter gentes &c.* Si dicat aliquis, magnum temporale commodum habeo de conſortio eorũ: vel magnum damnum de receſſu. Reſpon. ſi quis eſſet in domo ſuccenſa, vbi non eſſet niſi vna feneſtra, per quam poſſet tantummodo nudus exire, nonne omnia veſtimẽta dimitteret, & exire feſtinaret? Sic quilibet potius diſpendium ſuorum, & ſuæ carnis (quantuncunque poteſt) debet ſuſtinere, quàm in conſortio malorum remanere in periculo ſuo. Gen. *Ioſeph, relicto pallio in manu mulieris, fugit.* Et homo de periculo maris libenter nudus euadit. Item dens putridus de ore cum dolore eiicitur: ne alios corrumpat: & ouis morbida de grege. & leproſus de conſortio hominum. & pomum putridum de aceruo. Sic debent amoueri boni de conſortio malorum: ne eos prauis actionibus, & locutionibus corrumpant. Salubriter exiuit Abraam de Chaldea, vbi erant homines corrupti idolatria. Gen. 11. quouſque in Hur Chaldeorum ſtetit. Ge. 12. non legitur, quòd Dominus illis apparuerit. Iacob noluit ambulare cum malo fratre. Gen. 33. Mala ſocietas Amon cum Ionadab intulit oppreſſionem Thamar. 2. Regu. 13. Rex Iuda fere fuit occiſus cum Acab. 2. Reg. 22. Habes quoque

Gen. 9.

Pſal. 105.

Gen. 29.

Prou. 1.	Eccl. 7.
Exo. 23.	2. Cor. 6.
Gen. 14.	Luc. 22.
2. Cor. 5.	

De Superbia.

Superbia eſt (vt dicit Hugo) amor propriæ excellentiæ: ſed multa mala facit homini. Nam homo per ſuperbiam

Peccatis adimpletur, ſibi ſe aſſociando,

Diabolo ſimilis efficitur, ſe ſuper alios extollendo.

Ex ea ruina procuratur, infima, & humilia deſpiciendo.

Virtutibus diſpoliatur, ei omnia bona auferendo.

Primò per ſuperbiam homo repletur peccatis. quia ſuperbia eſt quaſi rex vitiorum. Eccle. *Initium omnis peccati ſuperbia. qui tenebit eam, adimplebitur maledictis.* id eſt vitiis. ſuperbia enim poſtquam dominium habet in aliquo, non amittit eum de facili: ſicut reges de facilli non perdunt caſtra, quæ ſemel poſſederunt: ſed potenter ea defendunt. Eccle. *Sinagoga non erit ſanitas.* Chriſo. *Tolle hoc vitium, vt non velint homines hominibus apparere, & ſine labore cætera vitia reſecantur.* Quare Dauid appellat ſuperbiam fundamentum omnium peccatorum, cum ait. *Non veniat mihi pes ſuperbiæ.* Patet, quia ſuperbus contemnit Deum; & ita incidit in omnia alia peccata. & ſic eſt radix omnis improbæ affectionis. Tria mala facit ſuperbus, Deum offendit, ſeipſum extollit, proximum deſpicit verbis, & factis.

Eccl.10. *Eccle.3.* *Pſal.35.*

Secundò per ſuperbiā ſimilis efficitur homo Diabolo. à poteſtate Angelo homo ſimilis efficitur: dum homo hominibus ſimilis eſſe dedignatur, vt Phariſæus, qui dixit. *Non ſum ſicut cæteri hominum.* Ber. *Ergo ſicut cæteri Dæmonum. Superbia enim ſemper vult dominari.* Non eſt naturale muribus dominari aliis muribus. Seneca. *Si videas murem dominari velle aliis muribus: nunquid riſum teneas?* Sic & hominem aliis hominibus, ſed animalibus. Greg. *Dictum eſt homini. Erit tremor veſter ſuper omnia animantia terræ.* Vnde dicit Greg. *Magna ſuperbia eſt ab æqualibus velle timeri.* Sed dicitur, quòd ouis (quantuncunque miſera ſit) ſi tintinabulum collo eius apponatur, omnes, quaſi domina, præcedere ſatagit. Sic homo (quantuncunque imbecillis fuerit) ſi fiat prælatus, omnes præcedere ſe credit, & ſe omnibus meliorem: contra quem dicitur Eccle. *Rectorem te poſuerunt, noli extolli. eſto in illis, quaſi vnus ex illis, non quaſi dominus.*

Luc.18. *Eccle.23.*

Tertiò per ſuperbiam ruinæ occaſio procuratur. quia ſuperbia eſt cauſa ruinæ ſpiritualis; quia ſuperbus vult altam domum ædificare ſine fundamento humilitatis. &

ideò certus poteſt eſſe de ruina. Pro. *Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam.* Diabolus enim facit de quibuſdam, ſicut cornix, quæ eleuat nucem in altum, quam non poteſt frangere, & permittit eam cadere, vt frangatur. ſic Diabolus procurat aliquem eleuari in dignitatem, quem non poteſt proſternere in humilitate: vt in altitudine eleuatus ſuperbiat, & cadat. & ſic eum ſecum ad pœnam æternam trahat. Iob. *Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me validè.* Ber. *Paullatim aſcendiſti; ſed non paullatim deſcendes: ſed tanquam fulgur, & alter Satanas.* Item ſicut vas, quando debet confringi, eleuatur: ſic ſuperbi. Prou. *Ante ruinam exaltatur cor.* Pſal. *Deiecisti eos, dum alleuarentur.* Iſa. *Eccleſia turres grauiori caſu procumbunt: & altiſſimi montes crebris fulgoribus feriuntur. Alta arbor fortius agitatur; & rami eius citius in ruinam confringuntur.* Prou. 31. Iob. 39. Iſa.

Quartò per ſuperbiam anima bonis omnibus expoliatur. Vnde quidam deuotus.

Si tibi gratia, ſeu ſapientia, fortunaque detur.
Deſtruit omnia, ſola ſuperbia ſi comitetur.

Non eſt ſecurum puluerem, vel paleam in altum deiicere. ſic ſuperbum in dignitate. ſi vis cognoſcere granum à palea, proiice in altum granum cum palea. granum deſcendet: ſed palea aſcendet. Sic ſuperbi ſemper volunt aſcendere, ſed humiles deſcendere. Et nota, quòd palea non eſt ſuper granum propter ſuum valorem, ſed propter ſuam leuitatem. ſic ſuperbi ſuper nos. Sed dicitur, quod Dominus paleam comburet igne inextinguibili: ſed triticum congregabit in horreum ſuum, ſcilicet cœlum. Vnde ſicut homines cuſtodiunt ſe à latronibus, ne ſpolient eos: ſic debent cauere à ſuperbia, quia inſidiatur bonis operibus, vt pereant, vt dicit Augu. Item ligna putrida, & quidam vermes de nocte lucent: ſed in die non. ſic ſuperbi nunc lucent in tenebris huius mundi. ſed in die iudicij, quando ſol iuſtitię apparebit, quales ſunt, apparebũt: quia tunc videbuntur in colore proprio. Prou. *Lucerna impiorum extinguetur, & extincta mirabitur.* Item ſicut monſtruoſum eſſet, ſi ex muliere buffo naſceretur: ſic monſtruoſum eſt, cum ex gratia à Deo data aliquis ſuperbit: talis de vita moritur; de ſanitate ægrotat; de medicamento peioratur. Greg.

Qui de virtutibus ſe extollit:non gladio, ſed medicamento, ſe interficit. De ſuperbia Nabuchodonoſor habes Dan.5. Nichanor veniens ad pugnandum contra Iudam vendidit Iudeis, antequam videret. 2. Mach. 8. de ſuperbia Euæ. Gene. 3. Aman ſuperbus volebat coram ſe genu flecti, & malè ei ceſſit. Heſter. 3. & 5. habes

4. Reg. 19.	Tob. 4.
Iob. 15.	Ierem. 48.
Prou. 11.	Eſ. 16.
Apoc. 18.	

De Tactu impudico.

TActus à tango, venit. & omnis tactus, ſiue attactus, vel amplexus, oſcula, & conſimilia, præſertim ex luxurioſis cogitationibus vbi eſt cõſenſus plenarius, & deliberatus, ſunt grauia delicta.

Tactus impudicus. tria mala facit; quia
Corpus contaminat.
Animam maculat, &
Eam intoxicat.

Primò corpus contaminat. Eccleſ. *Qui tangit picem, inquinabitur ab ea.* Vnde ſuper illud. *Qui fornicatur in corpus ſuum, peccat.* Dicit Glo. cætera peccata animam maculant: fornicatio autem corpus, & animam contaminat.

Secundò animam maculat, & corpus incendit. Nunquid homo poteſt abſcondere ignem in ſinu ſuo: vt veſtimenta illius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas: vt non comburantur plantæ eius? Sic qui ingreditur ad vxorem proximi ſui, non erit mundus, cum tetigerit eam. Ignem in ſinu ſuo abſcondit, qui de muliere cogitat: vel qui libenter ei loquitur; quia colloquiũ illius, quaſi ignis,
Eccleſ.20. exardeſcit, vt dicitur Eccl. *Super prunas ambulat, qui aſpectus, & affectus ſuos in ſpecie mulieris figet.* Heu multi ad has pru-
Matt.26. nas ſe calefaciunt cum Petro, negantes Chriſtum. Matt.
Iob 11. Has prunas accendit Diabolus ſuggeſtionibus prauis. Iob. *Halitus eius prunas ardere facit.* Stultus & inſanus debet reputari, qui ferrum calidum amplexatur, vel ſtringit ad ſe, vel ponit ad os ſuum, vt Moyſes. Sic qui mulierem amplexa

amplexatur, vel deoſculatur: quia dicit Hie. *Gladius igneus eſt ſpecies mulieris.* Gladius dicitur; quia vulnerat. igneus; quia inflammat. ſicut ergo inſanus reputaretur, qui in gladium ardentem ſeſe proiiceret: ſic qui in mulierem. Eccl. *Propter ſpeciem mulieris multi perierunt, & fortiſſimi interfecti ſunt ab ea:* vt Dauid, Salomon, Sanſon, & alij infiniti. Item ex duobus lapidibus frigidis, & duris exit ignis, ſi inter ſe collidantur. Et quid mirum, ſi ex tactu viri, & mulieris exeat ignis luxuriæ, qui in eis latet? Item papillio iuxta candelam tantum volitat, quòd tandem ſe combu-rit. Sic homo iuxta mulierem ſedendo, & colloquẽdo. Vnde dicit Hier. *Hoſtium tuum mulierum pedes nunquam tranſeant.* Sed ſi videris mulierem benè conuerſantem, mente dilige, non corporali frequentia; quia non eſt ſecutũ fœno, vel ſtupæ eſſe iuxta ignem. Ber. *Cum muliere ſemper eſſe, & eã non cognoſcere, magis eſt, quàm mortuos ſuſcitare. Et ſi quod minus eſt, non poteſt: quomodo quod maius eſt, credam tibi?* Terra bona eſt in ſe, & aqua munda, & bona: tamen ſi ſimul miſceantur, faciunt lutum, & ſe inuicem polluunt. ſic eſt de homine, & muliere. Eccleſ.7.

Tertiò animam intoxicat, & interficit. Stultus eſſet, qui ſerpentem venenoſum tangeret, vnde mortem incurreret. Eccleſ. *Sicut boum iugum, quod mouetur, ita & mulier nequam: qui tenet illam, quaſi qui apprehendit ſcorpionem, qui mollis eſt, cum tangitur, ſed venenum cauda emittit.* Item piſces, & aues in laqueos non ſcienter ſe proiiciunt. & homo miſer in laqueum, & rethe Diaboli ſe ſciẽter proiicit, id eſt mulierem amariorem morte, quæ laqueus eſt venatorum, id eſt Dæmonum, & ſagena corpus eius, vincula ſunt manus illius: illos enim, quos tenet, ita fortiter ligat, quòd non poſſunt ab ea recedere. Iudith. *Non poſſunt homines ſeparari a mulieribus: nónne doletis?*

De Tepiditate.

TEpiditas prouocat iram Dei, & facit hominem impotentem: vnd aqua tepida vomitum prouocat. Apoca. *Quia tepidus es, incipiam te vomere de ore meo.* Tepidus de ore Dei euomitur, cum in deteriora labi permittitur, vel im- Apoc.3.

eſt ſacerdos qui pro eo cantat requiem; quia ſcriptum eſt. *Qui vendiderit aliquid, ad id, quod vendidit, non reuertetur.* *Ezech. 7.*

Quarta eſt; quia vendit pauperi, quod in lege naturæ, ſcripturæ, & euangelica debet ei. In lege naturæ debet homo homini ſupplere defectus, quam legem creaturæ inanimatæ videntur manifeſtè implere. Fluuius enim inueniẽs vacuitatem foueæ, non pertranſibit, donec repleuerit. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite [illegible]. Item lege Moſayca, ſiue ſcripturę. Debet homo ho[illegible] ſigenti ſine lucro pecuniam mutuare. Leuiti. *Leuit. 25.* *Pecuniam tuam non dabis ad vſuram fratri tuo, & frugum ſuperabundantiam non exiges.* Item in lege euangelica præcipitur dare indigenti. Lucas. *Date mutuum, nihil inde ſperãtes.* *Luca 6.*

Quinta eſt; quia res, quæ non viuũt, vult parere. quod eſt contra naturam. vult enim nummos, qui non viuunt, ſingulis diebus, vel menſibus alios nummos parere, & frũmentum in area, vel iam conſumptum vult ſibi parere aliud frumentum. Vult etiam pecuniam ſuam operari, dum ipſe quieſcit. In omni die, in omni hora operatur. Sicut ille qui colligebat ligna in ſabbato, qui lapidatus eſt, vt dicitur Num. Quid fiet de vſurario, qui omni die & omni feſto facit ſuos operarios laborare? *Nu me. 15*

Sexta eſt, quia non vult reſtituere aliena, vt à laqueo Diaboli, & pœna æterna liberetur: cum tamen aues, quando laqueum ſentiunt, potius dimittunt pedem; vel alam, quàm non euadant. Eccleſi. *Quomodo capiuntur piſces hamo, &c.* Peior eſt Iuda, qui reddidit denarios, pro quibus vendiderat Chriſtum. ſunt peiores Iudeis: qui à Iudeis fratribus non accipiũt vſuram. & Inferno, qui reddidit, quod ſuum non erat, in paſſione Chriſti: Vnde comparatur vaſi paruo fictili, quod denarios ſigillatim recipit, ſed non poſſunt inde trahi, niſi frangatur. ſic vſurarius denarios congregatos reddit in morte; quia non permittitur portare ſecum. Auarus nihil rectum agit, niſi cum moriatur. ſimilis eſt ſpongiæ, quæ aquam recipit, ſed non emittit, niſi comprimatur. ſimilis eſt buffoni, qui non patitur odorem vineæ, ſed vineam exit, cum incipit florere. ſimilis viperæ, quæ occiditur propter pullos. *Eccleſ. 9.*

H 5

Septima cum mandatum dederit Deus homini quando peccauit. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Ipſe plus, & melius vult comedere, quàm alij, & non laborare. Sed alij laborauerunt: & vſurarij in labores eorum non introie-

Pſalm. 72. runt. Pſalm. *In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur in purgatorio, ſed cum dæmonibus* [illegible] Pſalmus. *Laborabit in æternum, & viuet adhuc in fi*[illegible] cum nedum vſuram cõmittant, ſed etiam [illegible], quæ eſt vſura vſurarum. Poſſem in hoc [illegible] multo plura adducere, ſed hæc mod[illegible] cient Theologiæ tyroni. Tu interim [illegible] teriora quære, quæ tuis ſtudiis obuia erunt.

Vale.

Finis ſummæ de Vitiis.

1010943